GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2024

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 3 / 19 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2021/57796 13.02.2024
AHMET CEMAL AYVACI

002 2022/14970 13.02.2024
GÖKHAN BARA

003 2019/12125 14.02.2024
AYŞEGÜL BOZOĞLU

004 2019/21707 14.02.2024
BEKİR ÇEPER VE DİĞERLERİ

005 2020/8133 14.02.2024
AYŞE HACER KARATAYLIOĞLU

006 2020/8228 14.02.2024
E.A.

007 2020/12600 14.02.2024
FATMA AKTUĞ VE DİĞERLERİ

008 2020/25710 14.02.2024
MESUT DURAK

009 2020/32928 14.02.2024
A.G.

010 2020/34940 14.02.2024
HİKMET TANIL VE DİĞERLERİ

011 2021/4684 14.02.2024
GÜLHAN İPEK (2)

012 2021/5399 14.02.2024
MAHMUT ÇALIM

013 2021/14487 14.02.2024
VOLKAN RAMAZAN ÖZKARA

014 2021/16161 14.02.2024
CEVDET KONAK

015 2021/16729 14.02.2024
S.A.

016 2021/19522 14.02.2024
AYŞE PANUŞ

017 2021/21481 14.02.2024
AZZE DENİZ AKŞAR

İçindekiler - devam

018 2021/26780 14.02.2024
MUSA SONGUR

019 2021/50029 14.02.2024
NERMİN TOKKUZUN

020 2021/50834 14.02.2024
AHMET UĞUR SARIGÖL VE DİĞERLERİ

021 2021/51636 14.02.2024
NİZAMETTİN YILMAZ

022 2021/52226 14.02.2024
BAHRİ OĞUZ VE MEHMET ERDEM

023 2021/62060 14.02.2024
MURAT KIRAGİL

024 2019/40761 15.02.2024
AMANDA JOLYN KRAUSE VE DİĞERLERİ

025 2020/23093 15.02.2024
ERDAL SONDUK

026 2020/34550 15.02.2024
TÜRKİYE DEVRİMCİ KARA, HAVA VE DEMİRYOLU TAŞIMACILIĞI İŞÇİLERİ SENDİKASI

027 2019/4799 27.02.2024
BEDRİYE ÖĞKE VE CEMAL ÖĞKE

028 2019/6351 27.02.2024
M.K.

029 2019/9396 27.02.2024
MURAT GÖSTERİT

030 2019/16564 27.02.2024
NEVİN ARSLAN

031 2019/20214 27.02.2024
VEYSİ ESKİ

032 2019/24249 27.02.2024
ŞAHİN ÜZÜM

033 2019/26363 27.02.2024
MAHFUZ KARAASLAN

034 2019/38305 27.02.2024
ZEHRA İDİL İLBEYLİ BARDAKÇI

İçindekiler - devam

035 2020/1602 27.02.2024
U.Ş.

036 2020/4254 27.02.2024
İRFAN SEZGİN

037 2020/4782 27.02.2024
KUVARS KURUMSAL HİZMETLER İÇ VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

038 2020/10320 27.02.2024
CEMALETTİN APA

039 2020/16221 27.02.2024
CAVİT KOÇAK

040 2020/20350 27.02.2024
HACI KAHRAMAN

041 2020/20644 27.02.2024
MEHMET ZİYA DEMİRKOL

042 2020/22656 27.02.2024
AYŞENUR YORGANCI

043 2020/23047 27.02.2024
TUNCAY SIRAKAYA

044 2020/35978 27.02.2024
SERHAN TUHAN

045 2020/37863 27.02.2024
ESRA ÖZKIR

046 2020/38153 27.02.2024
BANOVSHA HUMBATALIYEVA

047 2021/3598 27.02.2024
ODEON PARK OTEL TURİZM TİCARET LTD. ŞTİ.

048 2021/7644 27.02.2024
ATAOL BEHRAMOĞLU

049 2021/18067 27.02.2024
FRED AKENDA OWAMBA

050 2021/31418 27.02.2024
CANAN ÇELİK

051 2021/35724 27.02.2024
İBRAHİM SAYAN

İçindekiler - devam

052 2019/1767 28.02.2024
MEHMET ALİ CANAVCI

053 2019/3999 28.02.2024
GÜLBAHAR ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ

054 2019/4445 28.02.2024
ÜNAL ŞENEL

055 2019/9275 28.02.2024
SALİM ADANUR (2)

056 2019/26816 28.02.2024
OSMAN KILIÇ

057 2019/29420 28.02.2024
MURAT TÜRK (9)

058 2019/30759 28.02.2024
HATİP İMİR

059 2019/31017 28.02.2024
HATEM NAR

060 2019/35536 28.02.2024
ŞERAFETTİN YAKICI

061 2019/40421 28.02.2024
ONUR CANITEZ

062 2019/41591 28.02.2024
KEMAL KURTULGET

063 2020/1142 28.02.2024
ALİ KOÇ

064 2020/2951 28.02.2024
ZAFER GUGUŞ

065 2020/5091 28.02.2024
RAMAZAN GÜMÜŞTEPE

066 2020/5119 28.02.2024
TALAT TİLKİ

067 2020/5139 28.02.2024
MEHMET SAİT BAYTER

068 2020/6461 28.02.2024
VEDAT LEBLEBİCİ

İçindekiler - devam

069 2020/6479 28.02.2024
BİTEK ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ BASIN YAYIN İNŞAAT TEKSTİL TAAHHÜT İTHALAT İHRACAT SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

070 2020/6780 28.02.2024
KADİM YILMAZ VE MUHAMMET ALİ YILMAZ

071 2020/9103 28.02.2024
UĞUR COŞKUN

072 2020/9144 28.02.2024
HİKMET KAYA

073 2020/20052 28.02.2024
ARİF POLAT

074 2020/22483 28.02.2024
ASLI DERYA TÜRKOĞLU VE DİĞERLERİ

075 2020/29720 28.02.2024
YASİN BAYTEMİR

076 2021/16746 28.02.2024
İSLAM ÇAPRAZ

077 2021/17150 28.02.2024
GÜLİSTAN KILIÇ KOÇYİĞİT

078 2021/50799 28.02.2024
MELİKE COŞKUNOĞLU VE NAZMİ ÖMER PAKEL

079 2019/32487 29.02.2024
SABİRE GÜNGÖR

080 2020/3703 29.02.2024
MİHDİ PERİNÇEK

081 2020/9691 29.02.2024
MOHAMMAD ATAMLEH

082 2020/11509 29.02.2024
GEMAK GEMİ İNŞAAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş. (2)

083 2019/2764 06.03.2024
GÜLAY GÜRAKSU

084 2019/17695 06.03.2024
ABDULHALUK YAVİ

085 2019/37745 06.03.2024
KADİR BAYTEKİN

İçindekiler - devam

086 2019/38596 06.03.2024
AYŞEGÜL ADIGÜZEL ARSLAN

087 2020/4604 06.03.2024
LORENZO BIANCHİ

088 2020/10370 06.03.2024
BARIŞ BIYIKLI

089 2020/18998 06.03.2024
K.K.

090 2020/24469 06.03.2024
TUMA ÇELİK

091 2020/34875 06.03.2024
SEVİL ULAŞ

092 2020/34927 06.03.2024
S.Ü.

093 2021/4791 06.03.2024
J.R.H.

094 2021/6597 06.03.2024
FATMA KÜPELİ

095 2021/9771 06.03.2024
AHMET ERDEM

096 2021/26783 06.03.2024
GÜLTEKİN CENGİZ

097 2021/26923 06.03.2024
M.G.B.A.H.T. LTD. ŞTİ.

098 2021/28259 06.03.2024
Ş.T.

099 2021/33497 06.03.2024
ÖZLEM AŞKARA

100 2021/34448 06.03.2024
NADİR GÖRÜM

AHMET CEMAL AYVACI

B. No: 2021/57796 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/57796

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET CEMAL AYVACI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/57796)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Ahmet Cemal AYVACI

Vekili : Av. Tunahan SANDALLI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖKHAN BARA

B. No: 2022/14970 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/14970

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖKHAN BARA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/14970)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Gökhan BARA

Vekili : Av. Ferhat GEBEŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

2. Başvurucu, Türk Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş.de (TUSAŞ) 23/5/2005 tarihinden itibaren program sertifikasyon yöneticisi olarak çalışmakta iken 4/10/2019 tarihinde iş akdi feshedilmiştir.

3. Başvurucu, işe iade davası açmıştır. Ankara Batı 5. İş Mahkemesinde (Mahkeme) görülen yargılamada öncelikle TUSAŞ'ın yapısı incelenmiştir. Faaliyet alanı açısından en önemli müşterisinin Türk Silahlı Kuvvetleri olduğu, devletin güvenliğine ve savunmaya dair yazılım ve donanımı olduğu belirtilen TUSAŞ yönünden gizlilik derecesi taşıyan projeler yürüttüğü ifade edilmiştir. Somut olaya ilişkin yaptığı araştırma neticesinde Mahkeme, başvurucu hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) 2019/132826 numaralı dosyası

üzerinden Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) kapsamında soruşturma yürütüldüğünü, TUSAŞ'ın yerine getirdiği görevin mahiyeti ve kritik önemi dikkate alındığında başvurucu ile iş ilişkisinin devamının beklenmeyeceğini, başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibat ve ilişkisi olduğu yönünde kuvvetli şüphe olduğunu belirterek feshin geçerli nedenle yapıldığından bahisle davanın reddine hükmetmiştir.

4. Davanın reddi kararına karşı başvurucu, istinaf talebinde bulunmuş; istinaf mercii ise yaptığı değerlendirmede yine TUSAŞ'ın savunma sanayisindeki kritik konumuna vurgu yaparak program sertifikasyon yöneticisi görevi ile çalışan başvurucu hakkında yapılan değerlendirmede usul ve esas yönünden kanuna aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

5. Başvurucu, nihai hükmü 15/2/2022 tarihinde öğrendikten sonra 16/2/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Soruşturmasına İlişkin Süreç

6. Başsavcılık 27/8/2019 tarihinde başvurucu da dâhil on iki şüpheli hakkında FETÖ/PDY kapsamında soruşturma başlatmıştır.

7. Soruşturma dosyası kapsamında başvurucu hakkında yapılan tespitler şu şekildedir:

- 8/4/2021 tarihli tutanak ile başvurucunun 27/12/2020 tarihinde yurt dışına çıkış yaptığı, yurda giriş kaydının olmadığı tespit edilerek gıyabında evinde arama/elkoyma işlemi yapılmıştır.

- 8/4/2021 tarihli Araştırma Tutanağı'nda başvurucu hakkında yer alan bilgilerde ardışık arama kaydı tespit edildiği, soruşturma kapsamındaki diğer şüphelilerle sık sık arama yapıldığı ve mahrem imam olduğu değerlendirilen kişilerle telefonunun çeşitli kereler ortak baz istasyonundan sinyal verdiği belirtilmiştir.

8. Soruşturma derdesttir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; iş akdinin hiçbir yasal sebep gösterilmeden, haksız olarak feshedildiğini, yargılama sürecinde derece mahkemelerince yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, ceza soruşturması feshe gerekçe yapılarak davanın reddedildiğini, adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile mahkeme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun hakkındaki iddiaları öğrendiği, buna ilişkin iddia ve itirazları ileri sürebilme imkânı elde ettiği, bu kapsamda hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun olmadığı, ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kaldığı ileri sürülmüştür.

11. Başvurucu; Bakanlığın görüşüne karşı beyanında işverenin fesih anında değil yargılama devam ederken fesih gerekçesi ileri sürdüğünü, öte yandan hakkındaki soruşturma kapsamında hiçbir delil elde edilemediğini, kendisinin soruşturma kapsamında ifadeye dahi çağrılmadığını, sadece soruşturma açılmasının kuvvetli şüphe olarak kabul edilmesinin hakkaniyete uygun olmadığını, bu kapsamda hakkındaki isnatların asılsız olup olmadığı yönünde derece mahkemelerince araştırma yapılmadığını, soruşturmanın sonucunun beklenmediğini, masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Başvuru, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı; Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararı).

14. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgunun yürütülen soruşturma olduğu görülmüştür.

15. Aynı somut olaya ilişkin olarak ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbiri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta, ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem olağanüstü hâl (OHAL) dönemi için hem de OHAL harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat yahut takipsizlik kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını ayrıca incelemiştir (Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı; 8/4//2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararları).

16. Bu kapsamda somut olay incelendiğinde derece mahkemelerinin işveren kurumun ve başvurucunun kurumdaki pozisyonunun kritik olduğu, başvurucunun hâlihazırda 2020 yılından bu yana yurt dışında bulunduğu, hakkında devam eden bir soruşturma olduğu tespitinden hareketle davanın reddine karar verdiği anlaşılmıştır. Soruşturmanın içeriğine bakıldığında başvurucu hakkında ardışık arama kaydı tespiti olduğu görülmüştür.

17. Derece mahkemeleri, başvurucunun ileri sürdüğü hususları gerekçeli kararında tartışmıştır. Söz konusu kararlarda FETÖ/PDY tarafından gerçekleştirilen 15/7/2016 tarihli darbe teşebbüsünden sonra ülkenin istisnai ve olağanüstü şartlar altında olduğu belirtilerek davalı TUSAŞ tarafından geliştirilen projelerin millî savunma ve devletin güvenliğini ilgilendirdiği, aynı zamanda askerî açıdan gizli nitelikte olduğu belirtilmiş; bu nedenle ülkenin güvenliği için önem arz eden davalı kurumdan terör örgütü ile ilişkisi olduğu yönünde şüphe duyduğu kişilerle iş ilişkisini devam ettirmesinin beklenemeyeceği sonucuna varılmıştır (Bayram Şeker, B. No: 2017/37823, 12/9/2018, § 24).

18. Hukuk kurallarını yorumlama yetkisi derece mahkemelerine aittir. Derece mahkemelerinin iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda hangi nedenlerin haklı ve geçerli fesih oluşturduğuna ilişkin yorum ve değerlendirmesini denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bu kapsamda yargılama bir bütün olarak ele alındığında dosyaya yansıyan bilgilerin şüphe feshi açısından yeterli olduğu yönündeki mahkeme kararının keyfî olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

19. Başvurucunun ileri sürdüğü iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan husus da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının

kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 13/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucunun iş akdi işveren şirket tarafından feshedilmiş, işe iade davasında mahkeme başvuran hakkında terör örgütü üyeliği isnadıyla başlatılan bir soruşturma bulunduğunu, yerine getirilen görevin önemi de dikkate alındığında işverenin iş ilişkisini devam etmesinin beklenemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine hükmetmiştir. İstinaf incelemesinde de benzer değerlendirmelerle mahkemenin ret kararında usul ve kanuna aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

2. Mahkememizin kararlarında sıklıkla belirtildiği üzere; şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de dayanılan şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayandırılması, ayrıca bu sebebin önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamalara kapı açılır. Öte yandan hakkaniyetli yargılanma hakkı bakımından mahkeme kararlarının tarafların iddia ve savunmalarına, dava konusu maddi vakaya ve delillere ilişkin tartışmaları yansıtması, ilgili ve yeterli gerekçeyi ihtiva etmesi zorunludur. Gerekçenin bu önemi nedeniyle adil yargılanma hakkı içerisinde gerekçeli karar hakkı ayrı bir usul güvencesi olarak kabul edildiği gibi olayın özelliğine göre gerekçe yokluğu yargılamanın hakkaniyetini de zedeleyebilmektedir.

3. Bu doğrultuda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması da zorunludur. Adil yargılanma hakkı gereği mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini mantıksal ve hukuksal bir bütünlük içerisinde ortaya koyması yükümlülükleri bulunmaktadır(bu yönde bkz.; AYM Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, par. 30; AYM Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, par. 34). Bireysel başvuruda mahkeme kararlarına ilişkin gerekçe denetimi yargılamanın adil ve hakkaniyetli yürütülüp yürütülmediğine ilişkin önemli bir kriter niteliğindedir.

4. Mahkememizin çok sayıdaki kararında bir kişi hakkında sürdürülen ceza soruşturmasının varlığının tek başına işe iade davasının reddi için makul ve yeterli gerekçe olamayacağı belirtilmiştir. İşe iade davasını gören yerel mahkemeler de yalnızca işverenin feshe dayanak olarak gösterdiği soruşturmanın varlığına ve işyeri ile başvuranın işinin önemine dayanmış, fakat soruşturmaya temel alınan olgu ve delillerle ilgili ilk elden bir değerlendirme

yapmamıştır. Dolayısıyla gerekçeli kararda; işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığı, başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür (benzer değerlendirmeler için bkz. Yücel Gazi, B. No: 2020/37058, 20/6/2023). Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği kanaatindeyim.

Başkan Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Çoğunluk kararında başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan husus da bulunmadığı dikkate alındığında açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

2. Çoğunluk kararında bu sonuca ulaşılırken somut olay bağlamında derece mahkemelerinin işveren kurumun ve başvurucunun kurumdaki pozisyonunun kritik olduğu, başvurucunun hâlihazırda 2020 yılından beri yurt dışında bulunduğu, hakkında devam eden bir soruşturma olduğu tespitinden hareketle davanın reddine karar verdiği gerekçesine yer verilmiş ve ayrıca başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturmasının içeriğine bakıldığında başvurucu hakkında ardışık arama kaydı tespiti olduğunun görüldüğü ifade edilmiştir (Bkz.: § 16).

3. Elbette ki en önemli müşterisi Türk Silahlı Kuvvetleri olan ve ülkenin güvenliği ve savunması için fevkalade stratejik öneme sahip Türk Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş. (TUSAŞ) gibi bir kurumda haklarında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) kapsamında soruşturma yürütülen kişilerin çalıştırılmaması amacıyla bu kişilerin iş akitlerine son verilmesi gerekli olabilir.

4. Bununla birlikte bu süreçte gerçekleştirilen şüphe feshinde Yargıtay'ın bu konuya ilişkin içtihadında da ifade edildiği üzere mahiyeti gereği ispatı beklenemese de şüphenin tamamen işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Bkz.: Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı; Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararı).

5. Bununla birlikte başvurucu ile ilgili gerçekleştirilen şüphe feshindeki en önemli dayanak başvurucu hakkında yürütülen soruşturmadır. Başvurucunun Ankara Batı 5. İş Mahkemesinde açtığı işe iade davasında Mahkeme başvurucu hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) 2019/132826 numaralı dosyası üzerinden Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) kapsamında yürütülen soruşturmaya dayanarak TUSAŞ'ın yerine getirdiği görevin mahiyeti ve kritik bir önemi olması dikkate alındığında başvurucu ile iş ilişkisini devam ettirmesinin TUSAŞ'tan beklenmeyeceğini, başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibat ve ilişkisi olduğu yönünde kuvvetli şüphe olduğunu belirterek feshin geçerli nedenle yapıldığından hareketle 04.10.2021 tarihinde davanın

reddine karar vermiştir. Bu hükümle ilgili davacının istinaf talebi de 27.01.2022 tarihinde Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 30. Hukuk Dairesi tarafından reddedilmiştir.

6. Bununla birlikte ilk derece ve istinaf mahkemesi kararlarında başvurucu hakkında yürütülen soruşturmaya konu olan başvurucu ile ilgili somut hiçbir delile değinilmemiştir. Oysa başvurucunun iş akdini sonlandırma sürecinde TUSAŞ'ın başvurucunun kendisinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar şeklinde olması gerekirdi. Bunlara yer vermeyen ve sadece adı zikredilen bir soruşturmaya dayalı bir şüphe feshinin varlığını yeterli gören bir mahkeme kararının başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal ettiği açıktır.

7. Ek olarak çoğunluk kararında başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturmasında yer alan "8/4/2021 tarihli Araştırma Tutanağı'nda başvurucu hakkında yer alan bilgilerde ardışık arama kaydı tespit edildiği" şekildeki delile de dayanılmıştır. Bu önemli bir delil olmakla birlikte bu delile ilk derece ve istinaf mahkemeleri kararlarında yer verilmediğine dikkatleri çekmek gerekir.

8. Elbette ki ardışık arama şeklindeki bir delilin varlığı başvurucunun TUSAŞ gibi bir kurumdan iş akdinin feshinde çok önemli ve hatta yeterli bir delil olarak da görülebilir. Bununla birlikte bu delil ilk derece ve istinaf mahkemelerindeki kararlarda tartışılmamıştır.

9. Mahkememiz çoğunluğunun bu başvuruda açıkça dayanaktan yoksunluk sonucuna ulaşırken ilk derece ve istinaf mahkemelerinin değerlendirmediği ve karar gerekçelerinde yer vermediği ardışık arama kaydı tespiti gibi bir delile dayanmasının ve bu şekilde gerekçeyi "ikame" etmesinin bireysel başvuru incelemelerinde Anayasa Mahkemesinin yetkisi dahilinde olmadığını ifade etmek gerekir.

10. Çoğunluk kararındaki bu yaklaşım bireysel başvuru bağlamında Anayasa Mahkemesinin ve derece mahkemelerinin konumu göz önünde tutulduğunda sorunludur. Anayasa Mahkemesinin adil yargılama hakkı kapsamındaki bir ihlal iddiası söz konusu olduğunda bir davanın esası ile ilgili olarak delilleri, derece mahkemeleri henüz değerlendirmeden, ilk elden ele alıp değerlendirme yapması bireysel başvurunun "ikincil" niteliği ile de bağdaşmaz.

11. Sonuç olarak; yukarıda sıralanan gerekçelerle başvurunun kabul edilebilir bulunup başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

AYŞEGÜL BOZOĞLU

B. No: 2019/12125 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12125

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞEGÜL BOZOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12125)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Murat AZAKLI

Başvurucu : Ayşegül BOZOĞLU

Vekili : Av. İlknur ALTINOLUK ÇALIŞKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından bağlanan aylıkların geri istenmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca oybirliği sağlanamadığı için başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

(UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. İş Mahkemesindeki Yargılamaya İlişkin Süreç

7. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), başvurucunun murisi (annesi) S.Ç. aleyhine Ankara 3. İş Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı davada; davalının boşandığı eşi ile birlikte yaşadığının tespit edilmesi nedeniyle müteveffa babasından bağlanan aylıkların iptal edilerek yapılan yersiz ödemelerin tahsili talebiyle Ankara 16. İcra Müdürlüğü nezdinde takibe geçildiğini, itiraz nedeniyle takibin durduğunu belirterek itirazın iptali ile takibin devamına ve icra inkâr tazminatının tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

8. Mahkeme 15/7/2015 tarihli kararla davanın kısmen kabulüne, 20.600,59 TL asıl alacak, 3.613,08 TL takip tarihine kadar işlemiş yasal faizi yönünden yapılan itirazın iptaline, takibin devamına, fazlaya ilişkin talebin ve icra inkâr tazminatı talebinin reddine karar vermiştir. Mahkeme, SGK'nın yersiz ödeme belgeleri ve denetim raporlarını getirtmiştir. Kararın gerekçesinde; denetim raporuna göre, evin kapısını S.Ç.nin boşandığı eşinin açtığı, komşu daire sakinlerinden sorulduğunda bir arada yaşadıklarının beyan edildiği, oy kullandıkları yerlere ilişkin seçim kayıtları, tespit edilebilen diğer belgeler getirtilerek zabıta marifetiyle yapılan araştırma sonucuna göre de S.Ç.nin boşandığı eşi ile birlikte yaşadığının anlaşıldığı belirtilmiştir. Mahkeme ayrıca Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesince beraat kararı verildiğini, bağlanan aylıkların iptali yönündeki tespit işlemine karşı dava açılmadığını, yapılan araştırmanın sonucuna göre S.Ç.nin savunmalarının aksine boşandığı eşi ile daha eski tarihlerden beri aynı evde yaşadıklarını, boşanılan eşle birlikte yaşamaya devam edilmesi karşısında 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na göre ilgililere aylık bağlanmaması gerektiğini, yersiz ödeme yapılması hâlinde söz konusu ödemelerin kurumca geri istenebileceğini belirterek itirazın kısmen iptaline karar vermiştir.

9. Temyiz üzerine Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 17/10/2018 tarihinde, alacağın likit nitelikte olduğunu, bu nedenle icra inkâr tazminatına hükmedilmesi gerektiğini belirtmek suretiyle düzelterek onama kararı vermiştir.

10. Nihai karar 24/3/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Yargılama sırasında S.Ç.nin (davalının) vefatı üzerine mirasçısı olan başvurucu 18/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ağır Ceza Mahkemesindeki Yargılamaya İlişkin Süreç

12. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca S.Ç. (İş Mahkemesindeki davalı) ve eski eşi S.A.B. aleyhine "Bilişim sistemleri banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık" suçundan kamu davası açılmıştır.

13. Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesindeki (Ceza Mahkemesi) yargılama sonunda 16/4/2012 tarihinde 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (c) bandi gereğince beraat kararı verilmiştir. Mahkeme gerekçesinde; sanıkların SGK'yı dolandırma kastının olayda sübuta ermediği, sanıkların boşandığı, bu hususun aksi sabit oluncaya kadar geçerli olan kesin mahkeme kararı ile hüküm altına alındığı, nitelikli dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluşmadığı, uyuşmazlığın hukuki nitelikte olduğu, SGK'nın haksız bir ödeme yapıldığı düşüncesinde olup aylığı kesme ve geri alma gibi hukuki yollara her zaman başvurabileceği, zaruret sebebiyle sanıkların kızları olan başvurucunun yanında kaldıkları belirtilmiştir.

14. Hüküm, Yargıtay 15. Ceza Dairesinin 19/12/2013 tarihli kararıyla onanmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 5510 sayılı Kanun'un "Gelir ve aylık bağlanmayacak haller" kenar başlıklı 56. maddesi şöyledir:

"(Değişik birinci fıkra: 17/4/2008-5754/36 md.) Ölen sigortalının hak sahiplerinden;

a) Kendisinden aylık bağlanacak sigortalıyı veya gelir ya da aylık bağlanmış olan sigortalıyı kasten öldürdüğü veya öldürmeye teşebbüs ettiği veya bu Kanun gereğince sürekli iş göremez hale veya malûl duruma getirdiği,

b) Kendisinden aylık bağlanacak sigortalıya veya gelir ya da aylık bağlanmamış olan sigortalıya veya hak sahibine karşı ağır bir suç işlediği veya bunlara karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi nedeniyle ölüme bağlı bir tasarrufla mirasçılıktan çıkarıldıkları,

hususunda kesinleşmiş yargı kararı bulunan kişilere gelir veya aylık ödenmez. Ödenmiş bulunan gelir ve aylıklar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır.

Eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır."

16. 5510 sayılı Kanun'un "Yersiz ödemelerin geri alınması" kenar başlıklı 96. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler;

a) Kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden,

b) Kurumun hatalı işlemlerinden kaynaklanmışsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla beş yıllık sürede yapılan ödemeler toplamı, ilgiliye tebliğ edildiği tarihten itibaren yirmidört ay içinde yapılacak ödemelerde faizsiz, yirmidört aylık sürenin dolduğu tarihten sonra yapılacak ödemelerde ise bu süre sonundan,

itibaren hesaplanacak olan kanunî faizi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilir, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınır...."

17. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "I. Ceza hukuku ile ilişkisinde" kenar başlıklı 74. maddesi şöyledir:

"Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir.

Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz."

B. Uluslararası Hukuk

18. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Uğur Ziyaretli, B. No: 2014/5724, 15/2/2017, §§ 30, 31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 14/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu; aleyhine açılan davada ceza davasındaki beraat kararından farklı bir sonuca ulaşıldığını, boşanmış olan anne ve babasının kanser hastası olması nedeniyle Ankara'da kendi yanında kaldıklarını, annesinin 75, babasının 86 yaşında olduğunu, bakıma muhtaç oldukları için Ankara'da aynı evde yaşadıklarını, karı koca gibi fiilen yaşamanın söz konusu olmadığını, kaldıkları evin annesi tarafından ölünceye kadar bakım sözleşmesi ile kendisine bırakılan ev olduğunu bildirmiştir. Başvurucu ayrıca dosya kapsamında iki bilirkişi raporu alındığını, raporların çelişkili olmasına rağmen yeni bir rapor alınarak çelişkinin giderilmesi yerine ikinci bilirkişi heyetinden ek rapor alınıp bu rapora dayalı hüküm kurulduğunu, itirazlarına rağmen bu rapora göre karar verildiğini, Yargıtay tarafından da itirazlarının değerlendirilmediğini iddia etmiştir. Yine, anne ve babasının 27/6/1994 tarihinde boşandığını, muvazaalı boşanmanın söz konusu olmadığını, ortada hileli ve suç teşkil eden bir durum bulunmadığını, ceza mahkemesi kararının hukuk hâkimini bağladığını ifade etmiştir. Başvurucu, tüm bu nedenlerle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

21. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

22. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.”

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.”

24. 6216 sayılı Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir.”

25. Anılan Anayasa ve Kanun hükümleri ile kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların bireysel başvuruda incelenemeyeceği ve bu çerçevede Anayasa Mahkemesince açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verilebileceği hükme bağlanmıştır. Bir anayasal hakkın ihlali iddiasını içermeyen, yalnızca derece mahkemelerinin kararlarının yeniden incelenmesi talep edilen başvuruların açıkça dayanaktan yoksun ve Anayasa ve Kanun tarafından Anayasa Mahkemesinin yetkisi dışında bırakılan hususlara ilişkin olduğu açıktır (Miraş Mümessillik İnş. Taah. Reklam. Paz. Yay. San. Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056, 16/4/2013, § 34).

26. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti

değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

27. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

28. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

29. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biriyle doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai durumlarda aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B., § 83).

30. Somut olayda başvurucunun 1939 doğumlu annesi S.Ç. ile 1928 doğumlu babası S.A.B. 27/6/1994 tarihinde boşanmıştır. S.Ç. boşanma sonrasında, vefat eden babasından dolayı aylık almaya başlamıştır. S.A.B. 29/12/2013 tarihinde, S.Ç. 27/8/2016 tarihinde vefat etmiştir. Mirasçıları olarak başvurucu ile iki kardeşi kalmıştır.

31. Başvurucunun annesi S.Ç.nin boşanmasına rağmen eski eşi S.A.B. ile birlikte yaşadığı gerekçesiyle birlikte yaşadığı 1/1/2008 ile 30/4/2011 tarihleri arasındaki dönemde ödenen tutarları SGK'ya ödemediği için aleyhine icra takibi başlatılmıştır. Başvurucunun annesi S.Ç.nin itirazı üzerine takip durmuş, daha sonra SGK tarafından itirazın iptali davası açılmıştır.

32. Mahkeme, iki ayrı bilirkişi raporu ve ek rapor almıştır. Mahkeme gerekçesinde belirtilen SGK denetim raporuna göre denetmen adrese gittiğinde kapıyı davalının boşandığı eşinin açtığı, komşu daire sakinlerinden sorulduğunda bir arada yaşadıklarının beyan edildiği

anlaşılmıştır. Seçmen kayıtları, tespit edilebilen diğer belgeler getirtilmiş, zabıta marifeti ile yapılan araştırmada başvurucunun annesi ile boşandığı eşinin birlikte yaşadığı belirtilmiştir. Ayrıca Mahkemece yapılan araştırmanın sonucuna göre daha eski tarihlerde aynı evde yaşamaya devam ettikleri belirlenmiştir. Mahkeme tüm bu nedenlerle 5510 sayılı Kanun'un 56. maddesine göre boşanılan eşle birlikte yaşamaya devam edilmesi karşısında ilgililere gelir/aylık bağlanmaması gerektiği, yersiz ödeme yapılması nedeniyle SGK'ca ödemelerin geri istenebileceği gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, itirazın iptaline karar vermiştir (bkz. § 8). Yargıtay tarafından temyiz incelemesi üzerine mahkeme kararına atıf yapılarak, icra inkâr tazminatı yönünden düzeltilerek onama kararı verilmiştir.

33. Öte yandan başvurucunun annesi ve babası aleyhine açılan ceza davasında Ceza Mahkemesi, SGK'yı dolandırma kastının olayda sübuta ermediği, 5510 sayılı Kanun'a göre bu şekilde davranışların hukuki olarak yaptırıma bağlandığı, esasen uyuşmazlığın hukuki nitelikte görüldüğü, SGK'nın haksız bir ödeme yapıldığı düşüncesinde olup aylığı kesme ve geri alma gibi hukuki yollara her zaman başvurabileceği, zaruret sebebiyle sanıkların kızları Ayşegül Bozoğlu'nun (başvurucu) yanında kaldıkları gerekçeleriyle beraat kararı vermiştir (bkz. § 13).

34. Belirtmek gerekir ki aynı somut olaya ilişkin ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılamanın sonucunda verilen kararların birbiri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim 6098 sayılı Kanun'un 74. maddesine göre de beraat kararının hukuk hâkimini bağlamayacağı açıkça belirtilmiştir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta, ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Somut olayda Ağır Ceza Mahkemesi dolandırıcılık kastının oluşmadığı gerekçesiyle beraat kararı vermişse de SGK tarafından yersiz ödendiği iddia edilen aylıkların iadesi için dolandırma suçunun unsurlarının oluşması gerekmediği gibi ceza soruşturmasının da gerekmediği dikkatten kaçmamalıdır. Ceza Mahkemesince verilen beraat kararı Mahkeme tarafından incelenmiş ancak yapılan araştırma ve değerlendirmeler sonucu davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Bu hâliyle Ceza Mahkemesince verilen beraat kararına rağmen Mahkeme tarafından verilen kısmen kabul kararının yargılamanın hakkaniyetini zedelediği düşünülemez.

35. Mahkemenin 5510 sayılı Kanun hükümleri uyarınca başvurucunun annesi S.Ç.ye bağlanan aylıkların geri istenmesinde hukuka aykırı bir yön bulunmadığı kanaatine ulaşırken belirttiği gerekçe ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde iddiaların özünün Mahkeme tarafından delillerin değerlendirilmesinde ve hukuk kurallarının yorumlanmasında isabet olmadığı ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu, Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin hukuk kurallarının olay ve olgulara uygulanması sırasındaki takdirine müdahale etmesinin ve kendisini onların yerine koyarak değerlendirme yapmasının mümkün olmadığı, bu açıdan başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların Anayasa Mahkemesinin değerlendirme yetkisi dışında kalan hususlara ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak başvurucunun iddialarının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu, mahkeme kararının açık bir keyfîlik veya bariz bir takdir hatası da içermediği kanaatine varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Emel Kavas, B. No: 2013/8032, 9/9/2015).

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

37. Başvurucu; aleyhine haksız takip yapılarak kendisinden geriye dönük ödeme yapılmasının istendiğini, annesinin sosyal güvencesi kesildiği için ilaç masraflarını karşılayamadığını, bu şekilde sosyal güvenlik hakkından mahrum bırakıldığını belirterek sosyal güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

38. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucu, SGK tarafından ödenen aylıkların geriye dönük olarak istenmesi nedeniyle sosyal güvenlik hakkının ihlal edildiğini iddia etmişse de anılan ihlal iddialarının mülkiyet hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

39. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

40. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20).

41. Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı bireylere bir tür sosyal güvenlik ödemesi alma hakkı içermemekle beraber yürürlükteki mevzuatta, önceden prim ödeme şartıyla veya şartsız olarak sosyal yardım alma hakkı şeklinde bir ödeme yapılması öngörülmüş ise yargısal içtihatlara paralel olarak ilgili mevzuatın aradığı şartları yerine getiren bireyin mülkiyet hakkı kapsamına giren bir menfaatinin doğduğu kabul edilmelidir (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 36).

42. Somut olayda başvurucunun annesine bağlanan ve ödenmiş bulunan 20.600,59 TL'nin iadesi istenmektedir. Yetim aylığı, ödenmek suretiyle başvurucunun murisinin mevcut mal varlığı hâline gelmiştir. Bu nedenle bunların geri istenmesine yönelik işlemin de Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiğinin kabulü gerekir.

43. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak şartıyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve üzerinde tasarruf etme, onun semerelerinden yararlanma imkânı veren bir haktır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

44. Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir.

Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş, ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin kontrolü, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir. Mülkten yoksun bırakma şeklindeki müdahalede mülkiyetin kaybı söz konusudur. Mülkiyetin kullanımının kontrolünde ise mülkiyet kaybedilmemekte ancak mülkiyet hakkının malike tanıdığı yetkilerin kullanım biçimi toplum yararı gözetilerek belirlenmekte veya sınırlandırılmaktadır. Mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahale ise genel nitelikte bir müdahale türü olup mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin kullanımının kontrolü mahiyetinde olmayan her türlü müdahalenin mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahale kapsamında ele alınması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

45. Başvurucunun murisine ödenen yetim aylıklarının iadesi yolunda işlem tesis edilmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır.

46. Başvurucunun murisine geçmişte ödenen aylıkların iadesi yolunda işlem tesis edilmesi sosyal güvenlik sisteminin devamlılığının ve kontrolünün sağlanması amacına yöneliktir. Dolayısıyla olayda mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkiyetin kullanılmasının düzenlenmesi şeklindeki üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

47. Mülkiyet hakkı mutlak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak Anayasa’nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

48. Başvurucunun mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden işlem 5510 sayılı Kanun'un 56. ve 96. maddelerine dayalı olarak tesis edilmiştir. Anılan maddelere göre, SGK tarafından sigortalılara veya aylık almakta olanlara fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödeme geri alınır. Bunlar ilgililerin kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler istenebilir. Ayrıca bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden itibaren hesaplanacak olan kanuni faiz de ilgililerden tahsil edilir.

49. Olayda başvurucunun murisine 1/1/2008 ile 30/4/2011 tarihleri arasında ödenen 20.600,59 TL'nin tahsili amacıyla icra takibine yapılan itirazın iptali talebiyle dava açılmıştır. SGK müfettişince hazırlanan 1/2/2011 tarihli raporda; başvurucunun murisinin, boşandığı eşiyle muvazaalı olarak birlikte yaşadığı tespiti yapılarak yetim aylığı kesilmiş ve ödenmiş aylıkların iadesi istenmiştir. Başvurucunun murisi aylıkların kesilmesine karşı dava açmamıştır. Anılan işlemlerin 5510 sayılı Kanun'un 56. ve 96. maddelerine dayalı olarak gerçekleştirildiği dikkate alındığında mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu anlaşılmaktadır.

50. Başvurucunun murisine ödenen yetim aylıklarının iadesinin istenmesinin temelinde yatan amaç, sosyal güvenlik sisteminin korunması ve devamlılığının sağlanmasıdır. Bu amacın kamu yararına dönük olduğu açıktır. Bu nedenle müdahalenin sosyal güvenlik sisteminin devamlılığını ve sınırlı kamusal kaynakların doğru şekilde harcanmasını gözeten meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

51. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye

elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

52. Hukuka aykırı ödemelerin tahsiline ilişkin uyuşmazlıklarda mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilebilmesi için başvurucuya kanuna aykırı olarak ödeme yapılması biçiminde ortaya çıkan sonuca tarafların katkı derecelerine de bakılması gerekmektedir. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmal gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da gözönünde tutulmalıdır (Uğur Ziyaretli, § 65).

53. Öte yandan idarenin iyi yönetişim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. İyi yönetişim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir durum söz konusu olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68).

54. İdarenin hatalı işleminden kaynaklanan mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığının tespitinde idarenin hatalı işlemi karşısındaki tutumunun yanında işlemin fark edilmesinde geçen süre, hatalı işlem nedeniyle ödenen paranın tahsil edilmesindeki yöntem, alacağa kanuni faiz uygulanması gibi yaptırımların öngörülüp görülmediği önem arz etmektedir (Tevfik Baltacı, B. No: 2013/8074, 9/3/2016, § 71).

55. İdarenin tesis ettiği hatalı işlemi sosyal adaletin gereği olarak somut olayın şartlarına göre geri alabileceği veya belli durumlarda kaldırabileceği hususunda kuşku yoktur. Bu tespit hatalı idari işlemden kaynaklanan sosyal güvenlik ödemeleri için de geçerlidir. Aksi durum kişilerin sebepsiz zenginleşmesine yol açabileceği gibi sosyal güvenlik fonlarına katkıda bulundukları hâlde kanunlardaki koşulları sağlamadıkları gerekçesiyle ödemelerden mahrum kalan kimseler yönünden adil olmayan sonuçlar doğurabilir. Bu durum, sınırlı kamu kaynaklarının uygun olmayan yöntemlerle dağıtımına cevaz verilmesi anlamına gelebileceğinden kamu yararı ile örtüşmez (Tevfik Baltacı, § 74).

56. Müdahalenin ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesinde dikkate alınacak öncelikli öge tarafların kusur durumlarıdır. Olayda başvurucunun murisinin boşandığı eşi ile birlikte yaşamaya devam ettiği gerekçesiyle ödenmiş olan aylıkların iadesi istenmiştir. Başvurucunun murisinin taksitlendirme yapılması gerektiği yönünde yargılama aşamasında bir iddiası olmadığı gibi başvurucunun da bireysel başvuru aşamasında böyle bir iddiasının bulunmadığı dikkatten kaçmamalıdır. Bu nedenlerle Mahkemenin değerlendirmesi ile ulaştığı kanaatin keyfî ve temelsiz olmadığı değerlendirilmiştir.

57. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında da vurgulandığı üzere idarece yersiz ödendiği tespit edilen sosyal güvenlik ödemesinin iadesinin talep edilebileceği hususunda kuşku bulunmamaktadır. Aksi durumun başvurucunun sebepsiz zenginleşmesine yol açabileceği ve sosyal adaletle bağdaşmayacağı açıktır (Musa Baylan [GK], B. No: 2016/4384, 12/12/2019, §§ 51, 71; Tevfik Baltacı, § 79; Uğur Ziyaretli, § 76; Yusuf Serdar Batmanoğlu, B. No: 2014/15723, 25/10/2017, § 41).

58. Buna karşın alacağın başvurucudan tahsilindeki yöntem de önem arz etmektedir. Anayasa Mahkemesi, daha önce benzer konuda verdiği Tevfik Baltacı, Uğur Ziyaretli ve Yusuf Serdar Batmanoğlu kararlarında başvuruculaın anaparanın yanında faiz ödemekle de yükümlü kılınmış olmalarının kusurlu davranışlarıyla orantısız bir külfet yüklenmeleri sonucunu doğurduğunu belirterek müdahalenin ölçülü olmadığı kanaatine ulaşmıştır (Tevfik Baltacı, § 79; Uğur Ziyaretli, § 76; Yusuf Serdar Batmanoğlu, § 41). Yine Fatma Ülker Akkaya kararında, başvurucudan tahsili istenen tutarın faiz içermemesine rağmen tahsil yöntemi gözetilerek ihlal sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu başvuruya konu olayda başvurucunun murisinden ödenmiş aylıkların iadesi istenmiş, ödeme yapılmadığı için icra takibi başlatılmıştır. SGK tarafından faiz istenip istenmediği ve taksit imkânı sağlanıp sağlanmadığı anlaşılamamışsa da başvurucunun faize ve taksitlendirmeye yönelik hiçbir iddiası bulunmadığı için bu yönden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

59. Somut olayda başvurucunun murisi aleyhine yapılan icra takibine konu tutar ve mahkemenin gerekçesi dikkate alındığında borçluya aşırı bir külfet yüklenmediği sonucuna varılmıştır.

60. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

61. Bu durumda başvurucunun murisine ödenen aylıkların iadesinin istenmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalede bir ihlal bulunmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

62. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

63. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

64. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a 25/7/2018 tarihinde eklenen geçici ikinci maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

65. Bu defa, 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden

itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönünden inceleyerek Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varmış; başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle başvurunun kabul edilemezliğine karar vermiştir.

66. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

67. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEKİR ÇEPER VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/21707 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/21707

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEKİR ÇEPER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/21707)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucular : 1. Bekir ÇEPER

2. Hilal Nur YAVUZ

3. Sevgi ÇEPER

Başvurucular Vekili : Av. Mesut ÖZER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir siyasetçiye yönelik eleştiriler dolayısıyla verilen adli para cezasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/7/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

4. Asıl başvurucu olan Mustafa ÇEPER (Bundan sonra başvurucu olarak anılacaktır.) 6/1/2022 tarihinde vefat etmiştir. Başvurucunun mirasçıları, avukatları aracılığıyla 14/6/2022 tarihinde verdikleri dilekçeyle başvuruya devam etmek istediklerini beyan

etmişlerdir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 1962 doğumlu olup İstanbul'un Avcılar ilçesinde ikamet etmekte olan emekli bir vatandaştır. A.Ş. (müşteki) ise iktidar partisi kurucularından olup anılan partide bir dönem (2002-2007) milletvekilliği ile birlikte başbakan yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. Sonrasında ise iktidar partisinden ayrılarak kendi partisini kurmuş ve 2012 yılına kadar siyasi hayatına parti başkanı olarak devam etmiştir. Müşteki 2012-2018 yılları arasından bağımsız bir şekilde siyaset hayatına devam ettikten sonra 24 Haziran 2018 tarihli Genel Seçim'de (Genel Seçim) ana muhalefet partisinden milletvekili seçilmiştir.

7. Başvuru konusu olay, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan adına açılmış bir Facebook sayfasında, başka bir kullanıcı tarafından yapılan linkli paylaşımın altına başvurucunun kendi yorumunu eklemesi ile gerçekleşmiştir. Bahsi geçen üçüncü kişinin yaptığı paylaşımda müşteki A.Ş.nin görseline ve müştekiye ait olduğu iddia edilen bazı sözlere yorumlu bir şekilde yer verilmiştir. Anılan paylaşıma göre müşteki milletvekili hükûmet politikalarına destek veren bir partinin genel başkanını şu sözlerle eleştirmiştir:

"Çok genel başkan gördük ama 2 yıl sonraki seçim için partisini iktidara teslim eden, tüm iddialarını terkeden, siyasi müflis D.B. gibisini görmedik... (A.Ş.)

- Paylaşıma ek yorum ise şöyledir:

Biz de çok siyasetçi gördük ama k... tekmeyi yiyerek bu kadar anıranını ilk defa gördük!!!"

- Başvurucu iki parçadan oluşan bahse konu paylaşımın altına 11/1/2018 tarihinde şu şekilde bir yorumda bulunarak paylaşmıştır:

"Çok insanlar gördük senin gibi satılmış siyonist görmedik"

8. Müşteki, başvurucu hakkında 21/5/2018 tarihinde hakaret suçundan cezalandırılması istemiyle şikâyette bulunmuştur. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 12/2/2019 tarihli iddianame ile başvurucunun hakaret suçundan cezalandırılmasını talep etmiştir.

9. Yargılamayı yapan Ankara Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 27/5/2019 tarihinde başvurucunun hakaret suçundan 1.740 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yapılan yargılama, tevilli ikrara dayalı sanık savunması, facebook ekran görüntü kayıtları, katılan vekili beyanları ile tüm soruşturma evrakı birlikte değerlendirildiğinde, sanığın facebook sosyal paylaşım sitesinde katılanın fotoğrafı ile yapılan paylaşımın altına "çok insanlar gördük senin gibi satılmış siyonist görmedik" şeklinde yorum yazarak katılana karşı onur şeref ve saygınlığını rencide edecek nitelikte sözler yazmak suretiyle facebook üzerinden belirsiz sayıda kullanıcının öğrenmesi mümkün ve muhtemel şekilde alenen hakaret ettiği, böylece üzerine atılı suçu işlediği kanaatine varılmakla aşağıdaki şekilde hüküm kurmak gerekmiştir."

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

10. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Hakaret" kenar başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ... veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır...

(2) Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkrada belirtilen cezaya hükmolunur."

B. Uluslararası Hukuk

11. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Koray Çalışkan, B. No: 2014/4548, 5/12/2017, §§ 17-23; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, §§ 29-37.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Anayasa Mahkemesinin 14/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu; kullandığı ifadelerin sert eleştiri niteliğinde olduğunu, siyasetçilerin eleştirilere daha fazla hoşgörü göstermesi gerektiğini ve başvuru konusu paylaşımı nedeniyle cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

14. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması,... başkalarının şöhret veya haklarının,... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir..."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

16. Başvurucu hakkında bir siyasetçiye yönelik paylaşımları nedeniyle adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Söz konusu mahkeme kararı ile başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale yapılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

17. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler,... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar,... demokratik toplum düzeninin... gereklerine... aykırı olamaz."

18. Yukarıda anılan müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut

başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

19. 5237 sayılı Kanun'un 125. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

20. Müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

21. Anayasa Mahkemesi demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. Buna göre temel hak ve özgürlükleri sınırlayan tedbir, toplumsal bir ihtiyacı karşılamalı ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olmalıdır. Bu koşulları taşımayan bir tedbir, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir tedbir olarak değerlendirilemez (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

22. Başvurucunun ihlal edildiğini iddia ettiği ifade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirme konusunda başkalarını ikna etme çabaları ve bu çabaların hoşgörüyle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Dolayısıyla toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun, §§ 33-35; Tansel Çölaşan, §§ 35-38).

23. Bununla birlikte ifade özgürlüğü, sıkı bir şekilde yorumlanması gereken istisnalara tabidir ve herhangi bir kısıtlama ihtiyacı ikna edici bir şekilde tesis edilmelidir. Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasına göre ifade özgürlüğünün sınırlandırılma nedenlerinden ve bu bağlamda ifade özgürlüğünü kullananların uyması gereken görev ve sorumluluklardan biri de başkalarının şöhret veya haklarının korunmasıdır. Bireyin şeref ve itibarı, kişisel kimliğinin ve manevi bütünlüğünün bir parçasını oluşturur ve Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasının korumasından faydalanır (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 44) Devlet, bireyin şeref ve itibarına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41; Adnan Oktar (3) B. No: 2013/1123, 2/10/2013 § 33; Bekir Coşkun, § 45; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 44).

24. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında bu iki hak arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğini değerlendirmiştir. (Nilgün Halloran, § 27; İlhan Cihaner (2), § 49). Bu, soyut bir değerlendirme değildir. Çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için başvurucunun kullandığı ifadelerin türünün, kamusal tartışmalara katkı sunma kapasitesinin, ifadelere yönelik kısıtlamaların niteliğinin ve kapsamının, ifadelerin kimin

tarafından dile getirildiğinin, kime yöneldiğinin, tarafların konumlarının, ilgili kişilerin önceki davranışlarının ve kamuoyu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığının değerlendirilmesi gerekir (Nilgün Halloran, § 44; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 58-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73).

25. Söz konusu değerlendirmelerde derece mahkemelerinin belirli bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu takdir payı, Anayasa Mahkemesinin denetimindedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, bir kısıtlamanın ifade özgürlüğü ile bağdaşıp bağdaşmadığı hususuna karar vermede yetki sahibi olan iç hukuktaki son mercidir (Sinan Baran, B. No: 2015/11494, 11/6/2018, § 37).

26. Anayasa Mahkemesinin görevi, bu denetimi yerine getirirken derece mahkemelerinin yerini almak değil söz konusu yargı mercilerinin takdir yetkilerini kullanarak verdikleri kararların Anayasa'nın 26. maddesi açısından doğruluğunu denetlemektir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 76). Anayasa Mahkemesi; somut olayın koşullarında başvurucunun yaptığı konuşmada kullandığı ifadeler nedeniyle manevi tazminat ödemeye mahkûm edilmesinin zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediğini, gerçekleşmesi amaçlanan meşru amaçla orantılı olup olmadığını, bunu haklı göstermek için ortaya konan gerekçelerin ilgili ve yeterli görünüp görünmediğini davanın bütününe bakarak değerlendirecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120; Sinan Baran, § 38).

iv. Somut Olayın Değerlendirilmesi

27. Başvuru konusu olayda sade bir birey olan başvurucu, aktif bir siyasetçi olan müştekiye yönelik ifadeleri nedeniyle adli para cezası ile cezalandırılmıştır. Somut olay, Cumhurbaşkanı adına açılmış bir sosyal medya sayfası üzerinde gerçekleşmiştir. Anılan sayfa üzerinden, müştekinin fotoğrafı ve müştekiye atfedilen bir siyasi parti liderini eleştirir nitelikteki ifadelere yer verilerek başka bir kullanıcı tarafından yorumlu bir paylaşımda bulunulmuştur. Başvurucu, bahse konu paylaşımın altında müştekiyi kastederek "satılmış siyonist" ifadesini kullanmıştır.

28. Somut olayda başvurucu tarafından kullanılan "satılmış siyonist" şeklindeki ifadenin değer yargısı olduğu açıktır. O hâlde tespiti gereken husus, başvurucunun davacıyı sebepsiz biçimde hedef alıp almadığı, kullanılan söz ve ifadelerin kişisel saldırı oluşturup oluşturmadığıdır. Başvurucunun olay tarihinde ve hâlen iktidarda olan partinin bir destekçisi olduğu anlaşılmaktadır. Başvurucu, desteklediği partinin bir zamanlar önde gelen siyasetçilerinden biri olan müştekinin önce kurucusu olduğu partiden ayrılmasına daha sonra da siyasi hayatını başka bir partide ve nihayet ana muhalefet partisinde devam ettirmesine (bkz. § 5) yönelik duyduğu öfkeyi başvuruya konu "satılmış siyonist" sözleri ile ifade etmiştir.

29. Müşteki ise söz konusu yakıştırmayı kişilik haklarına yapılan bir saldırı olarak değerlendirmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında benimsediği gibi demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olan ve toplumun ilerlemesi ve bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil eden ifade özgürlüğü, sadece kabul gören veya zararsız yahut kayıtsızlık içeren bilgiler ya da fikirler için değil aynı zamanda kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerlidir (Emin Aydın (2), B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35; Bekir Coşkun, § 52). Anayasa Mahkemesi yine pek çok kararında ifade

özgürlüğünün bir dereceye kadar abartıya ve hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiğini kabul etmiştir (Ali Suat Ertosun, B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 102). Bu sebeplerle başvuruya konu paylaşımda geçen ve tazminat ödenmesine neden olan bu gibi ifadelerin bazı bağlamlarda kullanımlarının kaba ve rahatsız edici bulunması hukuk sisteminde ceza veya tazminat şeklinde bir müeyyide bağlanmasının tek başına haklı gerekçesi olamaz.

30. Öte yandan müşteki, siyasi kariyerinde birçok önemli görevlerde bulunmuş, kamuoyu tarafından yakından tanınan ve takip edilen tecrübeli bir siyasetçidir. Bu çerçevede başvurucunun da içinde olduğu seçmenlerinin sıkı ve yakın denetimi altında olması tabiidir. Müşteki hâlen iktidarda bulunan partinin önde gelen bir üyesiyken kurucusu olduğu partiden ayrılarak önce muhalif bir siyasetçi sonra ana muhalefet partisinin bir milletvekili olmuştur. Başvurucuya göre müştekinin siyasi çizgisi değişmiştir ve bu sebeple de müştekinin kendisini daha önce destekleyenlerin eleştirilerine daha fazla tahammül göstermesi gerekir (siyasetçilerin sıradan bireylere göre eleştirilere daha fazla katlanma yükümlülüğüne ilişkin değerlendirmeler için bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, § 61; Nihat Zeybekçi, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 38).

31. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun ifade özgürlüğü ile müştekinin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında yukarıda değinilen nitelikte bir değerlendirme yaparak bir denge kurmaya çalışmamış; yalnızca soyut bir değerlendirmeyle söz konusu ifadelerin hakaret suçunu oluşturduğunu kabul etmiştir. Mahkemenin başvurucunun mahkûmiyeti bakımından ileri sürdüğü gerekçeler, başvurucunun ifade özgürlüğü hakkına yapılan müdahale için ilgili ve yeterli olarak kabul edilemez.

32. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

33. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesi ile birlikte 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

34. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

35. Başvurucuya talebi dikkate alınarak net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL

EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 14. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/229, K.2019/767) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara müştereken net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE HACER KARATAYLIOĞLU

B. No: 2020/8133 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/8133

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE HACER KARATAYLIOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/8133)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Ayşe Hacer KARATAYLIOĞLU

Vekili : Av. Efekan KAPTAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Anayasa Mahkemesi İkinci Bölüm Birinci Komisyon tarafından 6/3/2023 tarihinde sendika hakkına ilişkin ihlal iddiaları açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin ihlal iddiaları yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan,

yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

3. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E.A.

B. No: 2020/8228 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/8228

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

E.A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/8228)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : E. A.

Vekili : Av. Özlem PASİN ÜNSAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iş akdinin emeklilikle sonlandırılması sırasında işveren tarafından yapılan ek ödeme üzerinden uygulanan gelir vergisi kesintisinin iadesine karar verilmesi talebiyle açılan davanın lehe kararlara rağmen reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, özel bir bankada çalışmaktayken emeklilik nedeniyle iş sözleşmesi 30/4/2016 tarihinde sona ermiştir. İşveren, başvurucuya kıdem tazminatına ek olarak brüt 56.231,84 TL ihbar tazminatı ve son net aylık ücretinin yaklaşık on katı tutarında brüt 297.300,55 TL ödeme yapmıştır. İşveren, söz konusu ödemeden 2016 Nisan dönemi itibarıyla gelir vergisi kesintisi yaparak vergi dairesine beyan etmiştir.

3. Başvurucu 28/5/2018 tarihli dilekçeyle 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 122. maddesi uyarınca ilgili vergi dairesi müdürlüğüne vergi hatası düzeltme başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu; iş akdinin feshi nedeniyle tarafına yapılan ödemenin

31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 61. ve 94. maddeleri gereğince iş güvencesi tazminatı niteliğini taşıdığını, ücret niteliğinde olmadığını, gelir vergisinden müstesna olduğunu ve bu nedenle ödenen verginin iadesinin gerektiğini belirtmiştir. Düzeltme talebine herhangi bir cevap verilmemesi üzerine başvurucu 213 sayılı Kanun'un 124. maddesi uyarınca Gelir İdaresi Başkanlığına 17/7/2018 tarihinde şikâyet yoluyla müracaat etmiştir. Şikâyet müracaatına karşı herhangi bir cevap verilmemiştir.

4. Başvurucu 2/10/2018 tarihinde İstanbul 3. Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde, hiçbir şarta bağlı olmaksızın iyi niyet çerçevesinde yapılan ödemenin ücret niteliği taşımadığı dolayısıyla gelir vergisine tabi olmadığı ileri sürülmüş, hatalı olarak yapılan gelir vergisi kesintisine karşı yapılan şikâyet başvurusunun zımnen reddine ilişkin işlemin iptali ile yapılan kesintinin ödeme tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte iadesine karar verilmesi talep edilmiştir.

5. Mahkeme öncelikle, ara kararlarıyla işverenden ve başvurucudan bilgiler istemiştir. Bu kapsamda, taraflar arasında ikale sözleşmesi yapılıp yapılmadığı başta olmak üzere söz konusu ödemenin mahiyetini ortaya koyacak bilgilerin sunulması istenmiştir. İşveren ve başvurucu ara kararına verdikleri cevapta taraflar arasında ikale sözleşmesi bulunmadığını beyan etmişlerdir. Mahkeme 26/4/2019 tarihinde davanın kısmen kabulüne, ek ödeme üzerinden yapılan gelir vergi kesintisinin tahsil tarihinden itibaren hesaplanacak yasal faizi ile birlikte başvurucuya iadesine karar vermiştir. Mahkeme ihbar tazminatından kaynaklı vergi kesintisine ilişkin talebin ise reddine karar vermiştir. Gerekçenin kabule ilişkin kısmında iş akdi sona eren çalışana yapılan ödemenin hizmet karşılığında yapılması söz konusu olamayacağından ücret olarak nitelendirilemeyeceği, dolayısıyla ücret niteliği taşımayan ödemenin hangi ad altında yapıldığının da vergisel açıdan bir önemi bulunmadığından gelir vergisine tabi olmadığı belirtilmiştir.

6. Davacı, ret ile ilgili kısım yönünden istinaf talebinde bulunmamıştır. Davalı idare, kabulle ilgili kısım için istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstinaf dilekçesinde öncelikle 18/1/2019 tarihli ve 7162 sayılı Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 4. maddesiyle yapılan düzenlemeye dikkat çekilmiş ve dava konusu ödemenin içeriğinin ikale sözleşmesi kapsamında ödenen işsizlik ödemesi niteliğinde olmadığından anılan yasal değişiklik kapsamında olmadığı vurgulanmıştır. Dilekçede, ödemenin ikale ödemesiymiş gibi kabul edilerek üzerinden kesilen verginin iadesine hükmedilmesi yönünde verilen kararın hatalı olduğu belirtilmiştir. Yapılan ödemenin emekli ikramiyesi niteliğinde olduğu ve istisna tutarını aşan kısmın gelir vergisi tevkifatına tabi bulunduğu ifade edilmiştir. İstinaf dilekçesi ekinde işverenin vergi dairesine gönderdiği 18/6/2018 tarihli yazıya da yer verilmiştir. Söz konusu yazıda başvurucu ile ikale sözleşmesi imzalanmadığı, emekli olarak ayrılan başvurucuya kıdem tazminatı, ile bunun dışında ek ödemeler yapıldığı ifade edilmiştir. Kıdem tazminatının istisna kapsamında olması nedeniyle gelir vergisi hesaplanmadığı, diğer ödemeler için ise gelir vergisi kesintisi uygulanarak vergi dairesine ilgili dönem beyan edildiği belirtilmiştir.

7. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 2. Vergi Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 5/12/2019 tarihinde davalı idarenin istinaf başvurusunun kabulüne, mahkeme kararının kabulle ilgili kısmının kaldırılmasına ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararda, işveren tarafından ara kararına verilen, başvurucu ile ikale sözleşmesi imzalanmadığı ve dava konusu brüt 297.300,55 TL tutarlı ek ödemenin davacının emeklilik istemi üzerine ödendiği yönündeki cevaba dikkat çekilerek ek ödemenin, kıdem tazminatı mahiyetinde bir ödeme olamayacağı gibi emeklilik nedeniyle işten ayrılan bir kişinin işsiz

kaldığından bahsedilemeyeceğinden işsizlik sebebiyle yapılan bir tazminat ödemesi veya yardım da sayılamayacağı ifade edilmiştir. Buna göre yasal olarak vergiden istisna edilmemiş olan dava konusu ödemenin 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 61. maddesinde bahsi geçen ücret niteliği taşıyan ödemelerden olduğu ve dolayısıyla ücret olarak vergilendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

8. Nihai hüküm 2/2/2020 tarihinde tebliğ edildikten sonra 24/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, başvuru formunda çalışma ve sözleşme hürriyeti başlığı altında, brüt 353.532,29 TL tutarlı ödemenin işveren tarafından hiçbir yasal zorunluluk olmadan ve işsizliğe dayalı olarak ikale sözleşmesi kapsamında yapıldığını dolayısıyla ücret niteliğinde olmayan söz konusu ödemenin gelir vergisine tabi olmadığını iddia etmiştir. Başvurucu söz konusu ödemenin gelir vergisi konusuna girdiği kabul edilse de istisna kapsamında olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu eşitlik ilkesi başlığı altında ise benzer konudaki bazı lehe mahkeme kararlarına yer vererek eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Somut olayda başvurucunun, tarafına yapılan ek ödemeye yönelik Bölge İdare Mahkemesi yorumunun hatalı olduğundan ve yerleşik içtihada aykırı karar verilmesi nedeniyle haksız şekilde davasının reddedilmesinden şikâyet ettiği anlaşılmıştır. Başvurucunun açık bir mülkiyet hakkı şikâyeti bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Suna Çapraz Keskin, B. No: 2020/15723, 15/3/2022, § 25) .

11. Başvurucu, emeklilik hakkı nedeniyle işten ayrılması üzerine tarafına yapılan ödemeden kesilen gelir vergisinin, bu ödemenin gelir vergisine tabi olmadığını belirterek iadesi için düzeltme ve şikâyet yoluna müracaat etmiştir. İdari başvurudan sonuç elde edemeyen başvurucunun açtığı davada Mahkeme, başvurucuya yasal bir zorunluluk olmaksızın yapılan ödemenin ücret niteliğinde olmadığı ve 193 sayılı Kanun'un 25. maddesi uyarınca gelir vergisinden müstesna tutulması gerektiği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline ve ek ödeme üzerinden yapılan gelir vergi kesintisinin iadesine arar vermiştir(bkz. § 5). İstinaf başvurusunu inceleyen Bölge İdare Mahkemesi ise başvurucuya yapılan ödemenin mevzuat uyarınca ücret olarak değerlendirilmesinde ve bu tutar üzerinden kesinti yapılmasında hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna vararak davayı reddetmiştir (bkz. § 7).

12. Hangi ödemenin ücret niteliğinde olduğunu tespit etmek, hukuk kurallarını öncelikle yorumlamak yetkisini haiz olan derece mahkemelerinin yetkisindedir. Anayasa Mahkemesinin görevi derece mahkemesinin yorumlarının açıkça keyfî veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemekten ibarettir.

13. 193 sayılı Kanun'un 61. maddesinde ücretin tanımı yapılarak hangi ödemelerin ücret sayılacağı belirtilmiş, aynı Kanun'un 94. maddesinde de hizmet erbabına ödenen ücretlerden vergi tevkifatı yapılacağı düzenlenmiştir. Bölge İdare Mahkemesi de öncelikle, başvurucu ile işvereni arasında ikale sözleşmesi bulunmadığı hususunda ara kararına verilen cevaba dikkat çekmiş ve ardından emekli gün sayısını doldurduğu için kendi isteğiyle iş sözleşmesini sona erdiren başvurucunun işsiz kalması ve bunun neticesinde de işverene karşı işe iade davası açma olanağının bulunmaması nedeniyle yapılan ödemenin iş güvencesi amacıyla ödenen bir tazminat olmadığı tespitinde bulunmuştur. Bölge İdare

Mahkemesine göre başvurucuya yapılan ödeme ücret olup açıkça istisna olarak da düzenlenmediğinden söz konusu meblağdan vergi tevkifatı yapılmalıdır. Bölge İdare Mahkemesinin bu değerlendirmesinin açıkça keyfîlik veya bariz takdir hatası içerdiği söylenemez (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Suna Çapraz Keskin, B. No: 2020/15723, 15/3/2022, § 33). Bu bağlamda ortada ikale sözleşmesi bulunmaması nedeniyle başvurucuya yapılan ödemenin 7162 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle getirilen düzenleme kapsamında görülmemesinde de açıkça keyfîlik veya bariz takdir hatası bulunduğu söylenemez.

14. Başvurucu ayrıca, Bölge İdare Mahkemesinin emsal kararlara aykırı karar verdiğini ileri sürmüş ise de olayda Bölge İdare Mahkemesinin davayı reddetmesinin temelinde ortada ikale sözleşmesi bulunmaması ve işsizlik tazminatı mahiyetinde kabul edilmemesinden kaynaklı olarak söz konusu ödemenin ücret olarak sayılması gerektiği kabulü bulunmaktadır. Eldeki başvuruda Bölge İdare Mahkemesinin olaydaki ödemenin ücret niteliğinde olduğu yorumu açıkça keyfîlik veya bariz takdir hatası içermediği gibi başvurucu tarafından da bu yorumun yerleşik içtihattan saptığı ya da derinleşmiş ve süregelen bir nitelik kazanan içtihat farklılığına dayandığı gösterilebilmiş değildir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Suna Çapraz Keskin, §§ 34-41).

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA AKTUĞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/12600 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/12600

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA AKTUĞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/12600)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucular : 1. Fatma AKTUĞ

2. Gülfire COŞKUN

3. Hüseyin BUCAK

4. İlknur KARCI

5. Müzüriye BUCAK

6. Niyazi BUCAK

7. Rumeysa BUCAK

8. Şifa BUCAK

9. Verda BUCAK

10. Yusuf BUCAK

Başvurucular Vekili : Av. Mahmut KAÇAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; gözaltında kötü muameleye uğranılması ve olaya ilişkin kovuşturmaya yer

olmadığı kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının, gözaltında intihar nedeniyle ilgili kolluk personeli hakkında açılan kamu davası neticesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi nedeniyle de yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/3/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. 2021/34785 numaralı bireysel başvuru dosyası, aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/12600 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş olup inceleme 2020/12600 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve ekleri ile Bakanlık görüşü ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 30/12/2018 tarihinde kolluk kuvvetleri, kavga olduğu yönündeki bir ihbar üzerine olay yerine intikal ettiklerinde başvurucuların yakını T.B.yi, binanın çatı kısmında uzun namlulu av tüfeği ile agresif tavırlar içerisinde zaman zaman hedef gözetmeksizin rastgele tüfeğin namlusunu çapraz bir şekilde tutarak ateş eder vaziyette bulmuştur. Kendisi ile iletişim kurulmaya çalışılmış, T.B. eğer yanına gelinirse tüfekle kendisini vuracağını söyleyerek tüfeği kafasına dayaması üzerine sakinleşmesi için süre tanınmış, akabinde kurulan diyalog ve babasının da yardımlarıyla ikna edilerek çatıdan aşağı inmesi sağlanmıştır.

10. Olay sonrası T.B. Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda saat 12.00'de gözaltına alınmıştır. Gözaltı sonrası yapılan ilk muayenesi sonucunda saat 12.15'te tanzim edilen adli muayene raporunda yeni lezyona rastlanmadığı tespiti ile nezarethaneye girmesinde tıbben sakınca bulunmadığı kayıt altına alınmıştır. T.B. muayenesi sonrası işlemler için polis merkezine götürülmüştür.

11. Beş kolluk personelinin imzasını taşıyan 15.30 saatli tutanağa göre T.B., saat 14.00 sıralarında ifade işlemleri sırasında kendisini birden bire bilgisayar masasının altına atarak kafasını masaya vurmaya başlamış; görevli polis memurlarınca ayağa kaldırılmaya çalışıldığı sırada ise sakinleşmeyerek kafası duvara gelecek bir şekilde kendisini çarpmış, bunun üzerine zor kullanılmak suretiyle T.B.ye kelepçe takılmıştır.

12. Yine dört kolluk personeli ile iki 112 sağlık personelinin imzasını taşıyan 15.40 saatli tutanağa göre T.B., saat 14.00 sıralarında koridor kısmında beklediği sırada kendisini hafif bir şekilde yere bırakması ve seslenildiğinde cevap vermemesi üzerine 112 ekibi çağrılmış,

112 görevlileri tarafından kendisine gerekli müdahalede bulunulduğu esnada tekrardan kafasını yere vurarak kendisine zarar vermeye çalışmış ve görevliler tarafından engellenmiştir.

13. Kolluk personeli tarafından düzenlenen tutanağa göre olayla ilgili olarak nöbetçi Cumhuriyet savcısına bilgi verilmiş, hakkında doktor raporu alınmak üzere T.B. hastaneye götürülmüştür. Saat 14.40'da yapılan muayenesi sonrası, hastaneye sevk kağıdına görevli hekimce "kafada frontal bölgede 1 cm'lik abrazyon ve alt dudak orta kısımda abrazyon mevcut" olduğu ve "nezarethaneye girmesinde sakınca bulunmadığı" şerh düşülmüştür.

14. T.B. bahsi geçen bu ikinci doktor muayenesi sonrasında tekrar polis merkezine getirilmiş, Nezarethane İşlemleri Takip Formu'na göre saat 16.00'da nezarethaneye alınmıştır. Yarım saat kadar sonra tekrar nezarethaneye gelen kolluk personeli T.B.yi üzerinden çıkardığı kıyafetleri kullanarak kendisini asmış bir vaziyette bulmuştur. Olay yerine 112 sağlık görevlileri çağrılmış ancak T.B.nin hayatını kaybettiği anlaşılmıştır.

A. Nezarethane Sorumlusu Kolluk Personeli Hakkında Resen Başlatılan Ceza Soruşturma ve Kovuşturma Süreci

15. T.B.nin hayatını kaybetmesi sonrası Kadirli Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) resen adli soruşturma başlatılmıştır.

16. 30/12/2018 tarihli Ölü Muayene Tutanağı'nda, boyundaki ası izi dışında, alın bölgesi ve kaş üzerinde 3x3 cm ebatlarında yaklaşık 5-6 adet şişlik (ödem) mevcut olduğu kayıt altına alınmıştır.

17. Soruşturma sırasında, nezarethanede bulunan kamera kayıtlarına ilişkin bilirkişi raporu alınmıştır. 8/8/2019 tarihli bilirkişi raporuna göre T.B. nezarethaneye girer girmez soyunmaya başlamış, hırkasını ve pantolonunu çıkarmış, pantolonunu yırtmaya başlamış tam bu esnada kolluk personeli nezarethaneyi terk etmiştir. Kolluk personelinin ayrılmasından 7 dakika sonra T.B. üzerinden çıkardığı kıyafetleri kullanarak kendisini asmıştır. T.B.nin kendisini asmasından 21 dakika sonra kolluk personeli nezarethaneye gelmiş, olay yerine 112 sağlık görevlileri çağrılmış ancak T.B.nin hayatını kaybettiği anlaşılmıştır.

18. Yürütülen soruşturma neticesinde tanzim edilen 2/4/2019 tarihli iddianame ile nezarethane sorumlusu kolluk personeli N.F.T. hakkında görevi kötüye kullanmak suçundan kamu davası açılmıştır. İddianamede, N.F.T.nin, adli bir olaydan ötürü nezarethaneye getirilmiş olan T.B.nin taşkınlık çıkarmış olmasına ve agresif hareketlerde bulunmasına rağmen nezarethanede olumsuz bir olay yaşanmaması için göstermesi gereken azami dikkat ve özeni göstermediği ileri sürülmüştür.

19. Yapılan yargılama neticesinde Kadirli 1. Asliye Ceza Mahkemesi 4/2/2021 tarihli kararı ile ilgili kolluk personelinin "görevin gereklerini yapmakta ihmal göstererek görevi kötüye kullanma suçunu işlediği" gerekçesi ile neticeten 2 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Mahkeme temel cezayı asgari hadden 3 ay olarak belirlemiş, ardından 1/6 oranında takdiri indirim yaparak 2 ay 15 günlük netice cezaya ulaşmıştır. Mahkemenin gerekçeli kararında; nezarethane sorumlusu kolluk personeli olan N.F.T.nin, T.B.nin nezarethaneye girdikten sonra üzerinde bulunan kıyafetleri çıkararak yırtmaya çalıştığını görmesine ve agrasif tavırda olduğunu anlamış olmasına rağmen kendisine zarar verecek tüm eşyalardan arındırmadığı, içinde bulundurulduğu ortama bağlı olarak kendi hayat bütünlüğü

bakımından tehlike ve risk oluşturması nedeniyle etkili ve sıkı gözetim altında tutulması gerekirken anlık görüntüsünü gösteren kamerayı izleyip gelişen olaylara müdahaleyi sağlamakta ihmal ve gecikme gösterdiği hususlarına dayanılmıştır.

20. Karara itiraz edilmiştir. Kadirli Ağır Ceza Mahkemesi 1/7/2021 tarihli kararı ile itirazın reddine karar vermiştir.

21. İtirazın reddine dair karar, başvurucular vekilince UYAP üzerinden 13/7/2021 tarihinde görülmüş ve başvurucular 2/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Başvurucuların Kötü Muamele İddiası Üzerine Başlatılan Ceza Soruşturma Süreci

22. Başvurucular T.B.nin gözaltında kötü muameleye uğradığı iddiası ile 24/9/2019 tarihinde suç duyurusunda bulunmuştur. Başvurucular iddialarını, T.B.nin gözaltına alınması sonrası kendisine zarar verdiği gerekçesiyle tekrar götürüldüğü hastanede düzenlenen muayenede (bkz. § 13) kafasında ve dudağında abrazyon tespit edilmiş olmasına ve ölü muayene tutanağında (bkz. § 16) alın bölgesi ve kaş üzerinde şişlik tespit edilmiş olmasına dayandırmıştır.

23. Kadirli Cumhuriyet Başsavcılığı 7/1/2020 tarihli kararı ile kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararda kolluk personeli ve 112 sağlık personelince tanzim edilen iki ayrı tutanakta T.B.nin kafasını bilgisayar masasına, yere ve duvara vurduğunun kayıt altına alındığını, Ölü Muayene Tutanağı'nda belirtilen alın bölgesindeki şişliklerin tutanakta belirtilen olaylar esnasında meydana geldiğinin değerlendirildiği ifade edilmiştir.

24. Başvurucular, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz etmiş, anılan itiraz Kadirli Sulh Ceza Hâkimliğinin 25/2/2020 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

25. İtirazın reddi karar başvurucular vekiline 28/2/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular 17/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Nezarethane Sorumlusu Kolluk Personeli Hakkındaki Disiplin Soruşturması Süreci

26. Bakanlığın görüş yazısından anlaşıldığı kadarı ile olay sonrası, nezarethane sorumlusu kolluk personeli N.F.T. hakkında Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığınca görevlendirilen bir polis başmüfettişi tarafından disiplin soruşturması yürütülmüştür.

27. Yürütülen soruşturma neticesinde, Osmaniye İl Polis Disiplin Kurulu Başkanlığının 26/11/2020 tarihli kararı ile N.F.T.nin "kınama" cezası ile tecziyesine karar verilmiştir. Kararda, N.F.T.nin yaşanan intihar olayında tali kusurlu olduğu, görevin takdir ve yerine getirilmesinde müsamaha ve savsaklama gösterdiği kabul edilmiştir.

D. Olaya İlişkin İdari Yargı Süreci

28. UYAP üzerinden yapılan incelemede anlaşıldığı kadarı ile başvurucular, T.B.nin göz altında iken ölmesinde hizmet kusuru bulunduğundan bahisle İçişleri Bakanlığı aleyhine toplam 101.000 TL maddi, 550.000 TL manevi tazminatın ödenmesi talebi ile tam yargı davası açmıştır.

29. Adana 2. İdare Mahkemesi 17/1/2022 tarihli kararı ile olayda idareye atfedilebilecek bir hizmet kusurunun bulunmadığı ve kusursuz sorumluluk şartlarının da mevcut olmadığı gerekçesi ile -istinaf yolu açık olmak üzere- davanın reddine karar vermiştir.

30. Karara karşı istinaf yoluna başvurulmuş olup bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla dosya derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

31. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Gözaltı işlemlerinin denetimi" kenar başlıklı 92. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhuriyet başsavcıları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcıları, adlî görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemleri denetler; sonucunu Nezarethaneye Alınanlar Defterine kaydederler."

32. 5271 sayılı Kanun'un "Yönetmelik" kenar başlıklı 99. maddesi şöyledir:

"(1) Gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethanelerin maddî koşulları, bu kişinin hangi görevlinin sorumluluğuna bırakılacağı, sağlık kontrolünün nasıl yapılacağı, gözaltı işlemlerine ilişkin kayıt ve defterlerin nasıl tutulacağı, gözaltına alınmanın başlangıcında ve bu tedbire son verildiğinde hangi tutanakların tutulacağı ve gözaltına alınan kişiye hangi belgelerin verileceği ile kolluk tarafından gerçekleştirilen yakalama işlemlerinin yürütülmesinde uyulacak kurallar, yönetmelikte gösterilir."

33. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) "Tanımlar" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Yönetmelikte geçen;

...

Gözaltı birimi: Yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanarak adlî mercilere sevk edilmesine veya serbest bırakılmasına kadar, kanunî süre içinde onu gözaltında tutmakla yetkili ve görevli kolluk kuvveti birimlerini,"Madde 4 – Bu Yönetmelikte geçen;

...

Gözaltı birimi: Yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanarak adlî mercilere sevk edilmesine veya serbest bırakılmasına kadar, kanunî süre içinde onu gözaltında tutmakla yetkili ve görevli kolluk kuvveti birimlerini,

Gözaltı ve nezarethane sorumlusu: Gözaltına veya muhafaza altına alınan kişilere haklarının okunmasını, kayıtların tutulmasını ve kanunlara uygun davranılmasını sağlamak amacıyla ilgili karakol, birim veya bot komutanı, âmiri veya büro âmiri tarafından görevlendirilen personeli,

...

Nezarethane: Şüpheli veya sanıkların haklarındaki işlemlerin tamamlanıp adlî mercilere sevk edilinceye kadar bekletilmesi amacıyla yapılmış yerleri,

...

ifade eder."

34. Yönetmelik'in "Sağlık kontrolü" kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması...hâllerinde hekim kontrolünden geçirilerek

yakalanma anındaki sağlık durumu belirlenir.

...

Gözaltına alınanlardan herhangi bir nedenle sağlık durumu bozulanlar ile sağlık durumundan şüphe edilenler, derhâl hekim kontrolünden geçirilerek gerekiyorsa tedavileri yaptırılır. Bu durumdaki kişilerden kronik bir rahatsızlığı olanların, istekleri hâlinde varsa kendi hekimi nezaretinde resmî hekim tarafından muayene ve tedavi edilmeleri sağlanır.

..."

35. Yönetmelik'in "Güvenlik araması" kenar başlıklı 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Gözaltı birimine getirilen kişi hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır:

a) Nezarethaneye veya zorunlu hâllerde bu amaca tahsis edilen yerlere konulmadan önce usulünce aranır...

b) Kendisine zarar verebilecek kemer, kravat, ip, kesici ve delici alet gibi nesnelerden arındırılır.

..."

36. Yönetmelik'in "Nezarethane işlemleri" kenar başlıklı 11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...

e) Gözaltına alınan kişi...kendisine zarar vermeye kalkıştığı takdirde önce sözle kontrol altına alınmaya çalışılır. Bu mümkün olmadığı takdirde, hareketini giderecek derecede kuvvet kullanılabilir. Ancak zarurî olmadıkça gerek kendisinin gerek başkasının hayatı, vücut bütünlüğü veya sağlığı tehlikeye girmedikçe kuvvet kullanılmaz.

f) Saldırgan tutum ve davranışları kontrol altına alınamayan kişiler tıbbî müdahalede bulunulması için sağlık kuruluşlarına gönderilir.

g) Gözaltına alınan kişilerin yaşama haklarını koruyucu gerekli önlemler alınarak, bu amaçla ilgili gözetlenebilir. Gözetleme işlemi teknik imkânlar ölçüsünde kayda alınabilir.

..."

37. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Görevi kötüye kullanma" kenar başlıklı 257. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

38. 5237 sayılı Kanun'un "Cezanın belirlenmesi" kenar başlıklı 61. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

" Hakim, somut olayda;

a) Suçun işleniş biçimini,

b) ...

c) Suçun işlendiği zaman ve yeri,

d) Suçun konusunun önem ve değerini,

e) Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını,

f) Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını,

g) ...

Göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirler."

39. 5237 sayılı Kanun'un "Takdiri indirim nedenleri" kenar başlıklı 62. maddesinin ilgili kısmı (olay tarihinde yürürlükte olan şekli ile) şöyledir:

"(1) Fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde...ceza(nın) altıda birine kadarı indirilir.

(2) Takdiri indirim nedeni olarak, failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları veya cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususlar göz önünde bulundurulabilir..."

40. 5271 sayılı Kanun'un (Anayasa Mahkemesinin 1/6/2023 tarihli ve E.2022/120, K. 2023/107 sayılı kararı ile kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra (1/8/2024) geçerli olmak üzere iptal edilmiş olmakla birlikte somut başvuru sırasında yürürlükte olan) "Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması" kenar başlıklı 231. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

(5) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

(6) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

gerekir. (Ek cümle: 22/7/2010 - 6008/7 md.) Sanığın kabul etmemesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez.

...

(8) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur...

...

(10) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde,

açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

(11) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar...

(12) (Değişik: 28/3/2023-7445/21 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir...

..."

B. Uluslararası Hukuk

41. İlgili uluslararası hukuk ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) konusundaki yaklaşımı için bkz. Şehap Korkmaz ve diğerleri, B. No: 2017/7592, 26/5/2022, §§ 102-116; Necla Kara ve diğerleri, B. No: 2018/5075, 5/3/2022, §§ 56 -63.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

42. Anayasa Mahkemesinin 14/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

43. Başvurucular, yakınları olan T.B.nin gözaltında kötü muameleye maruz kaldığını ileri sürerek olaya ilişkin kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

44. Bakanlık -özetle- yapılacak incelemede somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Başvurucular -özetle- Bakanlık görüşünde iddialarını karşılar mahiyette somut bir yanıt sunulmadığı şeklinde cevap vermiştir.

2. Değerlendirme

45. Anayasa’nın 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı

Madde 17 - Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

46. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

47. Bireysel başvuru yolunu işletebilecekler esas itibarıyla ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı güncel bir kişisel hakkı doğrudan etkilenen kişiler yani doğrudan mağdurlar olmakla birlikte somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre doğrudan mağdur ile arasında kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da Anayasa ve Sözleşme'nin ihlalinden olumsuz olarak etkilenmiş veya ihlalin sona ermesinden meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de dolaylı mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabilecektir (Engin Gök ve diğerleri, B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 47). Nitekim mağdurun bizzat başvuru yapmasının mümkün olmadığı ve yakın akrabalık ilişkisinin bulunduğu kimi durumlarda başvuruculaların ihlalden doğrudan etkilenmemelerine rağmen ihlalden dolaylı olarak etkilenmeleri nedeniyle kendi adlarına başvuru yapabilecekleri kabul edilmektedir (Evanur Bozdağ ve Fatma Bozdağ, B. No: 2018/33655, 13/4/2022, § 110).

48. Somut başvuruda başvurucular, yakınları olan T.B.nin gözaltında iken kötü muameleye uğradığını iddia etmiştir. T.B.nin gözaltına alındıktan hemen sonra konulduğu nezarethanede intihar ettiği dikkate alındığında T.B.nin bizzat başvuru yapmasının mümkün olmadığı, bu nedenle T.B. ile yakın akrabalık ilişkisi bulunan başvuruculaların kötü muamele yasağı bakımından da dolaylı mağdur sıfatlarının bulunduğunun kabulü gerekir. Dolayısıyla kişi bakımından yetki hususunda bir sorun görülmemiştir.

49. Başvurunun diğer kabul edilebilirlik kriterleri bakımından da incelenmesi gerekmektedir.

50. Başsavcılık, kötü muamele iddiasına ilişkin olarak yürüttüğü soruşturma neticesinde; kolluk personeli ve 112 sağlık personelince tanzim edilen iki ayrı tutanakta T.B.nin kafasını bilgisayar masasına, yere ve duvara vurduğunun kayıt altına alındığını, Ölü Muayene Tutanağı'nda belirtilen alın bölgesindeki şişliklerin tutanakta belirtilen olaylar esnasında meydana geldiğinin değerlendirildiği gerekçesi ile kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir (bkz. § 23).

51. Başvurucular, yakınları olan T.B.nin gözaltında iken kötü muameleye uğradığını buna rağmen kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğini ileri sürmüştür. Başvurucular iddialarını, T.B. gözaltına alındıktan sonra saat 12.15'te tanzim edilen ilk adli muayene raporunda herhangi bir lezyon tespit edilmemiş olmasına rağmen (bkz. § 10) daha sonra 14.40'ta yapılan muayenesi sonrası kafasında ve dudakta abrazyon tespit edilmiş olması (bkz. § 13) yine nezarethanede vefat etmesinden sonra yapılan ölü muayenesinde alın ve kaş üzerinde 5-6 adet şişlik tespit edilmiş olmasına (bkz. § 16) dayandırmışlardır. Başvuruculara göre iki muayene arasında düzenlenen tutanaklar (bkz. §§ 11, 12) gerçeği yansıtmamakta olup bu tutanaklar görevli personeli temize çıkarmak için yine kendileri tarafından düzenlenmiştir.

52. Gözaltı veya tutukluluk gibi bireyin devletin kontrolü altında bulunduğu sırada bir ölüm ve yaralanma olayı meydana gelmiş ise bu ölüm ve yaralanma olaylarına ilişkin tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirme yükümlülüğü yetkili makamların üzerindedir zira bu tür olaylarda gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgiler çoğunlukla yetkili makamların erişimindedir (Ferit Kurt ve diğerleri, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74). Başsavcılığın, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara gerekçe gösterdiği iki tutanaktan birisinde (bkz. § 12) kolluk personelinin yanında 112 sağlık personelinin de imzası bulunmaktadır. Yani tutanaklardan birisinde suçlamaların muhatabı olmayan tarafsız kişilerin de imzası

bulunmaktadır. Yürütülen soruşturma ölümünden önce başvuruculaların yakınında meydana gelen yaralanmalara makul bir açıklama getirmiş olup, Başsavcılığın kabulünden ayrılmayı gerektirir bir gerekçe bulunmamaktadır.

53. Açıklanan gerekçelerle, kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

54. Başvurucular, her ne kadar olayda ihmali bulunan kolluk personeli hakkında kamu davası açılmış ve mahkûmiyetine hükmedilmiş ise de verilen cezanın gösterilen ihmal ve meydana gelen ağır sonuç karşısında orantılı olmadığını ileri sürmüştür. Başvuruculara göre, verilen mahkûmiyet hükmünün açıklanmasının geri bırakılması da ayrıca bir cezasızlık sonucunu doğurmuştur. Başvurucular bu gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

55. Bakanlık -özetle- yapılacak incelemede somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Başvurucular -özetle- Bakanlık görüşünde iddialarını karşılar mahiyette somut yanıt sunulmadığı şeklinde cevap vermiştir.

2. Değerlendirme

a. İddiaların Nitelendirilmesi ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

56. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, yaşama ... hakkına sahiptir.”

57. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

58. Başvuru formunda T.B.nin kasten öldürüldüğü ileri sürülmediği gibi intihara zorlandığı veya intihara yönlendirildiği yönünde de bir iddia ileri sürülmemiştir. Başvuru formunda T.B.nin intihar etmek şeklindeki kendi eylemine karşı korunmadığı ve ihmali tespit edilen kamu görevlisinin cezasız bırakıldığı ileri sürülmüştür. Bu nedenle başvuru, T.B.nin yaşamının kendi eylemine (kendine yönelik şiddet) karşı korunmadığı iddiası kapsamında yaşamı koruma yükümlülüğü (maddi boyutu) ile yaşam hakkı kapsamındaki etkili soruşturma yapma yükümlülüğü (usul boyutu) üzerinden incelenmiştir.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

59. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, bu hakka yönelik bir başvuru ancak ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (C.D.A., B. No: 2017/28025, 13/10/2020, § 38). Başvuru konusu olayda başvurucular, ölen T.B.nin eşi, çocukları, annesi, babası ve kardeşleridir. Bu nedenle başvuruda, başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

60. Olayda kolluk personeli N.F.T. hakkında açıklanması geri bırakılmış bir hapis cezası söz konusudur. Kolluk personeli hakkındaki dava belirli bir süreyle askıya alınmıştır. Bu sürede bazı şartların gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine göre davanın düşmesi gündeme gelecektir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinden önceki yetkili mercilerin, kolluk personeli N.F.T.nin, T.B.nin intiharında görevini ihmal ettiğine karar verip hükmedilen hapis cezasının açıklanmasını geri bırakmalarının, somut olayda yaşam hakkı kapsamındaki koruma yükümlülüğün ihlal edildiğine karar verilmiş olduğu anlamına gelip gelmediğinin, bu anlama gelmekte ise bu kararla olaydaki mağduriyetin giderilip giderilemediğinin, ayrıca etkili ceza soruşturması yürütme yükümlülüğünün (usul yükümlülüğü) ne derecede yerine getirildiğinin belirlenmesi gerekecektir (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Şehap Korkmaz ve diğerleri, § 214).

61. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

62. Ceza infaz kurumu yetkilileri, kontrolleri altındaki bir kişinin kendini öldürmesi konusunda gerçek bir risk olduğunu bildikleri ya da bilmeleri gereken durumlarda söz konusu riski ortadan kaldırmak için makul ölçüler çerçevesinde ve sahip oldukları yetkiler kapsamında almaları gereken tedbirleri almalıdır (Mehmet Kaya ve diğerleri, B. No: 2013/6979, 20/5/2015, § 72). Bu çerçevede -kişi özgürlüğüne aşırı bir sınırlama getirmemek kaydıyla- gerektiğinde intihara meyilli mahpusun tedavisi, bu kişinin en uygun yerde tutulması ve/veya intihar eylemlerinde kullanılabilecek eşyaya el koyulması gibi tedbirlere başvurulabilir (Mehmet Kaya ve diğerleri, § 73). Bir mahpus açısından daha sıkı tedbirlerin gerekip gerekmediği ve bunların uygulanmasının makul olup olmadığı, kuşkusuz başvuru konusu yapılan her bir somut olayın koşullarına göre değişir (Mehmet Kaya ve diğerleri, § 74).Bu ilke gözaltına alınan kişiler yönünden de geçerlidir (bkz. Mahmut Alkan, B. No: 2018/7436, 20/10/2021, § 64).

63. Devletin yaşam hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün bir de usul boyutu bulunmaktadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkili şekilde uygulanmasını güvenceye alma bakımından sorumlulukları bulunanların hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 110). Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü, meydana gelen ölüm olayının tüm yönleriyle ortaya konulmasını, sorumluluğun belirlenmesine imkân tanıyan etkili bir soruşturma yürütülmesini ve tespit edilen sorumlulara fiilleriyle orantılı cezalar verilmesini gerektirmektedir (Necla Kara ve diğerleri, §111). Her olayın kendine özgü koşullarını dikkate alan bir değerlendirme yapılması suretiyle yaşamı tehlikeye soktuğu açık olan eylemler ile maddi ve manevi varlığa yönelik ağır nitelikteki saldırıların, benzer ihlallerin caydırıcılık sağlanarak önlenebilmesi için hiçbir surette cezasız kalmaması gerekmektedir (Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 32). Bu itibarla usul yükümlülüğü yaşamı korumaya ilişkin pozitif yükümlülüğün somut olayda yerine getirilmesi gereken bir parçası, uzantısıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58). Dolayısıyla yaptırımlara ilişkin bazı uygulamalar, yaşam hakkı ihlalleri gerçekleştiren kamu görevlilerinin cezasız kalmalarına ya da gerektiği gibi cezalandırılmamalarına yol açarak caydırıcılığı

sağlayamadığı için öncelikle etkili ceza soruşturması yürütme yükümlülüğünü açıkça zedelemekte, yaşam hakkını korumak için oluşturulan mevzuatın etkili şekilde uygulanmamasına, dolayısıyla kişilerin hayatlarının kanun ile korunamamasına sebebiyet vermektedir (Seyfullah Turan ve diğerleri, § 162).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

64. Somut başvuruda, olayla ilgili olarak cezai ve disiplin soruşturmaları yürütülüp ölümde sorumluluğu olduğu belirlenen kolluk görevlisinin cezai ve disiplin yaptırımlarıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Bu nedenle öncelikle bu yaptırımlara karar verilirken sorumluluğun ne şekilde belirlendiği incelenmelidir. İkinci olarak Anayasa Mahkemesinden önceki mercilerin yaşam hakkının ihlalini tespit edip etmediği belirlenmelidir. Bu tespit, Anayasa Mahkemesinin incelemesinin kapsamı yanında değerlendirmesinde dikkate alacağı olay ve olguların ortaya konması için gereklidir (benzer yönde bkz. Narin Kurt, [GK] B. No: 2018/2540, 1/12/2022 § 93).

65. Öncelikle olaylara ilişkin sorumluluklarla ilgili karar verme görevinin Anayasa Mahkemesine ait olmadığını belirtmek gerekir. Burada esasen olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesinin idari ve yargısal makamların ödevi olduğu (benzer değerlendirme için bkz. Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, § 68) ve Anayasa Mahkemesinin yetkili mercilerin yerine geçerek delilleri değerlendirmesinin veya olaydaki sorumluluk derecesini belirleyen hukuk kurallarını yorumlamasının söz konusu olmadığı belirtilmelidir (benzer değerlendirme için bkz. Rıfat Bakır ve diğerleri, § 143). Olaya ilişkin ceza muhakemesi bu yönüyle değerlendirildiğinde yetkili makamların vakıaları ve ölümden sorumlu kişiyi tespit edebilecek nitelikte soruşturma ve kovuşturma yürütmedikleri söylenemeyecektir. Nitekim ölümü meydana getiren sebep ve ölümden sorumlu kişi tespit edilmiştir.

66. Öte yandan devletin yaşam hakkı kapsamında, yaşamı korumak için etkili hukuki tedbirler alması (gerekli yasal düzenlemeleri oluşturma ve yasaların uygulanmasını sağlayacak etkili bir mekanizma kurma şeklinde) gerekir. Devletin bunun yanında doğal olmayan (şüpheli) bir ölüm gerçekleşmiş ise olayı soruşturma ve gerektiğinde ihlale uygun karşılık gelen yeterli yaptırıma karar vermeye ilişkin usul yükümlülüğü de bulunmaktadır. Ölümle ilgili olayın ardından etkili soruşturma ya da söz konusu olmuş ise kovuşturma yapmayla yerine getirilebilecek bu pozitif yükümlülük soruşturma işlemleri ile yöntemlerine ilişkin olduğundan yaşam hakkının usul boyutunu oluşturmaktadır. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesindeki amaç, olay özelinde mağduriyetin giderilmesinin yanında devletin etkili (caydırıcı yaptırımlar içeren) yasal düzenlemeleri oluşturma ve bu yasaların uygulanmasını sağlayacak etkili bir mekanizma (mahkemeler, başsavcılıklar vb.) kurma yoluyla yaşamı koruma altına almasının bir anlam ifade edebilmesini sağlamaktır. Bu ise ancak yaşam hakkını koruyan hukukun etkili uygulanabilmesi ile mümkündür. Bu nedenle Anayasa'nın 5. maddesi ile bir arada yorumlanan 17. maddesinden doğan yaşamı koruma yükümlülüğü, devlete bu konuda gerekli hukuki tedbirleri alma yükümlülüğü yanında olayın niteliğine göre yaşamı koruma potansiyeline sahip hukukun etkili biçimde uygulanmasına ilişkin olay sonrası bir yükümlülük yüklemektedir. Bu itibarla usul yükümlülüğü yaşamı korumaya ilişkin pozitif yükümlülüğün somut olayda yerine getirilmesi gereken bir parçası, uzantısıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58). Dolayısıyla yaptırımlara ilişkin bazı uygulamalar, yaşam hakkı ihlalleri gerçekleştiren kamu görevlilerinin cezasız kalmalarına ya da gerektiği gibi cezalandırılmamalarına yol açarak caydırıcılığı sağlayamadığı için öncelikle etkili ceza

soruşturması yürütme yükümlülüğünü açıkça zedelemekte, yaşam hakkını korumak için oluşturulan mevzuatın etkili şekilde uygulanmamasına, dolayısıyla kişilerin hayatlarının kanun ile korunamamasına sebebiyet vermektedir (Seyfullah Turan ve diğerleri, § 162).

67. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin ceza hukukuna ilişkin sorumluluğa ve suçluluğa ilişkin bir tespitte bulunma görevi bulunmamakta ise de kamu gücünün yargı fonksiyonunu yerine getiren yargısal mercilerin Anayasa'dan kaynaklanan, yaşamı korumak için oluşturulan hukuku etkili biçimde uygulamaya ilişkin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediklerini denetleme görevi bulunmaktadır. Bunun yanında somut başvuruda olduğu gibi Anayasa'da koruma altına alınmış bir hakkın ihlal edildiğinin kendisinden önce tespit edildiği durumlarda Anayasa Mahkemesinin başvuruculaın bu ihlal nedeniyle mağduriyetlerinin giderilip giderilmediğini inceleme görevinin olduğu da izahtan varestedir (Narin Kurt, [GK] §106).

68. Somut olayda, T.B.nin intiharı sonrası, nezarethane sorumlusu kolluk personeli hakkında kamu davası açılmış ve neticesinde "görevin gereklerini yapmakta ihmal göstererek görevi kötüye kullanma suçununun işlediği" gerekçesi ile neticeten 2 ay 15 gün hapis cezasına hükmedilmiş ve fakat hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir (bkz § 19). Mahkemenin olayı çevreleyen koşulları aydınlattığı, olayda sorumluluğu bulunan kamu görevlisini tespit ettiği, tespit ettiği kamu görevlisinin suçunu, kusurunu ölüm sonucuyla ilinti kurarak belirlediği, hapis cezalarına hükmettiği anlaşılmaktadır. Bir başka ifadeyle ölümle sonuçlanan olayda kamu makamlarının görevlerinin gereklerini yerine getirmeyerek kişilerin mağduriyetine neden oldukları tespit edilmiş ve böylece yaşam hakkının esas boyutu bağlamında ihlal, öz olarak ortaya konmuştur. Böyle olmakla birlikte Mahkeme eylemi ihmal suretiyle görevi kötüye kullanmak olarak nitelendirmiş veatılı suç için 5237 sayılı Kanun'da öngörülen cezayı asgari hadden 3 ay olarak belirlemiş, bu süre üzerinden 1/6 oranında takdiri indirim uygulayarak neticeten 2 ay 15 gün hapis cezasına hükmetmiş, bu hükmün de açıklanmasını geri bırakmıştır.

69. Anayasa Mahkemesine göre mahkemelerin takdir haklarını bu tür eylemlere müsamaha edilmeyeceğini göstermek için kullanmaları ve suçun sonuçlarını hafifletmek için kullanmayı tercih ettikleri izlenimini vermemeleri gerekir. Bu; kamu güveninin sürdürülmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve bu tür eylemlere hoşgörü gösterildiği görünümünün engellenmesi açısından hayati önem taşımaktadır. Devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelen ölümlerde veya bu yolla gerçekleştirilen kötü muamelelerde bu sadece cezasızlık için söz konusu olmayıp suçların ağırlığı ile cezalar arasında açık bir orantısızlık bulunması hâlinde de geçerlidir. Bu durumda yaşam hakkının ihlali sonucu meydana gelen mağduriyet de giderilmemiş olduğundan Anayasa Mahkemesi, mahkemelerin yaptırımları belirlemedeki tercihlerini incelemek zorundadır (Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018, §§ 100-102; Cezmi Demir ve diğerleri, § 76).

70. Anayasa Mahkemesine göre cezai yaptırımları düzenleyen kuralların -önleme ve iyileştirme amaçlarına uygun olarak- ölçülü, adil ve orantılı olması gerekmektedir (AYM, E.2010/104, K.2011/180, 29/12/2011). Orantılılık ilkesi, mağdurun korunması ile failin cezalandırılması arasında makul bir ilişki olmasını gerektirir. Nitekim 5237 sayılı Kanun'un 3. maddesine göre fail hakkında işlediği suçun ağırlığıyla orantılı ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunması gerekmektedir (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 36; Doğukan Bilir, B. No: 2014/15736, 29/5/2019, § 69). 5237 sayılı Kanun'un amacı kamu düzen ve güvenliğini korumanın yanında kişi hak ve özgürlükleri ile hukuk devletini korumak ve suç işlenmesini önlemektir. Kanun'da bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun

temel esasları ile birtakım suçlar, ayrıca ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir.

71. Cezasızlık, işlenen bir suçun somut olarak cezasız kalmasını ifade etmektedir. Cezasızlık; sorumluların adalet önüne çıkarılmaması, işledikleri suçla orantılı bir biçimde cezalandırılmaması veya mahkûm edildikleri cezanın infazının sağlanmaması şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Cezasızlığın önlenmesi durumunda bir yandan mağdurlar açısından gerekli giderim sağlanırken bir yandan yeni ihlallerin gerçekleşmesini engelleyecek caydırıcı bir etki ortaya çıkması mümkün olacaktır. İşlenen suç ile verilen cezalar arasında orantısızlık olması ya da hiç ceza verilmemesi durumunda bu tür eylemlerin önlenmesini sağlayabilecek caydırıcı bir etki ortaya koymaktan oldukça uzak kalınmakta, yaşam hakkının idari ve yasal mevzuat aracılığıyla korunması hususundaki pozitif yükümlülüğün yerine getirilememesi sonucu doğmaktadır (benzer değerlendirmeler için bkz. S.D. B. No: 2013/3017, 16/12/2015, § 102).

72. HAGB kurumu 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinde düzenlenmiştir. Sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükmünün hukuki bir sonuç doğurmamasını ifade eden ve doğurduğu sonuçlar itibarıyla karma bir özelliğe sahip bulunan HAGB kurumu, denetim süresi içinde kasten yeni bir suçun işlenmemesi ve yükümlülüklere uygun davranılması hâlinde, geri bırakılan hükmün ortadan kaldırılarak kamu davasının 5271 sayılı Kanun'un 223. maddesi uyarınca düşürülmesi sonucunu doğurduğundan bu özelliğiyle sanık ile devlet arasındaki cezai nitelikteki ilişkiyi sona erdiren düşme nedenlerinden birini oluşturmaktadır (Tahir Canan, § 30). Bu bağlamda HAGB kararı, asıl olarak kişiyi ceza tehdidi altında bırakmaktadır. Somut olayda olduğu gibi suçu işlediği sübuta eren kişinin cezalandırılması ancak denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi şartına bağlanmakta, böylelikle sorumluluğu mahkeme kararıyla sabit olan eylemi -yeni bir suç işlemediği takdirde- fiilî olarak cezasız kalmaktadır. Kanun koyucunun, işlediği suçtan dolayı kişinin tekrar topluma kazandırılması amacıyla getirdiği bu cezasızlık kurumunun uygulanıp uygulanmayacağı değerlendirilirken her olayın somut koşulları çerçevesinde suçun niteliği ve sonuçlarının ağırlığı ile orantılı olarak yaptırımın caydırıcılığı hususunun da gözardı edilmeden yorumlanması gerekmektedir (Necla Kara ve diğerleri, § 118). HAGB kurumunu uygulama olanağı mahkemelerin takdirinde olmakla birlikte mahkemelerin sanıkların fiilen cezasız kalmalarını sağlayacak şekilde hukuku uyguladıklarının tespiti hâlinde soruşturmanın etkinliğinin sağlanamadığı sonucuna varılabilmektedir (S.D. Yunus Kalkan, B. No: 2013/4383, 18/2/2016; Mehmet Şah Araş ve diğerleri, B. No: 2014/798, 28/9/2016).

73. Somut başvuruda derece mahkemesi, ihmali eylem ile ölüm arasında bağ kurmuş olsa da sanığı ölümle hiçbir ilgisi bulunmayan görevi kötüye kullanma suçundan cezalandırmıştır. Ölümle ihmal arasında bağ bulunduğu kabul edildiğine göre eylemin taksirle öldürme suçunu oluşturup oluşturmadığı tartışılmamıştır (AİHM Öneryıldız/Türkiye [BD] B. No:48939/99, 30/11/2004, § 116 kararında başvuruya konu olay nedeniyle yürütülen yargılamada bazı sanıklar hakkında görevi ihmal suçundan adli para cezası verilmesiyle ilgili olarak suçun yaşamı korumayla ilgisinin bulunmadığına dikkat çekmiştir).

74. Cezanın asgari hadden belirlenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması üzerinde de durulması gerekmektedir. Kamu görevlilerinin ihmalleri, suçları için yapılan uygulamalara ilişkin olarak suçun, ihmalin ağırlık derecesi ile verilen ceza arasında açık orantısızlığın bulunduğu durumlarda Anayasa Mahkemesinin anayasal denetim yapma görevi bulunmaktadır (benzer değerlendirme için bkz. Cezmi Demir ve diğerleri, § 76).

75. 5237 sayılı Kanun, Mahkemenin sabit bulduğu görevi ihmal suretiyle görevi kötüye kullanma suçu için 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası öngörmüştür (bkz. § 37) Bu suçun konusunu yaşam hakkı dışında pek çok eylemsizliğin de oluşturabileceği izahtan varestedir. Kanun, temel cezanın belirlenmesi konusunda hâkime takdir yetkisi vermiştir (bkz § 38). Hâkim temel cezayı, suçun işlendiği yer, suçun konusunun önemi, meydana gelen zararın ağırlığı, failin taksire dayalı kusurunun ağırlığı gibi hususları dikkate alarak belirleyecektir. Atılı suçun konusunun yaşam hakkı olması ile söz gelimi -bir başvuruya cevap verilmesinde gecikme gösterilmesinde olduğu gibi- dilekçe hakkı olması arasında hükmedilecek cezanın miktarı bakımından bir fark olması; takdir hakkının bu minvalde kullanılması gerekir. Benzer şekilde 5271 sayılı Kanun'un HAGB uygulanması hususunda -objektif şartlar tamam olsa bile- takdir yetkisini hâkime bıraktığını da hatırlatmak gerekir (bkz. § 40) HAGB hâlinde, sanığın beş yıllık denetim süresi içinde yeni bir suç işlememesi durumunda, kararın uygulanmaması ve söz konusu davanın ilgili kanun gereğince otomatik olarak düşmesi söz konusudur.

76. Somut başvuruda, kamu görevlisinin yargılanmasına neden olan fiil güç kullanımına (şiddet, cebir) ilişkin olmasa da görevi ihmal/kötüye kullanma suretiyle işlenen bir suç olsa da ağır/vahim bir sonuç doğurmuş bulunan bir eylem daha doğrusu eylemsizlik hâlidir. İlgili kamu personelinin eylemi/eylemsizliği neticesinde T.B.nin yaşamına son vermesine engel olunamamıştır. Üstelik T.B.nin gözaltına alınmasına ve nezarethaneye konulmasına sebep olan olay sırasında kendisini öldüreceğini söylemiş olması, polis merkezinde kendisine zarar vermesi ve dahası nezarethaneye konulduğunda üzerindeki kıyafetleri soyunmaya başlamak şeklindeki agresif ve dengesiz hareketlerine şahit olunmasına rağmen uzun bir süre yalnız bırakılması ve kontrol edilmemesi hususları eylemsizlik hâlinin vahametine ve ağırlığına işaret eden önemli verilerdir. Bu hususlar karar gerekçesinde tartışılmamış ve takdir hakkının nasıl (neden o şekilde) kullanıldığı gösterilmemiştir.

77. Ayrıca yukarıda da belirtildiği üzere kararda ihmali eylem ile ölüm arasında bağ kurulmuş olmasına rağmen eylemin taksirle öldürme suçunu oluşturup oluşturmadığı hususunda bir tartışma yapılmamış, görevi kötüye kullanma suçundan cezalandırma yoluna gidilmiş; ceza asgari hadden belirlenmiş, takdiri indirim uygulanmış ve hükmün açıklanması geri bırakılmıştır. Ağır ihmal sonucu gerçekleşen, sonuçları itibarıyla da vahim olan somut sürece dair ceza yargılaması neticesinde ulaşılan hükümde, taksirle öldürmenin hiç tartışılmamış olması, cezanın asgari hadden belirlenmesi,takdiri indirim uygulanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması hususlarında, olayın niteliğini ve kamu görevlilerinin gösterdiği ihmalin derecesini ele alan, bu niteliği haiz bir değerlendirmenin varlığından söz edilemeyeceği açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Necla Kara ve diğerleri, § 108). Yaşam hakkının ihlal edildiği derece mahkemesince kabul edilmiş ise de ihlale ilişkin olarak yeterli ve uygun giderim sağlanamamıştır. Sanık açısından caydırıcılık ile mağduriyet açısından etkili giderim sağlanmadığı, başvuruculaların mağdur sıfatının devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

78. Anayasa Mahkemesinin kararlarında sıkça belirtildiği üzere mahkemelerin yaşam hakkı ihlalini önlemedeki sahip oldukları kritik rolün önemi hatırdan çıkarılmamalıdır. Mahkemelerin yaşam hakkı kapsamındaki davaya gereken önemi göstermeleri gerekir. Aksi durumda, uygulanan ceza hukuku sisteminin yaşam hakkının korunması bakımından gereken katılığa, başka bir anlatımla yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesini sağlayabilecek caydırıcı bir etkiye sahip olamayacağı aşikârdır. Diğer taraftan caydırıcı bir etkiye sahip olmayan bu tür cezai yaptırımların -olay nedeniyle meydana gelen maddi ve manevi zararlar

giderilmiş, aynı zamanda fail veya failler yeterli disiplin cezaları ile cezalandırılmış olsalar da- aynı zamanda oluşan mağduriyetleri ortadan kaldırmakta yetersiz kaldığı da izahtan varestedir (Narin Kurt, § 111)

79. Bu itibarla başvuruya konu mahkûmiyetin başvurucunun mağduriyetini ortadan kaldırmamasının yanında benzer ihlallerin önlenebilmesi bakımından caydırıcı etkiye sahip de olmadığı, dolayısıyla bu durumun yaşam hakkının maddi ve usule ilişkin boyutlarının ihlaline yol açtığı sonucuna varılmıştır.

80. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının maddi ve usule ilişkin boyutları ile ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

81. Başvurucular, ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

82. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yenidenyargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

83. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvuruculara müştereken 400.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının maddi ve usul boyutu ile İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kadirli 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/223, K.2021/59) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara net 400.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 934,50 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.734,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MESUT DURAK

B. No: 2020/25710 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25710

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MESUT DURAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25710)

Karar Tarihi: 14/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 13/6/2024-32575

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Mesut DURAK

Vekili : Av. Erdoğan ZEREN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, trafik kurallarının ihlal edildiği gerekçesiyle kesilen idari para cezasının ve sürücü belgesinin geçici olarak alınmasına ilişkin işlemin iptali için yapılan başvuruda kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddialara ayrı ve açık yanıt verilmemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kolluk görevlileri, başvurucu hakkında 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 48. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca alkollü olarak araç kullandığı gerekçesiyle 1.256 TL, sürücü belgesini yanında bulundurmadığı gerekçesiyle aynı Kanun'un 44. maddesinin birinci fıkrası uyarınca 235 TL idari para cezası uygulamıştır. 1/3/2019 tarihli tutanağa göre başvurucunun sürücü belgesi kolluk görevlilerince alınmış ve trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan düzenlenen evrak, Torbalı Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) gönderilmiştir.

3. Başsavcılık, başvurucunun 1,00 promilin üzerinde alkollü olarak araç kullandığının tespiti

nedeniyle 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 179. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince başlatılan soruşturmada delil yetersizliği gerekçesiyle (28/2/2019 tarihli Olay Tutanağı'nda aracı başvurunun kullandığını iddia eden tanıkların bir kısmının beyanlarından döndüklerine ilişkin ifade tutanakları soruşturma dosyasında mevcuttur.) kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

4. Başvurucu 12/3/2019 havale tarihli dilekçesi ile Torbalı Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurarak hakkında tesis edilen idari para cezası ve sürücü belgesinin geçici olarak alınması işleminin iptal edilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucu; dilekçesinde olay tarihinde aracı kendisinin kullanmadığını, hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini, 28/2/2019 tarihli Olay Tutanağı'nda hakkında aracı kullandığını iddia eden tanıkların bir kısmının beyanından döndüğünü belirtmiştir.

5. Hâkimliğin 14/5/2020 tarihli kararı ile başvuru, itiraz yolu açık olmak üzere reddedilmiştir. Hâkimliğin gerekçeli kararında, başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ise de 28/2/2019 tarihli tutanak dikkate alındığında başvurucunun alkollü olduğunun tespit edildiği belirtilmiştir.

6. Başvurucu, diğerlerinin yanı sıra olay tarihinde aracı kullandığına yönelik ihbarda bulunan kişilerin bir kısmının daha sonrasında beyanından dönmesine ve Başsavcılıkça hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesine rağmen ilgili hâkimlik tarafından bu hususların irdelenmediğini ve bu yöndeki itirazlarına yanıt verilmediğini ileri sürerek idari para cezası ile sürücü belgesinin alınmasına ilişkin ret kararına karşı itiraz kanun yoluna müracaat etmiştir.

7. Başvurucunun itirazı İzmir 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin 23/6/2020 tarihli kararı ile "itiraz başvurusuna konu kararın usul ve yasaya uygun olduğu" gerekçesiyle reddedilmiş, nihai karar 7/7/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 29/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyon; gerekçeli karar hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; kolluk görevlilerince düzenlenen tutanakta, aracı kullandığını bildiren tanıkların bir kısmının daha sonrasında beyanından dönmesine rağmen bu kişilerin beyanları arasındaki farklılığın irdelenmediğini ve bu yöndeki itirazına yanıt verilmediğini belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

10. Adalet Bakanlığı görüşünde, kollukça tutulan tutanak esas alınarak verilen idari para cezasının iptali için yapılan başvuruda Hâkimliğin değerlendirmesinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik bulunmadığı belirtilmiştir.

11. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip

olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

14. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

15. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

16. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56). Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Yargılama sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, §§ 35, 39).

17. Bununla birlikte derece mahkemesinin aynı maddi veya hukuki olguyla ilgili olarak başka bir yargısal karardan farklı bir sonuca ulaşması hâlinde derece mahkemesinden bunun dayanaklarını gerekçeli kararında göstermesi beklenir. Anayasa'da güvenceye bağlanan tüm temel hak ve özgürlüklerin yorumunda gözetilmesi gereken temel bir ilke olarak düzenlenen hukuk devleti ilkesi, yargı organlarının aynı maddi veya hukuki olgularla ilgili olarak çelişkili kararlar vermekten mümkün olduğunca kaçınmasını gerekli kılar. Aynı maddi veya hukuki vakıalarla ilgili olarak farklı kararlar verilmesi hukuk devleti ilkesini zedeleyebileceği gibi kişilerin hukuka olan inancını da zayıflatabilir. Bu nedenle bir maddi veya hukuki vakıa ile ilgili olarak yargısal nitelikte bir kimse lehine karar verildiği ancak yargı merciinin aynı olgu hakkında bu karardan farklı bir sonuca ulaştığı durumlarda bunun gerekçesinin belirtilmesi gerekir. Yargı merciinin bu gibi durumlarda gerekçe gösterme yükümlülüğü, kişilerin hukuka olan güvenlerinin sarsılmaması için çok önemlidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Mehmet Okyar, B. No: 2017/38342, 13/2/2020, § 29).

18. Kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması kararın

gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir (Yasemin Ekşi, § 57). Öte yandanitiraz veya temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların itiraz veya temyiz mercilerince cevapsız bırakılmış olması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

19. Başvurucu, hakkında yapılan alkollü olarak araç kullandığı tespiti nedeniyle başlatılan soruşturmada Başsavcılık tarafından delil yetersizliği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Anılan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar Hâkimlik ve itiraz merciinin dikkatine sunulmuştur. Hakimlik, kolluk tarafından tutulan 28/2/2019 tarihli tutanağı dikkate alarak başvurucunun alkollü olarak araç kullandığının sabit olduğu gerekçesiyle başvurunun reddine karar vermiştir. Anılan karara yapılan itiraz da İzmir 6. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

20. Hâkimlik ve itiraz mercii, kararın sonucunu etkileyecek nitelikte olan itirazları yeterli şekilde değerlendirmemiş; yalnızca Olay Tutanağı'na itibar ettiğini belirtmekle yetinmiştir. Dahası Mahkeme, başvurucunun 28/2/2019 tarihli Olay Tutanağı'nda alkollü olarak araç kullandığını iddia eden bir kısım tanığın beyanından döndüğüne ve bu şekildearacı kullanan kişinin kendisi olmadığına dair yeni ortaya çıkan maddi vakıalar hakkında da ayrı ve açık bir yanıt vermemiştir. Sonuç olarakbaşvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, ihlalin tespiti ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin reddine karar verilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Torbalı Sulh Ceza Hâkimliğine (2019/354 D. İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.G.

B. No: 2020/32928 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/32928

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.G. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/32928)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : A.G.

Vekili : Av. Ebru ERKAYA

Av. Hakan GÜRGEZOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamında verilen önleyici tedbir kararının kaldırılması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu ve eşi arasında Ankara 15. Aile Mahkemesinde 2018 yılında açılan boşanma davası başvuru tarihi itibarıyla devam etmektedir. Başvuru tarihine kadar olan iki yıllık süreçte başvurucunun şiddet tehlikesinin devam ettiği iddiası kapsamında mahkemelerce başvurucunun eşi aleyhinde muhtelif tarihlerde önleyici tedbir kararları verilmiştir. Başvuru konusu yapılan mahkeme kararından önceki süreçte Ankara 1. Aile Mahkemesi'nin (Mahkeme) 12/8/2020 tarihli kararıyla başvurucunun eşi ve yengesi aleyhine 6284 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a), (b), (c), (d) ve (f) bentleri uyarınca ve

başvurucunun eşi aleyhine ayrıca (ç) bendi uyarınca 90 gün süreyle geçerli olmak üzere önleyici tedbir uygulanmasına karar verilmiştir. Karşı tarafın itirazı üzerine Ankara 2. Aile Mahkemesi, 26/8/2020 tarihinde itirazın kısmen kabulü ile 12/8/2020 tarihli önleyici tedbir kararının (b), (c), (d), (f) ve (ç) bentlerinin kaldırılmasına, (a) bendinin aynen devamına karar vermiştir. Kararda itiraz dilekçesindeki sebepler özetlenerek itirazın kısmen kabulüne karar verildiği belirtilmiştir. Başvurucu bu karara karşı bireysel başvuru yoluna başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin 2020/29636 numaralı bireysel başvuru dosyası kapsamında başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuruya konu somut olayda ise yukarıda belirtildiği üzere (a) bendinde yer alan tedbirin süresi devam ederken başvurucu; aleyhine tedbir istediği eşi ve yengesiyle aralarında ceza yargılamasına konu olaylar yaşandığını, derdest ceza davaları bulunduğunu, tarafına psikolojik şiddet, kötü davranış ve tehdit eylemlerinde bulunduklarını belirterek 9/9/2020 tarihinde yeniden Mahkemeden 6284 sayılı Kanun kapsamında tüm tedbirlerin uygulanması talebinde bulunmuştur. Başvurucu talebinde; uzaklaştırma kararlarının süresinin bitmesi ve tedbirlerin kalkmasıyla aleyhinde tedbir istenen eşinin kendisini ve müşterek çocukları sürekli takip etmeye başladığını belirtmiştir.

4. Bununla birlikte 19/6/2019 tarihinde müşterek çocuğu kreşe götürürken eşinin yengesinin kendisini takip ettiğini ve fark edildiğinde üzerine araba sürerek kaçtığını iddia etmiştir. Bu olay sonrasında aleyhine tedbir uygulanmasını talep ettiği kişiler hakkında şikâyetçi olduğunu ve ceza yargılamasının tedbir talep edildiği tarihte hâlen devam ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca başvurucu; eşinin yengesinin daha önce aleyhinde verilen tedbir kararını ihlal etmesi nedeniyle hakkında zorlama hapsi kararı verildiğini vurgulayarak boşanma davasının devam ettiği süreçte eşinin hem kendisini hem de müşterek çocukları defalarca tehdit ettiğini ve baskıladığını iddia etmiştir. Başvurucu son olarak, boşanma davasında eşinin küçük olan müşterek çocuğun kendisinden olmadığı iddiasını ileri sürdüğünü ve DNA testi yapılmasını talep ettiğini ileri sürmüştür. Mahkeme bu talebi değerlendirerek 6284 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a), (b), (c), (ç), (d) ve (f) bentleri uyarınca üç ay süreyle geçerli olmak üzere önleyici tedbir uygulanmasına 10/9/2020 tarihinde karar vermiştir.

5. Başvurucunun eşi E.E.T. 28/9/2020 tarihinde Mahkemenin 10/9/2020 tarihli önleyici tedbir kararına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde; taraflar arasında (a) bendindeki "Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmama" tedbirinin uygulandığını ve hâlen geçerli olan bir kararın bulunduğunu, müşterek çocukları ancak icra vasıtasıyla görebildiğini, başvurucunun davranışlarının 6284 sayılı Kanun kapsamında tanınan hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür.

6. Ankara 2. Aile Mahkemesi, 28/9/2020 tarihinde itirazın kabulü ile 10/9/2020 tarihli önleyici tedbir kararının tümüyle kaldırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; Mahkemenin 12/8/2020 tarihli kararının hâlen geçerli olmasına ve uzman beyanına dayanıldığı belirtilmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 1/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 26/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, karşı tarafın kendisine yönelik sürekli tehditlerde bulunduğunu, uğradığı hakaretler ve psikolojik şiddet nedeniyle tedbir uygulanmasını talep ettiğini, ceza yargılamalarının ve boşanma davasının başvuru tarihi itibarıyla devam ettiğini, koruma kararlarına rağmen karşı tarafın eylemlerine devam ettiğini ifade etmiştir. Başvurucu, şiddet tehdidi altında olduğunu gösteren somut delillere karşın önleyici tedbir kararının ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konmadan kaldırılmış olmasının devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmemesi sonucunu doğurduğunu belirterek maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, mevcut başvuruda başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda değerlendirme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu bir beyanda bulunmamıştır.

10. Başvurucunun bahse konu ihlal iddialarını münhasıran aile mahkemesi tarafından tedbir kararının kaldırılmasına dayandırdığı görülmektedir. Anayasa Mahkemesinin benzer konulardaki daha önceki kararları da dikkate alınarak başvurucunun tüm şikâyetleri Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir (Eylem Çetin Demir, B. No: 2014/2302, 9/11/2017, § 28; A.Z.Ö., B. No: 2014/546, 19/12/2017, § 60; Ö.T., B. No: 2015/16029, 19/2/2019, § 25; K.Ş., B. No: 2016/14613, 17/7/2019, § 32).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Devletin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına saygı gösterme yükümlülüğü öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini gerektirir. Bununla birlikte anılan hakka etkili bir biçimde saygının sağlanmasını teminen devletin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da belirtilen haklara saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar. Ayrıca söz konusu saygının bir gereği olarak negatif ve pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi sırasında, bireylerin anılan haklarını tam anlamıyla kullanabilmeleri için usule ilişkin etkili güvencelerden yararlandırılması da sağlanmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81; Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, §§ 31-34; Hüdayi Ercoşkun, B. No: 2013/6235, 10/3/2016, § 90; E.G., [GK], B. No: 2014/12428, 13/10/2016, § 68; Semra Özel Üner, B. No: 2014/12009, 26/10/2016, § 35).

13. Başvurucunun maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik gerçekleştirilen müdahalenin, eşinden yani özel hukuk kişisinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla olayda devletin "etkili bir hukuk sistemi kurma" yönündeki pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediği yönünden bir inceleme yapılması gerekmektedir. Kanun koyucu tarafından ihdas edilen 6284 sayılı Kanun ile devletin koruma yükümlülüğü kapsamında gerekli yasal altyapının oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte söz konusu yükümlülükler, belirtilen düzenlemelerin hayata geçirilmesi ile tamamlanacağından yargı makamlarınca temel hak ve özgürlüklerin özel hukuk kişileri

arasındaki uyuşmazlıklar incelenirken de gözönünde bulundurulması gerekli usule ilişkin güvenceleri haiz olan bir yargılama yapılması gerekmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Semra Özel Üner, §§ 35-40).

14. Somut olayda, başvurucu ve E.E.T. arasında 2018 yılından itibaren boşanma davası ile birlikte süregelen uyuşmazlıklar bulunmaktadır. Başvurucu, aleyhine tedbir istediği eşi ve eşinin yengesiyle aralarında ceza yargılamasına konu olaylar yaşandığını ve derdest ceza davaları bulunduğunu ileri sürmüştür. Başvurucunun eşinin yengesinin daha önce verilen tedbir kararını ihlal etmesi nedeniyle anılan kişi hakkında zorlama hapsine karar verildiği vurgulanmıştır. Tedbir talep edildiği tarihte taraflar arasındaki boşanma davasının da devam ettiği sabittir. Dolayısıyla başvurucunun şiddet tehlikesi içinde bulunduğu iddiasının belirli ve somut bir olayla sınırlı olmadığı görülmektedir.

15. Ankara 2. Aile Mahkemesi 28/9/2020 tarihli kararında önleyici tedbir kararının kaldırılmasına dayanak olarak Mahkemenin 12/8/2020 tarihli kararının hâlen geçerli olmasını göstermiş ise de; söz konusu kararda sadece (a) bendinde yer alan tedbirin devam ettiği anlaşılmaktadır. Başvurucunun diğer bentlerdeki tedbirlerin uygulanmasını her zaman talep etme hakkı bulunduğu gibi talep edilen tedbirlerin uygulanmaması hâlinde ise gerekçenin belirtilmesi zorunludur. Ayrıca başvuru konusu yapılan 28/9/2020 tarihli kararda uzman beyanına göre itirazın kabul edildiği belirtilmiştir. Ancak anılan kararda uzman beyanının kapsamının nelerden ibaret olduğu ve hangi yönüyle hükme esas alındığı somutlaştırılmak suretiyle kararda gösterilmemiştir.

16. 6284 sayılı Kanun'un 1. maddesinde öngörüldüğü üzere sadece şiddete uğrayan değil "şiddete uğrama tehlikesi bulunan" kadınlar da koruma kapsamında bulunmaktadır. Bu düzenleme gereği şiddete uğrama tehlikesinin devam edip etmediğinin mahkemece araştırılarak anılan kanunda düzenlenen ve somut olaya uygun düşen bir tedbir alma zorunluluğunun öngörüldüğü söylenebilir. Buna rağmen itiraz merci tarafından başvurucunun şiddete uğrama riskinin ortadan kalkıp kalkmadığı araştırılmadan ve tedbirin verilmesine ilişkin koşulların değişip değişmediği kararda tartışılmadan tedbirlerin kaldırılmasına karar verildiği görülmektedir. Ayrıca başvuru konusu olayda (a) bendinde yer alan tedbirden başka bir önleyici veya koruyucu tedbirin neden gerekli olmadığının gerekçeleriyle açıklanmadığı anlaşılmaktadır.

17. Somut olayda başvurucu ve aleyhinde tedbir istenenler arasındaki ceza yargılamasının derdest olduğu, ayrıca başvurucu ve eşi arasındaki boşanma davasının devam ettiği gözetildiğinde devam eden yargılamalarda taraflar arasındaki husumetin devam edip etmediğine dair bir tespitin de yapılmadığı ifade edilmelidir. Ayrıca anılan kararda başvurucunun içinde bulunduğu şiddet tehlikesinin ve şiddete uğrama riskinin tedbirin kaldırılmasını gerektirecek şekilde ortadan kalktığına dair ilgili ve yeterli gerekçenin ortaya konulmadığı sonucuna varılmıştır. Kaldı ki devam ettiği belirtilen tedbir kararının sadece (a) bendinde yer alan tedbir bakımından devam ettiği görülmekle; daha önce de taraflar arasındaki başka bir tedbir dosyasında itirazen kaldırılan diğer tedbirler bakımından 2020/29636 numaralı bireysel başvuru kararında başvurucu lehine ihlal kararı verildiği tespit edilmiştir. Söz konusu dosyada başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği kanaatine ulaşıldığı da gözetildiğinde başvurucunun maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında devlete ait pozitif yükümlülüklerin gereği gibi yerine getirildiğinden söz edilemez.

18. Açıklanan gerekçelerle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Ankara 2. Aile Mahkemesine (E.2020/4671 D. İş, K. 2020/4666) iletilmek üzere Ankara 1. Aile Mahkemesine (E.2020/5114 D. İş, K.2020/5111) GÖNDERİLMESİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HİKMET TANIL VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/34940 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34940

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HİKMET TANIL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34940)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : 1. Hikmet TANIL

2. Uğur UZUNPINAR

3. Osman Nuri ORHAN

Vekilleri : Av. Doğukan Tonguç CANKURT

Av. Mert EKİNC

Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddianın karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Farklı siyasi görüşe sahip iki öğrenci grubu arasında üniversite yerleşkesi önünde çıkan tartışma nedeniyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır.

3. Soruşturma sonucunda başvurucular hakkında V.D., A.D. ve İ.Ö.yü sopayla basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde, H.C.K.yi sopa, sallama ve tekmelerle kemik kırığı

oluşacak ve hayati tehlike geçirecek şekilde yaraladıkları gerekçesiyle kamu davası açılmıştır.

4. Yargılamayı yürüten Ankara 9. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme)10/5/2017 tarihli celsede taraflar arasında yaşanan olaylara ilişkin görüntülerin bulunduğu CD üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırılmasına, dosyada fotoğrafları bulunan sanıkların görüntüler içerisinde bulunup bulunmadığının raporda belirtilmesinin istenmesine karar vermiştir. Bilirkişi tarafından hazırlanan rapor sonraki celse Mahkemeye sunulmuştur.

5. Başvurucular müdafii 10/1/2019 tarihli dilekçesinde bilirkişi raporuna ilişkin itirazlarını sunmuş, dosya içinde bulunan kamera görüntülerinden atılı suçu başvurucuların işlediğinin anlaşılamadığını belirtmiştir.

6. Mahkeme 15/1/2019 tarihli kararla başvurucuların katılanlar V.D., A.D. ve İ.Ö.ye yönelik kasten yaralama eylemleri yönünden ayrı ayrı beraatlerine karar vermiştir. Ayrıca başvurucuların H.C.K.yi silahla hayati tehlike geçirecek şekilde kasten yaraladıkları gerekçesiyle ayrı ayrı 5 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmaları yönünde hüküm kurulmuştur. Mahkeme katılanların beyanlarını, sanıkların savunmalarını, fotoğraf teşhis tutanağını, görüntü izleme tutanaklarını, görüntüler üzerinde yaptırılan bilirkişi raporunu, katılana ait adli raporu ve tüm dosya kapsamını gözönüne alarak başvurucuların atılı suçu işlediği sonucuna ulaşmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir;

" ... katılanlar [V.D.], [A.D.], [H.C.K.], [A.İ.] ile sanıklar Osman Nuri Orhan, Uğur Uzunpınar ve Hikmet Tanıl'ın, Ankara [Ü]niversitesi [Z]iraat [F]akültesinde okuyup aralarında siyasi görüş ayrılığı olması nedeniyle olay öncesi gerginlikler yaşadıkları, sanık Uğur Uzunpınar'ın okuldaki bu gerginliği sanık [S.S.ye] bildirip sanık [S.S.nin] de aynı düşüncedeki diğer kişilere haber vermesi üzerine olay günü Ankara Yüksel [C]addesi üzerinde kalabalık grup halinde toplanıp Ankara [Ü]niversitesi [Z]iraat [F]akültesine geldikleri, dosyaya sunulan görüntülerden de anlaşılacağı üzere sanıkların bir kısmının elinde sopaların bulunduğu, katılanların kalabalık grubu görmesi üzerine olay yerinden kaçmaya çalıştıkları, katılan [H.C.K.nin] yere düşmesi üzerine katılan [V.D.nin] olaydan sonra görüntü teşhis tutanağında da belirttiği şekilde sanıklar Uğur Uzunpınar, Osman Nuri Orhan ve Hikmet Tanıl'ın sopalarla [H.C.K.ye] vurup adli tıp raporundan da anlaşılacağı şekilde hayati tehlike geçirecek ve vücudunda kemik kırığı oluşacak şekilde kasten yaraladıkları, olay yerinden elde edilen görüntülerde de bu sanıkların kalabalık grup içerisinde bulunduğu anlaşıldığından sanıklar Uğur Uzunpınar, Osman Nuri Orhan ve Hikmet Tanıl'ın katılan [H.C.K.ye] yönelik kasten yaralama suçundan cezalandırılmalarına karar verilmiş ..."

7. Başvurucular; gerekçeli istinaf dilekçesinde -diğerlerinin yanı sıra- yargılamaya ilişkin olaya ait kamera görüntülerini incelediklerini, başvuruculardan ikisinin olay yerinde bulunmadığını, birinin ise olayı sona erdirmek için eylemlerde bulunduğunu, katılanın başına sopayla vuran kişinin kendileri dışında biri olduğunu, olaya ait fotoğraf dökümlerini de dilekçeye eklediklerini belirtmiştir.

8. Başvuruculların istinaf talebi, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin (Ceza Dairesi) 8/9/2020 tarihli kararı ile esastan reddedilmiş ve Mahkemenin kararı kesinleşmiştir. Ceza Dairesi kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, soruşturma sonuçlarına uygun şekilde oluşan takdire, gerekçe ve uygulamaya göre mahkemenin kararında usule ve esasa ilişkin her hangi bir hukuka aykırılık olmadığı anlaşılmakla..."

9. Başvurucular, nihai hükmü 28/9/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvuruda gerekçeli karar hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucular; inceledikleri kamera görüntülerinden katılana başka bir kişinin vurduğunun anlaşıldığını istinaf dilekçelerinde belirtmelerine rağmen görüntülere ilişkin yeni bir bilirkişi raporu alınmadan ve bunun gerekçesi istinaf kararında açıklanmadan haklarındaki cezanın kesinleştiğini, bu nedenle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Bakanlık görüşünde; atılı suçlamanın hukuki niteliği, iddianameye konu eylemler ve dosyada bulunan deliller hakkında yeterli bilgiye sahip olan başvurucuların yargılamaya konu olaya ilişkin kendi anlatımını mahkemeye sunabildiği belirtilmiştir. Ayrıca gerekçeli kararda başvurucular hakkındaki delillerin tartışıldığı, Mahkemece mahkûmiyet hükmünde hangi delillerin esas alındığının açıkça belirtildiği ve istinaf talebinin esastan reddi ile hükmün kesinleştiği ifade edilmiştir.

13. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

14. Başvuru, adil yargılanma hakkının görünümlerinden olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü mahkemelere yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkını da güvence altına almaktadır. Öte yandan adil yargılanma hakkı doğası gereği gerekçeli karar hakkını da içermektedir. Bu sebeple gerekçeli karar hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biridir (Hilmi Kocabey ve diğerleri, B. No: 2018/27686, 17/11/2021, § 77).

17. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri, ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

18. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş

olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

19. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

20. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus; istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz mercilerince cevapsız bırakılmış olması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

21. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak derece mahkemelerinin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarının incelenmesinden ibarettir. Anayasa Mahkemesinin derece mahkemesinin gerekçelerinin hukuka uygun olup olmadığını denetleme gibi bir görevi bulunmadığı gibi derece mahkemesi kararlarındaki hukuka aykırılıkları gidermek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Halit Kabadağ, B. No: 2019/3589, 23/11/2021, § 30).

22. Somut olayda başvurucular; katılan beyanı, tanık beyanı, fotoğraf teşhis tutanağı, görüntü izleme tutanakları ve katılana ait adli rapor birlikte değerlendirilerek mahkûm edilmiştir. Buna göre başvurucuların ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren atılı suçların işlendiği olay yerinde bulunmadıklarına ve olayları sakinleştirmeye çalıştıklarına dair iddiaları gerekçeli karardan anlaşıldığı üzere ayrı ve açık olarak tartışılmış ve karşılanmıştır.

23. Kanun yolu incelemesi yapan Ceza Dairesinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaştığı açıktır. İstinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin gerekçede nelerin dikkate aldığını ya da almadığını gösteren ifadeler özenle seçilmiş, dosyanın incelenmediği kuşkusuna sebep olacak şekilde bir değerlendirme yapılmamıştır. Mahkemenin gerekçesinin ilgili ve yeterli olması kaydıyla Ceza Dairesinin ayrı bir gerekçe ortaya koymadan ilk derece mahkemesinin kararına atıf yapmakla yetinmesi yeterli görülebilir. Somut olayda Mahkemenin gerekçesi ilgili ve yeterli görüldüğünden Ceza Dairesinin bu gerekçeye atıfla kararı onaması gerekçeli karar hakkını ihlal eden bir unsur olarak görülmemiştir.

24. Ayrıca başvurucular; ilk derecedeki yargılama sırasında mevcut olmayan, ilk kez istinaf aşmasında ortaya çıkan ve bu sebeple Ceza Dairesinin ayrı ve açık yanıt vermesini gerektiren bir durumun varlığını da iddia etmemiştir. Başvuruculara cezalandırılmasına dayanak yapılan görüntülerin içinde bulunduğu CD soruşturma aşamasından itibaren dosya arasında bulunmakta olup başvuruculara denetimine açıktır. 10/1/2019 tarihli savunma dilekçesinden başvuruculara dosya içinde bulunan kamera görüntülerinden haberdar

oldukları da anlaşılmaktadır. Her ne kadar istinaf aşamasında başvurucular tarafından dosya içinde bulunan kamera görüntülerinin izlendiği belirtilerek katılana vurmadıkları ve olay yerinde olmadıkları iddia edilmiş ise de bu iddianın derece mahkemesinde ileri sürülen iddialardan esas itibarıyla farklı olmadığı ve ilk kez istinaf aşmasında ileri sürülmediği anlaşılmaktadır.

25. Sonuç olarak ilk derecedeki yargılama sırasında mevcut olmayan, ilk defa istinaf kanun yolu aşamasında ortaya çıkan ve bu sebeple Ceza Dairesinin ayrı ve açık yanıt vermesini gerektiren bir husus bulunmadığından yargılama süreci de bir bütün olarak değerlendirilerek başvuruculaın gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLHAN İPEK (2)

B. No: 2021/4684 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4684

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLHAN İPEK BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2021/4684)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Gülhan İPEK

Vekili : Av. Doğan ALPER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, dernek üyeliği nedeniyle iş sözleşmesi feshedilen başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1979 doğumlu olup 2009 yılından iş sözleşmesinin feshedildiği tarihe kadar Dorate Grup Bilişim Eğitim Sağlık Nakliyat Temizlik Ticaret Anonim Şirketi (alt işveren) bünyesinde ve İzmir Sosyal Güvenlik Kurumunda (asıl işveren/Kurum) taşeron işçi olarak belirsiz süreli iş sözleşmesiyle çalışmıştır.

3. Başvurucu, Kurum bünyesinde taşeron işçi olarak çalışmaktayken 20/11/2017 tarihli ve 696 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (696 sayılı KHK) 127. maddesiyle 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye (375 sayılı KHK) eklenen geçici 23. madde kapsamında sürekli işçi kadrosuna atanmak için başvurmuştur.

4. Başvurucu hakkında 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74.

maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun kadroya geçiş başvurusu reddedilmiş ve iş sözleşmesi 2/4/2018 tarihinde feshedilmiştir. Fesih bildiriminin ilgili kısmı şöyledir:

"İzmir Valiliği Emniyet Müdürlüğü ve İzmir Valiliği İl Dernekler Müdürlüğünden gelen bilgiler doğrultusunda, hakkınızda 657 sayılı Kanunun 48. maddesinin (a) bendinin (8) numaralı alt bendi uyarınca yapılan güvenlik/arşiv soruşturması olumlu neticelenmemiş olup, 375 Sayılı K.H.K.'nin geçici 23. maddesinde belirtilen şartların taşınmaması nedeniyle kadroya geçişiniz yapılmayarak, istihdamınıza son verilmiştir."

5. Başvurucu; feshin geçersizliğine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle işveren aleyhine işe iade talepli tespit davası açmıştır. Davanın görüldüğü İzmir 4. İş Mahkemesi (İş Mahkemesi) 31/12/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında İş Mahkemesi; Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibatlı faaliyet gösteren ve 667 sayılı KHK ile kapatılan İzmir Çalışanlar Kültür ve Dayanışma Derneğinde başvurucunun 22/1/2008 ve 4/5/2016 tarihleri arasında üyelik kaydı bulunduğunu, bu nedenle başvurucu hakkında terörle irtibatlı olduğuna dair şüphe oluştuğunu belirterek feshin geçerli olduğu kanaatine varmıştır.

6. Kararın istinaf edilmesi üzerine dosyayı inceleyen İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 19. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 2/10/2020 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında Bölge Adliye Mahkemesi İş Mahkemesi ile benzer değerlendirmelerde bulunmuştur.

7. Nihai karar başvurucuya 13/10/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 12/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; yasal çerçevede kurulmuş ve faaliyetine izin verilmiş bir derneğe belirli bir dönem üye olduğu gerekçesiyle iş sözleşmesine son verilmesi ve bir daha iş bulmakta zorlanması nedeniyle çalışma hakkı ile özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Bakanlık görüşünde; somut olayda başvurucunun iş sözleşmesinin feshine ilişkin kararın OHAL döneminde alındığı ve bu nedenle yapılacak incelemede Anayasanın 15. maddesinin de dikkate alınmasının yararlı olacağı belirtilmiştir. Devamında Bakanlık görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının özü, bir derneğe üye olması nedeniyle iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkindir. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinde başvuru özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilecektir (benzer şekildeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§

97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

11. Bu bağlamda işveren ile çalışan arasındaki ilişkinin iki taraf açısından da belirli hak ve yükümlülükler öngören ve esasen güven ilişkisi üzerine kurulu iş sözleşmesiyle şekillendiği unutulmamalıdır. Somut uyuşmazlığın ilgili olduğu iş hukukunun dinamik bir niteliğinin olduğu, ayrıca iş ilişkilerinin genel kurallardan farklı, kendine özgü bazı hukuki kurallar içerdiği de dikkate alınmalıdır. Öte yandan işverenin yetki ve haklarının sınırsız olmadığı, çalışana tanınan temel hak ve özgürlüklerin somut olayda özel hayata saygı hakkının işyeri sınırları dâhilinde ve işçi/işveren ilişkileri bağlamında da korunduğu gözönünde bulundurulmalıdır (benzer değerlendirme için bkz. E.Ü, §§ 58, 59). Başvurucunun iş sözleşmesi, yasal olarak kurulmuş ve faaliyette bulunan ancak daha sonra FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu değerlendirilen bir derneğe üye olduğu gerekçesiyle feshedilmiştir. Açıktır ki başvurucunun meslek hayatına önemli ölçüde tesiri olan söz konusu iş sözleşmesinin feshi tedbiri için öne sürülen gerekçeler onun özel hayatına ilişkin değildir. Bununla birlikte söz konusu tedbir ile başvurucunun belirli bir terör örgütüyle ilişkili olduğunun kabul edilmesininyakın çevresi üzerinde olumsuz etkileri olacağı gibi diğer kişilerle ilişki kurma ve geliştirme imkânı ile itibarı üzerinde de olumsuz etkileri olacaktır. Dahası başvurucu hakkında uygulanan tedbirin maddi bakımdan ortaya çıkan sonuçları yanında başvurucunun daha sonraki çalışma hayatını olumsuz yönde etkileme ihtimalinin olduğu da kabul edilmelidir. Sonuç olarak somut olayın şartlarında, gerekçesiyle birlikte ele alındığında iş sözleşmesinin feshedilmesinin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu durumun belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve başvurucunun bu başlık altındaki şikâyetlerinin bir bütün olarak Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 93-101; Ayla Demir İşat, §§ 102-104).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Somut olayda başvurucu, bir derneğe üye olması nedeniyle iş sözleşmesine son verilmesinden şikâyetçidir. Her ne kadar başvurucu ile alt işveren arasında gerçekleştirilen ve özel hukuk hükümlerine tabi olan iş sözleşmesine 4857 sayılı Kanun gereği özel hukuk hükümleri uygulanacak ve ortaya çıkan uyuşmazlıklarda uyuşmazlığın iki özel hukuk kişisi arasında cereyan ettiğinin kabulüyle devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında bir inceleme söz konusu olacak idiyse de mevcut başvuruda olduğu gibi iş sözleşmesinin feshine bizzat kamu gücünün bir eylem veya işleminin (güvenlik ve arşiv soruşturması) gerekçe oluşturması durumunda sözleşmenin feshinde kamu gücünü kullanan idarenin doğrudan müdahalesinin bulunduğu dikkate alınarak başvurunun devletin negatif yükümlülükleri bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (benzer yöndeki incelemeler için bkz. C.A. (3), § 104; Ayla Demir İşat, § 113).

14. Diğer yandan her ne kadar Bakanlık görüşünde başvurucunun iş sözleşmesinin feshine ilişkin kararın olağanüstü hâl (OHAL) döneminde ve bu dönemde çıkarılan bir düzenlemeye istinaden alınması nedeniyle yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmiş ise de iş sözleşmesinin feshine dayanak olan güvenlik ve arşiv soruşturmasının 696 sayılı KHK'yla 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 23. madde kapsamında sürekli işçi kadrosuna atanmaya yönelik düzenleme kapsamında gerçekleştirildiği, ancak söz konusu düzenlemenin OHAL dönemini de aşar şekilde etki ve sonuçlar doğurduğu

anlaşılmıştır. Sonuç olarak somut olayda Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında bir inceleme yapılamayacağı ve mevcut başvurunun Anayasa'nın olağan dönemde hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından temel öneme sahip olan 13. maddesi bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

15. Başvurucunun iş sözleşmesi, üyesi olduğu dernek sebebiyle ve FETÖ/PDY ile iltisakı ve irtibatı olduğu gerekçesiyle feshedilmiştir. Dolayısıyla sözleşmenin feshine ilişkin alınan kararla başvurucunun özel hayatına saygı hakkına bir müdahalede bulunulduğunun kabul edilmesi gerekir.

16. 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

17. Anayasa Mahkemesi kararlarına göre demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramı öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmasını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendisini göstermesini gerektirmektedir. Demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve orantılı olmasını ifade etmektedir (AYM, E.2016/179, K.2017/176, 28/12/2017; Haluk Öktem [GK], B. No: 2014/13433, 13/10/2016, § 49; Erhun Öksüz [GK], B. No: 2014/12777, 13/10/2016 § 53; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 44; Salim Onur Şakar, B. No: 2015/2711, 21/9/2017, § 35; C.A. (3), § 114).

18. Başvuru konusu olan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının ve bunu haklı göstermek için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığının tespit edilebilmesi amacıyla söz konusu müdahale davanın bütününe bakılarak değerlendirilecektir. Özel hayata saygı hakkına gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahaleler Anayasa'nın 20. maddesini ihlal edecektir (benzer yöndeki bir karar için bkz. Ata Türkeri, §§ 45, 47; Murat Deniz, B. No: 2014/5318, 21/9/2016, § 66; C.A. (3), § 117).

19. Somut olayda, Kurumda taşeron işçi olarak çalışan başvurucunun iş sözleşmesinin feshi, taşeron işçi olarak çalışmaktayken 696 sayılı KHK ile yapılan düzenlemeler sonucu kadroya geçiş başvurusunda bulunması ve akabinde gerçekleştirilen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanmasına dayanmaktadır. Hakkında yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda, FETÖ/PDY ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu gerekçesiyle 667 sayılı KHK ile kapatılan bir dernekte başvurucunun üyeliğinin olduğu tespit edilmiş, akabinde başvurucunun kadroya geçişi yapılmamış, sözleşmesi de FETÖ/PDY ile irtibatı ve iltisakı olduğu gerekçesiyle feshedilmiştir.

20. Somut olaydaki feshin gerekçesi de devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen FETÖ/PDY ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. Başvurucudan duyulan şüphenin dayanağı, KHK ile kapatılan bir dernekte 2008-2016 yılları arasında başvurucunun üyeliğinin bulunmasıdır. Elbette işçilerin tabi oldukları iş sözleşmeleri gereğince tanımlı olan mesleklerini yapmalarının mutlak bir hak olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. İşverenlerin bünyesinde çalıştırdıkları işçilerin verimli şekilde iş görmeleri ve önceden belirlenmiş nesnel kurallara karşı sadakat göstermeleri konusunda beklenti içinde olmalarının haklı bir gerekliliğe dayandığını söylemek gerekir.

Zira işin veriminin düşmesine veya işveren ile olan güven ilişkisinin ciddi şekilde zedelenmesine işçiden kaynaklanan nedenlerle yol açılan durumlarda işverenin menfaatinin etkileneceği açıktır. Dolayısıyla yasal düzenlemelerin ve işverenin belirlediği kurallar çerçevesinde devam eden iş ilişkisinin meşru nedenler ortaya çıktığında bozulması ve sona erdirilmesi olağan bir durumdur (C.A. (3), § 123).

21. Bu tür durumlarda başvurulabilecek tedbirlerden olan iş sözleşmesinin feshedilmesi konusunda Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı, iş ilişkisinin tek taraflı bir irade beyanıyla sonlandırılmasını yasaklamamaktadır. Ancak işveren tarafından hayata geçirilen iş ilişkisinin sona erdirilmesine ilişkin tedbirin zorunlu ve başvurulabilecek en son çare olarak nitelendirilebilmesi için yukarıda anılan hususların somut olarak ortaya konması ve bunun sonucunda işçinin işverenin menfaatine ve beklentilerine aykırı davrandığının belirlenmesi gerekir. Başka bir deyişle işverenin menfaatine zarar vermeyen nedenlerin zorunlu ve son çare olarak başvurulmuş tedbirler olarak kabul edilmesi mümkün değildir (C.A. (3), § 124).

22. Somut olayda başvurucu, anılan Derneğin yasal olarak kurulup faaliyet gösterdiğini, darbe teşebbüsü öncesinde de anılan Dernekteki üyeliğini sonlandırdığını belirtmiştir. Yargıtay FETÖ/PDY'ye üyelik suçundan mahkûmiyete dair birçok kararında yasal olarak kurulmuş sendika veya derneklere üyelik delilini de değerlendirmiştir. Yargıtaya göre FETÖ/PDY'yle iltisaklı sendika, dernek ve diğer yasal örgütleri kurmaları, bunlara üye olmaları veya yönetim ve denetim kurullarında yer almaları tek başına kişilerin örgütün nihai amacını bildiğini, örgütle organik bir bağ kurup hiyerarşisine dâhil olduğunu ispat etmeye yeterli örgütsel faaliyetler kapsamında değerlendirilemez (Bilal Celalettin Şaşmaz, B. No: 2019/20791, 18/10/2022, §§ 17, 18, 57). O hâlde FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle kapatılan bir dernekte -dernek kapatılmadan çok önce- başvurucunun üyeliğinin olması tek başına ve otomatik olarak işveren ile aralarındaki güven ilişkisinin zedelendiğini kabul etmek için yeterli bir neden değildir.

23. Mahkemeler kararlarında; başvurucunun FETÖ/PDY'ye müzahir bir derneğe, 22/1/2008 ve 4/5/2016 tarihleri arasında üyelik kaydının bulunduğu bilgisini vermelerine rağmen aktif olarak dernek faaliyetlerine katılıp katılmadığı, belirli bir dönemde gerçekleşen dernek üyeliğinin tek başına; başvurucunun sürekli işçi olarak görev yapmasını neden olumsuz olarak etkilediği, hangi sebeplerle iş sözleşmesine devam edilemeyeceği gibi hususları belirtmemiş ve başvurucunun dernek üyeliği nedeniyle işveren nezdinde oluşan şüphenin ciddi ve objektifliğine dair bir değerlendirme yapmamıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi C.A. (3) kararında da FETÖ/PDY'ye aidiyeti, bu örgütle iltisakı veya irtibatı belirlenen ve 667 sayılı KHK ile kapatılan dernekte denetim kurulu üyesi olarak görev yaptığı tespit edilen kişinin iş sözleşmesinin feshedilmesinde, devlete sadakat bağının zayıfladığının işareti olan FETÖ/PDY ile irtibatlı veya iltisaklı olma olgusu yönünden işçi işveren arasındaki güven ilişkisini zedeleyen bir unsur olarak kabul edilmesine yönelik mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli gerekçe içermesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır. Anılan kararda, FETÖ/PDY'ye müzahir dernek faaliyetlerine aktif olarak katılma durumunun tespit edilmiş olması nedeniyle yapılan feshin hukuken geçerli olduğu belirtilmiştir. (C.A. (3), §§ 131-134).

24. Anayasa Mahkemesi yasal olarak kurulmuş bir derneğe -söz konusu derneğin terör örgütü ile irtibatını ve iltisakını bildiği gösterilmeden- üye olmaları delil sayılarak kişilerin terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmalarını örgütlenme özgürlüğünün ihlali kabul etmektedir (diğer kararlar arasından bkz. Cihat Aydoğmuş, B. No: 2019/3078,

3/11/2022). Zira Anayasa Mahkemesinin birçok kararında vurguladığı gibi demokrasilerde vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bileşenidir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014 §§ 30-32; Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 70-72). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi suç işlemek amacıyla kurulmuş, suçun odağı hâline gelmiş, bilhassa terör örgütlerinin amaçları doğrultusunda faaliyet gösteren ve yasalar çerçevesinde kurulmuş örgütlerin de kanunlarla korunmuş menfaatlere karşı özel bir tehdit oluşturduklarına her zaman dikkati çekmiştir (Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç, B. No: 2014/4711, 22/2/2017, § 54).

25. O hâlde eldeki başvuruya benzer durumlarda yapılması gereken ilk iş, derneğin veya diğer herhangi bir sivil toplum örgütünün faaliyetlerinin ilişkide olduğu iddia edilen terör örgütüne yüklenebilir olup olmadığının somut delillere dayalı olarak tespit edilmesidir. Burada derneğin niteliğinin üyelerinin veya dernek çatısı altında bulunan diğer kişilerin iddia edilen terör örgütü ile olan bağları nedeniyle işledikleri suçlarla şekillenip şekillenmediğine bakılmalıdır (Cihat Aydoğmuş, § 27). Yapılması gereken ikinci iş ise söz konusu derneğe üyeliği nedeniyle hakkında müeyyide uygulanan kişilerin de derneğin ve derneğin irtibatlı olduğu iddia edilen terör örgütünün nihai amacını bildiğinin somut delillere dayalı olarak gösterilmesidir.

26. Öte yandan başvurucu hakkında terör örgütü ile bağlantılı olarak açılan herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmadığının da altı çizilmelidir. Derece mahkemeleri kararlarında yalnızca dernek üyeliğine ilişkin tespite yer verdikten sonra başvurucunun söz konusu üyeliğinin işveren nezdinde şüpheye neden olduğunu soyut olarak belirtmekle yetinmiştir. Üstelik başvurucunun dernek üyeliğinin iş sözleşmesinin feshinden çok önce sona erdirildiğine yönelik olarak da mahkemelerce bir değerlendirme yapılmadığı görülmüştür.

27. Son olarak başvurucunun dernek üyeliği sebebiyle ve güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesini fesheden işverenin kendisinde oluşan şüpheyi gidermeye yönelik her türlü çabayı gösterdiğine dair bir bilgi de somut olayda mevcut değildir. Nitekim güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu gelen cevabi yazı üzerine işveren tarafından herhangi bir araştırma yapılmadığı, söz konusu üyeliğe dair başvurucunun savunmasının dahi alınmadığı görülmüştür. Derece mahkemelerinin kararlarında da bu hususlara yönelik herhangi bir gerekçe yer almamaktadır. Dolayısıyla derece mahkemeleri tarafından başvurucunun silahlı terör örgütüne aidiyeti, bu örgütle iltisakı veya irtibatı olduğu için işverenle güven ilişkisinin bozulduğunu gösteren ilgili ve yeterli gerekçelerin ortaya konulamadığı anlaşılmıştır.

28. Tüm bu değerlendirmeler ışığında başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı veya iltisaklı olduğunu ve bu nedenle işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin başvurucudan kaynaklı olarak zedelendiğini kabul eden derece mahkemesi kararlarının, müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı konusunda ikna edici nitelikte ilgili ve yeterli gerekçeleri içermediği sonucuna varılmaktadır. Neticeten somut olaydaki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk şartını sağlamadığı anlaşılmaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıkları karara bağlayan derece mahkemelerince özel hayata saygı hakkına ilişkin olarak Anayasa'da belirtilen güvencelerin gözetildiği özenli bir yargılama yapılmadığı, dolayısıyla anayasal güvencelerin korunması açısından devletin yükümlülüklerini yerine getirmediği anlaşıldığından başvurucunun

Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

30. Başvurucu; bireysel başvuru formunda özel hayata saygı hakkının ihlali iddialarının yanında güvenlik soruşturmasına ilişkin evrakların gizli olduğu gerekçesiyle kendisine verilmediği ve bu nedenle yeterli savunma yapamadığı için adil yargılanma hakkının, hakkında herhangi bir soruşturma ve kovuşturma bulunmamasına rağmen terör örgütüyle irtibatlı kabul edilmesi nedeniyle de masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Mevcut başvuru yönünden özel hayata saygı hakkının ihlaline ve yeniden yargılama yapılmasına karar verildiği gözönüne alındığında ayrıca adil yargılanma hakkı yönünden inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

31. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

32. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

33. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 4. İş Mahkemesine (E.2018/226K.2019/761 sayılı dosya) GÖNDERİLMESİNE,

D.30.000 TL net manevi tazminatın başvurucuya ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 446,90 TL başvuru harcı ile 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAHMUT ÇALIM

B. No: 2021/5399 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/5399

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHMUT ÇALIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/5399)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mahmut ÇALIM

Vekili : Av. Yasin ÇALIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları mahkûmiyet kararında belirleyici ölçüde delil olarak kullanılan tanıkların duruşmada başvurucu (sanık) tarafından sorgulanamaması nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1965 doğumlu olan başvurucu, olayların geçtiği tarihte en son Bor'da imam olarak görev yapmıştır.

3. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) kapsamında yürütülen idari tahkikatlar ve örgüt üyeliği suçundan farklı Cumhuriyet başsavcılıklarınca yürütülen soruşturmalar kapsamında bazı kişilerin beyanları alınmıştır. Bahsi geçenler ifadelerinde başvurucu hakkında da bilgi vermişlerdir. Ayrıca 5/5/2017 tarihinde isimsiz yapılan Başbakanlık İletişim Merkezi ihbarında da başvurucunun FETÖ/PDY yapılanması içerisinde bulunduğu yönünde iddialar yer almıştır.

4. Başvurucuya yönelik idari tahkikat aşamasında 10/8/2016 tarihinde dinlenen M.A.Ş.; başvurucunun "fanatik derecesinde" örgüte bağlı olduğunu, Bor'da sohbet başı olup sohbet

verdiğini belirterek başvurucunun örgüt lideri F.G.nin mehdi olduğunu, kendilerinin de F.G.nin askerleri olduğunu, bunların geçici olduğunu, üzülmemek gerektiğini, bazı sıkıntılar çekilse de neticede kendilerinin kazanacağını kendisine söylediğini beyan etmiştir.

5. Başvurucuya yönelik idari tahkikat aşamasında 31/8/2016 tarihinde dinlenen V.E.; başvurucunun 17/25 Aralık öncesinde çok aktif olduğunu, imamları Ö. isimli öğrenci yurduna yemeğe götürdüğünü, imamları bir arada tutmak için gezi gibi organizasyonlar yaptığını, ancak 17/25 Aralık sürecinden sonra açıktan yapılan bir şey görmediğini beyan etmiştir.

6. Bor Cumhuriyet Başsavcılığınca 13/11/2017 tarihinde beyanı alınan M.A.Ş.; idari soruşturma kapsamında vermiş olduğu ifadesini kabul ve tekrar ettiğini belirtmiştir. Ayrıca özetle; bu konuların darbe teşebbüsünden sonra birçok imam arkadaşı ile biraraya geldiklerinde konuştukları konu olduğunu, müftülük camiasında başvurucu hakkında herkesin bu şekilde konuştuğunu ve bu kişinin idari tahkikatta belirttiği şekildebilindiğini, başvurucuyu 1980 yılında beri tanıdığını, 17/25 Aralık 2013 tarihinden önceki konuşmalarındabaşvurucunun örgüt lideri F.G.yi öven sözler söylediğini, hatta imam arkadaşlarının Mahmut hoca akşam sohbet verecek şeklindekonuştuğunu, 17/25 Aralık 2013 tarihinden önce bir araya geldiklerinde başvurucunun F.G.den ve onun yaptığı sohbetlerden ara ara bahsettiğini, Diyanet Sen Sendikası başkanlığı yaptığı dönemde yatsı namazından sonra sendika toplantıları yapmak istediğindebazı imam arkadaşlarının bu akşam Mahmut hocanın sohbeti var gelemeyiz şeklinde söylediklerini, kendisinin hiç sohbete davet edilmediğini, başvurucunun da sohbet yaptığını görmediğini, imam arkadaşlarından duyduğu kadarı ile idari tahkikatta ifade verdiğini, başvurucunun Bor'da bulunan imamların sorumlusu olarak bilindiğini, bu şekilde düşenmesinin nedeninin imam arkadaşlarının söylemleri ve bu yönde konuşmaları olduğunu beyan etmiştir.

7. Bor Cumhuriyet Başsavcılığınca 9/11/2017 tarihinde beyanı alınan V.E. özetle;2010 yılında Bor İlçe Müftülüğünde veri hazırlama memuru olarak çalıştığı dönemde imam olan başvurucu ile resmi işlemlerini yaptığı sırada tanıştığını, başvurucunun 17/25 Aralık sürecinden önce imamlar arasında aktif olduğunu, imamları gezi organizasyonları yaparak bir yerlere götürdüğünü, Nevşehir/Kozaklı termale gittiklerini duyduğunu, başvurucunun FETÖ ile bir irtibatının olup olmadığını bilmediğini, kendisini sohbetlere çağırmadığını, 17/25 Aralık 2013 tarihinden sonra başvurucunun aktifliğinin azaldığını,görgüye dayalı bir bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir.

8. Bor Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyesi olduğu şüphesiyle başlatılan soruşturma sonucunda fezleke düzlenerek Niğde Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) gönderilmiştir. Başsavcılık, başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyeliği suçunu işlediği iddiasıyla 17/11/2017 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede; FETÖ/PDY'nin kuruluşu ve yapısı hakkında genel bilgilere yer verildikten sonra başvurucunun terör örgütü üyesi olduğuna ilişkin beyanda bulunan birçok tanığın beyanı ile Niğde [U.] Eğitim Kültür ve Sağlık Derneği üyesi olmasına delil olarak yer verilmiştir.

9. Niğde 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) yürütülen yargılamada 20/11/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda başvurucunun tutukluluk halinin devamına, duruşmanın 23/1/2018 tarihinde yapılmasına, tanık M.A.Ş.nin beyanının alınması amacıyla zorla getirilmesine ve tanıklar S.Ş., Y.Y., A.B., YA., İ.Ç., M.Ç., M.E., H.Y., K.E., A.Ç., S.A., V.E., D.D. ve H.Ö.nün beyanlarının istinabe suretiyle tespitine karar verilmiştir.

10. 23/1/2018 tarihli ilk celsede, tanıklar Y.A., İ.Ç., M.Ç., H.Y., K.E., A.Ç., S.A., D.D. ve H.Ö.nün istinabe suretiyle alınan beyanları başvurucuya okunmuştur. Aynı celsede tanıklar M.A.Ş. ve V.E. huzurda dinlenmiştir.

11. Tanık M.A.Ş. Mahkeme huzurunda idari tahkikattaki beyanlarının doğru olduğunu ve aynen tekrar ettiğini belirterek şu şekilde beyanda bulunmuştur;

" ... Sanığın eski adıyla bilinen Fetullah Gülen cemaatiyle irtibatı vardı, ben 78 79 lardan beri kendisiyle tanışırım o günden beri irtibatının olduğunu biliyorum, son dönemlerde kendisini Borda imamlık yaptığı için bilmiyorum, kendisi öğrencilik yıllarından beri Fetullah Gülen cemaatindedir, ben sanığın Bor'daki imamların sorumlusu olduğunu biliyorum, bunu imamlar arasında konuşurlarken duyardım, ben sendika toplantıları yapacağımız zaman Bor'daki imamlarla irtibatta olurdum bana o gün sohbetimiz var sohbetlere Mahmut Çalım'ın da katıldığını söylerledi, ancak bu 2005-2006 yıllarında geçen konuşmalardı, 17-25 Aralıktan sonra imamlar tarafından da sanığın faaliyette bulunduğuna ilişkin bir görgüm olmadı, biz Kozaklı'ya eğitim toplantısına gidiyoruz, toplantıyı Mahmut Çalım organize ediyor şeklindeki söylemleri ben 17-25 öncesinde duymuştum, ancak kendim gidip görmedim, ben duyumları [İ.A.], [K.Ü], [Y.Ş.] isimli kişilerden duyuyordum, 15 Temmuz olmasıyla beraber bunlar gün yüzüne çıkmıştı, tamamen imamlar arasındaki duyumlardır."

12. Tanık V.E. Mahkeme huzurunda idari tahkikattaki beyanlarının doğru olduğunu ve aynen tekrar ettiğini belirterek şu şekilde beyanda bulunmuştur;

" ... Ben sanık Mahmut Çalım'ı 2011 yılında ilçe müftülüğüne geldiğim dönemden tanıdım 2016 yılı Nisan ayına kadar beraber çalıştık, daha sonra benim şef olarak Kayseri'ye naklim çıkmıştı, imam arkadaşların bir çoğu Fetullah Gülen'in toplantılarına gidiyordu, savcı bey bana ifade alınırken sanığın günlük hayatta aktif olup olmadığını sordu ben aktif olarak cevap verdim, soruşturma sırasındaki beyanımın bu şekilde anlaşılmaşı gerekir, sanığın Nevşehir Kozaklı'daki termali otel organizasyonunu şahsın yapıp yapmadığını bilmiyorum ancak konuşulanlardan sanığın da bu programa katıldığı yönündeydi, sanığın 17-25 ten sonra da aktif bir kişiliği yoktu, sanığın 17-25 öncesi Fetullah Gülen cemaatiyle irtibatı olduğu şeklinde duyumlar vardı, benim görgüm yoktur."

13. Duruşmanın 15/2/2018 tarihli ikinci ve son celsesinde tanık M.E.nin istinabe suretiyle alınan beyanları başvurucuya okunmuş, istinabe suretiyle beyanları alınmasına karar verilen diğer tanıkların dinlenilmesine yönelik ara karardan Mahkemece vazgeçilmiştir. Bu celsede Başsavcılık makamınca esas hakkında mütalaa sunulmuştur. Başvurucu esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma yaparak suçlamayı reddetmiştir. Mahkemece başvurucunun atılı suçtan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Kararda, Ş.S., Y.Y., A.B. ve M.E.nin başvurucu hakkındaki idari tahkikatta ve soruşturma aşamasında alınan beyanları, istinabe yoluyla dinlenen Y.A., İ.Ç., M.Ç., H.Y., K.E., A.Ç., S.A., D.D. ve H.Ö. isimli tanıkların beyanları, duruşmada dinlenen M.A.Ş. ve V.E. isimli tanıkların beyanları ve başvurucunun örgüte müzahir derneğe üyelik kaydı Mahkemece delil olarak hükme esas alınmıştır.Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... idari tahkikat aşamasında dinlenen tanıklar [M.A.Ş.] sanığın fanatik derecesinde örgüte bağlı olduğunu, Bor ilçesinde sohbet başı olup sohbet verdiğini, Fethullah Gülen'in mehdi olduğunu kendilerinin onun askerleri olduğunu sanığın söylediğini söylemiş, [tanık] Kom Şube müdürlüğünde alınan beyanında sanığın örgütle bağı olduğunu bildiğini ancak bunu ispat edemeyeceğini sanığı 17-25 aralık sürecinden sonra çok sık görmediğini beyan etmiş, tanık mahkememizdeki beyanında ise sanığın Bor ilçesindeki imamların sorumlusu olduğunu

bildiğini,17-25 aralık öncesinde sanığın toplantı organize ettiğini duyduğunu, bu süreçten sonra sanıkla ilgili bilgisinin olmadığını dile getirmiş yine tanık [S.Ş.] sanığın yıllardır cemaat içerisinde olduğunu bildiğini, 17-25 aralık sürecinden sonra sohbetlere devam ettiğini duyduğunu söylemiş, tanık Kom Şube müdürlüğünde alınan beyanında 17-25 Aralık sürecinden sonra da sanığın sohbetlere devam ettiğini duyduğunu beyan etmiş, yine tanık [Y.Y.] sanığın örgüt içinde aktif olduğunu, dershanelere kayıt konusunda telkinlerde bulunduğunu, tanık Kom Şube müdürlüğünde alınan beyanında 17-25 Aralık sürecinden sonra sanığın aktifliği ile ilgili bilgisinin olmadığını daha öncesinde sanığın dershanelere kayıt konusunda telkinlerinin olduğunu bildiğini beyan etmiş, yine tanık [A.B.] sanığın darbe gününe kadar örgütle ilişkisi olduğunu bildiğini, tanık Kom Şube müdürlüğünde alınan beyanında sanığın kendisini sohbetlere çağırdığını, örgütü desteklediğini, darbe gününe kadar örgüte çalıştığını beyan etmiş, yine tanık [İ.Ç.] sanığın kendisini sohbetlere davet ettiğini, sanığın kurban parası topladığını duyduğunu beyan etmiş,tanık mahkememizce talimat yoluyla dinlenmesinde sanığın 17-25 aralık öncesi bu yapıyla irtibatı olduğunu bildiğini ancak bu süreçten sonrasını bilmediğini sadece duyduğunu beyan etmiş, yine tanık [M.Ç.] sanığın örgüt içerisinde etkin olduğunu kurban parası topladığını, gazete dergi abonesi yaptığını, bank asya memurlarıyla kredi kartı dağıttığını beyan etmiş,tanık Kom Şube müdürlüğünde alınan beyanında aynı beyanlarını tekrar etmiş, tanık mahkememizce talimat yoluyla dinlenmesinde önceki beyanlarını tekrar ettiğini, sanığın örgütle yakından ilişkili olduğunu, sanığın Bor ilçesindeki imamlar arasında en üst isim olduğunu bildiğini,17-25 aralık sürecinden sonra da açık açık olmasa da devam ettiğini bildiğini beyan etmiş, yine tanık [Y.A.] sanığın örgüt içerisinde sorumlu konumda olduğunu beyan etmiş, tanık Kom Şube müdürlüğünde alınan beyanında sanığın örgüt ile bağını bilmediğini, tanık mahkememizce talimat yoluyla dinlenmesinde sanığın kendisini bir kere adını hatırlamadığı sendikaya üye yapmak istediğini beyan etmiş, yine tanık [M.E.] sanığın 17-25 Aralık sürecinden sonra da örgüt toplantılarına devam ettiğini beyan etmiş, tanık mahkememizce talimat yoluyla alınan beyanında kime sorulsa sanığın fetö yapılanması içerisinde olduğunu söyleyeceğini, sanığın sohbete katılacakları arabasıyla alarak evine götürdüğünü, sanığın örgüt ile hiç bağını koparmadığını beyan etmiş, yine tanık [H.Y.] sanığın kendisini ısrarla sohbetlere çağırdığını, tanık Kom Şube müdürlüğünde alınan beyanında sanığın sohbetlere katıldığını ancak kendisini çağırmadığını beyan etmiş, tanık mahkememizce talimat yoluyla alınan beyanında sanığın kendisini sohbetlere çağırdığını ancak bunun 17-25 aralık öncesi olduğunu, bu süreden sonra sanıkla ilgili bilgisinin olmadığını yine tanık [K.E.] sanığın 17-25 öncesi ve sonrası örgütte aktif olduğunu, gazete abonesi yapmaya çalıştığını, kurban parası topladığını beyan etmiş, tanık Kom Şube müdürlüğünde alınan beyanında beyanlarının etraftan duydukları sebebiyle olduğunu beyan etmiş, tanık mahkememizce talimat yoluyla alınan beyanında sanıkla ilgili görgüye dayalı bilgisinin olmadığını ancak Bor ilçesinde herkesin sanığın örgütle bağlantısının olduğunu bildiğini yine tanık [A.Ç.] sanığın kime sorulsa cemaatçi olduğunun söyleneceğini ve sanığın yemek organizasyonları yaptığını, tanık Kom Şube müdürlüğünde alınan beyanında bu beyanlarını tekrar etmiş, tanık mahkememizce talimat yoluyla alınan beyanında sanığın 17-25 aralık öncesinde Bor ilçesinde imamlar arasında temsilci olduğunu bildiğini ancak bu süreçten sonra bilgisinin olmadığını beyan etmiş, yine tanık [V.E.] sanığın 17-25 aralık sürecinden önce çok aktif olduğunu ancak bu süreçten sonra aktifliğini bilmediğini, tanık Kom Şube Müdürlüğünde alınan beyanında bu beyanlarını tekrar etmiş, tanık mahkememizde dinlenmesinde sanığın 17-25 aralık sürecinden sonra örgütle irtibatı yönünde duyumlarının olduğunu ancak bu süreçten sonrasına ilişkin bilgisinin olmadığını beyan etmiş, yine tanık [S.A.] sanığın örgütle beraber hareket ettiğini bildiğini, tanık Kom Şube müdürlüğünde alınan beyanlarında

sanığın örgüt bağlantısını bilmediğini beyan etmiş, mahkememizce talimat yoluyla dinlenmesinde de sanığı çok tanımadığını sadece 15 Temmuz gecesi meydanlarda gördüğünü beyan etmiş, tanık [H.Ö.] Kom Şube Müdürlüğündeki beyanında sanığın örgüte adam toplama faaliyeti yaptığını, sohbetlere devam ettiğini beyan etmiş, mahkememizce talimat yoluyla dinlenmesinde sanığın örgütle gönül bağı olduğunu ancak 15 temmuz gecesi sanığın da camilerden sela verdiğini ve kendisine 'ben bunların böyle hain olduğunu bilsem bunlara gönül verirmiydim' dediğini beyan etmiş, tanık [D.D.] sanığın örgüt içerisinde olduğunu bildiğini, sanığın kurban parası topladığını, gazete ve dergi aboneliği için kişilere telkinde bulunduğunu, Ak Partiyi bitirdiğimiz gibi seni de bitiririz dediğini beyan etmiş, mahkememizce talimat yoluyla dinlenmesinde sanığın 15 Temmuz tarihine kadar sohbetlere gittiğini gördüğünü ve duyduğunu beyan etmiş sanığa kendilerinin bu yapıyla ilişkini kes demeleri üzerine sanığın 'ben sizin işinize karışıyor muyum? siz de benim işime karışmayın' dediğini beyan etmiştir. Bu tanıklar ile sanığın husumetinin bulunmadığı değerlendirilerek bu tanık beyanlarının sanığın örgüt üyeliği suçlaması yönünden değerlendirmeye alınacağı kanaatine varılmıştır.

... sanığın bu amaçla kurulan FETÖ/PYD iltisaklı olan Niğde [U.] Eğitim Kültür ve Sağlık Derneğinin üyesi olduğu Niğde Valiliği İl Dernekler Müdürlüğü'nün müzakereye cevaben 23.11.2017 tarihli yazı ile göndermiş olduğu tespitinde görülmektedir. 17-25 Aralık 2013 tarihinden sonra Devletin en üst konumunda bulunan başta Cumhurbaşkanı olmak üzere Devletin istihbari birimlerinin bu yapıyla bağlarının koparılması konusunda gerek basın gerekse yerel bazda bir çok beyanatta bulunulduğu halde sanığın bu derneğe üyeliğinin devam ettiği görülmektedir."

14. Başvurucu, istinaf ve gerekçeli temyiz dilekçelerinde -diğerlerinin yanı sıra- tanıkların hiçbirinin Mahkeme huzurunda dinlenmediğini belirterek kararın bozulmasını talep etmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

15. Başvurucu nihai kararı 2/2/2021 tarihinde öğrenmiş, 16/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Komisyon; tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

17. Başvurucu, beyanları mahkûmiyet hükmüne esas alınan tanıkların duruşmada dinlenmemeleri nedeniyle tanıklara soru sorma imkânı elde edemediğini belirterek tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Bakanlık görüşünde;başvurucu hakkında beyanda bulunan tanıklar M.A.Ş. ve V.E.nin bizzat Mahkeme tarafından başvurucu ile müdafii huzurunda dinlenildiği, başvurucunun mahkûmiyetine esas alınan diğer tanıkların da istinabe suretiyle alınan beyanlarının başvurucu ve müdafiine okunduğu, gerekçeli kararda başvurucu hakkındaki tanık beyanlarıyla birlikte yer verilen diğer delil ve değerlendirmeler ışığında mahkumiyet hükmü tesis edildiği belirtilmiştir. Öte yandan dinlenen tanık ifadelerinin tamamı ve dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerin başvurucuya bildirildiği hususunun altı çizilmiştir.

19. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarına atıfta bulunarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını tekrarlamıştır.

20. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama ve sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama ve sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemişse sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

21. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama ve sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

22. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, beyanı delil olarak kabul edilen tanıkların duruşmada dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Mahkeme, konutları yargı çevresi dışında bulunan tanıklar ile idari tahkikat sırasında dinlenen kişilerin duruşmaya getirilmesinin zor olup olmadığıyla ilgili bir değerlendirme yapmamış; tanıkların konutlarının yargı çevresi dışında olması istinabe yoluyla dinlenmeleri için yeterli bir sebep sayılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun tanık sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmamış olması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

23. Somut olayda Mahkeme; başvurucu ve müdafiinin hazır bulunduğu duruşmada tanıklar

M.A.Ş. ve V.E.yi dinlemiştir. Başvurucu ve müdafiine tanık beyanlarına karşı savunma hakkı tanımıştır. Dahası bu tanıkların idari tahkikat aşamasında verdikleri beyanlar da duruşmada okunmuş, tanıklar idari tahkikatta verdikleri beyanları aynen tekrar ettiklerini ve bu beyanların doğru olduğunu belirtmişlerdir.

24. Gerekçeli karar içeriğinden Mahkemenin -duruşmada dinlenilmeyen tanık beyanları dışında- duruşmada dinlenen tanıklar M.A.Ş. ve V.E.nin çeşitli aşamalarda verdiği; başvurucunun 17-25 Aralık sürecinden önce çok aktif olduğuna, Bor'daki imamların sorumlusu olduğuna, Bor'da sohbet başı olup sohbet verdiğine ve çevresindekilere örgüt lideri F.G.nin mehdi, kendilerinin de onun askerleri olduğuna ilişkin söylemlerde bulunduğuna yönelik beyanlara da itibar ederek mahkumiyet hükmü kurduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda Mahkemece itibar edilen tanık beyanlarına göre duruşmada sorgulanamayan tanıkların beyanlarının mahkûmiyet kararına götüren tek veya belirleyici nitelikte delil olduğunun kabulü mümkün görünmemektedir. Başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânı bulmadığı tanıkların beyanının tek veya belirleyici delil olarak mahkûmiyette kullanılmadığının tespit edilmesi nedeniyle tanık sorgulama hakkıyla ilgili uygulanan testin üçüncü aşamasıyla ilgili bir inceleme yapılmamıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VOLKAN RAMAZAN ÖZKARA

B. No: 2021/14487 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14487

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VOLKAN RAMAZAN ÖZKARA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14487)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Volkan Ramazan ÖZKARA

Vekili : Av. Rahmi GÖKDUMAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; trafik kazası sonucunda açılan manevi tazminat davasının zamanaşımı gerekçe gösterilerek reddedilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 30/6/2002 tarihinde meydana gelen trafik kazası sonucu malul olduğu iddiasıyla 27/11/2015 tarihinde İstanbul Anadolu 24. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) manevi tazminat davası açmıştır. Mahkeme 26/10/2017 tarihinde davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu uyarınca haksız fiil hâlinde iki ve on yıllık zamanaşımı sürelerinin bulunduğuna işaret edilmiştir. Bununla birlikte somut olayda haksız fiilin aynı zamanda taksirle yaralama suçunu oluşturması nedeniyle 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda öngörülen ceza zamanaşımı süresi dikkate alınmıştır. Bu kapsamda zamanaşımı süresinin 2/7/2007 tarihinde dolduğuna, davanın bu tarihten sonra açılması nedeniyle reddi gerektiğine işaret edilmiştir.

3. Başvurucu, anılan karara karşı 25/12/2018 tarihinde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesine (Daire) istinaf başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu istinaf dilekçesinde; maluliyet halinde zamanaşımı süresinin zararın tam olarak öğrenildiği tarihte başlaması gerektiğine ilişkin Yargıtay içtihatları bulunduğunu ifade etmiş, kendi maluliyet oranının 2013-2014 yıllarında tespit edilmesi karşısında 2015 yılında açtığı davanın zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

4. Daire, 7/2/2019 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; somut olayda haksız fiilin aynı zamanda taksirle yaralama suçunu oluşturması nedeniyle davanın 765 sayılı Kanun'un 102. maddesinin (4) numaralı fıkrasında öngörülen beş yıllık ceza zamanaşımı süresine tabi olduğu ifade edilmiştir. Her ne kadar zararın sonradan öğrenildiği ileri sürülse de 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda öngörülen her halde kazanın meydana geldiği tarihten itibaren on yıllık azami zamanaşımı süresinin dahi somut olayda aşılmış olduğu belirtilmiştir.

5. Başvurucu, anılan karara karşı 24/4/2019 tarihinde temyiz başvurusunda bulunmuştur. Dairece 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 362. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca anılan kararın miktar itibarıyla kesin olması nedeniyle 3/5/2019 tarihinde temyiz talebinin reddine karar verilmiştir.

6. Başvurucu anılan karara karşı 27/5/2019 tarihli dilekçesiyle temyiz talebinde bulunmuştur. Yargıtay, Dairenin anılan kararında isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle 19/1/2021 tarihinde onama kararı vermiştir.

7. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden erişilen bilgi ve belgelerden başvurucunun nihai karar olan Dairenin 7/2/2019 tarihli kesin kararını en geç temyiz talebinde bulunduğu 24/4/2019 tarihinde öğrendiği, bireysel başvurunun 8/3/2021 tarihinde yapıldığı tespit edilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu, geçirdiği kaza sonucunda malul olduğunu, tazminat davasının esası incelenmeksizin reddedilmiş olması nedeniyle temel haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir..."

10. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

11. Bireysel başvuruların, 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Anayasa Mahkemesine doğrudan veya diğer mahkemeler ya da yurt dışı temsilcilikler

vasıtasıyla yapılması gerekmektedir (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, §§ 18, 19).

12. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri başvuru süresi olup bu durum başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür. Başvurucunun nihai kararın bir örneğini alma hakkının bulunduğu hâllerde otuz günlük süre, karar örneğinin tebliği tarihinden itibaren başlar. İç hukukta kararın tebliğ edilmesi öngörülmüyorsa tarafların kararın içeriğini kesin olarak öğrenebilecekleri tarihi, otuz günlük başvuru süresinin başlangıcı olarak almak gerekir (Özgür Çapkın, B. No: 2014/2546, 30/12/2014, § 21).

13. Etkili olmadığı açıkça belli olan yolların tüketilmesinden sonra bireysel başvuru yapılması hâlinde süre aşımı söz konusu olabilir (Ümit Durak Özdemir, B. No: 2019/30047, 25/1/2024, § 12; Murat Durmuş, B. No: 2015/13800, 9/6/2020, § 22). Anayasa Mahkemesinin Umut Öztürk ([GK], B. No: 2017/37079, 29/9/2021) kararında, ilk derece/istinaf mahkemesinin kesin kararlarına karşı -kararın kesin olduğu belirtilsin veya belirtilmesin- kanun yoluna başvurulmasının kural olarak bireysel başvuru süresini etkilemeyeceği, bununla birlikte karara karşı üst kanun yollarına başvurmada tartışmalı durumların söz konusu olduğu hâllerde yani başvurucunun üst kanun yoluna başvurmasının kabul edilebilir nedenlerinin bulunması durumunda başvuru süresinin kanun yolu merciinin kararının öğrenilmesinden itibaren başlayacağı vurgulanmıştır.

14. Somut olayda başvurucu miktar itibarıyla kesin karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden başvurucunun Dairenin nihai kararını en geç temyiz başvurusunda bulunduğu 24/4/2019 tarihinde öğrendiği, bireysel başvurunun otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 8/3/2021 tarihinde yapıldığı görülmüştür.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEVDET KONAK

B. No: 2021/16161 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/16161

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEVDET KONAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/16161)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Cevdet KONAK

Vekilleri : Av. Ramazan DEMİR

Av. Eylem Arzu KAYAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız olarak konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihli kararla COVID-19 salgını nedeniyle toplum sağlığının korunması, kamu düzeninin sağlanması, salgının yayılmasının engellenmesi amacıyla ve toplumsal iç barışı tehdit edebilecek etkinliklerin gerçekleşme ihtimali gözönüne alınarak 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süre ile Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, miting, yürüyüş, basın açıklaması, konser gibi etkinlikler yasaklanmıştır. Bu karar 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrası ve 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca alınmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı, sosyal medya üzerinden protesto ve basın açıklaması için çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara telefon, resmî tebligat ve basın açıklaması

yoluyla ilan ve tebliğ edilmiştir.

3. Güvenlik güçlerince yapılan tespite göre TKP/ML, PKK/KCK, DHKP-C gibi birtakım silahlı terör örgütlerinin katılımıyla oluşturulduğu iddia edilen ve "Birleşik Mücadele Güçleri" şeklinde adlandırılan oluşum tarafından sosyal medya platformlarından bir üniversiteye rektör atanmasını protesto etmek amacıyla 4/2/2021 tarihinde İstanbul/Kadıköy'de yapılacak protesto ve basın açıklamasına katılma çağrısı yapılmıştır. Güvenlik güçlerince hazırlanan Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre 4/2/2021 tarihinde bu çağrı üzerine basın açıklaması ve protestoya katılmak amacıyla Kadıköy'de 50 ila 60 kişilik bir grup toplanmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı, toplanan gruba birçok defa tebliğ edilmiştir. Grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî karşı koyması üzerine güvenlik güçlerince gruba müdahalede bulunulmuş ve aralarında başvurucunun da bulunduğu 61 kişi yakalanarak gözaltına alınmıştır.

4. Başvurucu; Cumhuriyet savcısı huzurundaki ifadesinde özetle yasaklama kararından haberi olmadığını, güvenlik güçlerinin gruba dağılması yönünde uyarıda bulunduğunu duymadığını, eyleme katılan-katılmayan ayrımı yapılmadan gözaltı işlemlerinin gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Güvenlik güçlerince hazırlanan fezlekede ise başvurucunun slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer aldığı ve güvenlik güçlerince yakalandığına dair fotoğrafın bulunduğu, başvurucunun terör örgütü propagandası yapma, toplantı gösteri yürüyüşleri kanununa muhalefet suçlarından suç kaydı olduğu bilgilerine, ayrıca başvurucu tarafından yapılan birtakım sosyal medya paylaşımlarına yer verilmiştir.

5. Aralarında başvurucunun da yer aldığı birçok şüpheli hakkında İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen ve Örgütlü Suçlar Bürosu tarafından 2911 sayılı Kanun’un 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan tutuklama kararı verilmesi talep edilmiştir. Tutuklama talebinde, başvurucunun atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedeninin bulunduğu, atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, müsnet suçun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinde sayılı katalog suçlardan olduğu, güvenlik tedbirinin orantılı olduğu, cezanın üst sınırı gözetildiği belirtilmiştir. İstanbul Anadolu 10. Sulh Ceza Hâkimliği (10. Sulh Ceza Hâkimliği) 8/2/2021 tarihinde başvurucu ve diğer bazı şüpheliler hakkında "... suçun vasfı...,mevcut delil durumu,...suçun alt ve üst sınırı dikkate alındığında alabilecekleri sonuç ceza miktarı, şüphelilerin sabit ikametgah sahibi oluşları, kaçma şüphelerinin olmayışı ve ölçülülük ilkesi... tutuklama tedbiriyle beklenen faydanın adli kontrol tedbiri ile de karşılanabileceği..." gerekçesiyle tutuklama talebinin reddine ve konutu terk etmeme adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 19/2/2021 tarihinde reddedilmiştir.

6. Başvurucu, ret kararını 15/3/2021 tarihinde öğrenmiş ve 16/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Bireysel başvuru sonrasında Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede, başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. İddianamede; Kadıköy'de muhtemel toplumsal olaylar gerçekleşeceğinin, basın açıklamaları ve gösteri yürüyüşleri yapılacağının, bazı gruplar organizesinde sosyal medya üzerinden Kadıköy'de 4/2/2021 tarihinde başta gerçek kişi ve sivil toplum örgütleri

olmak üzere çeşitli marjinal gruplar tarafından toplantı amacıyla bireysel ve kitlesel çağrıların yapıldığının tespit edildiği, Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, basın açıklaması, konser gibi etkinliklerin Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle yasaklandığı, söz konusu yasaklama kararının sosyal medya üzerinden çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara telefon, resmî tebligat, basın açıklamasıyla ilan ve tebliğ edildiği, yasaklama kararına rağmen 4/2/2021 tarihinde daha önce yapılan çağrılar doğrultusunda planlanan basın açıklamasının yapılacağı yönünde çağrıların devam etmesi üzerine güvenlik güçlerince gerekli güvenlik tedbirlerinin alındığı, basın açıklaması için toplanan 50 kişilik grubun yasaklama kararına rağmen yürüyüşe geçmesinin ardından yasaklama kararı gruba tebliğ edilerek dağılmaları ve dağılmamaları hâlinde güvenlik güçlerince müdahale edileceği yönünde birçok kez uyarıda bulunulduğu, uyarıya rağmen grubun yürüyüş yapmak istemesi üzerine müdahale edilerek dağıtıldığı, bu sürecin birçok kez tekrarlandığı belirtilmiştir.

8. İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi (Asliye Ceza Mahkemesi), 29/3/2021 tarihinde adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davasının açılmış olduğu gözetilerek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına ve başvurucu hakkında yurt dışına çıkış yasağı ve imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvuruda bulunmak şeklindeki adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Yargılama Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde derdesttir.

9. Komisyonca başvurucunun iddialarının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; basın açıklamasına katılmadığını, katılmak amacıyla olay yerinde bulunsa dahi gerçekleştirilen eylemin anayasal olarak korunan özgürlükler kapsamında olduğunu, kendisine isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi bulunmadığını, basın açıklaması yapılacak alana güvenlik güçlerinin önlem alması nedeniyle girmenin mümkün olmadığını, henüz alana gelemeden gözaltına alındığını, dolayısıyla isnat edilen suçun gerçekleşmediğini, bu adli kontrol tedbirinin gerekli olmadığını ayrıca siyasetçi olması nedeniyle söz konusu tedbirin orantılı olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; uygulanan adli kontrol tedbiri nedeniyle siyasi faaliyette bulunmasının da kısıtlanması nedeniyle ifade hürriyetinin; anayasal hakkını kullanmasına güvenlik güçleri tarafından haksız müdahalede bulunulması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali iddiasına ilişkin kısma dair görüşünde, her ne kadar adli kontrol tedbiri uygulanması 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde sayılan nedenler arasında tazminat davası açma nedeni olarak açıkça belirtilmemişse de bu iç hukuk yolunun etkililiği hususunda Yargıtayın verdiği kararların bulunduğunu, ayrıca başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırıldığını belirterek bu hususların başvurunun kabul edilebilirliği değerlendirilirken gözetilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu ihlal iddiasının esası bakımından ise Bakanlık, isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi bulunduğunu, başvurucunun yargılamadan kaçmaması ve maddi gerçeğin süratle ortaya çıkarılması amacıyla söz konusu adli kontrol tedbirine hükmedildiğini, koruma tedbirinin elli gün süreyle infaz edilmiş olduğunun tedbirin ölçülü olup olmadığı bakımından gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bakanlık, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme

hakkının ihlali iddiasına ilişkin kısma dair görüşünde ise başvurucunun bu ihlal iddiasını yargı mercileri önündeki süreçlerde dile getirmediğinin başvurunun kabul edilebilirliği bakımından gözetilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu iddianın esası bakımından ise yasaklama kararına rağmen protesto için toplanan, aralarında başvurucunun da olduğu grubun dağılmayarak güvenlik güçlerine direndiğinin, düzenlenen eylemin barışçıl nitelikte olmadığının yapılacak incelemede gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır. Başvurucu 1/4/2020 tarihli dilekçeyle hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırıldığını bildirmiştir.

12. Başvurucunun iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, hakkında konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanan başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat davası iç hukuk yolunu tükettikten sonra yaptığı bireysel başvuruya ilişkin E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 48) kararında, 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerinde adli kontrolün tazminat talep edilebilecek koruma tedbirleri arasında sayılmadığını, dolayısıyla konutu terk etmeme tedbiri bakımından etkili bir tazminat yolunun bulunmadığını tespit etmiştir. Bu bakımından başvurucu hakkındaki iddiaya konu adli kontrol tedbirinin sona erdiği tespit edilmiş olsa da somut başvuruda başvuru yollarının tüketilmesine dair kabul edilebilirlik kriteri bakımından bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi; konutu terk etmeme tedbirinin niteliği, uygulanış şekli ve özellikleri itibarıyla hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri bir boyutta olduğu ve dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76).

15. Konutun terk edilmemesine yönelik bir yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbirinin hukukiliğinin değerlendirilmesinde -tıpkı tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde olduğu gibi- tedbirin kanun tarafından öngörülüp öngörülmediği, isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığı, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanılıp dayanılmadığı ve tedbirin ulaşılmak istenen amaç bakımından ölçülü olup olmadığı dikkate alınır. Çünkü böyle bir adli kontrol tedbiri tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiridir. Dolayısıyla söz konusu tedbire ancak, suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi şartıyla, suçluluğu hususunda kuvvetli belirti bulunan kişiler hakkında, tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla ve ulaşılmak istenen amaç yönünden bir ölçüsüzlük yoksa başvurulabilir. Adli kontrol kapsamındaki başka yükümlülüklerin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde kişi konutu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Özkan Özakça, §§ 78-83).

16. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği husus, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 10. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesi uyarınca verilen konutu terk etmeme adli kontrol tedbiridir. Dolayısıyla başvurucu hakkında verilen ve adli kontrol yükümlülüğü olarak uygulanan konutu terk etmeme

tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

17. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan söz konusu adli kontrol tedbiri açısından başvurucunun isnat edilen suçu işlediğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

18. İsnada göre aralarında başvurucunun da bulunduğu grup, güvenlik güçlerinin yaptığı ihtarlara ve toplantının dağıtılması için güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar etmiştir. Fezlekeye göre başvurucu, slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer almaktadır (bkz. §§ 4, 5, 7). Başvurucunun eyleminin isnat edilen suçu oluşturup oluşturmayacağı bakımından ise hakkındaki yargılama derdesttir (bkz. § 8). 10. Sulh Ceza Hâkimliğinin adli kontrole hükmettiği kararda, tutuklama tedbirinin hukukiliğinin ön şartı olan başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin varlığına dair bir ibare bulunmamakla birlikte somut olayın koşullarında tutuklamanın hukukiliğinin belirlenmesinde asıl incelemenin tutuklama nedenleri ve ölçülülük bağlamında yapılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

19. Bu aşamada başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

20. Bu noktada öncelikle başvurucuya isnat edilen suçun yalnızca kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçu olduğunu ifade etmek gerekmektedir (bkz. §§ 5, 7).

21. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin tutuklamaya alternatif olma niteliği gereği bu tedbir yalnızca Anayasa'da öngörülen bu amaçlarla verilebilir. Anılan tedbirin niteliği ve özellikleri dikkate alındığında bunun bilhassa şüpheli veya sanıkların kaçmasını engellemeye yönelik adli bir önlem olarak değerlendirilmesi mümkündür (Esra Özkan Özakça, § 80). 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde kişinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla adli kontrol tedbiri tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde ve ancak tutuklamanın ölçülü olmayacağı hâllerde başvurulabilen bir tedbirdir.

22. Tutuklama sebepleri 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinde düzenlendiği üzere şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın delilleri yok etme, gizleme veya değiştirmesi, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı girişiminde bulunması hususlarında kuvvetli şüphe oluşmasıdır. Tutuklamanın anılan meşru amaçları adli kontrol bakımından da geçerlidir. Bu kapsamda adli kontrol tedbiri açısından somut olayda meşru amacın 10. Sulh Ceza Hâkimliğince ortaya konulup konulmadığının değerlendirilmesi gerekir.

23. Somut olayda 10. Sulh Ceza Hâkimliği; başvurucunun adli kontrol altına alınmasına karar verirken başvurucunun sabit ikametgâh sahibi olduğunu, kaçma şüphesinin bulunmadığını açıkça belirtmiştir (bkz. § 5). Bu noktada başvurucu hakkında 8/2/2021 tarihinde hükmedilen konutu terk etmeme tedbirinin kovuşturma aşamasında tensip kararıyla birlikte kamu davasının açılmış olması da gerekçe olarak belirtilmek suretiyle 29/3/2021 tarihinde kaldırıldığının, başka türde adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar verildiğinin (bkz. § 8), başvurucu hakkındaki tedbirin 1 ay 21 gün sürdüğünün de ifade edilmesi gerekmektedir. Öte yandan başvurucuya isnat edilen suç 5271 sayılı Kanun'un 100.

maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni var sayılan suçlardan da değildir.

24. Tüm bu veriler ışığında 10. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından sunulan tedbirin meşru amacına ilişkin gerekçenin başvurucu hakkında konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasının gerekliliğini, dolayısıyla tedbirin meşru amacını ortaya koymak bakımından yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir. Başvurucu yönünden konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının bulunmadığının Hâkimlikçe kabul edildiği bir hâlde Anayasa Mahkemesinin aksi bir sonuca varması mümkün değildir. Varılan sonuç karşısında tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

26. Somut olayda bireysel başvurunun adli kontrol tedbirine ilişkin kanun yolu tüketildikten sonra yapılması ve inceleme sonucunda anılan müdahalenin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılması nedeniyle ifade hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını vemiktar belirtmeden maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

28. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri sona ermiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Diğer taraftan yalnızca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 90.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir. Öte yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunmaması nedeniyle maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve ifade hürriyeti yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

D. Başvurucuya net 90.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına ve bilgi için İstanbul Anadolu 10. ve 1. Sulh Ceza Hâkimliklerine (sırasıyla 2021/88 sorgu ve 2021/889 Değişik İş. No) GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

S.A.

B. No: 2021/16729 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/16729

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

S. A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/16729)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : S.A.

Vekili : Av. Vedat ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız yakalama ve gözaltı tedbiri dolayısıyla ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; tazminat davasının uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Adana Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından PKK/KCK silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında yürütülen soruşturma kapsamında başvurucu 19/8/2015 ile 21/8/2015 tarihleri arasında üç gün gözaltında kaldıktan sonra serbest bırakılmıştır. Soruşturma sonucunda Başsavcılık tarafından 1/10/2015 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

3. Kovuşturmaya yer olmadığı kararının kesinleşmesi sonrasında başvurucu 21/10/2015 tarihli dilekçesiyle hakkında haksız yakalama ve gözaltı tedbiri uygulandığını ve evinde ölçüsüz ve haksız arama yapıldığını belirterek 5.000 TL manevi tazminatın ödenmesi talebiyle dava açmıştır. Adana 10. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 17/5/2016

tarihinde başvurucunun manevi tazminat talebinin kısmen kabulüyle 450 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Her ne kadar davacı vekili davacının evinde yapılan aramanın usulsüz ve ölçüsüz olduğunu iddia etmiş ve uğranılan ruhsal zarar için manevi tazminat talep etmiş ise de; 5271 Sayılı CMK'nın 141/1-i maddesinde tazminat gerektiren adli kontrol hali, hakkındaki arama kararının ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilmesi halidir. Mahkememizce davaya esas soruşturma dosyası incelendiğinde ve arama tutuanağında hazurun olarak gösterilen [M.Ö.] tanık sıfatı ile dinlendiğinde; davacı [S.A.]nın evinde 19.08.2015 tarihinde gerçekleştirilen aramanın CMK 119. vd. maddelerine göre usul kurallarına aykırı yönleri tespit edilmiş ise de; aramanın ölçüsüz yapıldığına dair bir tespit yapılmamıştır. Arama sırasında Cumhuriyet Savcısının hazır olmaması halinde ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişinin bulundurulmamış olması, muhtarın bulundurulmamış olması, aramanın arama kararında belirtilen saatte yapılmaması gibi hususlar usule ilişkindir. Ayrıca arama tutanağında arama sırasında evde hiçbir zarar ve ziyanın olmadığına dair hazurun ve davacının imzasının bulunduğu anlaşılmakla, soyut nitelikte kalan iddialara itibar edilmemiş ve açıklanan sebeplerle ölçüsüz aramaya ilişkin manevi tazminat taleblerinin reddine karar verilmiştir.

Dosya haksız gözaltı bakımından değerlendirildiğinde; davacının 3 gün gözaltında kaldığı, yapılan soruşturma sonucunda hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiği anlaşılmakla, CMK 141/1-e maddesi gereğince davacının haksız olarak gözaltında kaldığı sonucuna ulaşılmış, haksız yakalamanın da gözaltı süresi içerisinde değerlendirilmesi gerektiği kanaati ile haksız gözaltına ilişkin manevi tazminat talebinin kabule şayan olduğu ... gözaltında kalınan 3 günlük süre ile orantılı ve makul ... toplam 450,00 TL manevi tazminat takdir edilmiş,

..."

4. Başvurucunun temyiz talebi Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 11/1/2021 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 11/3/2021 tarihinde öğrendiğini beyan etmiş; 12/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; hakkında haksız olarak uygulanan yakalama ve gözaltı tedbirleri nedeniyle Mahkemece hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, gözaltına alınması dolayısıyla uğradığı gelir kaybı nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucunun arama tedbirine ilişkin bir iddiası bulunmamaktadır. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının öncelikle değerlendirilmesi gerektiği, Mahkemece başvurucu lehine hükmedilen tazminat miktarının yeterli olup olmadığının somut olayın şartlarına göre değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararında haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketildiğinin kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Somut başvuruda Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

11. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

12. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

13. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi 17/5/2016 tarihinde, kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sona eren soruşturma sırasında başvurucunun yakalanıp üç gün süreyle gözaltında tutulması nedeniyle 450 TL manevi

tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verdiği veya verebileceği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen 450 TL manevi tazminat miktarının, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2016 yılı için asgari 300 TL, ortalama 800 TL, azami 2.000 TL; 2024 yılı için ise asgari 2.970 TL'dir). 3. Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvurucuya ödenmesine hükmedilen tazminatın başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen manevi zararını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edilmesi nedeniyle yeniden yargılamaya karar verildiğinden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ayrıca incelenmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Başvurucu, tazminat davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun bu kısmının incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

18. Başvurunun bu kısmında, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 50.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

20. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bu nedenle başvuruda tespit edilen söz konusu hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 10. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2015/234, K.2016/249) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE PANUŞ

B. No: 2021/19522 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/19522

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE PANUŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/19522)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Ayşe PANUŞ

Vekili : Av. Metin İRİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gözaltı tedbiri dolayısıyla ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan yargılandığı davada 2/6/2018 tarihinde gözaltına alınmış ve bir gün gözaltında kalmıştır.

3. Yapılan yargılama sonucunda başvurucu beraat etmiş ve 2/12/2019 tarihinde beraat kararı kesinleşmiştir.

4. Beraat kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu, hukuka aykırı gözaltı tedbiri dolayısıyla tazminat davası açmıştır. Başvurucu 5.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

5. Mahkeme; gözaltına alınan ve daha sonrada beraat eden başvurucunun manevizarar gördüğünün kabulü gerektiği, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 141. maddesinde kişilerin manevi tüm zararlarını devletten isteyebileceklerinin

düzenlendiğigerekçesiyle başvurucuya 100 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

6. Başvurucu, manevi tazminat miktarının yetersiz olduğunu belirtilerek istinaf talebinde bulunmuştur. Bölge Adliye Mahkemesiistinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 9/4/2021 tarihinde öğrendikten sonra 29/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediği iddiasıyla bir gün gözaltında kalan başvurucu, yargılama sonunda beraat kararı verilmesi üzerine açtığı koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davasında mahkemece 100 TL manevi tazminata hükmedildiğini, verilen tazminatın miktarının çok düşük olduğunu belirterek toplantı hakkı, ifade özgürlüğü ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve dokuzuncu fıkraları kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıylahukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-38).

13. Derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına

gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

14. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK] B. No: 2018/11489, 11/1/2024,§ 35).

15. Bu ilkeler ışığında somut olaya bakıldığında başvurucunun beraat ettikten sonra 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında açtığı tazminat davasında başvurucuya bir miktar tazminat ödendiği görülmektedir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Somut olayda başvurucuya 100 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesini kararlaştırdığı tazminat miktarına göre düşük olduğu ortadadır(Anayasa Mahkemesinin gözaltı tedbirinin hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir) Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte tazminat miktarının somut olayın şartlarında tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

19. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Gözaltı tedbirinin hukuka aykırı olması dolayısıyla hükmedilen tazminatın yetersizliği nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/99, K.2020/179) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZZE DENİZ AKŞAR

B. No: 2021/21481 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/21481

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AZZE DENİZ AKŞAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/21481)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Azze Deniz AKŞAR

Vekili : Av. Gülhan AĞAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız olarak konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Beşiktaş ve Sarıyer İlçesi Umumi Hıfzısıhha Kurulları tarafından 5/1/2021 tarihinde alınan kararla COVID-19 salgınının yayılmasının engellenmesi ve toplum sağlığının korunması için toplantı, miting, yürüyüş, oturma eylemi, forum, açık hava toplantısı, gösteri, basın açıklaması gibi faaliyetlerin yapılması 5/2/2021 tarihine kadar yasaklanmıştır. Adından İstanbul Valiliğince (Valilik) de yasaklama kararı alınmıştır.

3. Bir üniversiteye rektör atanmasını protesto etmek amacıyla 1/2/2021 tarihinde bazı sivil toplum kuruluşları ve topluluklar tarafından sosyal medya ve basın yoluyla bir üniversitenin kampüsünün önü ve çevresinde toplantı, gösteri yürüyüşü, basın açıklaması yapılması yönünde çağrıda bulunulduğu güvenlik güçlerince tespit edilmiştir. Güvenlik güçlerince hazırlanan tutanağa göre 1/2/2021 tarihinde bu çağrı üzerine basın açıklaması ve protestoya katılmak amacıyla toplanan gruba Valilik tarafından alınan yasaklama kararı birçok defa

tebliğ edilmiştir. Grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî karşı koyması üzerine güvenlik güçlerince gruba müdahalede bulunulmuş ve aralarında başvurucunun da bulunduğu toplamda 101 kişi yakalanarak gözaltına alınmıştır.

4. Başvurucu; Cumhuriyet savcısı huzurundaki ifadesinde özetle protesto amacıyla olay yerinde bulunduğunu, dağılmaları yönünde kendilerine uyarı yapılmadığını belirtmiştir. Güvenlik güçlerince hazırlanan fezlekede ise başvurucunun katıldığı protestolara, hakkında görevi yaptırmamak için direnme ve mala zarar verme suç kaydı bulunduğuna ve MLKP örgütüne dair yürütülen bir soruşturma kapsamında gözaltına alındığına dair bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca başvurucunun 1/2/2021 tarihinde slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer aldığına dair fotoğrafı sunulmuştur.

5. Aralarında başvurucunun da yer aldığı birçok şüpheli hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör Suçları Soruşturma Bürosu tarafından 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar verilmesi talep edilmiştir. Talepte suçun vasfı, mevcut delil durumu, eylem yoğunluğu gerekçeleriyle adli kontrol tedbiri uygulanmasının talep edildiği bildirilmiştir. İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği (8. Sulh Ceza Hâkimliği) 2/2/2021 tarihinde başvurucu ve diğer bazı şüpheliler hakkında "... toplanan deliller, kolluk görevlilerince düzenlenmiş olan tutanak içerikleri, görüntü izleme ve tespit tutanakları ile soruşturma dosyasındaki tüm bilgi ve belgeler nazara alındığında şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma ihtimalinin bulunduğu, şüphelilerin eylem yoğunlukları, şüphelilerin üzerine atılı suçun düzenlendiği kanun hükümlerinde atılı suç için öngörülen cezanın alt ve üst hadleri göz önüne alındığında şüpheliler hakkında herhangi bir adli kontrol tedbiri uygulanmaksızın serbest bırakılması halinde, hakkında yürütülecek soruşturma ve kovuşturmayı sonuçsuz bırakmaya matuf eylemde bulunabileceği ve kaçma ihtimali bulunması karşısında, şüpheliler hakkında istenilen... konutunu terk etmemek suretiyle adli kontrol altına alınması talebinin ölçülü ve orantılı olduğu sonuç ve kanısına varılarak....." gerekçesiyle konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliği (9. Sulh Ceza Hâkimliği) tarafından 12/2/2021 tarihinde reddedilmiştir. Ret kararında "... kararda kuvvetli suç şüphesini gösteren delil ve vakıaların soruşturma dosyasının içeriğine uygun şekilde ortaya konulduğu; adli kontrolü gerektiren nedenlerin ve adli kontrol tedbirinin ölçülülük ilkesine uygun olduğunu gösteren delillerin somut olgularla gerekçelendirilerek açıklandığı, açıklamaların soruşturma dosyası içeriğine de uygun olduğu; şüpheli hakkında uygulanmasına karar verilen adli kontrol tedbirlerinin de kanuna, soruşturmanın amaç ve kapsamına, şüphelinin durumuna uygun olduğu..." ifadelerine yer verilmiştir.

6. Başvurucu ret kararını 19/3/2021 tarihinde öğrenmiş ve 30/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Bireysel başvuru sonrasında Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede, başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. İddianamede; 1/2/2021 tarihinde bazı sivil toplum kuruluşları ve topluluklar tarafından sosyal medya ve basın yayın yoluyla bir üniversitenin çevresinde toplantı, gösteri yürüyüşü, basın açıklaması yapılması yönünde çağrılarda bulunulduğu, Umumi Hıfzıssıhha Kurulları ve ardından Valilik tarafından toplantı, miting, yürüyüş, oturma eylemi, basın açıklaması gibi faaliyetlerin yapılmasının 5/2/2021 tarihine kadar yasaklandığı,

sosyal medya çağrıları sonrasında bildirilen tarihte toplanmaya başlayan gruplara yasaklama kararının güvenlik güçleri tarafından bildirildiği ve dağılmaları yönünde birçok kez ikazda bulunulduğu ancak grupların uyarıları dikkate almayarak yürüyüşe geçip slogan atmaya başladıkları, kademeli olarak güç kullanılarak gruplara müdahale edildiği belirtilmiştir.

8. İstanbul 49. Asliye Ceza Mahkemesi (Asliye Ceza Mahkemesi) 29/6/2021 tarihinde dosyanın geldiği aşamayı gözeterek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri dâhil tüm tedbirlerin kaldırılmasına karar vermiştir. Yargılama Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde derdesttir.

9. Komisyonca, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına ve iddialarının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu isnada konu protestonun anayasal olarak korunan özgürlükler kapsamında olan bir eylem olduğunu, kendisine isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi bulunmadığını, öğrenci olduğuve sabit ikametgâhı bulunduğu için kaçma şüphesi olmadığını, adli kontrol tedbirinin gerekli ve orantılı olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; bu hususlar adli kontrole hükmedilen kararda gerekçelendirilmediği için gerekçeli karar hakkının; anayasal hakkını kullanmasına güvenlik güçleri tarafından haksız müdahalede bulunulması, adli mercilerce başvurucunun güvenlik güçlerine direnip direnmediği yahut yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı hususlarının araştırılmaması nedenleriyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile ifade hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali iddiasına ilişkin kısma dair görüşünde, her ne kadar adli kontrol tedbiri uygulanması 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde sayılan nedenler arasında tazminat davası açma nedeni olarak açıkça belirtilmemişse de bu iç hukuk yolunun etkililiği hususunda Yargıtayın verdiği kararların bulunduğunu, ayrıca başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırıldığını belirterek bu hususların başvurunun kabul edilebilirliği değerlendirilirken gözetilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu ihlal iddiasının esası bakımından ise Bakanlık, söz konusu adli kontrol tedbiri bakımından tedbirin süresinin, soruşturmanın karmaşıklığı ve şüpheli sayısının fazla olması karşısında tedbirin orantılı olup olmadığının, müdahalenin keyfî veya öngörülemez olup olmadığının, başvurucunun özgürlüğünü tutuklamadan çok daha az sınırlayıcı adli kontrol tedbirine karar verilmesinin ölçülü olup olmadığının somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bakanlık, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlali iddiasına ilişkin kısma dair görüşünde ise yargılamanın derdest olduğunun kabul edilebilirlik incelemesi bakımından gözetilmesi gerektiğini, öte yandan bir müdahalenin olup olmadığı, olduğu düşünülüyorsa müdahalenin meşru amacının kamu düzeni ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması olup olmadığının yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru sırasındaki iddialarını tekrar etmiştir.

12. Başvurucunun bu iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, hakkında konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanan başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat davası iç hukuk yolunu tükettikten sonra yaptığı bireysel başvuruya ilişkin E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 48) kararında, 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerinde adli kontrolün tazminat talep edilebilecek koruma tedbirleri arasında sayılmadığını, dolayısıyla konutu terk etmeme tedbiri bakımından etkili bir tazminat yolunun bulunmadığını tespit etmiştir. Bu bakımından başvurucu hakkındaki iddiaya konu adli kontrol tedbirinin sona erdiği tespit edilmiş olsa da somut başvuruda başvuru yollarının tüketilmesine dair kabul edilebilirlik kriteri bakımından bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi; konutu terk etmeme tedbirinin niteliği, uygulanış şekli ve özellikleri itibarıyla hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri bir boyutta olduğu ve dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76).

15. Konutun terk edilmemesine yönelik bir yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbirinin hukukiliğinin değerlendirilmesinde -tıpkı tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde olduğu gibi- tedbirin kanun tarafından öngörülüp öngörülmediği, isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığı, Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanılıp dayanılmadığı ve tedbirin ulaşılmak istenen amaç bakımından ölçülü olup olmadığı dikkate alınır. Çünkü böyle bir adli kontrol tedbiri tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiridir. Dolayısıyla söz konusu tedbire ancak, suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi şartıyla, suçluluğu hususunda kuvvetli belirti bulunan kişiler hakkında, tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla ve ulaşılmak istenen amaç yönünden bir ölçüsüzlük yoksa başvurulabilir. Adli kontrol kapsamındaki başka yükümlülüklerin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde kişi konutu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Özkan Özakça, §§ 78-83).

16. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği husus, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesi uyarınca verilen konutu terk etmeme adli kontrol tedbiridir. Dolayısıyla başvurucu hakkında verilen ve adli kontrol yükümlülüğü olarak uygulanan konutu terk etmeme tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

17. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan söz konusu adli kontrol tedbiri açısından başvurucunun isnat edilen suçu işlediğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

18. Her ne kadar 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin adli kontrole hükmettiği kararında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin var olduğu açıkça ifade edilmemişse de itiraz mercii olan9. Sulh Ceza Hâkimliği kararında kuvvetli belirtinin var olduğu ifade edilmiştir (bkz.§ 5). İsnada göre aralarında başvurucunun da bulunduğu grup, güvenlik güçlerinin yaptığı ihtarlara ve toplantının dağıtılması için güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar

etmiştir. Fezlekeye göre başvurucu, slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer almaktadır (bkz. §§ 4, 5, 7).Başvurucunun eyleminin isnat edilen suçu oluşturup oluşturmayacağı bakımından ise hakkındaki yargılamanın derdest olduğu da gözetilerek (bkz. § 8) somut olayın koşullarında, 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin başvurucunun suçu işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğu yönündeki kabulünden ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmadığı değerlendirilmiştir.

19. Bu aşamada başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

20. Bu noktada öncelikle başvurucuya isnat edilen suçun yalnızca kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçu olduğunu ifade etmek gerekmektedir (bkz. §§ 5, 7).

21. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin tutuklamaya alternatif olma niteliği gereği bu tedbir yalnızca Anayasa'da öngörülen bu amaçlarla verilebilir. Anılan tedbirin niteliği ve özellikleri dikkate alındığında bunun bilhassa şüpheli veya sanıkların kaçmalarını engellemeye yönelik adli bir önlem olarak değerlendirilmesi mümkündür (Esra Özkan Özakça, § 80). 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde kişinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla adli kontrol tedbiri tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde ve ancak tutuklamanın ölçülü olmayacağı hâllerde başvurulabilen bir tedbirdir.

22. Tutuklama sebepleri 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinde düzenlendiği üzere şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın delilleri yok etme, gizleme veya değiştirmesi, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı girişiminde bulunması hususlarında kuvvetli şüphe oluşmasıdır. Tutuklamanın anılan meşru amaçları adli kontrol bakımından da geçerlidir.

23. Somut olayda 8. Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucunun adli kontrol altına alınmasına karar verirken şüphelilerin kaçma ve delilleri karartma ihtimalinin bulunduğunu belirtmiştir. Başvuru dosyasının incelenmesi neticesinde başvurucu hakkında başvuruya konu adli kontrol tedbirine hükmedilmesinden, kovuşturma aşamasındaki29/6/2021 tarihli tensip kararıyla birlikte bu tedbirin dosyanın geldiği aşama gözetilmek suretiyle kaldırılmasına kadar geçen sürede soruşturma makamınca toplanan ve yargılamanın seyrine etki edecek nitelikte bir delile rastlanmadığı görülmüştür. Bunun yanında, Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun kaçma şüphesinin olduğuna dair ilgili ve yeterli herhangi bir somut gerekçe de ortaya koymamıştır.

24. Tüm bu veriler ışığında 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından başvurucunun delilleri karartma ihtimali veya kaçma şüphesinin bulunduğuna dair sunulan gerekçenin başvurucu hakkında konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasının gerekliliğini, dolayısıyla tedbirin meşru amacını ortaya koymak bakımından yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir. Varılan sonuç karşısında tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

26. Somut olayda bireysel başvurunun adli kontrol tedbirine ilişkin kanun yolu tüketildikten

sonra yapılması ve inceleme sonucunda anılan müdahalenin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve 50.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

28. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri sona ermiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Diğer taraftan yalnızca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucunun talebi dikkate alınarak net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir. Öte yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunmaması nedeniyle maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

D. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına ve bilgi için İstanbul 8. ve 9. Sulh Ceza Hâkimliklerine (sırasıyla 2021/96 sorgu ve 2021/809 Değişik İş. No) GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSA SONGUR

B. No: 2021/26780 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/26780

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSA SONGUR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/26780)

Karar Tarihi: 14/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Musa SONGUR

Vekili : Av. Ayhan AYTEKİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucunun ceza davasında keşif işlemi sırasında hazır bulundurulmaması suretiyle usule ilişkin imkânlar bakımından zayıf duruma düşürülmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Kumluca Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun taksirle bir kişinin yaralanmasına neden olma suçunu işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun anılan suçtan cezalandırılması talebiyle 14/12/2020 tarihli iddianame düzenlemiştir.

3. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Kumluca 2. Asliye Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 25/12/2020 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda diğerlerinin yanı sıra suçun unsurlarının ve niteliği ile kusur durumunun tespiti bakımından mahallinde 25/1/2021 tarihinde keşif yapılmasına karar verilmiştir.

4. Tensip Tutanağı'nda 25/1/2021 tarihinde icrasına karar verilen keşif işlemiyle ilgili olarak Mahkeme, hava şartları nedeni ile keşfe gidilemediğinden keşfin 29/1/2021 tarihine ertelenmesine karar vermiştir. Söz konusu erteleme kararı başvurucu ve müdafiine tebliğ edilmemiştir. Mahkeme 29/1/2021 tarihinde taraflar hazır olmaksızın keşif işlemi yapmış, dosyayı bilirkişiye tevdi etmiştir.

5. Duruşma üç celsede bitirilmiştir. İlk celse öncesi bilirkişi raporu Mahkemeye sunulmuştur. Bilirkişi raporunda, başvurucunun yaya veya okul geçitlerine yaklaşırken yavaşlama kuralını ihlal ettiği tespitinde bulunulmuştur. Başvurucu 2/3/2021 tarihli ilk celsede yaptığı savunmasında üzerine atılı suçu kabul etmediğini, Kaza Tespit Tutanağı ile bilirkişi raporu arasında çelişki olduğunu, bu nedenle dosyanın Adli Tıp Kurumuna (ATK) gönderilmesini talep etmiştir. Mahkeme, dosyanın ATK'ya gönderilmesine karar vermiştir.

6. 20/4/2021 tarihli ikinci celsede ATK raporu Mahkemeye sunulmuştur. ATK raporunda başvurucunun asli kusurlu olduğu tespitinde bulunulmuştur. Başvurucu müdafii ikinci celseye katılamayacağını belirterek mazeret dilekçesi vermiştir. Yine aynı celsede iddia makamı esas hakkında mütalaa sunmuştur. Mahkeme, başvurucu müdafiinin mazeretinin kabulüne, duruşmaya ara vererek sonraki celsenin 20/5/2021 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

7. 20/5/2021 tarihli üçüncü ve son celsede başvurucu müdafii esas hakkındaki mütalaaya karşı savunmasını yapmıştır. Başvurucu müdafii; başvurucunun olay anında kusuru olmadığını, keşif işlemi sırasında hazır bulunamadıklarını, olay yerinin yanlış tespit edildiğini, olayın yaya geçidinde gerçekleşmediğini, başvurucunun frene basmadığını, bilirkişi raporunda bahsedilen fren izini kabul etmediklerini, uzman heyetten tekrar bilirkişi raporu alınmasını talep etmiştir.

8. Başvurucu müdafiinin talebi Mahkemece "dosya kapsamında aynı mahiyetli dosyalarda son mercii olarak görüşüne başvurulan ATK'dan alınmış raporun mevcut olduğu, söz konusu raporun da kendi içinde tutarlı ve gerekli yeterlilikte olduğu" gerekçesiyle reddedilmiştir. Mahkeme, başvurucunun taksirle bir kişinin yaralanmasına neden olma suçundan 2.240 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına kesin olarak karar vermiştir.

9. Mahkemenin gerekçeli kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... sanığın sevk ve idaresindeki 07 ... 399 plaka sayılı araç ile Kumluca İlçesi Yeni Mahalle Ahmet Ali Ağa Bulvarı üzerinde seyir halindeyken [M.] isimli iş yeri karşısında yaya olarak yaya geçidi üzerinden karşıdan karşıya geçmekte olan mağdura çarparak mağdurun kemik kırığı oluşacak şekilde (hayati fonksiyonlara etkisi:2) yaralanmasına sebep olduğu, olay mahallinde yapılan keşif sonucu tanzim edilen bilirkişi raporunda sanığın yaya geçidine yaklaşırken hızını azaltmaması ve yayaya ilk geçiş hakkını vermediğinden bahisle bu kuralı ihlal ettiği, 23/9/2021 tarihli adli tıp kurumu raporunda sanığın idaresindeki araç ile seyir halindeyken hızını azaltması ve yaya geçidindeki müşteki yayaya ilk geçiş hakkını verdikten sonra seyrine devam etmesi gerekirken bu hususlara riayet etmemek sebebiyle kusurlu bulunduğu, ATK raporu, bilirkişi raporu, taraf beyanları ve dosya kapsamı bütün olarak değerlendirildiğinde; sanığın sevk ve idaresindeki araç ile seyir halindeyken yaya geçidi üzerinden karşıdan karşıya geçmeye çalışan katılana çarpmak suretiyle katılanın yaralanmasına sebep olmak suretiyle üzerine atılı Taksirle Bir Kişinin Yaralanmasına Neden Olma suçunu işlediği..."

10. Başvurucu, nihai hükmü 20/5/2021 tarihinde tebliğ ile öğrendikten sonra 2/6/2021

tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, Mahkemece yapılan keşif işlemi sırasında hazır bulunamadığını, olay yerinin yanlış tespit edildiğini, olayın yaya geçidinde gerçekleşmediğini, katılanı bir anda önüne atladığı için frene basma imkânı bulamadığını belirtmiş, bu hususları yargılama aşamasında ileri sürmesine rağmen tekrar keşif yapılması ve uzman heyetten rapor alınması talebinin reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Başvurucunun iddialarının özünün adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine ilişkin olduğu, bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruda, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 36. maddesi kapsamındaki çelişmeli yargılama ilkesi taraflara dava dosyası hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını gerektirir. Dolayısıyla ceza davalarında mahkemenin kararını etkilemek amacıyla dosyaya sunulan görüş ve delillerden sanığın haberdar olmasına, bunlara karşı etkili bir şekilde karşı çıkmasına fırsat verilmesi gerekir (Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 25; Cezair Akgül, B. No: 2014/10634, 26/10/2016, §§ 27-31). Çelişmeli yargılamanın bir amacı da dosyaya bir görüşün/talebin girmesini sağlamakla sınırlı olmayıp onun mahkemece dikkate alınarak bir sonuca ulaşılmasını sağlamaktır. Çelişmeli yargılama ilkesi, sanığın aleyhindeki delillerin çelişmeli bir usul ile mahkemeye sunulmasını ve sadece tanık beyanlarının değil diğer delillerin de tartışılmasını gerektirir. Böylelikle sanıklar delilin davayla ilgisini ve ağırlığını değerlendirerek güvenirliği hususundaki iddialarını ve itirazlarını dile getirebilecektir (Cezair Akgül, § 28).

16. Taraflar arasında hakkaniyete uygun bir dengenin sağlanmasını amaçlayan silahların eşitliği ilkesi ise davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı şartlara tabi tutulması, taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

17. Anılan ilkeler kapsamında yapılacak incelemede delillere ilişkin olarak iddia ve savunma makamı arasında oluşturulan dengesizlik iddiaları da yargılamanın bütünü ışığında değerlendirilmelidir. Özellikle sanığın kendisinin elde etme olanağı bulunmayan deliller bakımından yargı makamlarınca savunmaya bunların aksini ortaya koyma hususunda makul imkânların sunulması gerekir (Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 60).

18. Somut olayda başvurucu, üzerine atılı olan taksirle bir kişinin yaralanmasına neden olma suçuna ilişkin olay yerinin yanlış tespit edildiğini, olayın yaya geçidinde gerçekleşmediğini ve katılanın bir anda önüne atladığını belirterek olay yerinde yeniden keşif yapılması ve uzman heyetten rapor alınması gerektiğini savunmuştur. Mahkeme ise başvurucunun bu savunmasına rağmen başvurucuyu da hazır etmeden yapılan keşif sonucu alınan bilirkişi

raporu ile ATK raporuna dayanarak başvurucu hakkında adli para cezası kararı vermiştir. Başvuruya konu davada başvurucunun olayda herhangi bir kusuru olmadığı yönünde ileri sürdüğü hususlarla ilgili araştırma yapılmamış, delil toplatma talepleri Mahkemece somut gerekçe açıklanmaksızın soyut ve genel ifadelerle reddedilmiştir.

19. Başvurucunun olay yerinin yanlış tespit edildiği, olayın yaya geçidinde gerçekleşmediği ve katılanın bir anda önüne atladığı için frene basmadığı şeklindeki iddiaları, üzerine atılı olan taksirle bir kişinin yaralanmasına neden olma suçu açısından belirleyici bir nitelik taşımaktadır. Olay yeri ile ilgili sonuca etkili bu iddia ve itirazların ileri sürüldüğü durumlarda yapılan keşifte başvurucunun da hazır olması büyük bir önem taşımaktadır. Buna karşın başvurucudan kaynaklanan bir kusur da ortaya konulamadığı hâlde Mahkemece başvurucu keşifte hazır edilmemiş, başvurucunun yeniden keşif yapılması talebi de Mahkeme tarafından ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konulmadan reddedilmiştir.

20. Dolayısıyla başvurucu, usule ilişkin imkânlar noktasında iddia makamına nazaran dezavantajlı konuma düşürülmüştür. Bu şartlarda Mahkemenin izlediği yöntemin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin gereklerine uygun olmadığı, başvurucunun menfaatlerini koruyan güvenceler içermediği açıktır. Bu durum, yargılamanın bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkmasına neden olmuştur.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

22. Başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verildiğinden adil yargılanma hakkının diğer güvenceleri kapsamında ileri sürdüğü şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun taksirle bir kişinin yaralanmasına neden olma suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kumluca 2. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2020/463, K.2021/260) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NERMİN TOKKUZUN

B. No: 2021/50029 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/50029

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NERMİN TOKKUZUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/50029)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Nermin TOKKUZUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işçi ve işveren ilişkisinden kaynaklanan alacak davasında gerekçeli kararın geç yazılması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurularda uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

3. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET UĞUR SARIGÖL VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/50834 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/50834

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET UĞUR SARIGÖL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/50834)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Ahmet Uğur SARIGÖL

2. Hüseyin KUZAY

3. Kudret Ender SARIGÖL

4. Ömer Faruk SARIGÖL

5. Serpil GÜRAN

6. Solmaz BEŞLER

7. Sönmez ALTUĞER

8. Talat Coşkun BEŞLER

9. Zehra Esin BEŞLER

Vekili : Av. Ömer Faruk HANSU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, orman sınırlarının dışına çıkarılan ve Hazine adına tescilli bulunan taşınmazın önceki malikinin iade talebinin reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği

iddialarına ilişkindir.

2. İstanbul ili Kartal ilçesi Kurna köyünde bulunan 712 nolu 200.500 m² yüzölçümlü taşınmaz 1967 yılında yapılan tapulama işlemleri sırasında başvuruculardan Hüseyin Kuzay adına tespit edilmiştir. Tapulama tutanağında Ahmet Beşler -diğer başvuruculaın murisi-mirasçısı tarafından taşınmazın başvurucu Hüseyin Kuzay'a satıldığı ve onun zilyetliğinde bulunduğu belirtilmiş ve senetsizden zilyetlik hükümleri çerçevesinde taşınmazın başvurucu Hüseyin Kuzay adına tespiti yapılarak tapu kaydı oluşturulmuştur.

3. Maliye Hazinesi (Hazine) 1973 yılında başvuruculardan Hüseyin Kuzay aleyhinde Kartal 2. Asliye Hukuk Hakimliğinde(Asliye Hukuk Mahkemesi) dava açmıştır. Bu davada, başvurucu adına tespit gören 695 ve 712 nolu parsellerin 1956 yılında yapılan tapulama sırasında devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerden olması nedeniyle tescil harici bırakılmış olmalarına rağmen 1967 yılında yapılan tapulama sırasında hatalı tespit edildiklerini ileri sürmüş ve başvurucu adına oluşan tapu kayıtlarının iptalini ve Hazine adına tescilini talep etmiştir. Davaya Orman Genel Müdürlüğü (Orman İdaresi) müdahil olmuş ve 1942 yılında düzenlenen orman tahdit haritasına göre 695 nolu parselin tamamının, 712 nolu parselin ise 113.000 m²'sinin orman sınırlarında kaldığını iddia etmiştir. 1975 yılında açılan ve bu dava ile birleşen davada ise Ahmet Beşler mirasçıları -diğer başvurucular- tarafından her iki parselde haklarının bulunduğu ileri sürülmüş ve başvurucu Hüseyin Kuzay adına kayıtlı tapuların iptali ile adlarına tescil kararı verilmesi talep edilmiştir.

4. Asliye Hukuk Mahkemesi 1985 yılında asıl dava yönünden, 712 nolu parselin 86.785 m²'lik kısmı ile 695 nolu parselin tamamı -bireysel başvuruya konu kısım dışında kalan kısımlar- yönünden davanın reddine, 712 nolu parselin 4.715 m²'lik kısmı -bireysel başvuruya konu kısım dışında kalan- ile 109.000 m²'lik kısmı -bireysel başvuruya konu kısım-yönünden başvurucu Hüseyin Kuzay adına olan tapu kaydının iptaline,4.715 m²'lik kısmın tescil harici bırakılmasına, 109.000 m²'lik kısmın Hazine adına tesciline, müdahil davacı Orman İdaresinin davasının reddine karar vermiştir. Birleşen dava yönünden ise taraflar arasındaki sulh anlaşmasının onaylanmasına, 712 nolu parselin 86.785 m²'lik kısmı ile 695 nolu parselin tamamı yönünden tapu kayıtlarının iptaline bu taşınmazların 100 pay kabul edilerek30 payın başvurucu Hüseyin Kuzay'a, 70 payın ise Ahmet Beşler mirasçıları olan diğer başvurucular adına tesciline karar vermiştir. Tapu tescil istem belgesine göre bu kararın 27/12/1985 tarihinde kesinleştiği anlaşılmıştır. Mahkeme kararının gerekçesinde özetle:

i. Öncelikle dava konusu edilen taşınmazların 1956 yılında yapılan tapulama işlemi ile tescil harici bırakılmayıp tapulama işlemi yapılmasının unutulduğu ve daha sonra talep üzerine 1967 yılında tapulama işlemine konu edildikleri ifade edilmiştir.

ii. Bireysel başvuruya konu kısım dışında kalan 695 parsel sayılı taşınmazın kadastro öncesinde kök tapu kaydına dayandığı ve orman vasıflı yerlerden olmadığı belirtilmiştir. 712 nolu parselin bireysel başvuruya konu kısmı dışında kalan 86.785 m²'lik bölümünün, tapulama öncesi kök tapu kaydına dayanmamasına rağmen orman tahdit haritası dışında kaldığına, zilyetlikle kazanıma uygun olduğuna ve somut olayda zilyetlikle kazanım şartlarının gerçekleştiğine vurgu yapılmıştır.

iii. 712 nolu parselin bireysel başvuruya konu kısmı dışında kalan 4.715 m²'lik bölümünün orman tahdit haritası dışında kalmasına rağmen çalılık niteliğinde olduğu ve bu nedenle zilyetlikle kazanıma uygun olmaması nedeniyle tapusunun iptal edilmesi ve tescil harici

bırakılması gerektiğine işaret edilmiştir.

iv. 712 parsel sayılı taşınmazın bireysel başvuruya konu olan 109.000 m²'lik kısmının ise, 1942 yılında düzenlenen orman tahdit sınırları içinde kaldığı ancak orman vasfını kaybettiğinden 1982 yılında Orman Kadastro Komisyonu tarafından orman sınırları dışına çıkarıldığı ve askı ilanı süresi içinde dava açılmadığından bu niteliğinin kesinleştiği, davalı başvurucunun keşif sırasında ibraz ettiği 1936 yılına ilişkin tapu kayıtlarının taşınmaza uymadığı ve davanın başında bu savunma ileri sürülmediğinden gözetilmesinin de mümkün olmadığı belirtilmiştir. 1967 yılındaki tapulama sırasında taşınmaz başvurucu Hüseyin Kuzay adına tespit edilmiş ve tapuya tescil edilmiş ise de, orman tahdidi içinde kaldığı, davanın açılmasından sonra orman sınırı dışına çıkarılmanın daha evvel orman olma niteliğini değiştirmeyeceği, bir yerin orman tahdidi içine alınması ile birlikte zilyetlikle kazanım için gerekli kazandırıcı zamanaşımı süresinin kesileceği ve zilyetliğin ve kesilmeden önceki sürenin kaybedileceği, orman sınırı dışına çıkarılma tarihinden sonra olağanüstü zamanaşımı süresinin yeniden işlemeye başlayacağı, 1982 yılında taşınmazın orman sınırı dışına çıkarıldığı ve bu tarihten sonra da 20 yıllık olağanüstü zamanaşımı süresinin geçmediği ifade edilmiştir.

v. Son olarak, birleşen dosyaya sunulan ve onaylanan sulh anlaşmasına göre ''Dava konusu Kartal Kurna köyü 695 ve 712 parseller 100 hisse ad ve itibar edilerek bunun 30 hissesi Hüseyin Kuzay adına ve mütebakisi 70 hissesi de Ahmet Beşler mirasçıları adına tescilinde taraflar anlaşıp sulh olmuşlardır...'' bireysel başvuru konusu dışında kalan 695 parsel sayılı taşınmazın tamamı ile 712 parselin 86.785 m²'lik kısımlarının bu hisselere göre tapuya tescili gerektiği ifade edilmiştir.

5. 26/4/2012 tarihinde yürürlüğe giren 19/4/2012 tarihli ve 6292 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi ile Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun'un 7. maddesiyle tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulan ve tapuda hâlen kişiler adına kayıtlı olan taşınmazlardan Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle tapu kütüklerine 2/A veya 2/B belirtmesi bulunan veya konulan taşınmazların tapu kayıtlarının bedel alınmaksızın geçerli kabul edilmesi, iptal edilen tapuların ise iadesi imkânı getirilmiştir.

6. Başvurucular,712 nolu parselin ifrazından oluşan 109.000 m² miktarlı 889 parsel sayılı taşınmazın 6292 sayılı Kanun uyarınca bedelsiz olarak devredilmesi istemiyle 4/10/2012 tarihinde müracaat etmiştir. Kartal Emlak Müdürlüğü 16/10/2015 tarihinde, başvuruculara sundukları tapu kaydının taşınmaza uymadığı, orman sınırları dışına çıkarılma tarihinden itibaren zilyetlik koşullarının oluşmadığı gerekçesiyle talebi reddetmiştir.

7. Başvurucular, bedelsiz iade talebinin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle 16/12/2015 tarihinde İstanbul Defterdarlığı Anadolu Yakası Milli Emlak Dairesi Başkanlığı aleyhinde İstanbul 2. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. İdare Mahkemesi, 28/11/2016 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, taşınmazın Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan dava neticesi orman vasfıyla Hazine adına tapuya tesciline karar verildiği, bu kararda taşınmazın tapusunun bulunmadığının ve başvuruculara sundukları tapu kayıtlarının taşınmaza uymadığının tespit edildiği ve zilyetlik koşulları oluşmadığından tescil kararı verildiği, dolayısıyla Asliye Hukuk Mahkemesinin dayandığı gerekçeler dikkate alındığında, başvuruculara bedelsiz iadesini istediği taşınmazların 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca ilgililerine iade edilmesi gereken taşınmazlardan olmadığı ifade edilmiştir.

8. Başvuruculaların istinaf ve temyiz istemlerini değerlendiren İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 9. İdari Dava Dairesi ve Danıştay 8. Dairesi, İdare Mahkemesi kararındaki gerekçeyi uygun bulmuş ve istinaf ile temyiz başvurularını reddetmiştir.

9. Başvurucular nihai hükmü 24/6/2021 tarihinde öğrendikten sonra 16/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru süresi içinde yapılmıştır.

10. İkinci Bölüm İkinci Komisyon, 5/1/2024 tarihinde adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilirlik hususunun karara bağlanması Bölüm kararını gerektirdiğinden başvurunun Bölüme gönderilmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucu Hüseyin Kuzay'ın İhlal İddiaları

11. Başvurucu mülkiyet ve adil yargılanma hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. Bakanlık temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvuru mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Neziha Arıcı, B. No: 2019/10570, 23/11/2021 kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Neziha Arıcı kararına konu olayda, başvurucunun murisine ait ve 17.515,90 m² büyüklüğünde 1325 (1909/1910) tarihli tapu kaydı bulunmaktadır. Taşınmaz 1956 yılında yapılan tapulama sonrasında tarla vasfıyla ve 118.600 m² yüz ölçümle başvurucu murisi adına tespit edilmiştir. Fakat aynı taşınmazın 1949 yılında yapılan orman sınırlandırılmasında tespit edilen ve Hazine adına orman vasfıyla tescil edilen Akkaya Tekke Maden Dağı ormanı sınırları içinde kaldığı anlaşılmaktadır. 1985 yılında yapılan ve 1987 yılında ilan edilen 2/B uygulaması sonucunda başvurucunun murisine ait taşınmaz yönünden orman sınırları dışına çıkarma işlemi yapılmıştır. 1992 yılında Hazine tarafından açılan dava taşınmazın 1949 yılında kesinleşen orman tahdidi ile orman vasfında olduğu gerekçesiyle kabul edilmiş ve taşınmaz Hazine adına tescil edilmiştir. Taşınmazın tapu sicilinde de "6831 sayılı Orman Kanununun 2/B maddesi uyarınca Hazine adına Orman sınırları dışına çıkarılmıştır" şerhi yer almıştır. Ayrıca tapu sicilinde "Üzerindeki zeytin ve narenciye ağaçlarının kullanıcısı ve sahibi [S.] kızı Neziha ARICI'dır" belirtmesi bulunmaktadır. Başvurucu ve diğer mirasçıların 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca yaptıkları bedelsiz iade istemi taşınmazın 1956 tarihinde Hazine adına tescil edilen taşınmazın içinde kaldığı ve bu nedenle iadesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucu tarafından açılan dava sonucunda ise derece mahkemeleri, taşınmazın orman sınırları içerisinde kalmakta iken hatalı yapılan tapulama faaliyeti sonucu başvurucunun murisi adına tescil edildiği, bu tescilin mahkeme kararıyla iptal edilerek taşınmazın Hazine adına tescil edildiği ve bu nedenle 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi gereğince iadeye tabi olmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi Neziha Arıcı kararında, yitirilen mülkün iadesine imkân sağlayan 6292 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuruya ilişkin yargısal süreçlerin 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleştiği dikkate alındığında başvurunun Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin kapsamında kaldığını ve taşınmazın tapusu iptal edilmeden önce başvurucunun murisi adına kayıtlı olduğundan mülkün varlığının açık olduğunu ifade etmiştir. Taşınmazın, orman sınırları içinde kaldığı gerekçesiyle tapusunun iptal edildiğini ve bu nedenle başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin mevcut olduğunu belirtmiştir. Müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin kural çerçevesinde incelenmesini uygun görmüştür.

16. Anayasa Mahkemesi, ihtilaf konusu taşınmazın, Hazine adına orman olarak tescil edilen başka bir taşınmazın sınırları içinde yer alsa bile, 1956 yılında yapılan tapulama işlemleri sırasında 1910 tarihli tapu kaydına dayanarak başvurucunun murisi adına tespit ve tescil edildiğinin ve tapu kaydının 1995 yılına kadar iptal edilmediğinin dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulan ... taşınmazlardan vurgusunun önem taşıdığına işaret etmiştir. Başvurucunun murisi adına tapulama mevzuatı uyarınca oluşturulmuş bir tapunun var olduğunu, anılan maddenin Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan taşınmazları kapsadığının görüldüğünü ve uyuşmazlığa konu kısmın 1987 yılında ilan edilen 2/B uygulaması sonucu Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığının da sabit olduğunu ifade etmiştir. İdarenin, başvurucunun murisi adına yapılan tespitin hatalı olduğunu öne sürdüğünü ancak idare ve idare mahkemesinin tapulama işleminin neden hatalı olduğunu ve hatalı olmasının 6292 sayılı Kanun'dan yararlanılmasına neden engel teşkil ettiğini açıklamadığını belirtmiştir. Bu durumda dayanak 1910 tarihli tapu kaydına göre 1956 tarihli tapulama faaliyeti sonucunda başvurucunun murisi adına tapuya bağlanan, akabinde Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan taşınmazın iadesi isteminin kanunda yer almayan birtakım şartlar aranarak engellendiği ifade edilmiş ve iade isteminin reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

17. Somut olayda, bireysel başvuruya konu edilen 109.000 m2'lik kısmın 1942 yılında düzenlenen orman tahdit sınırları içinde kaldığı ancak 1967 yılında yapılan tapulama işlemleri sırasında zilyetlik hükümleri çerçevesinde başvuruculardan Hüseyin Kuzay adına tespit edildiği ve tapu kaydının oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Yargılama sonunda bireysel başvuruya konu edilen kısmın orman tahdidi içinde kalmakla birlikte yargılama sırasında 1982 yılında orman sınırları dışına çıkarıldığı ve askı ilanı süresi içinde dava açılmadığından bu niteliğinin kesinleştiği gerekçeleriyle Orman İdaresi tarafından açılan davanın reddine, Hazine tarafından açılan davanın kabulüne ve taşınmazın Hazine adına teciline karar verilmiştir. Somut olay incelendiğinde, her ne kadar bireysel başvuruya konu edilen109.000 m2 yüzölçümlü kısmın 1942 yılında düzenlenen orman tahdit sınırları içinde kaldığı anlaşılmakta ise de 1967 yılında yapılan tapulama işlemleri sırasında başvurucu Hüseyin Kuzay adına tespit edilmiş ve tapu kaydı oluşturulmuştur. 1982 yılında, taşınmazın orman vasfını kaybettiği gerekçesiyle orman sınırları dışına çıkarma işlemi yapılmıştır. 1985 yılında ise Asliye Hukuk mahkemesi taşınmazın başvurucu adına olan tapu kaydını iptal etmiş ve hazine adına tesciline karar vermiştir.

18. Dolayısıyla başvurucu Hüseyin Kuzay yönünden Neziha Arıcı kararında belirtilen ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu durumda 1967 tarihli tapulama faaliyeti sonucunda başvurucu Hüseyin Kuzay adına tapuya bağlanan, akabinde

Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan 109.000 m2 yüzölçümlü taşınmazın iadesi isteminin kanunda yer almayan birtakım şartlar aranarak engellendiği ve iade isteminin reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

19. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmı yönünden Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvuruculların İhlal İddiaları

1. Genel İlkeler

20. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, § 54). Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaatinin olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

21. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı aynî haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

22. Mülkiyet hakkı, özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlam ve kapsama sahip olup bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorum ile ele alınmalıdır (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 31; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, § 51).

23. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma beklentisi -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, §§ 52-54).

24. Meşru beklenti objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da aynı menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma kapsamında olan, meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın

varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 37).

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

25. Anayasa Mahkemesi Aslı Akçay ve diğerleri, (B. No: 2017/37898, 13/2/2020) kararında, iade isteğinin reddi üzerine açtıkları davada iddialarını ileri sürebilme ve delillerini sunabilme imkânı bulunan başvuruculaların, gerek anılan davada gerekse de bireysel başvuru kapsamında söz konusu taşınmaz bölümünün kendilerine ait olduğunu ya da olması gerektiğini gösteren bir tapu kaydı sunamadıklarını ifade etmiştir. Başvuruculaların ihtilaflı taşınmaz bölümünün mülkiyetini edinmeye yönelik Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamında bir mülkünün veya meşru bir beklentisinin bulunduğunun kanıtlanamadığı gerekçesiyle başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

26. Her ne kadar diğer başvurucular ile başvurucu Hüseyin Kuzay arasında yapıldığı anlaşılan ve Asliye Hukuk Mahkemesince onaylanan sulh anlaşmasına göre, bireysel başvuruya konu taşınmazı da içine alan taşınmazlarda 30 hissenin başvurucu Hüseyin Kuzay'a, kalan 70 hissenin de muris Ahmet Beşler'in mirasçılarına ait olduğu ifade edilmiş ise de, Asliye Hukuk Mahkemesi bireysel başvuruya konu taşınmaz yönünden Ahmet Beşler mirasçıları olan başvuruculaların davasını reddetmiş ve taşınmazın Hazine adına tesciline karar vermiştir. Dolayısıyla başvurucu Hüseyin Kuzay'ın taşınmazı edinmesinden önce, 1967 yılında yapılan tapulama işlemi sırasında veya sonrasında muris Ahmet Beşler veya mirasçıları adına düzenlenmiş bir tapu kaydının bulunmadığı açıktır. Dolayısıyla bu başvurucular açısından adlarına düzenlenmiş bir tapu kaydının bulunmadığı dikkate alınarak Aslı Akçay ve diğerleri, kararındaki ilkelere göre bir sonuca varmak gerekmiş ve başvuruculaların 6292 sayılı Kanun kapsamında taşınmazın bedelsiz iadesine yönelik olarak Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamında bir mülkünün veya meşru bir beklentisinin bulunduğunu kanıtlayamadıkları değerlendirilmiştir.

27 . Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve 1.000.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucu Hüseyin Kuzay'ın başvurusu yönünden tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

29. 6292 sayılı Kanun kapsamında aynen iade şartlarını sağladığı anlaşılan taşınmazlar hakkında bu Kanun'un 7. maddesinin son fıkrasında belirlenen hususların da göz önüne alınması gerektiği açıktır.6292 sayılı Kanun'un 7. maddesinin son fıkrasında, iadeye tabi olduğu belirlenen taşınmazlardan orman olduğu iddiasıyla Orman Genel Müdürlüğünce açılan davalar sonucunda orman niteliğiyle Hazine adına tescil edilen, fiilen orman niteliğinde olan veya bu nedenle dava açılması gereken, ağaçlandırılmak üzere Orman

Genel Müdürlüğüne tahsis edilen, kamu hizmetlerine ayrılan veya bu amaçla kullanılan, özel kanunlar gereğince değerlendirilmesi gereken veya Maliye Bakanlığınca belirlenen taşınmazların ilgililerine iade edilmeyeceği ve bu taşınmazların yerine, idarece belirlenen ve ilgililerince itiraz ve dava konusu edilmeksizin kabul edilen rayiç bedellerinin ödenebileceği veya rayiç bedellerine uygun taşınmazlar verilebileceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla ihlalin sonucunun ortadan kaldırılması için yeniden yapılacak yargılamada ve sonrasında yargı mercilerinin ve idari makamların 6292 sayılı Kanun'un7. maddesinin son fıkrasını da dikkate alarak Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermeleri gerekir.

30. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Hüseyin Kuzay'ın mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer başvuruculaların mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Başvurucu Hüseyin Kuzay'ın Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin başvurucu Hüseyin Kuzay yönünden mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 2. İdare Mahkemesine (E.2015/2202, K.2016/2224) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucu Hüseyin Kuzay'a ÖDENMESİNE, diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin üzerlerinde BIRAKILMASINA,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİZAMETTİN YILMAZ

B. No: 2021/51636 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/51636

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİZAMETTİN YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/51636)

Karar Tarihi:14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Nizamettin YILMAZ

Vekili : Av. Mahmut KAÇAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; hukuka aykırı yakalama ve gözaltı tedbiri nedeniyle açılan davada ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Van Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) tarafından başvurucu hakkında PKK/KCK silahlı örgütünün hiyerarşik yapısına dâhil olmamakla birlikte bilerek ve isteyerek yardım etme suçunu işlediği isnadıyla yürütülen soruşturma kapsamında başvurucu 19/12/2015 tarihinde gözaltına alınıp aynı tarihte serbest bırakılmıştır.

3. Yargılama sonucunda Van 4. Ağır Ceza Mahkemesi 18/4/2018 tarihinde başvurucunun anılan suçtan beraatine karar vermiştir. Karara karşı yapılan istinaf talebi de esastan reddedilmiştir.

4. Beraat kararının kesinleşmesi sonrasında başvurucu hukuka aykırı olarak gözaltına alındığını belirterek 5.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminatın ödenmesi talebiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca dava

açmıştır.

5. Van 3. Ağır Ceza Mahkemesi (3. Ağır Ceza Mahkemesi) 24/5/2021 tarihinde başvurucunun maddi ve manevi tazminat taleplerinin kısmen kabulü ile başvurucuya 65,19 TL maddi, 100 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. 3. Ağır Ceza Mahkemesi "...maddi tazminat hesaplanırken Yargıtay... içtihadı göz önünde bulundurulmuştur. Bu itibarla yapılan yargılama sonucunda davacının ekonomik ve sosyal durumu dikkate alınarak net asgari ücret üzerinden gözaltında kaldığı tarih olan 2015 yılının Aralık ayında bir güne denk gelen asgari ücret olan 65,19 TL üzerinde nhesaplama yapılmış, ... davacının sosyal ve ekonomik durumu, üzerine atılan suçun niteliği, gözaltına neden olan olayın oluş şekli, gözaltında geçirdiği süre ve benzeri hususlar da gözetilmek suretiyle, zenginleşme sonucu doğurmayacak şekilde hak ve nesafet kurallarına uygun 100,00 TL manevi tazminata karar verilmiştir..." gerekçesine dayanmıştır.

6. Başvurucu ve diğer taraf, karara karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. Tarafların istinaf başvurusu Van Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) tarafından 19/10/2021 tarihinde esastan reddedilmiştir.

7. Nihai karar başvurucuya 1/11/2021 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 10/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına Komisyonca karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, hukuka aykırı olarak gözaltında tutulması nedeniyle hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olmadığını ve kararın yeterli gerekçe içermediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkına dair birtakım iddiaları bulunmakta ise de bu iddialarını hükmedilen tazminatın yetersizliğini dile getirmek bağlamında ileri sürdüğü görülmekle başvuru kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararında haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hale geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar

verilmesi gerekir.

13. Somut başvuruda 3. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

14. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

15. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

16. Başvurucunun maddi tazminat talebiyle ilgili olarak 3. Ağır Ceza Mahkemesi ilgili yıl asgari ücreti uyarınca yapılan hesaplama sonucu başvurucunun hukuka aykırı gözaltı tedbiri nedeniyle mahrum kaldığı miktar olarak hesaplanan miktarda maddi tazminata hükmetmiştir. Bu veriler ışığında belirlenen maddi tazminat miktarının davanın koşullarında orantısız olduğu söylenemeyecektir.

17. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen 3. Ağır Ceza Mahkemesi 24/5/2021 tarihinde, beraat ettiği yargılamaya esas soruşturma sırasında başvurucunun yakalanıp bir gün süreyle gözaltında tutulması nedeniyle 100 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verdiği veya verebileceği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen 100 TL manevi tazminat miktarının, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2021 yılı için asgari 600 TL, ortalama 1.600 TL, azami 4.000 TL; 2024 yılı için ise asgari 2.970 TL'dir). 3. Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır.

Buna göre başvurucuya ödenmesine hükmedilen tazminatın başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen manevi zararını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti, 10.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

20. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Van 3. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/446, K.2021/270) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAHRİ OĞUZ VE MEHMET ERDEM

B. No: 2021/52226 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/52226

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAHRİ OĞUZ VE MEHMET ERDEM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/52226)

Karar Tarihi: 14/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucular : 1. Bahri OĞUZ

2. Mehmet ERDEM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idarenin belirli bir konuda yapılmak istenen eyleme yönelik yasaklama kararı vermesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İçişleri Bakanlığı tarafından 19/8/2019 tarihinde Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanları, PKK/KCK terör örgütü ile ilgili yürütülen soruşturma ve kovuşturmalar nedeniyle görevlerinden alınmış ve yerlerine Diyarbakır, Mardin ve Van Valileri belediye başkan vekilleri olarak görevlendirilmiştir.

3. Gaziantep Valiliği (Valilik) 22/8/2019 ve 20/9/2019 tarihlerinde, il genelinde Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanlarının görevden alınması sebebiyle gerçekleştirilecek tüm eylem ve etkinlikleri sırasıyla otuz gün ve on beş gün sürelerle yasaklamış; kararları resmî internet sitesinden duyurmuştur. Valiliğin yasaklama kararlarının ilgili bölümleri şöyledir:

a. 22/8/2019 Tarihli Yasaklama Kararı:

"... Terör örgütüne müzahir basın yayın organlarının/sosyal medya paylaşımlarından elde edilenbilgiler doğrultusunda Diyarbakır, Van ve Mardin illerine Belediye Başkan Vekiliatanmasına tepki göstermek, -sözde- demokratik hakları savunmak amacıyla; ilimiz genelinde gerçekleştirilebilecek, (sivil toplum kuruluşlarının kendi binalarında, kendi personel ve üyelerine yönelik yapacağı toplantılar ile Devlet Kurum ve Kuruluşlarının program ve etkinlikleri, resmi bayram, resmi anma günleri, resmi tören ve kutlamalar ile bu kurumların düzenleyeceği gelenek ve göreneklere göre yapacakları programlar, spor faaliyetleri ile bilimsel, ticari ekonomik amaçlarla yapılan toplantılar hariç olmak üzere) açık ve kapalı yer toplantıları, park ve bahçelerde yapılacak olan kurumlar dışında yapılacak olan etkinlikler, yürüyüş, basın açıklaması, açlık grevi, oturma eylemi, stand açma, çadır kurma, pankart açma, simgeleyici ve ayırt edici özellikte bulunan giysiler, bildiri dağıtma, protesto vb. eylem ve etkinlikler, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11/C maddesi ve2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi hükmü gereğince, belirtilen konuların devamı niteliğindeki her türlü eylem ve etkinliklerin Gaziantep merkez sınırları içerisinde 22.08.2019 günü itibariyle otuz (30) gün süreyle genel asayiş ve kamu düzenin korunması için yasaklanması..."

b. 20/9/2019 Tarihli Yasaklama Kararı:

"... Alınan istihbarat ve terör örgütüne müzahir basın yayın organlarının/sosyal medya paylaşımlarından edinilen bilgiler doğrultusunda Mardin, Diyarbakır ve Van İllerine Büyükşehir Belediye Başkan Vekili atanmasına tepki göstermek, sözde demokratik haklarını savunmak amacıyla toplanma çağrıları yapıldığı ve müzahir kitle tarafından çeşitli legal-illegal eylem ve etkinlikler ile birlikte ülke genelinde sokak olayları çıkarma ve kaos ortamı yaratmaya çalışarak kamu düzeninin bozulmasına sebep olunulacağının tespit edilmiştir.

Bu bağlamda, farklı kesimler arasında çatışma çıkması, milli birlik ve beraberliğimizi zedeleyici provokatif eylemlerin önüne geçilmesi, milli güvenliğin sağlanması, kamu düzeninin ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, temel hak ve özgürlükler ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin ve genel asayişin korunması, genel trafik ve yolcu güvenliğinin sağlanması, şiddet olaylarının meydana gelmemesi, yaygınlaşmasının önlenmesi ve yaşanabilecek her türlü olumsuz bir durumun önüne geçilebilmesi amacıyla 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 7 ve 17.maddeleri ve5442 sayılı İl İdaresi Kanunu Madde 11/A ve 11/C hükümleri gereğince;

İlimiz genelinde gerçekleştirilebilecek (sivil toplum kuruluşlarının kendi binalarında, kendi personel ve üyelerine yönelik yapacağı toplantılar ile Devlet Kurum ve Kuruluşlarının program ve etkinlikleri, resmi bayram, resmi anma günleri, resmi tören ve kutlamalar ile bu kurumların düzenleyeceği, gelenek ve göreneklere göre yapacakları programlar, spor faaliyetleri ile bilimsel, ticari, ekonomik amaçlarla yapılan toplantılar hariç olmak üzere) tüm toplantı ve gösteri yürüyüşü, basın açıklaması, açık veya kapalı yer toplantısı ile protesto eylemi, miting, çadır kurma, oturma eylemi, stant açma, açlık grevi, anma töreni, afiş, pankart ve poster asma, el ilanı ve bildiri dağıtma, imza masası açma, meşale yakma ve taşıma, konferans, panel, seminer v.b her türlü eylem/etkinlikler, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11/C maddeleri ve ayrıca 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddeleri hükmü gereğince 22/09/2019 tarihinden itibaren onbeş (15) gün süre ile yasaklanması"

4. Başvurucular, Valiliğinsöz konusu işlemlerinin yürütmesinin durdurulması ve iptali talebiyle Gaziantep 3. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. İdare

Mahkemesi, yürütmenin durdurulması taleplerini ve işlemin iptaline ilişkin davaları reddetmiştir. İdare Mahkemesi, iptaltaleplerinin reddine ilişkin kararlarda dava konusu idari işlemlerin kanuni düzenlemelerdeki yetkiler kapsamında olduğunu ve anılan yasaklama kararının meydana gelebilecek şiddet olaylarını önleme, kamu güvenliği ve kamu düzenini sağlama amacıyla verildiğini belirterek dava konusu işlemlerde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

5. Başvurucular, davanın reddine ilişkin kararlara karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 28/9/2021 ve 30/9/2021 tarihlerinde başvuruya konu mahkeme kararlarının hukuka uygun olduğu sonucuna vararak istinaf istemlerini kesin olarak reddetmiştir.

6. Başvurucular, nihai hükmü öğrendikten sonra süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına ve 2021/53576 numaralı başvurunun mevcut başvuru ile birleştirilmesine Komisyonca karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucular; yasaklamaya dair somut herhangi bir gerekçe gösterilmediğini, idarenin etkinliğin gerçekleştirilmesine yönelik tedbir alma yükümlülüğünün bulunduğunu, ilin tamamında yasaklama kararı verilmesinin ölçüsüz nitelikte olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca başvurucular, idare mahkemesi kararının gerekçesiz olduğunu belirterek başvuruya konu müdahale nedeniyle gerekçeli karar hakkı, ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Valiliğin 22/9/2019 tarihli yasaklama kararına yönelik görüş bildiren Bakanlık; toplanma özgürlüğünün kullanımının kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamların bu tehditleri bertaraf edecek tedbirleri alabileceğine dair Anayasa Mahkemesi kararı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kamu düzeni ve güvenliği ile üçüncü kişilerin haklarını gözeterek toplantıların idarece yasaklanmasını haklı bir müdahale olarak değerlendirdiği kararlarına atıf yapmıştır. Buna göre somutbaşvurunun değerlendirilmesi gerektiğini ifade eden Bakanlık, idarenin otuz günle sınırlı yasaklama kararı verdiğini belirterek anılan kararda kanunilik yönünden de herhangi bir sorun olmadığını vurgulamıştır.

8. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir. 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi ile 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Başvuru konusu yasaklama kararlarının Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesine yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu belirlemenin ardından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk yönünden inceleme yapılacaktır.

10. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin haklı kabul edilebilmesi için yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (bu konuda genel ilkeler için bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 32; Sevinç Hocaoğulları, B. No: 2015/271, 15/11/2018; §§ 37-46).

Buna göre belirli bir konuda yapılmak istenilen toplantının idarece yasaklanmasının Anayasa'nın 34. maddesine uygun olarakmakul, dikkatli ve iyi niyetle kullanılıp kullanılmadığı,çatışan yararlar arasında adil bir denge kurulup kurulmadığı ve müdahalenin haklılığı için ikna edici bir gerekçe sunulup sunulmadığı ve değerlendirilmelidir (farklı bağlamlarda benzer değerlendirme için Adnan Vural [GK], B. No: 2017/36237,10/3/2022, §§ 53-55; Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Disk) [GK], B. No: 2017/36889, 29/9/2022, §§ 41-46; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 45-49).

11. Anayasa Mahkemesi, bir çok kararında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının barışçıl yöntemlerle mevcut düzene itiraz edenler ve düzenin değiştirilmesi gerektiğini savunanlar da dâhil olmak üzere tüm bireylerin düşüncelerini açıklamalarına imkân veren ve farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına alan bir hak olduğu vurgulanmıştır (Dilan Ögüz Canan, §36; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, §, 45; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, § 32; Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, § 42;çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması çabaların hoşgörüyle karşılanması gerekliliğine yönelik kararlar için bkz. Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

12. Devletin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanmak isteyenlerin güvenliğini sağlamaya ve üçüncü kişiler tarafından herhangi bir saldırıya uğrama endişesi taşımadan bu hakkı kullanmaya yönelik pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır (ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, §§ 42, 47; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 122). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, birçok kararında kamu düzenini bozacak nitelikte bir tehlike veya tehdidin bulunması ve bunun daha hafif tedbirlerle bertaraf edilememesi durumunda son çare olarak hakkın sınırlanabileceğini vurgulayarak ve çatışan yararlar arasında adil bir denge kurulması gerektiğini değerlendirmiştir (İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, § 42; bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan, § 32; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 73). Dolayısıyla hakka yönelik müdahalenin zorunlu sosyal ihtiyaçtan kaynaklandığının ortaya konulması ve bunun ispatı kural olarak müdahale eden valiliğe ve müdahaleyi denetleyen idari yargıya düşmektedir (idare ve derece mahkemelerinin adil bir denge kurulduğunu ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koymaları gerektiğine ilişkin kararlar için bkz. İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, § 45; Mahir Engin Çelik ve Sakine Esen Yılmaz, B. No: 2016/8776, 7/9/2021, § 44; Abdulkadir Öztürk, B. No: 2019/13420, 31/3/2022, § 47)

13. Somut olayda Valilik; Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanlarının İçişleri Bakanlığınca görevden alınarak yerlerine illerdeki valilerin belediye başkan vekili olarak atanması nedeniyle gerçekleştirilecek eylem ve etkinliklerin kamu düzeni ve güvenliğini bozacağı gerekçesiyle yasaklama kararları vermiştir. Valilik22/8/2019 tarihli yasaklama kararında, "terör örgütüne müzahir basın yayın organlarının /sosyal medya paylaşımlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda ... Belediye Başkan Vekiliatanmasına tepki göstermek, -sözde- demokratik hakları savunmak" amacıyla gerçekleştirilecek etkinliğin kamu düzenini bozacağı gerekçesine dayanmış, başkaca hiçbir açıklamada bulunmamıştır (bkz. § 3). Toplumun genelinin ya dadevlet politikasını benimseyen bazı kişilerin düşünceleriyle çelişse veya onları inciten ya da endişelendiren sonuç ve öneriler

içeriyor olsa bile -bu kadarla sınırlı kaldığı sürece- ifade edilmek istenen düşüncenin kolektif şekilde ifade edilmesine imkân tanınması gerekir (sadece toplum tarafından kabul gören veya zararsız ya da ilgisiz kabul edilen bilgi ve fikirler için değil incitici, şoke edici ya da endişelendirici bilgi ve düşüncelere de imkân tanınması gerektiğine ilişkin bir değerlendirme için bkz. Emin Aydın (2), B. No: 2013/3178, 25/6/2015, § 35). Bu nedenle somut olayda toplanmanın konusu gözetilerek verilen yasaklama kararının haklı olduğu söylenemez.

14. Öte yandan silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı herkese tanınmıştır ve amacı şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 118). Ayrıca siyasal ve kamusal meseleler söz konusu olduğunda toplantı hakkına yapılan müdahaleler daha dar yorumlanmalıdır (Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, § 51; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 79).

15. Valilik, 20/9/2019 tarihli yasaklama kararı gerekçesinde ise terör örgütüne müzahir basın yayın organları ve sosyal medya paylaşımlarından bazı belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılmalarına tepki göstermek amacıyla toplanma çağrısı yapıldığı ve yapılacak eylem ve etkinlikler esnasında terör örgütüne müzahir kitlenin sokak olayları çıkararak ve kaos yaratmaya çalışarak kamu düzeninin bozulmasına sebep olacakları istihbari bilgisine dayanmıştır (bkz. § 3). Kuşkusuz idarenin gerekçe sunma yükümlülüğü, kamu düzeni ve güvenliğine ilişkin her türlü ayrıntıya yer verilmesi anlamına gelmemektedir. Ancak mevcut güvenlik mülahazalarının toplantının yasaklanmasının oluşturduğu dezavantajdan açıkça daha ağır nitelikte olduğunun vedaha dar kapsamlı bir sınırlama ile toplantı veya gösterinin yapılması ile doğacak zararlardan kaçınma imkânı bulunmadığının yargısal denetime imkân verecek şekilde ortaya konulması gerekir.

16. Somut olayda idare, toplantının gerçekleştirilmesi hâlinde terör örgütüne müzahir kitlenin sokak olayları çıkaracağı ve kaos yaratmaya çalışacağı istihbari bilgisi dışında başkaca herhangi bir gerekçe sunmamıştır. Oysa temel hakkı tamamen yasaklamak şeklinde bir müdahalede bulanan idarenin yasaklama kararıyla giderilmeye çalışılan güvenlik kaygısını somut, spesifik ve yeterli bir şekilde ortaya koyması beklenir. Ayrıca idare, somut olayda koruyucu tedbirler alma yönündeki pozitif yükümlülükleri gözardı ederek anılan haktan tam anlamıyla yararlanabilmesi içinalınması mümkün önlemler bulunup bulunmadığını değerlendirmeden otomatik olarak yasaklama yoluna gitmiştir. Dolayısıyla kamu düzeni ve güvenliği yönünden meydana gelebileceği belirtilen tehdit veya tehlikenin alınabilecek her tür tedbire rağmen bertaraf edilmesinin mümkün olmadığı ikna edici biçimde gösterilmemiştir.

17. Öte yandan başvuruculaların yasaklama kararına karşı açtığı davada İdare Mahkemesi, işlemin meydana gelebilecek şiddet olaylarını önleme, kamu güvenliği ve kamu düzenini sağlamak amacıyla verildiğini açıklamıştır (bkz. § 4). İdare Mahkemesi, yasaklama kararına dayanak gerekçelerin somut bir tehlike veya gerçek bir tehdit oluşturup oluşturmadığı, bu tehlikelerin daha esnek sınırlama ve tedbirlerle engellenmesinin mümkün olup olmadığı hususunda hiçbir değerlendirme yapmamış ve dosya kapsamına sunulan bilginin içeriğini araştırmamış ve tartışmamıştır. Başvuruya konu işlemde bir hukuka aykırılık olmadığına karar veren İdare Mahkemesinin denetiminin, idari işlemin kanuna uygunluğunun incelenmesi ile sınırlı kaldığı, çatışan haklar arasında adil bir denge kurma çabasında bulunulmadığı anlaşılmıştır.

18. Sonuç olarak, somut olayın koşullarında başvuruya konu müdahalelerin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığına ve yarışan haklar arasında adil bir denge kurulduğuna ilişkin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulamadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla müdahalelerin demokratik toplum gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı vegösteri yürüyüşü düzenleme hakkınınihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara manevi zararları karşılığında net18.000 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara ayrı ayrı net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT KIRAGİL

B. No: 2021/62060 | Karar tarihi: 14.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/62060

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT KIRAGİL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/62060)

Karar Tarihi: 14/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Murat KIRAGİL

Vekili : Av. Cihat İBİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle yedek subaylık statüsünün er olarak değiştirilmesine dair işleme karşı açılan iptal davasında adil yargılanma hakkı ile şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/12/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 7/4/1993 doğumlu olan başvurucu, Kara Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde Ankara Polatlı Topçu ve Füze Okulu Komutanlığında askerlik görevini yedek subay adayı olarak yerine getirmekteyken hakkında 12/4/2000 tarihli ve 24018 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren mülga Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin (mülga Yönetmelik) 12. maddesi uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Anılan mülga Yönetmelik'in 15. maddesi uyarınca yapılan değerlendirmede başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğu sonucuna varılması üzerine 25/6/2019 tarihli ve 7179 sayılı Askeralma Kanunu'nun 33. maddesi uyarınca başvurucunun yedek subay olan statüsü er olarak değiştirilmiştir.

7. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 17/12/2020 tarihinde dava açmıştır.

8. Ankara 4. İdare Mahkemesi 10/6/2021 tarihinde davayı reddetmiştir.

9. Başvurucu 11/7/2021 tarihinde karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur.

10. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 3/11/2021 tarihinde istinaf başvurusunu kesin olarak reddetmiştir.

11. Nihai karar, başvurucuya 1/12/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 24/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

13. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni hukuk alanına giren konularda uygulanabilirliği ilk olarak bir uyuşmazlığın varlığına bağlıdır. İkinci olarak uyuşmazlık en azından savunulabilir bir şekilde iç hukukta tanınmış olduğu söylenebilecek hak ve yükümlülükler ile ilgili olmalıdır. Son olarak ise bu hak ve yükümlülükler -her ne kadar bizzat 6. madde bu hak ve yükümlülüklere Sözleşmeci devletlerin hukuk sistemi içinde belirli bir anlam atfetmese de- Sözleşme anlamında medeni nitelikte olmalıdır (James ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 81).

14. AİHM, medeni hak kavramının özel bir kişi olmaktan ziyade vatandaş olmanın bir gereği olarak bireyde var olan ve özü itibarıyla kamu hukukuna ilişkin bulunan hak ve yükümlülükleri içermediğini ifade etmektedir. Bu bağlamda AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının askerlik hizmeti ve bu hizmete alternatif kamu hizmetlerine ilişkin yargısal süreçlere uygulanmayacağını kabul etmektedir (Nicolussi/Avusturya (k.k.), B. No: 11734/85, 8/5/1987).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 14/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, Anayasa'nın 36. maddesi ile Sözleşme'nin 6. maddesinden bahsederek adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin ve hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini belirtmiştir. Öte yandan kendisi ile aynı konumda olanların davalarından farklı karar verilerek kendi davasının reddedilmesi nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

17. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

18. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

19. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

20. Anayasa'nın "Vatan hizmeti" kenar başlıklı 72. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir."

21. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak hakkın kapsamı düzenlenmemiştir. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde "herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu" ibaresinin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 53). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ve buna ilişkin AİHM içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekir (Onurhan Solmaz, § 22).

22. Sözleşme, bir kişinin sahip olduğunu ileri sürebileceği tüm hak ve yükümlülükler bakımından adil yargılanma hakkını güvenceye almamaktadır. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve

yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmesi için ya başvurucunun medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadının esası hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, § 23).

23. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin medeni hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının medeni meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir hakkın bulunması gerekir. Bu hakkın Anayasa'da doğrudan veya dolaylı olarak tanımlanan ve güvence altına alınan bir hakka ilişkin olması zorunlu değildir. Bu bakımdan kanunla kişilere tanınan ve savunulabilir bir temeli bulunan hak ve ayrıcalıklar da -mahkemelerde ileri sürülebilmesi şartıyla- Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında hak kavramına dâhildir (bazı farklarla birlikte bkz. Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28; M.B., [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 67).

24. Bir hakkın olup olmadığının tespitinde hakkın tanınması hususunda yetkili otoritelere takdir yetkisi verilip verilmediği de büyük önem taşımaktadır. Bir hakkın kişiye tanınıp tanınmaması hususunda yetkili otoritelere mutlak takdir yetkisi verilmiş ise Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında adil yargılanma hakkının kapsamına giren bir hakkın varlığından söz edilemeyecektir (Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, § 29). Ayrıca bu hakka ilişkin olarak ilgili kişinin menfaatini etkileyen bir uyuşmazlık mevcut olmalıdır. Bu uyuşmazlık ihtilaf konusu hakkın tespiti ve bu haktan yararlanılması bakımından belirleyici bir nitelik arz etmelidir (Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, § 28). Son olarak söz konusu hak medeni nitelikte olmalıdır. Devletin egemenlik yetkisinin çekirdek alanına ilişkin haklar adil yargılanma hakkının kapsamına girmez.

25. Somut uyuşmazlıkta suç isnadına bağlı bir yargılamanın mevcut olmadığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte uyuşmazlığın niteliği itibarıyla medeni hak ve yükümlülükler kapsamında görülüp görülemeyeceği, bu hususta değerlendirmeden hareketle söz konusu uyuşmazlığa ilişkin başvurunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde yer alıp almadığı yönünden bir irdeleme yapılması gerekmektedir.

26. Devletin bir bireye, salt egemenlik yetkisini kullanarak tanıdığı hak ya da yüklediği yükümlülüklerin medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmek gerekir. Askerlik ve askere alma işlemleri de devletin egemenlik yetkisinin tezahürü olan ve müdahaleye kapalı bulunan çekirdek alanını oluşturmaktadır. Bu bağlamda Anayasa'da vatandaşlık bağından kaynaklanan, kamusal bir hak ve ödev olarak düzenlenen askerlik hizmetinin medeni hak ve yükümlülük kapsamında olmadığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bir kişinin zorunlu askerlik hizmeti yükümlüsü olup olmadığı, kimlerin bu hizmeti yerine getirmekten muaf tutulacağı ya da muafiyet şartlarının ne olacağı, bu hizmetin hangi statüde ve ne kadar süre ile yerine getirileceği, askere sevk işlemlerinin hangi yöntem izlenerek ve ne şekilde yürütüleceği, bu süreçteki uygulamaların ne olacağı gibi meseleler özü itibarıyla askerlik hizmeti yapma yükümlülüğüne ilişkin olduğundan medeni hak ve yükümlülük kapsamında değildir. Buna göre askerlik yükümlülüğünü konu

alan ya da askere alma kararlarına ilişkin olan iş ve işlemler nedeniyle açılan davalardaki yargılama süreçleriyle ilgili adil yargılanma şikâyetlerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında olduğunun kabul edilmesi gerekir (Yusuf Gürkan [GK], B. No: 2014/11067, 18/10/2017, § 35).

27. Askerlik hizmetinin kişinin maddi ve manevi varlığı ya da iç hukukta korunan başka hakları üzerinde birtakım etki ve sonuçlar yaratabileceği, dolayısıyla askere alma kararından kaynaklanan bir uyuşmazlığın bu tür uzantılarının ve sonuçlarının da olabileceği tabiidir. Zira askerlik hizmeti, doğası gereği yükümlüyü bazı medeni haklarından mahrum bırakmaktadır. Bununla birlikte uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülük kapsamında kalıp kalmadığının belirlenmesi bağlamında yapılacak bir incelemede dikkate alınması gereken ölçüt, davada tartışılacak meselenin ne olduğudur. Bunun tespiti için de davaya konu uyuşmazlığın özünün ortaya konulması gerekir. Şayet tazminat talebine ilişkin bile olsa bir davada devletin askere alma kararı diğer bir anlatımla askere alma yetkisinin kullanılmasına ilişkin iş ve işlemleri değerlendirme konusu olacak ise bu uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülük kapsamında görülmesi mümkün olmaz (Yusuf Gürkan, § 36).

28. Somut olayda bireysel başvuruya dayanak davanın açılmasına neden olan olgu, yedek subay adayı olarak askerlik görevini yerine getiren başvurucunun söz konusu görevi er statüsünde yerine getirmesine karar verilmesidir. Dolayısıyla uyuşmazlığın özünün devletin askere alma yetkisinin kullanımıyla ilgili olduğu görülmüştür. Bu itibarla devletin salt egemenlik yetkisinin kullanımının tezahürü mahiyetinde olan askere alma yetkisiyle doğrudan bağlantılı askerlik görevinin er olarak yerine getirilmesine dair kararın tartışılmasını gerektiren bu uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Şeref ve İtibarın Korunması Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

30. Başvurucu, hakkında yapılan işlemler ve verilen karar nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

31. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre bireysel başvurularda başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri ibraz etmek suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlamak ve dayanılan Anayasa hükmünün ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını ortaya koymak başvurucuya düşer. Başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayandığı delillerle ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü işlem veya kararların neler olduğunu başvuru dilekçesinde belirtmesi şarttır. Başvuru dilekçesinde başvurucu, kamu gücünün ihlale neden olduğunu iddia ettiği işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların tarih sırasına göre özetini yapmalı, bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini ve buna ilişkin gerekçelerle delilleri açıklamalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19; Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

32. Anayasa Mahkemesinin başvurucunun yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma, delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Söz konusu yükümlülükler başvurucuya aittir (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021, § 25). Başvuruculaların anılan yükümlülüklere uymamaları hâlinde şikâyetlerini temellendiremedikleri için başvuruları açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Anayasa Mahkemesi temellendirmeye ilişkin incelemesini her başvurunun somut koşullarında yapar. Kuşkusuz bu yükümlülüklere ellerinde olmayan nedenlerle uymamalarının ikna edici gerekçelerini Anayasa Mahkemesine sunmaları ya da Anayasa Mahkemesinin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel,§ 26).

33. Başvurucu bireysel başvuru formunda, hakkında yapılan işlemler ve verilen karar nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir. Ancak başvurucu askerlik görevini yerine getirme şeklinin değiştirilmesinden şeref ve itibarını nasıl etkilendiğine dair herhangi bir husus belirtmemiştir. Şeref ve itibarın korunması hakkına yapılan bir etkinin olduğunun ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığının başvurucu tarafından ortaya konulması gerekmektedir. Başvurucu ise hangi sebeple inceleme konusu hakkın ihlal edildiğine dair herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Bu nedenle başvuruda ihlal iddiasına ilişkin delilleri sunma, temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğün yerine getirilmediği, dolayısıyla iddiaların temellendirilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 14/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AMANDA JOLYN KRAUSE VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/40761 | Karar tarihi: 15.02.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/40761

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

AMANDA JOLYN KRAUSE VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/40761)

Karar Tarihi: 15/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 7/6/2024-32569

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ceren Sedef EREN

Başvurucular : 1. Amanda Jolyn KRAUSE

2. Benjamin Charles MCLURE

(T.C. Kimlik No : 99499001124)

3. Helmut FRANK

4. Matthew Vern BLACK

Vekili : Av. Can KURTULAN

5. Benjamin Tyler WOOD

6. Nathan James BRADTKE

7. Rodbert Andrew HOARD

Vekili : Av. Orhan Kemal CENGİZ

8. Jeremy Lauren LAMBERT

Vekili : Av. Boran AYDIN

9. M. R. F.

Vekili : Av. Avni Anıl EKŞİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yabancı uyruklu başvurucular hakkında N-82 tahdit kodu uygulanması ya da bu işlem nedeniyle başvurucuların ikamet izinlerinin iptal edilmesi, sınır dışı işlemi uygulanması veya vize taleplerinin reddedilmesi nedeniyle din özgürlüğü ve sınır dışı etme işlemlerindeki usul güvenceleri kapsamında yerleşme hürriyetleriyle bağlantı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular çeşitli tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Konu yönünden hukuki irtibatları nedeniyle 2021/48869, 2022/97954, 2021/30567, 2020/36401, 2020/38989, 2020/34365, 2022/97949, 2021/27995, 2021/34813, 2022/97959 ve 2021/53666 bireysel başvuru numaralı dosyaların 2019/40761 sayılı dosya üzerinde birleştirilmesine karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucuların bir kısmı Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

8. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucular Benjamin Charles McLure ve Nathan James Bradtke Avustralya, Helmut Frank ve M.R.F. Almanya, diğer başvurucular ise Amerika Birleşik Devletleri vatandaşıdır.

11. Başvurucuların tamamı kısa dönem ya da uzun dönem ikamet izinleriyle yasal olarak Türkiye'de ikamet etmekteyken haklarında Göç İdaresi Başkanlığınca ülkeye girişlerinin ön

izin şartına bağlanması anlamına gelen N-82 tahdit kodu uygulanmıştır. Başvurucular hakkında anılan kodun uygulanmasına dair kararlar,Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanlığının raporları doğrultusunda kamu düzeni, güvenliği veya sağlığı gerekçesiyle verilmiştir. Daha sonra başvurucuların bir kısmının söz konusu kod nedeniyle ikamet izinleri iptal edilmiş, bir kısmı hakkında sınır dışı kararı alınmış ve tatil için yurt dışına çıkan bir kısım başvurucu ise vize taleplerinin reddi nedeniyle tekrar Türkiye'ye giriş yapamamıştır.

12. Başvurucular Amanda Jolyn Krause, Benjamin Tyler Wood, Helmut Frank, Matthew Vern Black ve Nathan James Bradtke'nin Göç İdaresi Başkanlığı tarafından haklarında N-82 tahdit kodu uygulanması işlemine karşı açtıkları iptal davalarında ilk derece mahkemeleri; seyahat hürriyetini düzenleyen Anayasal hüküm ile Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin ilgili hükmü incelendiğinde her iki metnin de benzer düzenlemeler içerdiği, seyahat hürriyetinin herkese tanınan bir hak olduğu, vatandaşın yurda girme ve yurttan çıkma hakkının istisnalar haricinde sınırlanamayacağı üzerinde durulduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte her iki metinde de yabancıların yurda girme hakkının bulunduğuna dair bir hüküm bulunmadığını da ifade etmiştir. Bu doğrultuda ilk derece mahkemeleri, MİT Başkanlığının ilgili yazıları uyarınca kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması bağlamında devlet güvenlik birimlerinin raporları dikkate alınmak suretiyle hükümranlık yetkisi dâhilinde tesis olunduğu anlaşılan dava konusu işlemlerde ulusal ve uluslararası metinlere aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

13. Başvurucu Nathan James Bradtke tarafından açılan iptal davasında karar veren ilk derece mahkemesi yukarıda yer verilen gerekçelerin yanında başvurucu hakkında uygulanan N kodlu Türkiye'ye girişinin ön izne tabi tutulması işleminin başvurucunun Türkiye'ye girişinin tamamen yasaklanmasına ilişkin bir işlem olmadığını, başvurucununönceden başvurmak suretiyle alınan amacına uygun özel izin veya vize ile Türkiye'ye girmesinin mümkün olduğunu da belirtmiştir.

14. Anılan başvurucular ilk derece mahkemelerinin ret kararlarına karşı istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf mahkemeleri başvuruculaın talebini, kararların hukuka ve usule uygun olduğu, kaldırılmalarını gerektiren herhangi bir neden bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Başvurucular bu ret kararlarının kendilerine tebliğ edilmesinden sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurucular Benjamin Charles Mclure ve Amanda Jolyn Krause'nin kısa dönem ikamet izinleri iptal edilmiştir. Başvurucular bu işleme karşı açtıkları iptal davaları sürecinde ikamet izinlerinin iptal edilmesinin sebebinin haklarında Göç İdaresi Başkanlığınca N-82 tahdit kodu uygulanması olduğunu öğrenmişlerdir. Anılan başvuruculaın, ikamet izinlerinin iptal edilmesi işlemlerine karşı açtıkları iptal davalarında ilk derece mahkemeleri MİT Başkanlığının ilgili yazıları uyarınca başvuruculaın kamu düzeni ve güvenliği yönünden sakıncalı olduklarının belirlendiğini, bu belirleme doğrultusunda ikamet izinlerinin iptal edilmesi işlemlerinin hukuka uygun olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu Benjamin Charles McLure ile ilgili kararı veren ilk derece mahkemesi, kararda ayrıca ilgili MİT yazısında başvurucunun millî güvenlik aleyhine faaliyette bulunduğunun saptandığı bilgisine de yer vermiştir. Başvurucu Amanda Jolyn Krause hâlen Türkiye'de bulunmaktadır.

16. Başvurucu M.R.F. nin ise uzun dönem ikamet izni iptal edilmiştir. Anılan başvurucunun ikamet izninin iptal edilmesi işlemine karşı açtığı iptal davasında ilk derece mahkemesi; başvurucu hakkında uygulanan ikamet izninin iptal edilmesi şeklindeki işlemin sebebinin kendisi hakkında uygulanan N-82 tahdit kodu olduğunu, başvurucunun daha önce bu tahdit

kodunun uygulanması işlemine karşı dava açtığını ve davasının reddedilerek kesinleştiğini belirtmiştir. Bu durumda söz konusu tahdit kodunun yargı mercii denetiminden geçerek hukuka uygunluğu saptandığından başvurucunun ikamet izninin iptal edilmesi hususunda idareye bir takdir hakkı tanınmadığını ifade eden ilk derece mahkemesi, başvurucunun ikamet izninin iptal edilmesine ilişkin işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı kanaatine vardığını ifade etmiştir.

17. İkamet izinlerinin iptali işlemine karşı açtıkları davaları reddedilen başvurucular istinaf talebinde bulunmuştur. Başvuruculara istinaf talepleri de ilk derece mahkemelerinin ret kararlarının usul ve hukuka uygun olduğu, kaldırılmalarını gerektirecek neden bulunmadığı gerekçeleriyle reddedilmiştir. Başvurucular bu ret kararlarının kendilerine tebliğinden itibaren süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Kısa dönem ikamet izniyle Türkiye'de ikamet eden başvurucular Robert Andrew Hoard ve Benjamin Tyler Wood tatil için yurt dışına çıkmaktayken haklarında N-82 tahdit kodu uygulandığı belirtilmiş ve bu bilgi uçuş kartılarına işlenmiştir. Başvurucular Türkiye'ye tekrar giriş yapabilmek için bulundukları ülkelerin konsolosluklarından vize talebinde bulunmuş, başvuruculara talebi Göç İdaresi Başkanlığı tarafından uygun görülmediği gerekçesiyle konslosluklar tarafından reddedilmiştir. Başvurucu Robert Andrew Hoard tarafından vize talebinin reddi işlemine karşı açılan iptal davasını reddeden ilk derece mahkemesi ulusal ve uluslararası mevzuat uyarınca yabancıların yurda girme hakkının bulunduğuna dair bir hüküm olmadığını belirtmiş ve başvurucunun daha önce hakkında uygulanan N-82 tahdit kodu aleyhine açtığı iptal davasının reddedilerek kesinleşmesi nedeniyle vize talebinin reddedilmesine ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır. Başvurucu Benjamin Tyler Wood tarafından vize talebinin reddi işlemine karşı açılan iptal davasını reddeden ilk derece mahkemesi ise ilgili MİT yazısı uyarınca ülke güvenliğinin korunması bağlamında güvenlik birimlerinin raporları da dikkate alınarak devletin hükümranlık yetkisi uyarınca başvurucu hakkında N-82 tahdit kodu uygulanması, başvurucunun ülkeye girişinin ön izne bağlanması ve vize başvurusunun reddedilmesine dair işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığını ifade etmiştir.

19. Her iki başvurucunun bu kararlara karşı istinaf talepleri, kararların usul ve hukuka uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucular, istinaf ret kararlarının kendilerine tebliğ edilmesinden sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Uzun dönem ikamet izniyle Türkiye'de ikamet eden başvurucu M.R.F. yurt dışına çıkmak istemiş, hakkında N-82 tahdit kodu uygulandığı başvurucuya bildirilmiş ve başvurucu İstanbul Havalimanı Emniyetine götürülmüştür. Başvurucu burada kendisine ülkeyi terk etmek için otuz günü olduğuna dair bir tutanak imzalatıldığını belirtmiştir. Emniyet tarafından İstanbul Valiliğiyle iletişime geçilmesi üzerine başvurucu hakkında aynı gün sınır dışı ve terke davet işlemleri uygulanmıştır. Başvurucunun sınır dışı edilmesine dair alınan kararın iptal edilmesi istemiyle açtığı davada ilk derece mahkemesi başvurucunun daha önce hakkında N-82 tahdit kodu uygulanmasına ilişkin işleme karşı açtığı iptal davasının reddedildiğini ve kesinleştiğini, bu durumda ilgili mevzuat uyarınca hakkında N-82 tahdit kodu uygulanması nedeniyle başvurucunun sınır dışı edilmesine dair alınan kararda hukuka aykırı bir yön bulunmadığını belirtmiştir. Başvurucunun bu karara karşı istinaf talebi reddedilmiştir. Başvurucu, istinaf ret kararının kendisine tebliğ edilmesinden sonra süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu M.R.F. hâlen Türkiye'de bulunmaktadır.

21. Başvurucu Jeremy Lauren Lambert'ın, sınır dışı edilmesi ve kısa dönem ikamet izninin

iptal edilmesine ilişkin işlemlere karşı açtığı iptal davasında ilk derece mahkemesi; öncelikle devletlerin egemenlik hakları kapsamında kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığının gerekli kıldığı hâllerde yabancı kişilerin ülkeye girişlerine sınırlama getirebileceği gibi ülkeye girişine izin verilen yabancıların sınır dışı edilmesine de karar verebileceğini ancak bu hususta idareye mutlak ve sınırsız bir takdir yetkisi tanınmadığını, söz konusu takdir yetkisinin kamu yararı çerçevesinde haklı gerekçelerin bulunması hâlinde yasal düzenlemelere uygun biçimde ve uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülükler ihlal edilmeksizin kullanılmasının asıl olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, başvurucu hakkında N-82 tahdit kodu uygulanmasına sebep olan MİT yazısında Türkiye Evanjelik (Protestan) Kiliseler Birliği tarafından Protestanların devlet nezdinde muhatap kabul edilebilmeleri amacıyla federasyon çalışmaları yapıldığının belirlendiği, Türkiye'deki Protestan kiliselerinin çatı oluşumu niteliğindeki söz konusu Dernek tarafından düzenlenen Aile Konferansı'nın 30/1/2019-2/2/2019 tarihleri arasında ABD, İngiltere ve Almanya uyruklu misyonerlerin aralarında bulunduğu yaklaşık 120 kişinin katılımıyla Antalya'da gerçekleştirildiği, konferansta misyonerlik faaliyetlerine yönelik kararlar alındığı ve başvurucunun da bu konferansa katılım sağladığı yönünde bilgilere yer verildiğini ifade etmiştir. Başvurucunun MİT yazısında yer alan faaliyetleri dolayısıyla kamu düzeni ve güvenliği bakımından tehdit oluşturduğu kanaatine ulaşan ilk derece mahkemesi, bu nedenle başvurucunun sınır dışı edilmesi işlemi ile bu işlemin sonucu olarak ikamet izninin sonlandırılmasında hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığını kabul etmiştir. Başvurucu, ilk derece mahkemesince kesin olarak verilen bu kararın kendisine tebliğ edilmesinden sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu Jeremy Lauren Lambert hâlen Türkiye'de bulunmaktadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

22. 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 9. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı sebebiyle Genel Müdürlükçe; idari para cezaları ve kamu alacakları sebebiyle ise valiliklerce yabancıların ülkeye kabulü ön izin şartına bağlanabilir.”

23. 17/3/2016 tarihli ve 29656 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ü) bendi şöyledir:

" (1) Bu Yönetmelikte geçen;

...

ü) Ön izin şartı: Ülkeye giriş için Genel Müdürlükten alınması zorunlu olan izni,

...

ifade eder."

24. 6458 sayılı Kanun'un kısa ve uzun dönem ikamet izinlerinin iptal edilmesiyle ilgili olarak 7, 15, 32, 33 ve 45. maddelerinde öngörülen hükümlerin ilgili kısmı şöyledir:

" Türkiye’ye girişlerine izin verilmeyecek yabancılar

MADDE 7 – (1) Aşağıdaki yabancılar, Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyerek geri çevrilir:

...

c) 15 inci maddenin ikinci fıkrası saklı kalmak kaydıyla, vize muafiyeti kapsamında olsalar dahi, 15 inci maddenin birinci fıkrasında sayılan yabancılar

...

Vize verilmeyecek yabancılar

MADDE 15 – (1) Aşağıda belirtilen yabancılara vize verilmez:

...

c) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından sakıncalı görülenler

ç) Kamu sağlığına tehdit olarak nitelendirilen hastalıklardan birini taşıyanlar

...

Kısa dönem ikamet izninin şartları

MADDE 32 – (1) Kısa dönem ikamet izinlerinin verilmesinde aşağıdaki şartlar aranır:

...

b) 7 nci madde kapsamına girmemek

...

Kısa dönem ikamet izninin reddi, iptali veya uzatılmaması

Madde 33 – (1) Aşağıdaki hâllerde kısa dönem ikamet izni verilmez, verilmişse iptal edilir, süresi bitenler uzatılmaz:

a) 32 nci maddede aranan şartlardan birinin veya birkaçının yerine getirilmemesi veya ortadan kalkması

...

ç) Hakkında geçerli sınır dışı etme veya Türkiye'ye giriş yasağı kararı bulunması

...

Uzun dönem ikamet izninin iptali

Madde 45 – (1) Uzun dönem ikamet izinleri;

a) Yabancının, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturması,

...

hâllerinde iptal edilir."

25. 6458 sayılı Kanun'unsınır dışı etmeyle ilgili olarak 53. ve 54. maddelerindeöngörülen hükümlerin ilgili kısmı şöyledir:

" Sınır dışı etme kararı

MADDE 53 – (1) Sınır dışı etme kararı, Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır.

...

(3) Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde 54 üncü maddenin birinci fıkrasının (b), (d) ve (k) bentleri ile ikinci fıkrası kapsamındakiler hariç yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez.

Sınır dışı etme kararı alınacaklar

MADDE 54 – (1) Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

...

d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar

...

f) İkamet izinleri iptal edilenler

... "

2. İlgili Yargı Kararları

26. Danıştay Onuncu Dairesinin 13/10/2015 tarihli ve E.2012/5665, K.2015/4303 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

" ABD vatandaşı olan davacı tarafından, yurda girişinin yasaklanmasına ve hakkında istizan kararı alınmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan dava sonucunda, Ankara 2. İdare Mahkemesince; davacı hakkında MİT Müsteşarlığınca yazılan 16.7.2010 tarihli yazıda, 2009 yılında ülkemize gelerek İnsan Hakları Derneği Diyarbakır şubesinde gönüllü olarak çalıştığı, Kongra-Gel (PKK) yanlısı şahıslarla irtibatının bulunduğu, KCK operasyonları, Demokratik Özerklik Projesi ve Kürtlere yönelik politikalar hakkında bilgi derlemeye çalıştığı, Türkiye ve Türk Silahlı Kuvvetleri aleyhinde yazdığı makalelerin Kürtçü internet sitelerinde yayımlandığı, bölge illeri hakkında bilgi toplayarak bu bilgileri Amerika'da bulunan bir kısım makamlara servis ettiğinin anlaşıldığı, örgüt çevresi kanalıyla kendisine Irak'ta yardım sağlayabilecek irtibatlar aradığı yönünde bilgiler istihbari olunduğunun bildirilmesi üzerine 6.8.2010 tarih ve 140380 sayılı yazı ile, '' İçişleri Bakanlığından sorulmadan ülkemize girişine izin verilmemesi'' anlamına gelen istizan kararı alındığı ve tespiti halinde ülkemizden çıkışının sağlanması için Valiliklere talimat verildiği, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğünce de hakkında adli işlem yapılan yabancılardan olması nedeniyle 20.8.2010 tarihi itibariyle Ç-114 tahdit koduyla 1 yıl süreli Türkiye'ye giriş yasağı kapsamına alındığı anlaşılan davacının ülke güvenliğini ihlal edebilecek faaliyetler içinde olduğunun anlaşılması karşısında, kamu düzeni ve güvenliğinin riske atılmaması amacıyla idareye tanınan takdir yetkisi kapsamında tesis edilen işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddi yolunda verilen kararın temyizen incelenerek bozulması istenilmektedir.

...

Temyizen incelenen karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmediğinden, temyiz isteminin

reddi ile ..."

B. Uluslararası Hukuk

27. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Larissis ve diğerleri/Yunanistan (B. No: 140/1996/759/958-960, 24/2/1998) kararında, hava kuvvetlerinde asker olan başvuruculların askerî hiyerarşiye tabi olarak astları konumunda bulunan askerler yönünden gerçekleştirdikleri misyonerlik faaliyeti nedeniyle cezalandırılmalarının gerekli olabileceğini kabul etmiş ve din özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar vermiştir. AİHM burada askerî hiyerarşi gereği alt rütbede bulunan askerler üzerinde haksız bir baskı oluşabileceğini ve bu durumun anılan kişileri daha hassas bir etkiye maruz bırakacağını, bu nedenle kamu otoritelerinin askerî hiyerarşi kullanılarak misyonerlik faaliyeti gerçekleştirilmesini engellemeleri yönünden meşru bir amaçları bulunduğunu kabul etmiştir (Larissis ve diğerleri/Yunanistan, §§47-55).

28. AİHM, bir yabancının ülkeye girişi ya da orada ikametinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) tarafından garanti edilmediğini kabul etmekle birlikte göç ve sınır kontrollerinin Sözleşme'den doğan yükümlülüklerle uyumlu şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini de vurgulamıştır (Abdulaziz, Cabales ve Balkandali/Birleşik Krallık, B. No: 15/1983/71/107-109, 28/5/1985, §§ 59,60). Özellikle Sözleşme'nin 9. maddesinde öngörülen din özgürlüğü yönünden kendi başına din özgürlüğüne müdahale oluşturacağından bahsedilemeyecek olmasına rağmen sınır dışı işleminin din özgürlüğünü engellemek ve bir dinin ya da felsefenin mensupları tarafından yayılması faaliyetlerini bastırmak amacıyla gerçekleştirilmesi hâlinde din özgürlüğüne müdahale oluşturduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir (Omkarananda and the Divine Light Zentrum/İsviçre, B. No: 8118/77, 19/3/1981, § 118).

29. AİHM Ljatıfı/Makedonya Yugoslav Cumhuriyeti (B. No: 19017/16, 17/5/2018) kararında, kamu otoriteleri tarafından gerçekleştirilen bir işlemin Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin sağladığı korumadan yararlanmasına ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Karara konu olayda Makedonya Yugoslav Cumhuriyeti'ne iltica eden, ikâmet izni alan ve ikâmet izinleri 1 yıllık sürelerle 2005'ten 2014 yılına kadar yenilenmiş olan başvurucunun mülteci statüsü, ilgili Bakanlığın işlemiyle milli güvenliğe tehdit oluşturduğu gerekçesiyle iptal edilmiş ve başvurucu 20 gün içinde ülkeyi terke davet edilmiştir. Başvurucu ülkeden zorla çıkarılmamış ve AİHM'deki bireysel başvuru sürecinde dahi hala ülkede bulunmaktadır. Hatta başvurucuya ilgili karardaki 20 günlük süre geçtikten sonra bir kereye mahsus olmak üzere evlenebilmesi için gerekli belgeleri alması amacıyla Sırbistan'a gidiş ve tekrar ülkeye dönüş için izin de verilmiştir (Ljatıfı/Makedonya Yugoslav Cumhuriyeti, §§7-13).

30. Anılan karara konu olayda hükümet,başvurucu hakkında sınır dışı etme işlemi uygulanmadığını, yalnızca başvurucunun ülkeyi gönüllü bir şekilde terke davet edildiğini, bu nedenle Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin somut olaya uygulanmasının mümkün olmadığını savunmuştur. Hükûmet ayrıca başvurucu gibi 1999 yılında Kosova'da yaşanan kriz nedeniyle mülteci statüsü verilen kimsenin ülkeden zorla sınır dışı edilmediğini de ileri sürmüştür (Ljatıfı/Makedonya Yugoslav Cumhuriyeti, § 19). Bu doğrultuda AİHM öncelikle Bakanlık tarafından gerçekleştirilen mülteci statüsünün sona erdirilmesi ve başvurucunun ülkeyi terke davet edilmesi işleminiSözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında sınır dışı işlemi olarak yorumlanıp yorumlanamayacağını tartışması gerektiğini ifade etmiştir. AİHM öncelikle söz konusu işlemle başvurucunun yasal

şekilde2005 yılından beri ülkede ikamet etmesini sağlayan tek dayanağın yani mülteci statüsünün iptal edildiğini vurgulamıştır. Bunun yanında ilgili kararda başvurucunun ülkeyi terke davet edildiği belli bir sürenin öngörüldüğünü dikkate almıştır. Ayrıca Bakanlığın söz konusu kararının uygulanabilmesi için başka bir işleme ya da sürece gerek olmadığını da belirtmiş, dolayısıyla başvurucunun her an zorla ve fiilî olaraksınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda başvurucunun hâlihazırda sınır dışı edilmemesinin ve hatta bu süreçte ülkeden çıkıp geri dönebilmiş olmasının Bakanlığın kararının artık geçerli olmadığı ve başvurucunun ileride sınır dışı edilmeyeceği sonucuna ulaşmak için yeterli olmadığını belirtmiştir. Aynı şekilde başvurucuyla aynı durumda bulunan kimsenin henüz sınır dışı edilmemiş olduğuna ilişkin itirazın da bu değerlendirmeyi değiştirmeyeceğine, bu nedenlerle Bakanlığın başvuru konusu işleminin ve bunun iptaline ilişkin yargısal sürecin Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında kaldığına karar vermiştir(Ljatıfı/Makedonya Yugoslav Cumhuriyeti, §§ 21-23).

31. Daha fazla ilgili uluslararası hukuk için bkz. Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah ([GK], B. No: 2021/2831, 15/2/2023, §§ 36-41).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 15/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Din Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu Jeremy Lauren Lambert, sınır dışı edilmesi ve ikamet izninin iptal edilmesi işlemlerine karşı açtığı davada karar veren Mahkemenin ilgili işlemlerin sebebini Protestan Kiliseler Derneği tarafından Antalya'da gerçekleştirilen bir toplantıya katılması olduğunu açıkça belirttiğini ifade etmiştir. Başvurucu hiçbir zaman misyonerlik faaliyeti gerçekleştirmediğini, hakkında bununla veya başka bir suçla ilgili soruşturma ya da kovuşturma başlatılmadığını belirtmiştir. Başvurucu, Antalya'da gerçekleştirilen dinî nitelikteki bir konferansa yalnızca katılımı nedeniyle başvuru konusu müdahalelere maruz kalması nedeniyle din özgürlüğünün, toplantı hakkının, özel hayata saygı hakkının, adil yargılanma hakkının, etkili başvuru hakkının ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

34. Başvurucu Matthew Vern Black, hakkında N-82 tahdit kodu uygulanmasına karşı açtığı davada davalı idarenin savunma dilekçesinde Antalya'da gerçekleştirilen Aile Konferansına katılması nedeniyle hakkında N-82 tahdit kodu uygulandığı bilgisine yer verdiğini belirtmiştir. Başvurucu Helmut Frank da hakkında N-82tahdit kodu uygulanmasına karşı açtığı davada davalı idarenin savunma dilekçesinde kendisinin misyonerlik faaliyetlerinde bulunduğu bilgisine yer verdiğini ifade etmiştir. Başvurucular, davalı idarenin savunma dilekçelerinde yer verdiği bu iddiaları kabul etmemekle birlikteyalnızca bu gerekçelerle başvuru konusu müdahalelere maruz bırakılmaları nedeniyle din özgürlüğü, toplantı hakkı, özel hayata saygı hakkı, adil yargılanma hakkı, etkili başvuru hakkı ve ayrımcılık yasağı yanında örgütlenme özgürlüklerinin de ihlal edildiğini iddia etmiştir.

35. Başvurucu Amanda Jolyn Krause ise Protestan Hristiyanlık dinî inancına sahip olduğunu, bu nedenle zaman zaman bazı dinî toplantılara ve kilise faaliyetlerine katıldığını fakat Türkiye'de ikamet ettiği süreçte hiçbir suça karışmadığını, hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma yürütülmediğini ifade etmiştir. Anılan başvurucu, kısa dönem

ikamet izninin iptal edilmesine ilişkin işleme karşı açtığı davada, davalı idarenin verdiği savunma dilekçesinde hakkındaki işlemlerin gerekçesini kendisinin misyonerlik faaliyeti yürütmesi olarak gösterdiğini belirtmiştir. Başvurucu, bu nedenle din ve örgütlenme özgürlükleri ile özel hayata saygı hakkı, adil yargılanma hakkı, etkili başvuru hakkı ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

36. Bakanlık görüşünde öncelikle başvuruculara adil yargılanma hakkına ilişkin şikâyetlerinin daha önceki Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihadı doğrultusunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiği değerlendirilmiştir. Başvuruculara ayrımcılık yasağına dair iddiaları konusunda ise başvuruculara kendilerine ne şekilde farklı bir muamele yapıldığı yönünde yeterli bir açıklamada bulunmadıklarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Son olarak başvuruculara Türkiye'de yaşamalarını zorunlu kılan güçlü ailevi bağlara sahip olduklarına dair detaylı bir bilgiye de başvuru formunda yer vermedikleri, bu hususun özel hayata saygı hakkı bağlamında yapılacak bir değerlendirmede dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

37. Bakanlık, İçişleri Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünden (Müdürlük) başvuru konusuna dair yardımcı olabilecek bilgi ve belgeleri talep etmiştir. Müdürlüğün bu talebe dair cevabı da Bakanlık görüşüne eklenmiştir. Müdürlüğün yalnızca Amanda Jolyn Krause'nin başvurusuyla ilgili bilgi ve belge sunduğu anlaşılmıştır. Buna göre Müdürlük Bakanlığın talebine ilişkin cevabında, misyoner çevrelerce Mandi Krause olarak bilindiği belirtilen başvurucunun 2011 yılı itibarıyla misyonerlik faaliyetleri içinde yer aldığı, 2012 yılı Mart ayı itibarıyla yurt dışı bağlantılı ya da merkezli oluşumların etkinliklerine katıldığı, 2013 yılı Ocak ayı itibarıyla Ankara'daki misyoner oluşumlarda sorumlu düzeyinde faaliyet gösterdiği ve Türkiye'deki misyonerlik faaliyetlerini yönlendiren yabancı uyruklu şahıslarla iltisaklı olduğu hususlarına yer vermiştir.

38. Başvurucular Amanda Jolyn Krause ve Jeremy Lauren Lambert, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında bireysel başvuru formunda ileri sürdükleri iddiaları yinelemiştir.

2. Değerlendirme

39. Anayasa’nın 24. maddesinde öngörülen din özgürlüğü, kişinin herhangi bir inanca sahip olması veya olmamasını, inancını serbestçe değiştirebilmesini, inancını açıklamaya zorlanamamasını, bunlardan dolayı kınanamamasını ve baskı altına alınamamasını güvence altına alarak din özgürlüğünün içsel alanını, aynı şekilde öğretim, uygulama, tek başına veya topluca ibadet ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açığa vurma hakkı ile de din özgürlüğünün dışsal alanını tanıyıp koruma altına almıştır (Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 57).

40. Kamu otoriteleri, başvuruculara misyonerlik faaliyetleriyle ilgileri ile Antalya'da gerçekleştirilen Aile Konferansı etkinliğine katılımlarından bahsedilen, ayrıca başvuruculara Türkiye'deki kamu düzeni ve güvenliği yönünden sakıncalı olabileceklerinin değerlendirildiği MİT Başkanlığı raporları doğrultusunda başvurucular hakkında ülkeye girişlerinin ön izne bağlanması anlamına gelen N-82 tahdit kodunu uygulamıştır.

41. Misyonerlik adı altında gerçekleştirilen faaliyetlere kamu düzenini, güvenliğini, başkalarının hak ve özgürlüklerini ya da dengelemede daha ağır basacak diğer bazı değerleri tehlikeye sokması hâlinde orantılı şekilde müdahale edilmesi mümkündür (uygun olmadığı kabul edilen misyonerlik faaliyetlerine ilişkin AİHM değerlendirmesi için bkz. § 27).

42. Anayasa vatandaşlara ülkeye giriş ve ülkeden çıkarılma konusunda mutlak bir hak vermiş iken yabancılar farklı bir rejime tabi tutulmuştur. Uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere bu husus, devletin egemenlik yetkisi kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu da kuşkusuzdur.(A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 54).

43. Somut olayda göç ve sınır kontrolleri ile ilgili olarak kamu otoritelerinin geniş takdir yetkisi çerçevesinde Türkiye'de kamu düzeni ve güvenliğini tehlikeye soktukları değerlendirilen başvurucular hakkında ülkeye girişlerinin ön izne bağlanması anlamına gelen N-82 tahdit kodu uygulanması, ikamet izninin iptal edilmesi ve sınır dışı kararı alınması şeklindeki işlemlerin başvurucuların din özgürlüklerinin dışsal alanına bir müdahale teşkil etmediği sonucuna varılmıştır.

44. Nitekim başvurucuların Türkiye'de yaşadıkları dönemde dinî inançlarının gereğini yerine getirme konusunda herhangi bir engellemeyle ya da ayrımcı bir muameleyle karşılaştıkları konusunda bir şikâyetleri bulunmamaktadır. Bunun yanında haklarında N-82 tahdit kodu uygulanan başvurucular Helmut Frank ve Matthew Vern Black'in Türkiye'den kendi istekleriyle çıktıkları, başvurucular Amanda Jolyn Krause ve Jeremy Lauren Lambert'ın ise hâlen Türkiye'de bulundukları hususları da dikkate alınmalıdır.

45. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun olan başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

46. Açıklanan gerekçelerle din özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu sonuca katılmamışlardır.

B. Sınır Dışı Etme İşlemlerindeki Usul Güvenceleri Kapsamında Yerleşme Hürriyetiyle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

47. Başvurucuların tümü kendilerinin Protestan Hristiyanlık dinî inancına sahip olduğunu, bu nedenle zaman zaman bazı dinî toplantılara ve kilise faaliyetlerine katıldığını, şimdiye kadar herhangi bir misyonerlik faaliyetinde bulunmadığını, ayrıca Türkiye'de ikamet ettikleri süre içinde hiçbir suça karışmadığını ya da haklarında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma yürütülmediğini ifade etmiştir. Başvurucular başvuru konusu müdahalelerle ilgili süreçlerde haklarında N-82 tahdit kodu uygulanmasına sebep olan faaliyetlerinin neler olduğuna ve kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığını ne şekilde tehlikeye düşürdüklerine ilişkinbir bilgi ya da açıklamaya ulaşamadıklarını, bununla birlikte müdahalelerin sebebinin dinî inançlarıolduğunu düşündüklerini, bu durumun son zamanlarda neredeyse bir devlet politikası hâline geldiğini ve Protestan Hristiyanlık inancına sahip birçok yabancının somut bir gerekçe olmaksızın benzer müdahalelere maruz kaldığını ileri sürmüştür.

48. Başvurucular açtıkları iptal davalarında haklarındaki isnada etkili şekilde cevap verebilme imkânının sağlanmaması ve yargı mercilerinin kendileri hakkındaki isnatların doğruluğuna ve hangi şekilde kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığını tehlikeye düşürmüş olabileceklerine ilişkin hiçbir denetim ve değerlendirme de yapmamaları nedeniyle din özgürlükleri ile adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının, ayrımcılık yasağının, başvurucuların bir kısmı ise Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

49. Bakanlık görüşünde sunulan değerlendirmelerebu kararın 36. paragrafında yer verilmiştir.

50. Bakanlık görüşüne cevap veren başvurucular, bireysel başvuru formlarındaki iddiaları yinelemiştir.

2. Değerlendirme

51. Jeremy Lauren Lambert, Amanda Jolyn Krause, Helmut Frank ve Matthew Vern Black dışındaki başvurucular, Protestan Hristiyanlık inancına sahip olmaları nedeniyle başvuru konusu uygulamalara maruz kaldıklarını ileri sürmüşse dekamu otoritelerinin bu yönde yorumlanabilecek gerekçelerinin olmadığı, ayrıca bu konuda başvurucuların Anayasa Mahkemesine dehiçbir bilgi yahut belge sunmadığı görülmüştür. Dolayısıyla Jeremy Lauren Lambert, Amanda Jolyn Krause, Helmut Frank ve Matthew Vern Black dışındaki başvurucuların din özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin şikâyetlerininbu aşamada varsayımdan öteye gidemediği değerlendirilmiş; anılan başvurucular yönünden din özgürlüğü başlığı altında inceleme yapılmasının uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

52. Öte yandan bir yabancının yerleşme hürriyetine sınır dışı etmegibi bir işlemle müdahale edildiğinde Anayasa'nın 40. maddesindeki etkili başvuru hakkı olarak ifade edilen haktan o yabancının faydalanması mümkün hâle gelir. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44). Anlaşıldığı üzere etkili başvuru hakkı, kişiye ihlal edildiği iddia edilen anayasal hakkına kavuşabilmesi için birtakım güvence ve çözümler sağlamaktadır (Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah, § 69).

53. Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin hukuka uygun şekilde ikamet eden yabancıya yetkili merci önünde temsil olunarak sınır dışı etme işleminin hukuka aykırılığına ilişkin gerekçeler öne sürebilme ve durumunu yeniden inceletme hakkı şeklinde birtakım usul güvenceleriyle koruma sağladığı görülmüştür. Bununla birlikte yerleşme hürriyeti tanınan bir yabancının bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı çerçevesinde bu güvencelere anayasal düzeyde de sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Dolayısıyla anılan protokolde yer alan güvencelerin bu bağlamda Anayasa'da karşılığı bulunmaktadır. Bu nedenlerle söz konusu Protokolün 1. maddesinde yer alan güvencelerin ortak koruma alanında kaldığı değerlendirildiğinden sınır dışı edilen yabancıların bireysel başvuru yoluyla bu haklarınıileri sürebilmeleri de mümkündür (Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah, § 70).

54. Başvuruculardan yalnızca Jeremy Lauren Lambert ve M.R.F. hakkında doğrudan sınır dışı etme kararı verilmiştir. Başvuru konusu diğer işlemler N-82 tahdit kodu uygulanması, ikamet izinlerinin iptal edilmesi ve ikamet izinleri bulunmaktayken yurt dışına çıkan

başvurucuların vize taleplerinin reddedilmesi şeklindedir.

55. 30/6/2020 tarihli ve 2020/17 sayılı Tahdit Kodlarına İlişkin Genelge'de; Göç İdaresi Başkanlığı tarafından uygulanan N-82 tahdit kodunun bir giriş yasağı kararı olmadığı, İçişleri Bakanlığının izin ve bilgisi dâhilinde yabancının Türkiye'ye girişine izin verilebileceği, bu doğrultuda dış temsilcilikler aracılığıyla Göç İdaresi Başkanlığına istizan edilerek verilmiş özel meşruhatlı vize hamili yabancıların "N" kodu saklı tutularak ülkeye girişlerine izin verileceği öngörülmüştür. Dolayısıyla N-82 tahdit kodunun doğrudan yabancının hukuki durumu üzerinde etki doğuracak ve böylece iptal davasına konu olabilecek bir uygulama olarak tasarlanmadığı anlaşılmıştır. Bu kod,istihbarat birimlerinin raporları da dikkate alınarak Göç İdaresi Başkanlığının söz konusu uygulamayı yönetebilmesi için iç işleyişinde kullanımına sunulan bir araç olarak öngörülmüştür.

56. Somut olayda ise başvurucular Benjamin Tyler Wood, Helmut Frank, Matthew Vern Black ve Robert Andrew Hoard, yasal ikamet izinleri bulunmaktayken yurt dışına çıkmış fakat haklarındaki N-82 tahdit kodu nedeniyle tekrar ülkeye giriş yapamamıştır. Dolayısıyla bu başvurucular yönünden haklarında yalnızca N-82 tahdit kodu uygulanmış olması pratikte ülkeye geri girememeleri şeklinde hukuki bir etki oluşturmuştur.

57. Ülkemizde yasal olarak ikamet etmekteyken yurt dışına çıkan başvuruculaların ülkeye tekrar girememelerine sebep olan bir işlemin yabancı hakkında sınır dışı kararı uygulanmasıyla aynı sonucu doğurduğu açıktır. Somut olayda idare ve yargı pratiğindeki belirsizlik nedeniyle N-82 tahdit kodu işlemine karşı dava yolunun tüketilmesi ya da ön izin talebinde bulunduktan sonra talebin reddi işlemine karşı dava yolunun tüketilmesi arasında hangisinin bireysel başvuru yönünden etkili başvuru sayılması gerektiğine ilişkin bir değerlendirme yapılması da bu aşamada mümkün görünmemektedir.

58. İkamet izninin iptal edilmesi şeklindeki uygulama ise yabancının yasal olarak ülkede bulunma statüsünü sona erdirmekte ve 6458 sayılı Kanun uyarınca ikamet izni iptal edilen yabancı hakkında doğrudan sınır dışı etme kararı alınabilmektedir. Somut olayda da ikamet izinleri iptal edilen başvurucular Amanda Jolyn Krause, Jeremy Lauren Lambert ve Benjamin Charles Mclure ikamet izinleri iptal edildikten sonra belli bir süre içinde ülkeyi terke davet edilmiş hatta başvurucu Jeremy Lauren Lambert hakkında aynı gün sınır dışı işlemi uygulanmıştır. Başvurucu M.R.F. ise hava alanından yurt dışına çıkış yapmaması üzerine hakkında N-82 tahdit kodu bulunduğundan bahisle önce sınır dışı işlemi uygulandığı, daha sonra ikamet izninin iptal edildiği görülmüştür. Her hâlükârda somut olayda başvuruculaların ikamet izinlerinin iptal edilmesinin sınır dışı işlemiyle aynı etkiyi doğurduğu, başvuruculaların bir kısmının fiilen sınır dışı edilmemesi, bir kısmının ise ülkeyi terke davet edilmeleri üzerine kendilerinin çıkmasının bu değerlendirmeyi değiştirmeyeceği, nitekim ikamet izni iptal edilen yabancının her an başka bir değerlendirme yapılmaksızın sınır dışıedilme riskiyle karşı karşıya bırakıldığı sonucuna varılmıştır.

59. Öte yandan başvurucu Nathan James Bradtke yönünden ayrı bir değerlendirme yapma ihtiyacı söz konusudur. Başvurucu, ikamet izni süresinin bitmesine az bir süre kala uzatma talebinde bulunmuş, başvurucunun ikamet süresi uzatma talebi reddedilmiştir. Başvurucu, anılan talebinin reddedilmesinin sebebinin hakkında N-82 tahdit kodu uygulanması olduğunu öğrenmesi nedeniyle tahdit kodu işlemine karşı dava açmış; davası reddedilmiştir. Öte yandan başvurucunun davayı açtığı tarihte dahi ikamet izni süresi bitmiş durumdadır. Dolayısıyla başvurucu Nathan James Bradtke hakkında N-82 tahdit kodu uygulanmış olmasının somut olayda anılan başvurucu yönünden sınır dışı edilme kararıyla aynı etkiyi

oluşturduğunun söylenebilmesi, başvurucunun ülkede yasal olarak bulunma statüsünün sona ermesinin sebebinin N-82 tahdit kodu olmadığı görüldüğünden mümkün değildir.

60. Bu durumda somut olayda başvurucu Nathan James Bradtke dışındaki tüm başvuruculaın başvuru konusu yaptıkları tüm işlemler ve yargılama süreçleriyle ilgili olarakhaklarındaki isnatlardan haberdar olamadıkları ve karşı argümanlarını ileri süremediklerine ilişkin şikâyetlerinin Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün birinci maddesinin Anayasa'daki karşılığı olarak kabul edilen (Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah, §§ 61-70) yabancıların sınır dışı edilmelerindeki usul güvenceleri kapsamında yerleşme hürriyetiyle bağlantılı etkili başvuru hakkı yönünden incelenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. Başvurucu Nathan James Bradtke Yönünden

61. Başvurucu; hakkında N-82 tahdit kodu uygulanması işlemine karşı açtığı davada, söz konusu işlemin somut uygulanma sebebini hiçbir aşamada öğrenememesi, bu nedenle hakkındaki isnatlara cevap verememesi, mahkemenin ilgili ve yeterli gerekçe göstermeksizin davasını reddetmesi, ayrıca tarafsız ve bağımsız mahkeme kriterlerinin karşılanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca hakkında N-82 tahdit kodu uygulanması şeklinde gerçekleştirilen müdahalenin özel hayatı yönünden yasal dayanağı ve meşru amacı olmayan ölçüsüz bir müdahale oluşturduğunu, bu nedenle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

62. Başvurucu bireysel başvuru formunda yalnızca 2016 yılından beri oturma izniyle Türkiye'de bulunduğu, bilgi teknolojileri alanında lisans sahibi olduğu ve eşiyle üç küçük çocuğu olduğu bilgisini vermiştir. Başvurucu, hakkında N-82 tahdit kodu uygulanmasının ve bu işleme karşı açtığı davanın reddedilmesinin özel hayatını ne şekilde etkilediğine ilişkin olarak somut açıklama yapmamış, bilgi ve belge sunmamıştır. Bu durumda başvuru konusu müdahalenin başvurucunun özel hayatını ciddi şekilde etkilediği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığını ortaya koyamadığı anlaşıldığından başvurucunun somut müdahale ile ilgili şikâyetlerinin özel hayata saygı hakkı başlığı altında incelenmesinin mümkün olmadığı değerlendirilmiştir (aile hayatından değerlendirme yapılan kararlar için bkz. Peri Kırık, B. No: 2015/19795, 9/1/2019, §§ 32-36; Nargıza Gulamova, B. No: 2020/33373, 30/3/2023, §§ 19,20 ; meslekle ilgili olarak özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirme yapılan karar ve ilkeler için bkz. Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 84-96).

63. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin, medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ya da bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğunu belirterek hakkın kapsamının bu konularla sınırlandırıldığını kabul etmiştir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 23; Nihat Akbulak [GK], B. No: 2015/10131, 7/6/2018, § 35; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, § 44). Dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için başvurucunun ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerekir.

64. Başvurucu hakkında N-82 tahdit kodu uygulanmasının medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili bir uyuşmazlık veya bir suç isnadı niteliğinde olmadığı görülmüştür. Bu durumda başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının konusu, Anayasa’da güvence

altına alınan ve Sözleşme kapsamında olan temel hak ve özgürlüklerin koruma alanı dışında kaldığından başvurucu Nathan James Bradtke'nin başvurusunun konu bakımından yetkisizlik gerekçesiyle kabul edilemez bulunması gerekir.

ii. Diğer Başvurucular Yönünden

65. Başvurucu Nathan James Bradtke dışındaki tüm başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan yerleşme hürriyetiyle bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Basri BAĞCI bu sonuca katılmamışlardır.

b. Esas Yönünden

66. Ülkede ikamet eden bir yabancıyı koruma altına alan ilk güvence, sınır dışı etme kararının kanuna uygun şekilde alınmış olması gereğidir. Sınır dışı etme kararının kanuna uygun olarak alındığından söz edilebilmesi için kanun metni ve uygulaması yabancıların davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşımalıdır. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önemlidir (aynı yöndeki değerlendirme için bkz. Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Bunun bir sonucu olarak müdahale yani sınır dışı etmeye ilişkin kanun yeterince erişilebilir ve öngörülebilir olmalıdır (benzer bir değerlendirme için bkz. Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah, § 74).

67. Sınır dışı etme kararını düzenleyenlerin tutum ve uygulamaları da kanunun kalitesi kadarönemlidir. Kamu makamları sınır dışı etme kararına gerekçe teşkil eden eylem ve davranışları somut şekilde belirlemeli ayrıca bunlar da 6458 sayılı Kanun'un 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen sınır dışı sebepleriyle makul seviyede ilintili olmalıdır (Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah, § 75).

68. Diğer taraftan sınır dışı işleminin muhatabı olan yabancının yetkili ve görevli mahkemeler önünde, verilen kararlara karşı gerekçeler sunabilmesi ve durumunun yeniden incelenmesini isteyebilmesi, bu doğrultuda ilk aşamada sınır dışı etme kararının kendisine hukuka uygun şekilde tebliğ edilmesi ve kararın dayanağını oluşturan fiilî sebeplerin neler olduğunu -bazı sınırlamalarla dahi olsa- öğrenebilmesi gerekmektedir. Bunlarla birlikte usul güvencelerinin etkili bir şekilde koruma sağlaması için şeklî bir incelemenin ötesinde yabancının öne sürdüğü iddiaların esası hakkında bir değerlendirme yapılması da şarttır. Ayrıca yabancı, argümanlarını hazırlayıp sunabilmesi için yargılamanın imkân ve kolaylıklarından faydalanabilmelidir. Bu doğrultuda özellikle ülkenin dilini ve hukukunu bilmeyen bir yabancıya davadaki usul kuralları aşırı bir külfet yükleyecek ölçüde katı yorumlanmadan davanın ilerlemesi sağlanmalıdır (Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah, § 76).

69. Somut olayda başvuruculara başvuru konusu müdahalelerin gerekçesi olarak gösterilen, kamu düzeni ve güvenliği yönünden tehlikeli olabileceklerine ilişkin değerlendirmenin 6458 sayılı Kanun'un 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen sınır dışı sebepleriyle makul seviyede ilintili olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanında başvurucular, haklarında uygulanan başvuru konusu tüm işlemlere karşı idari yargıda iptal davası süreci başlatmış ve derece mahkemeleri başvuruculara iddialarının esası hakkında, göç ve sınır kontrolleriyle ilgili idarenin geniş takdir yetkisini de dikkate alarak bir değerlendirme yapmıştır. Dolayısıyla başvuruculara, yabancıların sınır dışı edilmelerinde

sahip olmaları gereken usul güvencelerinin sağlandığıdeğerlendirilmiştir.

70. Açıklanan gerekçelerle Nathan James Bradtke dışındaki başvurucuların sınır dışı etme işlemlerindeki usul güvenceleri kapsamında yerleşme hürriyetleriyle bağlantı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu sonuca katılmamışlardır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucu M.R.F.nin kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Başvurucular Jeremy Lauren Lambert, Amanda Jolyn Krause, Helmut Frank ve Matthew Vern Black'in din özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR'ın karşı oyları ve OY ÇOKLUĞUYLA,

C. Başvurucu Nathan James Bradtke'nin başvurusunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OY BİRLİĞİYLE,

D. Nathan James Bradtke dışındaki başvurucularınyerleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde öngörülen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Kadir ÖZKAYA, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Basri BAĞCI'nın karşı oyları ve OY ÇOKLUĞUYLA,

E. Nathan James Bradtke dışındaki başvurucularınyerleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde öngörülen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR'ın karşı oyları ve OY ÇOKLUĞUYLA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE,

G. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 15/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğu, idare tarafından haklarında N-82 kodu uygulanan ve bu işlem nedeniyle ikamet izinlerinin iptal edilmesi, sınır dışı işlemi uygulanması ya da vize taleplerinin reddedilmesi işlemlerine tabi tutulan başvurucuların din özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarının açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle kabul edilemez olduğuna, etkili başvuru haklarının ise ihlal edilmediğine karar vermiştir. Aşağıda açıklanacak gerekçelerle her iki görüşe de katılma imkânı olmamıştır.

A. Din Özgürlüğü Yönünden

2. Başvuruculardan bazılarının misyonerlik faaliyetinde bulundukları değerlendirilerek haklarında N-82 tahdit kodu uygulanmak suretiyle ikamet izni iptali ve sınır dışı gibi işlemlerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Başvuruculardan ikisinin Protestanlık inancına sahip olanların devlet nezdinde muhatap kabul edilebilmeleri amacıyla çalışmalar yapma ve misyonerlik faaliyetleri yapılması için karar alma amacıyla gerçekleştiği ileri sürülen ve

“Aile Konferansı” adı verilen toplantıya katıldıkları iddia edilmiştir. Diğer iki başvurucudan biri hakkında yargılama sürecinde davalı idare tarafından misyonerlik yaptığı için hakkında söz konusu tahdit kodunun uygulandığı bilgisinin verildiği, diğeri hakkında ise idari ve yargısal süreçte hiçbir somut gerekçeye yer verilmemiş olmakla birlikte bireysel başvuru sürecinde Bakanlık görüşüne eklenen yazıda misyonerlik faaliyetinde bulunduğu için N-82 kodunun uygulandığı bilgisine yer verildiği görülmektedir. Başvurucular din özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

3. Din özgürlüğünü güvence altına alan Anayasa’nın 24. maddesi uyarınca “Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir”. Bu madde hiç kimsenin ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağını; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamayacağını ve suçlanamayacağını belirtmektedir.

4. Anayasa Mahkemesi kararlarında vurgulandığı üzere, din özgürlüğü demokratik toplumun vazgeçilmez unsurlarından biridir. Çoğulculuğa dayanan demokratik bir toplumda devlete düşen görev, muhtelif dünya görüşlerinden veya inançlardan bazılarının “yanlış” olduğunu kabul etmek değil, bireylerin kendi dünya görüşlerine ve inançlarına uygun olarak yaşamaları için gerekli tedbirleri almaktır (Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 54; Levon Berç Kuzukoğlu ve Ohannes Garbis Balmumciyan [GK], B. No: 2014/17354, 22/5/2019, § 97).

5. Öncelikle, çoğunluğun “başvuruculaların din özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin bulunmadığı[nın] açık olduğu” yönündeki görüşüne katılmak mümkün değildir. Esasen kararın gerek “Olay ve Olgular” kısmında (§§ 9-21) gerekse “Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü” başlığı altında (§§ 33-38) yapılan açıklamalardan başvuruculaların misyonerlik faaliyetleri nedeniyle haklarında N-82 tahdit kodu uygulandığı anlaşılmaktadır. Bunun da başvuruculaların din özgürlüğüne müdahale teşkil ettiği izahtan varestedir.

6. Elbette din özgürlüğü mutlak değildir, sınırlandırılabilir. Din özgürlüğüne yönelik her müdahale ihlal teşkil etmeyecektir. Anayasa’nın 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetlere müdahalenin kanunla yapılması, meşru amacının bulunması, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olması gerekir.

7. Başvurucular hakkında uygulanan tahdit kodunun kanuni dayanağı, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 9. maddesinin (7) numaralı fıkrasıdır. Buna göre “Kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı sebebiyle Genel Müdürlükçe… yabancıların ülkeye kabulü ön izin şartına bağlanabilir”. Bunun dışında, ikamet izninin iptaline, sınır dışı ve ülkeye girişe izin vermeme işlemlerine ilişkin farklı kanuni hükümler bulunmaktadır. Dolayısıyla, başvuruculaların din özgürlüğüne yönelik müdahalenin kanuni dayanağının olmadığı söylenemez.

8. Bununla birlikte, söz konusu kanuni düzenlemelerin nitelik bakımından kanunilik şartını sağladıkları kuşkuludur. Kanunilik, bir temel hakkı veya özgürlüğü sınırlandıran yasal hükmün şeklen var olmasının ötesinde, bunun açık, net, belirli ve öngörülebilir olmasını gerektirmektedir. Bunun yanında, temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran bir kanunun kamu makamlarının keyfi muamelelerine karşı koruyucu tedbirleri de ihtiva etmesi beklenmektedir.

9. Bu çerçevede, bilhassa ön izin şartını öngören yasal düzenlemeye baktığımızda, gerek kamu düzeni ve kamu güvenliği kavramlarının soyut niteliğinden gerekse ön izin şartının uygulanmasına ilişkin belirsizliklerden dolayı bu düzenlemenin kanunilik şartını taşıdığını

söylemek güçtür.

10. Bir an için müdahalenin kanunilik şartını sağladığı kabul edilse bile, bu durumda da sınırlamanın meşru amacının bulunması gerekmektedir. 6458 sayılı Kanun'un 9. maddesinin (7) numaralı fıkrasında öngörülen kamu düzenini ve kamu güvenliğini koruma amacının Anayasa'nın 24. maddesinin "14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî ayin ve törenler serbesttir" şeklindeki ikinci fıkrasının atıf yaptığı Anayasa'nın 14. maddesinde mündemiç olduğu varsayılabilir.

11. Bu durumda başvuruculaların misyonerlik faaliyetlerinin, bu kapsamda düzenlenen "Aile Konferansı" adlı toplantının kamu düzeni ve kamu güvenliğine yönelik nasıl bir tehdit oluşturduğunun gösterilmesi gerekmektedir. Somut olayda ne idari ne de yargısal süreçte başvuruculaların faaliyetlerinin kamu düzeni veya güvenliğine yönelik bir tehlike yarattığına dair herhangi bir somut gerekçe ortaya konulamamıştır. Dahası başvuruculardan biri dışında diğerlerinin misyonerlik başlığı altında ne tür faaliyetler yaptıkları da belirlenmiş değildir.

12. Sınırlamaların meşru amacının olduğu kabul edilse bile demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmaması zorunludur. Başka bir ifadeyle, din özgürlüğü üzerindeki istisnai sınırlamanın zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanmasına yönelik olması gerekir. Bunun için de sınırlamanın amaca ulaşmak için elverişli, başvurulabilecek son çare ve alınabilecek en hafif tedbir olması gerekmektedir.

13. Başvuruculara göre, katıldıkları ifade edilen "Aile Konferansı" toplantıları, Protestan Kiliseleri Derneği tarafından neredeyse Derneğin kuruluşundan itibaren her yıl kamu otoritelerinin bilgisi dahilinde yapılmakta, gizli gündemi olmayan ve şeffaf şekilde gerçekleşen bu toplantılara Türkiye'de bulunan yerli ve yabancı kilise önderleri aileleriyle birlikte katılmaktadır. Başvuruculaların bu iddialarının aksine, toplantıların gizli yapıldığını veya kamu düzenine, kamu güvenliğine yahut kamu sağlığına zarar verdiğini gösteren herhangi bir bilgi ortaya konulabilmiş değildir.

14. Diğer yandan, başvuruculara yöneltilen "misyonerlik" faaliyetinin soyut düzeyde ve kategorik olarak kamu düzeni veya güvenliğine yönelik bir tehdit olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Dinlerin doğuşuyla başlayan ve belli bir dine mensup olanların başkalarına da bu dini ya da inancı yayma çabaları olarak kabul edilen misyonerlik -barışçıl olmak, kamu düzenini, güvenliğini ve başkalarının haklarını ihlal etmemek kaydıyla- genelde ifade özgürlüğünün özelde de din özgürlüğünün güvencesi altındadır.

15. Nitekim Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu bir kararında misyonerliğin mevzuatta suç olarak kabul edilmediğini açıkça ifade etmiştir. Kurul'a göre "bir dini yaymak olarak tanımlanabilecek misyonerlik, mevzuatımızda suç olarak kabul edilmediği gibi; davacının yürüttüğü iddia edilen misyonerlik faaliyetinin milli güvenlik ve kamu düzenini tehlikeye soktuğu yolunda herhangi bir somut tespite de dosyada rastlanılmamaktadır." (Danıştay İDDK, E. 2013/797, K. 2015/126, 28/1/2015).

16. Kuşkusuz, belli şartlar altında misyonerlik faaliyetlerine sınırlama getirilebilir. Bu noktada kamu otoritelerinden beklenen, bu faaliyetlerin kamu düzeni ve güvenliğini tehdit ettiklerini ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya koymaktır.

17. Somut olayda, idare ve mahkemeler başvuruculaların faaliyetlerinin kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı bakımından neden ve nasıl bir tehlike arz ettiğine dair hiçbir aşamada somut bir açıklama yapmamışlardır. Kamu otoriteleri, çoğunluk dini dışındaki bir

dinin yayılmasına yönelik faaliyetleri soyut ve kategorik ifadelerle kabul edilemez bulmuşlardır.

18. Öte yandan, başvurucular, kendilerine uygulanan tahdit kodunun gerekçesini hiçbir aşamada öğrenemediklerini, bu nedenle de etkili şekilde kendilerini savunma imkânından yoksun kaldıklarını ileri sürmüşlerdir. Başvurulara konu işlemler, Göç İdaresi Başkanlığı (Başkanlık) tarafından başvurucular hakkındaki istihbârî bilgileri ihtiva eden yazılara dayanılarak gerçekleştirilmiştir. Başkanlık bu yazıları 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun ek 1. maddesi doğrultusunda başvuruculara vermediği gibi mahkemelere de sunmamıştır.

19. Başvurulara konu idari işlemlerin tesisinde yetkili olan Başkanlığın, bu görevini yerine getirirken istihbarat kurumlarından yardım alabileceği, bunu yaparken de istihbârî nitelikteki gizli bilgilerin aleniyet kazanmasını engelleyecek tedbirleri de alması gerekeceği izahtan varestedir.

20. Bununla birlikte, Başkanlığın tüm eylem ve işlemleri Anayasa'nın 125. maddesi kapsamında yargı denetimine açıktır. Dolayısıyla, Başkanlık takdir yetkisini kullanarak tahdit kodları oluştururken dayanılan somut gerekçelerin -istihbarat hizmetlerinin gizliliğine zarar vermeyecek şekilde- yargı denetimine açılması ve muhataplarına da bu gerekçeler karşısında kendi argümanlarını sunma fırsatının verilmesi gerekmektedir. Bunun aksinin kabulü, istihbarat raporlarına dayanılarak yapılan idari eylem ve işlemlerin fiilen yargı denetimi dışında bırakılması anlamına gelecektir.

21. Başvurulara konu somut olayda, başvurucular haklarında uygulanan tahdit kodunun ve buna bağlı diğer işlemlerin gerekçesini hiçbir aşamada öğrenememişler ve bu gerekçelere karşı argümanlarını sunma fırsatı bulamamışlardır. Dolayısıyla sınırlama teşkil eden işlemlere ilişkin kamu makamlarınca ilgili ve yeterli gerekçe sunulmadığı gibi bu işlemlere karşı etkili bir yargı denetiminin de gerçekleştirilmediği anlaşılmaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle, başvurucuların din özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekirdi.

B. Yerleşme Hürriyetiyle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkı Yönünden

23. Başvurucular hakkında N-82 koduna dayalı olarak ikamet izninin iptali, sınır dışı etme ve yırt dışına çıkanların ülkeye giriş taleplerinin reddi işlemleri tesis edilmiştir. Tüm başvurucular bu işlemler ve yargılama süreçleriyle ilgili olarak haklarındaki isnatlardan haberdar olamadıklarını ve bu nedenle karşı argümanlarını sunamadıklarını ileri sürmüşlerdir. Bu şikayetlerin tarafı olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin Anayasamızdaki karşılığı olarak kabul edilen yabancıların sınır dışı edilmelerindeki usul güvenceleri kapsamında yerleşme hürriyetiyle bağlantılı etkili başvuru hakkı yönünden değerlendirilmesi gerekmektedir (Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah [GK], B. No: 2021/2831, 15/2/2023, §§ 61-70).

24. Sınır dışı işlemine muhatap kişilere sağlanması gereken güvencelerden biri, bu kişilerin haklarındaki işlemlere karşı yetkili mahkemeler önünde kendilerini savunabilmeleri, bunun için de öncelikle işlemlerin gerekçelerinden haberdar olabilmeleridir. Sağlanan usul güvencesinin etkili olması, yabancının iddiaları hakkında şeklî bir incelemenin ötesinde bunların esası hakkında değerlendirme yapılmasına bağlıdır (Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah [GK], § 76).

25. Somut olayda, yukarıda ifade edildiği gibi, başvurucular hiçbir aşamada haklarındaki işlemlerin somut gerekçelerinden haberdar edilmemiştir. Bu durumda başvurucuların haklarında uygulanan işlemlere karşı mahkemeler önünde iddialarını ileri sürebilmeleri ve durumlarının yeniden incelenmesini isteyebilmeleri için söz konusu işlemlerin dayanağını oluşturan nedenleri -sınırlı da olsa- öğrendikleri, dolayısıyla ileri sürdükleri iddiaların esası hakkında değerlendirme yapılmasını sağlayan bir usul güvencesine sahip oldukları söylenemeyecektir. Bu sebeple -başvurusu oybirliğiyle kabul edilemez bulunan biri dışında- tüm başvuruculaların yerleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekirdi.

26. Yukarıda (A) ve (B) başlıkları altında açıklanan gerekçelerle, başvuruculaların din özgürlüğü ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini düşündüğümden çoğunluğun “kabul edilemezlik” ve “ihlal olmadığı” yönündeki kararlarına katılmıyorum.

Başkan Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuruda ilk olarak sınır dışı etme işlemlerindeki usul güvenceleri kapsamında yerleşme hürriyetleriyle bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edildiği ileri sürülmüştür. Başvuranlar bu iddialarını; kendilerine uygulanan N-82 tahdit kodu uygulamalarının nedeninin neler olduğunu, kamu güvenliği ve kamu düzenini ne şekilde tehlikeye düşürdüklerine ilişkin iddialara cevap vermelerini sağlayabilecek herhangi bir bilgi veya açıklamaya ulaşamadıkları ve idarenin isnatlarına karşı etkili bir denetim imkanının sağlanmadığı gerekçelerine dayandırmıştır.

2. Başvuruculaların bir kısmı yasal ikamet izni bulunmaktayken yurt dışına çıkmış fakat haklarındaki tahdit kodu nedeniyle tekrar ülkeye giriş yapamamışlardır. Bu durumdakilerin ülkeye geri girmelerine sebep olan idari işlem, bir yabancı hakkında sınır dışı kararı uygulamasıyla aynı sonucu doğurmaktadır. Bir kısım başvurucular bakımından söz konusu olan ikamet izninin iptal edilmesi ise ilgili yabancının ülkede yasal olarak bulunma statüsünü sona erdirdiğinden 6458 sayılı Kanun uyarınca bu durumda doğrudan sınır dışı etme kararı alınabilmektedir. Başvuruya konu olayda da bu durumdaki başvurucular hakkında ikamet izinleri iptal edildikten sonra belli bir süre içinde ülkeyi terk etmeleri istenmiştir.

3. AYM’nin çoğu kararında vurguladığı üzere Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı, anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren kimselerin hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkanı sağlanmasını kapsamaktadır (bkz. Y.T. B. No: 2016/22418, 30.5.20129, par. 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8.7.2020, par. 44).

4. Sınır dışı işlemine muhatap olan yabancıların bu işleme karşı haklarını arayabilmeleri, durumun yeniden incelenmesini talep edebilmeleri, dava yolunu kullanabilmeleri için idari işlemin dayanağı olan fiili veya hukuki nedenlerin, olguların kendilerine bildirilmesi gerekmektedir. Ancak bu halde idari işleme karşı kendi gerekçelerini ileri sürme, işlemin dayanağı olduğu belirtilen olgulara veya nedenlere karşı haklarını yargı mercii önünde savunabilme imkanına kavuşabileceklerdir. Başka deyişle belirtilen hususlar etkili başvuru hakkının gereklerindendir. Öte yandan dava yoluna başvuranlara yargı mercilerince iddia ve

savunmalarını ileri sürme konusunda gerekli kolaylıkların tanınması ve bu yöndeki gerekçeleri ve sundukları delillere ilişkin incelemenin yargı mercilerince hakkın gerektirdiği özen ve derinlikte yapılması zorunludur.

5. İncelenen başvuruya konu olayda gerek dava öncesinde gerekse idare mahkemesi tarafından yapılan yazışmaya karşın başvuranlara uygulanan idari işlemin dayanağı olan olgu veya nedenlerin açıklanması talebi gizlilik gerekçesiyle reddedilmiştir. Davaya konu işlemin hukuka uygunluk denetiminin yapılabilmesi, işlemin dayanağı olan olgusal nedenlerin açıklanmasıyla doğrudan bağlantılıdır. İkincillik ilkesi gereği bu denetimin öncelikle ilgili yargı merci tarafından yapılması zorunludur. Bu eksikliğin AYM tarafından giderilmesi de söz konusu değildir. Sonuç olarak ilgili davalarda idari işlemin dayanakları araştırılıp tartışılmamış, ilgili ve yeterli gerekçe gösterilmemiş ve usul güvenceleri yerine getirilmemiştir.

6. Başvuranlardan dördü ise sözü edilen idari işlemlerle dini faaliyetlere katılma imkanlarının ellerinden alınması nedeniyle din hürriyetlerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bu başvuranlar hakkındaki davalarda da başvuranların iddiaları mahkemeler tarafından tartışılmamış, ilgili ve yeterli gerekçe açıklanmadan davaları reddedilmiştir. Usul güvenceleri sağlanmadan verilen kararlar dolayısıyla anılan başvuruların esasına girilerek din hürriyeti yönünden esastan inceleme yapılması gerekirken açıkça dayanaktan yoksunluğu sonucuna ulaşılması görüşümüzce doğru olmamıştır.

7. Başvuruya konu yerleşme hürriyeti bağlamında ise başvuranlar, işleme karşı açtıkları davada işlemin nedenini oluşturan olguları öğrenememişler ve buna karşı kendi haklarını savunma imkanına kavuşamamışlardır. Mahkeme de idari işlemin olgusal nedenini açıklığa kavuşturup tartışmadan ve ilgili ve yeterli gerekçe göstermeden ret kararı vermiştir. Bu nedenle başvuranların etkili başvuru haklarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmalıdır.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY

Somut başvuruda Mahkememiz çoğunluğunca, Nathan James Bradtke isimli başvurucu dışındaki başvurucular yönünden sınır dışı etme işlemlerindeki usul güvenceleri kapsamında yerleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia bakımından başvuru kabul edilebilir bulunarak işin esasının incelenmesine karar verilmiştir. Aşağıda açıklanan nedenlerle bu konuda çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Başvurucular, kendilerinin Protestan Hristiyanlık dinî inancına sahip olduklarını, bu nedenle zaman zaman bazı dinî toplantılara ve kilise faaliyetlerine katıldıklarını, kendilerinin şimdiye kadar herhangi bir misyonerlik faaliyetinde bulunmadıklarını, ayrıca Türkiye'de ikamet ettikleri süreçte hiçbir suça karışmadıklarını ya da haklarında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma yürütülmediğini ifade etmişlerdir.

Ayrıca kendilerine uygulanan başvuru konusu müdahalelerle ilgili süreçlerde haklarında N-82 tahdit kodu uygulanmasına sebep olan faaliyetlerinin neler olduğu ve kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığını ne şekilde tehlikeye düşürdüklerine ilişkin bir bilgi ya da açıklamaya ulaşamadıklarını, bununla birlikte müdahalelerin sebebinin kendilerinin dinî inançları olduğunu düşündüklerini, bu durumun son zamanlarda neredeyse bir devlet politikası hâline geldiğini ve Protestan Hristiyanlık inancına sahip birçok yabancının somut bir gerekçe olmaksızın benzer müdahalelere maruz kaldıklarını da ileri sürmüşlerdir.

Başvurucular ayrıca açtıkları iptal davalarında haklarındaki isnada etkili şekilde cevap verebilme imkânının sağlanmaması ve yargı mercilerinin kendileri hakkındaki isnatların doğruluğuna ve hangi şekilde kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığını tehlikeye düşürmüş olabileceklerine ilişkin hiçbir denetim ve değerlendirme de yapmamaları nedenleriyle din özgürlükleri ile adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının, ayrımcılık yasağının, Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

Mahkememizce başvurucuların din özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin bulunmadığının açık olduğu gerekçesiyle başvurunun bu kısmının, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Dosyadaki verilere göre başvurucular kısa veya uzun süreli çalışma izinleri ile Türkiye'de yaşamakta olup, aynı zamanda çok uluslu Evanjelik Kiliseler Birliği ismiyle bilinen bir organizasyonun da mensubudurlar. Başvurucular kendilerinin Protestan inancına sahip olmalarına karşılık misyonerlik faaliyeti yürütmediklerini belirtmektedirler.

Diğer taraftan 30/1/2019-2/2/2019 tarihleri arasında Antalya'da gerçekleşen toplantıyı, mensubu oldukları Kiliseler Birliğinin Türkiye Devleti nezdinde muhatap kabul edilmesinin sağlanması amacıyla yaptıklarını da kabul etmektedirler.

Anayasa'nın 24. maddesinde düzenlenen din ve vicdan hürriyeti herkes açısından tanınan bir hak olduğundan yabancıların da Devletin egemenlik sahası içerisinde bu haktan yararlanacaklarında tereddüt yoktur. Bu hürriyetin doğal bir uzantısı olarak kişilerin zor kullanmamak koşuluyla inançlarını diğer bireylerle paylaşmasının önünde de bir engel bulunmamaktadır.

Ancak somut olayda olduğu gibi uluslararası organizasyon niteliği gösteren bir yapının ülke genelinde taşra yapılanması meydana getirip il düzeyinde sorumlular belirlemek suretiyle faaliyet göstermesi ve mensubu oldukları Kiliseler Birliğinin Türkiye Devleti nezdinde muhatap kabul edilmesini sağlamak istemesi hem genel olarak hem de daha özelde ulusal güvenlik boyutu itibarıyla doğrudan Devletin egemenlik hakkının kullanılmasıyla ilgili konulardır.

Dolayısıyla konu, niteliği gereği Devletin çok bir geniş takdir hakkının bulunduğu bir alana ilişkindir. Hal böyle olunca konunun değerlendirilmesinde mütekabiliyet durumunun da gözetilmesinin gerekeceği açıktır.

Bu bağlamda belirtmek gerekir ki yabancıların sınır dışı edilmeleri ile alakalı 7 Nolu Ek Protokolün birinci maddesinin ikinci fıkrasında, bir yabancının sınır dışı edilmesinde kamu düzeni yararı veya ulusal güvenlik nedenleri açısından bir gereklilik mevcut ise maddenin birinci fıkrasındaki usul güvencelerinin geçerli olmayacağı hükme bağlanmıştır.

Somut olayda da başvurucular hakkında tesis edilen sınır dışı etme işlemleri, kamu düzeni ve güvenliği yönünden tehlikeli olabileceklerine ilişkin değerlendirmeler nedeniyle alınmıştır. İşleme esas alınan veriler incelendiğinde, söz konusu verilerin 6458 sayılı Kanun'un 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen sınır dışı sebepleriyle sıkı şekilde örtüştükleri anlaşılmaktadır.

Bu nedenle somut olayın konu bakımından bireysel başvuru mevzusu yapılamayacağını, dolayısıyla başvurucuların yerleşme hürriyetiyle bağlantılı etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddialarına dayalı müracaatlarının kabul edilemez olduğunu değerlendirdiğimizden aksi yöndeki çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili Kadir ÖZKAYA Üye Yıldız SEFERİNOĞLU Üye Basri BAĞCI

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuruculaların tamamı kısa dönem ya da uzun dönem ikamet izinleriyle yasal olarak Türkiye'de ikamet etmekteyken haklarında Göç İdaresi Başkanlığınca ülkeye girişleri için ön izin alınması anlamına gelen N-82 tahdit kodu uygulanmıştır.Söz konusu kodun uygulanmasına dair kararlar, Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) Başkanlığının ilgili yazıları uyarınca kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması gerekçesiyle verilmiştir.

A) Başvurucular Amanda Jolyn Krause, Helmut Frank, Matthew Vern Black ve Jeremy Lauren Lambert'in Din ve Vicdan Hürriyetlerinin İhlal Edildiği İddiaları Yönünden

2. Başvuruculaların açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan din ve vicdan hürriyetlerinin ihlal edildiği iddialarının kabul edilebilir olduğu değerlendirilmektedir.

3. İnsanlık tarihinin en eski olgularından biri olan din, pek çok kişi için dünyayı ve kâinatı, hayatı ve ölümü, iyiliği ve kötülüğü anlamlandırma ve açıklamada önemli bir rol oynamaktadır. Bireysel olduğu kadar toplumsal yönü de bulunan din, tarihsel olarak çeşitli toplumsal kurumların oluşumunda, gelişiminde ve varlığını sürdürmesinde de doğrudan veya dolaylı olarak etki sahibidir. Din ve vicdan özgürlüğü demokratik toplum düzeninin oluşması ve sürdürülmesi açısından hayati bir işlev görmektedir. Bu nedenlerle gerek ülke anayasalarının çoğunda gerekse de evrensel ve bölgesel düzeyde insan haklarına ilişkin uluslararası bildiri ve sözleşmelerin önemli bir kısmında din ve vicdan özgürlüğü bazı sınırlamalara tabi olmak şartıyla güvence altına alınmıştır.

4. Din ve vicdan özgürlüğü Anayasa'nın 2. maddesinde ifade edilen insan haklarına saygılı, demokratik, laik ve sosyal hukuk devletinin olmazsa olmaz unsurlarından biridir.

5. Anayasa'nın 24. maddesinin ilk fıkrasında herkesin, vicdan, dinî inanç ve kanaat özgürlüğüne sahip olduğu vurgulanmış, ikinci fıkrasında da bu özgürlüğün doğal bir sonucu olarak özgürlüklerin kötüye kullanılmasını yasaklayan 14. madde hükümlerine aykırı olmamak koşuluyla ibadetin, dinî ayin ve törenlerin serbest olduğunun altı çizilmiştir. Üçüncü fıkrada ise, kimsenin, ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamayacağı ve suçlanamayacağı ilkesine yer verilmiştir. Bu madde, kişinin herhangi bir inanca sahip olması veya olmamasını, inancını serbestçe değiştirebilmesini, inancını açıklamaya zorlanmamasını, bunlardan dolayı kınanmamasını ve baskı altına alınmamasını güvenceye alarak din ve vicdan özgürlüğünün içsel alanını korurken, öğretim, uygulama, tek başına veya topluca ibadet ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açığa vurma hakkı ile de din ve vicdan özgürlüğünün dışsal alanını tanıyıp güvence altına almıştır.

6. Anayasa'nın 24. maddesi bir din veya inançtan kaynaklanan her davranışı güvence altına almamaktadır. Bununla birlikte, kişinin dinini ve inancını açığa vurma özgürlüğü sadece Anayasa'nın 24. maddesinin beşinci fıkrasında belirtilen nedenlerle ve Anayasa'nın 13. maddesindeki koşullarda sınırlanabilir (Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 59).

7. Anayasa Mahkemesi (AYM) din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili verdiği bir kararında bu özgürlük bağlamında çoğulculuk hakkında şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

Çoğulculuk ise herkesin kendi kimliğiyle ve kendisi olarak toplumsal ve siyasal yaşama

katılmasıyla mümkündür. Farklılıkların ve farklı olanların tanınmadığı ve tehditler karşısında korunmadığı bir yerde çoğulculuktan bahsedilemez. Çoğulcu toplumda devlet, bireylerin kendi dünya görüşlerinin ve inançlarının gereğine uygun olarak yaşamalarını sağlamakla yükümlüdür. Devlet, toplumda var olan görüşlerden veya yaşam tarzlarından birini "yanlış" kabul etme yetkisine sahip değildir. Bu bağlamda Anayasa'da yer alan sınırlama sebepleri bulunmadıkça, farklılıkların bir arada yaşatılması, çoğunluğun ya da azınlığın hoşuna gitmese de çoğulculuğun bir gereğidir (Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 54).

8. AYM bir başka kararında da aşağıdaki tespitleri yapmıştır:

Katı laiklik anlayışına göre din, bireyin sadece vicdanında yer bulan, bunun dışına çıkarak toplumsal ve kamusal alana kesinlikle yansımaması gereken bir olgudur. Laikliğin daha esnek ya da özgürlükçü yorumu ise dinin bireysel boyutunun yanında aynı zamanda toplumsal bir olgu olduğu tespitinden yola çıkmaktadır. Bu laiklik anlayışı, dini sadece bireyin iç dünyasına hapsetmemekte, onu bireysel ve kolektif kimliğin önemli bir unsuru olarak görmekte, toplumsal görünürlüğüne imkân tanımaktadır… Laik devlet, resmî bir dine sahip olmayan, din ve inançlar karşısında eşit mesafede duran, bireylerin dinî inançlarını barış içerisinde serbestçe öğrenebilecekleri ve yaşayabilecekleri bir hukuki düzeni tesis eden, din ve vicdan hürriyetini güvence altına alan devlettir (AYM, E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012).

9. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. maddesi ile Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin 18. maddesi de düşünce, din ve vicdan özgürlüğünü güvenceye bağlamıştır.

10. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) din ve vicdan özgürlüğünü Avrupa kamu düzeninin temel unsuru olan demokrasinin en önemli ilkelerinden biri olarak kabul etmektedir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 9. maddesi din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin iki alanı korumaktadır. Bunlardan birincisi, herkesin düşünce, din ve vicdan özgürlüğüne mutlak olarak sahip olduğu içsel alan, ikincisi ise bu hakkın dışa vurulması sonucu ortaya çıkan ve sınırlı olan dışsal alandır.

11. AİHM, bir kararında Sözleşme'nin 9. maddesindeki özgürlüğün çoğulcu demokratik toplum açısından taşıdığı öneme aşağıdaki şekilde dikkat çekmiştir:

9. maddede korunan düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, Sözleşme'deki anlamıyla 'demokratik toplum'un temel taşlarından biridir…Yüzyıllar süren bir mücadele sonucunda, büyük bir bedelle kazanılan ve demokratik toplumun ayrılmaz bir unsuru olan çoğulculuk da bu özgürlüğe dayanmaktadır. Din özgürlüğü her ne kadar öncelikle bireysel vicdanı ilgilendiren bir mesele olsa da o aynı zamanda, diğer şeylerin yanı sıra, kişinin dinini açıklama özgürlüğünü de ifade etmektedir. Söz ve amelle tanıklıkta bulunma, dinsel inançların varlığı ile bağlantılıdır (Kokkinakis/Yunanistan, B. No. 14307/88, 25/5/1993, § 31).

12. AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 16 Numaralı Protokol uyarınca Belçika Danıştay'ının talep ettiği tavsiye görüşünde, gizli bilgiler kullanılarak gerçekleştirilen müdahalelerin hak ve özgürlüklere etkisini incelemiştir. AİHM, bireyin aleyhine olan bir tedbirin gizli bilgilere dayandığı durumlarda, yalnızca usuli hakları kısıtlayan ve bu hakların özünü etkilemeyen tedbirlere izin verilebileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda müdahalenin sebebini oluşturan delilin ya da bilginin, daha üstün olduğu konusunda somut olarak gerekçelendirilmiş bir kamu yararı bulunması sebebiyle taraflardan birine sunulmaması

halinde, bu taraf yönünden yaratılan dezavantaj ve zorlukların yargı mercilerince dengelenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Mahkemeye göre söz konusu dengeleme yapılırken öncelikle yargı mercilerinin gizli bilginin içeriğine ve kişinin hakkına yapılan müdahalede kullanıldığı bağlama ilişkin bir denetleme yapması beklenmektedir. Buna göre açığa çıkmamasında kamu yararı bulunan bilgilerin gizliliğinin korunması ve soruşturmaların etkin şekilde yürütülmesini baltalamayacak şekilde kişinin kendisine yöneltilen isnadın özü hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir (European Court of Human Rights Grand Chamber Advisory Opinion as to whether an individual may be denied authorisation to work as a security guard or officer on account of being close to or belonging to a religious movement Requested by the Conseil d'État of Belgium-Request no. P16-2023-001, 14 December 2023, § 117).

13. AİHM, bir yabancının ülkeye girişi ya da orada ikametinin Sözleşme tarafından garanti edilmediğini vurgulayarak göç ve sınır kontrollerinin Sözleşme'den doğan yükümlülüklerle uyumlu biçimde gerçekleştirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Abdulaziz, Cabales ve Balkandali/Birleşik Krallık, B. No:15/1983/71/107-109, 28/5/1985, §§ 59-60). Mahkeme, özellikle Sözleşme'nin 9. maddesinde öngörülen din özgürlüğü yönünden kendi başına din özgürlüğüne müdahale oluşturacağından bahsedilemeyecek olmasına rağmen sınır dışı işleminin din özgürlüğünü engellemek ve bir dinin ya da felsefenin mensupları tarafından yayılması faaliyetlerini bastırmak amacıyla gerçekleştirilmiş olması hâlinde din özgürlüğüne müdahale oluşturduğunun kabul edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir (Omkarananda and the Divine Light Zentrum/İsviçre, B. No: 8118/77, 19/3/1981, § 118).

14. Perry/Letonya (B. No:30273/03, 2/6/2008) kararında da AİHM, millî güvenlik yönünden tehlike oluşturduğu gerekçesiyle Evanjelik papaz olan başvurucuya yalnızca dinî faaliyetlerde bulunmama şartıyla ikamet izni verilmesinin başvurucunun din özgürlüğüne müdahale oluşturduğuna işaret etmiştir (Perry/Letonya, § 53). Mahkeme bu şartla verilen ikamet izni şeklindeki başvuru konusu müdahale yönünden hiçbir öngörülebilirliği bulunmaması nedeniyle yeterli kanuni dayanak oluşturduğundan bahsedilemeyeceğine ve bu nedenle din özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir (Perry/Letonya, §§ 64-65).

15. AİHM, Nolan ve K./Rusya (B. No: 2512/04, 12/2/2009) kararında, temellerini Hristiyanlık dininden alan bir dinî akım olan Unification Church papazının, millî güvenliği tehlikeye düşüren faaliyetlerde bulunduğu gerekçe gösterilerek Rusya'dan sınır dışı edilmesi ve ülkeye girişinin yasaklanmasının din özgürlüğüne müdahale teşkil ettiğine karar vermiştir. AİHM, her ne kadar kamu otoriteleri tarafından başvurucunun dinî inancı ve ibadetleri nedeniyle değil millî güvenliği tehlikeye düşüren diğer bazı faaliyetleri nedeniyle Rusya'ya girişinin yasaklandığı belirtilmişse de kamu otoritelerinin bu faaliyetlerin neler olduğu ve millî güvenliği nasıl tehlikeye düşürdüğü konusunda hiçbir aşamada somut bir açıklama yapamamış olduklarını dikkate almıştır (Nolan ve K./Rusya, §§ 63-67).

16. Anılan kararda AİHM, millî güvenliğin söz konusu olduğu durumlarda dahi demokratik bir toplumda hukuk devleti ve kanunilik ilkelerinin kişilerin temel haklarını etkileyen müdahalelerin sebeplerini ve ilgili delilleri denetlemeye yetkili bağımsız bir otorite önünde silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin sağlandığı süreçlerle haklarını arama imkânına sahip olmalarını gerektirdiğini vurgulamıştır. Eğer gerekiyorsa anılan ilkeler zedelenmeden gizli bilgilerin kullanımıyla ilgili usule ilişkin sınırlamalara başvurulabileceğini de eklemiştir. Kararda kişilerin, kamu otoritelerinin millî güvenliğin tehlikede olduğuna dair değerlendirmelerine etkili bir şekilde cevap verebilmeleri imkânının sağlanması, ayrıca her ne kadar kamu otoritelerinin bu yöndeki değerlendirmeleri, takdir

yetkileri dikkate alındığında önemli olsa da bağımsız bir otoritenin idare tarafından yeterli bir olgusal temel sunulmayan ya da milli güvenlik teriminin hukuka aykırı veya keyfî şekilde yorumlandığı açık olan durumlarda harekete geçmesi gerektiği ifade edilmiştir (Nolan ve K./Rusya, §71). Sonuç olarak AİHM somut olayda bu güvencelerin sağlanmamış olması nedeniyle başvuruculların din özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir (Nolan ve K./Rusya, §§ 72-75).

17. AİHM Nolan ve K./Rusya kararında başvuruculların Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde öngörülen haklarının ihlal edildiği iddiasını da incelemiştir. Söz konusu kararda AİHM, taraf ülkelerin bir yabancıyı sınır dışı edip etmemek konusunda takdir yetkisine sahip olduklarını fakat bu yetkilerini Sözleşme'de öngörülen diğer hakların ihlaline sebep vermeyecek şekilde kullanmaları gerektiğini hatırlatmıştır. Bu kapsamda ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin yabancıların ancak ilgili kanun uyarınca alınmış bir kararla ve belli usule ilişkin güvencelerin sağlanması şartıyla sınır dışı edilebilmelerini garanti altına aldığı belirtilmiştir. Bu bağlamda AİHM, anılan kararda kamu otoritelerinin millî güvenlik ve kamu düzeninin tehlikede olduğuna dair iddialarını ortaya koyan somut hiçbir delil sunamadıklarını dikkate almıştır. AİHM, somut olayda başvuruculara, ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde öngörülen usule ilişkin güvencelerin sağlanmadığına ve bu maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir (Nolan ve K./Rusya, §§ 114-116).

18. Önmüzdeki olayda, başvuruculların Anayasa’nın 24. maddesi tarafından korunan bir hakkı olup olmadığı, eğer varsa buna yönelik bir müdahalenin olup olmadığını belirlemek gerekmektedir. Müdahale olduğunun tespiti durumunda, bunun Anayasa’nın 13. maddesi kapsamında kanunla öngörülme, meşru bir amaç içerme ve demokratik toplumda gerekli olma şartlarını yerine getirip getirmediği değerlendirmelidir.

19. Başvurucular kendilerinin Protestan Hristiyanlık dinî inancına sahip olduklarını, bu nedenle zaman zaman bazı dinî toplantılara ve kilise faaliyetlerine katıldıklarını, kendilerinin şimdiye kadar herhangi bir misyonerlik faaliyetinde bulunmadıklarını, ayrıca Türkiye'de ikamet ettikleri süreçte hiçbir suça karışmadıklarını ya da haklarında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma yürütülmediğini ifade etmişlerdir. Başvuruculların tamamı, kendilerine uygulanan başvuru konusu müdahalelerle ilgili idari ve yargısal süreçlerin hiçbir aşamasında haklarında N-82 tahdit kodu uygulanmasına sebep olan faaliyetlerinin neler olduğu ve kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığını ne şekilde tehlikeye düşürdüklerine ilişkin -haklarındaki iddialara cevap verme imkânları sağlanacak şekilde- somut bir bilgi ya da açıklamaya ulaşamadıklarını beyan etmişlerdir.

20. Başvuruculların açtıkları iptal davalarında davalı idare olan Göç İdaresi Başkanlığı, ilgili MİT Başkanlığı yazılarında başvuruculların misyonerlik yaptıkları ya da mensubu oldukları kilisenin “Aile Konferansı” adlı toplantısına katıldıklarından bahsedildiğini ve N-82 kodunun bu doğrultuda uygulandığını belirtmiştir. Başvuruculara ilgili yargılama süreçlerinin bir kısmında da MİT Başkanlığının ilk derece mahkemelerinin önlerindeki dava ile ilgili bilgi isteme yönündeki ara kararlarına, 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanunu’nun ek 1. maddesi uyarınca dava dosyasına değil fakat Mahkeme heyetinin bilgisine sunulabileceği şeklinde cevap verdiği görülmektedir. Bu maddede adli mercilerce Türk Ceza Kanunu’nun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, Yedinci Bölümünde yer alan suçlarla (Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk) ilgili olanlar hâriç olmak üzere MİT uhdesindeki istihbari nitelikteki bilgi, belge, veri ve kayıtlar ile yapılan analizlerin istenemeyeceği düzenlenmektedir.

21. Başvurucu Jeremy Lauren Lambert hakkındaki mahkeme kararına göre yukarıda bahsi geçen " 'Aile Konferansı' isimli toplantıda Protestanlık inancını benimseyenlerin devlet nezdinde muhatap kabul edilebilmeleri amacıyla federasyon çalışmaları yapılmış ve misyonerlik faaliyetleri yapılması için karar alınmıştır." Söz konusu toplantıya katılması nedeniyle başvurucunun kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığı yönünden tehlikeli olabileceği değerlendirilerek hakkında N-82 tahdit kodu uygulandığı ve ikamet izni iptal edilerek sınır dışı edildiği anlaşılmaktadır. Başvurucu Matthew Vern Black hakkında N-82 tahdit kodu uygulanmasının sebebi de davalı idarenin cevap dilekçesinde, başvurucunun söz konusu toplantıya katılmış olması şeklinde belirtilmiştir.

22. "Aile Konferansı" adı verilen toplantıyı Protestan Kiliseler Derneği düzenlemiştir. Bu dernek 23/1/2009 tarihinde İzmir'de kurulmuş olup, faaliyetlerine yasal olarak sürdürmektedir. Derneğin amacı Türkiye çapında Protestan Hristiyanların paylaşım, temsil ve dayanışma örgütü olmak, kiliseler arasında birlik ve iş birliği ortamını sağlamak ve Protestan kiliselerin Türkiye Cumhuriyeti yasaları önündeki hukuksal konumlarını izlemek ve saptamak olarak belirlenmiştir. Başvurucu Jeremy Lauren Lambert, Protestan inancına sahip bir kişi olarak anılan Dernek tarafından yapılan söz konusu toplantıya katıldığını belirtmiştir. Başvurucu Matthew Vern Black toplantıya katıldığını kabul etmemekle birlikte Protestan inancını benimseyen kişi olarak kendisi yönünden böyle bir gerekçe gösterilmesinin din özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

23. Anayasa'nın 24. maddesinde öngörülen din özgürlüğü, kişinin herhangi bir inanca sahip olması veya olmamasını, inancını serbestçe değiştirebilmesini, inancını açıklamaya zorlanamamasını, bunlardan dolayı kınanamamasını ve baskı altına alınamamasını güvence altına alarak din özgürlüğünün içsel alanını, aynı şekilde, öğretim, uygulama, tek başına veya topluca ibadet ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açığa vurma hakkı ile de din özgürlüğünün dışsal alanını tanıyıp koruma altına almıştır (Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 57).

24. Bu bağlamda başvuruculaların dinî inançları doğrultusunda, mensubu oldukları kilisenin Türkiye'deki temsilcilerinin oluşturduğu bir derneğin yasal olarak gerçekleştirildiği anlaşılan toplantısına katılımları ile söz konusu toplantıda misyonerlik faaliyetleri gerçekleştirilmesine ilişkin olarak alındığı ileri sürülen kararın, başvurucular hakkındaki somut olaya konu işlemlerin dayanakları olarak kabul edilmesi nedeniyle başvuruculaların din özgürlüklerinin dışsal alanına müdahale edildiği konusunda şüphe bulunmamaktadır.

25. Başvurucu Amanda Jolyn Krause'nin hangi sebeple kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığı yönünden tehlike teşkil ettiğine dair idari işlem ve yargılama aşamasında hiçbir somut gerekçe ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır. Adalet Bakanlığının başvuruşu hakkındaki görüşündeyse, başvurucu hakkında N-82 tahdit kodu uygulanırken dikkate alınan MİT raporunda dayanılan gerekçe belirtilmiştir. Buna göre başvurucu hakkında misyonerlik faaliyetleri içerisinde yer aldığı, ayrıca yurt içi ve yurt dışında misyonerlik faaliyetleri gerçekleştiren kişi ve kurumlarla bağlantılı olması nedeniyle N-82 tahdit kodu uygulandığı anlaşılmaktadır. Başvurucu Helmut Frank'la ilgilie başvuru konusu yargılama sürecinde davalı idare tarafından sunulan cevap dilekçesinde misyonerlik yaptığı gerekçesiyle hakkında N-82 tahdit kodu uygulandığı bilgisine yer verilmiştir.

26. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir: "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin

ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

27. Anayasa Mahkemesi’ne göre din özgürlüğü en iyi biçimde tanıma, çoğulculuk ve tarafsızlık anlayışına dayanan demokratik bir düzende korunabilir (Tuğba Arslan, §§ 53, 54; Esra Nur Özbey, B. No: 2013/7443, 20/5/2015, §§ 45, 46; Levon Berç Kuzukoğlu ve Ohannes Garbis Balmumciyan [GK], B. No: 2014/17354, 22/5/2019, § 96). Çoğulcu toplumda devlet, bireylerin kendi dünya görüşlerinin ve inançlarının gereğine uygun olarak yaşamaları için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Ayrıca devlet, toplumda var olan görüşlerden veya yaşam tarzlarından birini yanlış kabul etme yetkisine sahip değildir (Tuğba Arslan, § 54; Levon Berç Kuzukoğlu ve Ohannes Garbis Balmumciyan, § 97).

28. Din özgürlüğü üzerindeki sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve istisnai nitelikte olması gerekir. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Esra Nur Özbey, § 79; Levon Berç Kuzukoğlu ve Ohannes Garbis Balmumciyan, § 90). Bunun yanında orantılılık ilkesi uyarınca kamu gücünü kullanan organların din özgürlüğüne müdahale ederken din özgürlüğünün kullanılmasından kaynaklanan yarardan daha ağır basan, korunması gereken bir menfaatin ve kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların varlığını somut olgulara dayanarak göstermeleri gerekir (Levon Berç Kuzukoğlu ve Ohannes Garbis Balmumciyan, § 92).

29. Somut başvuruyla bağlantılı Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 28/1/2015 tarihli ve E. 2013/797, K. 2015/126 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

Uyuşmazlıkta, dava konusu işlemin sebep unsurunu, davacının misyonerlik faaliyeti yürüttüğü ve bu durumun kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği iddiası oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bir dini yaymak olarak tanımlanabilecek misyonerlik, mevzuatımızda suç olarak kabul edilmediği gibi; davacının yürüttüğü iddia edilen misyonerlik faaliyetinin milli güvenlik ve kamu düzenini tehlikeye soktuğu yolunda herhangi bir somut tespite de dosyada rastlanılmamaktadır. Bu itibarla, -milli güvenliği ve kamu düzenini olumsuz yönde etkilemediği sürece- mevzuata aykırı olduğundan söz edilemeyecek bir faaliyet nedeniyle davacıya ait çalışma izninin iptal edilmesinde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

30. Başvurucular Jeremy Lauren Lambert ve Matthew Vern Black'in, Protestan inancına sahip kişiler olarak Protestan Kiliseleri Derneğinin gerçekleştirdiği ve derece mahkemesince de belirtildiği üzere Protestanların devlet tarafından muhatap alınmasını sağlamak amacıyla federasyon çalışmalarının tartışıldığı yasal bir toplantıya katılmalarının kamu düzeni ve güvenliğini nasıl, neden ve hangi vasıtalarla tehlikeye düşürdüğünü gösteren somut bir değerlendirmeye ilgili mahkeme kararlarında rastlanmamaktadır. Üstelik adı geçen Dernek tarafından hazırlanan 2019 yılı Hak İhlalleri İzleme Raporu'na göre “Aile Konferansı” adı altındaki toplantılar neredeyse anılan derneğin kuruluşundan itibaren her yıl devletin bilgisi dâhilinde tekrarlanmıştır. Bu raporda söz konusu toplantılara Türkiye’de bulunan yerli ve yabancı kilise önderlerinin aileleri ile birlikte katıldıkları, toplantıların hiçbir gizli gündem maddesinin bulunmadığı ve tamamen şeffaf nitelikte gerçekleştirildiği, konuşulan konuların kiliseyi ilgilendiren genel konular olduğu belirtilmiş ve uzun zamandır devam eden bu toplantıların ülkede yaşayan Protestan inancına sahip yabancılar yönünden sınır dışı edilme gerekçesi olarak kullanılmaya başlandığı ifade

edilmiştir.

31. Daha önce de tekrarlandığı anlaşılan söz konusu toplantılarla ilgili geçmişte kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığını tehlikeye düşürüp düşürmediklerine ilişkin olarak da kamu otoritelerince hiçbir açıklama yapılmamış, bilgi verilmemiştir. Böyle bir tehlikenin şayet varsa, kamu otoritelerince makul ve ilgili bir gerekçeyle ortaya konması gerekir. Son olarak, bu toplantıların şeffaf nitelikte olmadığına, dolayısıyla ilgili kamu otoritelerinin bu toplantılardan ve içeriğinden haberdar olamadıklarına dair ilgili makamlarca yapılan bir tespit de bulunmamaktadır.

32. Protestan inancına sahip olan başvurucular kendi dini inançları çerçevesinde bazı toplantılar düzenlemişlerdir. Bu faaliyetlere kamu düzenini, güvenliğini ve başkalarının hak ve özgürlüklerine zarar vermeleri durumunda orantılı olarak müdahale edilebilir. Böyle bir durumun varlığı somut bulgularla desteklenecek şekilde ortaya konmadıkça, başvuruculaın inançları doğrultusunda gerçekleştirdikleri toplantılar ve benzeri faaliyetler Anayasa'nın 24. madddesinin sağladığı güvencelerden yararlanacaktır. Söz konusu madde "herkes" için bu hakkı koruduğundan buradaki "herkes"in içine Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayanların da girdiğinden kuşku yoktur.

33. Çoğunluk, "göç ve sınır kontrolleri ile ilgili olarak kamu otoritelerinin geniş bir takdir yetkisi bulunduğu da göz önüne alındığında ülkemizde kamu düzeni ve güvenliğini tehlikeye soktukları değerlendirilen başvurucular hakkında ülkeye girişlerinin ön izne bağlanması anlamına gelen N-82 tahdit kodu uygulanması, ikamet izninin iptal edilmesi ve sınır dışı kararı alınması şeklindeki müdahalelerin zorunlu bir sosyal ihtiyacı karşıladığı" düşüncesindedir (Çoğunluk gerekçesi § 43). Bununla birlikte, başvuruculaın kamu düzeni ve güvenliğini hangi faaliyetleriyle, nasıl ve ne şekilde tehlikeye soktukları soyut bir iddianın ötesine geçmemektedir. Görünürdeki tek somut bulgu Antalya'da yapılan Kilise toplantısıdır.

34. Çoğunluk, Protestan inancını benimsemiş başvuruculaın Türkiye'de yaşadıkları dönemde dini inançlarının gereğini yerine getirme konusunda herhangi bir engelle ya da ayrımcı bir muameleyle karşılaştıkları konusunda bir şikâyetleri bulunmadığını belirtmekle beraber başvuruculara uygulanan N-82 tahdit kodunun başvuruculaın dini inançları kapsamındaki faaliyetlerinden kaynaklandığı açıktır (Çoğunluk gerekçesi § 44).

35. Önümüzdeki olayda başvurucular Jeremy Lauren Lambert ve Matthew Vern Black'in katıldıkları kabul edilen toplantıda gerçekleştirilmesi için karar alındığı iddia edilen "misyonerlik faaliyetinin" ilgili mercilerin karar, işlem ve değerlendirmelerinde bahsedilen değerleri ne şekilde tehlikeye düşürdüğü ya da daha ağır basan hangi yararı koruduğu konusunda hiçbir açıklama yapılmamış, bilgi verilmemiştir. Aynı şekilde başvurucu Helmut Frank hakkındaki başvuru konusu işlemin gerekçesi de hiçbir somut bilgi verilmeden yalnızca "misyonerlik yapması" olarak gösterilmiştir. Başvurucu Amanda Jolyn Krause'nin misyonerlik yaptığı ve misyoner kurum ve kişilerle irtibatlı olduğu hususuna ise zaten idari işlemler ve derece mahkemelerinin kararlarında yer verilmemiş, bu bağlamda hiçbir bir değerlendirme yapılmamış ve gerekçe sunulmamıştır.

36. İdare ve derece mahkemelerinin yukarıda değindiğimiz toplantıyı misyonerlik faaliyeti ve katılımcıları da misyoner olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Elbette herhangi bir toplantı veya faaliyete kamu düzenini, güvenliğini, başkalarının hak ve özgürlüklerini ya da dengelemede daha ağır basacak diğer bazı değerleri tehlikeye sokması hâlinde orantılı şekilde müdahale edilmesi mümkündür. Bununla birlikte idarenin ve mahkemelerin

başvurucuların kamu düzenini ve güvenliğini nasıl tehlikeye düşürdüğü veya düşürebileceği konusunda hiçbir aşamada somut bir açıklama yapmamış olmaları göstermektedir ki kamu otoriteleri somut olay bağlamında Protestan Hristiyan inancını benimsemiş kişilerin faaliyetlerini adeta otomatik olarak kamu düzeni ve güvenliği yönünden sakıncalı olarak değerlendirmiştir. İdare ve mahkemelerin yeterli bir somut, olgusal bir dayanak göstermeden şabloncu bir anlayışla "kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığı" terimlerini temel haklara müdahale gerekçesi olarak kabul etmesi bu kavramların hukuka aykırı veya keyfî şekilde yorumlanmasının önünü açacaktır.

37. Başvurucular mensubu oldukları din ile ilgili bazı toplantı ve etkinlikler düzenlemiş ve bunlara katılmıştır. Ancak kamu makamları soyut olarak başvurucularca gerçekleştirildiği iddia edilen misyonerlik faaliyetlerinin kamu düzeni veya güvenliği açısından neden olduğu tehlikeyi somut olarak ortaya koymamıştır. Bu kişilerin söz, fiil ve davranışlarının kamu düzenini bozduğu ve yasalara aykırılık oluşturduğu soyut bir iddia olarak kalmış ve derece mahkemeleri başvurucular hakkında N-82 tahdit kodu uygulanması, sınır dışı kararı alınması ve kısa dönem ikamet izinlerinin iptal edilmesi işlemleri yönünden ilgili ve yeterli bir gerekçe sunmamışlardır.

38. Başvuruculaın haklarında başvuru konusu işlemlerin uygulanmasına neden olan gerekçelerden hiçbir aşamada haberdar olamadıkları ve bu gerekçelere karşı kendi argümanlarını ve savunmalarını sunma imkânından yoksun bırakıldıklarına dair iddialarının da incelenmesi gerekmektedir. Sadece istihbari veya gizli nitelikli bilgi ve belgelerin sınır dışı kararı için yeterli delil olup olmayacağının tartışılması gerekmektedir.

39. Başvuru konusu işlemler, Göç İdaresi Başkanlığı tarafından başvurucular hakkındaki MİT yazıları uyarınca gerçekleştirilmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı, 2937 sayılı Kanun'un ek 1. maddesi doğrultusunda gizli olması nedeniyle söz konusu yazıyı başvuruculara sunamamış, derece mahkemelerinin müzekkerelerine de yazının MİT Başkanlığından istenmesinin uygun olacağı şeklinde cevap vermiştir. Derece mahkemelerinin ilgili yazıyı MİT Başkanlığından istemesi üzerine ise ilgili yazının dava dosyasına değil fakat gizli olarak mahkeme heyetlerinin bilgisine sunulabileceği cevabı verilmiş ve yazı yalnızca derece mahkemeleri heyetlerince görülmüştür.

40. Anayasa Mahkemesi 6532 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilâtı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la ilgili açılan bir iptal davasında "maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını önleyen kuralların adaletin gerçekleşmesini önleyerek hukuk devleti ve hak arama özgürlüğü ilkelerine zarar vereceği" tespitinde bulunmuştur (AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, § 203). Bununla birlikte Mahkeme kararında, diğer ülkelerdeki istihbarat teşkilatlarında olduğu gibi MİT'in de elde ettiği istihbarat bilgilerinin önemli bir kısmının doğası gereği kesin olmayan, bu nedenle adli işlemlerin tesisinde esas alınamayan ve delil değeri taşımayan bilgilerden oluştuğunu, dolayısıyla MİT'ten istenemeyeceği öngörülen bu bilgilerin maddi gerçeğin ortaya çıkarılması yönünde herhangi bir katkısı olmayacak ancak aleniyet kazanması hâlinde istihbarat faaliyetlerini aksatabilecek nitelikte olduğunu ifade etmiştir (§ 204).

41. Diğer taraftan, istihbari bilgiler, nitelikleri gereği gizli olan, kimi zaman sübjektif değerlendirmelerin de karışabildiği kendine özgü yöntemlerle elde edilen bilgilerdir. Bu bilgilerin tek başına bir hukuki olgunun ispatı bakımından yeterli sayılmaları çok ciddi sakıncalar doğurabilir. Elbette ki, bu istihbari bilgiler elde edildikten sonra yasal usullerle bu bilgilerin teyidini sağlayacak somut delillerin elde edilmesi de mümkün olabilir. Buna

karşılık bazen bu durum uzun bir süreç ve hukuki prosedür gerektirdiğinden, bu süreci beklemek, kamu düzeni bakımından tehlikeli sonuçlar doğurabilir.

42. Millî güvenliğin korunması amacıyla yürütülen istihbarat faaliyetlerinde elde edilen bilgi ve belgelerin gizliliğinin korunmasının önemi tartışmasızdır. Bu nedenle bir yabancının özellikle terörist faaliyetlerle ilgili olarak ve millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması amacıyla sınır dışı edilmesinde veya ülkeye girişinin yasaklanmasında kamu makamlarından kişiyle ilgili ceza yargılaması yürütülmesi veya mahkûmiyet kararı bulunması yahut elde edilen gizli nitelikte tüm bilgi ve belgeleri yargı mercilerine sunmaları gibi yüksek bir ispat standardı yükümlülüğü beklenemez. Diğer taraftan düşük ispat standardının yeterli görülmesi bu kararların soyut ve gerekçesiz alınmasının meşru olduğu anlamına gelmez. Her halukarda ilgili ve yetkili mercilerin kişinin millî güvenlik bakımından tehlike oluşturduğunu sadece soyut olarak belirtmeleri de hukuki denetimi gerçekleştirme ve keyfiliği önlemede yeterli değildir. Kamu makamlarının mutlaka somut olayın koşulları içinde kişinin millî güvenliği, kamu düzenini tehlikeye atacak nitelikteki faaliyetlerde bulunduğuna dair yeterli ve ciddi bilgileri yargı mercilerine sunması gerekir (A.G., B. No: 2018/6143, 16/12/2020, § 53; A.A.A. B. No, 2018/36516, 15.3.2022, § 56).

43. Yargı makamlarının temel hak ve özgürlüklerin keyfiliğe karşı gerçekten ve etkili şekilde korunmasını sağlama görevleri gereği kamu makamlarınca müdahale ile ilgili olarak ileri sürülen sebepleri inceleyerek konuyla ilgili beyanların neden kabul edildiği veya reddedildiğine dair gerekçelerini kararlarında göstermeleri zorunludur (A.G., § 54). Mahkememiz bir kararında, sadece bilgi ve belgelerin varlığının tespiti ile yetinmenin mümkün olmadığı ve içerik bakımından da bir denetimin zorunluluğu olduğunun altını çizmiştir (A.A.A. § 57).

44. Ülkemizde bulunan yabancıların kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığı yönünden tehlike oluşturup oluşturmadığı konusundaki takdir yetkisi Göç İdaresi Başkanlığına aittir ve Anayasa'nın 125. maddesinde öngörüldüğü üzere idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı olduğu gibi Göç İdaresi Başkanlığının başvuru konusu işlemlerine karşı da yargı yolu açıktır. Bu durumda Göç İdaresi Başkanlığının anılan takdir yetkisini kullanırken kendisinin dayandığı somut gerekçeleri, istihbarat hizmetlerinin gizliliğine zarar vermeyecek biçimde yargı denetimine açması ve gerekçelerin muhatabına da karşı argümanlarını sunma olanağı verilmesi gerekir (Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 28/1/2015 tarihli ve E. 2013/797, K. 2015/126). Aksinin kabulü MİT rapor ve değerlendirmelerine dayanılarak gerçekleştirilen idari işlem ve eylemlerin tamamen yargı denetimi dışında bırakılması anlamına gelecektir.

45. Bir idari işlem olan sınır dışı kararları, diğer idari işlemler gibi idari yargı denetimine tabidir. Sınır dışı kararları; yabancıların temel hak ve özgürlüklerini ilgilendirdiği gibi ülkelerin iç ve dış güvenliklerini de doğrudan ilgilendiren bir konudur.Uluslararası insan hakları hukukuna ve insancıl hukuka aykırı düşmeyecek şekilde devletin hükümranlık hakkının bir gereği olarak ülkelerin yabancıları sınır dışı etme hususunda geniş bir takdir hakkı vardır. Diğer taraftan demokratik bir hukuk devletinde; tamamen güvenlikçi bir anlayışla, temel hak ve özgürlükleri ihmal eden bir yaklaşım da haklarında sınır dışı kararı uygulanan kişiler için son derece ağır sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle bu kararlarla ilgili özel yargılama kuralları kabul edilerek (dava açma süresi, karar verme süresi, işlemin dava açılması ile kendiliğinden yürütmesinin durdurulması gibi), daha etkili bir yargısal denetim sağlanmaya çalışılmaktadır. Burada önemli olan keyfilik ile hukukilik arasındaki çizginin yıpratılmaması ve muhafaza edilmesidir.

46. Başvuru konusu olayda da 2937 sayılı Kanun'un Ek 1. maddesi Anayasa'nın 125. maddesine aykırı olarak uygulanmış ve Göç İdaresi Başkanlığının başvuru konusu işlemlerine karşı etkili bir yargı denetimi gerçekleştirilmesi mümkün olmamıştır. Nitekim başvurucu Amanda Jolyn Krause, hakkında hangi gerekçeyle N-82 tahdit kodu uygulandığı ve başvuru konusu işlemlere maruz bırakıldığını hiçbir aşamada öğrenememiştir. Diğer başvurucular hakkındaki yargılama süreçlerinde davalı idarenin savunma dilekçelerinde soyut, gerekçelere yer verilmiş, karar veren derece mahkemelerince idarenin belirttiği gerekçeler hiçbir şekilde değerlendirilmemiş ve başvuruculaların bu gerekçelere karşı savunmaları da dikkate alınmamıştır.

47. Başvurucu Jeremy Lauren Lambert hakkında uygulanan sınır dışı işlemi ve ikamet izninin iptal edilmesine dair işlem, başvurucu Amanda Jolyn Krause hakkında uygulanan N-82 tahdit kodu ve ikamet izninin iptal edilmesi işlemleri ve başvurucular Helmut Frank ile Matthew Vern Black hakkında uygulanan N-82 tahdit kodu işlemlerine ilişkin kamu otoritelerince ilgili ve yeterli bir gerekçe sunulmadığı, ayrıca bu işlemlere karşı etkili bir yargı denetimi gerçekleştirilmediğinin kabulü gerekmektedir.

48. Yukarıda adları belirtilen dört başvurucu dini bir topluluk tarafından kurulan yasal bir dernek tarafından düzenlenen yasal bir toplantıya katılmalarından dolayı sınır dışı edilme işlemine maruz kalmışlardır. Gerçekleştirilen toplantı ve onunla bağlantılı olduğu iddia edilen dini faaliyetlerin kamu düzeni ve güvenliğini neden ve nasıl tehlikeye düşürdüğü, demokratik toplumda hangi zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına hizmet ettiği somut olarak ilgili mercilerce ortaya konulmamıştır.

49. Sınır dışı edilme kararının meşru amaç olan kamu güvenliğini sağlamaya elverişli olmakla birlikte başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif tedbir olmadığı ve ulaşılmak istenen amaca nazaran ağır tedbir olduğu açıktır. Dolayısıyla, başvuruculaların sınır dışı edilmeleri tedbirinin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemez.

50. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaların Anayasa’nın 24. maddesinde güvence altına altına din ve vicdan hürriyetinin 13. maddede yer alan demokratik toplum düzeni gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı düşecek şekilde ihlal edildiği düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmıyorum

B) Nathan James Bradtke Dışındaki Başvuruculaların Etkili Başvuru Haklarının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

51. Anayasa’nın 40. maddesinde, Anayasa'da güvence altına alınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmıştır. Etkili başvuru hakkı, kamusal görev ve yetkilerin kullanımında temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğinin denetlenmesinin bir yolu olarak düzenlenmiştir.

52. Anayasa’nın 23. maddesinde herkesin, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahip olduğu hüküm altına alınmıştır.

53. Başvurucular açtıkları iptal davalarında haklarındaki isnada etkili şekilde cevap verebilme imkânının sağlanmaması ve yargı mercilerinin kendileri hakkındaki isnatların doğruluğuna ve hangi şekilde kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığını tehlikeye düşürmüş olabileceklerine ilişkin hiçbir denetim ve değerlendirme de yapmamaları nedenleriyle din özgürlükleri ile adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının, ayrımcılık yasağının, ayrıca başvuruculaların bir kısmı Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğini

iddia etmiştir.

54. Bir yabancının yerleşme hürriyetine sınır dışı etme gibi bir işlemle müdahale edildiğinde Anayasa'nın 40. maddesindeki etkili başvuru hakkı olarak ifade edilen haktan o yabancının faydalanması mümkün hâle gelir. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

55. Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin hukuka uygun şekilde ikamet eden yabancıya yetkili merci önünde temsil olunarak sınır dışı etme işleminin hukuka aykırılığına ilişkin gerekçeler öne sürebilme ve durumunu yeniden inceletme hakkı şeklinde birtakım usul güvenceleriyle koruma sağladığı görülmektedir. Bununla birlikte yerleşme hürriyeti tanınan bir yabancının, bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı çerçevesinde bu güvencelere Anayasal düzeyde de sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Dolayısıyla anılan protokolde yer alan güvencelerin bu bağlamda Anayasa'da karşılığı bulunmaktadır. Bu nedenlerle söz konusu protokolün 1. maddesinde yer alan güvencelerin ortak koruma alanında kaldığı değerlendirildiğinden sınır dışı edilen yabancıların bireysel başvuru yoluyla bu haklarını ileri sürebilmeleri de mümkündür (Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah [GK] (B. No: 2021/2831, 15/2/2023, § 70).

56. Başvurucu Nathan James Bradtke dışındaki tüm başvuruculaların açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan yerleşme hürriyetiyle bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının kabul edilebilir olduğu anlaşılmaktadır.

57. Başvurucular, somut olaya konu idari işlem süreci ve daha sonraki yargısal süreçlerin hiçbir aşamasında -haklarındaki iddialara cevap verme imkânı sağlanacak şekilde- başvuru konusu işlemlerin uygulanmasına dayanak oluşturan somut gerekçelerden haberdar edilmemiştir. Yalnızca başvurucular Helmut Frank, Matthew Vern Black ve Jeremy Lauren Lambert yönünden daha önceden gördüğümüz gibi davalı idarenin cevap dilekçelerinde soyut bazı gerekçeler ileri sürülmüştür. Derece mahkemeleri, söz konusu gerekçeleri kararlarında değerlendirmemiştir.

58. Ülkede ikamet eden bir yabancıyı koruma altına alan ilk güvence, sınır dışı etme kararının kanuna uygun şekilde alınmış olması gereğidir. Sınır dışı etme kararının kanuna uygun olarak alındığından söz edebilmek için kanun metninin ve uygulamasının yabancıların davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bu çerçevede, müdahaleye neden olan sınır dışı etmeye ilişkin kanun muhatapları açısından yeterince erişilebilir ve öngörülebilir olmalıdır (Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah, § 74).

59. Diğer taraftan sınır dışı işleminin muhatabı olan yabancının yetkili ve görevli mahkemeler önünde, verilen kararlara karşı gerekçeler sunabilmesi ve durumunun yeniden incelenmesini isteyebilmesi, bu doğrultuda ilk aşamada sınır dışı etme kararının kendisine hukuka uygun şekilde tebliğ edilmesi ve kararın dayanağını oluşturan fiilî sebeplerin neler olduğunu -bazı sınırlamalarla dahi olsa- öğrenebilmesi gerekmektedir. Bunlarla birlikte usul güvencelerinin etkili bir şekilde koruma sağlaması için şeklî bir incelemenin ötesinde yabancının öne sürdüğü iddiaların esası hakkında bir değerlendirme yapılması da şarttır (Wisam Sulaiman Dawood Eaqadah, § 76).

60. Çoğunluk, başvurucuların kendilerine uygulanan tüm işlemlere karşı idari yargıda iptal davası süreci başlattıklarını ve derece mahkemelerinin başvurucuların iddialarının esası hakkında, göç ve sınır kontrolleriyle ilgili idarenin geniş takdir yetkisini de dikkate alarak bir değerlendirme yapmış olmalarından hareketle "yabancıların sınır dışı edilmelerinde sahip olmaları gereken usul güvencelerinin sağlanmadığından bahsedilemeyeceği"ni savunmaktadır (Çoğunluk gerekçesi §). Halbuki, başvurucular ve avukatları yapılan idari işlemlerle ilgili bilgi ve belgelere erişememiştir. Haklarında N-82 kodu verilen başvurucular aleyhine gerçekleştirdikleri faaliyetlerle ilgili olarak herhangi bir suçtan ötürü dava açılmamıştır. Bu kişiler ulusal hukuka göre herhangi bir suçtan ötürü kovuşturulup mahkûm edilmediğine göre, bunlara uygulanan işlemlerin içinde yer aldıkları dini etkinliklerle bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır.

61. Kamu makamlarının başvuru konusu işlemlerine gerekçe teşkil eden eylem ve davranışları açısından başvuruculara, yabancıların sınır dışı edilmelerinde sahip olmaları gereken usul güvencelerinin sunulduğu söylenemez. Bu güvencelerinin etkili bir şekilde koruma sağlaması için sadece görünüşte bir incelemenin ötesinde başvuruculların öne sürdüğü iddiaların esası hakkında da bir değerlendirmenin derece mahkemelerince yapıldığının kabulü mümkün gözükmemektedir.

62. Belirtilen nedenlerle Nathan James Bradtke dışındaki tüm başvuruculların sınır dışı edilme işlemlerindeki usul güvenceleri kapsamında Anayasa'nın 23. maddesinde güvenceye bağlanan yerleşme hürriyetleriyle bağlantı olarak 40. maddede korunan etkili başvuru haklarının ihlal edildiği düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmadım.

Üye Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

Yabancı uyruklu başvuruculların, haklarında tahdit kodu uygulanması, bu nedenle ikamet izinlerinin iptal edilerek sınır dışı işlemi yapılması ve vize taleplerinin reddedilmesinin etkili başvuru hakkını ve din hürriyetini ihlal ettiği iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda sekiz başvurucunun etkili başvuru hakkının ihlal edilmediğine, bunlardan dördünün din hürriyetinin ihlal edildiğine iddialarının ise kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Kararda da açıklandığı üzere, ikamet izinleriyle ülkemizde yaşamakta iken haklarında ülkeye girişlerinin ön izin şartına bağlanmasını gerektiren tahdit kodu uygulanan başvurucular bu işlemlerin iptali talebiyle davalar açmış, ancak davaları reddedilmiştir. Bu kararlara karşı yaptıkları istinaf başvuruları da reddedilen başvurucular süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

Dört başvurucunun Anayasanın 24. maddesinde öngörülen din hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddiasına konu müdahalelerin kanunîlik ölçütünü karşıladığı kabul edilebilirse de, meşru bir amacının bulunup bulunmadığı konusundaki değerlendirme demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk kriteri ile birlikte yapıldığında somut olayda idare ve mahkemeler tarafından yeterli bir olgusal temel belirtilmeden "kamu düzeni ve güvenliği"nin müdahale gerekçesi olarak sunulması bu kavramların hukuka aykırı ve keyfî şekilde yorumlanmasına yol açtığından, anılan kararlarda ilgili ve yeterli bir gerekçe gösterildiğinden söz edilemez.

Başvurucular hakkındaki yargılama süreçlerinde derece mahkemelerince, idarenin ileri sürdüğü gerekçeler tartışılmamış, başvuruculların bu konudaki savunmaları dikkate alınmamış ve değerlendirilmemiştir. Dolayısıyla dava konusu işlemlere ilişkin olarak ilgili ve

yeterli bir gerekçe sunulmamış ve etkili bir yargı denetimi gerçekleştirilememiştir.

Diğer taraftan yukarıda belirtilen tespitler sekiz başvurucunun Sözleşmeye ek 7 no.lu Protokolün 1. maddesinin Anayasadaki karşılığı olarak kabul edilen yabancıların sınır dışı edilmelerindeki usûl güvenceleri kapsamında yerleşme hürriyetiyle bağlantılı etkili başvuru hakkına ilişkin iddiaları bakımından da geçerlidir.

Bu sebeplerle, iddiaları kabul edilebilir bulunan sekiz başvurucunun yerleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak Anayasanın 40. maddesinde öngörülen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine; bunlardan din hürriyetine ilişkin şikâyetleri kabul edilemez bulunan dördünün buna ilişkin iddialarının da kabul edilebilir olduğuna ve Anayasanın 24. maddesinde güvence altına alınan din hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun aksi yöndeki kararlarına karşıyım.

Üye M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yabancı uyruklu başvurucular hakkında N-82 kodu uygulanması ya da bu işlem nedeniyle başvuruculaın ikamet izinlerinin iptal edilmesi, sınır dışı işlemi uygulanması veya vize taleplerinin reddedilmesinin din özgürlüğü ve etkili başvuru hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkin Mahkememiz çoğunluğunun ulaştığı sonuçlara katılmamaktayım.

2. Çoğunluk kararında Nathan James Bradtke dışındaki tüm başvurucuların yerleşme özgürlüğü ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile ilgili ihlal iddiaları kabul edilebilir bulunduktan sonra, başvurucuların Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir. Jeremy Lauren Lambert, Amanda Jolyn Krause, Helmut Frank ve Matthew Vern Black isimli başvurucuların ise din özgürlüğü ile ilgili ihlal iddiaları açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle kabul edilemez bulunmuştur.

3. Kanaatimizce somut başvuruda başvurucuların her iki ihlal iddiası da kabul edilebilir bulunduktan sonra çoğunluk kararında adları geçen başvuruculardan Nathan James Bradtke dışındaki başvurucularınyerleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde öngörülen etkili başvuru hakkının, başvurucular Jeremy Lauren Lambert, Amanda Jolyn Krause, Helmut Frank ve Matthew Vern Black'in ayrıca Anayasa'nın 24. maddesinde öngörülen din özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

A. Din Özgürlüğü İle İlgili İhlal İddiası Yönünden (Başvurucular Jeremy Lauren Lambert, Amanda Jolyn Krause, Helmut Frank ve Matthew Vern Black)

4. İkamet izinlerinin iptal edilmesi ve sınır dışı işlemi uygulanması süreçleri ile ilgili olarak kamusal işlemlere muhatap olma esnasında başvurucular din özgürlüğü ile ilgili ihlal iddialarına dayanak olabilecek hususlarla karşılaşmışlardır.

5. Başvurucu Jeremy Lauren Lambert'ın sınır dışı işlemi ile ilgili açtığı davada ilk derece mahkemesincebaşvurucu hakkında N-82 tahdit kodu uygulanmasına dayanak olan Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) yazısında Türkiye Evanjelik (Protestan) Kiliseler Birliği tarafından Protestanların devlet nezdinde muhatap kabul edilebilmeleri amacıyla federasyon çalışmaları yapıldığının belirlendiği, bu bağlamda Aile Konferansı adı altında Antalya’da 30/1/2019-2/2/2019 tarihleri arasında ABD, İngiltere ve Almanya uyruklu misyonerlerin aralarında bulunduğu yaklaşık yüz yirmi kişilik bir konferans düzenlendiği ve misyonerlik

faaliyetlerine yönelik kararların daalındığı konferansa başvurucunun da katıldığı ifade edilmiştir. Kararda MİT yazısında yer verilen faaliyetleri dolayısıyla başvurucunun kamu düzeni ve güvenliği bakımından tehdit oluşturduğu ve dolayısıyla sınır dışı edilmesi işlemi ile bu işlemin sonucu olarak ikamet izninin sonlandırılmasında hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6. Başvurucu Matthew Vern Black hakkında N-82 kodu uygulanmasının sebebi ise açtığı dava dolayısıyla Göç İdaresi Başkanlığının yazdığı cevap yazısında başvurucu hakkında tesis edilen ön izin kararının, MİT Başkanlığının ilgili yazısı uyarınca başvurucunun Kiliseler Birliği tarafından Antalya'da düzenlenen “Aile Konferansı” toplantısına katıldığı ve milli güvenliğimiz aleyhine faaliyet gösterdiğinin tespit edilmesi üzerine alındığı bilgisine yer verilmiştir.

7. Yine hakkında N-82 tahdit kodu uygulanan başvurucu Amanda Jolyn Krause'nin hangi sebeple kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığı yönünden tehlike teşkil ettiğine yönelik ne idari işlem ne de yargılama aşamasında somut bir gerekçeye yer verilmiştir. Sadece Bakanlık görüşüyle birlikte sunulan Müdürlük yazısında, başvurucu hakkında bahse konu tahdit kodu uygulanırken dikkate alınan MİT raporunda dayanılan gerekçeye yer verilmiştir. Benzer şekilde diğer başvurucu Helmut Frank'ın da başvuru konusu yargılama sürecinde davalı idare tarafından 4.12.2019 tarihinde sunulan cevap dilekçesinde başvurucunun misyonerlik faaliyetlerinde rol aldığının tespit edilmesi gerekçesiyle hakkında N-82 tahdit kodu uygulandığı bilgisi bulunmaktadır.

8. Mahkememiz çoğunluğu başvuruculaların din özgürlüğü ile ilgili ihlal iddialarının din özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin bulunmadığı açık olduğundan açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle kabul edilemez bulunması gerektiğine hükmetmiştir. Oysa bu biçimdeki ihlal iddialarının Mahkememizin bireysel başvuru inceleme yöntemindeki temel yaklaşımı dikkate alındığında açıkça dayanaktan yoksunluk gerekçesiyle kabul edilemez bulunamaması gerekmektedir.

9. Dört başvurucunun iddiası ile ilgili olarak MİT Başkanlığı ve Göç İdaresi Başkanlığınca başvurucular hakkında ortaya konulan ciddi olgular mevcuttur. Zira Protestan Kiliseler Derneği tarafından Aile Konferansı adı altında Antalya’da düzenlenen etkinlik ve misyonerlik faaliyetinde bulunma şeklindeki iddia önemli ve bu bağlamda mutlaka değerlendirilmesi gereken hususlardır.

10. Önemle ifade edilmelidir ki birtakım misyonerlik faaliyetlerinin kamu düzeni açısından sakıncalı olarak görülüp yasaklanması demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmayabilir. Gerçekleştirilen misyonerlik faaliyetlerinin kamu düzenini tehdit ettiği, casusluk faaliyeti niteliği taşıdığı, terörü desteklediği şeklindeki gerekçelerin somut olarak temellendirilmesi durumunda bu biçimdeki faaliyetlerin yasaklanması elbette mümkün hale gelebilir.

11. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bir kararında ifade ettiği üzere misyonerlik faaliyetlerinin uygunsuz biçimde gerçekleştirildiğine dair bir iddia tek başına yeterli olmamakta, bunun kamu otoritelerince somut olarak ortaya konulması gerekmektedir. Bundan hareketle de bir ülkede çoğunluk dinî dışındaki bir dinin yayılmaya çalışılmasına ilişkin faaliyetlerin otomatik olarak uygunsuz kabul edilmesi mümkün değildir ve bu durum Sözleşme'nin 11. maddesi ışığında din özgürlüğünün ihlaline sebebiyet verir. (Bkz.: DKC'deki Yehova Şahitleri Hristiyan Dinî Organizasyonu/Ermenistan, B. No: 41817/10, 22/3/2022, §§74-81).

12. Bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hava kuvvetlerinde asker olan başvuruculların askerî hiyerarşiye tabi olarak astları konumunda bulunan askerler yönünden gerçekleştirdikleri misyonerlik faaliyeti nedeniyle cezalandırılmalarının gerekli olabileceğini kabul etmiş ve din özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar vermiştir (Bkz.: Larissis ve diğerleri/Yunanistan, B. No: 140/1996/759/958–960, 24/2/1998).

13. Dolayısıyla somut başvuru bağlamında da bu biçimdeki bir yaklaşımla hareket edilmesi önem arz etmektedir. Başvuruculların misyonerlik faaliyeti şeklinde gerçekleştirdikleri iddia olunan etkinlikleri ile kamu düzenini ve milli güvenliği ne şekilde tehlikeye soktuklarının ortaya konulması zorunludur. Ek olarak kamu düzeni ve güvenliğini tehlikeye soktukları iddiaları ile ilgili olarak başvuruculara kendi argümanlarını ortaya koyma ve haklarındaki iddialara karşı cevap vererek bu iddiaları karşılama şeklindeki imkanların özellikle yargısal makamlar tarafından sağlanması gerekmektedir.

14. Bununla birlikte ne idare ne de mahkemeler başvuruculların belirtilen faaliyetlerle birlikte kamu düzeni ve milli güvenliği ne şekilde tehlikeye düşürdükleri konusunda bir açıklama ortaya koymamış, başvuruculların kendi dinleri ile ilgili faaliyetleri sorunlu kabul eden bir yaklaşımı peşinen kabul etmişlerdir. Oysa idare ve onun işlemini denetleyen mahkemenin bu biçimdeki yaklaşımı kişilerin hak ve özgürlüklerine Anayasa’ya aykırı biçimde müdahale etmeye geniş bir alan açabilir.

15. Bu bağlamda önemli bir sorun da başvuruculların kendileri ile ilgili tesis edilen bu işlemlere dayanak olarak gösterilen gerekçelerden mahkeme aşamasında da haberdar olamamış ve bu nedenle de bunlara karşı kendi savunmalarını yapamamışlardır. Hal böyle olduğu içindir ki başvurucular haklarında uygulanan N-82 kodu uygulanması ve bu işlem nedeniyle ikamet izinlerinin iptal edilmesine karşı açtıkları davada savunmalarını yapamadıkları gibi çelişmeli yargılanma hakkından da yoksun bırakılmışlardır.

16. Bahse konu işlemler, Göç İdaresi Başkanlığı ile taşra teşkilâtı tarafından başvurucular hakkındaki MİT yazıları uyarınca tesis edilmiştir. Ancak Göç İdaresi Başkanlığı, 2937 sayılı Kanun'un ek 1. maddesi doğrultusunda gizli olması nedeniyle bu yazıyı başvuruculara sunmamıştır. Hatta açılan davada Göç İdaresi Başkanlığı Mahkemeye yazının MİT Başkanlığından istenmesinin uygun olacağı şeklinde cevap vermiştir. Mahkemece yazının MİT Başkanlığından istenmesi üzerine ise ilgili yazının dava dosyasına değil fakat gizli olarak mahkeme heyetlerinin bilgisine sunulabileceği cevabı verilmiş ve yazı bu şekilde yalnızca derece mahkemeleri heyetlerinin bilgisine sunulmuştur.

17. Oysa yabancı uyruklu kişilerle ilgili olarak icrai işlem tesis etme yetkisi Göç İdaresi Başkanlığındadır. MİT’in istihbarat faaliyetleri gereği bilgi toplama yetkisi mevcut olmakla birlikte yabancı uyruklu kişilerle ilgili işlem tesis etme yetkisi işleme dayanak olan gerekçeleri de ortaya koyarak Göç İdaresi Başkanlığı tarafından kullanılmakta olup bu işlemlere karşı da idari yargı denetimi yapılabilmektedir.

18. Bununla birlikte eldeki başvuruda başvurucular hakkında tesis edilen bahse konu işlemlere karşı açılan davalarda bile başvurucular kendi argümanlarını ileri sürme imkanından mahrum kalmış ve idarenin ileri sürdüğü gerekçeleri tartışamamıştır. Bu durum bu kişiler hakkında etkili bir yargılama gerçekleştirilememesi sonucunu doğurmuştur.

19. Dolayısıyla başvurucular hakkında tesis edilen işlemlere karşı kamu otoritelerince ilgili ve yeterli bir gerekçe sunulmadığı, ayrıca bu işlemlere karşı açılan davalarda etkili bir yargı denetimi gerçekleştirilmediği görüldüğünden başvuruculların başvuruları kabul edilebilir

bulunduktan sonra din özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Yerleşme Özgürlüğü İle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkı İhlali Yönünden (Nathan James Bradtke dışındaki başvurucular)

20. Başvurucuların yerleşme özgürlüğüyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiği kanaatinde olduğumdan Mahkememiz çoğunluğunun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

21. Bu hak kapsamında başvurucular kendilerinin Protestan Hrıstiyanlık inancına sahip olarak zaman zaman bazı dini toplantılara katıldıklarını, ancak şimdiye kadar herhangi bir misyonerlik faaliyetinde bulunmadıklarını, Türkiye'de ikamet ettikleri süre boyunca bir suça karışmadıklarını ve bu bağlamda bir soruşturma ve kovuşturma geçirmediklerini belirterek, haklarında uygulanan başvuru konusu müdahalelerle ilgili idari ve yargısal süreçlerin hiçbir aşamasında N-82 tahdit kodu uygulanmasına sebep olan faaliyetlerinin neler olduğu ve kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığını ne şekilde tehlikeye düşürdüklerine ilişkin somut bir bilgi ya da açıklamaya ulaşamadıklarını ve bu bağlamda açtıkları iptal davalarında haklarındaki isnada etkili şekilde cevap verebilme imkânının sağlanmaması ve yargı mercilerinin kendileri hakkındaki isnatların doğruluğuna ve hangi şekilde kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığını tehlikeye düşürmüş olabileceklerine ilişkin hiçbir denetim ve değerlendirme yapmamaları nedenleriyle etkili başvuru haklarının ve Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

22. Başvurucular hakkında uygulanan N-82 şeklindeki kod istihbarat birimlerinin raporları da dikkate alınarak Göç İdaresi Başkanlığınca oluşturulan ve başvuruculaların sınır dışı edilmesi, Türkiye'deki ikamet izinlerinin iptal edilmesi ve ikamet izinleri varken yurt dışına çıkanların vize taleplerinin reddi şeklinde eldeki başvuruya konu işlemlerin tesisinde etkili olmuştur. Bu yönü ile bahse konu idari işlemler aslında başvuruculaların yerleşme özgürlüğüne yönelik birer müdahale olarak kabul edilebilirler.

23. Başvurucular bu işlemlere karşı açmış oldukları davalarda mahkemeler bu işlemlerin dayanakları olan somut gerekçeleri başvuruculara sunmuş değildir. Dolayısıyla dava konusu işlemlere yönelik somut gerekçeler idare veya mahkemeler tarafından başvuruculara bildirilmediğinden başvurucular işlemin dayanaklarına ilişkin hiçbir gerekçeye karşı kendi görüşlerini sunamamış, etkili biçimde savunmalarını yapamamışlardır.

24. Yine bundan dolayıdır ki MİT yetkililerinin sadece mahkeme heyetine gizli biçimde bilgi vermesiyle mahkemenin bu bilgilere dayalı bir yargılama ile hükme ulaşması nedeniyle bu gerekçelere ilişkin bir yargılama sürecinde davanın taraflarının her yönü ile bunlardan haberdar edildiği bir ortam da oluşturulamamıştır. Bu nedenle esasında burada adil yargılanma hakkının güvencelerini esas alan bir yargılama sürecinin yürütüldüğünü söyleyebilmek mümkün değildir.

25. Bu yönü ile bakıldığında etkili bir yargısal denetim sürecinin bulunmaması başvuruculaların açmış olduğu davadaki yargılamayı da şekli bir boyuta dönüştürmüştür. Başvurucular kendileri ile ilgili tesis edilen dava konusu işlemlerin hiçbir gerekçesinden haberdar edilememeleri nedeniyle yürütülen yargılamada işlemin iptali noktasında kendi etkili savunmalarını yapmaktan mahrum kalmışlardır.

26. Başvuruculaların kendileri hakkında tesis edilen işlemlere karşı açtıkları davada işlemlerin gerekçelerini bilmemeleri ve bu hususta bilgilerin sadece mahkeme heyeti tarafından bilinip bu şekilde hükme ulaşılması ve bu konuda başvuruculaların işlemin

gerekçeleri ile ilgili kendi savunmalarını yapamaması bu kişilerin Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkını ihlal etmektedir.

27. Sonuç olarak başvurucuların sınır dışı edilmesi, Türkiye'deki ikamet izinlerinin iptal edilmesi ve ikamet izinleri varken yurt dışına çıkanların vize taleplerinin reddi şeklindeki dava konusu işlemlerin kişilerin yerleşme özgürlüğü ile doğrudan ilgili olması nedeniyle bu işlemlere karşı açılan davalarda yargılamalardaki usul güvencelerinin karşılanmadığı gerekçesiyle yerleşme özgürlüğü ile bağlantılı biçimde başvurucuların Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekmektedir.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucular, yabancı uyruklu olup Göç İdaresi Başkanlığı tarafından haklarında N-82 kodu uygulanması ya da bu işlem nedeniyle ikamet izinlerinin iptal edilmesi, sınır dışı işlemi uygulanması veya vize taleplerinin reddedilmesinin din özgürlüklerinin ve yerleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

2. Mahkememizin çoğunluğu başvurucu Nathan James Bradtke'nin başvurusunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA, Nathan James Bradtke dışındaki başvurucuların din özgürlüklerinin KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA ve etkili başvuru haklarının kabul edilebilir olmakla beraber İHLAL EDİLMEDİĞİNE karar vermiştir.

3. Nathan James Bradtke'nin başvurusunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞU dışındaki hususlarda mahkememizin çoğunluğunun görüşüne aşağıdaki gerekçeler ışığında iştirak edilmemiştir.

4. Başvurucular, yabancı uyruklu olup belli sürelerde ikamet izinlerini yenileyerek uzun süredir Türkiye'de yaşamaktadırlar. Tüm başvurucuların bireysel başvuru konusu yaptıkları gerek yargılama gerekse idari işlemler aşamalarında, kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığı yönünden tehdit olarak değerlendirilmek suretiyle haklarında Göç İdaresi Başkanlığı tarafından N-82 kodu uygulanmıştır.

5. Başvuruculara hangi eylemlerinden dolayı N-82 kodunun uygulandığı bilgisi verilmemiştir. Başvurucular açmış oldukları iptal davalarının yargılamaları sırasında kendilerinin misyonerlik yaptıkları ya da mensubu oldukları kilisenin "Aile Konferansı" adlı toplantısına katıldıklarından bahisle Göç İdaresi Başkanlığınca ilgili MİT Başkanlığı yazılarına dayalı olarak N-82 kodunun uygulandığını öğrenebilmişlerdir. İptal davaları reddedilen başvurucular haklarındaki kararların kesinleşmesi üzerine Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

6. Anayasa Mahkemesi Başkanlığı 1/2/2023 tarihli yazısıyla Göç İdaresi Başkanlığının başvurucular hakkında N-82 tahdit kodu uygularken dikkate aldığı ve dayandığı her türlü rapor, görüş ve belgeleri, ayrıca N-82 koduna ilişkin idari uygulamaya ve her türlü mevzuata ilişkin bilgiyi talep etmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından, N-82 tahdit kodlarının MİT Başkanlığının gizli yazısı uyarınca uygulandığı, ilgili bilgi ve belgelerin gizlilik arz etmesi nedeniyle MİT Başkanlığından istenilmesinin uygun olacağı şeklinde cevap verilerek herhangi bir belge gönderilmemiştir.

7. Misyonerlik faaliyetinde bulundukları belirtilen başvuruculara yapmış oldukları

başvuruların din ve vicdan hürriyeti ile etkili başvuru hakkı açısından değerlendirilmesi gerekir.

8. AİHM, Nolan ve K./Rusya (B. No: 2512/04, 12/2/2009) kararında, Kore'de başlayan ve temellerini Hristiyanlık dininden alan bir dinî akım olan Unification Church papazının, millî güvenliği tehlikeye düşüren faaliyetlerde bulunduğu gerekçe gösterilerek Rusya'dan sınır dışı edilmesi ve ülkeye girişinin yasaklanmasının din özgürlüğüne müdahale teşkil ettiğine karar vermiştir. AİHM, her ne kadar kamu otoriteleri tarafından başvurucunun dinî inancı ve ibadetleri nedeniyle değil millî güvenliği tehlikeye düşüren diğer bazı faaliyetleri nedeniyle Rusya'ya girişinin yasaklandığı belirtilmişse de kamu otoritelerinin bu faaliyetlerin neler olduğu ve millî güvenliği nasıl tehlikeye düşürdüğü konusunda hiçbir aşamada somut bir açıklama yapamamış olduklarını dikkate almıştır (Nolan ve K./Rusya, §§ 63-67).

9. Anılan kararda AİHM, millî güvenliğin söz konusu olduğu durumlarda dahi demokratik bir toplumda hukuk devleti ve kanunilik ilkelerinin kişilerin temel haklarını etkileyen müdahalelerin sebeplerini ve ilgili delilleri denetlemeye yetkili bağımsız bir otorite önünde silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin sağlandığı süreçlerle haklarını arama imkânına sahip olmalarını gerektirdiğini vurgulamıştır.

10. Din özgürlüğü, hukukun üstünlüğüne dayanan etkili ve anlamlı bir demokrasinin temellerinin kurulması ve sürdürülmesi için hayati bir öneme sahiptir. Din özgürlüğü ancak tanıma, çoğulculuk ve tarafsızlık anlayışı ile temellendirilen bir demokraside korunabilir (Esra Nur Özbey, B. No: 2013/7443, 20/5/2015, §§ 45, 46).

11. Din özgürlüğü üzerindeki sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve istisnai nitelikte olması gerekir. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Esra Nur Özbey, § 79).

12. Başvuruculların Protestan inancına sahip kişiler olarak Protestan Kiliseleri Derneğinin gerçekleştirdiği ve derece mahkemesince de belirtildiği üzere Protestanların devlet tarafından muhatap alınmasını sağlamak amacıyla federasyon çalışmalarının tartışıldığı yasal bir toplantıya katılmalarının kamu düzeni, güvenliği ya da kamu sağlığıyla bir ilgisinin kurulması oldukça zordur. Üstelik anılan Dernek tarafından hazırlanan 2019 yılı Hak İhlalleri İzleme Raporu'na göre Aile Konferansı adı altındaki toplantılar neredeyse Derneğin kuruluşundan itibaren her yıl devletin bilgisi dâhilinde tekrarlanmıştır. Anılan raporda söz konusu toplantılara Türkiye’de bulunan yerli ve yabancı kilise önderlerinin aileleri ile birlikte katıldıkları, toplantıların hiçbir gizli gündem maddesinin bulunmadığı ve tamamen şeffaf nitelikte gerçekleştirildiği, konuşulan konuların kiliseyi ilgilendiren genel konular olduğu belirtilmiş ve uzun zamandır devam eden bu toplantıların ülkede yaşayan Protestan inancına sahip yabancılar yönünden sınır dışı edilme gerekçesi olarak kullanılmaya başlandığı ifade edilmiştir. Daha önce de tekrarlandığı anlaşılan söz konusu toplantılarla ilgili geçmişte kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığını tehlikeye düşürüp düşürmediklerine ilişkin olarak da kamu otoritelerince hiçbir açıklama yapılmamış, bilgi verilmemiştir. Bu toplantıların ilgili Dernek tarafından vurgulandığı gibi şeffaf nitelikte olmadığına, dolayısıyla ilgili kamu otoritelerinin bu toplantılardan ve içeriğinden haberdar olamadıklarına dair bir

tespit de bulunmamaktadır.

13. Elbette misyonerlik adı altında gerçekleştirilen faaliyetlere kamu düzenini, güvenliğini, başkalarının hak ve özgürlüklerini ya da dengelemede daha ağır basacak diğer bazı değerleri tehlikeye sokması hâlinde orantılı şekilde müdahale edilmesi mümkündür. Öte yandan bu tehlikenin kamu otoritelerince makul ve ilgili bir gerekçeyle ortaya konması gerekir.

14. Başvuru konusu idari işlemleri gerçekleştirmeye yetkili kamu makamı Göç İdaresi Başkanlığıdır. Anayasa'nın 125. maddesinde öngörüldüğü üzere idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı olduğu gibi Göç İdaresi Başkanlığının başvuru konusu işlemlerine karşı da yargı yolu açıktır. Bu durumda Göç İdaresi Başkanlığının anılan takdir yetkisini kullanırken kendisinin dayandığı somut gerekçeleri, istihbarat hizmetlerinin gizliliğine zarar vermeyecek biçimde yargı denetimine açması ve gerekçelerin muhatabına da karşı argümanlarını sunma olanağı verilmesi gerekir. Aksinin kabulü MİT raporlarına dayanılarak gerçekleştirilen idari işlem ve eylemlerin tamamen yargı denetimi dışında bırakılması anlamına gelecektir.

15. Başvurucular hakkındaki yargılama süreçlerinde davalı idarenin savunma dilekçelerinde soyut gerekçelere yer verilmişse de karar veren derece Mahkemelerince idarenin ileri sürdüğü gerekçeler hiçbir şekilde tartışılmadığı gibi başvuruculaın bu gerekçelere karşı savunmaları da hiçbir şekilde dikkate alınmamış ve değerlendirilmemiştir.

16. Yukarıda açıklanan tüm nedenlerle başvurucular hakkında uygulanan N-82 tahdit kodu işlemlerine ilişkin kamu otoritelerince ilgili ve yeterli bir gerekçe sunulmamış, ayrıca bu işlemlere karşı etkili bir yargı denetimi gerçekleştirilmemiş olduğundan başvuruculaın din özgürlüğü ihlal edilmiştir.

17. Öte yandan bir yabancının yerleşme hürriyetine sınır dışı etme gibi bir işlemle müdahale edildiğinde Anayasa'nın 40. maddesindeki etkili başvuru hakkı olarak ifade edilen haktan o yabancının faydalanması mümkün hâle gelir. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

18. Başvuruculardan yalnızca Jeremy Lauren Lambert ve M. R. F. hakkında doğrudan sınır dışı etme kararı verilmiştir. Başvuru konusu diğer işlemler N-82 tahdit kodu uygulanması, ikamet izinlerinin iptal edilmesi ve ikamet izinleri bulunmaktayken yurt dışına çıkan başvuruculaın vize taleplerinin reddedilmesi şeklindedir. Bununla birlikte N-82 tahdit kodu uygulanması dışındaki başvuru konusu müdahalelerin tek gerekçesi de yine başvuruculaın, haklarında Göç İdaresi Başkanlığınca N-82 tahdit kodu uygulanmış olmasıdır.

19. Ülkemizde yasal olarak ikâmet etmekteyken yurt dışına çıkan başvuruculaın ülkeye geri girememelerine sebep olan bir işlemin, yabancı hakkında sınır dışı kararı uygulanmasıyla aynı sonucu doğurduğu açıktır.

20. İkâmet izninin iptal edilmesi şeklindeki uygulama ise yabancının yasal olarak ülkede bulunma statüsünü sona erdirmekte ve 6458 sayılı Kanun uyarınca ikâmet izni iptal edilen yabancı hakkında doğrudan sınır dışı etme kararı alınabilmektedir. Hakkında N-82 tahdit kodu uygulanmış olan yabancının her an başka bir değerlendirme yapılmaksızın sınır dışı

edilmesi söz konusu olabilmektedir.

21. Başvurucular, somut olaya konu idari işlem süreci ve daha sonraki yargısal süreçlerin hiçbir aşamasında -haklarındaki iddialara cevap verme imkânı sağlanacak şekilde- başvuru konusu işlemlerin uygulanmasına dayanak oluşturan somut gerekçelerden haberdar edilmemiştir. Başvuru konusu yargılama süreçlerini yürüten derece mahkemeleri, MİT Başkanlığı tarafından yalnızca heyet bilgisine sunulduğu anlaşılan söz konusu gerekçeleri kararlarında tartışmamış ve bu suretle bir yargısal denetim gerçekleştirmemiştir.

22. Başvuru konusu işlemlere ilişkin gerekçeler ve ilgili belgeler Anayasa Mahkemesi tarafından da Göç İdaresi Başkanlığından talep edilmiş olmasına rağmen söz konusu yazıların gizli olduğu gerekçesiyle MİT Başkanlığından istenilmesinin uygun olacağı şeklinde cevap verilmiş ve başvurucular hakkında uygulanan işlemlerin hangi sebeplerle gerçekleştirildiği konusunda hiçbir bilgi verilmemiş, açıklama yapılmamıştır.

23. Bu durumda kamu makamlarının başvuru konusu işlemlerine gerekçe teşkil eden eylem ve davranışları somut şekilde belirlediklerinden, başvurucuların yargı mercileri önünde başvuru konusu işlemlere karşı kendi iddialarını ileri sürebilmeleri ve durumlarının yeniden incelenmesini isteyebilmeleri için bazı sınırlamalarla dahi olsa işlemlerin dayanağını oluşturan fiilî sebeplerin neler olduğunu öğrenebildiklerinden bahsedilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla başvuruculara, yabancıların sınır dışı edilmelerinde sahip olmaları gereken usul güvencelerinin sağlanmadığı sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Nathan James Bradtke dışındaki tüm başvurucuların sınır dışı etme işlemlerindeki usul güvenceleri kapsamında yerleşme hürriyetleriyle bağlantı olarak etkili başvuru hakları ihlal edilmiştir.

Üye Kenan YAŞAR

ERDAL SONDUK

B. No: 2020/23093 | Karar tarihi: 15.02.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23093

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ERDAL SONDUK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23093)

Karar Tarihi: 15/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 15/11/2024-32723

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Akif YILDIRIM

Başvurucu : Erdal SONDUK

Vekili : Av. Tuğrul GÜRE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, beyanları mahkûmiyet hükmüne belirleyici ölçüde esas alınan iddia tanıklarının

nihai kararı veren heyet tarafından dinlenmemesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/7/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, hakkaniyete uygun yargılanma yargılanma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

4. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucunun tefecilik, tehdit, hakaret ve bedelsiz senedi kullanma suçlarını işlediğinden bahisle Bursa Cumhuriyet Başsavcılığınca 31/3/2016 tarihinde başvurucu hakkında iddianame düzenlenmiş; iddianamenin kabulüyle açılan dava Bursa Asliye Ceza Mahkemesince görülmeye başlanmıştır.

7. Bu arada başvurucu hakkında yağma suçundan açılan ve Bursa 4. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yargılaması yürütülen başka bir dava daha bulunmaktadır. Her iki dava, aralarında kişisel ve fiilî irtibat bulunduğu gerekçesiyle Bursa 4. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) yürütülen söz konusu dosyada 22/9/2016 tarihinde birleştirilmiştir.

8. Anılan yargılamaya ilişkin duruşmanın 11/10/2016 tarihli ilk celsesinde başvurucu (sanık) savunma yapmış, katılan (müdahil) iddia ve şikâyetlerini dile getirmiştir. Sanık ve müdafiinin de hazır bulunduğu duruşmanın ikinci celsesinde yedi tanık dinlenmiştir. Duruşmanın üçüncü, dördüncü ve beşinci celselerinde de hem savunma makamının hem de katılanın gösterdiği dokuz tanık beyanda bulunmuştur. Tanıkların dinlendiği ikinci ve üçüncü celselerde Mahkeme Heyetinde bir değişiklik olmamış, dördüncü ve beşinci celselerde önceki celselere katılan Başkan ve bir üye sabit kalmış, diğer üye değişmiştir. Anılan celselere ilişkin olarak Mahkemenin yapısı aşağıdaki gibidir:

Celse Başkan Üye Üye

1. K.Ü. A.M.G. Z.A.A.

2. K.Ü. A.M.G. F.Ö.

3. K.Ü. A.M.G. F.Ö.

4. K.Ü. S.B. F.Ö.

5. K.Ü. S.B. F.Ö.

9. Duruşmanın altıncı celsesinde eksik olan hususlar giderilmiş, yedinci celsesinde bir tanık daha dinlenmiştir. Bu celselerde de duruşmanın ikinci celsesinden itibaren görev alan başkan ve bir üyenin dışındaki diğer üye sürekli değişmiştir. Duruşmanın sekizinci celsesinde eksik olan hususlar tamamlanmıştır. Dokuzuncu celsede mahkeme başkanı da değişmiştir. Anılan celselere ilişkin olarak Mahkemenin yapısı aşağıdaki gibidir:

Celse Başkan Üye Üye

6. K.Ü. N.T. F.Ö.

7. K.Ü. F.Ö. C.A.

8. K.Ü. E.B. F.Ö.

9. L.D. F.Ö. C.A.

10. Duruşmanın son (hüküm) celsesinde, bir önceki celsede değişen Başkan'ın başkanlığındaki Heyet başvurucuyu tefecilik suçundan 2 yıl 11 ay hapis ve 16.660 TL adli para cezasına, nitelikli yağma suçundan ise 6 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm etmiştir. Başvurucu hakkında bedelsiz senedi kullanma suçundan verilen mahkûmiyet hükmünün ise açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Diğer suçlardan beraate ve ceza verilmesine yer olmadığına dair hükümler kurulmuştur. Hüküm celsesinde, yargılamanın sonucuna etkili olan tanıkların dinlendiği celselerde (2.-5.) Mahkeme Heyetinde bulunmuş sadece bir üye (F.Ö.) görev almıştır.

Hüküm Celsesi Başkan Üye Üye

10. L.D. F.Ö. C.A.

11. Gerekçeli kararın tefecilik ve yağma suçlarının ispatında tanık beyanlarının delil değerine ilişkin genel değerlendirmeler içeren kısmı şöyledir:

"...esasen tanık [duruşmanın dördüncü celsesinde dinlenen E.A.nın] da sanık Erdal'dan belirttiği şekilde alacağı olmadığı ancak mahkememizde varmış algısı oluşturmak maksadıyla sözde alacağın doğumundan yıllar sonra Cumhuriyet Savcısının sorusundan sonra icra takibi başlattığı şeklinde değerlendirilmiş ve bu nedenle savunma tanığı [E.A.nın] beyanlarına da itibar edilmemiştir.

Her ne kadar savunma tanıkları olan [duruşmanın dördüncü celsesinde dinlenen Av. L.C. ve Ö.C.] ofislerinde sanık Erdal tarafından katılan [K.ya] zorla senet imzalatılmadığını, katılanın bu senedin zorla imzalatıldığına ilişkin beyanlarının doğru olmadığını, bu senet nedeniyle borçlu olmadığına ilişkin bir beyanının olmadığını ... beyan etmişlerse de adı geçen ve avukat olan tanıkların beyanlarına da itibar edilmemiştir.

...

... [duruşmanın ikinci ve üçüncü celselerinde dinlenen] katılan tanıklarının yansız bir şekilde beyanda bulunduklarına ilişkin olarak mahkememizde tam bir vicdani kanaat oluşmuş ve yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan nedenlerle savunma tanıklarının hayatın olağan akışına aykırı ve madde gerçeğin üzerini örtmeye yönelik beyanlarına itibar edilmeyip katılan tanıklarının beyanlarına üstünlük tanınmıştır."

12. Başvurucu, mahkûmiyet hükümlerine karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvuru dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra duruşmaları yöneten, tanıklara soru soran, onları dinleyen Mahkeme Heyeti ile mahkûmiyet kararını veren Heyetin farklı olduğunu, bu durumun yüz yüzelik ve doğrudan doğruyalık ilkelerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. İstinaf dilekçesinde açıkça Mahkemenin tanık beyanlarını çarpıttığı, tanık beyanlarında geçen olguların ilgili kurumlardan sorulmadığı ve araştırılmadığı, bu hususlardaki taleplerin de Duruşma Tutanağı'na geçirilmediği ileri sürülmüştür.

13. İstinaf başvuruları Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesince (Ceza Dairesi) esastan reddedilmiştir. Bunun üzerine tefecilik suçundan kurulan mahkûmiyet hükmü 2/6/2020 tarihinde kesinleşmiştir. Nitelikli yağma suçu yönünden istinaf başvurusunun esastan reddi yolunda verilen karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulmuştur. Karar

tarihi itibarıyla temyiz incelemesi sonuçlandırılmamıştır.

14. Başvurucu, tefecilik suçu yönünden Ceza Dairesince verilen kararı 18/6/2020 tarihinde öğrenmiş,9/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Görevli olmayan hâkim veya mahkemenin işlemleri" kenar başlıklı 7. maddesi şöyledir:

"Yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında, görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemler hükümsüzdür."

16. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşmada hazır bulunacaklar" kenar başlıklı 188. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Duruşmada, hükme katılacak hâkimler ve Cumhuriyet savcısı ile zabıt kâtibinin ve Kanunun zorunlu müdafiliği kabul ettiği hâllerde müdafiin hazır bulunması şarttır...

...

(3) Bir oturumda bitmeyecek davada, herhangi bir nedenle bulunamayacak üyenin yerine geçmek ve oya katılmak üzere yedek üye bulundurulabilir. "

17. 5271 sayılı Kanun'un "Ara verme" kenar başlıklı 190. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak, zorunlu hâllerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir."

18. 5271 sayılı Kanun'un "Delilleri takdir yetkisi" kenar başlıklı 217. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir."

19. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşma tutanağı" kenar başlıklı 219. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Duruşma için tutanak tutulur. Tutanak, mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır. Duruşmada yapılan işlemlerin teknik araçlarla kayda alınması halinde, bu kayıtlar vakit geçirilmeksizin yazılı tutanağa dönüştürülerek mahkeme başkanı veya hâkim ile zabıt kâtibi tarafından imzalanır."

20. 5271 sayılı Kanun'un "Duruşma tutanağının içeriği" kenar başlıklı 221. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

(1) Duruşma tutanağında;

...

c) Sanık açıklamaları,

d) Tanık ifadeleri,

e) Bilirkişi ve teknik danışman açıklamaları,

f) Okunan veya okunmasından vazgeçilen belge ve yazılar,

g) İstemler, reddi halinde gerekçesi,

h) Verilen kararlar,

i) Hüküm,

yer alır.

21. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 18/2/2014 tarihli ve E.2013/4-242, K.2014/79 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Ceza muhakemesi hukukumuzda duruşmanın doğrudan doğruyalığı (yüz yüzelik) ve sözlülük ilkeleri esas alınmış olup, hüküm verecek olan mahkeme hakimi sanık, tanık ve olayın tüm delilleri ile birebir karşı karşıya gelecek, herhangi bir vasıta olmadan örneğin beyan delilini dinleyecek ve belge delilini okuyacaktır. Böylece, belirtilen ilkeler ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde yer alan'adil yargılama' hakkının temel gerekleri veCMK'nun 217. maddesi uyarınca hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilecektir. Bu nedenle kural olarak sanık, tanık ya da bilirkişiler mahkeme huzurunda dinlenecek ve daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçmeyecektir.

Nitekim 5271 sayılı CMK'nun 'Duruşmada okunmayacak belgeler' başlıklı 210. maddesinin 1. fıkrası da; 'Olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise, bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez' şeklinde düzenlenmiş olup, yargılama konusu olayla ilgili sadece bir tanığın beyanından başka bir delilin bulunmadığı hallerde bu tanığın duruşmada mutlaka dinlenmesi gerektiği ifade edilerek doğrudan doğruyalık ilkesi açık bir şekilde ortaya konmuştur."

(Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 19/6/2018 tarihli ve E.2017/11-201, K.2018/299sayılı kararı da aynı yöndedir.)

22. Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 9/11/2007 tarihli ve E.2014/9104, K.2017/4340 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Ceza Muhakemesinin asıl amacı maddi gerçeği ortaya çıkarmak, buna ulaşacak olan ise delillerdir. Deliller; samimi açıklamalar, tanık beyanları, sanık ve tanıklardan başka kişilerin açıklamaları, tutanaklar, özel yazılı görüntü ve/veya ses kayıt eden açıklama ve belirtiler şeklinde ayrıma tabi tutulabilir. Bütün isnat araçları delildir. Soyut olarak deliller, eşittir. Gerçekte olayın nasıl olduğunu en iyi bilen sanıktır ancak kendi aleyhine beyanda bulunması beklenemez.

O halde olayın mağduru varsa tanığı mutlak mahkeme huzurunda dinlenmelidir.

Ceza yargılamasında doğrudan doğruyalık ilkesi gereği yakınan ve/veya tanığın gaip, vefa etmiş, adresi meçhul veya ulaşılamaz olduğu mahkemece açıkça saptanmadığı durumlarda mutlaka mahkeme huzurunda beyanlarının alınması gerekir.

Hal böyle olunca; mağdur ve tanık [Y.F.nin] adres kayıt sistemi de dahil adresleri resen araştırılıp tespit halinde mahkeme huzurunda olay ile ilgili ayrıntılı beyanları alınıp, yakınan ve tanık beyanları arasında olası aykırılık durumunda da bu husus usulünce giderildikten sonra sonucuna göre, sanığın suç teşkil eden haksız fiili olup olmadığı, varsa bunun hukuki

değerlendirmenin yapılması gerektiği düşünülmeden eksik inceleme ile yetinilip, duruşmaya devamla yerinde ve yeterli olmayan gerekçeyle yazılı şekilde hüküm kurulması [bozmayı gerektirmiştir.]"

23. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 28/11/2013 tarihli ve E.2012/31423, K.2013/43073 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"1) Temel amacı 'maddi gerçeğin araştırılması' olan ceza yargılamasında, 'duruşmanın doğrudan doğruyalığı' ilkesinin bir gereği olarak, hükmü verecek olan mahkemenin, sanık, şikâyetçi, tanık ve diğer delillerle bire bir karşı karşıya gelmesi, onlarla doğrudan temasa geçmesi gerektiği ve 5271 sayılı CMK'nin 235/4. maddesi uyarınca şikâyetçinin beyanının alınmasının zorunlu olduğu hallerde aynı maddenin (3). fıkrasının uygulanmayacağı gözetilmeksizin, şikayetçinin de dinlenmesi suretiyle sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, şikayetçi dinlenmeden eksik inceleme ile hüküm kurulması,

...

Bozmayı gerektirmiş[tir.]"

24. (Kapatılan) Yargıtay 13. Ceza Dairesinin 23/11/2016 tarihli ve E.2014/38199, K.2016/2864 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Ceza muhakemesinde duruşmanın yürütülmesinde doğrudan doğruyalık ve sözlülük ilkeleri esas alınmış olup, hüküm verecek olan mahkeme hâkiminin sanık, tanık ve olayın tüm delilleri ile birebir karşı karşıya geleceği, herhangi bir vasıta olmadan beyan delilini dinleyeceği ve belge delilini okuyacağı, tanığın maddi hakikate ulaşmak için yargılamaya konu eylemle ilgili bildiğini, gördüğünü ve duyduğunu tarafsız ve yorumsuz bir şekilde olduğu gibi anlatmakla yükümlü olduğu, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 6/3-d bendine göre; bir suçla itham edilen kişinin, tanıkların davet ve dinlenmelerinin istemek ve iddia edenin tanıklarına soru sormak hakkının bulunduğu, belirtilen ilkelerin adil yargılama hakkının bir gereği olduğu ve buna göre, her aşamada suçlamayı reddeden sanığın beyanına karşılık, tek delil statüsünde bulunan ve müştekinin beyanında geçen tanığın kim olduğu tespit edilmeden ve duruşmada mutlaka dinlenilmesi gerektiğinin zorunlu olduğu gözetilmeden hükümlülük kararı verilmesi,

Bozmayı gerektirmiş[tir.]"

25. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 26/10/2023 tarihli ve E.2022/6446 , K.2023/8024 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

b. Ceza yargılamasında kanıt kaynaklarıyla yüzyüzelik ve doğrudanlık kuralları uyarınca ilişki kurulmak ve sözlülük kuralı gereğince de tanıkların bizzat dinlenmeleri gerekirken, sanıkların örgütsel konumu ve faaliyetleri hakkında bilgiler veren ve müsnet suç yönünden belirleyici delil olan tanıklar V.B. ve F.A.nın, CMK 210 uncu maddesine muhalefetle duruşmada usulüne uygun bir şekilde dinlenmeden talimat ile dinlenmesi suretiyle hüküm kurulması ... hukuka aykırı bulunmuştur."

(Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 26/10/2023 tarihli ve E.2022/28090 , K.2023/80204 sayılı kararı da aynı yöndedir.)

B. Uluslararası Hukuk

26. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) adil yargılamanın önemli bir unsurunun da sanığın dava hakkında nihai kararı verecek olan hâkimin huzurunda tanıkla yüzleşebilmesi olduğunu değerlendirmiştir. Doğrudan doğruyalık ilkesi (the principle of immediacy) mahkemenin tanığın davranışları ve güvenilirliği üzerinde yaptığı gözlemlerin önemli sonuçlar doğurabildiği ceza yargılamasında vazgeçilmez bir güvencedir. Bu nedenle önemli bir tanığın dinlenilmesinden sonra mahkemenin kompozisyonunda değişiklik olmuş ve tanığın güvenilirliği konusunda itirazlar ileri sürülmüş ise söz konusu tanığın yeniden dinlenilmesi gerekir (P.K./Finlandiya (k.k.), B. No: 37442/97, 9/7/2002; Graviano/İtalya, B. No: 10075/02, 10/2/2005, § 38; Beraru/Romanya, B. No: 40107/04, 18/3/2014, § 64; Chernika/Ukrayna, B. No: 53791/11, 12/3/2020, § 48). AİHM'e göre en ağır cezalarla karşı karşıya kalındığında adil yargılanma hakkına saygının demokratik toplum tarafından mümkün olan en üst düzeyde sağlanması gerekir (Simeonovi/Bulgaristan [BD], B. No: 21980/04, 12/5/2017, § 126).

27. AİHM doğrudan doğruyalık ilkesini hakkaniyete uygun yargılanma hakkının bir görünümü olarak ele almaktadır. AİHM’e göre bu ilke uyarınca bir ceza davasında kararın yargılama ve delil toplama süreci boyunca hazır bulunan hâkimler tarafından verilmesi gerekir. Ancak buna uyulmaması hâlinde adil yargılanma hakkının ihlaline yol açacak bu ilke, yargılamanın yürütülmesi esnasında mahkemenin yapısındaki tüm değişikliklere engel olduğu şeklinde anlaşılmamalıdır. AİHM, bazı durumlarda bir hâkimin davaya sürekli katılımını imkânsız kılan usule ilişkin veya idari nedenlerin söz konusu olabileceğini kabul etmektedir. AİHM, davaya devam edecek hâkimlerin delilleri ve davada ileri sürülen görüşleri tam olarak anlayabilmelerini sağlamak için -örneğin söz konusu tanığın güvenirliğiyle ilgili olarak bir sorunun bulunmadığı hâllerde- ifade tutanaklarını ulaşılabilir kılmak veya ilgili görüşlerin ortaya konulması ya da önemli tanığın dinlenilmesi için yeni oluşan mahkeme önünde bir duruşma tertip etmek suretiyle önlemler alınabileceğini belirtmiştir (Cutean/Romanya, B. No:53150/12, 2/12/2014, §61).

28. AİHM'e göre doğrudan doğruyalık ilkesine aykırılıklar üst veya yüksek mahkemede telafi edilebilecek türdendir. Örneğin ilk derece mahkemesinin kompozisyonunun değişmesi, istinaf mahkemesinde sanık ve tanıkların yeniden dinlenmesiyle başvurucunun adil yargılanma hakkına yönelik müdahalelerin ihlal sonucunu doğurması engellenebilir (Cutean/Romanya, §§ 71, 72).

29. Graviano/İtalya başvurusuna konu olayda sekiz hâkimden oluşan mahkeme heyeti üyelerinden sadece biri değişmiştir. Bu olayda AİHM, sözlü yargılama yapılması ve davanın değişmez hâkimlerinin doğrudan bilgi sahibi olması ilkelerine istisna getirilmesini haklı çıkaracak özel koşulların bulunduğunu belirtmiştir. AİHM'e göre sekiz hâkimden biri değişmesine rağmen diğer yedi hâkim tüm delillerin toplanmasına katılabilmiştir. Bu koşullar altında, değişen hâkimin tanıkların dinlendiği duruşmaların tutanaklarını okuma fırsatına sahip olmasının yargılamayı bir bütün olarak adil olmaktan çıkarmadığına karar vermiştir (Graviano/İtalya, §§ 38-41). Yine Famulyak/Ukrayna ((k.k.), B. No: 30180/11,26/3/2019) başvurusunda AİHM, mahkemenin yapısı tamamen değişmesine rağmen doğrudan doğruyalık ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur. Famulyak/Ukrayna başvurusuna konu olan olayda, başvurucunun mahkûmiyeti, temyizde sübut konusu sorgulanmaksızın teknik nedenlerle bozulmuştur. Bozma sonrası yapılan yargılamada başvurucu, başka bir hâkim tarafından yargılanmıştır. Mağdur, bozma sonrasındaki yargılamada hazır bulunmuş ve yeni hâkim huzurunda tanıklık etmiştir. Bozma öncesinde dinlenen tanıkların ifadeleri başvurucunun mahkûmiyetinde

önemli bir rol oynamamış; onların tanıklık ettikleri konular, bozma sebepleri arasında yer almamıştır. Bu koşullar altında AİHM, davaya bozma sonrasında bakan yeni hâkimin tanıkların bozma öncesindeki yargılamada dinlenilmelerine ilişkin tutanaklara erişmesini onların ifadelerini tam olarak anlamasını sağlamak için kâfi olduğunu değerlendirmiştir (Famulyak/Ukrayna §§ 40-47).

30. Cutean/Romanya başvurusunda ise AİHM, ilk derece mahkemesinin kompozisyonunun değişmesi, istinaf mahkemesinde sanık ve tanıkların yeniden dinlenmemesi nedeniyle başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Başka bir olayda AİHM; tanıkların, sanıkların ve bilirkişinin dinlenilmesi sırasında bulunmamış hâkimin kararını yalnızca duruşma tutanakları üzerinden vermesini doğrudan doğruyalık ilkesine aykırılık olarak nitelendirmiştir (Svanidze/Gürcistan, B. No: 37809/08, 25/7/2019, §§ 34-38). AİHM'in bir kararına konu diğer bir olayda ise başvurucu ve tanıklar kararı veren hâkim tarafından bizzat dinlenmemiştir. AİHM, doğrudan doğruyalık ilkesiyle ilgili eksikliklerin yalnızca duruşma tutanaklarının incelenmesiyle telafi edilemediğini belirterek ihlal sonucuna varmıştır (Beraru/Romanya, §§ 65, 66).

31. Cerovšek ve Božičnik/Slovenya (B. No: 68939/12, 68949/12, 7/3/2017) kararında AİHM, başvurucuların mahkûmiyetlerine ilişkin gerekçenin hükmü veren ve cezayı belirleyen hâkim tarafından değil de başka hâkimler tarafından ve hükmü veren hâkimin emekliliğinden yaklaşık üç yıl sonra yazılmasını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesine aykırı bulmuştur. AİHM'e göre bu olayda emekli olan hâkim kısa kararını sadece belgelere dayandırmamış zira duruşma sırasında başvurucuları dinlemiş, çok sayıda tanığı da sorgulamıştır. Anılan hâkim bu sayede bu kişilerin güvenilirlikleri konusunda bir görüş sahibi olmuştur. Hâlbuki gerekçeyi yazan hâkimler, delil toplama sürecine dâhil olmamış ve sadece dava dosyasındaki evraka dayanarak gerekçe oluşturmuştur. AİHM'e göre ceza yargılamalarında doğrudan doğruyalık ilkesiyle kabul edildiği üzere duruşmayı yapan hâkimin tanıkların ve başvurucuların tavırlarını gözlemlemesi ve güvenilirliklerini değerlendirmesi başvurucuların mahkûmiyetlerinin dayandığı olguların tespitinde belirleyici değilse de önemli bir unsurdur. Tam da bu sebeple hâkimler, verdikleri hükümlerin nedenini ortaya koyarken sundukları gerekçelerde, yaptıkları gözlemlere de değinmelidir. AİHM kararda hâkimin emeklilik tarihinin önceden bilinmesi gerektiğini belirterek Sözleşmeci devletin yargılamanın erken bir aşamasında başka bir hâkimin davaya dâhil edilmesi için tedbirler almadığını vurgulamış, sonuç olarak duruşmayı yapan hâkimin mahkûmiyete ilişkin gerekçeyi yazmaması ve bu eksikliği telafi edecek herhangi uygun bir tedbiri almaması dolayısıyla başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Cerovšek ve Božičnik/Slovenya, §§ 37-48).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 15/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi

33. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeyemeyecek durumda olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

34. Başvurucu; tüm duruşmaları yöneten, soru soran, sanık ve katılan ile tüm tanıkları dinleyen Mahkeme Heyetinin mahkûmiyet hükmünü veren heyet olmadığını, Mahkeme Heyetinin tanıklarla ve taraflarla iletişimi olmadığını, bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

35. Anayasa'nın iddianın incelenmesinde dayanılacak olan "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Doğrudan Doğruyalık İlkesinin Kapsamı, Önemi ve Anayasal Temelleri

38. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kural olarak adil bir yargılama sürecini sağlamaya yönelik teminatlar içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını güvence altına almamaktadır. Diğer bir ifadeyle adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

39. Adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden biri de aleni yargılanma hakkıdır. Bu hak, doğası gereği davanın açık duruşma ile görülmesini yani sözlü yargılama yapılmasını içerir (Ali Bacacı, B. No: 2014/18688, 9/3/2017, § 35). Duruşmalı yargılama esasen sözlü yargılamanın bir görünümüdür, hâkimin taraflar ve delillerle bizzat temasa geçerek uyuşmazlığı çözmesini sağlar. Başka bir ifadeyle iddia ve savunmaları destekleyecek beyan ve delillerin doğrudan doğruya ve yüz yüze ileri sürülmesi tarafların mahkeme huzurunda bulunmalarıyla mümkün olabilir. Bu durum tarafların ve tanık beyanlarının birebir karşılaştırılmasına ve inandırıcılıklarının değerlendirilmesine imkân verir. Dolayısıyla aleni yargılanma hakkı sanık açısından kişinin savunmasını planlayarak mahkeme önünde en uygun ve etkili şekilde yapabilmesi ve hakkında nihai karar verecek hâkimin kanaatini etkilemesi açısından oldukça önemlidir(bazı ekleme ve farklılıklarla birlikte bkz. AYM, E.2020/79, K.2023/113, 22/06/2023, §§110, 111). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinde de yargılamanın kamuya açık olarak duruşmalı yapılması ilkesi açık olarak belirtilmiştir (Muhsin Hükümdar, B. No: 2016/15853, 7/11/2019, § 37).

40. Adil yargılanma hakkı güvenceleri bakımından sözlü yargılama;

i. Soruşturma mercileri tarafından dava konusu yapılan olguların doğru bir şekilde tespit edilip edilmediğinin ve bu mercilerce toplanan delillerin sağlamlığının değerlendirilmesi ihtiyacı olduğunda,

ii. Hukuki meselelerin yanı sıra önemli olgusal sorunların ortaya çıktığı veya uyuşmazlık konusu olguların daha ayrıntılı incelenmesinin lüzumlu olduğu hâllerde,

iii. Uyuşmazlık konusu olay hakkında bilgi sahibi olan kişilerin beyanlarının güvenilirliklerinin test edilmesi için onlarla ilgili olarak kişisel bir izlenim edinilmesi gerektiğinde,

iv. Ceza yargılamasında isnada ve isnadın temelini oluşturan olgulara karşı sanığın bizzat hâkime diyeceklerini anlatma, sunulan delillere karşı çıkma imkânı bulmasının gerekli olduğu durumda,

v. Mahkemelerin bir duruşma aracılığıyla belirli noktalara ilişkin açıklık getirmesi lüzumlu olduğunda gerekli ve zorunlu görülebilir (bazı ekleme ve farklılıklarla birlikte bkz. Talet Şanlı [GK], B. No: 2017/20526, 17/1/2023, § 54).

41. Temel amacı maddi gerçeğe ulaşmak olan ceza yargılamasında sözlülük ilkesi geçerli olup hâkimin delillerle doğrudan temas kurup duruşmada beyanda bulunan kişilere dair bir izlenim edinmesi, onların beyanda bulunurken gösterdikleri reaksiyonları gözlemleyebilmesi büyük önem taşır. Bunun yanında bu amaca ulaşmak bakımından cezai uyuşmazlığın temelini oluşturan ve geçmişte yaşanmış maddi olayın ne şekilde gerçekleştiğini ispata yarayan her şey delil olabilir. Hükmün gerekçesi esas olarak duruşmada ortaya konan delillerden edinilen kanaat sonucunda ortaya çıkmaktadır. Suçlama konusu olaylar, hâkimin ve diğer süjelerin katılımıyla duruşmada birlikte tartışılmakta ve araya bir vasıta girmeksizin test edilmektedir. Bu sebeple duruşma bir formalite değil ceza yargılamasının özüdür. Bununla birlikte sanığın da aleyhinde beyanda bulunan tanıklarla hakkında nihai kararı verecek hâkimlerin huzurunda yüz yüze gelmesi, onların güvenilirliğini bu esnada test etme fırsatı elde etmesi gerek savunma hakkının gerekse çelişme ilkesinin gerçekleşmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Ancak duruşmada edinilen kanaatin doğru oluşabilmesi için zorunlu hâller dışında duruşma devresinde hâkimin/heyetin değişmemesi gerekir.

42. Sözlü yargılanma hakkına işlerlik kazandıran sözlülük ilkesi, ceza muhakemesi hukukunun temel ilkelerinden kabul edilen doğrudan doğruyalık ilkesiyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Sözlülük ilkesi, doğrudan doğruyalık ilkesinin gerçekleştirilmesinin bir aracı olarak işlev görmektedir. Esasında hâkimin/mahkemenin duruşmada sözlü olarak ortaya konulan delillerden hareketle karar vermesini gerektiren doğrudan doğruyalık ilkesi de hakkaniyete uygun (adil) bir ceza yargılama sürecini temin etmeye yönelik olup sözlülük ilkesiyle iç içedir.

43. Doğrudan doğruyalık ilkesi hâkimin olayı aydınlattığı ileri sürülen delillerle doğrudan temasa geçmesi, araya herhangi bir aracı katmaksızın deliller hakkında bilgi sahibi olması anlamına gelir. Bu değerlendirme tanık delili bakımından ziyadesiyle geçerlidir. Çünkü bir tanığın anlatımı sırasındaki tavırları (reaksiyonları) ve inanılırlığı konusunda mahkeme tarafından yapılan gözlemler maddi gerçeğin anlaşılabilmesi için önemlidir (Yusuf Deniz Dilsizoğlu ve Aral Ali Ersin, B. No: 2013/4711, 16/12/2015, § 47). Anılan ilke, adil (hakkaniyete uygun) bir ceza yargılaması için sanığın suçluluğu hakkında karar verecek olan hâkimin ilgili kişileri dinleyerek güvenilir delil elde etmesini gerekli kılar.

44. Bu kapsamda hakkaniyete uygun yargılanma hakkının özel bir görünümü olan doğrudan doğruyalık ilkesi uyarınca hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilecek ve bu deliller hâkimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilecektir. Dolayısıyla bu ilke, sanığın suçluluğu konusunda karar verecek hâkimin isnat konusu olay hakkında vicdani kanaatini şekillendirme süreciyle ilgilidir. Bu bağlamda ceza yargılamasında kural olarak özellikle tanık beyanlarının kararı verecek hâkim/mahkeme tarafından alınması, tanık beyanlarının bu hâkim/mahkeme tarafından takdir edilmesi gerekir. Aksi durumda tanıkların dinlendiği/sorgulandığı celselere katılmayan hâkimin duruşmanın önceki celselerine ilişkin tutanaklar üzerinden onlarla ilgili izlenim kazanması zor olacaktır.

45. Açıklanan gerekçelerle sanığın suçluluğu konusunda karar verecek hâkim, sağlıklı gözlem yapabilmek ve sadece iddia makamının yorum şekliyle değil savunma makamının iddia ve itirazlarını da değerlendirerek doğru bir vicdani kanaate ulaşabilmek için anlatımlarıyla sanığın hukuki durumunu önemli ölçüde etkileyecek tanıkları huzurda dinlemelidir. Böylelikle hâkim, yapacağı gözlem ve değerlendirmelerle bu tanıkların güvenilirliği konusunda bizzat fikir sahibi olabilecektir. Buna karşılık tanıkların duruşma öncesinde veya haricindeki dinlenmeleri sırasında düzenlenmiş tutanakların veya yazılı açıklamaların duruşmada okunması huzurda dinlemenin eş değeri olarak değerlendirilemez.

46. Hükme temel alınan delillerin hâkim huzurunda ikame edilmesi zorunluluğunu ifade eden doğrudan doğruyalık, anayasal düzeyde bir ilkedir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğini belirlerken Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesini ve AİHM içtihadını dikkate almaktadır (birçok karar arasından bkz. Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22; Emre Kunt [GK], B. No: 2019/5577, 8/3/2023, § 52; Yusuf Karakuş ve diğerleri, B. No: 2014/12002, 8/12/2016, § 73). 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesinde "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı[nın] metne dahil" edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesine söz konusu ibarenin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54). Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında hakkaniyete uygun yargılanma hakkı düzenlenmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı hakkaniyete uygun yargılanma hakkını da kapsamaktadır. Doğrudan doğruyalık ilkesi ise AİHM kararlarında -ceza muhakemesi hukukundaki geniş içeriğiyle olmasa da- adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının özel bir görünümü olarak değerlendirilmektedir.

47. Doğrudan doğruyalık ilkesi adil yargılanma hakkı kapsamındaki birçok güvenceyle de yakından bağlantılıdır. Bunlar en başta savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma, duruşmada hazır bulunma ve tanık sorgulama hakları ile çelişmeli yargılama ilkesidir. Bu noktada hâkimin duruşmaya getirilmemiş veya huzurunda tartışılmamış delilleri hükme esas alamamasının çelişmeli yargılama ilkesinin bir gereği olduğu vurgulanmalıdır. Öte yandan adil yargılanma hakkının bir güvencesi olan duruşmada hazır bulunma hakkı, hâkime sanık savunması ile diğer tanık ve mağdur ifadelerini karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Anılan hak sanığın da isnadın temelini oluşturan olayları hâkime bizzat izah edebilmesine imkân tanımaktadır. Adil yargılanma hakkı kapsamında tanık sorgulama

hakkı ise sanığın dava hakkında nihai kararı verecek olan hâkimin huzurunda tanıkla yüzleşebilmesini, tanığı sorgulamasını gerektirmektedir.

ii. Doğrudan Doğruyalık İlkesinin Kanuni Temelleri

48. Esasında yukarıda belirtilen anayasal gereklilikler, ilgili usul kanunlarında da kurala bağlanmıştır. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 7. maddesinde yer alan hükümde maddi gerçeğe ulaşılması, mahkeme tarafından sağlıklı ve vicdani bir kanaatin oluşması açısından duruşmada edinilen kanaatin gerekliliği karşısında -yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında- görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemlerin hükümsüz olduğu düzenlenmiştir. Kanun'da, anılan hükümle sanıklar hakkında nihai karar vermeye yetkili hâkimlerin delillerle temas etmesi öngörülerek doğrudan doğruyalık esas alınmıştır.

49. Aynı Kanun'un 188. maddesine göre hükme katılacak hâkimlerin duruşmada hazır bulunması şarttır. Bir oturumda bitmeyecek davada herhangi bir nedenle bulunamayacak üyenin yerine geçmek ve oylamaya katılmak üzere yedek üye bulundurulabilecektir. Anılan hüküm uyarınca hükmü hangi hâkim verecekse duruşmaya o hâkimin katılması gerekir. Ancak emekli ya da tayin olacağı yahut sağlık durumu nedeniyle belli bir tarihten sonra duruşmaya katılamayacağı bilinen bir mahkeme üyesinin yerine geçmek üzere yedek üye de bulundurulabilecektir. Bu durumda yedek üyenin de duruşmaya katılarak tanıkları bizzat dinlemesi/sorgulaması suretiyle hâkim/heyet değişikliği nedeniyle doğrudan doğruyalık ilkesine aykırılık söz konusu olmayacaktır.

50. 5271 sayılı Kanun'un 188. maddesinin gerekçesinde doğrudan doğruyalık ilkesine açıkça vurgu yapılmıştır. Gerekçenin ilgili kısmı aşağıdaki şekildedir:

"Maddenin son fıkrası hukukumuz yönünden çok önemli bir konuyla ilgilidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarına ve adil yargılama ilkesine göre bütün kovuşturma evresinde aynı hâkimlerin görev yapmaları ve hükmü vermeleri gerekir; doğru olan da budur. Ülkemizde uzun süren parçalı yargılama uygulaması, maalesef bir dava görülürken hâkimlerin değişmesine neden olmaktadır. Bu gibi hâllerde, yeni hâkim huzurunda bütün usul işlemlerinin yenilenmesi adil yargılama gereğidir. Tasarı, davanın bir duruşmada ve bir günde görülmesini ilke olarak kabul etmiştir; dolayısıyla parçalı yargı uygulaması ortadan kalkacaktır. Bununla birlikte maddenin son fıkrası, bir duruşmada bitmeyecek davada, herhangi bir nedenle bulunamayacak üyenin yerini almak ve oya katılmak üzere yedek üye bulundurulabilmesini öngörmüştür."

51. Doğrudan doğruyalık ilkesinin bir gereği olarak 5271 sayılı Kanun'un 190. maddesinde delillerin ortaya konulmasıyla karar arasında bir kesinti olmaması için ana bir ilke olarak duruşmaya ara verilmeksizin devam edilmesi, zorunlu hâllerde en kısa süreyle ara verilmesi benimsenmiştir. Anılan hükmün de doğrudan doğruyalık ilkesini hayata geçirmeye yönelik olduğu hususunda şüphe bulunmamaktadır. Aslında duruşmaya gereğinden fazla ara verilmesinin önemli sebeplerinden biri de duruşma devresinin davadaki birçok eksikliğin tamamlanacağı bir aşama olarak görülmesidir. Delillerin tam olarak toplandığı bir soruşturmanın ardından iyi bir duruşma hazırlığı ve planlamasıyla tek celsede veya birkaç celsede bitirilen ceza yargılamalarında hâkimin doğrudan temas ettiği delillerle ilgili bilgi ve kanaatini unutmadan nihai kararını verebilmesi sağlanabilir. Suçun sübutuna doğrudan etki edecek deliller toplanarak iddianame hazırlanmasının ve iddianamelerde yüklenen suçu oluşturan olayların mevcut delillerle ilişkilendirilmesinin bu açıdan önemi inkâr edilemez. Soruşturma evresinde bütün eksiklikler tamamlandıktan sonra hazırlanan bir iddianame vesilesiyle duruşmada hangi tanıkların dinlenmesi gerektiği bilinir hâle getirilebilir.

52. 5271 sayılı Kanun'un 217. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da "Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir." denilerek hâkimin kararını verirken vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edeceği delillerin huzurda tartışılmış deliller olduğu vurgulanmıştır. Diğer bir ifadeyle anılan düzenleme uyarınca hâkim duruşmaya getirilmemiş veya huzurunda tartışılmamış delilleri hükme esas alamayacaktır. Bu hükmün de doğrudan doğruyalık ilkesiyle ilgili olduğu açıktır.

53. Yine 5271 sayılı Kanun'un 210. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez. Yargılama konusu olayla ilgili sadece bir tanığın beyanından başka bir delilin bulunmadığı hâllerde bu tanığın duruşmada mutlaka dinlenilmesi gerektiği ifade edilerek doğrudan doğruyalık ilkesinin altı çizilmiştir (AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015, § 58). Nitekim anılan hükmün gerekçesinde de "Delillerin hükmü verecek mahkeme huzurunda ortaya konulması, tartışılması ve irdelenmesi adil yargılama ilkesinin temel gereklerindendir. Bu itibarla, duruşmada sanık ve tanığın ifadesine ait tutanakların okunması ile yetinilmesi, ancak zorunlu hâllerde kabul olunabilir." denilerek bu husus vurgulanmıştır.

54. Anayasal düzeyde bir güvence olan doğrudan doğruyalık ilkesine yönelik ihlaller, yukarıda yer verilen açık usul hükümlerinin öngördüğü güvencelere riayet edilmesi ve bunları temin için gerekli tedbirlerin alınmasıyla büyük ölçüde önlenecektir.

55. Bu konuda 29/4/2021 tarihli ve 2021/9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile duyurulan İnsan Hakları Eylem Planı'nın (2021-2023) Hedef2.1. başlığı altında adil yargılanma hakkının güçlendirilmesi için alınması uygun görülen bazı tedbirlere yer verildiğine de dikkati çekmek gerekir. Bu tedbirler şunlardır:

"a. Yargılama süreçlerinde sık hâkim değişikliğini önlemek amacıyla hâkimlerin tayinlerine esas bölge sistemi yeniden düzenlenecektir.

b. Bölge adliye ve bölge idare mahkemelerinde görev yapan hâkim ve savcıların talepleri veya haklarında bir disiplin soruşturması olmaması halinde belirli bir süre ilk derece mahkemelerine atanmayacaklarına ilişkin teminat getirilecektir.

c. Adalet Bakanı'nın, hâkimleri başka bir yargı çevresinde geçici olarak yetkilendirebilmesine ilişkin hüküm kaldırılacaktır.

d. Hâkim ve savcılar için coğrafi teminat sağlanacak, hâkimlik teminatı güçlendirilecektir."

iii. Doğrudan Doğruyalık İlkesinin Mutlak Olmaması (İstisnalar)

56. Doğrudan doğruyalık, mutlak bir ilke değildir. Dolayısıyla bu ilke yargılamanın yürütülmesi esnasında hâkim değişikliğine hiçbir şekilde gidilemeyeceği şeklinde anlaşılamaz. Doğrudan doğruyalık ilkesinin bir gereği olarak özellikle tanık beyanlarının nihai kararı verecek hâkim/mahkeme tarafından alınması ana bir ilke olsa da bunun istisnaları bulunmaktadır.

57. Bir hâkimin sağlık sorunları, istifa, naklen atama, emeklilik veya başka bir mahkemede görevlendirilme gibi haklı nedenlerle davaya sürekli katılımını imkânsız kılan durumlar söz konusu olabilir. Böyle durumlarda hâkim değişikliklerinin yargılamanın bir bütün olarak adil olmasını engelleyip engellemediğine ve bu kapsamda telafi edici güvencelerin sağlanıp

sağlanmadığına bakılmalıdır. Doğrudan doğruyalık ilkesine aykırılıklar üst veya yüksek mahkemelerde de telafi edilebilecek türdendir. Örneğin ilk derece mahkemesinin kompozisyonunun değişmesi, istinaf mahkemesinde sanık ve tanıkların yeniden dinlenmesiyle anılan ilkeye yönelik eksiklikler telafi edilebilir.

iv. Telafi Edici Güvenceler (Tedbirler)

58. Nihai kararı veren hâkim/heyet tarafından duruşmada dinlenmeyen tanığın ifadelerinin tam ve doğru bir şekilde değerlendirilmesine imkân sağlayan ve yargılamanın adil sayılması için gerekli dengeleyici tedbirlerin/güvencelerin kapsamı, tanığın ifadesinin delil değerine bağlı olacaktır. Tanığın ifadesi mahkûmiyette ne kadar önemli rol oynamışsa yargılamanın adilliğinin değerlendirilmesinde dengeleyici tedbirlerin/güvencelerin önemi de o derece artacaktır. O hâlde söz konusu telafi edici tedbirlerin/güvencelerin tanık ifadelerinin güvenilirliğinin tam ve doğru şekilde değerlendirilmesine imkân vermesi gerekir.

59. Doğrudan doğruyalık ilkesinin ihlal edilmemesi için alınacak en önemli tedbir, kanun ve gerekçesinde de açıkça vurgulandığı üzere (bkz. § 50) bir oturumda bitmeyecek duruşmada herhangi bir nedenle bulunamayacak üyenin yerine geçmek ve oylamaya katılmak üzere yedek üye bulundurulmasıdır. Örneğin emekli ya da tayin olacağı veya sağlık durumu nedeniyle belli bir tarihten sonra duruşmaya katılamayacağı öngörülebilen bir mahkeme üyesinin yerine geçmek üzere yedek üye bulundurulması, yedek üyenin de duruşmaya katılarak tanık ifadelerini bizzat dinlemesi hâlinde kararı veren heyetteki değişiklik nedeniyle doğrudan doğruyalık ilkesine aykırılık söz konusu olmayacaktır. Ancak hâkim sayısı da gözetildiğinde her davada yedek hâkim bulundurmamanın haklı nedenleri olabilir. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 188. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da buna yönelik bir düzenleme yapılmış ancak hâkim sayısı gözetilerek bu tedbirin alınması her durumda zorunlu tutulmamıştır.

60. Yedek hâkim bulundurmamanın haklı bir nedeni olduğu durumlarda davada görev alacak yeni hâkimlerin öncesinde toplanan delilleri ve davada ileri sürülen argümanları/görüşleri tam ve doğru olarak anlayabilmelerini sağlamak için duruşmanın önceki oturumlarında yapılan işlemlerin ses ve görüntü kaydedici teknik araçlarla tespit edilmesi de telafi edici güvence olarak değerlendirilebilir. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 52. maddesinde tanıkların dinlenmesi sırasındaki görüntü veya seslerin kayda alınabileceği düzenlenmiştir. Aynı Kanun'un 180. maddesinin (5) numaralı fıkrasında ise uzaktaki tanığın aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmesi imkânı getirilmiştir. Bu dinlemenin de kayda alınması mümkündür. Video kaydı hiçbir surette tanığın huzurda fiziken beyanda bulunmasının eş değeri sayılmasa da savunmanın soru sorma imkânını elde ettiği tanığın bütün davranış ve tepkilerinin tüm detaylarıyla gözlemlenebildiği bir video kaydının izlenmesi ve tarafların bilgisine sunulması da -somut olayın özel koşullarında- doğrudan doğruyalık ilkesinin ihlalini önleyebilir.

61. Tanığın tekrar dinlenmesi yerine daha önce hâkim tarafından alınmış ve savunmaya soru sorma imkânı tanınmış tanığın beyanına ilişkin ses ve görüntülerin duruşmada izlenmesi, özellikle sanıkla yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen kırılgan tanıkların (örneğin cinsel suç mağduru çocukların) olayı sanık önünde tekrar anlatmak zorunda kalmalarından ötürü örselenmelerini de engellemektedir. Dahası bu şekilde tanığın özel yaşamı, ruhsal sağlığının korunmasına yönelik menfaatleriyle sanık hakları arasında bir denge kurulmaktadır. Ancak savunmanın öncesinde söz konusu tanığı veya tanıkları sorgulama fırsatı elde edip etmediği bu güvencenin yeterliliği yönünden önem taşımaktadır.

62. Heyet değişikliği durumunda davada görev alan yeni hâkimler, önceki celselerde toplanan delilleri ve davada ileri sürülen argümanları/görüşleri tam olarak anlayabilmek için yargılama sırasında daha önce yapılan bu işlemlerle ilgili tutanakları okuyup/inceleyebilir. Yapılan bu işlem tutanağa kaydedebilir. Bu nedenle bazı durumlarda duruşmanın önceki celselerinde dinlenen tanıkların beyanlarının kaydedildiği tutanakların okunması/incelenmesi sonucunda bunlar hakkında bir değerlendirme yapılması da telafi edici bir güvence olarak değerlendirilebilir. Aşağıda sayılan hâllerde hâkim ya da mahkeme kompozisyonunda yaşanan değişiklik sonrası tanığın tekrar dinlenmeyerek beyanlarının tutanaktan okunması -somut olayın özel koşullarında- doğrudan doğruyalık ilkesine yönelik eksiklikleri telafi edebilir:

i. İnandırıcılık sorunu taşımayan veya karmaşık nitelikte olmayan teknik meselelerle ilgili uyuşmazlıkların söz konusu olduğu,

ii. Tanık beyanının sanığın hukuki durumuna önemli ölçüde etkide bulunmadığı, diğer bir ifadeyle tanık beyanının önem derecesi itibarıyla tanığın yeniden dinlenmesini gerekli kılmadığı,

iii. Mahkûmiyetin üst/yüksek yargılama aşamasında sübut konusu sorgulanmaksızın teknik nedenlerle bozulduğu ve bu nedenle bozma sonrası yargılamada tanık beyanlarının tartışmalı olmaktan çıktığı,

iv. Tanık beyanı üzerinde taraflar arasında bir tartışmanın bulunmadığı (tarafların tanık beyanlarına itiraz etmediği),

v. Toplu mahkemelerde tanıkları dinleyen hâkimlerin çoğunluğunun nihai kararı veren heyette bulunduğu/değişmediği,

vi. Tanıkların yeniden dinlenilmesini imkânsız hâle getiren (tanığın ölümü, bitkisel hayata girmesi, bulunduğu yerin tüm çabalara rağmen öğrenilememesi vb. gibi) ya da aşırı derecede zorlaştıran (tanığın akıl hastalığına tutulması veya adli yardım anlaşması bulunmayan bir ülkede bulunup ne zaman yurda döneceğinin bilinmemesi gibi) koşulların bulunduğu,

vii. Tanığın güvenilirliğinin tartışma konusu olmadığı, örneğin tanık beyanının hâkimin/mahkemenin doğrudan temas ettiği diğer birçok doğrulayıcı delille de desteklendiği durumlar

63. Ancak bazıları yukarıda anılan ve sınırlı sayıda olmayan bu gibi hâllerde uyuşmazlık konusu suç için öngörülen cezanın ağırlığı ve türüne göre delillerin hâkim/heyet değişikliği sonrasında da sözlü olarak sunulmasını gerektirmeyecek ölçüde açık olması ve yargılama sürecinde usule ilişkin imkânlardan yararlanma noktasında savunmaya fırsatlar tanınması gibi hususlara dikkat edilmesi gerekir (sözlü yargılama hakkıyla ilgili benzer değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2020/79, K.2023/113, 22/06/2023, § 128). Bu nedenle duruşma tutanakları tanık beyanlarının tam ve doğru şekilde anlaşılmasına imkân vermelidir. Nihai kararı verecek hâkimin/mahkemenin önceden dinlenen tanığın beyanının güvenilirliğinden şüphe etmesi veya nihai karar için kendi izleniminin gerekli olduğunu değerlendirmesi hâlinde söz konusu tanığın yeniden dinlenmesinin her zaman mümkün olduğunun altı çizilmelidir.

64. Yukarıda izah edilen istisnai hâller haricinde, davanın sonucu için tek veya belirleyici ölçüde önemli olan tanıkların yeniden dinlenmesi yerine beyanlarının tutanaktan

okunulmasıyla yetinilmesi ise doğrudan doğruyalık ilkesine aykırılık teşkil edebilir. Bu durumda davada görev alacak yeni hâkimlerin öncesinde dinlenen tanıkları yeniden dinlemesi gerekir. Ancak bazı durumlarda (özellikle savunmaya, yargılamanın önceki aşamalarında iddia tanıklarını sorgulama fırsatı verilmiş ise) savunmadan davaya bakacak yeni hâkimlerin tutanaklar üzerinden tanık beyanlarını değerlendirmelerinin bu beyanların tam ve doğru şekilde anlaşılmasını veya güvenilirliklerini hangi açılardan engelleyeceğini açıklaması istenebilir. Savunmanın bu konuda çaba göstermemesi -somut olayın özel koşullarında- doğrudan doğruyalık ilkesinin ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde hesaba katılacak bir unsur olarak gözetilebilir.

65. Nitekim Anayasa Mahkemesi de beyanları tek veya belirleyici delil niteliğinde olmayan tanığın karar veren heyet önünde dinlenilmemesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğine ilişkin başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun bulduğu kararında, tanığın beyanının alınmasından sonra başvurucular ve müdafiinin, tanığa soru sorabilme fırsatı bulduğunu, beyanlara karşı itirazlarını dile getirebildiklerini de ayrıca vurgulamıştır (Yusuf Deniz Dilsizoğlu ve Aral Ali Ersin, §§ 45-50).

v. Somut Olayın Değerlendirilmesi

66. Somut olayda başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmüne esas olarak tanık beyanları alınmıştır. Diğer bir ifadeyle somut davada mahkûmiyet hükmünün büyük oranda tanık beyanlarına dayandığı ve tanık beyanlarının başvurucunun mahkûmiyetinde önemli rol oynadığı görülmüştür (bkz. § 11). Anılan tanık beyanlarının üzerinde taraflar arasında tartışmanın bulunduğu açıktır. Nitekim duruşmada tanık beyanlarına karşı taraflara söz verildiğinde hem savunma hem de katılan tarafı aleyhe olan beyanları kabul etmemiştir. Dahası başvurucu, istinaf dilekçesinde Mahkemenin tanık beyanlarını açıkça çarpıttığını, tanık beyanlarında geçen olguların ilgili kurumlardan sorulmadığını ve araştırılmadığını, bu hususlardaki taleplerinin de Duruşma Tutanağı'na geçirilmediğini ileri sürmüştür (bkz. § 12).

67. Tanıkların dinlenildiği celselere katılan hâkimlerle başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı veren heyeti oluşturan hâkimlerin çoğunluğunun farklı olduğu görülmektedir (bkz. §§ 8-10). Mahkûmiyet hükmü, tanıkların dinlenildiği celselere katılmayan heyet başkanı ve bir üyenin yer aldığı hâkimler heyeti tarafından verilmiştir. Tanıkların dinlenildiği celselere, hükmü veren mahkeme heyetinden sadece bir hâkim katılmıştır. Beyanlarıyla sanığın (başvurucunun) hukuki durumunu belirleyici ölçüde etkileyen tanıklar, hükmü verecek hâkimlerin tamamının veya çoğunluğunun katıldığı celselerde dinlenmemiştir. Bu nedenle tanıkların dinlendiği celselere katılmayan hâkimler, dinlenmeleri sırasında gözlemleyemedikleri tanıkların güvenilirliği konusunda bizzat fikir sahibi olamamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucu hakkında karar veren heyeti oluşturan üyelerin çoğunluğu isnat konusu olay hakkında tutanaklar üzerinden kanaat edinmiş ve bu bağlamda bir sonuca varmıştır. Ancak bu durum tek başına adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılması için yeterli olmayıp hâkim değişikliklerinin yargılamanın bir bütün olarak hakkaniyetini zedeleyip zedelemediğine ve bu kapsamda telafi edici güvencelerin sağlanıp sağlanmadığına bakılması gerekir.

68. Daha önce ifade edildiği üzere ceza muhakemesi hukukunda zorunluluk olmadıkça duruşmanın kesintisiz olması, ara verilmeksizin bir celsede bitirilmesi esastır. Somut başvuruya konu yargılamada duruşmada birçok celsenin yapıldığı görülmüştür. Dosya incelendiğinde duruşmaya ara verilmesinin sebepleri arasında tanıklara soru sorma gibi

bazı usul hükümlerinin tatbikinin gerekmesi ve tarafların çeşitli nedenlerle süre talebinde bulunması da yer almaktadır. Söz konusu sebepler duruşmaya ara verilmesi konusunda zorunlu neden olarak değerlendirilebilir. Bu durumda nihai kararı veren Mahkemece, duruşmanın önceki oturumlarında dinlenen tanıkların sunduğu beyanların tam ve doğru bir şekilde değerlendirilebilmesi için telafi edici tedbirlerin alınıp alınmadığına bakılması gerekir.

69. Derece mahkemelerince duruşmaya katılamayacağı bilinen mahkeme üyesinin yerine geçmek üzere yedek hâkim bulundurma tedbiri uygulanmamıştır. Ancak mahkemede görev yapan hâkim sayısının azlığından kaynaklı olarak yedek hâkim bulundurmamanın haklı bir nedeninin bulunduğu söylenebilir.

70. Beyanları mahkûmiyet hükmüne büyük oranda esas teşkil eden tanıkların dinlendiği celselere katılmayan Mahkeme Heyetince "katılan tanıklarının yansız bir şekilde beyanda bulunduklarına ilişkin olarak tam bir vicdani kanaat oluşmuş ve savunma tanıklarının hayatın olağan akışına aykırı ve gerçeğin üzerini örtmeye yönelik beyanlarına itibar edilmeyeceği" gerekçesine dayanılarak sanığın mahkûmiyetine karar verilmiştir. Mahkemece katılan tanıklarının beyanlarına neden üstünlük tanındığı bu gerekçelerle açıklanmıştır. Anılan gerekçede, tanıklar beyanda bulunurken yapılacak gözlemler sonucunda elde edilebilecek izlenimlere de yer verildiği açıktır. Mahkemece tanık beyanlarının delil değeri belirlenirken bu izlenimlere atıf yapılmıştır. Değişen mahkeme heyeti tarafından bu izlenimlerin sadece tutanakların okunmasıyla elde edilmesi ve buna göre karar verilmesinin doğrudan doğruyalık ilkesi ile bağdaşmadığı açıktır. Öte yandan beyanları davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki tanıkların tekrar dinlenilmesi yoluna neden başvurulmadığı veya bu tanıkların dinlenilmesini imkânsız hâle getiren ya da aşırı derecede zorlaştıran bir nedenin varlığı da kararda gösterilmemiştir.

71. Savunmanın -davaya bakacak üç hâkimden oluşan Mahkeme Heyetinin başkanı ve bir üyesinin değiştiği gözetildiğinde- yeni hâkimlerin tutanaklar üzerinden tanık beyanlarını değerlendirmelerinin bu beyanların tam ve doğru şekilde anlaşılmasını veya güvenilirliğini ne şekilde engelleyeceğini ayrıca açıkladığı ve bu konuda çaba gösterdiği de anlaşılmıştır. Tanık beyanlarının delil değerinin tanıklar bizzat dinlenilmek suretiyle elde edilebilecek gözlem ve tespitlere dayanmasının gerektiği hâllerde savunmanın bu hususstaki tutarlı itirazlarının derece mahkemesince veya kanun yolu mercilerince değerlendirilmesi gerekir. Somut olayda beyanları kararın sonucunda belirleyici rol oynayan ancak hem birey olarak hem de beyanları açısından güvenilirlikleri hususunda birçok itiraz bulunan tanıklar yeniden dinlenilmediği gibi Ceza Dairesince de duruşma açılarak ya da bu konuda bozma kararı verilerek söz konusu eksiklik telafi edilmemiştir.

72. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Yılmaz AKÇİL ihlal sonucuna katılmamıştır.

VI. GİDERİM

73. Başvurucu, ihlalin tespiti ile manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

74. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

75. Belirtilmelidir ki hak ihlali kararı, Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği anlamına gelmemektedir. Başvurucular hakkında suçlu-suçsuz kararı vermek ya da daha hafif veya ağır ceza belirlemek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir.

76. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun tefecilik suçunu işlediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede delillerin takdir biçimine göre mahkemenin benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

77. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı tanık beyanlarının delil değeriyle ilgili bir derecelendirme yapılmasını da güvence altına almamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu hak, tanığın nihai kararı veren hâkim önündeki beyanlarına mutlaka üstünlük tanınması gerektiği yönünde bir güvence içermemektedir. Beyanları davanın sonucu açısından önemli nitelik taşıyan tanıklar suç isnadı atında olan kişi hakkında karar verecek olan hâkim/hâkimler tarafından dinlendiği ve sanık haklarına riayet edildiği sürece tanığın aşamalardaki beyanlarının hangisine itibar edileceği meselesi karar veren mahkemenin takdirindedir.

78. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Kadir ÖZKAYA, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Yılmaz AKÇİL'in KARŞIOYLARI ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bursa 4. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2016/306, K.2018/59) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE15/2/2024tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu çoğunluğu, tanıkların dinlenildiği celselerde bulunmayan başkan ve bir üyenin de yer aldığı Ağır Ceza Mahkemesi heyeti tarafından başvurucunun tefecilik suçundan mahkûmiyetine karar verilmesi nedeniyle doğrudan doğruyalık ilkesi ile bağlantılı olarak adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

A. Kabul edilebilirlik Yönünden

2. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, ikincil nitelikte yani idari ve yargısal tüm başvuru yollarının tüketilmesinden sonra müracaat edilebilecek anayasal bir hak arama yoludur.

3. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16). Bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin yargılama mercilerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun bu niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17; Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 19).

4. Başvuru konusu yargılamanın duruşması 10 celsede tamamlanmıştır. İlk 8 celsede tensip zaptını da hazırlayan Mahkeme Başkanı K.Ü., 9. ve 10. celselerde L.D.’dir. Üyelerden F.Ö. 1. celse dışında diğer oturumların tamamında yer almıştır. Duruşmanın 9. celsesinde Mahkeme Başkanı L.D., heyet değişikliği nedeniyle dosya ve eklerinin okunduğunu tutanağa yazmıştır. Savunma bu tutanağa hiçbir aşamada itiraz etmemiştir.

5. Başvurucu müdafii esas hakkındaki mütalaaya karşı beyanda bulunmak üzere süre istemiş ve kendisine süre verilmiştir. Esas hakkındaki mütalaada tüm deliller ve tanık beyanları anlatılmıştır. Başvurucu müdafii, yazılı şekilde savunma yapmış ve duruşmaya katılıp sözlü olarak beyanda da bulunmuştur.

6. Başvurucu müdafii, duruşmanın herhangi bir celsesinde bireysel başvuru konusu yaptığı şikayetini dile getirmemiş, doğrudan doğruyalık ilkesiyle ilgili bir iddia ileri sürmemiştir. Başvurucu veya müdafii, tanıkların yeniden dinlenmesi yönünden de hiçbir talepte

bulunmamıştır. Nitekim çoğunluk tarafından da dile getirildiği üzere, başvurucu müdafii tanıkların dinlendiği duruşmalara katılmış ve yalnızca aleyhe olan tanık beyanlarını kabul etmediğini belirtmiştir. Başvurucu müdafiinin tanık sorgulatma hakkının ihlal edildiği veya tanıklara soru soramadığı şeklinde iddiası da bulunmamaktadır. Başvurucu müdafii ilk defa istinaf dilekçesinde, tanık delili ile doğrudan doğruya temas etmemiş Mahkeme heyeti tarafından mahkûmiyet kararı verildiğini soyut ve genel ifadelerle dile getirmiştir.

7. Dolayısıyla yargılamanın hiçbir aşamasında somut olarak dile getirilmeyen ihlal iddiasına ilişkin olarak olağan kanun yollarının usulünce tüketildiğinden söz edilemez. Bu sebeple başvurunun “başvuru yollarının tüketilmemesi” nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

8. Öte yandan ilk derece aşamasında aynı dosya kapsamında yargılaması yapılan ve bireysel başvuru konusu suçla bağlantılı olan yağma suçundan verilen 6 yıl 8 ay hapis cezasına ilişkin mahkumiyetin temyiz incelemesi devam etmektedir. Temyizi devam eden ve verilecek ihlal kararının temyiz aşamasında olan bir davanın sonucunu etkileyecek nitelikte bir kararın bu aşamada verilmesinin yargılaması devam eden davaya etkisinin de tartışmalı olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

B. Esas Yönünden

9. Somut olayda savunmanın yargılamanın tüm aşamalarına etkili katılımı sağlanmış; tanıklara soru sorma imkânı verilmiştir. Yargılama, Anayasa Mahkemesi içtihatlarına göre makul denilebilecek bir süre olan yaklaşık 4 yıllık bir sürede sonuçlandırılmıştır.

10. Öncelikle çoğunluk gerekçesinde atıf yapılan 5271 sayılı Kanun’un 7. maddesinin somut olayla bir ilgisinin olmadığının altı çizilmelidir. Anılan hükme göre görevli olmayan hâkim ve mahkemece yapılan işlemlerin hükümsüz olacağına ilişkin düzenlemenin başvuru konusu olayla bir ilgisinin bulunmadığı açıktır. Zira başvuru konusu olayda görevli mahkeme ve hâkim tarafından yargılama yapıldığı gibi başvurucu müdafinin de aksine bir iddiası bulunmamaktadır.

11. Bunun yanında, 5271 sayılı Kanun'un 210. maddesinin (1) numaralı fıkrasında "Olayın delili, bir tanığın açıklamalarından ibaret ise, bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez." hükmü; aynı Kanun'un 217. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise "Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir." düzenlemesi bulunmaktadır. Kararda yer verilen Yargıtay kararlarından da anlaşılacağı üzere, bu düzenlemeler uygulamada diğer deliller gibi tanık delilinin de yargılamayı yapan mahkeme huzuruna getirilip duruşmada dinlenilmesi/tartışılması gerektiği seklinde anlaşılmaktadır. Uygulamada söz konusu düzenlemeler, delillerle duruşmada temas eden hâkimin mutlaka nihai kararı veren hâkim olması gerektiği seklinde yorumlanmamaktadır. Anılan düzenlemelerin uygulamada anlaşıldığının dışında farklı şekilde yorumlanarak hak ihlaline gerekçe yapılmasının hukuksal açıdan sorunlar oluşturacağı açıktır.

12. Sayın çoğunluk doğrudan doğruyalık ilkesinin mutlak olmadığını, belli istisnalarının bulunduğunu belirtmiştir. Ancak tanıkların istinabe yoluyla dinlenmesi hâlinde nasıl bir uygulama yapılacağı ortaya konulmamıştır. Bunun yanında, tanığın yargılamanın önceki aşamalarında keşif sırasında dinlenilmesi hâlinde yeniden keşif yapılması ve tanığın tekrar dinlenmesinin gerekip gerekmediği de değerlendirilmemiştir.

13. Ceza davalarında kurgu, tüm delillerin soruşturma evresinde tamamlanması üzerinedir. Mahkeme, tüm delilleri ve tanık beyanlarını da değerlendirerek bir muhakeme içerisinde tartışıp sonuca varacaktır. Nihai kararı veren heyetten bu delillerin tamamıyla yeniden temasa geçmesinin beklenmesinin yargılamanın gereksiz yere uzamasına neden olabileceği, yargılamanın makul sürede bitirilmesi gibi birçok sanık hakkını da zedeleyeceği ifade edilmelidir. Bu noktada, nihai kararı veren heyette bulunan ve tanıkların dinlenildiği celselerde heyette görev almamış olan hâkimlerden söz konusu tanıkların duruşmada tekrar dinlemelerini beklemenin, aradan geçen süre zarfında tanıkların olayın gerçekleşme şartlarıyla ilgili ayrıntıları unutmaları ve bunun da "beyanlar arasında çelişki" olarak görülüp delillerin hatalı değerlendirilmesine yol açabileceği hesaba katılmalıdır.

14. Öte yandan, Türk Yargı Teşkilatında görev yapan hâkim ve savcılar, Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından resen ya da kendi taleplerinin uygun bulunmasıyla, yine Hâkimler ve Savcılar Kurulunun coğrafi ve ekonomik şartları, sosyal, sağlık ve kültürel imkanları, mahrumiyet dereceleri ile ulaşım ve diğer durumları dikkate alarak belirlediği bölgelere görev süreleri boyunca atanmaktadır. Bu çerçevede, 11/10/2016 tarihli ilk celseden 22/3/2018 tarihli hüküm celsesine kadar ki süreçte mahkeme heyetindeki başkan ve bazı üyelerin tayin olmaları ya da diğer nedenlerle değiştiği görülmektedir. Fakat, mahkûmiyet hükmüne esas alınan tanıkların dinlenildiği celselere ve 1. celse dışında diğer tüm celselere katılan mahkeme heyetinden üye hâkim F.Ö. hüküm celsesine de katılmıştır. Yani tanık delili ile temas eden mahkeme heyetinin hükmü veren heyetten tamamen farklı olduğu söylenemez. Nitekim AİHM doğrudan doğruyalık ilkesini incelediği benzer olaya ilişkin Cutean/Romanya kararında, tanıkları duruşmada dinleyen mahkeme heyetinin tamamının yargılama sürecinde değişmesinin sorun teşkil edebileceğine işaret etmiştir (Cutean/Romanya, B.No: 53150/12, 2/12/2014, § 64).

15. Ayrıca, başvuruya konu yargılamada mahkûmiyet kararı esasen tanık beyanlarına dayalı olarak verilmiş olup tanıkların her biri mahkeme huzuruna getirilip duruşmada dinlenilmiş, beyanları duruşma tutanağına geçirilmiş, tanıkların dinlenilmesi sonrasında her iki tarafa tanık beyanlarına karsı diyecekleri sorulmuştur. Bu süreçte tarafların tanık beyanlarının duruşma tutanaklarına eksik geçirildiğine yönelik herhangi bir itirazları olmamıştır. Ayrıca, mahkeme heyetinde duruşmanın sonraki celselerinde görevlendirilen ve hükmü veren başkan ve bir üyenin tanık beyanlarına ilişkin duruşma tutanaklarını ayrıntılı olarak incelemeyip değerlendirmediği yönünde dosyaya yansıyan bir veri bulunmamaktadır. Gerekçeli karardan da bu delillerin ayrıntılı şekilde incelendiği açıkça anlaşılmaktadır.

16. Nitekim Ağır Ceza Mahkemesinin mahkûmiyet gerekçesinde tanık beyanlarının ayrıntılı olarak tartışıldığı ve hangi tanık beyanına niçin itibar edilip edilmediğinin de ayrıntılı olarak belirtildiği görülmektedir. Bölge Adliye Mahkemesi de "usule ve esasa ilişkin hükmü etkileyecek nitelikte hukuka aykırılığın bulunmadığı, delillerde ve işlemlerde herhangi bir eksikliğin olmadığı, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde olduğu" gerekçeleriyle sübutu uygun bulmuş ve istinaf kanun yolu başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

17. Öte yandan somut olayda başvurucuya ve müdafiine tanıkları sorgulama ve onlara soru sorma hakkı tanınmış, yargılama sırasında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri uygulanmış, sözlü yargılama usulü ve yüzyüzelik ilkesi işletilmiş, savunmaya gerekli zaman ve kolaylıklar sağlanmış ve yargılama makul sürede sonuçlandırılmıştır. Tüm bu nedenler birlikte değerlendirildiğinde yargılamanın hakkaniyetini zedeleyen bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

18. Yukarıda açıklanan gerekçelerle,

Türk Yargısının bölge sistemine göre teşkilatlanması ve hakimlerin çalışma süreleri önceden belirlenmiş bu bölgelerde görev yapmasına ilişkin yapısı da gözetilerek, beyanları hükme esas alınan tanıkların dinlenildiği celselere bir üyesinin katıldığı, bir başkan ve bir üyenin duruşmanın sonraki celselerinde görev aldığı üç kişilik mahkeme heyetince mahkûmiyet kararı verilmesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelemediği sonucuna varılmış; adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği yönündeki çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili Kadir ÖZKAYA Üye Basri BAĞCI Üye İrfan FİDAN Üye Yılmaz AKÇİL

TÜRKİYE DEVRİMCİ KARA, HAVA VE DEMİRYOLU TAŞIMACILIĞI İŞÇİLERİ SENDİKASI

B. No: 2020/34550 | Karar tarihi: 15.02.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34550

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ KARA, HAVA VE DEMİRYOLU TAŞIMACILIĞI İŞÇİLERİ SENDİKASI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34550)

Karar Tarihi: 15/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 13/6/2024-32575

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Türkiye Devrimci Kara, Hava ve Demiryolu Taşımacılığı İşçileri Sendikası

Temsilcisi : Ali Rıza KÜÇÜKOSMANOĞLU

Vekili : Av. Halil AĞIRGÖL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1.Başvuru, olumsuz yetki tespitine itiraz talebiyle açılan davanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/11/2020 tarihinde yapılmıştır.

3.Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4.Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

7. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuru Konusu Olaylar

9. Başvurucu Sendika, 1975 yılında Ambar İşçileri Sendikası olarak kurulmuş 2002 yılında Türkiye Devrimci Kara, Hava, Demiryolu İşçileri Sendikası (Nakliyat-İş/Sendika) adını almıştır. Sendika, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna bağlıdır. Merkezi İstanbul'da bulunan dava konusu işyeri ise tanker, kurtarıcı, römork, tır ve kamyonlardan oluşan araçlarıyla Türkiye genelinde ambar, proje taşımacılığı ve ihale taahhüt işleri yapmaktadır.

10. Sendikaların toplu iş sözleşmesi (TİS) akdedebilmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına yetki başvurusunda bulunması gerekmektedir. Yetki talebi, talepte bulunan sendikanın işverenle aynı iş kolunda faaliyet gösterdiğinin ve işçilerin belli bir çoğunluğunun sendikaya üye olduğunun tespit edilmesine ilişkindir. Yetki tespiti yapılırken sendikanın kurulu olduğu iş kolunda çalışan işçilerin en az %1'inin, işyerinde başvuru tarihinde çalışan işçilerin ise yarıdan fazlasının sendikanın üyesi olması şartı aranmaktadır. Başvurucu Nakliyat-İş, dava konusu işyerinde TİS akdetmek için yeterli sayıya ulaştığını belirterek yetki tespiti talebiyle 20/6/2016 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurmuştur. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 24/6/2016 tarihli yazısında başvurucu Sendikanın kurulu olduğu iş kolunda gerekli çoğunluğu sağlayamadığını tespit etmiş (olumsuz yetki tespitinde bulunmuş) ve bunu Sendikaya bildirmiştir.

11. Başvurucu 11/7/2016 tarihinde İstanbul 9. İş Mahkemesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının olumsuz yetki tespitine itiraz davası açmıştır. Davanın açılması ile birlikte 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 43.

maddesinin "İtiraz, karar kesinleşinceye kadar yetki işlemlerini durdurur." biçimindeki (5) numaralı fıkrası uyarınca (bkz. § 22) TİS süreci dava sonuçlanana kadar durmuş ve Mahkemenin yetki itirazı sonucunu değerlendirmesi beklenmeye başlanmıştır.

12. İstanbul 9. İş Mahkemesi 23/1/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme, başvurucu Sendikanın Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 30/1/2016 tarihli ve 29609 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2016 yılı Ocak ayı istatistiklerine göre iş kolu barajının %0,66 ve başvuru tarihi itibarıyla işyerindeki üye yüzdesinin %60 olduğunu, TİS için 6356 Sayılı Kanun'un aradığı %1 iş kolu barajını aşamadığını değerlendirmiştir.

13. Kararın istinaf yargı yoluna götürülmesi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 28. Hukuk Dairesi 6/12/2018 tarihinde derece mahkemesi kararının usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

14. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi kararının temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 29/5/2019 tarihli ilamıyla iş kolu barajının tespitinde yayımlanan son istatistik olan 2016 yılı Ocak ayı istatistiğinin esas alınmasının yerinde olduğunu ancak %1 iş kolu barajını aşamayan Nakliyat-İş'in 2016 yılı Ocak ayı istatistiklerine karşı süresinde itiraz ettiğini, buna ilişkin yargılamanın Ankara 40. İş Mahkemesinde görüldüğünü ve bekletici mesele yapılması gerektiğini değerlendirerek bozma kararı vermiştir.

15. Bozma sonrası dava İstanbul 9. İş Mahkemesinde derdest durumdayken başvurucu Sendika 4/11/2020 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuş, bu sırada ilk derece mahkemesi 16/7/2021 tarihli kararıyla davanın kabulüne karar vermiş; gerekçeli kararda, Yargıtayın işaret ettiği bekletici mesele yapılması yönündeki kararın bir kısır döngüye yol açtığını, bu kısır döngünün kırılması amacıyla belirtilen dosyaların akıbetinin beklenilmesi yoluna gidilmeyerek esas yönünden uyuşmazlığın çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 24/6/2016 tarihli olumsuz yetki tespiti işleminin ihtiyati tedbirle durdurulması ile itiraza uğramayan ve kesinleşen önceki istatistik hükümleri uygulanarak işlem yapılması gerektiğini değerlendirerek 2009 istatistiklerini esas almış ve başvurucu Sendikanın yetkili olduğunu tespit etmiştir.

16. Davalı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, kararı temyiz etmiştir. Yargıtay9. Hukuk Dairesi 27/1/2022 tarihli ilamında, yetki tespiti taleplerinde başvuru tarihi itibarıyla en son yayımlanan istatistiklerin esas alınacağını, yayımlanan istatistiklere itiraz edilmesi hâlinde ise itiraza ilişkin davanın bekletici mesele yapılması gerektiğini belirterek önceki kararını yinelemiş ve kararın bozulmasına karar vermiştir. İnceleme tarihi itibarıyla yargılama derdesttir.

B. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İstatistiklerine İlişkin Süreç

17. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 2016 yılı Ocak ayı istatistiklerine karşı 11/2/2016 tarihinde Ankara 40. İş Mahkemesinde dava açılmış olup bu dava inceleme tarihi itibarıyla derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

18. 6356 sayılı Kanun'un "İş kolunun tespiti" kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"(1) Bir işyerinin girdiği işkolunun tespiti Bakanlıkça yapılır. Bakanlık, tespit ile ilgili kararını Resmî Gazete’de yayımlar. Bu tespite karşı ilgililer, kararın yayımından itibaren on

beş gün içinde dava açabilir. Mahkeme iki ay içinde kararını verir. (Ek cümle: 12/10/2017-7036/29 md.) Karar hakkında istinaf yoluna başvurulması hâlinde bölge adliye mahkemesi iki ay içinde kararını verir. (Değişik cümle: 12/10/2017-7036/29 md.) Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulması hâlinde Yargıtay, uyuşmazlığı iki ay içinde kesin olarak karara bağlar.

(2) Yeni bir toplu iş sözleşmesi için yetki süreci başlamış ise işkolu değişikliği tespiti bir sonraki dönem için geçerli olur. İşkolu tespit talebi ve buna ilişkin açılan davalar, yetki işlemlerinde ve yetki tespit davalarında bekletici neden sayılmaz.

(3) İşkolu değişikliği yürürlükteki toplu iş sözleşmesini etkilemez."

19. 6356 sayılı Kanun'un "Toplu iş sözleşmesinin şekli ve süresi" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"(1) Toplu iş sözleşmesi yazılı olarak yapılır.

(2) Toplu iş sözleşmesi en az bir ve en çok üç yıl süreli olarak yapılabilir. Toplu iş sözleşmesinin süresi, sözleşmenin imzalanmasından sonra taraflarca uzatılamaz, kısaltılamaz ve sözleşme süresinden önce sona erdirilemez.

(3) Faaliyetleri bir yıldan az süren işlerde uygulanmak üzere yapılan toplu iş sözleşmelerinin süresi bir yıldan az olabilir. İşin bitmemesi hâlinde bu sözleşmeler bir yılın sonuna kadar uygulanır.

(4) Toplu iş sözleşmesi süresinin bitmesinden önceki yüz yirmi gün içinde, yeni sözleşme için yetki başvurusunda bulunulabilir. Ancak, yapılacak toplu iş sözleşmesi önceki sözleşme sona ermedikçe yürürlüğe giremez. "

20. 6356 sayılı Kanun'un "Yetki" kenar başlıklı 41. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde birinin üyesi bulunması şartıyla işçi sendikası, toplu iş sözleşmesinin kapsamına girecek işyerinde başvuru tarihinde çalışan işçilerin yarıdan fazlasının, işletmede ise yüzde kırkının kendi üyesi bulunması hâlinde bu işyeri veya işletme için toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkilidir.

...

(3) İşletmede birden çok sendikanın yüzde kırk veya fazla üyesinin olması durumunda başvuru tarihinde en çok üyeye sahip sendika toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkilidir.

...

(5) Bir işkolunda çalışan işçilerin yüzde üçünün tespitinde Bakanlıkça her yıl ocak ve temmuz aylarında yayımlanan istatistikler esas alınır. Bu istatistiklerde her bir işkolundaki toplam işçi sayısı ile işkollarındaki sendikaların üye sayıları yer alır. Yayımlanan istatistik, toplu iş sözleşmesi ve diğer işlemler için yeni istatistik yayımlanıncaya kadar geçerlidir. Yetki belgesi almak üzere başvuran veya yetki belgesi alan işçi sendikasının yetkisini daha sonra yayımlanacak istatistikler etkilemez.

(6) Yayımından itibaren on beş gün içinde itiraz edilmeyen istatistik kesinleşir. İstatistiğin gerçeğe uymadığı gerekçesiyle bu süre içinde Ankara İş Mahkemesine başvurulabilir. Mahkeme bu itirazı on beş gün içinde sonuçlandırır. (Değişik iki cümle:12/10/2017-7036/33 md.) Mahkemece verilen karar hakkında, ilgililerce veya Bakanlıkça istinaf yoluna başvurulması hâlinde bölge adliye mahkemesi bir ay içinde kararını verir. Bu karara karşı

temyiz yoluna başvurulması hâlinde Yargıtay, temyiz talebini bir ay içinde kesin olarak karara bağlar.

(7) Bakanlık, yetkili sendikanın belirlenmesinde ve istatistiklerin düzenlenmesinde kendisine gönderilen üyelik ve üyelikten çekilme bildirimleri ile Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılan işçi bildirimlerini esas alır.

21. 6356 sayılı Kanunun "Yetki tespiti için başvuru" kenar başlıklı 42. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) Toplu iş sözleşmesi yapmak isteyen işçi sendikası Bakanlığa başvurarak yetkili olduğunun tespitini ister. İşveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işveren de Bakanlığa başvurarak yetkili işçi sendikasının tespitini isteyebilir.

(2) Bakanlık, kayıtlarına göre başvuru tarihi itibarıyla bir işçi sendikasının yetkili olduğunu tespit ettiğinde, başvuruyu, işyeri veya işletmedeki işçi ve üye sayısını, o işkolunda kurulu işçi sendikaları ile taraf olacak işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işverene altı iş günü içinde bildirir."

(3) İşçi sendikasının yetki şartlarına sahip olmadığının ya da işyerinde yetki şartlarına sahip bir işçi sendikasının bulunmadığının tespiti hâlinde, bu bilgiler sadece başvuruyu yapan tarafa bildirilir..."

22. 6356 sayılı Kanunun "Yetki itirazı" kenar başlıklı 43. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kendilerine 42 nci madde uyarınca gönderilen tespit yazısını alan işçi veya işveren sendikaları veya sendika üyesi olmayan işveren; taraflardan birinin veya her ikisinin yetki şartlarına sahip olmadığı veya kendisinin bu şartları taşıdığı yolundaki itirazını, nedenlerini de göstererek yazının kendilerine tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde mahkemeye yapabilir.

...

(3) ... İşçi ve üye sayılarının tespitinde maddi hata ve süreye ilişkin itirazları mahkeme altı iş günü içinde duruşma yapmaksızın kesin olarak karara bağlar. (Değişik cümle: 12/10/2017-7036/34 md.) Bunların dışındaki itirazlar için mahkeme, duruşma yaparak karar verir ve bu karar hakkında istinaf yoluna başvurulması hâlinde bölge adliye mahkemesi bir ay içinde kararını verir. (Ek cümle: 12/10/2017- 7036/34 md.) Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulması hâlinde Yargıtay bir ay içinde kesin olarak karar verir.

(4) 42 nci maddenin üçüncü fıkrası uyarınca kendisine yetki şartlarına sahip olmadığı bildirilen işçi sendikası, altı iş günü içinde yetkili olupolmadığının tespiti için dava açabilir. Mahkeme açılan davayı o işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde birini üye kaydeden işçi sendikaları ile işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işverene de bildirir. Mahkeme davayı iki ay içinde sonuçlandırır.

(5) İtiraz, karar kesinleşinceye kadar yetki işlemlerini durdurur."

23. 6356 sayılı Kanunun "Yetki belgesi" kenar başlıklı 44. maddesi şöyledir:

"(1)Tespit yazısına süresi içinde itiraz edilmemişse sürenin bitimini takip eden altı iş günü içinde; yapılan itiraz reddedilmişse ya da kendisine yetki şartlarına sahip olmadığı bildirilen sendikanın itirazı sonucunda yetki şartlarına sahip olduğunu tespit eden kesinleşmiş mahkeme kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde; ilgili sendikaya,

Bakanlıkça bir yetki belgesi verilir."

24. 6356 sayılı Kanun'un "Toplu görüşmeye çağrı" kenar başlıklı 46. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Taraflardan biri, yetki belgesinin alındığı tarihten itibaren on beş gün içinde karşı tarafı toplu görüşmeye çağırır. Çağrı tarihi, çağrıyı yapan tarafça derhâl görevli makama bildirilir.

(2) Bu süre içerisinde çağrı yapılmazsa, yetki belgesinin hükmü kalmaz.

..."

25. 6356 sayılı Kanun'un "Toplu görüşmenin başlaması ve süresi" kenar başlıklı 47. maddesi şöyledir:

"(1) Çağrının karşı tarafa tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde taraflar toplu görüşmenin yer, gün ve saatini aralarında anlaşarak belirler ve bunu görevli makama yazı ile bildirir. Anlaşmaya varılamazsa, taraflardan birinin başvurusu üzerine, yapılacak ilk toplantının yeri, günü ve saati görevli makamca derhâl belirlenir ve taraflara bildirilir.

(2) İşçi sendikası, çağrı tarihinden itibaren otuz gün içinde yapılacak olan ilk toplantıya gelmez veya aynı süre içinde toplu görüşmeye başlamazsa yetkisi düşer.

(3) Toplu görüşmenin süresi, ilk toplantı tarihinden itibaren altmış gündür."

26. 6356 sayılı Kanun'un "Görevli ve yetkili mahkeme" kenar başlıklı 79. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun uygulanmasından doğan uyuşmazlıklar iş davalarına bakmakla görevli ve yetkili mahkemelerde görülür."

27. 12/10/2017 tarihli ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun "Yargılama usulü ve kanun yolları" kenar başlıklı 7. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"İş mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır."

B. Yargıtay İçtihadı

28. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 18/9/2013 tarihli ve E.2013/22510, K. 2013/1976 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Dava olumsuz yetki tespitine itiraz olup dava neticesinde mahkemece davacı sendikanın davalı şirketin işyerlerinde çoğunluğu sağladığı tespit edilmiştir.

2822 sayılı Kanun sisteminde olumsuz yetki tespitine karşı yapılan itiraz neticesinde mahkemece verilen karar kesinleşmekle beraber Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının olumlu yetki tespiti işlemiyle aynı sonucun meydana geldiği ve bu kararın o işkolundaki işkolu barajını sağlayan işçi sendikaları ile işverene tebliğ edileceği, buna karşı da olumlu yetki tespitine itiraz prosedürünün işletilebileceği kabul edilmekteydi.

6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda ise 2822 sayılı Kanun zamanındaki kabulden vazgeçilmiştir. 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinin 4. fıkrasında, "42 nci maddenin üçüncü fıkrası kendisine yetki şartlarına sahip olmadığı bildirilen işçi sendikası, altı iş günü içinde yetkili olup olmadığının tespiti için dava açabilir. Mahkeme açılan davayı o işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde üçünü (birini) üye kaydeden işçi sendikaları ile işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işverene de bildirir. Mahkeme davayı iki ay içinde sonuçlandırır". denilerek olumsuz yetki tespitine itirazlarda

mahkemenin işkolu barajını sağlayan yani yetki tespitine itiraz etme hakkına sahip olan sendikalarla işverene davayı ihbar etmek zorunda olduğu ifade edilmiştir.

Yine aynı doğrultuda olmak üzere 6356 sayılı Kanun'un "Yetki Belgesi" başlıklı 44. maddesinde ise, "Tespit yazısına süresi içinde itiraz edilmemişse sürenin bitimini takip eden altı iş günü içinde; yapılan itiraz reddedilmişse ya da kendisine yetki şartlarına sahip olmadığı bildirilen sendikanın itirazı sonucunda yetki şartlarına sahip olduğunu tespit eden kesinleşmiş mahkeme kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde; ilgili sendikaya, Bakanlıkça bir yetki belgesi verilir." düzenlemesine yer verilerek olumsuz yetki tespitine itiraz neticesinde mahkeme tarafından hakkında olumsuz yetki tespit işlemi yapılan sendikanın yetkili olduğunun tespiti ve bu tespitin kesinleşmesi halinde sendikaya yetki belgesi verileceği belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere, 6356 sayılı Kanunla birlikte olumlu ve olumsuz yetki tespitlerine itirazların sonuçları arasındaki fark ortadan kaldırılmıştır... 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinin 4. fıkrası hükmü ile 44. maddesi hükmü görülmekte olan davanın özelliklerini etkileyen hükümlerdir...Sonuç olarak mahkemece davanın tespit tarihinde işkolu barajını sağlayan işçi sendikalarına ihbar edilmesi ile bu sendikaların davaya katılmaları halinde bildirecekleri deliller toplandıktan sonra tüm dosya kapsamı bir değerlendirmeye tabi tutularak karar verilmesi gerekir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 15/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu;

- 6356 sayılı Kanun'da öngörülen iş kolu barajı uygulamasının sendikaların örgütlenmesini engellediğini,

- 2009 yılı sonrası istatistiklere itiraz edildiği için 2009 yılı istatistiklerinin esas alınması gerektiğini,

- 6356 sayılı Kanun'da kısa süreler öngörülmesine rağmen başvuruya konu davanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle üyeleri adına TİS akdedemediğini, sendika üyesi binlerce işçinin mağdur olduğunu ve sendika hakkının etkisizleştirildiğini,

- Makul sürede sonuçlandırılmayan davaya ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığını belirterek Anayasa'nın 36., 40., 51. ve 53. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediğinin incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Böyle bir incelemede başvurucunun tutumunun, davanın karmaşıklığının, toplanması ve değerlendirilmesi gereken delillerin çeşitliliğinin, kapsamının ve içeriğinin dikkate alınması gereken belirleyici unsurlar arasında olduğu, devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında olağanüstü hâl ve pandemi koşulları ile somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

32. Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" kenar başlıklı 51. maddesinin ilk üç fıkrası şöyledir:

“Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir”

33. Anayasa'nın “Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı” kenar başlıklı 53. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler.

Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir."

34. Başvurucu, yetki tespitine itiraz davasının makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle TİS akdedememiştir. Anayasa'nın 51. maddesinde çalışanlar ve işverenlerin üyelerinin çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için sendika kurma hakkı olduğu düzenlenmiştir. Sendika hakkı, örgütlenme özgürlüğünün bir parçasını oluşturmaktadır. Bu hak, mensuplarının menfaatlerini korumak üzere yapılan sendikal faaliyetlere izin verilmesini de gerektirir. Bu çerçevede her ne kadar ayrı bir hak grubu teşkil etmese de grev ve toplu sözleşme hakkı, üyelerinin menfaatlerini korumak için sendikaların kullanabileceği en önemli yollardandır (benzer değerlendirmeler için bkz. Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 27; Birleşik Metal İşçileri Sendikası, B. No: 2015/14862, 9/5/2018,§21). Öte yandan Anayasa'nın 53. maddesinde işçi ve işverenlerin karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla TİS akdetme hakkına sahip oldukları belirlenmiştir. O hâlde mesele Anayasa'nın "Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı" kenar başlıklı 53. maddesi ışığında ve Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" kenar başlıklı 51. maddesi kapsamında ele alınmalıdır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

36. Anayasa’nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkı, demokratik toplumun temeli olan örgütlenme özgürlüğünün bir parçasıdır. Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğüdür. Bu özgürlük bireylere siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını topluluk hâlinde gerçekleştirme imkânı sağlar (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

37. Örgütlenme özgürlüğü, içinde temel iki hak barındırır: Bunlardan biri örgütün varlığı ve işleyişinin korunmasıdır. Diğeri ise bireyin örgüt içinde faaliyette bulunma ve örgütle ilişki

kurma özgürlüğüdür. İstihdam alanında kendi üyelerinin menfaatlerinin korunmasını amaçlayan örgütler olan sendikalar, örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçasıdır. Dolayısıyla sendika hakkı da çalışanların bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestîsini gerektirmekte ve bu niteliğiyle bağımsız bir hak değil örgütlenme özgürlüğünün bir şeklî veya özel bir yönü olarak görülmektedir. Demokrasilerde böyle bir örgüt, devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

38. Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkı, hakkın etkin bir şekilde kullanılması bağlamında devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Sendika hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler, bu haklara ilişkin davalarda kamusal makamlarca verilecek kararların etkinliği ve yeterliliği ilgili kararların mümkün olan en kısa sürede verilmesiyle yakından ilgilidir (benzer değerlendirmeler için bkz. M.M.E. ve T.E., B. No: 2013/2910, 5/11/2015, § 125; İlknur Kızıltoprak, B. No: 2015/11579, 18/4/2019, § 76).

39. Bu konuda yargısal makamlardan ivedilikle hareket etmeleri, diğer bir anlatımla uyuşmazlık hakkında hızlı bir yargılama yaparak davayı sürüncemede bırakmamaları, ilgili ve yeterli gerekçelerle bir karar vermeleri beklenir. Bu beklentinin gerçekleştirilmesi, sendika hakkı bağlamında devletin pozitif yükümlülüklerindendir. Bu konudaki yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda TİS korumasından yararlanamayanlar açısından telafisi imkânsız zararların doğması ve sendika hakkı bağlamında ciddi sorunların gündeme gelmesi muhtemeldir (benzer değerlendirmeler için bkz. Murat Demir [GK], B. No: 2015/7216, 27/3/2019, § 82; İlknur Kızıltoprak, § 77; Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 34; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 34).

b. TİS Akdetme Yetkisine İlişkin Bazı Tespitler

40. TİS, işçi sendikası ile işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işveren arasında akdedilen bir iş sözleşmesidir. Bu sözleşme; bireysel iş sözleşmelerinin nasıl yapılacağını, içeriğini, sona erme koşullarını belirler. Bu yönüyle TİS normatif bir nitelik taşımakta, yasal sınırlar içinde ve TİS'in uygulama alanı ile sınırlı kalmak kaydıyla genel ve objektif nitelikte hukuk kuralı oluşturabilmektedir. TİS; tarafların karşılıklı hak ve borçlarını, sözleşmenin uygulanması ve denetimi ile uyuşmazlıkların çözüm yollarını da düzenlemek amacıyla yapılır. Bir başka açıdan ele alındığında TİS, sendikalar için üyelerinin hak ve çıkarlarını koruma ve geliştirme mücadelesinde en önemli araçlardan biridir. Dolayısıyla TİS ve sendikal faaliyet özgürlüğü birbirine sıkı sıkıya bağlı iki kavram olarak karşımıza çıkar. TİS akdetme yetkisi ile birlikte sendikalar örgütlü bir şekilde hareket etme ve taleplerini güçlü bir şekilde dile getirme imkânına sahip olur. Bu yönüyle TİS, sendikaların dinlenilme hakkının en önemli araçlarından biridir (Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, § 35;Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, § 35).

41. İşçi sendikaları yönünden TİS akdedebilmenin ön şartı yetkili sendika olduğunun belgelenmesidir. 6356 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinde yetki şartının nasıl yerine getirileceği düzenlenmiştir (bkz. §§ 18-26). Kanunda öngörülen yetki şartı, geniş kitleleri ilgilendiren TİS görüşmelerinde toplu pazarlık süreçlerinin temsil gücüne sahip sendikalarca yürütülmesi hedefiyle doğrudan bağlantılıdır. Çünkü güçlü sendikalar işverenler üzerinde ciddi bir baskı yaratabilecek ve işçiler için en uygun şartları sağlayabilecektir. TİS akdedebilme yetkisi hem sendikalar hem işçiler açısından karşılıklı güvence sağlamaktadır. Bir sendikanın üye sayısı, TİS görüşmelerinde pazarlık gücünün

artması ve işçiyi işverene karşı koruma gücüne sahip olması anlamına gelir. Diğer yandan sendikanın finansal açıdan güçlenmesi örgütlü işçi sayısı ile mümkündür. Nitekim işçilerden alınan dayanışma aidatları ile sendikanın finansal kaynakları güçlendikçe organizasyonel performansı da artar ve daha fazla işçiye ulaşma imkânına sahip olur (benzer değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası,§ 36; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası,§ 36).

42. Bu yönüyle TİS yetkisi toplu pazarlığı sağlayan, bu bağlamda işçi ve sendikanın iki taraflı etkilendiği hem subjektif hem örgütlenme hakları ilgili ve nesnel kurumsal bir içeriğin iç içe geçtiği bir durum olarak ortaya çıkar. TİS yetki sürecine yapılan kısıtlayıcı müdahalelerin yanı sıra yetki tespiti sürecinde devletin bu sürece ilişkin uyuşmazlıkları makul sürede sonuçlandıramaması da sendika hakkına telafi edilemeyecek zararlar verebilir. TİS'lerin hem yetkili sendikalar hem işçiler yönünden kilit pazarlık anlaşması işlevini güçlendirmek amacıyla TİS müzakerelerine ilişkin engellere karşı korunması gerekir (Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, § 38;Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, § 38).

43. Anlatıldığı şekliyle yetkili sendikanın tespiti, hem sendikaları hem işçileri hem de işverenleri yakından ilgilendiren hukuki bir uyuşmazlıktır. Bu uyuşmazlığın çözümlenmesi amacıyla açılan bir davanın sürüncemede bırakılması tek başına dahi devletin pozitif yükümlülüğünün ihlali anlamına gelebilir. Uyuşmazlığın hızlı bir şekilde çözümlenmesini gerekli kılan söz konusu yükümlülük, kararın sonucundan ziyade usulüne ilişkindir. Dolayısıyla burada kastedilen sonuç yükümlülüğü değil usule ilişkin bir araç yükümlülüğüdür. Bu noktada devletin atması gereken öncelikli adım, yetkili sendikanın tespiti hususunda ilgililerin lehine ya da aleyhine de olsa hızlı şekilde bir karar vermekten ibarettir (benzer değerlendirmeler için bkz. Murat Demir, § 83, İlknur Kızıltoprak, § 78; Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, § 39;Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası,§ 39).

44. Son olarak mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek, öncelikle derece mahkemelerinin yetki ve sorumluluk alanındadır. Yetkili sendikanın tespiti, söz konusu dava grubu açısından en önemli unsur olup olayın tüm tarafları ile doğrudan temas hâlinde bulunan derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda olduğu da tartışmasızdır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemektedir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin yerini almamakta, kamusal makamların süreç içindeki tutumlarını sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Murat Demir, § 85, İlknur Kızıltoprak, § 80;Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, § 40;Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası,§ 40).

c. Somut Olayın Değerlendirilmesi

45. Eldeki başvuruda başvurucu Sendika 2016 yılında yetki tespiti talebinde bulunmuş ve yetki tespitine itiraz davası inceleme tarihi itibarıyla sonuçlanmamıştır. Başvurucu 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (5) numaralı fıkrasında yer alan "İtiraz, karar kesinleşinceye kadar yetki işlemlerini durdurur." biçimindeki hüküm gereğince davanın sonuçlanmaması nedeniyle yetkili sendika olarak yer alamamıştır. Bunun doğal sonucu olarak da sekiz yıla

yakın bir süredir başvuruya konu işyerinde çalışan işçiler en önemli sendikal haklardan olan TİS haklarını kullanamamaktadır.

46. Anayasa Mahkemesi daha önce Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası ve Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası kararlarında yetki tespitine itiraz davalarının makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle sendika hakkının ihlali iddialarını incelemiştir. Anılan kararlarda Anayasa Mahkemesi, davanın kısa sürede sonuçlandırılması için mevzuatta öngörülen süreler yönünden devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediğini değerlendirmiştir. Bu kapsamda başvurulara konu yargılamaların sürüncemede bırakılarak başvurucuların davacı işyerlerinde sendikalaşabilmesi hususundaki hukuki belirsizliğin hızlı bir yargısal süreç yürütülerek giderilemediğini tespit etmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvurulara konu yargı mercilerinin tutumunun başvurucuların ve başvurucular ile birlikte işyerinde çalışan işçilerin TİS kapsamında sendikal faaliyette bulunma imkânını ve sözleşmenin getirdiği sendikal haklara erişimini yargılama süreci boyunca imkânsız kıldığını değerlendirmiş; sonuç olarak başvurucuların sendika hakkının ihlal edildiğine ve başvuruculara tazminat ödenmesine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, anılan başvurularda yetki tespiti davalarında kanun koyucunun 6356 sayılı Kanun'da itiraz ve yargılama aşamalarına ilişkin kısa süreler benimsemiş olmasının bu hakkın hızlı ve etkin bir şekilde kullanımını sağlama gayesinden ileri geldiğinin altını çizmiştir (Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, §§ 41-50; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası,§§ 41-50).

47. İlave olarak Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin kararında da vurgulandığı üzere kanun koyucu, eski kanun döneminden farklı olarak 6356 sayılı Kanun kapsamında olumlu ve olumsuz yetki tespitine itirazlar arasındaki farkı kaldırmıştır (bkz. § 28). Böylece kanun koyucunun hakkında olumsuz yetki tespiti kararı verilen sendikalar yönünden de koruma sağladığı ve TİS imzalanmadan yetkili sendikanın en doğru şekilde tespit edilmesinin amaçlandığı açıktır. Ancak bu noktada devletin yasama organının kanun ile öngördüğü hassasiyetin korunması ancak yargı makamlarının önlerine gelen uyuşmazlıkları kanunda öngörülen süreleri aşmadan ve hızlı bir şekilde incelemeleri ile mümkün olabilir.

48. Somut olayda yetki tespiti talebinde bulunulan 2016 yılından bu yana geçen yaklaşık sekiz senelik oldukça uzun bir süre boyunca başvurucu Sendikanın dava konusu işyerindeki işçileri temsil etme, işçi ve işveren arasında bir köprü oluşturma, gerektiğinde işvereni işçilerle ilgili konularda ikna etme, işçi sayısını artırarak sosyal ve finansal kaynaklarını güçlendirme gibi haklarından yoksun bırakıldığı anlaşılmıştır. Başvurucunun devam eden yargılama süreci boyunca sendikal haklarını kullanamadığı, bu bağlamda hakkın korunması hususunda makul ivedilik ve özen yükümlülüğü çerçevesinde davranılmadığı görülmüştür.

49. Dolayısıyla başvuruya konu yargılamayla ilgili olarak davanın makul sürede sonuçlandırılmadığı kabul edilmelidir. Bu durumda başvurucu Sendikanın yetki tespiti ile ilgili sürece dair yargılama sürüncemede bırakılarak başvurucunun dava konusu işyerinde sendikalaşabilmesi hususundaki hukuki belirsizlik hızlı bir yargısal süreç yürütülerek giderilmemiştir. Başka bir ifade ile başvurucu Sendikanın üyeleri adına söyleyeceklerini dinlemesi için işvereni ikna etmeye çalışmak ve ilke olarak işverenle toplu sözleşme yapma hakkından etkin bir şekilde yararlanmasını sağlamak konusundaki yükümlülüklerin yerine getirilmediği anlaşılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası,§ 47;Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, § 47).

50. İncelenen başvuruda gözönüne alınması gereken önemli bir husus da yetki tespiti

sürecinde işyerindeki işçilerin sendikal hakları meselesidir. Zira işçilerin bir sendikaya üye olmalarındaki başlıca amaçlardan birisi de o işyerinde yapılacak bir TİS vasıtasıyla sosyal ve ekonomik haklar ile çalışma şartlarını geliştirmek ve korumaktır. TİS beraberinde grev hakkını da getirir. Yani işçilerin TİS ile buluşamaması sendikal haklardan bir bütün olarak yararlanamamaları anlamına da gelmektedir. Somut olayda başvuruya konu işyerinde işçiler sekiz yıla yakın bir süredir TİS'in getireceği sendikal haklar ve koruma sisteminden faydalanamamıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası,§ 48;Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, § 48).

51. Anlatılanlar çerçevesinde olaylar bir bütün olarak değerlendirildiğinde mevzuatın öngördüğü şekilde süratle sonuçlandırılması gereken bir dava sürüncemede bırakılmıştır. Bu itibarla yargı mercilerinin tutumu başvurucunun ve başvurucu ile birlikte işyerinde çalışan işçilerin TİS kapsamında sendikal faaliyette bulunma olanağını ve sözleşmenin getirdiği sendikal haklara erişimini yargılama süreci boyunca imkânsız kılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

53. Başvurucu, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur.

54. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin uygulanmasına ilişkin kabul edilen ilkeler için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60.

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemlerden, yargısal işlemlerden veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (Mehmet Doğan, § 57). Yasama işlemleri de tıpkı diğer kamu gücü işlemleri gibi uygulanmak kaydıyla Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasına göre bireysel başvuruya konu olabilmektedir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi kanundan kaynaklandığını tespit ettiği durumlarda ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderilebileceğini ise önceki kararlarında açıklamıştır (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 76; Süleyman Başmeydan [GK], B. No: 2015/6164, 20/6/2019, § 70; Bedrettin Morina [GK], B. No: 2017/40089, 5/3/2020, § 60; Süleyman Kurtel [GK], B. No: 2016/1808, 22/1/2021, § 66; Hamit Yakut [GK], B. No: 2014/6548, 10/6/2021, § 132; Malaklar İnşaat Taahhüt Gıda Maden Sanayi ve Ticaret A.Ş. (2), § 74; B. No: 2018/3296, 30/6/2021, § 75; Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2018/14884, 27/10/2021, § 159; Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2016/5903, 10/3/2022, § 124; Atilla Yazar ve diğerleri [GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022, § 196; Nevriye Kuruç [GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022, § 113).

A. Yapısal Sorunun Varlığı

56. Anayasa Mahkemesi yetki tespiti sürecine ilişkin davaların makul sürede tamamlanması gerektiğine ilişkin temel ilkeleri Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası ve Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası kararlarında ortaya koymuştur. Ancak gelinen aşamada, uygulamada aynı şikâyetlere ilişkin davaların makul sürede

sonuçlandırılmadığı, bu davalara ilişkin ihlal iddialarının yaygınlık arz ettiği görülmüştür.

57. Bu noktada 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinde itirazın karar kesinleşinceye kadar yetki işlemlerini durdurduğu tekrar not edilmelidir. Yani Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının sendikalar için olumlu veya olumsuz yetki tespitine karşı itiraz edilmesi, yetki sürecini durdurmakta; bu süreç sonuçlanana kadar davaya konu işyerinde TİS akdedilememektedir.

58. Nitekim yetki tespiti uyuşmazlıklarının uygulamada yol açtığı sorunlar bireysel başvuru önüne de taşınmıştır. Anayasa Mahkemesi daha önce çeşitli kararlarında sendika yetki tespitine itiraz talebiyle açılan davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (çok sayıda karar arasından bkz. Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020; Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası (Şeker İş), B. No: 2016/13328, 19/11/2020).

59. Yukarıda değinilen verilerin yanı sıra eldeki başvuruda olduğu gibi yetkili sendikanın tespitinde esas alınan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı iş kolu istatistiklerine de itiraz edilebildiği, bu itirazlara ilişkin davaların münhasıran Ankara iş mahkemelerinde görüldüğü ve kanundaki düzenlemelerden dolayı diğer mahkemelerin bu davaların sonucunu bekletici mesele yapması gerektiği anlaşılmıştır.

60. Anlatılanlar kapsamında tüm bu yargılama süreçlerinin yetkili sendikanın tespitini yıllar süren bir çözümsüzlüğe sürüklediği görülmüştür. Bu çözümsüzlük, hem davanın tarafı olan sendikaların hem de bu davaların yetki işlemlerini durdurması nedeniyle diğer sendikaların TİS akdedebilmesini engellemektedir. Çok sayıda davanın yetkisiz mahkemelerde açıldığı da anlaşılmıştır. Bunun sonucunda sendika üyesi binlerce işçi TİS'in sağladığı sendikal haklardan yararlanamamaktadır. Yıllar süren yargılamalar yetkili olduğunu iddia eden sendikaların lehine sonuçlansa dahi bu süreçte sendikalar ciddi üye kayıpları yaşamakta, bu sefer gerekli üye çoğunluğunu kaybetmesi nedeniyle TİS imzalayamamaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun sendikalaşmanın süratle sağlanması adına yetki tespiti itirazı davalarına ilişkin öngördüğü kısa sürelere hiçbir şekilde uyulmadığı gibi bu davalar artık birer sendikasızlaştırma aracına dönüşmüştür.

61. Yargılama sürecinin uzamasında yetkili makamlara atfedilecek gecikmeler, yargılamanın süratle sonuçlandırılması hususunda gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklanabileceği gibi yapısal sorunlardan ve organizasyon eksikliğinden de ileri gelebilir. Anayasa’nın 36. ve 141. maddeleri devlete, hukuk sisteminin -yargılama makamlarının davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğü de dâhil olmak üzere- sendika hakkının güvencelerini yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunu yüklemektedir. Devlet, yargılama sisteminde çözüm bekleyen uyuşmazlıkların ve davaların makul sürede sonuçlandırılması için gerekli tüm tedbirleri almakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, hukuk sisteminin sendika hakkının temel güvencelerini yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunun bir görünümüdür (benzer değerlendirmeler için bkz. Nevriye Kuruç, § 68).

62. Yapısal sorunlar ve organizasyon eksikliklerinin yol açtığı gecikmeler nedeniyle yargılama sisteminde çözüm bekleyen bu uyuşmazlıkların uzun bir süre içinde artması ve birikmesi sonucu yargılamalarda makul sürenin aşılması Anayasa'nın 51. maddesinin ihlaline yol açmaktadır. Anayasa’nın 51. maddesi gereğince, yargılama sisteminin mahkemelerin davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğünü yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi zorunludur. Hukuk sisteminde var olan yapısal ve organizasyona ilişkin eksikliklerin yargılama faaliyetinin makul sürede

sonuçlandırılmamasını izah edemeyeceği açıktır (benzer değerlendirmeler için bkz. Nevriye Kuruç, § 69).

63. Bu kapsamda Anayasa'nın 51. maddesinde koruma altına alınan sendika hakkının korunmasının sağlanması, kamu makamlarının kişilerin bu haklarını ihlal etmelerinin önüne geçilebilmesi için davanın uzun sürmesi nedeniyle ortaya çıkan zararları giderecek çözümler sunabilmesi gerekir.

B. Yapısal Sorunun Kaynağı

64. Öncelikle yapısal sorunun kanunun sisteminden mi yoksa kanunun uygulamasından mı kaynaklandığı tespit edilecektir. Bunun için kanunun bir TİS imzalanması için öngördüğü sistemin TİS yapılmasını imkânsız kılıp kılmadığı ya da aşırı zorlaştırıp zorlaştırmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sistem TİS akdedilmesini imkânsız kılmıyor ya da oldukça zorlaştırmıyorsa bu durumda sorunun uygulamadan kaynaklandığı sonucuna varılabilir. Bu kez de uygulayıcıların hangi hususlarda yaygın bir yanlış uygulama yaptıklarının açıklanması gerekir. Bu kapsamda öncelikle bir TİS yapılabilmesi için Kanun tarafından öngörülen usulün bir bütün olarak ortaya konulması gerekir.

65. 6356 sayılı Kanun'un 35. maddesine göre TİS süresinin bitmesinden önceki yüz yirmi gün içinde yeni sözleşme için yetki başvurusunda bulunulabilir. Ancak yapılacak TİS önceki sözleşme sona ermedikçe yürürlüğe giremez. Buna göre bir TİS sona ermeden sonraki TİS için gerekli işlemlerin başlatılabilmesine kanun izin vermektedir. Bunun için gerekli azami süre yüz yirmi gündür. Kanun'da "yüz yirmi gün içinde" dendiğinden yetki başvurusu yapmaya yetkili olanlar daha geç başvuru da yapabilir veya bu süre kısalabilir. Öte yandan Anayasa'nın 53. maddesinde işçiler ve işverenler için bir temel hak olarak tanınan TİS akdedebilme hakkının etkili bir şekilde kullanılabilmesi için onlara bir TİS'in bitmesinden sonra yeni TİS'in yürürlüğe girmesini sağlayacak şekilde bir sistem kurulması gerekir. Bunu yapacak olan da anılan Anayasa maddesinin "Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir." şeklindeki hükmü uyarınca kanun koyucudur. Anayasa'nın 53. maddesinde güvence altına alınan TİS akdedebilme hakkının etkili şekilde temin edebilmesi için ise kanun koyucunun öngördüğü sistemin yapılmış olan bir TİS'in bitmesinden önceki yüz yirmi gün içinde yeni TİS'in akdedilmesine elverişli olması gerekir. Bu gerekliliğin uygulamada gerçekleşmediği ise yukarıda bir sorun olarak tespit edilmiştir. Aşağıda ilk olarak bu sorunun kanun koyucunun oluşturduğu sistemden kaynaklanıp kaynaklanmadığı değerlendirilecektir.

66. Öncelikle işçiler yönünden TİS'i işçi sendikalarının yaptığı, bunların da yetkili sendika olması gerektiği, işçi sendikasının yetkili olabilmesi için gereken koşullardan birinin de "Kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde birinin üyesi bulunması" olduğu tekrar not edilmelidir. Bu koşulun bulunup bulunmadığının yetki itirazı davasına konu edilebileceği, bu koşulun varlığını belirlemede Bakanlığın her yıl iki defa yayımladığı istatistiklerin esas alınmasının zorunlu olduğu, bu istatistiklere karşı da itiraz davası açılabileceği, yetki itirazı davasında -açılmışsa- bu davanın bekletici sorun yapıldığını da hatırlatmak gerekir.

67. Yayımlanan en son istatistiğe itiraz edilmesi hâlinde dava süreci ve istatistiklerin kesinleşmesi gerekir. Bundan sonra yetki tespiti ve kesinleşmesi, oradan toplu görüşme ve TİS'in imzalanması şeklinde süreç tamamlanacaktır. Sürecin sona ermesine kadar öngörülen sistemin mevcut TİS'in bitmesinden önce başlayacak yüz yirmi gün içinde tamamlanmasının mümkün olup olmadığının ortaya konulması gerekir.

68. 6356 sayılı Kanun'un 41. maddesinin (5) ve (6) numaralı fıkralarına göre:

- TİS akdedebilme yetkisinin koşullarından olan iş kolu üye oranının belirlenmesinde esas alınması zorunlu olan istatistikler Bakanlıkça her yıl ocak ve temmuz aylarında yayımlanır.

- Bu istatistiklere yayımından itibaren on beş gün içinde Ankara iş mahkemesine itiraz edilebilir. Mahkeme bu itirazı on beş gün içinde sonuçlandırır.

- Bu karar kesin olmayıp ilgililerce veya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca istinaf ve sonrasında temyiz yoluna başvurulabilir. İstinaf talebi bir ay, temyiz talebi bir ay içinde karara bağlanır.

69. Derece mahkemeleri ve Yargıtay bakımından öngörülen süreler düzenleyici süreler olup bu sürelere uyulmamasının herhangi bir hukuki sonucu bulunmamaktadır. Ayrıca yargı mercilerinin anılan sürelere tam olarak uymaları halinde dahi bu sürelere mahkemelerin karar verdikten sonra gerekliyse ilgililere yapılacak tebligatlar için geçecek süre, onların kanun yollarına başvuru için sahip oldukları süre, kanun yoluna başvurulduğunda dava dosyasının bir merciden diğerine gönderilmesi ve sonrasında dosyanın ilgili daireye tevzii için geçecek süreler dâhil değildir. Diğer bir ifadeyle istatistiğin yayımından başlayacak on beş gün, ilk derece mahkemesi yargılamasında geçecek on beş gün, istinafta geçecek bir ay ve temyizde geçecek bir ay olmak üzere -bu sürelere tam olarak uyulduğu varsayımıyla- istatistiğin kesinleşmesi için geçecek toplam süre 2 ay 30 gün (yaklaşık üç ay ya da doksan gün) değildir. Yetki itirazı davasının kesinleşmesine kadar geçecek süreye yukarıda belirtilen diğer hususlar bakımından geçecek sürelerin de eklenmesi gerekir.

70. Öte yandan 6356 sayılı Kanun'un 79. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince bu Kanun'un uygulanmasından doğan uyuşmazlıklar iş davalarına bakmakla görevli mahkemelerde incelenmektedir. 7036 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca iş mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanmakta olup nihai kararın taraflara tebliğinden itibaren kanun yolları süresi başlamaktadır. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316. ve devamı maddelerinde basit yargılama usulü düzenlenmiştir. Buna göre basit yargılama usulü; dilekçeler aşaması, ön inceleme aşaması ile tahkikat ve hüküm aşaması olarak üç kısma ayrılmaktadır.

71. Dava, dava dilekçesinin kaydedilmesiyle açılmış olur ve ilk aşama olan dilekçeler aşaması başlar. Bu aşamada 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre davalı tarafa dava dilekçesi tebliğ olunmaktadır. 6100 sayılı Kanun'un 317. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince "Cevap süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki haftadır. Ancak mahkeme durum ve koşullara göre cevap dilekçesinin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, yine bu süre zarfında mahkemeye başvuran davalıya, cevap süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlamak, bir defaya mahsus olmak ve iki haftayı geçmemek üzere ek bir süre verebilir." Bu durumda davalı tarafa tebliğ edilen dava dilekçesine karşı cevap dilekçesi verme süresi iki hafta olarak belirlenmiş olup iki haftalık ek uzatma süresi bulunmaktadır. En geç dört hafta sonra verilen cevap dilekçesinden sonra mahkeme ön inceleme aşamasına geçmektedir.

72. Ön inceleme aşaması, 6100 sayılı Kanun'un 320. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin (1) numaralı fıkrasına göre "Mahkeme, mümkün olan hâllerde tarafları duruşmaya davet etmeden dosya üzerinden karar verir". Ancak aynı maddenin (2) numaralı fıkrasına göre "Daha önce karar verilemeyen hâllerde mahkeme, ilk duruşmada dava şartları ve ilk itirazlarla hak düşürücü süre ve zamanaşımı hakkında tarafları dinler; daha sonra tarafların

iddia ve savunmaları çerçevesinde, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit eder.” Dolayısıyla mahkeme dosya üzerinden karar verilemeyeceği kanısına varırsa mahkemenin tarafları davet ederek bir duruşma yapması gerekecektir. Bu sürenin taraflara tebligat süresini de kapsaması nedeniyle en azından iki haftadan fazla olacağı öngörülmektedir. Ön inceleme aşamasından sonra son aşama olan tahkikat aşaması başlamaktadır.

73. Tahkikat aşaması 6100 sayılı Kanun’un 320. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre “Mahkeme, tarafların dinlenmesi, delillerin incelenmesi ve tahkikat işlemlerinin yapılmasını yukarıdaki fıkrada belirtilen duruşma (ön inceleme duruşması) hariç, iki duruşmada tamamlar. Duruşmalar arasındaki süre bir aydan daha uzun olamaz. İşin niteliği gereği bilirkişi incelemesinin uzaması, istinabe yoluyla tahkikat işlemlerinin yürütülmesi gibi zorunlu hâllerde, hâkim gerekçesini belirterek bir aydan sonrası için de duruşma günü belirleyebilir ve ikiden fazla duruşma yapabilir.” Tahkikat aşaması için bilirkişi incelemesinin ve bu sürecin uzaması hâlinde ikiden fazla tahkikat duruşması yapılması ve duruşma aralıklarının bir aydan fazla olmaması öngörülmüştür. Kimi zaman mahkemelerin basit bir matematik hesaplamasıyla resen çözebilecekleri istatistiksel veriler olmakla birlikte kimi zaman da iş kolu tanımlarının değişmesi ve hangi iş kolunda hesaplama yapılacağının bilinememesi gibi durumlarda bilirkişi incelemesine başvurulabileceği anlaşılmıştır. Diğer taraftan istinabe yoluyla bazı tahkikat işlemlerinin yaptırılabilmesi mümkündür. Bu durumda tahkikat aşaması daha da uzayabilecektir. Tahkikatın uzaması hâlinde ise 6100 sayılı Kanun’da azami bir yargılama süresi belirlenmemiştir. Tahkikatın uzamaması hâlinde dahi 6100 sayılı Kanun’da tahkikat aşamasının iki ayda bitirilmesi öngörülmüştür. Kaldı ki yargılamaya ilişkin süreler düzenleyici süreler olup bunlara uyulmamasının yargılama bakımından bir hukuki sonucu bulunmamaktadır.

74. Basit yargılama usulünde iş mahkemelerinin en erken (dilekçe aşamasında ek süre verilmemesi, ön incelemenin duruşmalı yapılmaması ve tahkikat sürecinin uzamaması hâlinde) iki ay ve dört haftada (yaklaşık üç ay) tamamlanması 6100 sayılı Kanun’la öngörülmüştür. Bu durumda istatistik davasına bakan iş mahkemesinin 6356 sayılı Kanun’un 41. maddesinde düzenlendiği şekliyle on beş gün içinde davayı sonuçlandırması basit yargılama usulünü uygulayan mahkeme için usul işlemleri nedeniyle mümkün görünmemektedir. Diğer taraftan iş mahkemesi kararının taraflara tebliğe çıkarılması, istinaf edilme süresi (iki hafta), istinaf edilmesi hâlinde istinaf mahkemesine gönderilmesi yaklaşık iki aydan az olmayacak bir sürede gerçekleşecek olup 6356 sayılı Kanun’un 41. maddesinde öngörüldüğü şekilde bir ay içinde istinaf incelemesinin tamamlanması hâlinde bile en az üç aylık sürede istinafla bağlantılı sürecin tamamlanması söz konusu olabilecektir. Aynı husus temyiz aşaması için de geçerli olup üç ay da bu kanun yolu aşamasında geçecektir.

75. Sonuç olarak -yargılamada ilave hiçbir işlem yapılmasa dahi- bir istatistiğe itiraz davasının tüm kanun yollarından geçerek bitirilmesi için en az dokuz aylık (ilk derece, istinaf ve temyiz aşamaları üçer ay) bir süreç gerekmektedir. Böyle bir durumda bir sonraki TİS’i akdedebilmek için gereken yüz yirmi günlük sürenin neredeyse üç katı sürdüğü görülmüştür. İlk derece mahkemesince bilirkişiye başvurulduğunda ve diğer tahkikat işlemleri gerektiğinde ise bu sürenin aşılması kaçınılmaz olacaktır. İstatistik davalarında önceki istatistiklere de dava açılmışsa işin doğası gereği ve Yargıtay içtihadı uyarınca önceki istatistik davalarının ve işletme iş kolu uyuşmazlıklarının bekletici mesele yapıldığı, işyeri iş

kolu uyuşmazlıklarına ilişkin davaların istatistik dava sonucunu etkilemesi halinde dâhi bu davaların dolaylı olarak bekletici mesele yapılmasına engel bir düzenleme bulunmadığı dikkate alındığında bekletici mesele yapılan bir dava mevcutsa bu dokuz aylık süreç yıllara yayılabilmektedir. Nitekim mevcut bireysel başvuruda da 2013 Ocak ayı istatistiğine ilişkin uyuşmazlığın devam etmesi nedeniyle o tarihten itibaren aynı sendika tarafından açılan tüm istatistiklere itiraz ve yetki tespitine itiraz davalarının beklediği görülmektedir. Kaldı ki yargı makamları için öngörülen kanuni süreler düzenleyici süre olduğundan, bu sürelerin varlığı kişilerin temel hak ve özgürlüklerini etkili bir şekilde garanti altına alan güvenceler olarak değerlendirilemez.

76. 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinde yetki itirazı hâlinde yargılama süreleri düzenlenmiştir. Uygulamada olumlu ve olumsuz yetki tespiti davaları arasında ayrım gözetilmeden düzenleyici tüm yargılama süreleri her iki dava türü için de geçerlidir. Kanun'un 43. maddesine göre yetki tespiti davasının açılma süresi altı gün, ilk derece mahkemesinde iki ay, istinaf ve temyiz aşamalarında birer ayda tamamlanması öngörülmüştür. Derece mahkeme kararlarının tebliği, kanun yoluna başvurma süresi ve bir üst mahkemeye dosyayı gönderme süresi Kanun'da ayrıca düzenlenmemiştir. Ayrıca yetki tespitine itiraz davalarına da 6356 sayılı Kanun'un 79. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince iş mahkemeleri tarafından bakılmaktadır. İş mahkemelerinde basit yargılama usulünün uygulandığı ve bu usuldeki yargılama aşamalarında geçen sürelere istatistiğe itiraz davası yönünden yukarıda değinilmiştir. Yetki tespiti davaları için de aynı yargılama aşamaları öngörülmekte olup yukarıda yapılan tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır. Buna göre bir yetki tespiti davasının ilk derece mahkemesince sonuca bağlanması en erken üçer aylık sürede gerçekleşmektedir. Dolayısıyla Kanun'un 43. maddesinde ilk derece mahkemeleri için öngörülen iki aylık sürede yargılamanın tamamlanması usul kuralları gereği mümkün görünmemektedir. İstinaf ve temyiz aşamalarının da en az üçer aylık sürede tamamlanabildiği dikkate alındığında yargılamada herhangi bir aksaklığın olmaması hâlinde dahi en erken dokuz aylık sürede yetki tespitine itiraz davası kesinleşebilecektir. Daha önemlisi yetki tespitine itiraz davasında esas alınacak istatistiğe itiraz davası açılmışsa bunun yetki davasında zorunlu olarak bekletici mesele yapılması gerekir. İstatistiğe itiraz davası ise yukarıda tespit edildiği üzere en az dokuz ay sürmektedir. Dolayısıyla istatistiğe itiraz davası, yetki tespitine itiraz davasını tüm süreç sorunsuz ilerlese dahi dokuz ay daha uzatacaktır. Sorunsuz ilerleyen bir yargı sürecinin bile bir sonraki TİS'in akdedilebilmesi için gereken yüz yirmi günlük sürenin neredeyse birkaç katına çıkabileceği açıktır.

77. İkinci olarak yayımlanan en son istatistiğe itiraz edilmemesi hâli de incelenmelidir. Şayet en son yayımlanan istatistik kesinleşmiş ve herhangi bir bekletici mesele yapılması içtihatla ortaya konulan işkolu uyuşmazlığı da mevcut değilse Kanun'da öngörülen yetki tespiti itiraz sürecinin mevcut TİS'in sona ermesinden önce başlayacak yüz yirmi gün içinde tamamlanmasının mümkün olup olmadığının ortaya konulması gerekir.

78. Yetki tespiti davalarına iş mahkemeleri tarafından bakılması ve basit yargılama usulünün uygulanması nedeniyle bu usulde bir dava en erken dokuz aylık sürede kesinleşebilecektir. Bu durumda istatistiklere itiraz edilmediğinde dahi yetki tespitine itiraz davasının bir sonraki TİS'in akdedilebilmesi için gereken yüz yirmi günlük süre içinde bitirilmesinin mümkün olmadığı söylenebilir.

79. Yetkinin belirlenmesi aşamasının yüz yirmi günlük süre içinde yapılamadığı tespit edilmiş olmakla birlikte TİS'in akdedilebilmesi için yetkinin belirlenmesi ilk aşama olupdaha

başka aşamalar da bulunmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak Kanun'un 44. maddesinde yetki belgesinin verilme süresi düzenlenmiştir: "Kesinleşmiş mahkeme kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde; ilgili sendikaya, Bakanlıkça bir yetki belgesi verilir." Sonrasında Kanun'un 46. maddesinde yetki belgesini alan sendikanın toplu görüşmeye çağrı yapabilme usulü düzenlenmiştir. Maddenin (1) numaralı fıkrasına göre "Taraflardan biri, yetki belgesinin alındığı tarihten itibaren on beş gün içinde karşı tarafı toplu görüşmeye çağırır. Çağrı tarihi, çağrıyı yapan tarafça derhâl görevli makama bildirilir." Toplu görüşmenin başlaması ve süresinin düzenlenmesi Kanun'un 47. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre "Çağrının karşı tarafa tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde taraflar toplu görüşmenin yer, gün ve saatini aralarında anlaşarak belirler ve bunu görevli makama yazı ile bildirir. Anlaşmaya varılamazsa, taraflardan birinin başvurusu üzerine, yapılacak ilk toplantının yeri, günü ve saati görevli makamca derhâl belirlenir ve taraflara bildirilir." Maddenin (3) numaralı fıkrasında toplu görüşmenin azami süresi belirlenmiştir. Fıkraya göre "Toplu görüşme süresi, ilk toplantı tarihinden itibaren altmış gündür."

80. Mahkemenin yetki tespiti kararının tebliğinden itibaren altı iş günü içinde yetki belgesini alan sendika on beş gün içinde karşı tarafı toplu görüşmeye çağırabilir. Çağrının karşı tarafa tebliğinden itibaren altı iş günü içinde bir toplantı günü belirlenebilirse bu ilk toplantı gününden itibaren altmış gün içinde toplu görüşme sonuçlandırılır. Dolayısıyla yetki tespitine ilişkin mahkeme kararından toplu sözleşme imzalanmasına kadar geçen süre yaklaşık üç dört ay civarındadır. Bu durumda olumlu veya olumsuz yetki uyuşmazlığı çıktığı hâllerde en erken dokuz aylık dava süresi sonrasında üç dört aylık toplu görüşme süresi de eklendiğinde bir yılı aşkın süre içinde TİS'in imzalanma olanağı bulunmamaktadır. Dolayısıyla istatistiklere itiraz edilmediğinde dahi yetki tespitine itiraz hâlinde bir sonraki TİS'in mevcut TİS'in bitiminden önceki yüz yirmi gün içinde bitirilmesi imkânı yoktur. İstatistiklere itiraz edildiğinde ise yeni TİS imzalanması yılları bulabilmektedir.

81. Sonuç olarak Kanun'da öngörülen yetki tespiti itiraz sürecinin ister istatistiğe itiraz edilsin ister edilmesin mevcut TİS'in sona ermesinden önce başlayacak yüz yirmi gün içinde tamamlanması mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla uygulamadaki sorunlar bir tarafa Anayasa'nın 53. maddesinde işçiler ve işverenler için bir temel hak olarak tanınan TİS akdedebilme hakkının etkili şekilde kullanılabilmesi için bir TİS'in bitmesinden sonra yeni TİS'in yürürlüğe girmesini sağlama imkânı verecek bir yasal sistem bulunmadığı anlaşılmıştır.

C. Yapısal Sorunun Çözümü

82. Yukarıdaki değerlendirmeler çerçevesinde, yetki tespitine itiraz davalarının derece mahkemeleri ve Yargıtay önünde makul sürede sonuçlandırılamamasına ilişkin sistematik bir yapısal sorunun varlığına işaret eden benzeri yeni ihlallerin önlenmesi için ülkemizde hâlihazırda işleyen mevcut sistemin yeniden ele alınması ihtiyacı ortadadır. Kanun ile kurulan sistemle sendikaların mevcut TİS sona ermeden en erken yüz yirmi gün için TİS imzalama yetkisini talep edebilecekleri ancak yetki tespiti sürecinde uyuşmazlık oluştuğu takdirde bu uyuşmazlığın aynı süre içinde çözüme kavuşturulması ve buna bağlı olarak yeni TİS imzalanma imkânı bulunmadığı yukarıda ortaya konulmuştur. Yetkinin belirlenmesinden sonraki toplu görüşme süreci de dikkate alındığında bu durumun TİS akdedebilme hakkını önemli ölçüde zedelediği görülmüştür.

83. TİS yetki sürecinin ivedilikle tamamlanarak Anayasa'da yer alan sendikal hak ve güvencelerin etkili bir şekilde kullanılabilmesi yönüyle mevcut sistemde değişiklik yapılması

ihtiyacı ortadadır. Bu nedenle Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin korunması çerçevesinde tespit edilen yapısal sorunun çözümü için keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesi gerekir.

84. Yukarıdaki değerlendirmeler çerçevesinde Hâkimler ve Savcılar Kurulunca (HSK) da bu süreçte birtakım uygulamalar yapılabileceği ve yargılama sürelerinin mümkün olduğunca kısaltılabileceği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda;

- 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un "Hukuk mahkemelerinin kuruluşu" kenar başlıklı 5. maddesinin beşinci fıkrasında iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde hukuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir hükmü yer almaktadır. Anılan maddede özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak daireler arasındaki iş dağılımının HSK tarafından belirlenebileceği düzenlenmiştir. Eldeki başvuruda işaret edilen yapısal sorunun çözümünde HSK'nın bir ya da birden fazla iş mahkemesini münhasıran yetki tespitine itiraz davalarını bakmakla görevli kılmasının ve hâkimlerin bu konuda uzmanlaşmasının sağlanması davaların daha hızlı sonuçlandırılmasına imkân verebilecektir.

- Anayasa Mahkemesinin önüne gelen önceki başvurularda (Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası,§ 47; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası) tespit edilen başka bir husus da 6356 sayılı Kanun'un aradığı yetki çoğunluğunun tespitinde mahkemelerce bilirkişilere başvurulmasıdır. Derece mahkemelerinin önündeki iş yoğunluğu nedeniyle bu davalarda çoğunlukla bilirkişi raporu istendiği görülmüştür. Bu raporların gelmesi ve raporlara itirazların değerlendirilmesi gibi nedenlerle yargılama süreleri daha da uzamaktadır. Bu sorunların aşılması için, tek bir yerde görevli ihtisas mahkemelerinin kurulmasının yanı sıra, bu konuda hakimlerin uzmanlaşmasının sağlanması için hakimlere verilecek seminer, eğitim vb. meslek içi uygulamalar ile dosyaların - karmaşık hesaplama gerektiren davalar hariç tutulmak kaydıyla- bilirkişilere verilmesinin önüne geçilmesi imkân dahilindedir.

85. Dolayısıyla kararın bir örneğinin HSK'ya bilgi için bildirilmesine karar verilmesi gerekir.

86. Bunun yanında başvuruya konu yargılama inceleme tarihi itibarıyla derdest olduğundan sendika hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin sağlanması bakımından kararın ayrıca ilgili mahkemeye de gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İhlalin kanundan kaynaklanması nedeniyle kararın Türkiye Büyük Millet Meclisine BİLDİRİLMESİNE,

D. Kararın bir örneğinin bilgi için Hâkimler ve Savcılar Kuruluna BİLDİRİLMESİNE,

E. Kararın bir örneğinin İstanbul 9. İş Mahkemesine (E.2019/251,K.2021/305) GÖNDERİLMESİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 15/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEDRİYE ÖĞKE VE CEMAL ÖĞKE

B. No: 2019/4799 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4799

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEDRİYE ÖĞKE VE CEMAL ÖĞKE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4799)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucular : 1. Cemal ÖĞKE

2. Bedriye ÖĞKE

Vekilleri : Av. Tuğba DENİZ KUTLAY

Av. Canan SALTAŞ FİDAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, polis memurunun ateşli silahla ateş etmesi sonucu meydana gelen ölümden doğan zararların tazmini istemiyle açılan tam yargı davasında maddi tazminat talebinin reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkıyla bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/2/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. M.Ö.nün Ölümü ve Bu Konuya İlişkin Ceza Soruşturması Süreci

5. Kocaeli ili Gebze ilçesinde 15/4/2013 tarihinde 02.30 sıralarında Gebze İlçe Emniyet Müdürlüğü Beylikbağı Ş.F.A. Polis Merkezi Amirliğine bağlı ekipler Amirliğe 80-90 metre uzaklıkta bulunan bir kuyumcuda hırsızlık yapıldığı ihbarı alınması üzerine, olay saatinde görevli olan F.K ve H.E. isimli memurlar, görev nedeniyle kendilerinde bulunan silahlarını alarak hızlıca olayın meydana geldiği mahale doğru intikal etmişlerdir.

6. Olay yerinde yüzleri maskeli olan şüphelilerin ihtara rağmen çaldıkları suç unsuru malzemeler ile daha önceden çalındığı sonradan ortaya çıkan bir araca binmeye çalıştıkları sırada polis memuru H.E. ''Dur, polis!'' şeklinde bağırdıktan sonra bir el ateş etmiştir. Olayda yaralanan başvuruculların çocuğu olan M.Ö., arkadaşları tarafından yaralı olarak İstanbul Sultanbeyli Devlet Hastanesi Acil Servisine bırakılmış ise de burada ölmüştür.

7. Olayla ilgili olarak Gebze Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından başlatılan soruşturmada, otopsi işlemi yapılmış ve M.Ö.nün ateşli silah yaralanmasına bağlı olarak öldüğü tespit edilmiştir.

8. Başsavcılık, polis memuru hakkında kasten öldürme suçundan Gebze 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) 14/1/2014 tarihinde dava açmıştır.

9. Ceza Mahkemesi 30/3/2015 tarihinde, sanık polis memurunun taksirle adam öldürme suçunu işlediğini kabul ederek sanığın cezalandırılmasına karar vermiştir. Hükmün gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

'' ..Olayın oluş şekli, yukarıda belirtilen ifade ve delillerle tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, ihbarı alarak olay yerine koşan ve olaya sıcağı sıcağına müdahale eden polis memuru sanığın olay anındaki durumu, kapşonlu, atkılı, ellerinde torbayla kaçmakta olan şüphelerin durumu, şüphelilerin çalışmakta olan araca binip kaçıyor oluşları, suç üstü hali olması, sanığın tekrar ateş etme imkanı varken atmaması vs. hususları birlikte değerlendirildiğinde, sanığın eyleminin ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde kasıt olmadan sınırın aşılması suretiyle işlendiği, eylemin taksirle işlenmiş olması halinde de cezalandırılıyor olması sebebiyle sanığın eylemine uyan TCK'nın 27/1 maddesi delaletiyle TCK 85/1 maddesi kapsamında kaldığı kanaatine varılmıştır.

Zira, Anayasanın 17. maddesi 1. fıkrasında “herkesin yaşama hakkına” sahip olduğu belirtilmiş, ancak aynı maddenin 4. fıkrasında “meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.” denilmek suretiyle birinci fıkradaki hakkın istisnalarını düzenlemiş,

Ülkemizin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 'Haklar ve Özgürlükler' başlıklı bölümünde yer alan 2. maddesinde “yaşama hakkı” düzenlenmiş, aynı maddenin b bendinde “Usulüne uygun olarak yakalamak veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için kuvvete başvurulmasının kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda ölüm meydana gelmişse yaşama hakkının ihlal edilmiş sayılamayacağı [belirtilmiştir].

....

Somut olayda, sanığın, Anayasanın 17., AİHS.nin 2. ve PVSK.nun 16/7-c maddelerine uygun hareket ederek kaçan ve suçüstü halinde bulunan maktulün kaçmasını engellemek için uyarıda bulunduğu, maktulün buna rağmen kaçmaya devam etmesi nedeniyle de öldürme kastı olmaksızın aracın arkasından ateş ederek kaçmalarını engellemeye çalıştığı, ancak sanığın koşarak olay yerine gelmesi, nefes nefese kalması ve faillerin de o sırada kaçmakta olmaları nedeniyle hedefi tam olarak ayarlayamadığı ve mermilerden bir tanesinin aracın arka plakasının yanından girip bagaj içinden ve koltuklardan geçerek maktulün sırt bölgesine isabet etmek suretiyle maktulün ölümüne neden olduğu olayda, olayın oluşu, sanığın olay anındaki durumu ve atış sayısı dikkate alındığında, hukuka uygunluk nedenlerinden 'kanunun emrini yerine getirmede sınırın taksirle aşılması' söz konusu olduğundan, TCK.nun 24/1, 27/1 ve 85/1 maddeleri uyarınca uygulama yapılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

.....[S]anığın sübuta eren eyleminin kanunun emrini yerine getirmede sınırın taksirle aşılması suretiyle taksirle bir kişinin ölümüne sebebiyet vermek suçunu oluşturduğu anlaşıldığından sanığın eylemine uyan TCK.nun 24/1 ve 27/1 yollaması ile TCK.nun 85/1. maddesi uyarınca suçun işleniş biçimi, Suçun konusunun önem ve değeri ve sanığın taksire dayalı kusurunun ağırlığı nazara alınarak takdiren ve teşdiden sanığın 6 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına,

Sanığın yargılama sürecindeki davranışları, cezanın geleceği üzerinde ki olası etkileri, sabıkasız oluşu nazara alındığında, bu durum sanık lehine takdiri indirim nedeni olarak kabulü ile sanığa verilen cezanın TCK'nun 62. maddesi uyarınca takdiren 1/6 oranında indirimi ile sanığın 5 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına,

Sanık hakkında bundan başkaca yasal ve takdiri artırım ve indirim maddelerinin uygulanmasına yer olmadığına,

Sanığın işlemiş olduğu suçun taksirli suç oluşu, suçun işleniş özellikleri, sanığın sabıkasız kişiliği, verilen hürriyeti bağlayıcı cezanın miktarı, sanığın şahsi ve sosyal durumu nazara alınarak, TCK'nun 50/4 maddesi uyarınca verilen hürriyeti bağlayıcı cezanın günlüğü takdiren 20 TL den adli para cezasına çevrilerek sanığın sonuç olarak 36.500 TL ADLİ PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA ... [karar verildi.] ''

10. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra bu hüküm Yargıtay 12. Ceza Dairesi (Ceza Dairesi) tarafından özetle, 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun16. maddesi uyarınca silah kullanma yetkisi bulunan polis memuru olan sanığın, kanun hükmünü yerine getirdiği ve bunu yaparken de hukuka uygunluk nedeninin sınırını aşmadığının anlaşılması karşısında, beraatine karar verilmesi yerine, yanılgılı değerlendirme sonucu yazılı biçimde mahkûmiyet kararı verilmesi gerekçesiyle 14/2/2021 tarihinde bozulmuştur.

11. Ceza Dairesinin 4/2/2021 tarihli bozma kararından sonra Gebze 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 2021/145 esas sayılı dosya üzerinden başlayan yargılama sürecinde Ağır Ceza Mahkemesi bozma kararına uyarak sanığın beraatine 21/10/2021 tarihinde karar vermiştir. Başvuruculların karara karşı temyiz başvurusunda bulunması nedeniyle dosya hâlen derdest olup yargılamada henüz kesin bir hüküm bulunmamaktadır.

B. Ölümden Doğan Zararların Tazmini İçin Açılan Tam Yargı Davasıyla İlgili Süreç

12. Aralarında başvurucuların da bulunduğu M.Ö.nün mirasçıları, olaya müdahale eden Beylikbağı Polis Merkezi Amirliğine bağlı polis memurunun, olay sırasında kanunun emrinini yerine getirme sınırının aşılması nedeni ile M.Ö.nün öldüğünü, olay ve ölüm nedeniyle maddi ve manevi zararlarının bulunduğunu, idarenin hizmetin kötü işlemesi nedeniyle kusur sorumluluğunun olduğunu, polis memurunun herhangi bir uyarıda bulunmadan ve dur ihtarı yapmadan karakoldan gelerek doğrudan ateş ettiğini ileri sürmüşler ve maddi ve manevi zarara karşılık fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla başvurucular için 58.475,48 TL maddi ve 7.500 TL manevi, M.Ö.nün beş kardeşi için ayrı ayrı 5.000 TL toplamda 25.000 TL manevi tazminatın olay tarihinden itibaren yasal faiz işletilerek ödenmesi için Kocaeli 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) tazminat davası açmışlardır.

13. İdare Mahkemesi 20/3/2018 tarihinde verdiği kararla davacıların maddi tazminat istemlerini tamamen, manevi tazminat istemlerini ise kısmen kabul etmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''...İdarenin hukuki sorumluluğunu gerektiren unsurlardan olan 'Hizmet kusuru' idarenin yapmakla yükümlü olduğu kamu hizmetinin yürütülmesinde eksiklik, aksaklık ve bozukluklar bulunduğunu ifade eden bir kavramdır.

Dava dosyasının incelenmesinden; Gebze İlçe Emniyet Müdürlüğü Beylikbağı Polis Merkezinde görev yapan polis memurlarının 15/04/2013 tarih ve saat 02:30 sıralarında karakola 80-90 m mesafede bulunan kuyumcuda hırsızlık olayı olduğuna dair yapılan anons üzerine olay yerine ulaştıkları, maktul ve diğer hırsızların çaldıkları malzemeler ile birlikte yine çalıntı olan araca bindikleri sırada polis memuru [H.E.nin] 'dur polis' diye bağırarak araca doğru bir el ateş ettiği, hırsızlık olayını gerçekleştiren şüphelilerin olay yerinden araçla kaçıp uzaklaştıktan sonra, polis memuru [H.E.nin] ateş etmesi sonucu maktulün yaralı olduğunun anlaşılması üzerine hastaneye bırakıldığı, maktulün hastanede yapılan kontrollerde ölmüş olduğunun anlaşılması sonucunda soygununa müdahale eden Beylikbağı Polis Merkezi Amirliğine bağlı polis memuru [H.E.nin] olay sırasında kanunun emrini yerine getirme sınırının aşılması nedeni ile maktulün ölmesi sonucu ortaya çıkan maddi ve manevi zarara karşılık fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla şimdilik maktulün anne ve babası için ayrı ayrı 10.000-TL (Islah edilen miktar itibariyle 58.475,48-TL) maddi ve 7.500-TL manevi, maktulün beş kardeşi için ayrı ayrı 5.000-TL toplamda 25.000-TL manevi tazminat istemiyle bakılan dava açılmıştır.

Dava konusu olayda, Gebze 2. Ağır Ceza MahkemesininE:2014/26, K:2015/176 sayılı kararında polis memuru [H.E.nin] ''kanunun emrini yerine getirmede sınırın taksirle aşılmasının sonucunda taksire dayalı kusurun ağırlı nazara alınarak taktiren altı yıl hapis cezası ile cezalandırıldığı, cezasına indirim uygulanarak beş yıla indirilip, adli para cezasına çevrilerek 36.500-TL para cezası ile cezalandırıldığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda; polis memuru [H.E.nin] olay yerine vardıkları sırada kuyumcuda maktul ve diğer hırsızların gördüğü, 'dur polis' diye bağırdığı, maktulün çaldıkları malzemeler ile birlikte yine çalıntı olan araca bindikleri sırada polis memuru [H.E.nin] bir el ateş ettiği, araçta yapılan incelemede merminin arka plakaya yakın bir kısımdan girip maktulün sol sırt kısmından girerek yaraladığı, sonrasında hastaneye bırakıldığında ise ölmüş olduğu, olayın oluşunda olmasa da sonucun meydana gelme aşamasında müteveffanın kusuru bulunmadığı, idarenin sunduğu hizmette gerekli olan özen yükümlülüğünü yerine getirmediği, polis memuru [H.E.nin] müteveffanın ölümünde kusurlu olduğu görüldüğünden, hizmetin kötü

işlemesi nedeniyle davalı İçişleri Bakanlığı'nın hizmet kusurunun bulunduğu, bu nedenle de davacının maddi ve manevi zararlarını karşılamakla yükümlü olduğu sonucuna varılmıştır.

Destekten yoksun kalma tazminatının amacı, desteğini yitiren kimsenin, ölümün meydana gelmesinden önce içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik yaşama düzeyinin devamını sağlayacak yardımın karşılığı olan paranın ödettirilmesidir. Kanundan veya sözleşmeden doğan bir bakım yükümlülüğü bulunmasa dahi, fiilen ve düzenli biçimde yardım eden kimsenin destek sayılacağı yargı kararları ile kabul edilmiştir.

Bakılan davada, davalı idarenin hizmet kusuru nedeniyle aleyhine hükmedilecek olan maddi tazminat miktarının belirlenmesi için destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanması amacıyla Mahkememiz tarafından dosya üzerinde bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verildiği, 07.11.2017 tarihinde Mahkememiz kaydına giren bilirkişi raporunda; maktulün babası için 27.342,31-TL, annesi için 31.133,17-TL, olarak hesaplandığı görülmekte olup, bilirkişi raporuna yapılan itirazlar yerinde görülmeyerek raporda tespit edilen tazminat miktarının Mahkememizce hükme esas alınabilecek nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır.

Bu bakımdan; davacının yukarıda yer verilen hesaplamaya göre uğradığı 10.000,00 TL maddi tazminatın davalı idareye başvuru tarihi olan 16/12/2015 tarihinden itibaren, 48.475,48-TL'nin ise ıslah dilekçesinin davalı idareye tebliğ tarihi olan 12.02.2017 tarihinden itibaren itibaren yürütülecek yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir.

Davacıların manevi tazminat istemine gelince;

Manevi tazminat, Patrimuanda meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı olmayıp, manevi tatmin aracıdır. Başka türlü giderim yollarının bulunmayışı ve yetersiz kalışı, manevi tazminatın parasal olarak belirlenmesi zorunlu hale getirmektedir. Manevi tazminata hükmedilebilmesi için kişinin fizik yapısını zedeleyen, yaşama ve kazanma gücünün azalması sonucunu doğuran olayların meydana gelmesi veya idarenin hukuka aykırı bir işlem veya eylemi sonucunda elem ve üzüntünün duyulmuş olması veya şeref ve haysiyetin rencide edilmiş olması gerekir.

Olayda, daha önceden birden fazla hırsızlık suçu işlemiş olan maktulün askerlik görevini yerine getirirken kaçıp, kendisi gibi birden fazla hırsızlık suçuna karışmış arkadaşıyla birlikte çalıntı bir araçla kuyumcu soygunu yaparken gerçekleşmiş ise de olayın ölümle sonuçlandığı ve ölüm olayının ailede elem ve üzüntü oluşturduğu açık olup, manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğinden, olayın oluş biçimi, davalı idareyle birlikte diğer kişilerin de sorumlulukları ve davalı idarenin kusuru dikkate alınmak suretiyle Mahkememizce takdiren davacı anne ve baba lehine her biri için ayrı ayrı olmak üzere 3.000,00 TL manevi tazminatın, davacı kardeşler için ise her biri için ayrı ayrı olmak üzere 2.000,00 TL manevi tazminatın davalı idareye başvuru tarihi olan 16/12/2015 tarihinden itibaren yürütülecek yasal faiziyle birlikte davacılara ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir.

Açıklanan nedenlerle, davacıların maddi tazminat isteminin kabulüne, manevi tazminat isteminin kısmen kabulüne, 10.000,00 TL maddi ve 16.000,00 TL manevi tazminatın davalı idareye başvuru tarihi olan 16/12/2015 tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle, 48.475,48-TL'nin ıslah dilekçesinin davalı idareye tebliğ tarihi olan 12/02/2017 tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davalı idare tarafından davacılara ödenmesine, fazlaya ilişkin tazminat taleplerinin reddine .. [karar verilmiştir.]''

14. Anılan karar, davalı idarece yapılan istinaf başvurusu üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Dokuzuncu İdare Dava Dairesi (Dava Dairesi) tarafından incelenmiştir. Yapılan inceleme sonunda davalı idarenin istinaf istemi manevi tazminata ilişkin hüküm yönünden reddedilmiş, maddi tazminata ilişkin hüküm yönünden ise kabul edilerek, İdare Mahkemesininmaddi tazminat yönünden kurduğu hüküm kaldırılıp davacıların maddi tazminat talepleri reddedilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''...Olayda; maddi tazminata hükmedilmesi boyutuyla mahkeme kararı incelendiğinde;

İdarelerin eylemlerinden ve işlemlerinden dolayı açılacak tazminat davalarında, idarelerin hizmet kusurunun, kusursuz sorumluluğun ve sosyal risk ilkesinin irdelenmesi ve incelenmesi ile kusur oranlarının belirlenmesi ve tazminatın hesaplanması sırasında eylem veya işlem nedeniyle zarar gören kişi veya kişilerin, ya da üçüncü kişilerin olayın oluşuna, zararın meydana gelmesine etkilerinin, müterafik kusur durumunun, yahut mücbir sebeplerin de dikkate alınması gerekmektedir.

Destekten yoksun kalma tazminatıyla, ölenin gelecekte elde etmesi muhtemel gelirinin güncelleştirilerek, destekten yoksun kalanın ölüm olayından önceki sosyal ve ekonomik yaşam düzeyinin devamını sağlayacak gelire kavuşturulması amaçlanmaktadır.

Olayın meydana gelmesi sonrasında yapılan ceza yargılama sonucunda davacıların yakının ölümüne neden olan polis memurunun suçlu bulunarak cezalandırılmış olması karşısında, idarenin ajanının söz konusu görev kurusu kapsamındaki fiilinden dolayı idarenin hizmet kusurunun bulunduğu açık olmakla davacılar murisinin ölüm tarihi dikkate alınarak destekten yoksun kalma tazminatının hesaplandığı, hükme esas alınabilecek nitelikte bulunan bilirkişi raporuna göre destekten yoksun kalma tazminatının kabulüne karar verildiği görülmektedir.

Bu durumda, davacılar murisi yönünden ceza davasının yürütülmesine hukuki olanak bulunmamakla birlikte, öldürülmemiş olması halinde, ceza davasına ilişkin dosyada yer alan bilgi, belge ve alınan ifadelere göre (varsa aynı olaydan dolayı yargılanan diğer sanıkların ceza davasındaki bilgi ve belgelerden de yararlanmak suretiyle) alması muhtemel hapis cezası da dikkate alınarak davacıların destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanması gerekmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere olayın meydana gelmesi sonrasında yapılan ceza yargılama sonucunda davacıların yakınının ölümüne neden olan polis memurunun suçlu bulunarak cezalandırılmış olması karşısında, idarenin ajanının söz konusu görev kusuru kapsamındaki fiilinden dolayı idarenin hizmet kusurunun bulunduğu açık olmakla birlikte; davacıların yakını herhangi bir olaya karışmaksızın, kendi halinde bir haldeyken polis memurunun ateş açması sonucunda yaralanarak vefat etmemiş, arkadaşlarıyla tasarlayarak ve planlayarak soyguna kalkıştıkları bir olay sonrasında polisin müdahalesi ilede teşebbüs aşamasında kalan ancak işyeri dokunulmazlığının ihlali durumunun gerçekleştiği (olaya karışan üçüncü şahısla ilgili olarak verilen Gebze 5. Asliye Mahkemesi'nin 08/09/2017 günlü ve E:2017/232, K:2017/476 sayılı kararı, Yargıtay 13. Ceza Dairesi'nin 18/06/2018 günlü ve E:2018/1367, K:2018/9041 sayılı onama kararı ile ortaya konulan) bir olay sonrasında polislerden kaçarken ateş açılması sonucunda yaralanması ve arkadaşları tarafından olay yerinden kaçırıldıktan sonra başka bir ilçe hudutları dahilinde hastane önüne bırakılması sonrasında vefat etmiş olmakla davacıların yakının bu fiilleri nedeniyle olayda müterafik kusurunun bulunduğu açık olmasına karşın idare mahkemesince bu husus dikkate alınmadığı gibi destekten yoksun kalma hesabının yapılması sırasında davacıların yakınının belirtilen fiili

nedeniyle yaşaması halinde alacağı ceza ve buna bağlı olarak cezaevinde kalacağı muhtemel süre ile res'en inceleme yetkisi kapsamında yapılan inceleme sonucunda UYAP kayıtlarından yukarıda belirtilen kararlarla birlikte temin edilen ve dosyaya konulan muhtelif ceza mahkemesi kararlarında müteveffanın sağlığında çeşitli fiileri nedeniyle yargılanması sonucunda(Kartal 2. Çocuk Mahkemesi'nin 08/04/2010 günlü ve E:2008/305, K:2010/211 sayılı kararıyla hırsızlığa teşebbüs, konut dokunulmazlığını ihlal, İstanbul Anadolu 3.Asliye Ceza Mahkemesi'nin 12/05/2011 günlü ve E:2011/67, K:2011/368 sayılı kararıyla hırsızlık, Gebze 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nin E:2011/669, K:2012/361 sayılı kararıyla hırsızlık, Şile Asliye Ceza Mahkemesi'nin17/04/2012 günlü ve E:201/84, K:2012/125 sayılı kararıyla hırsızlık, Kadıköy 1. Çocuk Mahkemesi'nin 12/10/2010 günlü ve E:2009/341, K:2010/213 sayılı kararıyla hırsızlık suçlarından) mahkum olması (vefat neticesinde bu davaların düşmesi gerektiğine ilişkin Yargıtay Ceza Dairelerinin bozma kararı olmakla birlikte) durumları dikkate alınarak yaşaması halinde cezaevinde kalacağı muhtemel sürenin de dikkate alınmasının yerleşik idari yargı içtihatlarıyla hakkaniyete ve mümkün olduğunca gerçeğe yakın destekten yoksun kalma hesabının yapılması çerçevesinde daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Bu durumda; gerek davacıların yakının olaydaki müterafik kusuru, gerekse ilgilinin sağlığında aldığı ancak vefatı nedeniyle ceza davası düşen mahkumiyetleri ile olay sonucunda alacağı ceza nedeniyle muhtemel mahkumiyeti dikkate alındığında söz konusu kişinin bil fiil çalışarak destek sağlayabileceğinin mümkün olamayacağı sonucuna varılmakla davacıların maddi tazminat istemlerinin reddi gerekirken bu hususlar dikkate alınmaksızın maddi tazminata hükmedilmesinde hukuka uyarlık görülmemiştir.''

15. Karar 11/1/2019 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 27/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucular; idarenin ajanının eyleminin görev kusuru kapsamında kaldığının hem ceza yargılaması hem de İdare Mahkemesinin kararı ile kabul edildiğini, M.Ö.nün idarenin kusuru sonucunda öldüğünü, buna rağmen maddi tazminat talepleriyle ilgili olarak Dava Dairesince hukuka aykırı kabullere dayalı yanlış değerlendirmeler yapıldığını ve maddi tazminat taleplerinin reddi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular ayrıca ölenin herhangi bir olaya karışmamasına ve kendi hâlinde bir insan olmasına rağmen teşebbüs aşamasında kalan bir suçun sonrasında polis tarafından öldürüldüğünü belirterek diğer insanlardan ayrı tutularak gerçekleştirilen bu ölüm nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğinden yakınmışlardır.

18. Bakanlık görüşünde, söz konusu iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilip ihlal iddialarının değerlendirilmesinde konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır.

19. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanında ihlal iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculların yakını M.Ö. polisin ateşli silah kullanması sonucunda vefat etmiş ve bu olay hakkında yürütülen ceza yargılaması henüz sona ermemiştir. Başvuruculların anılan yargılamanın etkililiğine ilişkin bir şikâyeti de yoktur. Bununla birlikte İdare Mahkemesi, ölüm olayında idarenin kusurlu olduğunu tespit edip başvurucular lehine manevi tazminata hükmetmiş ve bu hüküm istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Bu durumda başvuruculların maddi tazminat talebinin reddine ilişkin şikâyetin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

21. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı ile iddianın değerlendirilmesinde esas alınacak "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

''Madde 17:

Herkes, yaşama... hakkına sahiptir

Madde 40:

Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

23. Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlar. Bunun için sözü edilen başvuru yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp uygulamada da etkili olması, eş ifadeyle başarı şansı sunması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir müdahale bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 60, 61). Ayrıca etkili başvuru hakkı bakımından inceleme yapılabilmesi kural olarak Anayasa'da teminat altına alınan ve ihlal edildiği yönündeki hakkın, özgürlüğün ya da yasağın ihlal edildiğine önceden karar verilmesi şartına bağlı değildir (Abdullah Yaşa [GK], B. No: 2015/12486, 5/11/2020, § 64).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

24. Başvurucular, olay nedeniyle maddi ve manevi tazminat taleplerine dayalı olarak tam yargı davası açmışlardır. İdare Mahkemesi, ilgili Ağır Ceza Mahkemesi kararını esas alarak, idarenin somut olayda kusurlu olduğunu kabul edip başvurucular lehine maddi ve manevi tazminata hükmetmiştir.

25. İdarenin istinaf başvuru üzerine Dava Dairesi, manevi tazminata ilişkin hüküm yönünden istinaf istemini kabul etmemiş ancak İdare Mahkemesinin maddi tazminat talebi hakkında kurduğu hükmü kaldırıp başvuruculaın maddi tazminat istemini reddetmiştir. Dava Dairesine göre başvuruculaın yakını M.Ö. arkadaşlarıyla tasarlayarak ve planlayarak soyguna kalkışmış, polisin silahlı güç kullanması sonucunda suç işlediği sırada vurularak yaralanmış ve arkadaşları tarafından olay yerinden kaçırıldıktan sonra başka bir ilçe hudutları dâhilinde hastane önüne bırakılması sonrasında vefat etmiştir. Dolayısıyla ölüm olayının meydana gelmesinde M.Ö.nün müterafik kusuru bulunmaktadır. Ayrıca destekten yoksun kalma hesabı yapılırken M.Ö.nün yaralandığı sırada işlediği tamamlanmış/teşebbüs aşamasında kalmış suçlar nedeniyle alacağı cezanın yanı sıra, gerek bu suçlar gerekse ölmesinden önce mahkûm olduğu kesinleşmemiş cezalar nedeniyle ceza infaz kurumunda kalacağı muhtemel sürenin dikkate alınması gereklidir. M.Ö.nün müterafik kusuru, sağlığında devam eden ancak vefatı nedeniyle düşen ceza davaları ve yargılamaya konu olay nedeniyle verilmesi muhtemel mahkûmiyet kararı dikkate alındığında M.Ö.nün başvuruculara maddi destek sağlaması mümkün değildir.

26. Maddi tazminat taleplerine ilişkin olarak Dava Dairesinin dava dosyasında mevcut nesnel veriler yerine birtakım varsayımlardan hareketle sonuca vardığı görülmektedir(bkz. § 14).Gerçekten de Dava Dairesi, başvuruculaın ölen yakınının mahkûm olduğu ceza yargılamalarına ve ceza infaz kurumunda tutulacağı süreye işaret edip bilfiil çalışamayacağına ilişkin değerlendirmelerde bulunmuş ve böylece başvuruculaın maddi tazminata ilişkin iddiaları yönünden teoride ve uygulamada etkili olan tam yargı davası yolunu, varsayıma dayalı hüküm tesis etmek suretiyle etkisiz kılmıştır. Şüphesiz Dava Dairesinin somut olaya ilişkin bilgi ve belgeleri değerlendirmesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle Dava Dairesi, somut olayın oluş şeklini de dikkate alarak -varsayıma dayanmadan ve masumiyet karinesini etkilemeyecek bir değerlendirme ile- sonuca varabilir.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucular; M.Ö. hakkında, olay nedeniyle hiçbir ceza soruşturması ve kovuşturması işlemi yapılmadığını, böylece bir suç isnadı altında olmadığını, olay nedeniyle M.Ö.nün kesin olarak herhangi bir mahkûmiyet hükmünün bulunmamasına ve bu nedenle masum olmasına rağmen Dava Dairesi kararında muhtemel faraziyelere dayalı olarak müterafik kusurlu olduğunun kabul edilmesi, kararda M.Ö.nün yargılama olmaksızın doğrudan suçlu kabul edilmesi nedeniyle de masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

29. Somut olayda yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin yapılan değerlendirme göz önünde bulundurulduğunda başvuruculaın diğer şikâyetleri hakkında ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

V. GİDERİM

30. Başvurucular, ihlalin tespiti ile birlikte yeniden yargılama yapılması, 58.475,48 TL

maddi ve20.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Dokuzuncu İdare Dava Dairesine (E.2018/997, K.2018/1525) iletilmek üzere Kocaeli 1. İdare Mahkemesine (E.2016/447, K.2018/324) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.K.

B. No: 2019/6351 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6351

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/6351)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucu : M.K.

Vekili : Av. Can DOĞUSOY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; vergi müfettişliği yeterlik sınavının yazılı bölümünün iptali talebiyle açılan davanın ehliyet yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Maliye Bakanlığında vergi müfettiş yardımcısı olarak görev yapan başvurucu 9/10 Ekim 2013 tarihlerinde katıldığı vergi müfettişliği yeterlik sınavında başarısız sayılmıştır.

3. Başvurucu, anılan sınavın yazılı bölümü ile bu sınavadayanak teşkil eden ilgili yönetmelik hükümlerinin iptali talebiyle Danıştayda dava açmıştır. Danıştay İkinci Dairesi (İkinci Daire) ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı davanın yeterlik sınavının yazılı bölümünün iptali talebine ilişkin kısmını 13/3/2017 tarihli kararıyla, başvurucunun bir yarışma sınavı olmayan yeterlik sınavının tamamının iptalini istemekte güncel bir menfaatinin bulunmadığı gerekçesiyle ehliyet yönünden reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''...Diğer yandan, kariyer nitelikte bir meslek olan vergi müfettişliği görevine atanabilmek için; müfettiş yardımcılığı süresinde performans değerlendirmesinin olumlu olması ve yeterlik sınavında başarılı olunması koşullarının sağlanmasının yeterli olduğu, bu koşullar sağlandığı takdirde, idarenin vergi müfettişliğine atama konusunda bağlı yetki içinde olduğu, diğer bir ifade ile takdir yetkisi bulunmadığı açıktır.

Bu durumda; sınav sonucunda başarısız sayılmasına ilişkin bireysel işlemin iptalini istemekte kişisel, meşru ve güncel bir menfaati bulunan ve başarısız sayılmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle idare mahkemesi nezdinde dava açmış olan davacının; bir yarışma sınavı olmayan yeterlik sınavının tamamının iptalini istemekte güncel bir menfaatinin bulunmadığı kanaatine varılmıştır. Ayrıca, davacının başarısız sayılmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, dava konusu işlemin hukuka aykırı bulunarak iptal edilmesi ve bunun sonucunda davacının vergi müfettişi olarak atanması halinde; davacının, emsali müfettiş yardımcılarının müfettiş kadrosuna atandığı tarih ile kendisinin müfettiş olarak atandığı tarih arasında oluşacak parasal kayıpları ile kariyer mesleğin niteliği gereği sahip olunan kıdem ve diğer özlük haklara ilişkin kayıplarının, davalı idarece, T.C. Anayasası'nın 125. maddesi gereğince tazmin edilmesi bir zorunluluktur. Nitekim idari yargı yerlerinin kararları da bu yöndedir. ''

4. Başvurucu, anılan karara karşı İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) nezdinde temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde yeterlik sınavınınhem yarışma hem de kontenjan sınavı niteliklerini taşıyan kendine özgü bir sınav olduğunu belirten başvurucu, sınavda alınan puanların başarı sırasını etkilediğini, en başarılı adayların farklı gruplarda görevlendirildiğini, ayrıca bu puanın başmüfettişliğe atanma hususunda önemli olduğunu ve ilerleyen süreçte performans puanlarını da doğrudan etkilediğini ifade etmiş; bu sebeple dava açmaehliyetininbulunduğunu iddia etmiştir.

5. İDDK, İkinci Dairenin kararını 1/11/2018 tarihinde onamıştır.

6. Başvurucu, nihai kararın 29/1/2019 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine 27/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Başvurucu, dava konusu yaptığı işlemin kendisiyle de ilgili olduğunu ve menfaatini doğrudan etkilediğini belirtmiş; davanın sadece şeklen değerlendirilmesi ve esasının incelenmemesi nedeniyle etkili başvuru hakkının, hukuka aykırı şekilde oluşturulan sınav kurulu tarafından yapılan sınav sonucuna göre başarılı sayılanlar ile başarısız sayılanlar arasında statü bakımından farklılıklar ortaya çıkmasına sebebiyet verildiğinden eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Somut olayda başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

10. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanmayı ve

bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

11. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

12. Mahkemeye erişim hakkı, mahkemeye başvuru konusunda etkili bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve yeterli fırsatlara sahip olmasını gerektirir. Özellikle hukuki ya da uygulamadaki belirsizlikler kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 34). Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

13. Dava konusu edilen bir idari işlemin bireyin menfaatini ihlal edip etmediğini belirleme ve mevzuatı bu yönüyle yorumlama görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Derece mahkemeleri, önlerindeki uyuşmazlığın niteliğini ve ilgili mevzuat hükümlerini gözönünde bulundurarak dava konusu işlemin davacının hukuki durumu üzerinde yaratabileceği etki ve sonuçlardan hareketle menfaatini ihlal edip etmediğini değerlendirir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava konusu edilen işlemin başvurucunun menfaatini ihlal edip etmediğinin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, idari işlemin bireyin menfaatini etkilemediğiyle ilgili derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın şartları ışığında incelemektir (Levent Tütüncü, B. No: 2015/3690, 18/7/2018, § 53).

14. Derece mahkemeleri, dava konusu edilen işlemin bireyin menfaatini ihlal edip etmediğini irdelerken ve buna dair usul kurallarını uygularken söz konusu düzenlemenin getirilmesiyle ulaşılmak istenen kamu yararı ile bireyin menfaatleri arasında adil bir denge gözetmelidir. Bu bağlamda menfaat ihlali koşulundan hareketle uyuşmazlığın esasının incelenebilirliğinin değerlendirilmesinde kamu yararı ile bireyin menfaatleri arasındaki denge kurulurken dava konusu edilen işlemin mahiyeti, başvurucunun hukuki durumuna ve gelecek yaşantısına ne şekilde etkilerinin olduğu, işlemin hukuka uygunluk denetiminin gerçekleştirilmemiş olmasından dolayı bertaraf edilemeyen bu etkilerin başvurucuya bir külfet yükleyip yüklemediği gibi hususlar gözönünde bulundurulabilir (Levent Tütüncü, § 54).

15. Bireysel başvuruya konu davada İkinci Dairenin başvurucunun yeterlik sınavının tamamının iptalini istemekte güncel bir menfaati olmadığı, dolayısıyla dava açma ehliyetinin olmadığı sonucuna ulaşırken dava konusu yapılan yazılı sınava katılan diğer kişilerin başarılı olup olmamalarının başvurucunun durumunu etkilemediği, zira sınava giren vergi müfettiş

yardımcısı kadar vergi müfettişi kadrosu bulunduğundan başvurucunun müfettiş olarak atanılabilmesi için başarı sıralamasında belirli sayıda kişi arasına girme zorunluluğu bulunmadığı, bu itibarla sınava katılan tüm yardımcıların başarılı olma şansının olduğu değerlendirmesinden hareket ettiği görülmüştür. Bununla birlikte İkinci Daire söz konusu değerlendirmeyi yaparken başvurucunun sınav sonucunda başarısız sayılmasına ilişkin bireysel işlemin iptalini istemekte kişisel, meşru ve güncel bir menfaati olduğuna, nitekim başarısız sayılmasına ilişkin işlemin iptali talebiyle idare mahkemesinde dava açtığına da dikkati çekmiş; ayrıca anılan işlemin idare mahkemesince hukuka aykırı bulunarak iptal edilmesi ve bunun sonucunda başvurucunun müfettiş olarak atanması hâlinde emsallerinden daha geç atanması sebebiyle kıdem ve diğer özlük haklarıyla ilgili olarak oluşan kayıplarının tazmininin anayasal bir zorunluluk olduğunu hatırlatmıştır.

16. Bu durumda Danıştayın gerek uyuşmazlık konusu olguyu gerekse bu olgudan hareketle dava açma ehliyeti bulunup bulunmadığını belirlemesiyle ilgili yorum ve değerlendirmesinin öngörülemez nitelikte olmadığı, başvurucunun dava açmasını aşırı derecede zorlaştıracak ya da imkânsız kılacak nitelikte katı bir yaklaşım içermediği anlaşılmıştır.

17. Bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Anayasa Mahkemesi, Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurularda uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 27/2/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE ile karar verildi.

MURAT GÖSTERİT

B. No: 2019/9396 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9396

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT GÖSTERİT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9396)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucu : Murat GÖSTERİT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucunun televizyon kullanımının kısıtlanması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/3/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, olayların yaşandığı dönemde Keskin T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) Türkiye Cumhuriyeti hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçundan tutuklu olarak bulunmaktadır.

6. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu (İdare ve Gözlem Kurulu), 19/11/2018 tarihinde aldığı bir kararla başvurucunun odasında radyo ve televizyon bulunduramayacağına ve internet olanaklarından yararlandırılmayacağına karar vermiştir. İdare ve Gözlem Kurulu anılan kararda, başvurucunun Türkiye Cumhuriyeti hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçundan tutuklu olduğunu ve aynı zamanda Cumhurbaşkanına suikast suçundan da yargılandığını, 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 20/3/2006 tarihli ve 2006/10218 sayılı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (İnfaz Tüzüğü) 90. maddesi gereğince başvurucunun bu olanaklarının kısıtlandığını belirtmiştir.

7. Başvurucu anılan karara karşı Kırıkkale İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği yaptığı inceleme sonucunda, değinilen mevzuatta radyo olanağının kısıtlanmasına dair bir düzenleme bulunmadığını belirtmiş, radyo olanağının sağlanmasına dair şikâyetin kabulüne ancak televizyon ve internet olanaklarından yararlandırılmaya ilişkin talebin reddine 15/1/2019 tarihinde karar vermiştir.

8. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararında usul ve yasaya ayrı bir yön bulunmadığını belirterek itirazı 7/2/2019 tarihinde reddetmiştir.

9. Başvurucu, nihai kararı 26/2/2019 tarihinde öğrendikten sonra 20/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un "Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı" kenar başlıklı 67. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlü, ceza infaz kurumlarında merkezî yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir.

(2) Merkezî yayın sistemi bulunmayan kurumlarda, yararlı olmayan yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek önlemler alınmak suretiyle bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo izlenmesine ve dinlenmesine izin verilir. Bu cihazlar, bedeli kendisi tarafından ödenmek koşuluyla hükümlü adına kurumca satın alınır. Her ne biçimde olursa olsun dışardan gelenler tarafından getirilen radyo, televizyon ve bilgisayarlar kuruma alınmaz.

(3) Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir. Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir.

(4) Bu haklar, tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir."

11. 5275 sayılı Kanun’un "Tutukluların yükümlülükleri" kenar başlıklı 116. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun; ... radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı,....

konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 66 ilâ 76, 78 ilâ 84 ve 86 ilâ 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

12. 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin gerekçesi şöyledir:

"Birleşmiş Milletler Hükümlülerin İyileştirilmesi İçin Asgari Standart Kurallarının 39 uncu maddesi, hükümlülerin radyo dinlemeleri, konferansları veya kurum idaresinin çıkardığı veya denetlediği benzeri araçları izlemeleri sağlanarak, önemli haberler hakkında düzenli olarak bilgi sahibi olabilmelerini öngörmüştür.

Hükümlülerin ve ailelerinin menfaatleri, yakınları ve dış dünya ile geliştirici ilişkilerini muhafaza etmeyi ve kuvvetlendirmeyi gerektirmekte ve bu keyfîyet, eğitim ve iyileştirme amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Nitekim, Avrupa Cezaevi Kurallarının "Dış Dünya ile Temas" başlığını taşıyan bölümün 45 inci maddesi, hükümlülere idarenin izin verdiği veya kontrol ettiği gazeteleri, dergileri ve diğer yayınları okuyarak, radyo ve televizyon yayınları ile konferans ve benzeri yollarla düzenli olarak bilgi edinmesine izin verilmesini tavsiye etmektedir.

Bu tavsiyelerin ışığında düzenlenen maddeyle, ilke olarak, hükümlüler, merkezî yayın sistemi varsa bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleyebileceklerdir. Merkezî yayın sistemi bulunmayan kurumlarda, bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo yayınlarının izlenmesine izin verilebilecektir. Ancak bu durumda, maksat yönünden zararlı olabilecek yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek tedbirler alınacaktır. Örneğin, yalnızca TRT yayınlarını izleyebilecek şekilde cihazlar kullanılacak veya antende teknik değişiklik yapılabilecektir.

Hükümlülere dışarıdan getirilen radyo, televizyon ve bilgisayarlar kuruma sokulmayacak, ancak bedeli ödenmesi koşuluyla hükümlü adına kurum tarafından satın alınacaktır. Ayrıca, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilecektir.

Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilecektir; hükümlüler odalarında bilgisayar bulunduramayacaklardır.

İnternetten yararlanabilmede, keza eğitim ve iyileştirme programlarının gerekli kıldığı ölçülerde mümkün olabilecektir."

13. İnfaz Tüzüğü'nün "Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı" kenar başlıklı 90. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlü, kurumlarda merkezî yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir.

(2) Merkezî yayın sistemi bulunmayan kurumlarda, yararlı olmayan yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek önlemler alınmak suretiyle bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo izlenmesine ve dinlenmesine izin verilir. Bu cihazlar, bedeli kendisi tarafından ödenmek koşuluyla hükümlü adına kurumca satın alınır. Her ne biçimde olursa olsun dışardan gelenler tarafından getirilen radyo, televizyon ve bilgisayarlar kuruma alınmaz.

(3) Kapalı ve açık kurumlar ile çocuk eğitim evlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme

programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir. Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Bakanlığın uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın kuruma alınmasına izin verilebilir.

(4) Bu haklar, idare ve gözlem kurulu kararı ile tehlikeli hükümlü oldukları saptananlar veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir.

(5) İşlediği suçun nitelik ve işleniş biçimi göz önüne alındığında, toplum için ciddi bir tehlike oluşturan, kurumdaki tutum ve davranışlarıyla, suç işlemek amacıyla kurulan silâhlı örgütün yöneticiliğini yapmaya devam eden, bu konuda herhangi bir yöntemle, kurum içi veya dışındaki kişilere talimat veya mesaj veren hükümlülerin, idare ve gözlem kurulu kararıyla televizyon yayınlarını izlemesine ve bilgisayar ile internetten yararlanmasına izin verilmez."

14. İnfaz Tüzüğü'nün "Tutuklulara uygulanacak hükümler ve yükümlülükleri" kenar başlıklı 186. maddesi şöyledir:

"(1) Tüzüğün; 1, 4, 6, 9 ilâ 14, 22, 24 ilâ 27, 29 ilâ 31, 40 ilâ 46, 67 ilâ 73, 75 ilâ 96, 99 ilâ 108, 110 ilâ 117, 119 ilâ 132, 143 ilâ 171, 174, 176 ilâ 179, 185, 188, 189 uncu maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 27/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

16. Başvurucu adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumunda tek kişilik odada tutulduğunu, İdare ve Gözlem Kurulunun kararıyla odasında televizyon bulunduramayacağına karar verildiğini, dayanak gösterilen mevzuatın hükümlüleri kapsadığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca Cumhurbaşkanına suikast suçundan beraat ettiğini, örgüt suçundan da herhangi bir şekilde hakkında yargılama yapılmadığını, Ceza İnfaz Kurumunda disiplin cezası da almadığını, buna rağmen kurumda ağırlaştırılmış koşullarda tutulduğunu, derece mahkemelerinin gerekçesiz kararlarla başvurularını reddettiğini belirtmiş ve adil yargılanma hakkı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Bakanlık görüşünde; başvuru konusu müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu belirtildikten sonra demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu değerlendirilmiştir. Bakanlık; başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonucu olduğunu ve başvurulan yöntemden beklenen fayda ile ceza infaz kurumundaki düzenin ve güvenliğin

sağlanması arasındaki dengenin sağlandığını ifade etmiştir. Bunlardan başka Bakanlık; başvurucunun radyoya ulaşımının mümkün olduğunu, Ceza İnfaz Kurumu Psiko-Sosyal Servisi ile yaptığı görüşmede başvurucunun açıkça Dünya ve Türkiye gündemine dair haberlere radyo yayınları aracılığıyla ulaştığını belirttiğini açıklamıştır. Bakanlık bu gerekçelerle başvurucunun iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğunu belirtmiştir.

19. Başvurucu, televizyon imkânından yararlanmasının engellenmesine ilişkin olarak Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi daha önce vermiş olduğu birçok kararında, tutuklu ve hükümlülerin televizyon izleme taleplerinin reddedilmesini ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. Muhittin Pirinççioğlu, B. No: 2014/4397, 21/9/2016, § 20; Erdener Demirel ve Feki Roni Temizyüz, B. No: 2014/13310, 18/7/2018, § 19). Söz konusu kararlar çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında bir ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucunun televizyon imkânından yararlanmasının engellenmesinin haber veya fikir alma özgürlüğü, dolayısıyla ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekir.

21. Öte yandan başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında, birtakım yeni şikâyetler ileri sürmüş ise de söz konusu şikâyetlerin ayrı birer yargılama konusu olduğu değerlendirilmiş ve somut olayda inceleme yalnızca bireysel başvuru formunda dile getirilen şikâyetlerle sınırlı olarak yapılmıştır.

22. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... kamu düzeni[nin], ... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir…”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

24. Başvurucunun televizyon olanağından yararlanmasının engellenmesiyle ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum

düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

26. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

27. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin (4) numaralı fıkrasında tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından televizyon yayınlarını izleme hakkının kısıtlanabileceği düzenlenmiştir. Anılan kanun hükmü 5275 sayılı Kanun'un 116. maddesi gereğince tutuklular hakkında da uygulanmaktadır. Öte yandan İnfaz Tüzüğü'nün 90. maddesinin (5) numaralı fıkrasında, işlediği suçun nitelik ve işleniş biçimi gözönüne alındığında, toplum için ciddi bir tehlike oluşturan, kurumdaki tutum ve davranışlarıyla, suç işlemek amacıyla kurulan silâhlı örgütün yöneticiliğini yapmaya devam eden, bu konuda herhangi bir yöntemle, kurum içi veya dışındaki kişilere talimat veya mesaj veren hükümlülerin televizyon yayınlarını izlemesine izin verilmeyeceği düzenlenmiştir. Anılan tüzük hükmü İnfaz Tüzüğünün 186. maddesi gereğince tutuklular hakkında da uygulanmaktadır. Dolayısıyla başvurucunun televizyon yayınlarını izlemesine izin verilmemesinin kanuni dayanağının olduğu anlaşılmaktadır.

(2) Meşru Amaç

28. Eldeki başvuruya konu olayda başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin amacının Ceza İnfaz Kurumunun düzenini ve güvenliğini sağlamak olduğu, bu bağlamda kamu düzeninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

29. Müdahalenin kanuni temelinin ve meşru amacının bulunduğu belirlendikten sonra yapılması gereken, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

30. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altında olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

31. Anayasa Mahkemesi, bir ceza infaz kurumunda bulunan mahpusların bilgisayar veya bu

gibi bazı araçlara erişimi konusunda geniş bir takdir yetkisi bulunduğunu kabul etmiştir. Bu bağlamda ceza infaz kurumu idaresinin, mahpusların kendi araçlarını bulundurmaları ve kullanmaları da dâhil olmak üzere teknik bazı araçlara ilişkin düzenlemeler yapması, bunları organize etmesi ve ceza infaz kurumu şartlarına göre denetlemesi mümkündür. Bu takdir yetkisi işin teknik boyutu, devletin olanakları, kurumların imkân ve kapasitesi ile infaz hukukunun gereklilikleri gibi koşullarla da bağlantılıdır (Abdülmenaf Osman, B. No: 2015/5483, 10/5/2018, § 15). Bu doğrultuda anılan ilkeler, hükümlü ve tutukluların televizyon olanağından yararlanma talebi yönünden de geçerlidir.

32. Başvurucu asıl olarak televizyon olanağından yararlandırılmamasını şikâyet konusu etmiştir. Daha önce de vurgulandığı üzere ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda başvurucunun televizyon olanağından yararlandırılmamasına karar verilebilecektir. Öte yandan Anayasa'nın ve ilgili mevzuatın mahpusların haber veya fikir alma özgürlüğüne ilişkin olarak belli bir iletişim aracını güvence altına aldığı da söylenemez. Bunun sonucu olarak mahpusların bilgiye ulaşmasını anlamsız ve imkânsız hâle getirmeyen münferit uygulamalar konusunda ceza infaz kurumlarının geniş bir takdir yetkilerinin olduğu vurgulanmalıdır.

33. Bununla birlikte ceza infaz kurumlarınca yapılacak belirli bir ulaşım aracına getirilen kısıtlamaya ilişkin münferit uygulamaların tamamen denetimsiz alan olarak görülmesi de mümkün değildir. Dolayısıyla mevcut başvurudaki gibi ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde kurumların ve derece mahkemelerinin belirli bir ulaşım aracına getirilen kısıtlamaya ilişkin uygulamaların ceza infaz kurumunun asayişi ve güvenliği için gerekli olduğunu değerlendirmeleri gerekir. Ceza infaz kurumlarından teknik bazı araçlara ilişkin yapılan başvurularda Anayasa Mahkemesi ise idarenin ve derece mahkemelerinin bilgiye ulaşım için kullanılan teknik bir araca getirilen kısıtlama noktasındaki geniş takdir yetkilerini meşru bir temeli olmaksızın ayrımcı bir nedenle, öngörülemez ya da keyfî olarak kullanıp kullanmadıklarını inceleyecektir.

34. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Darbe teşebbüsüne karşı koyan güvenlik görevlileri ile bu teşebbüse tepki göstermek üzere sokaklara çıkan sivillere uçaklar, helikopterler, tanklar, diğer zırhlı araçlar ve silahlarla saldırılmış; bu saldırılar sonucunda toplam 251 kişi hayatını kaybetmiş, binlerce kişi de yaralanmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç ile FETÖ/PDY'nin yapısına ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-46) kararında yer almaktadır.

35. Yargı organları birçok kararında FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğunu kabul etmişlerdir (ilgili kararların bir kısmı için bkz. Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10).

36. Yargı kararlarında ayrıca FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda

örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi birçok özelliğinin bulunduğu ve bu örgütün diğerlerine nazaran çok daha zor ve karmaşık bir yapı olduğu ortaya konulmuştur. FETÖ/PDY'nin şeffaflık ve açıklık yerine büyük bir gizlilik içinde bir istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme kanalları, kaynağı bilinmeyen paralar kullanıp böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalıştığı ve bunda başarılı olduğu ölçüde büyüyüp güçlendiği tespitlerine yer verilmiştir (bu konuda bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 14).

37. Somut başvuruda İdare ve Gözlem Kurulu, işlediği suçun nitelik ve işleniş biçimini gözönüne alarak başvurucunun toplum için ciddi bir tehlike oluşturduğunu kabul etmiş ve bu nedenle televizyon yayınlarını izlemesine izin vermemiştir. Başvurucu olay tarihinde 15 Temmuz darbe teşebbüsü ile bağlantılı suçlardan tutukludur. FETÖ/PDY'nin arkasında olduğu bir teşebbüsle bağlantılı Cumhurbaşkanı'na suikasta teşebbüs etmek gibi ağır suçtan dolayı ceza infaz kurumunda bulunan başvurucu yönünden FETÖ/PDY'nin yapısının karmaşıklığı ve örgütsel ilişkinin sıklığı da dikkate alındığında olayların henüz sıcaklığını koruduğu, örgütsel bağların diri tutulmaya çalışıldığı vahim nitelikte suçları işleyenlerin suç işleme kararlılıklarının devam ettiği bir sırada bu nitelikteki tedbirlerin alınmasında idarelerin geniş takdir yetkisinin olduğu belirtilmelidir.

38. Öte yandan başvuru konusu uygulamanın sadece televizyon yayınlarını izleme yönünden bilgiye ulaşmaya bir sınırlama getirdiği, başvurucunun radyo yayınlarını dinleyerek ve süreli ve süresiz yayınları okuyarak bilgiye ulaşmaya bir sınırlama getirildiğinin tespit edilmediği görülmektedir. Somut olayda ceza infaz kurumu idaresinin başvurucunun bilgiye ulaşmasını, dolayısıyla ifade özgürlüğünü adil olmayan bir şekilde kısıtlamadığı anlaşılmaktadır.

39. Sonuç olarak televizyon olanağının suç temelinde ve toplumsal tehlike gerekçesiyle yerine getirilmemesinin meşru bir temelinin bulunmadığı, ayrımcı bir nedene dayandığı, öngörülemez ya da keyfî olduğu değerlendirilmemiştir. Bu nedenlerle başvuru konusu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı kabul edilmiştir.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NEVİN ARSLAN

B. No: 2019/16564 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16564

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NEVİN ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16564)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : Nevin ARSLAN

Vekili : Av. Emre MERT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ortaklığın giderilmesi davasının ve satış işlemlerinin uzun sürmesi ile dosyadan bilgi ve belge alınamaması nedeniyle adil yargılanma hakkının, satış bedelinin bir kısmının nemalandırılmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun da hissedarları arasında bulunduğu 25 ayrı gayrimenkul için Samsun 2. Sulh Hukuk Mahkemesinin (Mahkeme) 2014/933 Esas sayılı dosyasında dava açılmıştır. Başvurucuyla birlikte 55 davalının olduğu davada Mahkeme 25/10/2014 tarihinde davanın kabulüne karar vermiş ve 2016/7 numarasıyla ortaklığın giderilmesi defterine kayıt yapılmıştır.

3. Başvurucu 13/8/2018 tarihinde başlayan açık artırma sürecinde 11 gayrimenkulün açık artırma bedellerinin alıcılar tarafından muhtelif tarihlerde bankaya yatırıldığını ve söz konusu bedelin 27/2/2019 ve 30/4/2019 tarihleri arasında hak sahiplerinin banka hesaplarına hisseleri oranında aktarıldığını beyan etmiştir. Başvurucu söz konusu ödemelerin kendi hesabına 28/2/2019 ve 5/4/2019 tarihlerinde aktarıldığını ancak bunlara

faiz işletilmediğini, banka tarafından satış dosyasına yazılan 14/4/2019 tarihli yazıdan öğrendiğini ifade etmiştir. Başvurucu, alıcılar tarafından paranın yatırıldığı gayrimenkuller için paranın yatırılma tarihi ile hissedar olarak kendi hesabına aktarıldığı tarih arasında geçen süre için çeşitli oranlarla yapılan faiz hesabına ilişkin bilirkişi tarafından hazırlanan tabloyu da başvuru formuna eklemiştir. Söz konusu tabloya göre 9 taşınmaz için bedelin 2018 yılı Ağustos ayında alıcılar tarafından yatırıldığı ve başvurucunun hesabına 2019 yılı Nisan ayında aktarıldığı görülmektedir.

4. Başvurucu 13/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Anayasa Mahkemesi 12/12/2019 tarihinde Mahkemeden, 2016/7 sayılı satış dosyasında başvurucunun satış bedelinin nemalandırılmasına dair talep dilekçelerinin onaylı suretlerini istemiştir. Mahkeme, başvurucunun satış bedelinin nemalandırılmasına dair bir talebinin olmadığı yönünde cevap vermiştir.

6. Anayasa Mahkemesi 1/6/2020 tarihinde Mahkemeden 2016/7 sayılı satış dosyası ile alakalı olarak başvurucunun satış talebinde bulunup bulunmadığı, satışın gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, gerçekleştiyse satış bedelinin tahsiline ve dosyanın safahatına ilişkin bilgi sormuştur. Mahkeme 31/12/2018 tarihi itibarıyla 2016/7 sayılı satış dosyasının kapatıldığını belirterek 25 ayrı gayrimenkul için başvurucu adına yapılan ödeme tutarlarına ilişkin bilgi vermiştir.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Başvurucu geçen süreye rağmen henüz satışı tamamlanmayan gayrimenkul bulunduğunu, alıcı tarafından paranın yatırılması ile söz konusu paranın hissedarların hesabına aktarılması arasında geçen süre için paranın nemalandırılmadığını, paranın değer kaybettiğini ifade ederek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Başvurucu, ortaklığın satış suretiyle giderilmesi sırasında alıcıların bedeli yatırdıkları tarih ile söz konusu bedelin hissedar olarak kendisine aktarıldığı tarih arasında geçen sürece paranın nemalandırılmamasından yakınmıştır. Söz konusu dönemde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) verilerine göre 2018 yılı Ağustos ayındaki 100 TL'nin, paranın aktarıldığı 2019 yılı Nisan ayı itibarıyla enflasyon karşısında değer kaybı oranı %11,42'dir. Bu durumda başvurucunun mağdur sıfatının bulunduğu anlaşılmaktadır.

10. Diğer taraftan başvurucu, bu şikâyetiyle ilgili olarak herhangi bir idari veya yargısal yola gitmeden doğrudan bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi Fatma Yıldırım (B. No: 2014/6577, 16/2/2017) kararında benzer bir şikâyeti incelemiş ve cebri icra sürecinde borçlulardan tahsil edilerek alacaklılara ödenen tutarın nemalandırılmamasına yönelik şikâyeti inceleyebilecek etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı kanaatine vararak başvurunun esasını incelemiştir (Fatma Yıldırım, §§ 36-42). Ortaklığın satış suretiyle giderilmesi temelindeki mevcut başvuruda da Fatma Yıldırım kararında yapılan tespitten ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda, mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikri hakların yanı sıra, icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

13. Somut olayda başvurucunun hissedarı olduğu gayrimenkuldeki ortaklığın satış yolu ile giderilmesinden doğan alacağı kesinleşmiştir. Başvurucunun ortağı olduğu gayrimenkul için belirlenen alacak icra edilebilir nitelik kazandığından Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil etmektedir.

14. Anayasa Mahkemesi Fatma Yıldırım kararında, devletin özel kişiler tarafından yapılacak müdahalelere karşı malike koruma sağlama biçimindeki pozitif ödevinin cebri icra sürecinin makul bir sürede sonuçlandırılmasını, ayrıca cebri icranın uzaması hâlinde borçlunun ve alacaklının hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla somut olayın gerektirdiği her türlü tedbirin alınmasını gerektirdiği ifade edilmiştir. Kararda, özellikle icra sürecinde devletin hâkimiyeti ve kontrolü altında bulunan borçlu veya alacaklıya ait mal ve hakların ekonomik değerini koruyucu ve idareye normal idari işleyişin dışında bir külfet yüklemeyecek tedbirlerin alınmamasının somut olayın koşulları çerçevesinde koruma yükümünün ihlali olarak yorumlanabileceğine işaret edilmiştir (Fatma Yıldırım, §§ 57-59).

15. Anılan kararda borçluya ait taşınmazların satışından tahsil edilen bedelin alacaklıya ödendiği ana kadar alacaklının para üzerinde tasarrufta bulunma, parayı kullanma veya paranın değerinin enflasyon karşısında aşınmasını önleyici tedbirler alma imkânı bulunmadığının altını çizen Anayasa Mahkemesi; tahsil edilen bedelin bu süreçte henüz icra müdürlüğünün kontrolü altında bulunduğunu, dolayısıyla bu paranın enflasyon karşısında kıymet yitirmesini önleyebilecek olan da para üzerinde tasarrufta bulunma kudretini elinde bulunduran icra dairesi olduğunu belirtmiş, tahsil edilen ihale bedelinin alım gücünü kaybetmesini engellemenin yolunun da bunun nemalandırılması olduğu, bunun icra dairesine olağan idari işleyişin ötesinde bir külfet de yüklemediği tespitini yapmıştır (Fatma Yıldırım, §61).

16. Anayasa Mahkemesi sonuç olarak cebri icra organlarının ihale bedelinin vadeli bir mevduat hesabına yatırılması biçiminde alacağı basit bir tedbirle icra sürecinin hızlı işlememesinin başvurucu üzerinde oluşturduğu olumsuz etkileri asgari seviyeye indirememiş olmasının, mülkiyet hakkının devlete yüklediği koruma pozitif yükümlülüğün ihlali sonucunu doğurduğunu kabul etmiştir (Fatma Yıldırım, § 62).

17. Eldeki başvuruda, ortaklığın satış suretiyle giderilmesinden kaynaklı paranın alıcı tarafından yatırılması ile bu paranın hissedar başvurucuya ödenmesi sürecinde geçen yaklaşık sekiz aya yakın sürede nemalandırılmamış olduğu ve söz konusu dönemde paranın enflasyon nedeniyle değer kaybının %11,42 olduğu gözetildiğinde Fatma Yıldırım kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Açıklanan nedenlerle başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu dava ve satış sürecinin uzun olması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

2. Bilgi ve Belge Verilmemesi Nedeniyle Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Başvurucu, satış memurluğu dosyasından fotokopi alma taleplerinin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ve bu nedenle Samsun 2. Sulh Hukuk Mahkemesine şikâyet yolu ile başvurduğunu belirtmiştir.

22. Başvurucunun anılan şikâyetiyle ilgili olarak Samsun 2. Sulh Hukuk Mahkemesinin 20/5/2019 tarihli kararında, şikâyet konu işlemin 6/5/2019 tarihli tutanak ile yerine getirildiği gerekçesiyle konusuz kalan şikâyet hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verdiği ve başvurucu tarafından usulüne uygun şekilde istinaf yoluna başvurulmadığı görülmektedir.

23. Bu durumda söz konusu iddia yönünden başvuru yollarının usulüne uygun şekilde tüketilmediği sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

24. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 100.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Başvurucu ayrıca TCMB'nin en yüksek faiz oranı kabul edilirse 11.966,84 TL, kamu bankalarının en yüksek mevduat faiz oranı kabul edilirse 10.558,20 TL, yasal faiz kabul edilirse 3.949,45 TL tazminat ödenmesine karar verilmesini istemiştir

25. İncelenen başvuruda bedelin vadeli bir mevduat hesabına yatırılması biçiminde bir tedbirin alınmaması sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin satış memurluğundan kaynaklandığı anlaşılmıştır.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamakta olup başvurucunun uğradığı maddi kaybın tazmin edilmesi yeterli bir giderim oluşturacaktır. Bu kapsamda yapılması gereken iş, Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun olarak başvurucuya tazminat ödenmesinden ibarettir.

27. Mülkiyet hakkının ihlali nedeniyle başvurucunun uğradığı zarar miktarı, mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilen alacağının uğradığı değer kaybı bedelidir. Başvurucunun talebi de dikkate alınarak başvurucuya 3.949,45 TL maddi tazminat ödenmesine karar verilmesi

gerekir. Belirtilen maddi tazminat miktarı yeterli giderim sağladığından manevi tazminata ilişkin talebin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 3.949,45 TL maddi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Samsun 2. Sulh Hukuk Mahkemesine (E.2014/933 K.2014/1384) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEYSİ ESKİ

B. No: 2019/20214 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20214

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSİ ESKİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20214)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Veysi ESKİ

Vekilleri : Av. Arzu ŞAHİN

Av. Akçay TAŞÇI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, arabulucular siciline kayıt talebinin reddedilmesi işleminin iptal edilmemesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İstanbul Barosuna kayıtlı olarak serbest avukatlık yapan başvurucu aynı zamanda arabuluculuk faaliyetinde bulunabilmek için arabulucular siciline kayıt talebinde bulunmuştur. Kayıt talebine ilişkin olarak Bakanlık tarafından gönderilen 13/2/2018 tarihli bildirimde başvurucunun terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak şartını taşımadığından talebinin reddine karar verildiği belirtilmiştir.

3. Başvurucu, söz konusu işlemin iptal edilmesi talebiyle 16/3/2018 tarihinde Ankara 7. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde; hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmadan terör örgütüyle iltisaklı olduğu gerekçesiyle arabulucular siciline kaydının yapılmamasına ilişkin işlemin usule ve yasaya aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucu; arabulucular siciline kaydedilmenin tüm şartlarını taşıdığını, anılan sicile

kayıt konusunda idareye takdir hakkı tanınmadığını, hukuken geçerli bilgi ve belgelerle desteklenmeyen soyut iddiaya dayalı işlem nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini belirtmiştir.

4. İdare tarafından Mahkemeye 19/4/2018 tarihinde sunulan savunma dilekçesinde; başvurucu hakkında 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet ile silahlı terör örgütü kurmak ve yönetmek suçlarından soruşturma yürütüldüğü, bu nedenle başvurucunun PKK/KCK silahlı terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı olduğu belirtilmiştir.

5. Mahkeme 24/12/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu kapsamında yürütülen adli soruşturma bulunduğu ve soruşturmanın hâlen devam ettiği belirtilmiştir. Bunun yanında adli soruşturmaya esas suçun niteliği ve soruşturmanın devam ettiği gözönüne alındığında başvurucunun terör örgütleriyle irtibatlı ve iltisaklı olmama şartını sağlamadığı kanaatine ulaşıldığı kararda ifade edilmiştir. Açıklanan nedenlerle dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı vurgulanmıştır.

6. Başvurucu, Mahkemece verilen karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf başvuru dilekçesinde; kararın masumiyet karinesine aykırı olduğunu, hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararı bulunmadığını, hakkında devam eden soruşturmanın terör örgütüyle irtibatlı veya iltisaklı olarak kabul edilebilmek için yeterli görülmesinin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.

7. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi 11/4/2019 tarihli kararıyla istinaf talebinin kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; Mahkemece verilen kararın usule ve hukuka uygun olduğu, kaldırılmasını gerektiren bir nedenin bulunmadığı belirtilmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 10/5/2019 tarihinde öğrendikten sonra 3/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Öte yandan İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu 31/3/2022 tarihli kararıyla; 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci fıkrasındaki propaganda suçu ile 2911 sayılı Kanuna muhalefet suçu bakımından başvurucu hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; propaganda suçu bakımından yapılan incelemede şüphelilerin grup içerisinde yer aldıkları esnada suç unsuru slogan ve benzeri nitelikte propaganda faaliyetlerine ilişkin herhangi bir tespit veya görüntü kaydı bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca kararda, şüphelilerin oturma eylemi yaptıktan sonra olaysız bir şekilde dağıldıklarının polis tutanağıyla tespit edildiği ifade edilerek 2911 sayılı Kanun'a muhalefet suçunun da yasal unsurlarının oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; hakkında devam eden soruşturma dosyasının terör örgütü ile iltisaklı olduğuna dair delil olarak kabul edildiğini, bu nedenle arabulucular siciline kayıt talebinin reddedildiğini, açılan davada da verilen ret kararının masumiyet karinesini, adil yargılanma hakkını, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Bunun yanında başvurucu; meslek hayatına müdahale edilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

11. Bakanlık görüşünde, Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında hakkındaki soruşturmada kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini vurgulayarak önceki iddialarını yinelemiştir.

12. Başvurucunun arabulucular siciline kaydının yapılmamasına ilişkin işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvurudaki müdahalenin başvurucunun mesleki faaliyetlerinin aksamasına, sosyal çevresiyle olan ilişkilerine ve itibarına olumsuz şekilde etki ettiği, bu etkinin ciddi olduğu ve belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Şükran Dağ Cabir, B. No: 2019/19839, 15/3/2023, §§ 24-25). Ayrıca başvuruya konu olayın meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) şartlarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. Şükran Dağ Cabir, §§ 5-7.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedenin de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi Şükran Dağ Cabir kararına konu benzer somut olayda Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca, müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı bir inceleme yapılacağını kabul etmiştir (Şükran Dağ Cabir, §§ 26-28). Anılan kararda başvurucunun arabulucular sicilinden kaydının silinmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması ve söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan şartların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (Şükran Dağ Cabir, § 32).

15. Ayrıca Anayasa Mahkemesi derece mahkemeleri tarafından başvurucunun devam eden bir ceza yargılamasının bulunmasının terör örgütüyle iltisaklı ya da irtibatlı olduğunun kabul edilebilmesi açısından bir şüpheye neden olsa da başkaca somut eylem, olay ya da olgularla desteklenmediği durumda bu türden bir şüpheye dayalı olarak arabuluculuk kaydının silinmesinin kamusal makamlardan beklenen ikna edici nitelikte gerekçe ortaya konulması yükümlülüğüne aykırılık oluşturduğunu Şükran Dağ Cabir kararında kabul etmiştir. Kararda irtibatlı ya da iltisaklı olarak kabul edilmek için kişi hakkında yalnızca kovuşturma bulunmasının yeterli kabul edilmesinin, söz konusu kavramların kapsam ve sınırlarının yargı kararlarıyla belirlenmesi konusunda yargısal makamlara tanınan takdir yetkisinin öngörülen yükümlülüklere uygun şekilde kullanılmaması anlamına geleceği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun terör örgütleriyle irtibat ya da iltisak içinde bulunduğunun kabulü açısından hakkında derdest bir ceza davasının bulunmasının tek başına yeterli görüldüğü ve söz konusu işlem ya da kararın gerekçesinin bu tespit üzerinden oluşturulduğu durumda, ilgili kişinin beraatine karar verilmesinin söz konusu gerekçeyi tamamen dayanaksız duruma getireceği ifade edilmiştir (Şükran Dağ Cabir, §§ 39, 40).

16. Başvuru konusu olayda ise başvurucu hakkında devam eden bir ceza soruşturması

bulunması başvurucunun terör örgütüyle iltisaklı ya da irtibatlı olduğu yönünde yeterli görülerek arabulucular siciline kayıt olma talebinin reddine gerekçe yapılmıştır. Ancak anılan ceza soruşturmasında başvurucu hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Açıklanan bu nedenlerle somut olayda da anılan ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

17. Sonuç olarak mevcut başvuruya özgü şartlarda, serbest avukat olan ve arabulucular siciline kaydının yapılmasını talep eden başvurucu hakkında terör örgütleriyle irtibatlı ya da iltisaklı olduğu hususunda verilen idari ve yargısal kararlarda objektif ve ikna edici nitelikte gerekçelerin ortaya konulamadığı görülmektedir. Bunun yanında başvurucunun ilave tedbirlere maruz bırakılmasına ilişkin gerekliliğin söz konusu kavramların kapsamını gösterecek şekilde somut olgulara dayalı olarak ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanamadığı değerlendirilmektedir. Uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL şartlarında da yerine getirilmesi gerektiği açık olmasına rağmen mevcut başvurunun şartlarında anılan yükümlülüğe uygun şekilde hareket edilmediği kanaatine varılmıştır.

18. Bu itibarla öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen tedbirin, durumun gerektirdiği ölçüyü koruduğu söylenemeyeceğinden OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı değerlendirilmiştir.

19. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

20. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, 50.000 TL maddi ve 500.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için ihlalin tespitinin ve yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 7. İdare Mahkemesine (E.2018/656, K.2018/2417) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞAHİN ÜZÜM

B. No: 2019/24249 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/24249

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞAHİN ÜZÜM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/24249)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : Şahin ÜZÜM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda gerçekleştirilen detaylı arama, koğuş kalabalığı, koğuş avlusu üzerine tel örgü çekilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının, tahliye kararının gecikmeli olarak yerine getirilmesi nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, ceza infaz kurumunda aile ve avukatla yapılan görüşmelerin sesli ve görüntülü olarak kaydedilmesi, avukatla yapılan görüşmelerin infaz kurumu görevlileri nezaretinde gerçekleştirilmesi, yazılan ve gelen mektupların açılarak okunması nedeniyle de haberleşme özgürlüğüyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu gerekçesiyle 17/7/2016 tarihinde gözaltına alınmış ve 22/7/2016 tarihinde tutuklanarak Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) yerleştirilmiştir. Başvurucu hakkında 21/8/2017 tarihinde FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan iddianame düzenlenmiştir. Ankara 25. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) 29/8/2017 tarihinde iddianameyi kabul ederek yargılamaya başlamıştır. Ceza Mahkemesi 5/10/2017 tarihinde yapılan ilk duruşmada başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

3. Başvurucu 15/11/2018 tarihinde, Ceza İnfaz Kurumuna girişinde usulsüz arama yapıldığı,

olumsuz şartlarda barındırıldığı, hakkında alınan tahliye kararının geç infaz edilerek yaklaşık sekiz buçuk saat geç salıverildiği iddialarına dayanarak Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur.

4. Başsavcılık, başvurucunun beyanını almıştır. Başvurucu; beyanında tutuklanmasına karar verildikten sonra uzun süre kelepçeli olarak Ceza İnfaz Kurumu önünde bekletildiğini, Kuruma girişte detaylı arama yapıldığını, barındırıldığı koğuşun çok kalabalık olduğunu, ailesiyle ancak Kuruma girişinden on dört gün sonra görüşebildiğini, avukatı ve ailesiyle yaptığı görüşmelerin kaydedildiğini, hastaneye ve adliyeye Ceza İnfaz Kurumundan yapılan sevkler esnasında onur kırıcı ve kelepçeli bir şekilde götürüldüğünü, vatandaşlara teşhir edildiğini ifade etmiştir.

5. Soruşturma dosyası içine alınmış olan 15/8/2017 tarihli tutanak, Bakım Onarım Sonuç Formu ile 31/12/2018 tarihli tutanaktan 22/7/2016 tarihinde Ceza İnfaz Kurumunun kabul kayıt işlemlerinin yapıldığı alanı kaydeden kameranın arızalı olması nedeniyle kameranın kayıt yapmadığının tespit edildiği anlaşılmıştır.

6. Başsavcılık tarafından toplanan bilgi ve belgelerden başvurucunun müracaatı ve beyanı doğrultusunda yürütülen soruşturmada başvurucunun iddialarını destekler nitelikte ilgili şüpheliler hakkında başvurucunun soyut iddiası dışında kamu davası açılmayı gerektirir her türlü kuşku ve şüpheden uzak, hukuki denetime elverişli, somut, yeterli ve inandırıcı delil elde edilemediğinin anlaşıldığı gerekçesiyle 14/5/2019 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

7. Başvurucunun bu karara karşı, şikâyet konularına yönelik soruşturmada Başsavcılığın İnfaz Kurumundan gelen cevabi yazıyla yetinerek sonuca ulaştığı, eksik soruşturma yaptığı, şikâyet dilekçesindeki bazı hususlara ilişkin olarak bir araştırma yapmadığını ileri sürdüğü itirazları Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiş; başvurucu bu kararı 18/6/2019 tarihinde öğrendikten sonra 18/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; bireysel başvuru dilekçesinde, tutuklanmasının ardından sabah saat 04.00'ten 08.30'a kadar araçta kelepçeli, daha sonra ise öğle saatlerine kadar Ceza İnfaz Kurumu girişinde sıcak havaya rağmen korunma olmaksızın bekletilmesi, Ceza İnfaz Kurumuna yerleştirilmeden önce iç çamaşırına kadar çıkarttırılarak detaylı (çıplak) arama yapılması, tutulduğu odada kalanların sayısının fazlalığı nedeniyle şartların uygun olmaması ve koğuş avlusunun üstünün tel örgü ile kapatılması, hastane ve adliyeye götürüldüğünde onur kırıcı şekilde elleri kelepçeli ve iki jandarma eşliğinde vatandaşlara teşhir edilmesi, mahkeme huzuruna da elleri kelepçeli olarak çıkarılması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Aynı zamanda bu iddialarına ilişkin olarak yaptığı şikâyet üzerine başlatılan soruşturmanın etkili şekilde yürütülmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ve etkili başvuru yapabilme hakkının da ihlal edildiğinden yakınmıştır. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları tekrar etmiştir.

10. Başvuru, Ceza İnfaz Kurumunda kalabalık odada ve olumsuz şartlarda tutulma ve diğer kötü muamele iddiaları alt başlıklarını ihtiva edecek şekilde kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

1. Ceza İnfaz Kurumunda Tutulma Şartları Yönünden

11. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumundatutuklu sıfatıyla barındırıldığı süre boyunca, 8 kişi için planlanmış ve 16 kişinin yatmasına yetecek sayıda ranza koyulan kalabalık koğuşta ortalama 28 kişiyle kaldığını, bu kadar kişinin koğuştaki iki tuvalet ve bir banyoyu kullanmak zorunda kaldığını, koğuş avlusunun üzerinin telle örtüldüğünü belirterek Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine yerleştirilmeleri, barındırılmaları, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak infaz hâkimliğinin görevidir. Nitekim Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumlarındaki tutma şartlarından kaynaklanan kötü muamele iddialarına ilişkin olarak infaz hâkimliğine şikâyet yolunu tüketilmesi gereken etkili bir iç hukuk yolu olarak gördüğünü çeşitli kararlarında istikrarlı şekilde belirtmiştir (birçok karar arasından bkz. Mehmet Baransu, B. No: 2015/8046, 19/11/2015, §§ 23-35; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, §§ 250-252; İsmail Çıtak, B. No: 2016/78629, 28/11/2019, §§ 79-82).

13. Başvurucu, kalabalık koğuşta tutulma, bunun doğurduğu olumsuzluklar ve koğuş avlusunun üzerinin telle örtülmesi gibi tutulma şartlarına ilişkin şikâyetlerini bireysel başvuruda bulunmadan önce yetkili idari ya da adli mercilere taşıdığına ilişkin bir bilgi ya da belgeyi başvuru formu ve/veya ekinde sunmuş değildir. Bu durumda başvurunun bu kısmının gerekli olan hukuk yolu tüketilmeden yapıldığı anlaşılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezliğine karar verilmesi gerekir.

2. Diğer Kötü Muamele İddiaları

15. Başvurucu; tutuklanmasının ardından sabah saat 04.00'ten 08.30'a kadar araçta kelepçeli olarak, daha sonra ise öğle saatlerine kadar Ceza İnfaz Kurumu girişinde sıcak havaya rağmen korunma olmaksızın bekletildiğini, hastane ya da adliyeye götürüldüğünde onur kırıcı şekilde elleri kelepçeli olarak, iki jandarma eşliğinde vatandaşlara teşhir edildiğini, mahkeme huzuruna elleri kelepçeli çıkarıldığını iddia etse de bu konuda başvuru dosyasında iddiasını doğrulayan herhangi bir delil bulunmamaktadır. Ayrıca başvurucu sözü edilen durumlar nedeniyle fiziki veya ruhsal varlığı üzerinde meydana gelen bir etkiden bahsetmemiştir. Bu nedenle başvurucunun anılan iddialarının savunulabilir olmadığı sonucuna varılmıştır.

16. Başvurucunun detaylı arama tedbirine ilişkin de ayrıntılı açıklamada bulunmadığı görülmüştür. Başvurucu; hangi kıyafetlerinin çıkarıldığı, ne kadar süre ve ne şekilde (elle, X-Ray cihazından geçirilerek vb.) arandığı, giysileri çıkarıldıktan sonra giymesi için önlük verilip verilmediği, kaç kişinin bulunduğu bir ortamda aramanın gerçekleştirildiği gibi değerlendirmeye yarayacak bilgileri Anayasa Mahkemesine sunmamıştır. Başvurucunun infaz koruma memurlarının aşağılama veya küçük düşürme amacıyla hareket ettiğini iddia

etmediği, aramanın şeklinden de yakınmadığı dikkate alındığında iddiasının savunulabilir olmadığı değerlendirilmiştir.

17. Kötü muameleye maruz kalmaları nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişiler; ispat külfetinin devlete geçtiği durumlar hâriç olmak olmak üzere, kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceğini gösteren emare ve delilleri, haklı bir gerekçeleri olmadığı sürece, zamanında yetkili makamlara sunma konusunda özenli davranmakla yükümlüdür. Olgulara dayanmayan yetersiz açıklamalar, iddiaların delillerle desteklenmemesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu veya kötü muamelenin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeler gibi hususlar, kötü muamelenin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddianın savunabilir olduğundan ve dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemez. Kaldı ki iddiaların güçlü bir dayanakla yetkili merciler nezdinde dile getirilmemesi hâlinde mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili bir soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru (haklı) bir beklentiye girebileceklerini söyleyebilmek mümkün değildir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, §§ 45-47).

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

B. Tahliye Kararının Geç İcra Edilmesi Nedeniyle Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu, tutuklu yargılandığı dosyada verilen tahliye kararına rağmen yaklaşık sekiz buçuk saat sonra Ceza İnfaz Kurumundan tahliye edilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, §§ 16, 17).

21. Tahliye kararlarının icra edilmesinde yaşanan gecikmelerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca açılacak tazminata davasına konu edilmesi mümkündür (A.A., B. No: 2016/59578, 12/2/2020, §§ 36-39).

22. Somut olayda anılan tazminat yoluna başvurulmadan doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapıldığı görülmüştür.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Haberleşme Özgürlüğü ile Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

24. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumuna gelen aile üyelerinin soğuk havada uzun süre bekletilmesi ve iç çamaşırlarına kadar aranması yüzünden küçük oğlunun öksürük ve kalıcı rahatsızlıklara yakalandığını ileri sürmüştür. Ayrıca açık ve kapalı görüş hakkının sınırlandırıldığını, Ceza İnfaz Kurumunda ailesi ve avukatıyla yaptığı görüşmelerin sesli ve görüntülü kaydedildiğini, avukatıyla yaptığı görüşmelerin Ceza İnfaz Kurumu görevlileri nezaretinde gerçekleştirildiğini, kendisinin yazdığı veya kendine gönderilen mektupların açılarak okunduğunu ifade etmiş; haberleşme özgürlüğüyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Başvurucu, gönderdiği ve kendisine gelen mektup ve yazıların ceza infaz kurumu görevlileri tarafından açılıp okunduğunu da iddia etmiştir. Başvuruculaların, şikâyetlerini hem maddi hem hukuki olarak temellendirme zorunluluğu bulunmaktadır. Maddi dayanaklar yönünden başvuruculaların yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak, bunlara ilişkin delilleri Anayasa Mahkemesine sunmak, hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır. Anayasa Mahkemesinin başvurucunun yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma ve delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Söz konusu yükümlülükler başvurucuya aittir. Başvuruculaların anılan yükümlülüklere uymamaları hâlinde şikâyetlerini temellendiremedikleri için başvuruları açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Anayasa Mahkemesi temellendirmeye ilişkin incelemesini her başvurunun somut koşullarında yapar (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017; Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021).

26. Başvurucu söz konusu iddiasına ilişkin olarak somut herhangi bir olaydan ya da ceza infaz kurumunca alınmış bir karardan bahsetmemiştir. Bu itibarla başvurucunun, soyut olarak dile getirdiği iddialarına ilişkin olarak delillerini sunma ve bu yönde açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiş olması nedeniyle başvurucunun ileri sürdüğü bu ihlal iddiasını temellendirmemiş olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45). Başvurucuyla görüşebilmek için Ceza İnfaz Kurumuna gelen aile üyelerinin soğuk havada uzun süre bekletilmesi ve iç çamaşırlarına kadar aranması nedeniyle başvurucunun küçük oğlunun öksürük ve kalıcı rahatsızlıklara yakalanması iddiası yönünden başvurucunun mağdur sıfatı bulunmamaktadır. Zira başvurucu, bu başvuruyu oğlu adına değil kendi adına yapmıştır. Bu nedenle anılan iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

28. Anayasa Mahkemesi 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra ilan edilen olağanüstü hâl döneminde çıkarılan 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 6. maddesi uyarıca terör suçları dâhil olmak üzere bazı suçlardan tutuklanan kişiler hakkında uygulanan avukatla görüşmelerin kayda alınması ve ceza infaz kurumu görevlileri aracılığıyla izlenmesi tedbirine ilişkin olarak (ilgili kanun hükümleri ve ülke genelinde derece mahkemelerinin karar ve uygulamalarından hareketle) infaz hâkimliklerine şikâyet yolunun tüketilmesi gereken ulaşılabilir ve etkili bir başvuru yolu olduğu sonucuna varmıştır (İsmail Solmaz, B. No: 2017/15251, 12/2/2020, §§ 102-106; Emre Ayhan, B. No: 2016/80704, 13/2/2020 §§ 132-136). Somut olayda terörle (FETÖ/PDY) bağlantılı bir suçtan tutuklu bulunan başvurucu yönünden anılan bu kararlardaki değerlendirme ve sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum mevcut değildir.

29. Ayrıca başvurucu, açık ve kapalı görüş hakkının sınırlandırıldığından ve aile bireyleriyle yaptığı görüşmelerin de kayıt altına alınmasından şikâyet etmiştir. Bu bağlamda 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 4., 5. ve 6. maddeleri uyarınca başvurucu,

anılan şikâyet yönünden de uygulamanın hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle infaz hâkimliğine başvurabilecek ve verilen karara karşı ilgili ağır ceza mahkemesine itiraz edebilecektir. Bireysel başvuru dosyası incelendiğinde ise başvurucunun bu şikâyetlerine ilişkin olarak infaz hâkimliğine başvuruda bulunduğu hususunda herhangi bir bilgi ya da belgeye rastlanmamıştır. Dolayısıyla başvurucunun hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal başvuru yollarını tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır. Bu durum bireysel başvurunun ikincillik niteliğiyle bağdaşmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle

A. 1. Tutulma şartlarından dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin diğer iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAHFUZ KARAASLAN

B. No: 2019/26363 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/26363

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHFUZ KARAASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/26363)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Mahfuz KARAASLAN

Vekili : Av. Erhan ÜRKÜT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisinin katıldığı toplantıdan dolayı disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde bulunan Dr. Yusuf Azizoğlu Devlet Hastanesinde radyoloji teknikeri olarak görev yapmaktadır. Başvurucu, Sağlık Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) üyesi ve aynı zamanda Sendikanın eğitim, örgütlenme, basın yayın ve sosyal ilişkilerinden sorumlu Diyarbakır Şubesi sekreteridir.

3. Somut olay Sendika Şube yönetiminin 16/5/2017 tarihinde aldığı "ohal KHK'ları, ihraçlar ve Ankara'da devam eden açlık grevleri için basın açıklaması yapılması" konulu eylem kararı etrafında şekillenmiştir. Söz konusu karar şu şekildedir:

"Konfederasyonumuz KESK'in sendika genel merkezlerimizin ve Diyarbakır Şubeler Platformunun, aldığı karar doğrultusunda iki akademisyenin Ankara'da başlatmış olduğu açlık grevlerine dikkat çekerek,..., kamuoyu oluşturmak amacıyla 17/5/2017 çarşamba günü

17.30'da Yenişehir ilçemiz ofis AZC plaza önünde basın açıklaması yapılacaktır."

4. Anılan karar çerçevesinde yaklaşık 50 kişilik grubun eylem günü saat 17.20 sıralarında AZC Plaza önünde toplanmaya başlaması üzerine Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) Diyarbakır Dönem Sözcüsü A.S.ye kolluk görevlilerince açık alanlardaki her türlü etkinliğin Valilik kararıyla yasaklandığı ve bu bağlamda KESK'in basın açıklamasına ilişkin yaptığı başvuruyu Valiliğin olumsuz cevaplandırdığı hatırlatılarak kalabalığın dağılması gerektiği, aksi takdirde gruba müdahale edileceği ikazında bulunulmuştur. Grubun dağılmaması ve gerekirse oturma eylemi yaparak tepkisini dile getireceğini beyan etmesi üzerine kolluk görevlileri dağılma uyarısını yinelemiştir. Buna rağmen eylemcilerin kol kola girmesi ve direnç göstermesi nedeniyle gruba müdahale edilmiştir. Nihayetinde başvurucu hakkında 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'na muhalefet suçlarından işlem yapılmıştır.

5. Bahse konu işlemin başvurucunun görev yaptığı hastaneye bildirilmesi üzerine başvurucu hakkında idari yönden disiplin soruşturması başlatılmıştır. Başvurucu; ifade ve savunmasında özetle SES'te eğitim sekreteri olarak görev yaptığını ve Sendikanın çağrısı üzerine eyleme katıldığını, herhangi bir terör örgütü ile bağlantısının olmadığını, bu gibi yapıların eylemlerine katılmayacağını belirtmiştir. Başvurucu, eyleme konu edilen iki akademisyen hakkında açlık grevi nedeniyle sağlık durumlarının kötü olduğu ve grevi görevlerine dönmek için yaptıkları bilgisi haricinde eylemcilere ilişkin herhangi bir malumatının olmadığını beyan etmiştir. Son olarak basın açıklamasının yapıldığı alanda etraflarının kapalı olduğunu ve polise mukavemette bulunmadığını ifade etmiştir.

6. Soruşturma neticesinde Valiliğin yasaklamasına ve polislerin uyarmasına rağmen başvurucunun kanun dışı eylemde bulunarak memuriyet felsefesine aykırı hareket ettiği sonucuna varılmıştır. Eylemin14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (d) alt bendi olan "hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" kapsamında kaldığı gerekçesiyle başvurucunun kınama cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle idare mahkemesine başvurmuştur. İlk derece mahkemesi, somut olaya konu eylemin niteliği gereği sendikal bir faaliyet olarak değerlendirilemeyeceğini belirttiği kararında başvurucunun eylemiyle 2911 ve 2935 sayılı Kanunlara aykırı hareket ettiğinin anlaşıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

8. Başvurucu, ret kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bölge İdare Mahkemesi, ilk derece mahkemesince her ne kadar başvurucuya isnat edilen fiillerin 2911 ve ve 2935 sayılı Kanunlara aykırı olduğu tespitiyle davanın reddine karar verilmişse de bu konunun ceza mahkemesince değerlendirilmesi gerektiğinden gerekçeyi yerinde görmemiştir. Bununla birlikte basın açıklaması talebinin Valilikçe reddedilmesine rağmen başvurucunun grupla basın açıklamasına katılmasının ve emniyet mensuplarının ikazlarına rağmen dağılmamasının, hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlar olduğu sonucuna varmıştır. Nihayetinde davanın reddine yönelik ilk derece mahkemesi kararında sonucu itibarıyla hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın kesin olarak reddine karar vermiştir.

9. Öte yandan ceza yargılaması neticesinde başvurucunun kanuna aykırı toplantıya katılma

ve dağılmamakta ısrar etme suçu nedeniyle cezalandırılması yönünden "düşünce, ifade özgürlüğü ve toplanma özgürlüğüne ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuata aykırılık teşkil edeceği, somut olayda herhangi bir zararın meydana gelmediği, grubun olaysız bir şekilde dağıldığı, güvenlik kuvvetlerinin zor kullandıklarına dair herhangi bir iddia veya tespitin bulunmadığı", görevi yaptırmamak için direnme suçu yönündense "somut bir delilin bulunmadığı" belirtilerek başvurucunun beraatine karar verilmiştir. Anılan karar istinaf kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşmiştir.

10. Başvurucu, nihai kararı 9/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 29/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; somut olaya konu eyleme sendika kararı kapsamında katıldığını ve yargılama sürecinde bu hususun gözetilmediğini belirterek sendika hakkının, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı görüşünde; başvurucunun sendika, toplantı, gösteri yürüyüşü düzenleme ve adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleriyle somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınmasının gerekliliği belirtilmiştir.

13. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun’un 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (d) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin devlet memurunun itibar ve güveninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, §§ 36-40; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, §§ 59-63; Abdulkadir Öztürk, B. No: 2019/13420, 31/3/2022, § 36). Bu nedenle müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

A. Toplantı Hakkına İlişkin Genel Değerlendirmeler

16. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bu hak bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak, çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkmasını, korunmasını ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §

115; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 31; Dilan Ögüz Canan, B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36).

17. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde kendine has özerk rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aynı zamanda ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 52). Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Ömer Faruk Akyüz, § 55; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 32; Figen Yüksekdağ Şenoğlu (5), B. No: 2017/24556, 14/9/2022, § 47).

B. Anayasa Mahkemesinin Somut Olaya İlişkin Değerlendirmesi

18. Somut olayda başvurucu, Valilikçe izin verilmeyen bir basın açıklamasına katılması ve kolluk görevlilerinin dağılma uyarılarına rağmen toplanma alanından ayrılmayarak mukavemet göstermesi nedeniyle kınama disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. Yargılama sürecinde ise idarenin söz konusu müdahale gerekçesine atıfla eylemin devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikteki davranışlardan olduğu sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 6-8).

19. Açıktır ki idare ve mahkemeler, başvurucunun eylemiyle tabi olduğu statü hukukuna aykırı hareket ettiği sonucuna varmıştır. Anayasa'nın 128. maddesinin birinci fıkrasına göre devletin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmektedir. Ayrıca Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında önemi nedeniyle memurların ve diğer kamu görevlilerinin görev ve yetkilerinin, haklarının ve yükümlülüklerinin kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü olduğunun altı çizilmiştir (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, § 49). Devlet Memurları Kanunu'nun 8. maddesine göre ise devlet memurları, resmî sıfatlarının gerektirdiği itibar ve güvene layık olduklarını hizmet içindeki ve dışındaki davranışlarıyla göstermek zorundadır. Nitekim aynı Kanun'un 125. maddesinde hizmet dışında itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunan devlet memurlarına disiplin cezaları verileceği ifade edilmiştir.

20. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek Anayasa koyucu gerekse kanun koyucu, kamu görevlisinden hizmet içinde olduğu gibi hizmet dışında da resmî sıfatın gerektirdiği güven ve itibara uygun davranışlar sergilenmesini bekleyerek idareye duyulan güveni korumayı amaçlamaktadır. Bu anlamda kamu hizmetlerinin statü hukukunun sağladığı itibar ve güvene aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran kamu görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir (Lale Çalıkoğlu, B. No: 2018/36354, 18/10/2022, § 31; sadakat ve tarafsızlık yükümlülüğüne ilişkin benzer değerlendirmeler için bkz. Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 40).

21. Hiç şüphesiz Anayasa ve kanun koyucunun söz konusu beklentisi başta ifade özgürlüğü

olmak üzere temel hak ve özgürlükler alanında kamu görevlilerinin sıradan bireylere göre daha fazla sınırlanmaları anlamına gelecektir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında altını çizdiği gibi kamu görevlisi olmak, sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır, kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36). Bu sebeplerle kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde Anayasa Mahkemesi kamu görevlisinin bu yönünü görmezden gelemez.

22. Kamu görevlileri tabi oldukları devlet memurluğu statülerinin kanun ve diğer alt mevzuata dayanan gereklerini yerine getirmemeleri hâlinde bir disiplin cezası ile karşılaşacaktır. Disiplin uygulamaları devlet organizasyonu içinde düzenin sağlanması ve korunması, memurun görevine bağlanması, hizmetlerin en etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için kullanılır; hukuki gerekçeleri ve sonuçları vardır. Disiplin uygulamalarının nihai hedefi sağlanan düzen sayesinde verimli bir çalışma ortamının ve nihai olarak da kamu yararının sağlanmasıdır. Bu bakımdan disiplin cezaları memurların görevlerini layıkıyla ve uyum içinde yerine getirmesi için önemli bir araçtır (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53). Öte yandan münhasıran memurların görevleriyle ilgili olması disiplin cezaları hakkında yapılan değerlendirmelerin ciddiyetini azaltmamaktadır. Çünkü düşünce açıklamaları karşılığında uygulanan disiplin cezalarının kamu görevlilerinin temel hak ve özgürlükleri üzerinde bir caydırıcı etki oluşturacağı açıktır (Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 49; Şah İsmail Harmancı, § 41).

23. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, açıklamaları nedeniyle kamu görevlileri hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin olarak idarenin ve bu tür cezaların hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin (subjektif yorumlardan kaçınmaları için) yapmaları gerekenleri açıklamıştır. Buna göre katıldığı bir toplantıda sergilediği davranışlar (bkz. § 4) nedeniyle devlet memuruna duyulan güven ve itibarı sarstığı kabul edilen kamu görevlisi başvurucuya yapılan müdahalenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin olduğu ve bu hakkın ifade özgürlüğünün özel bir biçimini teşkil ettiği (bkz. § 17) gözönüne alındığında idare ve yargı mercilerinin somut olayda en azından şu değerlendirmeleri yapmaları beklenir (Lale Çalıkoğlu, § 34):

i. Söz konusu olan ifade özgürlüğü olduğu için devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu gözardı edilmemelidir (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, §§ 34, 35; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 27).

ii. Hizmet dışında kullanılan ifadelerin dile getirildiği şartlar gözetilmeli ve ifadenin kamu görevlisinin bulunduğu konum ve üstlendiği devlet görevinin (içeriğiyle birlikte değerlendirildiğinde) itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte olduğu ortaya konulmalıdır. Bununla birlikte somut olayın şartlarında kamu görevlisinin düşünce açıklamasını kamu görevi statüsünün ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı ünvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yapmış ise bunun gösterilmesi gerekir (kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47).

iii. Buna ilaveten yapılan açıklamanın kamu hizmetlerinin sürekliliğini, etkinliğini, verimliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini ne şekilde etkilediğinin ve cezayı gerekli kılan (devlet organizasyonu içinde düzenin bozulması, hizmetlerin yürütülememesi gibi) sonuçların neler olduğunun veya bu tür sonuçlara sebep olmasının neden kuvvetle muhtemel olduğunun ortaya konulması gerekir (disiplin cezası ile cezalandırılabilmeleri için kamu görevlisinin fiillerinin memuriyetlerini etkilediğinin gösterilmesi gerekliliğine ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 61, 63; Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022, §§ 42, 44; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53).

iv. Her durumda kamu görevlisinin ödev ve sorumluluk derecesinin bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla bağlantılı olarak belirlenmesi gerekir (Hikmet Aslan, B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 55; Hasan Güngör, § 48; öğretmenler yönünden benzer değerlendirmeler için Elif Güneysu, § 54; Cem Özaydın, §§ 42, 43; sağlık çalışanları (hekimler) yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 43).

v. Hükmedilen disiplin cezasıyla kamusal önemi olan objektif amaca (bkz. § 29) ulaşılabileceği, başka bir deyişle kamu görevlisinin cezalandırılmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği gösterilmeli; düşünce açıklamasının kamu görevini etkileme derecesiyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilmelidir (Mehmet Alanç ve diğerleri, § 45; Şah İsmail Harmancı, § 37; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 45).

vi. Değerlendirmelerin oldukça açık, spesifik ve tekil yapılması gerekir (bireyselleştirilmiş değerlendirme zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. Şah İsmail Harmancı, § 41).

24. Bunun yanında Anayasa Mahkemesi, birçok kararında kamu görevlisinin aynı zamanda bir vatandaş olduğunu ve salt kamu görevlisi olma adına bazı temel hak ve özgürlüklerini peşinen feda etme yükümlülüğü altında bulunmadığını da vurgulamıştır (çok sayıda karar arasından bkz. Levent Tunçel, § 38; Hikmet Korkmaz ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, B. No: 2019/380, 11/5/2023, § 17). Bu noktada başvurucunun somut olaya konu eylemi nedeniyle yapılan ceza yargılamasında bir vatandaş olarak ilgili toplantıya katılması, dağılmamakta ısrar etmesi nedeniyle cezalandırılmasının temel hak ve özgürlüklere ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuata aykırılık teşkil edeceği, direnme suçu yönünden ise somut bir delil olmadığı gerekçeleriyle beraat etmesi karşısında (bkz. § 9) başvurucuyu cezalandıran idareden ve müdahalenin hukuka uygunluğunu denetleyen Bölge İdare Mahkemesinden disiplin cezası şeklindeki müdahalenin sırf kamu görevlisi olmanın otomatik bir sonucu olmadığını ve ilgili eylemle başvurucunun tabi olduğu statü hukukunun getirdiği yükümlülükler arasında müdahaleyi gerektirecek derecede nesnel ve geçerli bir ilişkinin bulunduğunu açık bir şekilde göstermeleri beklenir.

25. Son olarak Anayasa Mahkemesi; çok sayıdaki kararında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçeyle yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 34. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından bkz. Dilan Ögüz Canan, § 53; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 48; Kenan Güven, B. No: 2018/21657, 6/10/2022, § 13).

26. Yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında idarenin ve Bölge İdare Mahkemesinin gerekçeleri dikkatli bir şekilde incelenmiştir. Buna göre anılan mercilerin eylemi soyut

olarak memuriyet felsefesi ile bağdaşmayan ve devlet memuruna duyulan güven ve itibarı sarsan bir davranış olarak nitelendirmesinin haricinde mercilerin Anayasa Mahkemesinin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan böyle bir müdahalede olmasını beklediği ve yukarıda sıralanan değerlendirmelerin hiçbirini yapmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla anılan mercilerin başvurucunun disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiğini ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya koyamadığı kanaatine varılmıştır. Bunun yanında müdahalenin başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı üzerinde caydırıcı etki oluşturması nedeniyle orantılı olduğu da söylenemez (orantılılık yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, § 54).

27. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan müdahale nedeniyle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

29. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Diyarbakır 2. İdare Mahkemesine (E.2017/2871, K.2017/2783) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEHRA İDİL İLBEYLİ BARDAKÇI

B. No: 2019/38305 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38305

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEHRA İDİL İLBEYLİ BARDAKÇI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38305)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Zehra İdil İLBEYLİ BARDAKÇI

Vekili : Av. Ceren ÖZBAYLI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca verilen tedbir kararına yönelik esaslı iddiaların itiraz mercii tarafından karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 22/10/2019 tarihinde öğrendikten sonra 20/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Başvuru formunda, derece mahkemesinin verdiği karar nedeniyle gerekçeli karar hakkının ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği ileri sürülmüş ise de Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun tüm iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer iddiaları Salih Söylemezoğlu (B. No: 2013/3758, 6/1/2016) ve Erdal Türkmen (B. No: 2016/2100, 4/4/2019) kararlarında incelemiş ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararlarda, Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı gereği itiraz merciince başvurucunun beyan ve delillerinin etkili bir şekilde incelenmesi ve karşılanması gerektiği belirtilerek söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle başvuruculaların gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için İstanbul Anadolu 19. Aile Mahkemesine (E.2019/725 D. İş, K.2019/730) iletilmek üzere İstanbul Anadolu 18. Aile Mahkemesine (E.2018/836 D. İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

U.Ş.

B. No: 2020/1602 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1602

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

U.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1602)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : U.Ş.

Vekili : Av. Osman Fatih AKGÜL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle defterdarlık uzman yardımcılığı görevine başlatılmama işlemine karşı açılan iptal davasının kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan ceza yargılamasına konu fiilin niteliğine ilişkin esaslı bir değerlendirme yapılmaksızın reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının, uzun süren yargılama nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu 28/8/2012 tarihinde İstanbul Defterdarlığı Anadolu Yakası Millî Emlak Dairesi Başkanlığına veri hazırlama kontrol işletmeni olarak atanmıştır. Başvurucu bu görevini sürdürmekteyken 24/11/2013 tarihinde defterdarlık uzman yardımcılığı sınavının yazılı aşamasına girmiştir. Bu aşamayı başarıyla geçmesi üzerine 15/1/2014 tarihinde sözlü sınava girmiştir. Yazılı ve sözlü aşamaları başarıyla tamamlayıp defterdarlık uzman yardımcısı olarak atamasının yapılmasına hak kazanmıştır.

3. 12/4/2000 tarihli ve 24018 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin (mülga Yönetmelik) 12. maddesi uyarınca başvurucu hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Anılan Yönetmelik'in 15. maddesi uyarınca yapılan değerlendirme sonucunda başvurucunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle ataması gerçekleştirilmemiştir.

4. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 10/11/2014 tarihinde dava açmıştır.

5. Ankara 16. İdare Mahkemesi 19/11/2014 tarihinde davayı yetki yönünden reddetmiştir. Kararda, dosyaya bakmaya yetkili mahkemenin İstanbul İdare Mahkemesi olduğu belirtilmiştir.

6. İstanbul 7. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 28/10/2015 tarihinde davayı reddetmiş; kararda, başvurucu hakkında özel belgede sahtecilik ve dolandırıcılık suçundan dolayı mahkûmiyet kararı verildiğini ve suç işlemek maksadıyla kurulan örgüte üye olma suçlamasıyla hakkında başlatılan kovuşturmanın derdest olduğu belirterek dava konusu işlemin tesis edildiği tarihte başvurucu hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararı bulunmasa da özel belgede sahtecilik ve dolandırıcılık suçundan hakkında verilmiş bir mahkûmiyet kararı olması ve bu mahkûmiyet cezasını gerektiren fiilin işlendiği tarih gözönüne alındığında dava konusu işlemin hukuka uygun olduğunu ifade etmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Uyuşmazlık konusu olayda; özel belgede sahtecilik ve dolandırıcılık suçlamasıyla Çorum 3. Asliye Ceza Mahkemesinde görülen yargılama sonucu Mahkeme'nin 18/11/2014 tarih E:2014/86, 2014/665 sayılı İlamı ile davacının mahkumiyetine karar verildiği, dava dosyasının temyiz aşamasında olduğu, suç işlemek maksadıyla kurulan örgüte üye olma suçlamasıyla Zonguldak 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2013/57 sayılı Esasına kayıtlı davanın ise derdest olduğu görülmektedir.

Bu durumda; dava konusu işlemin tesis edildiği 18/07/2014 tarihinde davacı hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararı bulunmamakta ise de, özel belgede sahtecilik ve dolandırıcılık suçlamasıyla yapılan yargılama sonucu 18/11/2014 tarihinde mahkumiyetine karar verildiği görüldüğünden, ceza yargılamasına esas alınan suçun işleniş tarihi dikkate alındığında davacının güvenlik soruşturması nedeniyle Defterdarlık Uzman Yardımcılığı kadrosuna atanmamasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

7. Başvurucu, karara karşı 18/2/2016 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur.

8. Danıştay İkinci Dairesi (Danıştay) 8/4/2019 tarihinde temyiz talebini reddetmiştir.

9. Başvurucu 8/7/2019 tarihinde karar düzeltme talebinde bulunmuştur.

10. Danıştay 30/10/2019 tarihinde karar düzeltme talebini reddetmiştir.

11. Nihai karar başvurucuya 2/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 31/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu, işlemin dayanağı olan raporun kendisine tebliğ edilmediğini belirterek gizli bilgilere ulaşamaması nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin, Yönetmelik'te hangi bilgilerin kim tarafından değerledirileceğine ilişkin yeterli açıklık bulunmaması nedeniyle de hukuki güvenlik ilkesinin ihlal edilmesine bağlı olarak adil yargılanma hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Öte yandan sonradan verdiği ek beyan dilekçesiyle Ceza Mahkemesinin özel belgede sahtecilik ve dolandırıcılık suçundan mahkûmiyetine ilişkin kararının Yargıtay tarafından bozulduğunu ve daha sonra anılan suçlardan beraatine karar verildiğini, söz konusu kararın Başsavcılık tarafından temyiz edilmemesi nedeniyle beraate ilişkin kısmın kesinleştiğini, başvuruya konu olayda dayanak olarak alınan yargı kararının bozulduğunu ifade etmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurunun adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul ya da esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

17. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

18. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır. Güvencenin ilk yönü; kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını

yasaklar. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, §§ 39, 40).

19. Bu aşamada önemle hatırlatılması gerekir ki ceza mahkemesine yansıyan olguların idarece veya yargı makamlarınca değerlendirilmesi sonucu, hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü bulunmayan kişi hakkında idari işlem ve yaptırım uygulanması veya bu idari işlem veya yaptırımın hukuka uygun bulunması doğrudan masumiyet karinesini ihlal etmez. Ancak burada kritik olan mesele, bireylerin masumiyet karinesinin ihlal edilmemesi için idarenin veya yargı makamlarının kesinleşmemiş ceza mahkemesinin suçluluğa dair hükmüne dayanmaksızın kendilerinin olay ve olguları yorumlayarak idari anlamda bir sonuca ulaşmaları gerekliliğidir. Temel olarak masumiyet karinesi suçlu muamelesi görmemeyi hedefler (birçok karar arasından bkz. Salih Taş, B. No: 2019/15835, 11/1/2023, §39; Enez Ersöz, B. No: 2018/19673, 31/3/2022, § 44; Şevki Ozan Büyükkaya, B. No: 2018/24012, 31/3/2022, § 43).

20. Somut olaydaki dava, başvurucunun defterdar uzman yardımcısı olarak atamasının yapılmamasına dair işleme karşı açılmıştır. Mahkeme; başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak kabul ederken başvurucu hakkında özel belgede sahtecilik ve dolandırıcılık suçundan verilen kesinleşmemiş mahkûmiyet kararı ile suç işlemek maksadıyla kurulan örgüte üye olma suçundan başlatılan kovuşturma bulunmasına dayanmıştır.

21. Güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin kişinin yapacağı görevi neden olumsuz olarak etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda mahkemelerden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada mahkemelerce söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

22. Başvuruda güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabul edilmesinin tek nedeni başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararı ile devam eden ceza yargılamasının bulunmasıdır. Mahkeme kararında bu olgu aktarılmakla birlikte herhangi bir şekilde değerlendirilmemiştir. Kararda başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararının kesinleşmediği belirtilse de başvurucu hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş olması ve bu karara esas alınan suçun işleniş tarihi dikkate alındığında dava konusu işlemin hukuka uygun kabul edildiği ifade edilmiştir. Ancak verilen mahkumiyet kararının kesinleşmemesi nedeniyle yargılama sonuçlanıncaya kadar kişinin masum sayılması gerektiğine dair masumiyet karinesinin sağladığı güvence devam etmektedir. Bu nedenle mahkûmiyet kararına ve karara esas alınan suçun işlendiği tarihe atıfta bulunulması yeterli olmayıp ceza yargılamasına konu olay ve olguların da Mahkeme tarafından irdelenmesi gerekir. Bu bağlamda olayın meydana geliş şekli, fiilin özelliği, ağırlığı gibi olaya özgü durumlar

değerlendirilerek karar sonucuna ulaşılma nedeni, ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulmalıdır.

23. Ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgelere ulaşılarak söz konusu verilerin başvurucunun güvenlik soruşturmasına olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla- herhangi bir engel bulunmamaktadır. Mahkeme, ceza yargılamasında yer alan verilerin güvenlik soruşturmasına olan etkisini ortaya koymalıdır. Olaya bakıldığında ise Mahkeme, ceza yargılamasında yer alan olguların göreve olumsuz etkisini irdelememiş; ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgeleri değerlendirmemiştir.

24. Kural olarak mahkeme kararlarında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde kanun yolu merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. Mahkeme kararlarında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise kişilerin ileri sürdüğü esaslı itirazlar, kanun yolu mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanmalıdır. Somut olayda mahkeme kararının yukarıda belirtilen bağlamda bir gerekçe içermediği, Danıştay tarafından ise bu karara atıf yapıldığı ve ayrıca herhangi bir değerlendirme yapılmadığı görülmüştür. Bu itibarla yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. Diğer yandan bu ihlal kararının başvurucunun açtığı davanın sonucuyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara uyuşmazlığın esasına etkili hususların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yargılama mercilerinin takdirindedir.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurularda uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu, ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 7. İdare Mahkemesine (E.2015/51, K. 2015/1903) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İRFAN SEZGİN

B. No: 2020/4254 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4254

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İRFAN SEZGİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4254)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : İrfan SEZGİN

Vekili : Av. Deniz SEZGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle doktorluk mesleğine başlatılmama işlemine karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 23/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 1991 doğumlu olan başvurucunun 25/10/2017 tarihinde yapılan 77. dönem devlet hizmeti yükümlülüğü kurası sonucunda Adıyaman Gölbaşı Devlet Hastanesine doktor olarak yerleştirmesi yapılmıştır.

7. 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca başvurucu hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun göreve ataması gerçekleştirilmemiştir.

8. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 13/2/2018 tarihinde iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde işlemin gerekçesini bilmemekten yakınmış; 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinde belirtilen hangi şartı sağlamadığının belirtilmediğini ifade etmiştir. Hukuka ve hakkaniyete aykırı olan işlemin iptalini talep etmiştir.

9. Ankara 8. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 12/12/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Olayda, güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasının kamu görevlisinin atanması için gerekli şartlardan birisi olduğu göz önüne alındığında, dosya içerisinde yer alan davacı hakkındaki 'kendisinin 2008-2012 yılları arasında MLKP ve PKK/KCK terör örgütü tarafından düzenlenen eylem ve etkinliklerine katıldığı' yönündeki istihbari bilginin değerlendirilmesi sonucu davacının güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğu kanaatine varıldığından, güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğundan bahisle atamasının yapılmamasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

10. Başvurucu, karara karşı 28/2/2018 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde hükme esas alınan bilgi ve belgelerin kendisi ile paylaşılmamasından şikâyet etmiştir. Bugüne kadar hakkında cezai ve idari bir soruşturma ve kovuşturma yürütülmediğini belirtmiştir. İstihbari nitelikteki bilgilerin hukuken başka bilgi ve belgelerle doğrulanmadıkça tek başına hukuki delil olarak değerlendirilemeyeceğini söylemiştir.

11. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 28/11/2019 tarihinde istinaf başvurusunu kesin olarak reddetmiştir.

12. Nihai karar, başvurucuya 29/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucu 23/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

13. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesi şöyledir:

"Devlet memurluğuna alınacaklarda aşağıdaki genel ve özel şartlar aranır.

A) Genel şartlar:

1. Türk Vatandaşı olmak,

2. Bu Kanunun 40 ncı maddesindeki yaş şartlarını taşımak,

3. Bu Kanunun 41 nci maddesindeki öğrenim şartlarını taşımak,

4. Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

5. Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (…) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

6. Askerlik durumu itibariyle;

a) Askerlikle ilgisi bulunmamak,

b) Askerlik çağına gelmemiş bulunmak,

c) Askerlik çağına gelmiş ise muvazzaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya

yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

7. 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel

olabilecek (…) akıl hastalığı (…) bulunmamak.

8. [Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73; K.2019/65 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.]

B) Özel şartlar:

1. Hizmet göreceği sınıf için 36 ve 41 nci maddelerde belirtilen öğretim ve eğitim kurumlarının birinden diploma almış olmak,

2. Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak."

14. 676 sayılı KHK'nın 74. maddesiyle 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilen (8) numaralı alt bent şöyledir:

"Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak."

2. Anayasa Mahkemesi Kararı

15. Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"167. Anayasa'nın 20. maddesi uyarınca kişisel veriler ancak kanunda öngörülen hâllerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Dolayısıyla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sağlanan anayasal güvencenin yaşama geçirilebilmesi için bu hakkı ilgilendiren yasal düzenlemelerin açık, anlaşılabilir ve söz konusu hakkın kullanılabilmesine elverişli olması gerekir. Ancak böyle bir düzenleme ile kişilerin özel hayatlarını ilgilendiren veri, bilgi ve belgelerin resmî makamların keyfî müdahalelerine karşı korunması mümkün hâle gelebilir.

...

169. Bu bağlamda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen veriler kişisel

veri niteliğindedir. Kuralla güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında kamu mercileri tarafından özel yaşamı ile ilgili sorular sorulması da dâhil olmak üzere bir bireyin özel hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgilerinin alınması, kaydedilmesi ve kullanılması özel hayata saygı hakkına sınırlama niteliğindedir.

170. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında memurlar ve kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülükleri düzenlenmiştir. Belirtilen hususlar gözetilerek kamu görevlerine atanacak kişiler bakımından birtakım şartlar getirilmesi doğaldır. Bu şekilde aranan nitelikler kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi amacına yöneliktir. Dolayısıyla kamu görevine atanmadan önce kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılmasını öngören kural kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Ancak bu alanda düzenleme getiren kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbirler uygulama ve özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini yeterince açık olarak göstermesi ve olası kötüye kullanmalara karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerekir.

171. Kuralda güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması memurluğa alımlarda genel şartlar arasında sayılmasına karşın güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğuna, bu bilgilerin ne şekilde kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının yapılmasına ve elde edilecek verilen kullanılmasına ilişkin temel ilkeler belirlenmeksizin kuralla sadece güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması devlet memurluğuna alımlarda aranacak şartlar arasında sayılmıştır.

172. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesi Anayasa’nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmamaktadır."

B. Uluslararası Hukuk

16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni hukuk alanına giren konularda uygulanabilirliği ilk olarak bir uyuşmazlığın varlığına bağlıdır. İkinci olarak uyuşmazlık en azından savunulabilir bir şekilde iç hukukta tanınmış olduğu söylenebilecek hak ve yükümlülükler ile ilgili olmalıdır. Son olarak bu hak ve yükümlülüklerin -her ne kadar bizzat 6. madde bu hak ve yükümlülüklere Sözleşmeci devletlerin hukuk sistemi içinde belirli bir anlam atfetmese de- Sözleşme anlamında medeni nitelikte olması gerekmektedir (James ve diğerleri/Birleşik Krallık [GK], B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 81).

18. AİHM'e göre mahkemelerin kararlarının gerekçeli olması zorunluluğu, yargılama sürecinde ileri sürülen her bir iddiaya ayrıca cevap verilmesi anlamına gelmemektedir. Gerekçe gösterme yükümlülüğünün ne ölçüde uygulanacağı kararın niteliğine göre

değişebilir. Bu nedenle bir mahkemenin Sözleşme'nin 6. maddesinde güvence altına alınan gerekçe gösterme yükümlülüğünü yerine getirip getirmediği ancak davanın özel koşulları altında değerlendirilebilecektir (Ruiz Torija/ İspanya,B. No: 18390/91, 9/12/1994, § 29).

19. AİHM; gerekçeli karar hakkı ile ilgili olarak verdiği H./Belçika (B. No: 8950/80, 30/11/1987) kararında, barodaki kaydı daha önce silinen başvurucunun tekrar kayıt talebinin mevzuatta yer alan istisnai şartların bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin adil yargılanma hakkı yönüyle problemli olduğunu belirtmiştir. AİHM, yaptığı değerlendirmede istisnai şartlar kavramının doğası gereği belirsiz olduğunu, ne olduğuna dair hem mevzuatın hem de içtihadın net olmadığını, bu kapsamda başvurucunun da etkili bir savunma geliştirmesinin ve koşulların oluştuğuna dair kanıt ortaya koymasının çok zor olduğunu belirtmiş; dolayısıyla somut olayda başvurucunun ortaya koyduğu şartların neden istisnai olarak kabul edilemeyeceğinin gerekçeli kararda belirtilmesi gerektiğini zira söz konusu kararın sonuçları itibarıyla ciddiyet arz ettiğini ifade etmiştir (H./Belçika, § 53).

20. Georgiadis/Yunanistan (B. No: 21522/93, 29/5/1997) kararında da AİHM, mahkemelerin gerekçe gösterme yükümlülüğünün davanın niteliğine göre farklılık arz edebileceği yönündeki içtihadını tekrar etmiş; başvuruya konu olayda haksız tutuklama nedeniyle tazminat talebi mevzuatta yer alan ağır ihmal kavramına istinaden reddedilen başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Mevcut davada yerel mahkemeler, başvurucunun ağır ihmali nedeniyle tutuklu kaldığı gerekçesiyle devletin tazminat sorumluluğu bulunmadığına karar vermiştir. AİHM, bahsi geçen kavramın kesinlik içermemesi, özellikle başvurucunun tazminat hakkı açısından belirleyici olması nedeniyle mahkemelerin daha ayrıntılı gerekçeler göstermesi gerektiğini belirtmiştir (Georgiadis/Yunanistan, § 43).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 27/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu, işlemin dayanağının istihbari bilgilere dayandığını belirtmiş; söz konusu bilgilerin kendisine tebliğ edilmediğini ve savunma yapamadığını söylemiştir. Derece mahkemesi kararlarında da anılan bilgilere yer verilmemesinden şikâyet etmiştir. Terör örgütü ile ilgili olarak bugüne kadar hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma açılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Yine 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde yer alan güvenlik soruşturmasına ilişkin düzenlemenin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiğini ve bu durumun yapılacak olan incelemede dikkate alınması gerektiğini söylemiştir.

23. Bakanlık görüşünde, kamu görevine atanabilmek için güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu olması şartının aranmasının Anayasa'ya aykırı olarak değerlendirilmediği, Anayasa Mahkemesinin özetle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilebilecek kişisel verilerin alınması, kullanılması ve işlenmesine yönelik ilkelerin kanunda düzenlenmemiş olmasını iptal gerekçesi olarak belirttiği ifade edilmiştir. Başvurucunun yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına konu iddialardan ve üzerine atılı eylemlerden haberdar olduğu, işleme karşı iptal davası açarak anılan işleme yönelik bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı da elde ettiği, derece mahkemelerinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması

kapsamında elde edilen delilleri ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirmek suretiyle sonuca ulaştığı açıklanmıştır. Başvurucunun çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kalmadığı, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunun olumsuz olmasına neden olabilecek durum hakkındaki dayanaklarını, idare tarafından bilgilendirilmemişlerse dahi iddia ve delillerini ileri sürebilecek kadar bilgi sahibi olduğu ifade edilmiştir. Bireysel başvuru kapsamında yapılacak incelemede aktarılan hususların dikkate alınması gerektiği söylenmiştir.

24. Başvurucu, Bakanlık görüşüne verdiği cevapta bireysel başvuru formunda belirttiği hususları yinelemiştir.

B. Değerlendirme

25. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun temel şikâyeti güvenlik soruşturmasına esas alınan unsurların derece mahkemesince değerlendirilmemesidir. Bu nedenle başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin ihlal iddiasının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

28. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

29. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

30. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve

uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

31. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

32. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

33. Somut olayda doktor olarak yerleştirilmesi yapılan başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak neticelenmesi nedeniyle başvurucunun ataması gerçekleştirilmemiştir. İşleme karşı açılan dava reddedilmiştir. Başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturması olumsuz kabul edilirken başvurucunun 2008 ile 2012 yılları arasında terör örgütünce düzenlenen etkinliklere katılması gerekçesine dayanılmıştır.

34. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" biçimindeki alt bendin başvurucunun yerleştirildiği kadro da dâhil olmak üzere tüm devlet memurluğu kadrolarına atanabilmek için güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması şartı getirdiği açıktır. Bu sebeple doktor kadrosuna yerleştirilen başvurucunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulacağının öngörülebilir olduğundan kuşku duymayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden Mahkemenin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen alt bentteki şartı güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmıştır.

35. Anılan kuralın Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilmesi de bu neticeyi değiştirmemiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararında özel hayata saygı hakkıyla sınırlı bir inceleme yapıldığı dikkatten kaçmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu bireylerin kişisel verilerinin toplanmasının, işlenmesinin ve kullanılmasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilerek bu müdahaleye dayanak oluşturan kanunun hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği kriterleri karşılayıp karşılamadığı irdelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesinin Anayasa’nın 13.,

20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmadığı sonucuna ulaşmıştır (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021,§ 45).

36. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine kaim etmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya, § 48).

37. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının kuralı belli ölçüde muğlaklaştırdığı söylenebilir. Zira güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenip neticelenmediği konusunda ulaşılacak sonucun atamaya yetkili konumda bulunan kişi veya kişilere bağlı olarak değişmesi riski bulunmaktadır. Bu da keyfî ve ayrımcı uygulamaların gelişmesine, dolayısıyla bireylerin devlete olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olabilecektir (Sebiha Kaya, § 49).

38. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi; hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

39. İdari yargı mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfi uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Nitekim AİHM de, mahkemelerin gerekçe gösterme noktasında yükümlülüğünün somut davanın şartlarına göre farklılık arz edebileceğini belirtmiş ve her davanın özelinde ayrıca incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte AİHM, özellikle ilgili mevzuat ya da uygulamadan kaynaklanan ve muğlak/yoruma açık ifadeler içeren kavramların detaylı bir şekilde somutlaştırılması gerekliliğine vurgu yapmıştır. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

40. Bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece

mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunun kararında belirtmesi, söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

41. Başvurucunun güvenlik soruşturmasının neden olumsuz kabul edildiği mahkeme kararından anlaşılamamıştır. Güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına neden olan tek tespit başvurucunun 2008-2012 yılları arasında bazı etkinliklere katıldığı iddiasıdır. Ancak söz konusu etkinliklerin neler olduğu, ne zaman gerçekleştiği ve nerede düzenlendiğine ilişkin hiçbir açıklama yapılmamıştır. Ayrıca başvurucunun söz konusu etkinliklere nasıl katıldığı da belirtilmemiştir. Bunun yanı sıra kararda güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilginin başvurucunun yapacağı görevi hangi nedenle olumsuz etkilediği de ortaya konulmamıştır.

42. Kural olarak derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvuruculaın ileri sürülen esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucunun ileri sürdüğü esaslı iddiaların Bölge İdare Mahkemesince de karşılanmadığı görülmüştür.

43. Sonuç olarak istihbari bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemeleri gerekçelerinde yer almadığı görülmüştür. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirmemiş, bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin olarak başvurucunun iddialarını açıklığa kavuşturamamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

45. Başvurucu, hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmamasına rağmen haksız bir şekilde görevine başlatılmaması nedeniyle çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden çalışma hakkının ihlal edildiğine yönelik iddia hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

46. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 1.000.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

47. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

48. Diğer yandan bu ihlal kararının başvurucunun açtığı davanın sonucuyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara uyuşmazlığın esasına etkili hususların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yargılama mercilerinin takdirindedir.

49. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 8. İdare Mahkemesine (E.2018/445, K.2018/2565) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KUVARS KURUMSAL HİZMETLER İÇ VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2020/4782 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4782

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KUVARS KURUMSAL HİZMETLER İÇ VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4782)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Kuvars Kurumsal Hizmetler İç ve Dış Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Orhan REŞANLIOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, toplu işten çıkarma kararının Türkiye İş Kurumuna süresinde bildirilmemesi gerekçesiyle tahakkuk ettirilen idari para cezası ile söz konusu cezanın iptaline ilişkin dava nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgelere göreilgili olaylar özetle şöyledir:

3. Başvurucu Şirket 5/8/2015 tescil tarihli işyerinde genel itibarıyla muhtelif sektörlerde faaliyet gösteren firmalara yevmiyeci, aylıkçı ve kadrolu olarak işçi temini sağlamaktadır.

4. Toplu iş sözleşmesi bulunmayan işyerinde kısmi süreli iş sözleşmesiyle veya geçici iş ilişkisiyle ya da çırak olarak çalışan işçi bulunmamaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı iş müfettişi tarafından 19/10/2018-22/10/2018 tarihleri arasında işyerinde yapılan teftiş sonrası hazırlanan inceleme raporunda 2017 yılı Aralık ayı içinde toplam 568 ve 2018

yılı Ocak ayı içinde toplam 595 işçinin iş sözleşmelerinin 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 29. maddesine aykırı olarak feshedildiğinden aynı Kanun'un 100. maddesi uyarınca toplam 756.543 TL tutarında idari para cezası uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Söz konusu rapora istinaden Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü İstanbul Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü tarafından idari para cezası tahakkuk ettirilmiştir.

5. Başvurucu, süresinde 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 27. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca sulh ceza hâkimliğine başvurarak işyerinde dönemsel, mevsimsel ve kampanya dönemine yönelik işçi ihtiyaçlarını karşılama faaliyeti yürütüldüğü, çalışmanın sadece yılın belli bir döneminde sürdürüldüğü veya tüm yıl boyunca çalışılmakla birlikte yılın belli dönemlerinde çalışmanın yoğunlaştığı, mevsimlik ya da kampanya mahiyetinde hizmet temini yapan işverenlerin kısa süreli vasıfsız işçi temin ettiklerinden 4857 sayılı Kanun'un 29. maddesi kapsamında iş yapıldığının kabul edilemeyeceği ve söz konusu maddenin yedinci fıkrası hükümlerinin uygulanamayacağı iddialarıyla idari para cezasının iptaline karar verilmesini talep etmiştir.

6. İstanbul Anadolu 4. Sulh Ceza Hâkimliği 16/12/2019 tarihli kararı ile 4857sayılı Kanun'un 29. maddesinde belirtilen toplu işten çıkarma eyleminin ve düzenlenen idari para cezasına konu eylemin sabit olduğu, buna ilişkin uygulanan ceza maddesi ile ceza miktarının usul ve kanuna uygun olduğu, kabahat konusu eyleme ceza veren kişi ve kurumun kanunen görevli ve yetkili olduğu, değerlendirme ve takdirin yerinde ve usulüne uygun olarak kullanıldığı, başvuranın iddiaları ve cezanın usulsüz olduğunu ispatlayamadığı gerekçeleriyle talebin reddine karar vermiştir. Başvurucunun İstanbul Anadolu 5. Sulh Ceza Hâkimliğine söz konusu kararın kaldırılması amacıyla yaptığı itiraz da 7/1/2020 tarihli kararla itiraza konu kararın yerinde olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

7. Nihai karar 13/1/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 30/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyon, şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; yargılama sırasında alınan bilirkişi raporundaki görüşlere itibar edilmediği, itirazın değerlendirilmesine ilişkin kararda gerekçe gösterilmediği, idari para cezasının kanuni dayanağı bulunmadığı, çalışma süresi "0" olan işçiler için bile tahakkuk yapıldığı, kanun hükmünün kendisine uygulanamayacağı ve yaptırım açısından adil bir dengenin gözetilmediği iddiasında bulunarakadil yargılanmahakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

11. Başvurucunun şikâyetleri verilen idari para cezasına ilişkin olduğundan adil yargılanmahakkınayönelik şikâyetlerimülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

12. İdari para cezası uygulanmasıyla başvurucunun mal varlığında eksilmeye yol açıldığı kuşkusuz olduğuna göre bu para, başvurucu açısından mülk teşkil etmektedir (benzer

yöndeki değerlendirmeler için bkz. Orhan Gürel, B. No: 2015/15358, 24/5/2018, § 43; Mustafa Taş, B. No: 2017/23968, 31/10/2018, § 35). Somut olayda işletmesel kararla toplu işten çıkarmaların süresinde Türkiye İş Kurumuna bildirilmemesi nedeniyle başvurucu hakkında idari para cezaları uygulanmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Söz konusu müdahaleyle iş gücü piyasasındaki önemli boyuttaki arz değişikliklerinin önceden belirlenmesiyle istihdamın korunması amaçlanmaktadır. Bu durumda başvuru konusu olaydaki müdahalenin amacı dikkate alındığında müdahalenin mülkiyetin kamu yararına kullanılmasının kontrol edilmesine ilişkin kural çerçevesinde incelenmesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mars Sinema Turizm ve Sportif Tesisler İşletmeciliği A.Ş., B. No: 2017/23849, 10/10/2018, § 48; Mustafa Taş, § 38).

13. Anayasa Mahkemesi Başpet Petrol Tur. Gıd. Tar. Ür. San. ve Tic. A.Ş. (B. No: 2017/22459, 16/9/2020), Fidanlar İnşaat Taahüt Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. (B. No: 2017/38836, 15/1/2020), Aslan Avcı Döküm Sanayi ve Ticaret A.Ş. (B. No: 2017/39159, 28/1/2020) ve Mustafa Taş kararlarında idari para cezalarıyla ilgili uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu kararlarda evvela idari para cezasının öngörülen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olduğu ve söz konusu meşru amacı gerçekleştirmeye elverişli diğer araçlarla karşılaştırıldığında başvuruculların fiillerinin kabahat olarak düzenlenerek yalnızca idari para cezası uygulandığı dikkate alındığında müdahalenin gerekli olmadığının söylenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından orantılılık yönünden öncelikle başvuruculara idari para cezası kararına karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânının tanınıp tanınmadığı irdelenerek idari para cezalarına ilişkin işlemlerin iptali talebiyle açılan davalarda başvuruculların bilgi ve kanıtlar ile iddia, itiraz ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı elde ettiği ortaya konmuştur. Ayrıca idari para cezası verilmesine yol açan fiillerin başvuruculların kusurundan kaynaklandığı ve olaylarda kamu makamlarının özensiz bir tutum veya davranışının söz konusu olmadığı açıklanmıştır. Neticede bu çerçevede müdahalelerin içerdiği kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında ve özellikle başvuruculların kendi kusuruyla kanuna aykırılığa yol açtığı gözetildiğinde başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği değerlendirilmiştir.

14. Bu ilkeler ışığında somut olay değerlendirildiğinde başvurucu tarafından idari para cezalarına ilişkin işlemlerin iptali talebiyle yapılan itirazda başvurucunun iddiasına dayanak yaptığı itiraz ve savunmalarını içerir belge ve bilgileri yargı mercilerine sunma fırsatı elde ettiği, derece mahkemelerince yukarıda özetlenen gerekçeli kararlarda esaslı şikâyetlerinin değerlendirildiği ve bu değerlendirmelerin açık bariz takdir hatası içermediği anlaşılmıştır. 4857 sayılı Kanun'un işverenlere toplu olarak işten çıkaracakları işçileri Türkiye İş Kurumuna bildirmek dışında bir yükümlülük de yüklemediği dikkate alındığında müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında ve özellikle başvurucunun kendi kusuruyla kanuna aykırılığa yol açtığı gözetildiğinde başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği sonucuna ulaşılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMALETTİN APA

B. No: 2020/10320 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/10320

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMALETTİN APA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/10320

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Cemalettin APA

Vekili : Gülvin Aydın SAVRAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, delillerin hatalı değerlendirilmesi suretiyle mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan kamu davası açılmıştır. Yargılama sonucunda başvurucunun atılı suçtan 1 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir. Başvurucunun HAGB kararına itirazı reddedilmiştir.

3. Başvurucu nihai kararın 3/2/2020 tarihinde tebliğ edildiğini belirterek 4/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Başvurucu; somut bir delile dayalı olmaksızın cezalandırıldığını, HAGB kararı uyarınca beş yıl süreyle ceza tehdidi altında bırakıldığını, bu ceza nedeniyle düşünce ve ifade özgürlüğünün sınırlandırıldığını belirterek adil yargılanma hakkı ile ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarihin nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten başlatılmış, başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın yargılama aşamasında da başvurucu müdafii olarak görev yapan başvurucu vekili tarafından UYAP üzerinden 29/1/2020 tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 4/3/2020 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CAVİT KOÇAK

B. No: 2020/16221 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/16221

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAVİT KOÇAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/16221)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Cavit KOÇAK

Vekili : Av. Uğur ALTUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yurt dışına çıkma yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirine karar verilmesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuruya Konu Süreç

2. Fransa'da yaşayan başvurucuya ilişkin düzenlenen 10/1/2019 tarihli Araştırma Tutanağı'nda Bank Asya hesabının bakiyesinde 2013 yılı Aralık- 2014 yılı Aralık döneminde 873,78 TL artış olduğunun belirlenmesi nedeniyle başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ile bağlantılı olarak örgüte bilerek ve isteyerek yardım etme suçundan soruşturma başlatılmıştır. Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından 14/11/2019 tarihinde Sulh Ceza Hâkimliğinden başvurucunun ifadesinin alınması ve serbest bırakılmasına yönelik yakalama emri düzenlenmesi talep edilmiştir. İlgili hâkimlik, 23/11/2019 tarihinde başvurucu hakkında yakalama emri düzenlemiştir.

3. Başvurucu 16/2/2020 tarihinde Ankara Esenboğa Havalimanı'ndan yurda giriş yapmış ve ifadesi alınarak yurt dışına çıkışının yasaklanması şeklinde adli kontrol altına alınması

talebiyle Gaziantep 6. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir. Hâkimlik, aynı tarihte 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendi gereğince başvurucunun yurt dışına çıkamaması şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanarak serbest bırakılmasına karar vermiştir. Karar da, atılı suçun işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe uyandıracak somut delillerin bulunduğu vurgulanarak suçun vasıf ve mahiyeti ile dosya kapsamındaki tüm tutanaklar dikkate alınarak, soruşturma sonunda başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesine; iddianame düzenlenmesi hâlinde ise mahkemesinde ilk sorgusunun yapılmasına kadar adli kontrol altına alındığı belirtilmiştir.

4. Başsavcılık 25/2/2020 tarihinde başvurucunun ülkemizde ikamet adresinin bulunmadığı ve Ankara'da yakalandığı gerekçesiyle yetkisizlik kararı ile dosyanın Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar vermiştir. Başvurucunun çeşitli tarihlerde adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına ve -gerekli görülmesi hâlinde- teminat yatırılması şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına yönelik taleplerde bulunduğu ve Hâkimliklerce mevcut delil durumu ile soruşturmanın devam ettiği belirtilerek başvurucu hakkındaki adli kontrol tedbirinin devamına karar verildiği anlaşılmaktadır.

5. Son olarak Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin adli kontrol tedbirinin devamına ilişkin nihai nitelikteki kararı başvurucuya 27/5/2020 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 12/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

6. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 23/10/2020 tarihinde başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiş ve aynı tarihte adli kontrol kararı resen kaldırılmıştır.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; eşi ve çocukları ile birlikte uzun yıllar Fransa'da yaşadığını ve bu ülkede işyerinin bulunduğunu, hakkında soruşturma yürütüldüğünü bilmesine rağmen tatil amacıyla ülkemize geldiğini beyan etmiştir. Ülkeye geldikten hemen sonra ifade verdiğini ancak somut hiçbir gerekçe olmadan yurt dışına çıkışının yasaklandığını belirten başvurucu, Bank Asyada hesabının bulunması nedeniyle verilen kararın hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Ailesinin ve işinin yurt dışında olması nedeniyle adli kontrol kararının tutuklama ile aynı sonuçlara yol açtığını belirterek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, adil yargılanma hakkının, seyahat ve yerleşme özgürlüğünün ve ayrımcılık ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkındaki soruşturmanın sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle adli kontrol kararının kaldırıldığı bildirilerek seyahat özgürlüğüne yönelik iddiaların kişi ve konu bakımından yetkisizlik nedeniyle bireysel başvuru kapsamında olmadığı vurgulanmıştır. Öte yandan başvurucunun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile adil yargılanma hakkı kapsamındaki şikâyetlerinin incelenmesinde Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki hususları tekrar etmiştir.

10. Başvuruya konu yurt dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirinin esas olarak yerleşme ve seyahat hürriyeti kapsamında kaldığı açıktır. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (4) No.lu Protokol'e Türkiye'nin taraf olmadığı hatırlatılarak anılan protokolde yer alan "Serbest dolaşım özgürlüğü"nün ortak koruma alanına girmediği açıklanmıştır (birçok karar arasından bkz. Mehmet Takımsu, B. No: 2016/63712, 7/11/2013, §§ 78-80; Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 53; Fevzi Doğaner, B. No: 2014/6453, 20/12/2017, § 14; Onur Can Taştan [GK], B. No: 2018/32475, 27/10/2021, § 48). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında olmayan bazı hakların ortak koruma alanı içinde yer alan temel haklarla esaslı şekilde ilişkili olması durumunda ilgili haklarla bağlantı kurularak inceleme yapılmasının mümkün olduğunu da açıklamıştır (ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Özgür Sevgi Göral, B. No: 2014/12112, 4/10/2017; özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı bağlamında bkz. Şengül Tükel, B. No: 2018/12456, 12/1/2022, § 40). Nitekim Anayasa Mahkemesi Yağmur Erşan ve Onur Can Taştan kararlarında, esasen seyahat özgürlüğü kapsamında kalan pasaport iptalinin, Latife Akyüz ve Hakkı Gök kararlarında ise yurt dışına çıkış yasağı öngören adli kontrol tedbirinin belirli şartların varlığı hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenebileceğini kabul etmiştir (ayrıntılı açıklamalar için bkz. Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 39, 40, 47-51; Onur Can Taştan, §§ 39, 40, 47-51; Latife Akyüz, B. No: 2016/50822, 7/9/2021, 36-38 §§; Hakkı Gök, B. No: 2017/33469, 3/11/2022, §§ 31-33). Bu bağlamda söz konusu tedbirin de başvurucunun gelişimi ve sosyal, mesleki, ekonomik ve ailevi ilişkileri yönünden olumsuz etkilerinin ortaya konulması hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

11. Somut olayda başvurucunun uzun süredir ailesi ile birlikte Fransa'da yaşadığı ve çalıştığı gözetildiğinde bilhassa başvurucu hakkında uygulanan yurt dışına çıkamama şeklindeki tedbirin başvurucunun kişisel, sosyal ve mesleki ilişkilerine olumsuz etkisinin olduğunu kabul etmek gerekir. Anılan müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki etmesi ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaşması nedeniyle başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Latife Akyüz, § 38; Hakkı Gök, § 33; Hasan Hüseyin Güney, B. No: 2019/32372, 23/5/2023, § 14).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Ailesiyle birlikte başka bir ülkede yerleşik olan başvurucu hakkında yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanması özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturmaktadır. Söz konusu müdahalenin 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesine istinaden gerçekleştirildiği görüldüğünden kanuni dayanağı bulunmaktadır. Ayrıca müdahalenin kamu düzeninin sağlanması meşru amacı ile yapıldığı görülmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Latife Akyüz, §§ 43-45; Hasan Hüseyin Güney, § 16). Bu belirlemelerin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı irdelenecektir.

14. Genel olarak adli kontrol, işlediği iddia olunan bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde belirli yükümlülükler yüklenerek adli makam ve mercilerin denetimi ve kontrolü altına sokulmasıdır. Adli kontrol koruma tedbiri, tutuklamaya göre kişi özgürlüğünü daha az kısıtladığı ve sanık tutuklanmaksızın

muhakemenin yapılabilmesini sağladığı için tutuklama yerine geçmek üzere ihdas edilmiştir. Böylelikle ilgili, bütünüyle özgürlüğünden yoksun bırakılmaksızın denetim altında tutulabilmektedir. Tutuklamaya alternatif bir koruma tedbiri olan adli kontrol, bu özelliğiyle tutuklamaya ancak istisnai hâllerde başvurulması kuralının işlerlik kazanmasına katkıda bulunmakta; tutuklamanın son çare olma özelliğini ortaya koymaktadır (Hülya Kar [GK], B. No: 2015/20360, 27/2/2019, §§ 18, 50; ayrıca bkz. Latife Akyüz, § 46; Hakkı Gök, § 42). Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinde, aynı Kanun'un 100. maddesinde belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde tutuklama yerine adli kontrol kararı verilebileceği açıkça düzenlenmiştir. Bu durumda anılan mevzuat hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, adli kontrol kararı verilebilmesi için kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması gerekir. Elbette uygulanan tedbirin hukuka uygun olduğunu söyleyebilmek için öncelikle suç şüphesinin ve uygulanma nedeninin denetime elverişli olacak şekilde yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aret Demirci, B. No: 2018/30446, 8/2/2024, § 17).

15. Nitekim Anayasa Mahkemesi; mahkemelerin koruma tedbiri kararlarında lehte ve aleyhte ileri sürülen bütün delilleri incelemek ve temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahaleye katlanmayı gerektirecek nitelikte kamu yararını haklı kılan gerçek bir ihtiyacın varlığını göstermek zorunda olduklarını, süregelen koruma tedbirlerinin devamına ilişkin olarak verilen kararlarda da tedbirin devamını haklı kılan gerekçelerin gösterilmesi ve çatışan menfaatler arasında adil dengenin korunması gerektiğini ifade etmiştir (Hülya Kar, §§ 29, 30, 35; ayrıca bkz. Latife Akyüz, §§ 49-52, 56; Hakkı Gök, §§ 51, 52). Ayrıca Anayasa Mahkemesi Hülya Kar ve Latife Akyüz başvurularında başvuruya konu adli kontrol koruma tedbirinde olduğu gibi tüm koruma tedbirlerinin geçici olduğunu, herhangi bir tedbirin ilanihaye veya herhangi bir kriterden bağımsız olarak süreklilik arz eder biçimde uygulanmasının mümkün olmadığını vurgulamış; süregelen bir koruma tedbirinin durumun gerektirdiğinden daha uzun sürdüğünün anlaşıldığı durumlarda tedbir nedeniyle müdahale edilen anayasal hakların ihlalinin söz konusu olabileceğini belirtmiştir. Anılan kararda, tedbirin türü ve kapsamı konusunda derece mahkemelerinin geniş takdir hakkının bulunduğu ancak yürütülen bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında alınan koruma tedbiri ile hedeflenen amaca ulaşmak için hakların daha az sınırlanmasını sağlayacak alternatif yolların bulunup bulunmadığının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (Hülya Kar, §§ 25-28, 44; Latife Akyüz, §§ 48-51, 58; Hakkı Gök, §§ 44-47, 54; Hasan Hüseyin Güney, § 17).

16. Bu bağlamda özellikle yurt dışına çıkamamak şeklindeki adli kontrol tedbirine karar verilirken kişinin yurt dışındaki ailevi, kişisel ve mesleki bağları ile kişiye isnat edilen suçun niteliği, delil durumu ve mahkûmiyet hâlinde alacağı cezanın ağırlığı birlikte değerlendirilerek adli kontrol tedbirinden beklenen kamusal menfaat ile başvurucunun menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulması ve bu durumun yeterli gerekçeyle açıklanması gerekir (benzer yöndeki karar için bkz. Hasan Hüseyin Güney, § 18).

17. Somut olayda başvurucunun örgüte bilerek isteyerek yardım etme suçundan başlatılan soruşturma kapsamında 16/2/2020 tarihinde ifadesi alınmış ve aynı tarihte yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri altına alınmasına karar verilmiştir. Devam eden süreçte yetkisizlik kararı ile dosyanın Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmiş ve başvurucu hakkındaki adli kontrol kararı 23/10/2020 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına kararına kadar devam etmiştir. Başvurucunun soruşturma sırasında müteaddit defa -Fransa'da ailesiyle beraber yaşadığını ve bu ülkede işyerinin bulunduğunu

vurgulayarak- tedbirin kaldırılmasını veya değiştirilmesini talep ettiği tespit edilmiştir.

18. Başvurucuya isnat edilen suçun Bank Asyadaki hesap hareketlerine dayandığı ve başvurucunun 16/2/2020 tarihinde ifadesinin alındığı gözetildiğinde, başka hangi delillerin toplanması gerektiği ile başvurucu hakkındaki adli kontrol tedbirinin soruşturmaya ne gibi bir faydası olacağı da açıklanmamıştır. Bunun yanı sıra tedbir kararı ile tedbirin devamına ilişkin kararlarda başvurucunun Fransa'daki kişisel, ailevi ve mesleki bağlarına yönelik itirazlarının tartışılmayarak tekrar içeren, genel ve soyut gerekçelerle taleplerin reddedildiği görülmüştür.

19. Başvurucu hakkında tatbik edilen yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki koruma tedbiri ile başvurucunun özel hayatına ve aile hayatına saygı hakkına müdahale edilmiş, başvurucu itirazlarını yargı makamlarına taşımış, buna karşın soruşturma makamları ilgili ve yeterli değerlendirmeler yapmaksızın başvurucunun taleplerini reddetmiştir. Tüm süreç birlikte değerlendirildiğinde soruşturma makamları tarafından, başvurucunun yaşadığı ülkedeki bağları ile isnat edilen suçun vasfı, delil durumu ve muhtemel sonuç cezanın ağırlığı gözetilerek -muhakemenin sağlıklı yürütülmesi ve başvurucunun yargılamaya katılarak savunma hakkını kullanması amaçlarıyla uygulanan- tedbirden beklenen kamusal menfaat ile başvurucunun menfaatleri arasında adil bir denge kurulduğu söylenemez. Ayrıca müdahale konusu tedbire alternatif olabilecek tedbirlerin tartışılmadığı, başvurucunun özel hayatına ve aile hayatına yönelen müdahalenin olumsuz etkilerini azaltacak şekilde hızlı ve özenli bir ceza soruşturması yapılmadığı vurgulanmalıdır. Sonuç olarak yaklaşık 8 ay süren yurt dışı çıkış yasağı şeklindeki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı kanaatine varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Bireysel başvurudan sonra başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilerek yurt dışına çıkış yasağının kaldırıldığı belirlendiğinden tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

23. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziantep 6. Sulh Ceza Hâkimliği (2020/153 Sorgu) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HACI KAHRAMAN

B. No: 2020/20350 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/20350

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HACI KAHRAMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/20350)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Hacı KAHRAMAN

Vekili : Av. Hüseyin ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; devlet memurluğundan çıkarma işleminin iptali talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Kadıköy Cumhuriyet Başsavcılığında (Başsavcılık) zabıt kâtibi olarak görev yapmakta iken hakkında sahtecilik ve nitelikli dolandırıcılık suçlarından kamu davası açılmıştır. Başvurucunun İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığınca (Belediye) her yıl ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi yapan yoksul ve ihtiyacı olan öğrencilere verilen burs için Belediyeden öğrenci olmadığı hâlde sahte belgelerle 2006-2007 ve 2007-2008 öğretim yıllarında iki kez toplam 1.060 TL, ayrıca 2007-2008 öğretim yılında öğrenci olmayan amcasının oğlu M.K. adına sahte belgelerle başvurup 100 TL burs aldığı iddia edilmiştir.

3. Aynı iddialardan hareketle başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Başsavcılık tarafından yürütülen disiplin soruşturmasında başvurucu hakkında devam eden

ceza yargılaması sürecine değinilmiştir. Bununla birlikte başvurucunun iş arkadaşlarının ve aynı yerde görev yapan bazı savcıların ifadelerine başvurulmuş, bu kişiler tarafından başvurucunun görevine bağlı, güvenilir, sorumluluk duygusu gelişmiş bir memur olduğuna yönelik beyanlarda bulunulmuştur. Başsavcılık bu beyanları ve başvurucunun aldığı bursları faiziyle birlikte iade ettiğini de vurgulayarak 7/4/2008 tarihli kararıyla başvurucu hakkındaki kararın Adalet Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulu (Kurul) tarafından verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

4. Kurul 2/12/2009 tarihli kararıyla 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (g) alt bendinde yer alan memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak fiilini işlediğinden bahisle 23/8/2012 tarihinde başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılmasına karar vermiştir. Kararda başvurucunun zabıt kâtibi olarak görev yaptığı sırada öğrenci olmadığı hâlde kendisi ve akrabası adına sahte belgeler düzenlemek suretiyle burs aldığı ve başvurucu hakkındaki ceza yargılamasının devam ettiği belirtilmiştir. Öte yandan disiplin soruşturması sürecinde başvurucunun üzerine atılı eylemi kabulüne yönelik beyanlarının da olduğu ifade edilerek, devlet memurlarının güvene layık olduklarını gerek hizmet içinde gerekse hizmet dışındaki davranışlarıyla göstermek zorunda oldukları, resmî sıfatları ile devleti temsil ettikleri, bu nedenle de taşıdıkları sıfatın gerektirdiği şekilde davranmamaları durumunda cezalandırılacağı vurgulanmıştır.

5. Başvurucu tarafından devlet memurluğundan çıkarma işleminin iptali talebiyle İstanbul 7. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açılmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, hakkında devam eden kovuşturma sonucunda beraat edeceğine inandığını, dolandırıcılık kastının bulunmadığını ve pişman olduğunu, dava konusu edilen işlemin geleceğini etkileyecek ve bütün hayatını sona erdirecek nitelikte olduğunu ifade etmiştir. İdare Mahkemesi 24/11/2010 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde dosya kapsamındaki bilgi ve belgeler ile kendi ifadesinin incelenmesi neticesinde başvurucuya isnat edilen fiilin sabit olduğunun anlaşıldığı ve eylemine uyan devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılması işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca kararda başvurucuya disiplin cezası verilmesine dayanak teşkil eden fiil nedeniyle İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesindeki (Ceza Mahkemesi) yargılamanın devam ettiği ifade edilmiştir.

6. Başvurucu bu karara karşı temyiz talebinde bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde başvurucu, burs için başvurduğu dönemde memuriyet görevine devam etmekle birlikte öğrenci olduğunu, yaşadığı ekonomik sıkıntılar nedeniyle burs başvurusunda bulunduğunu, yaptığının yanlış olduğunu düşünerek aldığı bursları sonrasında Belediyeye iade ettiğini belirtmiştir. Aynı zamanda disiplin soruşturması sürecinde dinlenen tanıkların kendisinden özverili çalışan, astları ve üstleri tarafından takdir edilen bir kişi olarak bahsedildiğini fakat bu durumun alt ceza uygulanması için dikkate alınmadığını ifade etmiştir.

7. Danıştay (kapatılan) Onaltıncı Dairesi 24/3/2016 tarihli kararıyla İdare Mahkemesi kararının gerekçe eklenmek suretiyle onanmasına karar vermiştir. Eklenen gerekçede ceza yargılaması sonucunda başvurucunun hapis cezası ve adli para cezası ile cezalandırılmasına, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ve 5 yıl süreyle denetimli serbestlik süresine tabi tutulmasına karar verildiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte İdare Mahkemesince, Türk Ceza Kanunu kapsamında suç teşkil ettiği anlatımıyla kabul edilen eylemin sübuta erdiği şeklinde ifade kullanılmasında, masumiyet karinesi uyarınca hukuki isabet görülmemiş ise de başvurucunun zabıt kâtibi olarak görev yaptığı sırada, memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak

nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunduğu hususunun sabit olduğu ve dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varıldığı belirtilmiştir. Bu karara karşı yapılan karar düzeltme talebi Danıştay Beşinci Dairesinin 20/1/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

8. Başvurucu nihai hükmü öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Öte yandan yürütülen ceza yargılaması sonucunda Ceza Mahkemesinin 31/10/2014 tarihli kararıyla başvurucunun ayrı ayrı üç kez işlediği eylemlerden dolayı resmî belgede sahtecilik suçundan 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, 5 yıl süre ile denetimli serbestlik süresine tabi tutulmasına; ayrı ayrı iki kez işlediği eylemlerden dolayı dolandırıcılık suçundan, 1 yıl 3 ay hapis ve 700 TL adli para cezası ile 11 ay 3 gün hapis ve 160 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, 5 yıl süre ile denetimli serbestlik süresine tabi tutulmasına karar verilmiştir. Ceza Mahkemesinin 27/2/2020 tarihli kararıyla dolandırıcılık suçundan açıklanması geri bırakılan hükmün ortadan kaldırılmasına ve açılmış olan kamu davasının düşmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Bakanlık görüşünde; makul sürede yargılama hakkının ihlali iddiasına ilişkin yapılacak incelemede başvurucunun tutumunun, davanın karmaşıklığının, toplanması ve değerlendirilmesi gereken delillerin çeşitliliğinin, kapsamının ve içeriğinin ve OHAL şartlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu Bakanlık bu görüşüne karşı beyanında, bahse konu davadaki hukuki meselenin çözümünde güçlük ve benzeri durumların söz konusu olmadığını belirtmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu; ceza yargılaması sonucunda hakkında verilen hükmün tüm sonuçlarıyla

ortadan kalkmasına rağmen idarenin almış olduğu bir kararla suçlu ilan edildiğini ve bu durumun kamu hizmeti göreceği her yerde karşısına çıktığını ifade etmiştir. Bununla birlikte başvurucu süreç içerisinde hukuk fakültesi mezunu olduğunu fakat hakkında verilen devlet memurluğundan çıkarma cezası nedeniyle avukatlık ve bilirkişilik mesleğini de icra edemeyeceğini belirterek adil yargılanma hakkı ile kamu hizmetine girme ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Bakanlık görüş yazısında, başvurucunun memuriyetten çıkarılmasının özel hayatına saygı hakkını ne şekilde etkilediğini yeterince ortaya koyup koyamadığı, söz konusu müdahalenin özel hayatında neden olduğu etkilerin mahiyetine ve boyutuna ilişkin somut yansımaları gösterip gösteremediği ve iddialarını uygun bir şekilde destekleyici deliller sunup sunamadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

16. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında; bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir. Bununla birlikte başvurucu hakkında verilen disiplin cezasının bütün hayatını etkileyecek mahiyette olduğunu, söz konusu disiplin cezası nedeniyle icra müdürlüğü sınavına giremeyeceğini, avukatlık ruhsatı almış olmasına rağmen avukatlık mesleğini sürdüremeyeceğini belirtmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu hakkında tesis edilen devlet memurluğundan çıkarma cezasının başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı ve bu durumun başvurucu tarafından da yeterli düzeyde ortaya konulduğu sonucuna ulaşılarak başvuru, özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 93; Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, § 96).

18. Somut olayda başvurucu, yürütülen disiplin soruşturması sonucunda devlet memurluğundan çıkarma cezası ile cezalandırılmış olduğundan kamusal bir makam tarafından başvurucunun özel hayata saygı hakkına bir müdahalede bulunulduğu değerlendirilmektedir. Bununla birlikte 657 sayılı Kanun'un 125. maddesine dayanılarak ortaya çıkan müdahalenin Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrası kapsamında kamu hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve mesleki disiplinin sağlanması amacıyla tesis edildiği değerlendirilmiştir (Namet Sevinç, B. No: 2015/9155, 10/1/2019, §§ 41-43). Bu bağlamda anılan müdahalenin kanunilik şartını sağladığı ve meşru amacının bulunduğu sonucuna varılmıştır. Öte yandan söz konusu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olup olmadığının ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

19. Anayasa Mahkemesi kararlarına göre demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramı öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmasını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendisini göstermesini gerektirmektedir. Demokratik toplum düzeninin gereklerinden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olmasını ifade etmektedir (AYM, E.2016/179, K.2017/176, 28/12/2017; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 44; Haluk Öktem [GK], B. No: 2014/13433, 13/10/2016, § 49; Erhun Öksüz [GK], B. No: 2014/12777, 13/10/2016 § 53; Salim Onur Şakar, B. No: 2015/2711, 21/9/2017, § 35; C.A. (3), § 114). Bununla birlikte ölçülülük ilkesinin amacı temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önlenmesidir. Anayasa Mahkemesi kararları uyarınca ölçülülük ilkesi, sınırlama için kullanılan aracın sınırlama

amacını gerçekleştirmeye uygun olmasını ifade eden elverişlilik, sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşmak bakımından zorunlu olmasına işaret eden gereklilik ve araçla amacın orantısız bir ölçü içinde bulunmaması ile sınırlamanın ölçüsüz bir yükümlülük getirmemesi anlamına gelen orantılılık unsurlarını içermektedir (Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 106; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, § 70; Bülent Kaya [GK], B. No: 2013/2941, 11/5/2016, § 82; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, §§ 45, 48; C.A. (3), § 115).

20. Belirtilen ölçütlere riayetle bir sınırlandırma yapılıp yapılmadığının tespiti için müdahale teşkil eden önlemin temelini oluşturan meşru amaç karşısında, bireye düşen fedakârlığın ağırlığının gözönünde bulundurulması ve gözetilen genel yararın gerekleri ile bireyin temel hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi zorunludur. Anayasa'nın 13. maddesi vasıtasıyla Anayasa'da yer alan tüm temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda geçerli olan bu denge, özel hayata saygı hakkının sınırlandırılmasında da gözönünde bulundurulmalıdır (Bülent Polat, § 107). Ayrıca personel rejimi gibi sıkı kural ve şartlara tabi bir alanda, kamu makamlarının faaliyetin niteliği ve sınırlamanın amacına göre değişen geniş bir takdir yetkisinin bulunması doğaldır. Bununla birlikte özel hayata saygı hakkı ile kamu hizmetinin yukarıda belirtilen temellere uygun yürütülmesini gözetmek konusundaki meşru menfaat arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının gözönünde bulundurulması zorunludur (Bülent Polat, §§ 109, 110).

21. Somut olayda başvurucu hakkında devam eden ceza yargılamasından hareketle bir disiplin soruşturması başlatılmıştır. Bu soruşturma kapsamında başvurucunun zabıt kâtibi olarak görev yaptığı dönemde Belediyeden öğrenci olmadığı hâlde sahte belgelerle burs alması şeklindeki fiili, İdarenin bahse konu geniş takdir yetkisi kapsamında memuriyet sıfatıyla bağdaşmayacak nitelikte bir davranış olarak değerlendirilmiştir. Başvurucu tarafından da ikrar edilmiş olan söz konusu fiilden hareketle başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılmasına karar verilmiştir. Yargı süreci bir bütün halinde değerlendirildiğinde yargı makamlarının da kamu hizmetinin önemini, başvurucuya isnat edilen fiili ve ilgili mevzuatı gözeterek ulaştığı sonucu yeterli gerekçeyle açıkladığı, ulaşılan sonuçtabariz takdir hatası ya da keyfîlik bulunmadığı söylenebilir.

22. Öte yandan disiplin soruşturması ve yargılama safahatında başvurucunun katılımı ve savunması ile delillerini sunması sağlanmak suretiyle özel hayata saygı hakkının gerektirdiği usule ilişkin güvencelerden yararlandırılmış olduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun disiplin cezasına konu fiili gözönüne alındığında kamu hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve mesleki disiplinin sağlanması amacıyla başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılması sonucunda ortaya çıkan özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu anlaşılmaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun

olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ZİYA DEMİRKOL

B. No: 2020/20644 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/20644

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ZİYA DEMİRKOL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/20644)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Mehmet Ziya DEMİRKOL

Vekili : Av. Yusuf BERBER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işveren tarafından yapılan yazılı bildirimle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/7/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, 3/3/2015 tarihinden itibaren Dumankaya İnşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirket (Şirket) bünyesinde inşaat projelerinin teknik ve mühendislik hizmetlerinin verilmesi, inşaat projelerinin fiilî gerçekleşmesinden sorumlu üretim direktörü olarak çalışmaya başlamıştır. Şirket hakkında 22/9/2016 tarihinde kayyım atama kararı verilmiştir. Bu karar sonrasında yeni yönetim kurulunun göreve gelmesinden sonra başvurucu 16/1/2017 tarihinde üretim direktörlüğü pozisyonundan uygulamadan sorumlu genel müdür yardımcılığına terfi ettirilmiştir.

7. Başvurucu, en son uygulamadan sorumlu genel müdür yardımcısı olarak çalışmaktayken Şirketin 3/3/2017 tarihli fesih yazısıyla başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir. Fesih yazısında, başvurucunun sevk ve idaresinde beklenen iş birliğini sağlayamadığı ve yönetimini üstlendiği şirket/bölüm/birimde gereken gayreti gösteremediği belirtilmiştir.

8. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 23/3/2017 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde fesih sebebinin gerçek dışı soyut beyanlara dayandırıldığını, açık ve kesin olarak belirtilmediğini söylemiştir. Fesih işleminden önce savunmasının alınmamasından yakınmıştır. Öte yandan Şirketteki yönetim değişikliği sonrasında terfi ettirilmesinin fesih sebebinin gerçek dışı olduğunu gösterdiğini ileri sürmüştür. Performans düşüklüğünün tespitine yönelik herhangi bir çalışma yapılmadığı gibi performansın yükseltilmesi için geliştirme çabasına girilmediğini dile getirmiştir.

9. İstanbul Anadolu 8. İş Mahkemesi (Mahkeme) 16/10/2017 tarihinde davayı kabul ederek feshin geçersizliğine ve başvurucunun işe iadesine karar vermiştir. Kararda, başvurucunun iş akdi kendisinin davranışına dayanılarak yazılı bildirimle feshedildiğinden savunması alınmadan iş akdinin feshedilemeyeceği belirtmiştir. Başvurucunun savunması alınmadığından feshin geçersizliğine karar verildiği ifade edilmiştir.

10. Şirket karara karşı 17/10/2017 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

11. Başvurucu 12/12/2017 tarihinde istinaf başvurusuna cevap vermiştir. Cevap dilekçesinde mahkeme kararının hukuka uygun olduğunu belirterek onanması gerektiğini zira savunması alınmaksızın yapılan fesih işleminin usule aykırı olduğunu ifade etmiştir.

12. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 28. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 6/12/2018 tarihinde istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

13. Şirket karara karşı 7/2/2019 tarihinde temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

14. Başvurucu, temyiz başvurusuna karşı 28/2/2019 tarihinde cevap vermiştir. Cevap dilekçesinde dava dilekçesi ve istinaf başvurusuna cevap dilekçesinde belirttiği hususları tekrarlayarak Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına karar verilmesini talep etmiştir.

15. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi (Yargıtay) 4/3/2020 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi kararını kaldırarak davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı şirket FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakı nedeniyle yönetime TMSF'nin kayyum atandığı şirketlerden olup kayyum atanmasının doğal sonucu, terör örgütü ile irtibatlandırılan şirketin üst yönetiminin değiştirilmesidir. Aynı yöneticiler ile çalışmaya devam etme durumunda kayyum atanmasının anlamı kalmayacaktır. Kayyum atanması sonrasında

oluşturulan yeni yönetimin önceki yönetim zamanında görev almış kişileri çalıştırmaya devam etmesini beklemenin mümkün olmadığı ve iş sözleşmesinin devamının çekilmez hale geldiğini kabul etmek gerekeceği açıktır. Davacı da davalı şirkette en son uygulamadan sorumlu genel müdür yardımcısı olarak çalışmış olup davacının iş akdinin feshi geçerli nedene dayandığı kabul edilerek davanın bu gerekçeyle reddi gerekirken kabulü hatalıdır."

16. Başvurucu, nihai kararı 11/6/2020 tarihinde öğrenmesinin ardından 8/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçuna ilişkin başlatılan soruşturma sonucunda İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 13/5/2019 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararda, başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisaklı ya da irtibatlı olduğunu ve organik bağı bulunduğunu gösterir bir bulgunun elde edilemediği ifade edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

18. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

2. Yargıtay Kararları

19. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden

araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği , bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

B. Uluslararası Hukuk

22. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

23. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni

hukuk alanına giren konularda uygulanabilirliği ilk olarak bir uyuşmazlığın varlığına bağlıdır. İkinci olarak uyuşmazlık en azından savunulabilir bir şekilde iç hukukta tanınmış olduğu söylenebilecek hak ve yükümlülükler ile ilgili olmalıdır. Son olarak bu hak ve yükümlülüklerin -her ne kadar bizzat 6. madde bu hak ve yükümlülüklere Sözleşmeci devletlerin hukuk sistemi içinde belirli bir anlam atfetmese de- Sözleşme anlamında medeni nitelikte olması gerekmektedir (James ve diğerleri/Birleşik Krallık [GK], B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 81).

24. AİHM'e göre mahkemelerin kararlarının gerekçeli olması zorunluluğu, yargılama sürecinde ileri sürülen her bir iddiaya ayrıca cevap verilmesi anlamına gelmemektedir. Gerekçe gösterme yükümlülüğünün ne ölçüde uygulanacağı kararın niteliğine göre değişebilmektedir. Bu nedenle bir mahkemenin Sözleşme'nin 6. maddesinde güvence altına alınan gerekçe gösterme yükümlülüğünü yerine getirip getirmediği ancak davanın özel şartları altında değerlendirilebilecektir (Ruiz Torija/İspanya, B. No: 18390/91, 9/12/1994, § 29).

25. AİHM; gerekçeli karar hakkı ile ilgili olarak verdiği H./Belçika (B. No: 8950/80, 30/11/1987) kararında, barodaki kaydı daha önce silinen başvurucunun tekrar kayıt talebinin mevzuatta yer alan istisnai şartların bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin adil yargılanma hakkı yönüyle problemli olduğunu belirtmiştir. AİHM, yaptığı değerlendirmede istisnai şartlar kavramının doğası gereği belirsiz olduğunu, hem mevzuatın hem de içtihadın bununla ilgili olarak net olmadığını, bu kapsamda başvurucunun da etkili bir savunma geliştirmesinin ve şartların oluştuğuna dair kanıt ortaya koymasının çok zor olduğunu belirtmiş; dolayısıyla somut olayda başvurucu tarafından ortaya konulan şartların neden istisnai olarak kabul edilemeyeceğinin gerekçeli kararda belirtilmesi gerektiğini zira söz konusu kararın sonuçları itibarıyla ciddiyet arz ettiğini ifade etmiştir (H./Belçika, § 53).

26. Georgiadis/Yunanistan (B. No: 21522/93, 29/5/1997) kararında da AİHM, mahkemelerin gerekçe gösterme yükümlülüğünün davanın niteliğine göre farklılık arz edebileceği yönündeki içtihadını tekrar etmiş ve başvuruya konu olayda haksız tutuklama nedeniyle tazminat talebi mevzuattaki ağır ihmal kavramına istinaden reddedilen başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Mevcut davada yerel mahkemeler, başvurucunun kendi ağır ihmali nedeniyle tutuklu kaldığı gerekçesiyle devletin tazminat sorumluluğu olmadığına karar vermiştir. AİHM bahsi geçen kavramın kesinlik içermemesi, özellikle başvurucunun tazminat hakkı açısından belirleyici olması nedeniyle mahkemelerin daha ayrıntılı gerekçelere yer vermesi gerektiğini belirtmiştir (Georgiadis/Yunanistan, § 43).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 27/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu, terör örgütüne üyelik suçundan hakkında başlatılan soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği bilgisine yer vererek terör örgütü ile hiçbir bağı olmadığını, kayyım atanmasından sonra gelen yönetim tarafından terfi ettirilmesine rağmen söz konusu husus göz ardı edilerek davasının haksız bir şekilde reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

29. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkında başlatılan terör örgütüne üye olma suçunun takipsizlik kararı ile sona erdiği ve başvurucu dâhil olmasa da Şirket yöneticileri hakkında

terör örgütüne üye olma suçundan devam eden kovuşturma bulunduğu bilgisine yer verilmiştir. Şüphe feshinin tanımına ilişkin açıklamalara yer verildikten sonra başvurucunun yargılamasına ilişkin bilgi verilerek Yargıtay tarafından yapılan delil değerlendirmesine karşı başvurucunun ileri sürdüğü hususların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu açıklanmıştır. Öte yandan olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvurular incelenirken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejiminin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel şikâyeti Yargıtayın gerekçesine yöneliktir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

33. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

34. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

35. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin

oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

36. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş,§ 24).

37. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Somut olayda Şirket nezdinde sorumlu genel müdür yardımcısı olarak çalışan başvurucunun iş akdi Şirketin 3/3/2017 tarihli fesih yazısıyla feshedilmiştir. Söz konusu yazıda, başvurucunun Şirket yönetiminde beklenen gayreti göstermediği söylenmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliği ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun şahsından kaynaklanan nedenle yapılan fesihte savunması alınmadığı gerekçesiyle feshin usule aykırı olduğunu söylemiştir. Bölge Adliye Mahkemesi de Mahkeme ile aynı görüşü paylaşmıştır. Buna rağmen Yargıtay, başvurucunun çalıştığı Şirketin terör örgütü ile irtibatlandırılarak üst yönetiminin değiştiğini söylemiştir. Kayyım atanması sonrasında oluşturulan yeni yönetiminden önceki yönetim zamanında görev almış kişileri çalıştırmaya devam etmesini beklemenin mümkün olmadığını belirtmiş ve başvurucuya ait iş sözleşmesinin devam etmesinin Şirket açısından çekilmez hâle geldiğini kabul etmek gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucunun yönetimde söz sahibi olması nedeniyle feshin geçerli nedene dayandığını söyleyerek davayı reddetmiştir.

39. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

40. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktadagerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk

kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

41. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Nitekim AİHM de mahkemelerin gerekçe gösterme noktasında yükümlülüğünün somut davanın şartlarına göre farklılık arz edebileceğini belirtmiş, her davanın özelinde ayrıca incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte AİHM, özellikle ilgili mevzuat ya da uygulamadan kaynaklanan ve muğlak/yoruma açık ifadeler içeren kavramların detaylı şekilde somutlaştırılması gerekliliğini vurgulamıştır. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir; aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

42. Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak araştırma yapması, yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, öncelikle işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarının belirlenmesidir. Zira şüpheyi doğuran olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilmektedir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması; milli güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap eder.

43. Başvuruya konu olayda başvurucunun iş akdi, yeterli performansı göstermemesi nedeniyle Şirket tarafından yapılan yazılı bildirim üzerine feshedilmiştir. Mahkeme ve Bölge Adliye Mahkemesi başvurucunun şahsına bağlı fesih nedeni söz konusu olması nedeniyle fesihten önce başvurucunun savunmasının alınmasının elzem olduğunu belirterek yapılan feshin usule aykırı olduğunu söylemiştir.

44. Bununla birlikte Yargıtay başvurucunun çalıştığı Şirketin terör örgütü ile iltisaklı olması nedeniyle kayyım atandığını, yeni gelen yönetimin eski yönetimde bulunanlarla çalışmasının beklenmesinin mümkün olmadığını belirterek yapılan feshin geçerli nedene dayandığını söylemiştir.

45. Yargıtay kararından feshin neden geçerli şekilde yapıldığı anlaşılamamıştır. Öncelikle

başvurucunun iş akdi, kendisinden kaynaklanan performans eksikliği nedeniyle ve yazılı bildirim üzerine feshedilmiştir. Ortada terör örgütü ile iltisaklı olmaya bağlı olarak yapılan bir şüphe feshi bulunmamaktadır. Mahkeme ve Bölge Adliye Mahkemesi de söz konusu nedenden ötürü başvurucunun savunmasının alınması gerektiğini belirtmiştir. Temyiz üzerine verilen kararda ise bu husus ayrıntılı ve açıklayıcı bir gerekçeyle değerlendirilmemiştir.

46. Bunun yanında Şirkete kayyım atanması sonucunda yeni gelen yönetimin önceki yönetimde bulunanlarla çalışmaması için bir sebebin arandığı dikkate alındığında başvurucu bakımından söz konusu sebebin ne olduğu ise açıklıkla ortaya konamamıştır. Kayyım atanması sonrasında başvurucuya yönetimde görev verildiği ve başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan başlatılan soruşturmanın kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçlandığı dikkate alındığında ve feshe son çare olarak başvurulması gerektiğine ilişkin Yargıtay içtihadı da gözönüne alındığında bu hususun açık ve anlaşılır bir şekilde ortaya konulması gerektiği söylenebilir.

47. Sonuç olarak başvurucunun iş akdinin feshedilmesinin neden haklı olduğunun ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılanmadığı görülmüştür. Temyiz üzerine verilen kararda, yalnızca yeni gelen yönetimin eski yönetimle çalışamayacağı belirtilmiş; başvurucu yönünden bu hususun dayanağı açıklanmadığı gibi Mahkeme ve Bölge Adliye Mahkemesinin iş akdinin feshine karşı yaptığı yoruma ilişkin bir değerlendirmede de bulunulmamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun iş akdinin haksız olarak feshedildiğine ilişkin iddiaları yeterli şekilde açıklığa kavuşturulamamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

49. Başvurucu, iş akdinin haksız olarak feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden masumiyet karinesinin ihlal edildiğine yönelik iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

50. Başvurucu, ihlalin tespitine ve yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

51. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Yargıtay 9. Hukuk Dairesine (E.2020/757, K.2020/3687) iletilmek üzere İstanbul Anadolu 8. İş Mahkemesine (E.2017/343, K.2017/472) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞENUR YORGANCI

B. No: 2020/22656 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22656

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞENUR YORGANCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22656)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Ayşenur YORGANCI

Kanuni Temsilcisi : Süleyman CESSUR

Vekili : Av. Osman Mert ATIŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari para cezasının iptal edilmesi talebiyle sulh ceza hâkimliğine yapılan başvuruda karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/7/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. 1995 doğumlu olan başvurucu, bireysel başvuru konusu olayların meydana geldiği tarihte Burdur'daki Sümeray Kız Apart isimli işletmenin kurucusu ve işletmecisidir. Başvurucunun işyeri açma ve çalışma ruhsatı Burdur Belediye Başkanlığınca (Belediye) düzenlenmiştir. Ruhsata göre işletmenin faaliyet konusu kız apart işletmeciliğidir.

6. 20/2/2017 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla 6/5/2017 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği'nde22/1/2018 tarihinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişikliklere göre yetkili idarelerden otel, motel, pansiyon ve benzeri konaklama tesisi ruhsatı aldığı hâlde öğrenci barındırma hizmeti veren öğrenci yurdu, öğrenci pansiyonu, öğrenci apartları veya öğrenci stüdyo daireleri gibi çalıştırılan yerler 1/9/2018 tarihine kadar depreme dayanıklılık ve yangına karşı güvenlik önlemlerinin alındığına ilişkin olarak düzenlenen rapor ve başvuru formuyla kurum açmak üzere il veya ilçe millî eğitim müdürlüklerine müracaat etmelidir. Bahsi geçen düzenlemenin yer aldığı Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği'nin geçici 2. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"(5) (Değişik: 22/1/2018-2018/11277 K.) 6/5/2017 tarihinde İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğin 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen yetkili idareden otel, motel, pansiyon ve benzeri konaklama tesisi ruhsatı aldığı halde öğrenci barındırma hizmeti veren öğrenci yurdu, öğrenci pansiyonu, öğrenci apartları veya öğrenci stüdyo daireleri gibi çalıştırılan yerler 1/9/2018 tarihine kadar depreme karşı dayanıklılık ve yangına karşı güvenlik önlemlerinin alındığına dair düzenlenen raporlar ve ek-1'de yer alan özel öğrenci barınma hizmetleri kurumu açacaklar için başvuru formu ile kurum açmak üzere il veya ilçe millî eğitim müdürlüğüne müracaat ederler. Gerçek kişi kuruculardа lisans mezunu olma şartı aranmaksızın, müracaatı uygun görülenlere kurum açma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatı düzenlenir. Bu kurumlar, 1/8/2019 tarihine kadar binalarını bu Yönetmelikte belirlenen şartlara uygun hale getirirler. 1/10/2018 tarihine kadar bu fıkra hükümleri doğrultusunda kurum açma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatı almayan yerler, 5442 sayılı Kanun hükümleri uyarınca valilikçe kapatılır."

7. Burdur Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü bünyesinde 17/10/2018 tarihinde kurulan İzinsiz Eğitim ve Öğrenci Barınma Faaliyeti Gösteren Yerleri İzleme ve Koordinasyon Komisyonu (İzleme ve Koordinasyon Komisyonu) başvurucunun işletmecisi olduğu tesiste 25/10/2018 tarihinde incelemelerde bulunmuştur.

8. İzleme ve Koordinasyon Komisyonunca yapılan inceleme sonucunda dokuz öğrenciye barınma hizmeti verildiği, işyeri açma ve çalışma ruhsatının Belediye tarafından düzenlendiği, binanın yangına karşı uygun bir yangın merdiveni olmadığı, yangına karşı tedbir alınmadığı tespit edilmiştir. Bu tespitler İzinsiz Öğrenci Barındıran Yerleri İzleme ve Değerlendirme Formu isimli bir form ile tutanağa bağlanmıştır. Formda başvurucunun imzası da bulunmaktadır.

9. Bu arada başvurucunun Millî Eğitim Bakanlığından kurum açma izni almaksızın öğrenci barınma hizmeti verdiğinin anlaşılması üzerine ilgili mevzuat uyarınca çalışma ruhsatının iptal edilmesi için Burdur Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünce Burdur Belediye Başkanlığına (Belediye) 7/11/2018 tarihinde ruhsat iptali talebiyle yazı yazılmış ve başvurucunun çalışma ruhsatı Belediye tarafından 9/11/2018 tarihinde iptal edilmiştir.

10. İzleme ve Koordinasyon Komisyonunca yukarıda bahsi geçen tutanağa dayanılarak

3/7/2019 tarihinde bir İnceleme Raporu (Rapor) hazırlanmıştır. Raporda başvurucunun öğrenci barındırma şartlarını taşımayan bir binada izinsiz öğrenci barındırdığı belirtilmektedir. Raporun sonuç bölümünde işletmenin kapatılması ve idari para cezası uygulanması teklif edilmiş, rapor Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne (Genel Müdürlük) gönderilmiştir.

11. Genel Müdürlük bahsi geçen rapora dayanarak başvurucuya ait işletmede ilgili mevzuata aykırı olarak öğrenci barındırıldığı gerekçesiyle başvurucu hakkında 51.168 TL idari para cezası uygulanmasına karar vermiştir.

12. Başvurucu diğerlerinin yanı sıra Millî Eğitim İl Müdürlüğüne 1/10/2018 tarihinde bir dilekçe ile müracaat ederek işletmenin 1/8/2019 tarihine kadar yukarıda bahsi geçen Yönetmelik'te öngörülen şartlara uygun hâle getirileceğini beyan ettiğini ancak dilekçesi hakkında herhangi bir işlem yapılmadan idari para cezası uygulandığını ileri sürmüş; söz konusu cezanın iptali için Burdur Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurmuştur.

13. Başvurucunun itirazını değerlendiren Hâkimlik başvuruyu 18/3/2020 tarihinde reddetmiştir. Gerekçeli kararda; bahsi geçen Yönetmelik hükümleri çerçevesinde öğrenci barınma hizmeti veren kurumların ruhsat alma şartlarına eklemeler yapılarak ruhsat yetkisinin Millî Eğitim Bakanlığına bırakıldığı, ruhsat almak için gerekli şartların Yönetmelik'te açık ve anlaşılır şekilde düzenlendiği vurgulanmıştır. Öğrenci barındırma şartlarını taşımayan bir binada Millî Eğitim Bakanlığından izin almaksızın öğrenci barınma hizmeti sunulması nedeniyle uygulanan idari para cezasında hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

14. Hâkimlik kararında başvurucunun 1/10/2018 tarihli müracaatıyla işletmeyi ilgili Yönetmelik şartlarına uygun hâle getireceğini beyan ettiği ancak dilekçesi hakkında herhangi bir işlem yapılmadığı yönündeki itirazı hakkında da değerlendirmelerde bulunulmuştur. Buna göre işletmenin ilgili Yönetmelik şartlarına uygun hâle getireceğini beyan etse de şartları tam olarak yerine getirmediği belirtilmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...her ne kadar itiraz eden tarafından işyeri için belediyeden işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı alındığı, bütün işlemlerini resmi şekilde gerçekleştirdiği işyerinin yenilenen mevzuat çerçevesinde eksikliklerine dair kendisinin bilgilendirilmediğini belirterek itiraz etmiş ise de; dosya mevcudiyetinde yer alan 25/10/2018 tarihli izinsiz öğrenci barındıran yerleri izleme ve değerlendirme formu, 03/07/2019 tarihli inceleme raporu, 07/11/2018 tarihli Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ruhsat iptal talepli yazısı ve diğer belge içerikleri incelendiğinde, itiraz eden pansiyona Burdur Belediye Başkanlığınca işyeri açma ve çalıştırma ruhsatının verildiğinin sabit olduğu, değişen mevzuat hükümleri çerçevesinde öğrenci barınma hizmeti veren kurumların ruhsat alma şartlarına eklemeler yapılarak ruhsat yetkisinin Milli Eğitim Bakanlığına bırakıldığı, yetkili idareden pansiyon ruhsatı aldığı halde öğrenci barındırma hizmeti veren yerlerin Özel Öğrenci Barındırma Hizmetleri Yönetmeliği'nin geçici 2.maddesinin 5.fıkrasında açık ve net bir şekilde kaleme alınan düzenleme uyarınca söz konusu aranan şartları yerine getirerek kurum açma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatını yetkili kuruma başvurarak almaları gerektiği aksi halde 5661sayılı Yüksek Öğrenim Öğrenci Yurtları ve Aşevleri Hakkında Kanuna EK Kanun Ek 1.maddesinde belirtilen yasal düzenlenmesine göre açık, anlaşılır ve öngörülebilir olan kabahat içeriği ve yaptırımı olan idari para cezası uygulamasının kanunu bilmemek mazeret sayılmaz hükmü karşısında uygulanabilir olduğu, bu hususa ilaveten söz konusu düzenlemelere dair valilik ve milli

eğitim müdürlüğünce işletme sahiplerinin bilgilendirilmesi ile öğrenci barındırma hizmetini yürüttüğü sabit olan itiraz edenin bu faaliyetinin devamı için 01/10/2018 tarihli dilekçesi ile milli Eğitim Bakanlığından işyeri açma izni ve çalışma ruhsatı alacağını ve işyerinin mevzuat hükümlerine uygun hale getireceğini beyan ettiği, fakat ilgili mevzuatta istenilen şartların tam olarak yerine getirilmediği, bu sebeple başvurunun kabul edilmediği, işyerine dair eksikliklerin kendisine bildirilmediği itirazına karşılık 25/10/2018 tarihinde İzinsiz Öğrenci Barındıran Yerleri İzleme ve Değerlendirme Formunda işyerine dair tüm eksikliklere yer verilerek itiraz eden tarafından da bu formun imzalandığı, tüm bu hususlar çerçevesinde Milli Eğitim Bakanlığından izinsiz olarak Burdur Belediyesinden aldığı ruhsat ile izin koşulu sağlanmaksızın mevzuat hükümlerince öğrenci barındırma şartlarını taşımayan binada her ne ad altında olursa olsun öğrenci barınma hizmetlerine ilişkin faaliyetin ruhsatsız yürütüldüğü sabit olduğundan, idari para cezasına konu ihlalin itiraz eden tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmakla 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 28/8-a maddesi uyarınca idari yaptırım kararına yönelik itirazın reddine... [karar verilmiştir.]"

15. Başvurucunun karara itirazı Isparta 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 5/6/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

16. Başvurucu 10/7/2020 tarihinde başvuru yapılmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 27/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu1/10/2018 tarihinde Millî Eğitim İl Müdürlüğüne dilekçe verererekiş yeri açma izni alabilmesi için mevzuatta öngörülen şartları yerine getireceğini beyan ettiği hâlde bu dilekçe hakkında işlem yapılmadan idari para cezası yaptırımına maruz kalmasının hakkaniyete aykırı olduğunu, iddia ve itirazlarının yargı makamlarınca karşılanmadığını ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde ilgili mevzuat hükümlerine yer verilerek adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede bu mevzuat hükümlerinin dikkate alınması gerektiğinin değerlendirildiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

20. Başvurucu, idari para cezasının iptal edilmesi talebiyle Sulh Ceza Hâkimliğine yaptığı başvuruda ileri sürdüğü itirazların karşılanmamasından yakınmıştır. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

21. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi özellikle açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce yeterli bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59;Şah

Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

22. Mahkemelerin gerekçe sunma yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, § 56) davanın esas sorunlarının incelediği gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

23. Başvuru konusu olayda Hâkimlik başvurucunun Belediyeden aldığı işyeri açma ve çalışma ruhsatına dayanarak işletmekte olduğu tesiste (apart) öğrenci barındırdığı hâlde ilgili Yönetmelik'te öngörülen sürede gerekli şartların yerine getirilmediğini, işyeri açma ve çalışma ruhsatının yetkili kurumdan alınmadığını vurgulayarak başvurucu hakkında uygulanan idari yaptırım cezasında hukuka aykırılık bulunmadığını belirtmiştir. Hâkimlik, kararında işyeri açma ve çalışma izni alınması için hangi şartların yerine getirilmesi gerektiğinin ise Yönetmelik'te açık ve anlaşılır bir şekilde düzenlendiğinin altını çizmiştir. Hâkimlik; gerekçeli kararında, başvurucunun 1/10/2018 tarihinde Millî Eğitim İl Müdürlüğüne dilekçe vererek işyeri açma izni alabilmesi için ilgili Yönetmelik'te öngörülen şartları yerine getireceğini beyan etmiş olmasına rağmen dilekçesi hakkında herhangi bir işlem yapılmadan ceza uygulandığı yönündeki itirazını da karşılamıştır. Bu bağlamda 1/10/2018 tarihli dilekçede ilgili Yönetmelik şartlarının yerine getirileceği beyan edildiği hâlde bu şartların tam olarak yerine getirilmediğini, bu nedenle ruhsat başvurusunun kabul edilmediğini kararda belirtmiştir (bkz. §§ 13, 14). Buna göre Hâkimlik kararının idari para cezasının iptali için yapılan başvurunun sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddialara yeterli yanıt verdiği görülmüştür. Kanun yolu incelemesi sonucunda verilen kararda değerlendirme konusu hüküm ve gerekçesinin uygun bulunduğu dikkate alındığında gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TUNCAY SIRAKAYA

B. No: 2020/23047 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23047

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TUNCAY SIRAKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23047)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Tuncay SIRAKAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, eczane ile yapılan sözleşmenin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkını ihlali iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Ankara'da faaliyet gösteren eczanenin sahibi ve mesul müdürü olarak 1/4/2016 tarihli Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Kapsamındaki Kişilerin Türk Eczacılar Birliği (TEB) Üyesi Eczanelerden İlaç Teminine İlişkin Protokol (Protokol) kapsamında TEB ile imzaladığı Tip Sözleşme uyarınca SGK mensubu hastalara ilaç satışı yapmaktadır.

3. SGK, 20/10/2016 tarihinde başvurucunun reçete edilen ilaçları görüntülemek için kullandığı Medikal Ulak (Medula) sistemine erişimini engelleyerek başvurucuya gönderdiği 1/12/2016 tarihli yazı gereğince Tip Sözleşmenin feshedildiğini bildirmiştir.

4. Başvurucu sözleşmenin haksız şekilde feshedildiğinin tespiti ve Medula sisteminin kullanıma açılması talebiyle 14/12/2016 tarihinde Ankara 12. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 7/12/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiş, başvurucu istinaf talebinde bulunmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi (Daire), 27/9/2019 tarihinde istinaf talebinin esastan reddine karar vermiştir.

5. Başvurucunun temyiz talebi üzerine yapılan inceleme sonucunda Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 2/7/2020 tarihinde temyiz talebinin kesin olarak reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 20/7/2020 tarihinde öğrendiğini belirterek 17/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

9. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

10. Bu doğrultuda Hüseyin Aşkan kararında; kullanıcıların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma vb.) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

11. Bununla birlikte vekil ile işlemlerini takip ettiren başvurucular da UYAP üzerinden elektronik ortamda, haklarında sürdürülen yargılamalara ilişkin nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği andan itibaren kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânına sahiptir. Dolayısıyla başvurucular UYAP üzerinden yapacakları incelemede nihai kararın gerekçesini vekillerinden önce öğrenebilmektedir. Buna göre söz konusu durumda da dosyadan suret alınması hâlinde olduğu gibi başvuruculara gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilmelidir. Zira başvurucular nihai karardan vekillerine nazaran daha erken bir tarihte haberdar olmuştur. Buna bağlı olarak nihai kararın öğrenilmesi nedeniyle bireysel başvuru süresi bu tarihten itibaren başlar. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yoluna özgü olarak başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27; Hüseyin Aşkan, § 30; Ümran Özkan [GK], B. No: 2019/13338, 8/3/2023).

12. Somut olayda yargılama sürecinde nihai karar olan Yargıtay ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararın başvurucu tarafından 13/7/2020 tarihinde okunduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle başvurucu nihai kararı 20/7/2020 tarihinde öğrendiğini bildirmiş ise de başvurucunun UYAP üzerinden 13/7/2020 tarihinde başvuruya konu karara erişim sağlayarak kararı öğrendiği görülmüştür.

13. Başvurucunun Yargıtay ilamını UYAP üzerinden okuduğunun, bu kapsamda 13/7/2020 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 13/7/2020 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir.

14. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 13/7/2020 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra, 17/8/2020 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurusunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERHAN TUHAN

B. No: 2020/35978 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35978

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERHAN TUHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35978)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucu : Serhan TUHAN

Vekili : Av. Levent KAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kolluk görevlilerinin uyguladığı fiziksel şiddetten dolayı yaralanma meydana gelmesi ve bu olaya ilişkin yapılan yargılama sonucunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olaya ilişkin üç polis memuru 29/10/2018 tarihli Yakalama Tutanağı düzenlemiştir. Tutanakta başvurucunun imzası da vardır. Bu tutanağa göre sahibi olduğu motorsikletteki eksikler nedeniyle ceza alan başvurucu, ceza fişi yazılırken polis memurlarına argo ve edepsiz sözler söylemiş; uyarılmasına rağmen eylemine devam edip bağırmaya başlamıştır. Bunun üzerine yakalanmak istenen başvurucu polislere direnmiştir. Biber gazıyla müdahale edilen başvurucu, kelepçe takılırken polislere hakarette ve tehditte bulunmuştur. Üzerinde bulunan bıçağa el konulan başvurucu, polis merkezine götürülmüştür.

3. Olay hakkında Antalya Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) başlattığı soruşturmada

şüpheli sıfatıyla ifadesi alınan başvurucu; olay günü Antalya'da bir cadde üzerinde motosikletini park edip yemek yediği sırada dönerciye gelen, Yunus diye tabir edilen polis memurlarının motosikletinin plakasının olmaması ve piknikyaptığında kullandığı bıçağın motosikletinde bulunması nedeniyle ceza yazmak istediklerini, ekonomik durumunun kötü olduğunu söylemesi ve ceza yazmamalarını rica etmesi üzerine kendisine hakaret ettiklerini, direnmemesine rağmen biber gazı sıktıklarını, ellerini arkadan kelepçelediklerini ve kendisine fiziksel şiddet uyguladıklarını, bir polis memurunun edep yerine tekme attığını, diğer bir polis memurunun diziyle arkadan beline vurduğunu ileri sürmüş ve polis memurlarından şikâyetçi olmuştur.

4. Başvurucu hakkındaki sağlık raporları şöyledir:

i. Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesinden alınan 29/10/2018 tarihli Adli Olay Bildirim Formu'nda "Yüzün sağ tarafından sağ kulak, boyun ve ense sağ ... ...[okunamadı] kadar yaygın kızarıklık. Sol kulak ve sol ....[okunamadı] arkasında yer yer 1-2 adet kızarıklık. Peniste ağrı tarifliyor. BTM ile giderilir. Durum bildirir. Kati rapordur." tespitlerine yer verilmiştir.

ii. Antalya Eğitim ve Araştırma Hastanesinden alınan 30/10/2018 tarihli Adli Olay Bildirim Formu'nda darp veya cebir izi olmadığı belirtilmiştir.

5. Olay nedeniyle Başsavcılık ilki kolluk ihbar evrakı, diğerleriyse başvurucunun savcılığa sunduğu şikayet dilekçeleri nedeniyle üç ayrı soruşturma açmıştır. Bu soruşturmalara ilişkin aşamalar şöyledir:

- Başsavcılıkça kolluk ihbar evrakı üzerine başlatılan ilk soruşturma kapsamında olayın görüntülerine ilişkin olarak Komiser Yardımcısı S.T. ve polis memuru M.A.M. tarafından hazırlanan 30/10/2018 tarihli CD İnceleme Ve Çözümleme Tutanağı dosyaya kazandırılmıştır. Bu CD Tutanağı'nda Yunus diye tabir edilen polis memurlarınca başvurucuya kelepçe takılarak götürüldüğü dışında bir tespite yer verilmemiştir.

- Başsavcılık, yürütülen soruşturma neticesinde 16/11/2018 tarihli ek kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla ve kamera görüntüsü incelemesinden polis memurlarının başvurucuya yönelik zor kullanma yetkisi kapsamında görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullandıklarına dair eylemin tespit edilememesi ve müdahalenin başvurucunun direncini kırmaya yönelik olduğu gerekçesiyle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Bu karara karşı başvurucunun itiraz ettiği ileri sürülmediği gibi başvuru evrakında ve Ulusal Yargı Ağı Sistemi'ndeki (UYAP) soruşturma dosyasında da itiraza ilişkin bir belgeye rastlanmamıştır.

- Başsavcılık tarafından aynı soruşturma kapsamında düzenlenen 17/1/2019 tarihli iddianameyle, başvurucunun kamu görevlisine görevinden dolayı aleni hakaret, görevi yaptırmamak için direnme ve cinsel taciz suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması amacıyla kamu davası açılmıştır.

- Başvurucu hakkında kamu görevlisine görevinden dolayı aleni hakaret, görevi yaptırmamak için direnme ve cinsel taciz suçlarını işlediğinden bahisle açılan kamu davasında Antalya 22. Asliye Ceza Mahkemesinin yaptığı yargılamada alınan 14/10/2019 tarihli raporda bilirkişi, başvurucunun kendisine ceza fişi kesildikten sonra bir süre polis memurlarından biriyle gülerek sohbet ettiği, daha sonra çevredekilere bir şeyler söylediği, ardından polis memuru S.S.nin başvurucunun ellerini arkadan kelepçelediği, başvurucunun direnmeksizin kollarını uzattığı, elleri kelepçeli olarak kaldırıma oturtulan başvurucunun

kafasını polis memuru S.S.nin üç kere sertçe bastırdığı, bir ara ayağa kalkan başvurucunun kasıklarına sağ diziyle iki kere vurduğu, yere çöken başvurucunun sırtına da diziyle vurup biber gazı sıktığının görüntülerden belirlendiği ve rapor edildiği görülmüştür.

- Antalya 22. Asliye Ceza Mahkemesi yaptığı yargılama neticesinde 23/2/2022 tarihinde başvurucunun görevi yaptırmamak için direnme ve cinsel taciz suçları bakımından beraatine, hakaret suçu bakımından ise kendisine karşı işlenen kasten yaralama suçuna tepki olarak işlendiğinden ceza verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Antalya 22. Asliye Ceza Mahkemesi kesinleştiği görülen bu kararına gerekçe olarak yargılama kapsamında alınan bilirkişi raporunda başvurucunun polis memurları tarafından darbedildiğinin ve ellerinin arkadan kelepçelendiğinin görüldüğü, başvurucuya karşı kasten yaralama suçunu işledikleri gerekçesiyle polis memurlarının cezalandırılmalarına karar verildiği, dosyadaki tutanağı hazırlayan polis memurlarının resmî belgede sahtecilik suçunu -CD İnceleme Tutanağı'nın görüntülerin tahrif edilerek veya kısmen gözardı edilerek polis memurları lehine düzenlenmesi sebebiyle- işledikleri iddiasına ilişkin yargılamayı yapan Ağır Ceza Mahkemesinin beraat kararı vermesine rağmen karar gerekçesinde olay yerindeki görevli polis memurlarının başvurucuya karşı görevlerini aşan etkili eylemde bulundukları tespitine yer verdiğini göstermiştir.

- Başvurucu, vekili aracılığıyla 28/11/2018 tarihinde Başsavcılığa ilettiği dilekçeyle yukarıdaki soruşturmada alınan CD Tutanağı'nı hazırlayan Komiser Yardımcısı S.T. ve polis memuru M.A.M.den CD Tutanağı'nı taraflı hazırladıkları ve bazı görüntülere bilinçli olarak yer vermedikleri gerekçesiyle resmî belgede sahtecilik suçunu işledikleri yönünde şikâyetçi olmuştur. Başsavcılık, bu şikâyet üzerine başlatılan soruşturma kapsamında 14/12/2018 tarihli bilirkişi CD-DVD çözüm raporu alınmıştır. Bu raporda bir polis memurunun başvurucuya kelepçe taktığının, başvurucunun buna mukavemet göstermediğinin, buna rağmen polisin başvurucuyu kaldırıma diz çöktürdüğünü ve ara sıra başına bastırdığını, çömelmekten yorulan başvurucunun ayağa kalkması üzerine polisin başvurucunun kasıklarına tekme attığı ve tekrar çömeldikten sonra da diziyle omuzuna vurduğunun tespit edilmesi üzerine Başsavcılık 7/2/2019 tarihinde -şikâyet dilekçesinde CD Tutanağı'nı düzenleyen Komiser Yardımcısı S.T. ve polis memuru M.A.M.den yakınılmışsa da- polis memurları S.S. ve Y.S.nin başvurucuya tekme atarak basit tıbbi müdahaleyle tedavi edilebilecek şekilde başvurucuyu yaraladıkları gerekçesiyle basit yaralama suçundan cezalandırılmaları talebiyle iddianame düzenlemiştir.

- Antalya 28. Asliye Ceza Mahkemesi gerçekleştirilen yargılama neticesinde 21/9/2020 tarihinde sanık polis memurları S.S. ile Y.S.nin kasten basit yaralama suçunu işledikleri sonucuna varılarak 3.000 TL adli para cezasıyla cezalandırılmalarına ve sanık polis memuru Y.S. hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir. Bu kararı başvurucu vekili karar duruşmasında hazır bulunduğundan tefhim ile aynı tarihte öğrenmiştir. Karar sanık polis memuru S.S. yönünden kesindir. Sanık polis memuru Y.S. hakkındaki HAGB kararına karşı başvurucunun 25/9/2020 tarihinde ileri sürdüğü itiraz ise 13/11/2020 tarihinde reddedilmiş ve bu kararı başvurucu vekili 16/11/2020 tarihinde UYAP üzerinden öğrenmiştir. Başvurucu, ilk bireysel başvurusunu 11/11/2020 tarihinde, henüz sanık polis memuru Y.S. Hakkındaki HAGB kararına karşı ileri sürdüğü itirazı neticelenmeden gerçekleştirmiştir.

- Başvurucu vekili aracılığıyla 19/11/2018 tarihinde Başsavcılığa ilettiği dilekçe ile olay günü başvurucuya fiziksel şiddet uygulayan polis memurları Y.S., S.S. ve İ.D.den şikâyetçi olmuştur. Başsavcılık 27/2/2019 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

Başsavcılık bu kararına gerekçe olarak iddialarla ilgili önceki soruşturmada ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini, dolayısıyla yaralama olayı ile ilgili daha önceden yapılan bir soruşturma ve verilen karar olduğunu göstermiştir. Başvurucunun karara yaptığı itiraz, Antalya 22. Asliye Ceza Mahkemesi dosyasında yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen raporda olay görüntülerinde herhangi bir direnci olmamasına rağmen şüpheli polis memurlarının başvurucunun kafasına bastırdığının, dizleriyle kasıklarına vurduğunun ve biber gazı sıktığının tespit edilmesi nedeniyle Sulh Ceza Hâkimliğince kabul edilerek kovuşturmaya yer olmadığı kararı kaldırılmıştır.

- Başsavcılık, yeniden başlatılan soruşturma neticesinde 26/12/2019 tarihli ek kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla ve bilirkişi tarafından çözümü yapılan kamera görüntülerinden başvurucuya karşı soruşturmaya konu yaralama eylemini gerçekleştiren şahsın, hakkında atılı suçtan iddianame tanzim edilecek S.S. olduğu ve polis memurları Y.S. ve İ.D.nin herhangi bir eylemi bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Bu karara karşı başvurucunun itiraz ettiği ileri sürülmediği gibi başvuru evrakında ve UYAP'taki soruşturma dosyasında itiraza ilişkin bir belgeye rastlanmamıştır.

- Başsavcılık aynı soruşturmada 27/12/2019 tarihli iddianameyle polis memuru S.S.nin başvurucuya karşı gerçekleştirdiği eylemleri nedeniyle kamu görevlisinin sahip olduğu nüfuzu kötüye kullanması suretiyle basit yaralama suçundan cezalandırılmasını istemiştir.

- Antalya 9. Asliye Ceza Mahkemesi, gerçekleştirdiği yargılama neticesinde 2/12/2020 tarihinde aynı olay ve aynı sanık hakkında Antalya 28. Asliye Ceza Mahkemesinde yargılama yapıldığı gerekçesiyle mükerrer açılan davanın reddine karar vermiş, bu karar istinaf incelemesi sonrası kesinleşmiştir. Başvurucu vekili istinaf kararını 3/1/2022 tarihinde öğrenmiş, kişi yönünden irtibat olması nedeniyle bu dosya ile birleştirilmesine karar verilen 2022/20233 numaralı ikinci bireysel başvuruyu 17/1/2022 tarihinde yapmıştır.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

7. Kişi yönünden irtibatı olması nedeniyle 2022/20233 numaralı bireysel başvuru dosyasının bu dosya ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; polis memurlarının kendisine fiziksel şiddet uyguladığını, bu fiziksel müdahalenin görüntülerle ve raporlarla net olarak ortaya konulduğunu, buna rağmen yargılama sonunda kamu görevlilerinden biri hakkında HAGB kararı, diğeri hakkında ise sadece adli para cezası verildiğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, olayla ilgili yapılan soruşturma ve kovuşturma süreci özetlenerek Anayasa Mahkemesinin içtihadına yer verilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi S.D. (B. No: 2013/3017, 16/12/2015, § 69)

kararında bir soruşturma veya yargılama sürecinde kovuşturmaya yer olmadığı, beraat,

mahkûmiyet veya HAGB kararlarıyla farklı zamanlarda neticelenmiş aşamalar olması durumunda, anılan aşamaların tek bir olay bazında farklı kişilerin sorumluluklarına yönelik olduğu gözetildiğinde soruşturmaların bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekebileceği sonucuna varmıştır. Somut başvuruda da başvuruya konu olayın tek bir olay olup soruşturmaların bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği, başvurunun yine bir bütün olarak süresinde yapıldığının kabul edilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal etmektedir. Kesin gerekli olduğu hâllerde bile güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 81, 82).

14. Gözaltı veya tutukluluk gibi bireyin devletin kontrolü altında bulunduğu sırada bir yaralanma olayı meydana gelmişse bu olaya ilişkin olarak tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirme yükümlülüğü yetkili makamlara aittir (S.D., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 90; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95). Bunun sebebi bu tür olaylarda gerçekleşme şartlarına ilişkin bilgilerin çoğunlukla yetkili makamların erişiminde olmasıdır (Ferit Kurt ve diğerleri, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74).

15. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bir kimsenin devlet görevlilerinin 17. maddenin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir bir iddiada bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci, gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık olmalı; mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli; soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Ayrıca yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103; S.D.,§§ 111-114; Veli Saçılık (2), B. No: 2018/24614, 18/10/2022, § 16).

16. Olası cezai sorumluluğun tespiti adına soruşturma sonrasında kovuşturma aşamasına geçilmiş ise bu aşama da Anayasa'nın 17. maddesinin gereklerine cevap verebilmelidir. Bütün kovuşturmaların mahkûmiyet veya belirli bir cezayla sonuçlanmasına yönelik kesin bir zorunluluk bulunmamaktadır ancak hiçbir koşul altında fiziksel ve ruhsal bütünlüğe yapılan ağır saldırıların cezasız kalmasına, affa ya da zamanaşımına uğramasına izin verilmemeli; sorumlulara yaptırım uygulamakta kararlı olunmalı ve suçun ağırlık derecesi ile hükmedilen ceza arasında açık bir orantısızlığın bulunmamasına dikkat edilmelidir. Aksi hâlde devlet, kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini idari ve yasal mevzuat aracılığıyla koruma konusundaki pozitif yükümlülüğünü yerine getirmemiş olur (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Şenol Gürkan, B. No: 2013/2438, 9/9/2015, §§ 84, 105).

17. Olay günü yol kenarında park ettiği motosikletinde eksikler olması nedeniyle trafik

cezası kesilmek istenilen başvurucuyu bazı polis memurlarının basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde yaraladığı Mahkemece tespit edilerek bu sanıkların kasten yaralama suçunu işledikleri sonucuna varılmış ve adli para cezasıyla cezalandırılmalarına karar verilerek bir polis memuru hakkındaki mahkûmiyet hükmünün açıklanması geri bırakılmıştır.

18. Somut olayda yargı mercileri, kötü muamele yasağına yönelik ihlallerin önlenmesindeki önemli rollerine aykırı suretle yargılamanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi konusunda göstermeleri gereken hassasiyeti göstermemiş ve sonuç olarak bir sanık hakkında adli para cezasına hükmedilirken diğer sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Bu sonucun, başvurucunun mağduriyetinin ortadan kaldırılmasında yetersiz kaldığı gibi benzer ihlallerin önlenebilmesi bakımından da caydırıcı olmadığı açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Fatmanur Cantürk, B. No: 2019/9503, 11/5/2023, § 42). Bu bakımdan kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutları ihlal edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan muamelelerle ilgili değerlendirmelerine göre başvurucunun yaralanmasına neden olan muamele, insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muamele olarak kabul edilebilir (bahsi geçen muamelelerle ilgili ayrıntılı açıklamalar için birçok karar arasından bkz. S.D., § 84-88; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, §§ 90-94).

19. Açıklanan gerekçe ile Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucunun keyfî olarak özgürlüğünden yoksun bırakıldığı ifade ederek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150) kararları doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında talebi dikkate alınarak net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Antalya 28. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2019/143, K.2020/379) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ESRA ÖZKIR

B. No: 2020/37863 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/37863

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ESRA ÖZKIR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/37863)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Esra ÖZKIR

Vekili : Av. Erdi UÇAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ilk derece mahkemesinin boşanma kararı yönünden kısmi kesinleştirme yapmaması nedeniyle evlenme hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu 10/11/2015 tarihli dilekçesiyle Antalya 6. Aile Mahkemesinde (Mahkeme) evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayalı boşanma davası açmıştır. Başvurucu, boşanma ile birlikte maddi ve manevi tazminat, müşterek çocuğun velayeti, iştirak nafakası ve mal rejiminin tasfiye edilmesi taleplerinde bulunmuştur. Başvurucunun eşi (H.İ.) tarafından 8/12/2015 tarihinde evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayalı karşı dava açılmıştır. H.İ. boşanma, maddi ve manevi tazminat ile müşterek çocuğun velayetinin kendisine verilmesi talebinde bulunmuştur. Mahkeme 1/2/2017 tarihinde tarafların boşanmalarına, maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine, müşterek çocuğun velayetinin başvurucuya verilmesine, müşterek çocuğun ihtiyaçları için başvurucuya iştirak nafakası ödenmesine, mal rejiminin tasfiyesi davasının tefrik edilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; tarafların evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına eşit kusurlu

davranışlarıyla sebep olduğu ve evliliğin devamında taraflar ve çocuk için bir menfaat kalmadığına işaret edilmiştir.

3. Başvurucu, anılan karara karşı 14/3/2017 tarihli dilekçesiyle Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesine (Daire) istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstinaf dilekçesinde; Mahkemenin davaya ve karşı davaya ilişkin kararının istinaf incelemesi neticesinde tamamen kaldırılmasını, yeniden yargılama yapılarak talepleri doğrultusunda davasının kabul edilmesini, karşı davanın ise reddedilmesini talep etmiştir. H.İ. 4/4/2017 tarihli istinaf dilekçesinde mahkeme kararının kaldırılarak Dairece yeniden yargılama yapılmasını talep etmiştir.

4. Daire 9/5/2017 tarihinde, mahkemelerin tüm kararlarının gerekçeli olmasının anayasal bir zorunluluk olduğunu belirterek davanın yeniden görülmesi için Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

5. Mahkemece 4/10/2017 tarihinde tarafların boşanmalarına, maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine, müşterek çocuğun velayetinin başvurucuya verilmesine, müşterek çocuğun ihtiyaçları için başvurucuya iştirak nafakası ödenmesine karar verilmiştir. Başvurucu, anılan karara karşı 21/11/2017 tarihli dilekçesiyle Daire nezdinde istinaf başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu istinaf dilekçesinde; karşı davanın reddine, maddi ve manevi tazminat taleplerinin kabulüne, daha yüksek miktarda iştirak nafakasına hükmedilmesini istemiştir. H.İ. 30/11/2017 tarihli istinaf dilekçesinde; davanın reddine, maddi ve manevi tazminat taleplerinin kabulüne, müşterek çocuğun velayetinin babasına verilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

6. Daire 8/10/2018 tarihinde tarafların istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Başvurucu 26/11/2018 tarihli dilekçesiyle karşı davanın kabulü, kusur belirlemesi, tazminat taleplerinin reddi ve iştirak nafakasının miktarına ilişkin; H.İ. ise 17/12/2018 tarihli dilekçesiyle davanın kabulü, ferileri ve kendi tazminat taleplerinin reddine ilişkin olarak anılan karara karşı Yargıtay 2. Hukuk Dairesine (Yargıtay) temyiz başvurusunda bulunmuştur. Yargıtay 14/9/2020 tarihli kararıyla Mahkemenin 1/2/2017 tarihinde verdiği ilk hükümde davanın boşanma yönünden kabulüne ilişkin kısmın taraflarca istinaf edilmeden kesinleştiği, Dairece bu husus gözetilerek bir karar verilmesi gerekirken istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmesinin yerinde olmadığı gerekçesiyle Dairenin 8/10/2018 tarihli kararının bozulmasına karar verilmiştir.

7. Yargıtayın bozma kararı sonrası Mahkemece 26/10/2020 tarihinde kesinleşme şerhi düzenlenerek kararın boşanma yönünden 15/3/2017 tarihinde kesinleştiği belirtilmiştir.

8. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgilere göre başvurucu tarafından 21/2/2020 tarihinde Antalya 5. Aile Mahkemesinde, H.İ. tarafından 19/5/2020 tarihinde Antalya 11. Aile Mahkemesinde olmak üzere başvurucu ve H.İ.nin birbirlerine karşı zina nedeniyle boşanma davası açtığı görülmüştür. Bozma sonrası üç davanın birleştirilerek yargılama sürecine devam edildiği tespit edilmiştir.

9. UYAP evrak işlem kütüğünde yapılan inceleme sonucunda tespit edildiği üzere başvurucu vekili, kesinleşme şerhini 27/10/2020 tarihinde gördükten sonra 24/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

10. Başvurucu, Mahkemenin boşanmaya ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; başvurucu tarafından kararın boşanma yönünden kesinleştirilmesinin Mahkemeden talep edilmediği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

12. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Evlenme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

13. Başvurucu, mahkemenin kararı boşanma yönünden kesinleştirmemesi nedeniyle kanun yolu aşamasında H.İ. ile evli kaldıklarını, kendilerine yeni bir hayat kuramadıklarını, evlenme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; başvurucu her ne kadar boşanma yönünden kısmi kesinleştirme yapılmadığı için yargılama sürecinde evlenme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de başvurucunun kendisinin Mahkemeden bu yönde bir talebinin olmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Başvurucunun iddiaları Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki evlenme hakkı yönünden incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Evlenme hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 12. maddesinde ayrıca düzenlenmiş olup bu hak Sözleşme'nin 8. maddesinde yer verilen özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile yakından ilişkilidir. Anayasa'da ise evlenme hakkı ile ilgili açık bir normatif düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte bu hakkın Anayasa'da yer verilen bazı hükümlerde mündemiç olduğunun kabulü mümkündür. Bu bağlamda Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri, evlenme ve aile kurma hakkı açısından önemli birer normatif dayanaktır. Zira evlenmek veya evlenmemek kişinin özel hayatının ve aile hayatının bir parçasını oluşturmakta, bu yönüyle söz konusu hak Anayasa'nın 20. maddesinde yer verilen özel ve aile hayatına saygı hakkının bir görünümünü oluşturmaktadır (D.K., B. No: 2015/11159, 25/9/2019 § 57).

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, uzun sürdüğü iddia edilen boşanma davası sürecinde başvurucunun yeni bir evlilik gerçekleştirmesine imkân sağlanmaması yönündeki şikâyetini evlilik hakkı yönünden de incelemiş ve boşanma işlemlerinin makul bir süre içinde

tamamlanmaması gibi hakkın özünü zedeleyecek nitelikteki koşulların bazı durumlarda Sözleşme'nin 12. maddesi bağlamında sorun oluşturabileceğini belirtmiştir (Aresti Charalambous/Kıbrıs, § 56).

18. Anayasa Mahkemesi, S.A. kararında boşanma davasında verilen kararın kesinleştirmesine ilişkin işlemlerde evlenme hakkının özünü zedeleyecek şekilde gerekli özen yükümlülüğünün gösterilmemesi ve işlemlerin makul bir sürede tamamlanmaması nedeniyle başvurucunun evlenme/aile kurma hakkına ilişkin devlet tarafından üstlenilmesi gereken pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediğini değerlendirilmiştir (S.A., B. No: 2017/40199, 8/9/2020)

19. Somut olayda; Mahkemece dava ve karşı davanın kabulü ile tarafların boşanmalarına ve boşanmanın ferilerine ilişkin karar verilmiştir. Tarafların istinaf kanun yoluna başvurması üzerine Dairece yapılan inceleme sonucunda kararın anayasal bir zorunluluk olan ilgili ve yeterli gerekçeden yoksun olması nedeniyle kaldırılmasına karar verilmiştir. Mahkemece tekrar karar verildikten sonra taraflarca yapılan istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir. Tarafların Daire kararına karşı yaptığı temyiz başvurusu sonucunda Yargıtayca mahkemenin kararının boşanma yönünden kesinleştirilmiş olması gerekirken Dairece bu hususun gözetilmemesi gerekçe gösterilerek bozma kararı verilmiştir. Yargıtay'ın bozma kararı sonrası Mahkemece kesinleştirme işlemi yapılmıştır.

20. Başvurucu, boşanma kararının kesinleştirilmemesi nedeniyle kanun yolu incelemesi sürecinde medeni halinin evli olarak görüldüğünü ifade etmiştir. Öte yandan, başvurucunun 14/3/2017 tarihli istinaf dilekçesi incelendiğinde; davaya ve karşı davaya ilişkin kararın istinaf incelemesi neticesinde tamamen kaldırılmasını, yeniden yargılama yapılarak talepleri doğrultusunda davasının kabul edilmesini, karşı davanın ise reddedilmesini talep ettiği, H.İ.nin 4/4/2017 tarihli istinaf dilekçesinde ise mahkemenin kararının kaldırılarak Dairece yeniden yargılama yapılmasını talep ettiği görülmektedir.

21. Somut olayda mahkeme kararının salt boşanmanın ferilerine ilişkin kısmı değil tamamı istinaf edilmiştir. Öte yandan boşanma kararı istinaf edilmeseydi dahi 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 355. maddesinde bölge adliye mahkemesine kamu düzenine aykırılık tespit ettiği durumda resen inceleme yapma yetkisi tanınmıştır. Somut olayda, Dairece kamu düzenine ilişkin bir mesele olarak mahkemelerin her türlü kararının gerekçeli olmasına ilişkin Anayasal zorunluluğa işaret edilerek mahkeme kararının kaldırıldığı görülmektedir.

22. Yargıtayca boşanma yönünden kısmi kesinleştirme yapılması gerekliliğine ilişkin bozma kararı verildikten sonra Mahkemece kesinleştirme işleminin yapıldığı ve başvurucu tarafından bu hususun bireysel başvuru konusu edildiği görülmektedir. Öncesinde başvurucunun Mahkemeden kısmi kesinleştirme yapılmasını talep ettiğine ilişkin bir belge tespit edilmemiştir.

23. Tarafların istinaf dilekçelerinde yer alan beyanları, 6100 sayılı Kanun'da bölge adliye mahkemelerine kamu düzenine ilişkin hususları resen gözetme yetkisinin verilmiş olması ve başvurucunun mahkemeden kararın boşanma yönünden kesinleştirilmesini talep ettiğine ilişkin bir belgenin tespit edilmediği dikkate alındığında; Mahkemece kısmi kesinleştirme yapılmamasının pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği şeklinde yorumlanması kabul edilemez.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata

saygı hakkı kapsamındaki evlenme hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata saygı hakkı kapsamındaki evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki evlenme hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BANOVSHA HUMBATALIYEVA

B. No: 2020/38153 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/38153

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BANOVSHA HUMBATALIYEVA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/38153)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Banovsha HUMBATALIYEVA

Vekili : Av. Ahmet YAŞAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yurt dışına çıkma yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirine karar verilmesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuruya Konu Süreç

2. Başvurucu Azerbaycan, başvurucunun eşi (müteveffa), Türk uyruklu Alman vatandaşıdır. Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) 31/1/2017 tarihinde posta yoluyla gönderilen mektup içeriklerinde Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) ilişkin yargılamalarda görev alan hâkim ve savcılara yönelik tehdit içeren ifadelerin tespiti üzerine Başsavcılıkça soruşturma başlatılmıştır. Anılan soruşturma sırasında mektuplar üzerinde müteveffanın parmak izinin tespit edildiği iddiasıyla Başsavcılığın talebi üzerine Bayburt Sulh Ceza Hâkimliğince (Sulh Ceza Hâkimliği) 21/6/2017 tarihinde müteveffa hakkında tutuklamaya yönelik yakalama kararı çıkarılmıştır.

3. 20/6/2017 tarihinde Türkiye'ye giriş yapmakta iken havalimanında yakalanarak gözaltına

alınan müteveffa, 22/6/2017 tarihinde şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde mektupları kendisinin gönderdiğine ilişkin suçlamaları inkâr etmiş, hakkında aynı gün Sulh Ceza Hâkimliğince tutuklama kararı verilmiştir.

4. Başsavcılıkça müteveffa hakkında, imzasız mektupla veya özel işaretlerle tehdit suçundan 5/1/2018 tarihinde iddianame düzenlenmiştir. Kovuşturmayı yürüten Bayburt Asliye Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) 5/2/2018 tarihli duruşmada müteveffanın tahliyesine, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesi uyarınca imza başvurusu ve yurt dışına çıkmama şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir.

5. Müteveffa, ailesiyle birlikte Almanya'da ikamet ettiğini, yurt dışı çıkış yasağı nedeniyle evine dönemediğini, bu durumun aile bütünlüğüne zarar verdiğini yargılama safahatında ileri sürmüştür. Ceza Mahkemesince 2/3/2018 ve 30/4/2018 tarihli duruşmalarda herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin yurt dışı çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbirinin devamına karar verilmiştir.

6. Ceza Mahkemesi 28/6/2018 tarihinde müteveffanın beraatine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; karşılaştırmalı parmak izi incelemesi sonucunda mektuplarda bulunan izle başvurucudan alınan örnek arasında benzerlik tespit edilemediğine, atılı suçun müteveffa tarafından işlendiğinin sabit olmadığına işaret edilmiştir. Bununla birlikte yurt dışı çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbirinin kararın kesinleşmesine kadar devam etmesine herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin karar verilmiştir.

7. Cumhuriyet savcısının istinafı üzerine Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesi (Daire) ekspertiz raporları arasındaki çelişkinin giderilmediği gerekçesiyle anılan kararın bozulmasına 5/11/2018 tarihinde karar vermiştir. Bozma sonrasında müteveffa adli kontrol tedbirine itirazlarını devam ettirmiştir. Ceza Mahkemesi 21/2/2019, 11/4/2019, 13/6/2019, 11/7/2019 ve 24/10/2019 duruşmalarda herhangi bir gerekçe göstermeksizin "yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrolün şu aşamada devamına" veyahut "sanığın adli kontrolün kaldırılması yönündeki talebinin reddine" şeklindeki ara kararlarıyla müteveffanın itirazlarının reddine karar vermiştir. Ceza Mahkemesi 24/9/2020 tarihli duruşmada dosya kapsamında delillerin henüz tamamlanmadığı, suç vasfı ve sanığın kaçma şüphesinin bulunduğu hususlarını gerekçe göstererek yurt dışı çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbirinin kaldırılması talebinin reddine karar vermiştir. Müteveffanın anılan karara itirazı, Bayburt Ağır Ceza Mahkemesince (Ağır Ceza Mahkemesi) kararda usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle 1/10/2020 tarihinde reddedilmiştir.

8. Müteveffa, nihai hükmü 7/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 12/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

9. Müteveffanın 15/11/2021 tarihinde ölmesi nedeniyle Ceza Mahkemesince 7/12/2021 tarihinde davanın düşmesine karar verilmiş, 14/3/2022 tarihinde karar kesinleşmiştir.

10. Müteveffanın eşi 24/11/2023 tarihli dilekçesiyle başvuruya devam edeceğini bildirmiş olup dosyaya başvurucu sıfatıyla eklenmiştir.

11. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu; müteveffa hakkında ailesi Almanya'da yaşamasına rağmen yurt dışı çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbirine karar verilmesi nedeniyle müteveffanın aile bütünlüğünün bozulduğunu ileri sürmüştür. Bununla birlikte bilgisayar mühendisi olan müteveffanın Almanya'dan aldığı iş teklifini anılan tedbir nedeniyle değerlendiremediğini belirtmiş, adli kontrol tedbirinin kaldırılması talebiyle yapılan başvuruların matbu gerekçelerle reddedildiğinden yakınmıştır.

13. Bakanlık görüşünde; Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda koruma tedbiri uygulandığı anda görünüşte haklılık ölçütünden hareket ederek değerlendirme yaptığı hususuna işaret edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

14. Başvuruya konu yurt dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirinin esas olarak yerleşme ve seyahat hürriyeti kapsamında kaldığı açıktır. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (4) No.lu Protokol'e Türkiye'nin taraf olmadığı hatırlatılarak anılan protokolde yer alan "Serbest dolaşım özgürlüğü"nün ortak koruma alanına girmediği açıklanmıştır (birçok karar arasından bkz. Mehmet Takımsu, B. No: 2016/63712, 7/11/2013, §§ 78-80; Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 53; Fevzi Doğaner, B. No: 2014/6453, 20/12/2017, § 14; Onur Can Taştan [GK], B. No: 2018/32475, 27/10/2021, § 48). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında olmayan bazı hakların ortak koruma alanı içinde yer alan temel haklarla esaslı şekilde ilişkili olması durumunda ilgili haklarla bağlantı kurularak inceleme yapılmasının mümkün olduğunu da açıklamıştır (ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Özgür Sevgi Göral, B. No: 2014/12112, 4/10/2017; özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı bağlamında bkz. Şengül Tükel, B. No: 2018/12456, 12/1/2022, § 40). Nitekim Anayasa Mahkemesi Yağmur Erşan ve Onur Can Taştan kararlarında, esasen seyahat özgürlüğü kapsamında kalan pasaport iptalinin, Latife Akyüz ve Hakkı Gök kararlarında ise yurt dışına çıkış yasağı öngören adli kontrol tedbirinin belirli şartların varlığı hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenebileceğini kabul etmiştir (ayrıntılı açıklamalar için bkz. Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 39, 40, 47-51; Onur Can Taştan, §§ 39, 40, 47-51; Latife Akyüz, B. No: 2016/50822, 7/9/2021, 36-38 §§; Hakkı Gök, B. No: 2017/33469, 3/11/2022, §§ 31-33). Somut olayda adli kontrol kararının verildiği tarih itibarıyla ailesiyle birlikte Almanya'da yaşayan müteveffanın yurt dışına çıkışının yasaklanmasının aile hayatını ilgilendirdiği dolayısıyla tedbirin başvurucunun özel hayatına ve aile hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşılmaktadır. Bu durumda sonuca dayalı nedenlerle başvurunun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Latife Akyüz, § 38; Hakkı Gök, § 33).

15. Her ne kadar Ağır Ceza Mahkemesinin 1/10/2020 tarihli itirazın reddi kararında, kararın kesin olduğu belirtilmiş ve bireysel başvuru anılan kararın öğrenilmesinden itibaren otuz günlük süre geçtikten sonra yapılmış ise de adli kontrol tedbirleri mahiyeti gereği müdahale devam ettiği sürece itiraz konusu yapılabilen kararlardandır. Somut olayda müteveffanın uzun süredir ailesi ile birlikte Almanya'da yaşadığı ve çalıştığı gözetildiğinde bilhassa müteveffa hakkında uygulanan yurt dışına çıkamama şeklindeki tedbirin müteveffanın kişisel, sosyal ve mesleki ilişkilerine olumsuz etkisinin olduğunu kabul etmek gerekir. Anılan müdahalenin müteveffanın özel hayatına ciddi şekilde etki etmesi ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaşması nedeniyle başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz.

Latife Akyüz, § 38; Hakkı Gök, § 33; Hasan Hüseyin Güney, B. No: 2019/32372, 23/5/2023, § 14).

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Ailesiyle birlikte başka bir ülkede yerleşik olan müteveffa hakkında yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanması özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturmaktadır. Söz konusu müdahalenin 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesine istinaden gerçekleştirildiği görüldüğünden kanuni dayanağı bulunmaktadır. Ayrıca müdahalenin kamu düzeninin sağlanması meşru amacı ile yapıldığı görülmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Latife Akyüz, §§ 43-45; Hasan Hüseyin Güney, § 16). Bu belirlemelerin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı irdelenecektir.

18. Genel olarak adli kontrol, işlediği iddia olunan bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde belirli yükümlülükler yüklenerek adli makam ve mercilerin denetimi ve kontrolü altına sokulmasıdır. Adli kontrol koruma tedbiri, tutuklamaya göre kişi özgürlüğünü daha az kısıtladığı ve sanık tutuklanmaksızın muhakemenin yapılabilmesini sağladığı için tutuklama yerine geçmek üzere ihdas edilmiştir. Böylelikle ilgili, bütünüyle özgürlüğünden yoksun bırakılmaksızın denetim altında tutulabilmektedir. Tutuklamaya alternatif bir koruma tedbiri olan adli kontrol, bu özelliğiyle tutuklamaya ancak istisnai hâllerde başvurulması kuralının işlerlik kazanmasına katkıda bulunmakta; tutuklamanın son çare olma özelliğini ortaya koymaktadır (Hülya Kar [GK], B. No: 2015/20360, 27/2/2019, §§ 18, 50; ayrıca bkz. Latife Akyüz, § 46; Hakkı Gök, § 42). Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinde, aynı Kanun'un 100. maddesinde belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde tutuklama yerine adli kontrol kararı verilebileceği açıkça düzenlenmiştir. Bu durumda anılan mevzuat hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, adli kontrol kararı verilebilmesi için kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması gerekir. Elbette uygulanan tedbirin hukuka uygun olduğunu söyleyebilmek için öncelikle suç şüphesinin ve uygulanma nedeninin denetime elverişli olacak şekilde yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Aret Demirci, B. No: 2018/30446, 8/2/2024, § 17).

19. Nitekim Anayasa Mahkemesi; mahkemelerin koruma tedbiri kararlarında lehte ve aleyhte ileri sürülen bütün delilleri incelemek ve temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahaleye katlanmayı gerektirecek nitelikte kamu yararını haklı kılan gerçek bir ihtiyacın varlığını göstermek zorunda olduklarını, süregelen koruma tedbirlerinin devamına ilişkin olarak verilen kararlarda da tedbirin devamını haklı kılan gerekçelerin gösterilmesi ve çatışan menfaatler arasında adil dengenin korunması gerektiğini ifade etmiştir (Hülya Kar, §§ 29, 30, 35; ayrıca bkz. Latife Akyüz, §§ 49-52, 56; Hakkı Gök, §§ 51, 52). Ayrıca Anayasa Mahkemesi Hülya Kar ve Latife Akyüz başvurularında başvuruya konu adli kontrol koruma tedbirinde olduğu gibi tüm koruma tedbirlerinin geçici olduğunu, herhangi bir tedbirin ilanihaye veya herhangi bir kriterden bağımsız olarak süreklilik arz eder biçimde uygulanmasının mümkün olmadığını vurgulamış; süregelen bir koruma tedbirinin durumun gerektirdiğinden daha uzun sürdüğünün anlaşıldığı durumlarda tedbir nedeniyle müdahale edilen anayasal hakların ihlalinin söz konusu olabileceğini belirtmiştir. Anılan kararda, tedbirin türü ve kapsamı konusunda derece mahkemelerinin geniş takdir hakkının bulunduğu ancak yürütülen bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında alınan koruma

tedbiri ile hedeflenen amaca ulaşmak için hakların daha az sınırlanmasını sağlayacak alternatif yolların bulunup bulunmadığının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (Hülya Kar, §§ 25-28, 44; Latife Akyüz, §§ 48-51, 58; Hakkı Gök, §§ 44-47, 54; Hasan Hüseyin Güney, § 17).

20. Bu bağlamda özellikle yurt dışına çıkamamak şeklindeki adli kontrol tedbirinekarar verilirken kişinin yurt dışındaki ailevi, kişisel ve mesleki bağları ile kişiye isnat edilen suçun niteliği, delil durumu ve mahkûmiyet hâlinde alacağı cezanın ağırlığı birlikte değerlendirilerek adli kontrol tedbirinden beklenen kamusal menfaat ile başvurucunun menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulması ve bu durumun yeterli gerekçeyle açıklanması gerekir (benzer yöndeki karar için bkz. Hasan Hüseyin Güney, § 18).

21. Somut olayda müteveffa hakkında Ceza Mahkemesince 5/2/2018 tarihli ilk duruşmada yurt dışına çıkış yasağına ilişkin adli kontrol kararı verilmiş ve yargılama süresince tedbir devam etmiştir. Her ne kadar 28/6/2018 tarihinde beraat kararı verilmiş ise de adli kontrol tedbirinin kararın kesinleşmesiyle kaldırılmasına karar verilmiş dolayısıyla yurt dışına çıkış yasağı istinaf incelemesi süresince ve bozma kararı sonrasında da devam etmiştir. Müteveffanın ailesiyle birlikte Almanya'da yaşadığını ve yurt dışına çıkamamasının aile bütünlüğüne zarar verdiğini ileri sürmek suretiyle anılan tedbir kararına karşı itirazlarını yargılama süresince ileri sürdüğü tespit edilmiştir. Derece mahkemelerinin müteveffanın itirazlarını "yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrolün şu aşamada devamına" veyahut "sanığın adli kontrolün kaldırılması yönündeki talebinin reddine" şeklindeki ifadelerden ibaret ara kararlarıyla reddettikleri anlaşılmaktadır. Ceza Mahkemesi başvurudan önceki 24/9/2020 tarihli duruşmada dosya kapsamında delillerin henüz tamamlanmadığı, suç vasfı ve sanığın kaçma şüphesinin bulunduğu hususlarını gerekçe göstermiştir. Ardından Ağır Ceza Mahkemesine yapılan itiraz ise anılan kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucunun sonraki tarihli itirazları gerekçe gösterilmeksizin reddedilmiştir. Böylece müteveffa hakkında 5/2/2018 tarihinden ölümünün gerçekleştiği 15/11/2021 tarihine kadar dört yıla yaklaşık bir süre boyunca yurt dışı çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbiri uygulandığı görülmektedir.

22. Müteveffaya isnat edilen suç vasfı ve müteveffanın 5/2/2018 tarihinde savunmasının alındığı gözetildiğinde, başka hangi delillerin toplanması gerektiği ile yurt dışına çıkışın engellenmesinin bu delillerin toplanmasına veya delillerin karartılmasına ne gibi bir etkisi olacağı derece mahkemelerinin kararlarından anlaşılamamaktadır. Bunun yanı sıra tedbir kararı ile tedbirin devamına ilişkin kararlarda müteveffanın Almanya'daki ailevi bağlarına yönelik itirazlarının tartışılmayarak tekrar içeren, genel ve soyut gerekçelerle ve pek çok kez herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin taleplerin reddedildiği görülmüştür. Öte yandan müteveffanın yurt dışına çıkma ihtimali nedeniyle ceza muhakemesinin yürütülmesinin zorlaşacağı ve sürecin uzayacağı düşünülüp koruma tedbiri uygulandığı söylenebilir. Somut olayda 16/1/2017, 17/1/2017 ve 30/1/2017 tarihlerinde işlendiği iddia edilen bir suçla ilgili ilk duruşmanın 5/2/2018 tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Buna göre adli kontrole karar verilen tarihte müteveffanın ifadesinin alındığı ve ilk duruşmada sorgusunun yapıldığı hususları ile suçun niteliği ve toplanacak deliller dikkate alındığında derece mahkemelerinin yurt dışı çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbirinin devamını gerektiren nedenleri ilgili ve yeterli gerekçeyle ortaya koyduğu söylenemez.

23. Müteveffa hakkında tatbik edilen yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki koruma tedbiri ile müteveffanın özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına müdahale edilmiş, müteveffa itirazlarını yargı makamlarına taşımış, buna karşın derece mahkemeleri ilgili ve yeterli

değerlendirmeler yapmaksızın başvurucunun taleplerini reddetmiştir. Tüm süreç birlikte değerlendirildiğinde derece mahkemeleri tarafından, müteveffanın yaşadığı ülkedeki bağları ile isnat edilen suçun vasfı, delil durumu ve muhtemel sonuç cezası gözetilerek -muhakemenin sağlıklı yürütülmesi ve müteveffanın yargılamaya katılarak savunma hakkını kullanması amaçlarıyla uygulanan- tedbirden beklenen kamusal menfaat ile müteveffanın menfaatleri arasında adil bir denge kurulduğu söylenemez. Ayrıca müdahale konusu tedbire alternatif olabilecek tedbirlerin tartışılmadığı, müteveffanın özel hayatına ve aile hayatına yönelen müdahalenin olumsuz etkilerini azaltacak şekilde hızlı ve özenli bir ceza soruşturması/kovuşturması yapılmadığı vurgulanmalıdır. Sonuç olarak yaklaşık dört yıl süren yurt dışı çıkış yasağı şeklindeki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı kanaatine varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

25. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

26. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

27. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu, ihlalin tespiti, 598.500 avro ve 138.600 TL maddi tazminat ve 2.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

29. Müteveffanın 15/11/2021 tarihinde öldüğü görüldüğünden hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir.

30. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir. Maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunulmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının

tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bayburt Asliye Ceza Mahkemesi (E.2018/562, K.2021/1010) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ODEON PARK OTEL TURİZM TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2021/3598 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3598

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ODEON PARK OTEL TURİZM TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3598)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Odeon Park Otel Turizm Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Adnan ÇUKUR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; bir genelge ile kabahat ihdas edilmesi nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, söz konusu genelgeye göre verilen idari para cezasına karşı yapılan itirazın reddedilmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. İçişleri Bakanlığının 2/6/2020 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 8680 sayılı Konaklama Tesislerinde Uygulanacak Standartlar ve Tedbirler Konulu Genelgesi'ne(8680 sayılı Genelge) 1/7/2020 tarihli ve 10507 sayılı Genelge ile eklenen "Güvenli Turizm Sertifikası" başlıklı düzenlemeye göreCOVID-19 salgını kapsamında olağanüstü pandemi şartlarında sağlıklı ve güvenli bir turizmi mümkün kılmak ve alınan tedbirlerin üst seviyede güvenirliğini sağlamak için söz konusu sertifikanın alınmasının zorunlu olduğu düzenlenmiş, faaliyet gösteren konaklama tesislerine bu sertifikayı alabilmeleri için 15/7/2020 tarihine kadar süre verilmiştir.

3. Başvurucu Şirketin söz konusu Genelge ile getirilen düzenlemeye ilişkin olarak, yapılan

denetim sırasında güvenli turizm sertifikasını almadığı inceleme ve araştırma raporu düzenlenmek suretiyle tespit edilmiş; başvurucu hakkında 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 33. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi gereğince 10.419 TL idari para cezası düzenlenmiştir.

4. Başvurucu, söz konusu idari para cezasına itirazda bulunmuş; söz konusu itiraz Aydın 1. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir. Anılan kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...İçişleri Bakanlığı'nın 02/06/2020 tarih ve 8680 Sayılı konaklama Tesislerinde uygulanacak standartlar ve tedbirler konulu genelgesinin denetim bölümünden önce gelmek üzere 01/07/2020 tarih ve 10507 sayılı genelge ile eklenen Güvenli Turizm Sertifikası bölümünde Covid19 saygını kapsamında olağanüstü pandemi koşullarında sağlıklı ve güvenli bir turizmi mümkün kılmak ve alınan tedbirlerin üst seviyede güvenirliğini sağlamak için bu sertifikanın alınmasının zorunlu olduğu, faaliyet gösteren konaklama tesislerinin bu sertifikayı alabilmeleri için 15/07/2020 tarihine kadar süre verildiği, ancak itiraz eden şirkete yapılan denetimlerde Güvenli Turizm Sertifikasını almadığının inceleme ve araştırma raporu düzenlenerek tespit edildiği, tespitin tutanak altına alındığı, tutanakların aksi sabit oluncaya kadar geçerli olduğu, itiraz edenin tutanağın aksini delillerle ispatlamadığından itiraz edenin savunması hakimliğimizce uygun görülmemesi karşısında itiraz edenin atılı kabahat eylemini işlediğine dair dosyada bulunan tutanak ve belgelerle sabit olduğundan hukuka uygun olan idari yaptırım kararına karşı yapılan itirazın reddine karar verilmiştir."

5. Başvurucu, ret kararına itiraz etmiştir. Aydın 2. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun itirazını kesin olarak reddetmiştir.

6. Başvurucu, anılan kararı 8/12/2020 tarihinde tebliğ ile öğrendikten sonra 22/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; Genelge'ye dayanılarak hakkında idari para cezası uygulandığını, dolayısıyla Genelge ile kabahat ihdas edildiğini belirterek suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Anayasa Mahkemesi, idari para cezalarına ilişkin bireysel başvurularda Anayasa'nın 38. maddesi yönünden inceleme yaparken suç isnadı kavramını otonom bir biçimde ve kabahatleri de kapsayacak şekilde değerlendirmiştir (D.M.Ç., B. No: 2014/16941, 24/1/2018; B.Y.Ç., B. No: 2013/4554, 15/12/2015; Selçuk Özbölük, B. No: 2015/7206, 14/11/2018). Somut olayda da şikâyete konu eylem nedeniyle başvurucuya idari para cezası verilmiştir. Dolayısıyla somut olayda şikâyete konu hususun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Anayasa'nın ortak koruma alanında yer alan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin kapsamında yer aldığına kuşku bulunmamaktadır.

9. Bu itibarla başvurucunun ihlal iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında incelenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nun 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası "Hangi fiillerin kabahat oluşturduğu, kanunda açıkça tanımlanabileceği gibi; kanunun kapsam ve koşulları bakımından belirlediği çerçeve hükmün içeriği, idarenin genel ve düzenleyici işlemleriyle de doldurulabilir." hükmünü içermektedir.

12. 2634 sayılı Kanun'un 33. maddesinin (d) bendi "Müşteriye taahhüt edilen hizmetin verilmemesi veya eksik verilmesi halinde sekiz bin beş yüz Türk lirası idari para cezası verilir." hükmünü içermektedir.

13. 8680 sayılı Genelge'nin ilgili kısmı "...vali ve Kaymakamlarca yukarıda belirtilen esaslar doğrultusunda Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 27inci ve 72inci maddeleri uyarınca İl/İlçe Umumi Hıfzıssıhha Kurulları kararlarının ivedilikle alınması ve uygulamada herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi", yine "Belirlenen esaslara aykırı uygulama yaptığı veya eğlence yeri şeklinde faaliyette bulunduğu tespit edilen otel ve konaklama tesislerine Umumi Hıfzıssıhha Kanununun ve Turizmi Teşvik Kanununun ilgili maddeleri gereğince idari işlem tesis edilmesi ve konusu suç teşkil eden davranışlara ilişkin Türk Ceza Kanununun 195inci maddesi kapsamında gerekli adli işlemlerin başlatılması..." hükmünü içermektedir.

14. 10507 sayılı Genelge ile eklenen "Güvenli Turizm Sertifikası" başlıklı düzenlemenin ilgili kısmı "...Halen faaliyette olan konaklama tesislerinin ‘Güvenli Turizm Sertifikası’nı alabilmeleri için 15/7/2020 tarihine kadar, faaliyete yeni geçecek tesislerin ise faaliyete geçmelerini takiben yedi gün içerisinde, Türkiye Turizm Tanıtma ve Geliştirme Ajansı www.tga.gov.tr web adresinde belirtilen sertifika firmalarınca denetlenen ve düzenlenen Güvenli Turizm Sertifikası koşullarını yerine getirerek sertifika almaları gerektiğine", yine "Güvenli Turizm Sertifikası alma zorunluluğu getirilen konaklama tesislerinin, sertifikasız faaliyet gösterdiğinin tespiti halinde işyeri açma ve çalışma ruhsatı ve/veya turizm belgesi iptali dahil her türlü cezai işlem saklı kalmak kaydıyla, işletme faaliyetlerine son verilmesine..." hükmünü içermektedir.

15. Anayasa’nın temel hak ve özgürlüklerle ilgili bölümlerindeki pek çok maddede kanunla düzenleme ilkesine yer verilmiştir. Bu düzenlemeler dışında Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin genel ilkelerde de sınırlamaların ancak kanunla yapılabileceği kurala bağlanmıştır. Anayasa’nın suç ve cezaları düzenleyen 38. maddesinde de suçta ve cezada kanunilik ilkesi özel olarak güvence altına alınmıştır (Karlis A.Ş., B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 31).

16. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, hukuk devletinin kurucu unsurlarındandır. Kanunilik ilkesi, genel olarak bütün hak ve özgürlüklerin düzenlenmesinde temel bir güvence oluşturmanın yanı sıra suç ve cezaların belirlenmesi bakımından özel bir anlam ve öneme sahiptir. Bu ilke kapsamında kişilerin kanunen yasaklanmamış veya yaptırıma bağlanmamış fiillerden dolayı keyfî bir şekilde suçlanmaları ve cezalandırılmaları önlenmekte, buna ek olarak suçlanan kişinin lehine olan düzenlemelerin geriye etkili olarak uygulanması sağlanmaktadır (Karlis A.Ş., § 32).

17. Anayasa’nın 38. maddesinin birinci fıkrasında "Kimse, ... kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz." denilerek suçta kanunilik, üçüncü fıkrasında da "Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur." denilerek cezada kanunilik ilkeleri güvence altına alınmıştır. Anayasa’da öngörülen suçta ve cezada kanunilik ilkesi insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir anlayışın öne çıktığı günümüzde ceza hukukunun temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Anayasa’nın 38. maddesine benzer şekilde

26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 2. maddesinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesi; yasaklanan eylemlerin ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesini, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olmasını gerektirmektedir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır (AYM, E.2010/69, K.2011/116, 7/7/2011).

18. Anayasa Mahkemesi Anayasa'da temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması gibi münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemiş olması gerektiğini ve anayasa koyucunun açıkça kanunla düzenlemesini öngördüğü konularda yasama organının temel kurallarını saptadıktan sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususları yürütmeye bırakmasının yasama yetkisinin devri olarak yorumlanamayacağını kabul etmiştir (AYM, E.2014/133, K.2014/165, 30/10/2014; Mustafa Karakuş, B. No: 2020/34781, 17/1/2023, § 63).

19. Bu bağlamda temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına yönelik kanuni düzenlemelerde kanun koyucu tarafından temel esaslar, ilkeler ve çerçeve belirlendikten sonra diğer ayrıntıların düzenleyici işlemlerle belirlenebileceği kabul edilmiştir (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 63; Bülent Polat, B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 78).

20. Suçlar kadar katı değerlendirilmemekle birlikte bu ilke ana hatlarıyla kabahatler için de geçerli kabul edilmektedir. Yargı organları, kabahate ilişkin olguları değerlendirirken ve özellikle fiillerin bir kabahate karşılık gelip gelmediğini belirlerken suçta ve cezada kanunilik ilkesini anlamsız kılacak şekilde öngörülemez bir yaklaşımda bulunmamalıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. Mehmet Emin Karamehmet ve diğerleri, B. No: 2017/4902, 28/1/2020, § 47; Adnan Şen [GK], B. No: 2018/8903, 15/4/2021, § 107).

21. Somut olay yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde değerlendirilmelidir. İlk olarak 2634 sayılı Kanun'un 33. maddesi, Anayasa’da öngörülen kanun yapma usullerine uyularak Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından yapıldığından şeklî yönden kanun olduğu yönünde bir kuşku bulunmamaktadır. İkinci olarak ise Anayasa'nın 89. maddesine göre TBMM tarafından kabul edilen kanunlar Cumhurbaşkanınca Resmî Gazete'de yayımlandığından başvuruya konu kuralın erişilebilirliği yönünden de bir sorun olduğu söylenemez. Son olarak anılan kuralın öngörülebilirliğinin değerlendirilmesi gerekir.

22. 2634 sayılı Kanun'un 33. maddesinin (d) numaralı fıkrasına göre müşteriye taahhüt edilen hizmetin verilmemesi veya eksik verilmesi kabahat sayılmıştır. Bu kabahatin karşılığında idari para cezası öngörülmüştür.

23. 5326 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre kanunların bazı kabahatlerin kapsam ve şartlarını belirleyerek içeriğini idarenin genel ve düzenleyici işlemlerine bırakabilmesi mümkündür (benzer değerlendirmeler için bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, §§ 66, 67; Türkan Albayrak, B. No: 2019/1628, 28/12/2021, § 40). 8680 sayılı Genelge; vali ve kaymakamlara COVID-19 salgını kapsamında olağanüstü pandemi şartlarında sağlıklı ve güvenli bir turizmi mümkün kılmak için gereken karar ve tedbirleri alma yetkisi vermiştir. Genelge'ye göre söz konusu esaslara aykırı uygulama yaptığı tespit edilen otel ve konaklama tesislerine24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile 2634 sayılı Kanun'un ilgili maddeleri gereğince idari işlem tesis edilmesi düzenlenmiştir.

24. Yine 10507 sayılı Genelge ile eklenen "Güvenli Turizm Sertifikası" başlıklı düzenlemeye göre, faaliyette olan konaklama tesislerinin güvenli turizm sertifikası alabilmeleri için 15/7/2020 tarihine kadar süre tanınmıştır. Genelge'ye göre söz konusu sürede sertifika alınmaması hâlinde işyeri açma ve çalışma ruhsatı ve/veya turizm belgesi iptali dâhil her türlü cezai işlem saklı kalmak kaydıyla işletme faaliyetlerine son verilmesine karar verilebileceği düzenlenmiştir.

25. Somut olayda Aydın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, başvurucu Şirketin belirlenen sürede söz konusu sertifikayı almaması nedeniyle hakkında 2634 sayılı Kanun'un 33. maddesinin (d) numaralı fıkrası gereğince idari yaptırım kararı vermiştir. Bu çerçevede 2634 sayılı Kanun'un 33. maddesinin (d) numaralı fıkrasında; taahhüt edilen hizmetin verilmemesi veya eksik verilmesinin yaptırıma bağlandığı, böylelikle kanun koyucu tarafından ilke ve çerçevenin belirlendiği, İçişleri Bakanlığının genelgeleri aracılığıyla da konaklama tesislerinde verilecek hizmetler hakkında uygulanacak standartlar ve tedbirlere ilişkin uzmanlık gerektiren ve idare tekniğine ilişkin diğer ayrıntıların düzenlediği görülmüştür. Yukarıda anılan ilkeler çerçevesinde yapılan değerlendirmede bu yönüyle 2634 sayılı Kanun'un 33. maddesinin suçta ve cezada kanunilik ilkesini anlamsız kılacak şekilde öngörülemez nitelikte olmadığı sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Başvurucu, Genelge ile getirilen düzenlemeye uymamasından dolayı hakkında düzenlenen idari para cezasına karşı yaptığı itirazın reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Kural olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisindedir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42). Buna göre başvurucunun ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu, somut olayda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan hususun da bulunmadığı anlaşılmıştır. Hukuka aykırılık iddiası ise soyut ve genel ifadelerle dile getirilmiştir.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin

İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ATAOL BEHRAMOĞLU

B. No: 2021/7644 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/7644

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ATAOL BEHRAMOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/7644)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Ataol BEHRAMOĞLU

Vekili : Av. Emre KARADAĞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kanunda kabahat olarak sayılmayan bir fiilden dolayı idari para cezası uygulanması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1942 doğumlu olan başvurucunun COVID-19 salgını ile mücadele kapsamında 65 yaş üstü olan kişilere uygulanan sokağa çıkma yasağını ihlal ettiği Adalar Kaymakamlığı İlçe Emniyet Müdürlüğü Büyükada Polis Merkezi Amirliğinin 12/5/2020 tarihli tutanağı ile tespit edilmiştir. Bu sebeple başvurucu hakkında Adalar ilçesi mülki amiri tarafından 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 282. maddesi uyarınca 3.150 TL idari para cezası uygulanmıştır.

3. Başvurucu, idari para cezası yaptırımına karşı Adalar Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurmuştur. Başvurucu 21/5/2020 tarihli dilekçesinde özetle; söz konusu tutanağın sosyal medyada paylaşılan bir video üzerinden düzenlendiğini, o gün kolluk ile hiç yüz yüze gelmediğini, sosyal medyada paylaşılan videoda bir arkadaşının evinde olma sebebinin ise kendi evinde internet problemi olması nedeniyle online ders verebilmek olduğunu ileri

sürmüştür.

4. Hâkimlik idari yaptırım kararına karşı yapılan itirazı başvurucunun yaşını ve sosyal medya paylaşımlarını gerekçe göstererek 7/9/2020 tarihli kararla reddetmiştir. Söz konusu karara yapılan itiraz da İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliğinin (itiraz mercii) 25/11/2020 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 19/1/2021 tarihinde öğrendikten sonra 15/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nu dayanak gösterilerek hakkında sokağa çıkma yasağına aykırı hareket ettiği gerekçesiyle idari para cezası uygulanmasının Anayasa'nın 13. maddesinde altı çizilen temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceği ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

8. 1593 sayılı Kanun’un 282. maddesi şöyledir:

“Bu Kanunda yazılı olan yasaklara aykırı hareket edenler veya zorunluluklara uymayanlara, fiilleri ayrıca suç oluşturmadığı takdirde, ikiyüzelli Türk Lirasından bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.”

9. 3/11/2022 tarihli ve 7420 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici 4. maddesi şöyledir:

"(1) 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu kapsamında COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde yayılmasını önlemek amacıyla 11/3/2020 tarihinden itibaren bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar verilen ve bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla ilgilisine tebliğ edilmemiş olan idari para cezaları tebliğ edilmez, tebliğ edilmiş olanların tahsilinden vazgeçilir. Bu maddenin yürürlük tarihinden önce işlenen söz konusu kabahatler için idari para cezası verilmez ,(İptal ibare: Anayasa Mahkemesinin 5/4/2023 Tarihli ve E: 2023/44, K: 2023/71 Sayılı Kararı ile.)

(2) (Ek: 14/7/2023-7456/24 md.) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilen idari para cezaları, 31/12/2024 tarihine kadar tahsilatı yapan idari birime yapılacak başvuru üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre iade edilir.

10. COVID-19 salgını ile mücadele amacıyla alınan bazı tedbirlere aykırı hareket edildiği gerekçesiyle 5326 sayılı Kanun'un ilgili maddelerine dayanılarak uygulanan idari para cezalarının iade edilmemesinin öngörüldüğü 7420 sayılı Kanun’un geçici 4. maddesinin ikinci cümlesindeki "...tahsil edilmiş olan idari para cezaları iade edilmez." kuralı Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından yapılan değerlendirme sonucunda Anayasa’ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir (AYM, E. 2023/44, K.2023/71, 5/4/2023).

11. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından verilen söz konusu iptal kararı üzerine bu defa 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin yürürlüğe girdiği 9/11/2022 tarihinden önce yapılan ödemelerin iade edilmesini temin etmek amacıyla 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesine “(2) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilen idari para cezaları, 31/12/2024 tarihine kadar tahsilatı yapan idari birime yapılacak başvuru üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre iade edilir.” fıkrası

eklenmiştir (bkz. § 9). Bu düzenlemeye göre 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında olan ve anılan maddenin yürürlüğe girdiği 9/11/2022 tarihinden önce tahsil edilen idari para cezalarının tahsilatı yapan idari birime 31/12/2024 tarihine kadar başvurulması hâlinde iade edilmesi imkânı getirilmiştir. Buna ek olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Anayasa Mahkemesinin yukarıda anılan iptal kararına da atıf yapılarak söz konusu idari para cezalarının iade edilmesine yönelik usul ve esasların düzenlendiği Tahsilat Genel Tebliği 5/8/2023 tarihli ve 32270 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

12. Anılan kurallarla kanun koyucu ve kamu makamları tarafından Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde -ödenmiş ya da ödenmemiş olsun- başvuruya konu idari para cezalarının sonuçlarını giderici mevzuat değişiklikleri yapıldığı anlaşılmıştır.

13. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Düşme kararı" kenar başlıklı 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

c) İhlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması.

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

14. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi gereği Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması hâlinde başvurunun düşmesine karar verebilir (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 23; Mehmet Emin Bülbül, B. No: 2014/4463, 16/6/2016, §§ 46-48).

15. Yukarıda yer verilen kanuni düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere ilgili idari birime 31/12/2024 tarihine kadar başvurulması durumunda COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde yayılmasını önlemek için 1593 ve/veya 5326 sayılı Kanun'lar uyarınca başvurucu hakkında uygulanan idari para cezasına konu tutarın iade edilmesi mümkün hâle gelmiştir. Dolayısıyla ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelik gerekli mevzuat değişikliklerinin yapıldığı açıktır.

16. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, somut başvuruda dile getirilen şikâyeti daha önce Mustafa Karakuş ([GK], B.No:2020/34781, 17/1/2023) kararında incelemiştir. Kararda başvurucuya isnat edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme fiilinin 1593 sayılı Kanun'un 282. maddesinde yer alan "bu Kanunda yazılı olan yasaklara aykırı hareket etme veya zorunluluklara uymayanlara, ... idarî para cezası verilir." şeklindeki hükmün kapsamına girmediği sonucuna ulaşılarak Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir (ayrıca benzer yönde değerlendirmeler içeren kararlar için bkz. Selma Atabey [GK], B. No: 2021/38893, 27/9/2023; Çağla Yolaşan Kurul [GK], B. No: 2021/29184, 27/9/2023). Anılan kararda yapılan değerlendirmeler ve ulaşılan sonuç gözetildiğinde -İçtüzük'ün 80. maddesinin (2)

numaralı fıkrasında öngörülen- başvurunun incelenmesinin devamında Anayasa'nın uygulanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı herhangi bir durumun da söz konusu olmadığı anlaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FRED AKENDA OWAMBA

B. No: 2021/18067 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18067

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FRED AKENDA OWAMBA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18067)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Fred Akenda OWAMBA

Vekili : Av. Bünyamin Furkan GÜLLÜ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ülkeye girişine izin verilmeyen yabancıyı kabul edilemez yolcu salonunda tutmanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kongo uyruklu olan başvurucu Kıbrıs (Ercan) Havalimanı tarafından kabul edilemeyince 1/4/2021 tarihinde İstanbul Havalimanı transit bölgeye geri dönmek zorunda kalmıştır. Başvurucunun iddiasına göre başvurucu 2/4/2021 tarihinde uluslararası koruma, 13/4/2021 tarihinde ise avukat ile görüşme talebinde bulunmuş ama başvurucunun talepleri kabul edilmemiştir.

3. Başvurucu 20/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Anayasa Mahkemesince başvurucunun tedbir talebiyle ilgili yapılan inceleme kapsamında 6/4/2022 tarihinde talep edilmesi üzerine, başvurucu vekili tarafından 7/4/2022 tarihinde, başvurucuyla en son olarak 10/5/2021 tarihinde görüşme sağlandığı, uluslararası koruma talebinde bulunulduğu ve talebin reddedilmesi üzerine işlemin iptali talebiyle İstanbul 1.

İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) nezdinde dava açıldığı, başvurucunun kabul edilmeyen yolcu salonunda davanın sonucunu beklediği bildirilmiştir.

5. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede, İdare Mahkemesi tarafından 18/4/2023 tarihinde başvurucunun uluslararası koruma talebinin reddine karar verildiği, karara karşı başvurucunun yaptığı istinaf kanun yolu başvurusunun 18/10/2023 tarihinde reddedildiği ve kararın kesinleştiği tespit edilmiştir.

6. İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğünün (Göç İdaresi Müdürlüğü) 25/2/2022 tarihli yazısına göre başvurucu 15/4/2021 tarihinde, ülkemize giriş vizesinin olmaması nedeniyle kabul edilmeyen yolcu salonuna yerleştirilmiştir. Başvurucu 3/4/2021 ve 4/4/2021 tarihli uluslararası koruma talebi içeren dilekçelerini sunmuş, başvurucunun mülakatı yapıldıktan sonra talebinin reddine karar verilmiş, bunun üzerine başvurucu iptal davası açmıştır. Yazıya göre başvurucu ülkesine veya başka bir ülkeye dönmek istemediğini, davanın sonucunu beklemek istediğini beyan etmiş olup hakkında herhangi bir idari gözetim kararı bulunmayan başvurucunun istediği zaman kendi ülkesine veya şartları sağlaması hâlinde üçüncü bir ülkeye gidebilmesi yahut vize alması hâlinde ülkemize giriş yapması mümkündür. Ayrıca başvurucu 10/5/2021 tarihinde avukatıyla görüşmüştür.

7. Yine Göç İdaresi Müdürlüğünün 18/1/2024 tarihli yazısıyla başvurucunun 19/8/2022 tarihinde ülkesine döndüğü ve bu tarih itibarıyla kabul edilemez yolcu salonunda tutulmadığı bildirilmiştir.

8. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, uluslararası koruma talebiyle avukat ile görüşme talebinin havaalanı görevlileri tarafından kabul edilmemesi nedeniyle kişi hürriyetinin kısıtlandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile diğer bazı anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Başvurucunun havaalanında uygun olmayan şartlarda kaldığına ve sağlık hizmetlerinden faydalanamadığına dair şikâyetlerini uluslararası koruma talebinin görevlilerce kabul edilmemesi meselesiyle bağlantılı olarak ileri sürdüğü, açıkça kötü muamele yasağının ihlal edildiğine dair bir iddiasının bulunmadığı gözetilerek başvurucunun iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Somut başvuruya konu olayda olduğu gibi idari gözetim kararı olmaksızın kabul edilemez yolcu statüsüyle bekletilen yabancılara dair bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesince tutma hâli sona eren başvuruculların tam yargı davası yoluna başvurmadıkları gerekçesiyle başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararları verilmiştir (birçok karar arasından bkz. Sonia Nasir, B. No: 2016/12585, 20/4/2020; Mohamed Abouel Yazıd Hamada, B. No: 2018/146, 2/2/2022; Mohammad Younes, B. No: 2019/21018, 15/3/2022; Sylvıa Tıfuh, B. No: 2019/8162, 15/3/2022).

12. Öncelikle başvurucu vekili ve Göç İdaresinin bildirdiği üzere başvurucunun avukatıyla görüşme imkânı bulduğu, uluslararası koruma talebinde de bulunabildiği ve talebinin reddi üzerine işlemin iptali için dava açtığı belirtilmelidir. Eldeki tüm veriler ışığında 6/1/1982

tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesi dikkate alındığında somut olayda tutma hâli sona eren başvurucunun maddi ve manevi zararlarının karşılanması bakımından başarı şansı sunma, yeterli giderim sağlama kapasitesini haiz ve ulaşılabilir olduğu görülen tam yargı davası yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır (benzer yönde bir karar için bkz.W.J.F.N. [GK], B. No: 2019/35114, 14/12/2022, §§ 27, 28).

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CANAN ÇELİK

B. No: 2021/31418 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/31418

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CANAN ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/31418)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Canan ÇELİK

Vekili : Av. Emrullah POLAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucunun davet üzerine emniyet birimine gelmesi sonrası ifadesinin alınmasının tazminat talebine esas teşkil etmeyeceği gerekçesiyle tazminat talebinin reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/6/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen

bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması üyesi olduğu şüphesiyle Sakarya Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma yürütülmüştür. Güvenlik güçleri tarafından düzenlenen 12/6/2019 tarihli tutanağa göre başvurucu, Sakarya Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğüne (Şube Müdürlüğü) ait sabit telefondan görevliler tarafından aranmış ve şüpheli olarak ifadesinin alınması için Şube Müdürlüğüne davet edilmiştir. Başvurucu aynı tarihte Şube Müdürlüğüne gelmiştir. Başvurucunun, müdafiinin de hazır bulunmasıyla ifadesi alınmış, ifade alma işlemi saat 14.10 ile 15.30 arasında devam etmiştir. İfadesi alındıktan sonra fizik kimlik bilgilerinin tespiti açısından başvurucunun parmak izi alınıp fotoğrafı çekilmiş ve başvurucu salıverilmiştir.

6. Başvurucu hakkında yapılan yargılama sonucunda Sakarya 5. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 3/12/2019 tarihinde silahlı terör örgütüne yardım etme suçundan beraat kararı verilmiş, anılan hükme karşı yapılan istinaf başvurusu da esastan reddedilmiştir. Kararın kesinleşmesi üzerine başvurucu 2/1/2020 tarihli dilekçeyle, uygulanan haksız gözaltı tedbiri nedeniyle tazminat davası açmış; 5.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

7. Sakarya 3. Ağır Ceza Mahkemesi"... Canan Çelik'in 12.06.2019 tarihinde kolluk tarafından telefonla aranarak şüpheli olarak ifadesi alınmak üzere Kom Şube Müdürlüğüne davet edildiği, şüpheli olarak ifadesi alınmasına müteakiben aynı gün (12.06.2019 günü) saat 16.30'da Kom Şube Müdürlüğünce salıverildiği, bu haliyle davacının haksız koruma tedbirleri nedeniyle tazminat istemlerini haklı kılacak herhangi bir gözaltında kaldığı gün mevcut olmadığı ..." gerekçesiyle 17/9/2020 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Başvurucunun istinaf talebi Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesince 18/5/2021 tarihinde reddedilmiştir.

8. Nihai karar başvurucuya 26/5/2021 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 18/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

9. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İfade veya sorgu için çağrı" kenar başlıklı 145. maddesi şöyledir:

"(1) İfadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişi davetiye ile çağrılır; çağrılma nedeni açıkça belirtilir; gelmezse zorla getirileceği yazılır."

2. Yargıtay İçtihadı

10. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin (Yargıtay) 5/7/2021 tarihli ve E.2020/1039, K.2021/5426 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...davacının ifade vermek için davet üzerine karakola gittiği, hakkında fiili olarak yakalama veya gözaltı işlemi yapılmadan salıverildiği gerekçesi ile davanın reddedilmesinde bir isabetsizlik görülmemiştir. ..."

11. Yargıtayın 6/3/2023 tarihli ve E.2022/9980, K.2023/668 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...tazminat talebinin dayanağı olan dosyada davacı hakkında yakalama ve gözaltı evrakı düzenlenmediği, davacının olay nedeniyle şikayetçi olduğu müşteki beyanında kendisinin de ifade ettiği üzere ifade vermek üzere telefon ile aranarak çağrıldığını, ifadesinin alınarak serbest bırakıldığının anlaşılması karşısında davacı hakkında fiili olarak yakalandığı veya gözaltına alınmadığı bu nedenle tazminat isteme koşullarının oluşmadığından davanın reddine karar verilmesinde isabetsizlik görülmemiştir..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

12. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özgürlük ve güvenlik hakkı" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

13. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 5. maddesiyle ilgili içtihadında, maddenin (1) numaralı fıkrasında geçen "özgürlük" kavramının kişinin fiziksel özgürlüğünü kapsadığını belirtmektedir (Engel ve diğerleri/Hollanda, B. No: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, 8/6/1976, § 58). AİHM'e göre özgürlükten yoksun bırakmanın nesnel ve öznel iki unsuru bulunmaktadır. Nesnel unsur, kişinin gözardı edilemeyecek uzunlukta bir süre boyunca sınırları belli bir yere kapatılması; öznel unsur ise bu kapatılmanın geçerli bir rızaya dayanmamasıdır (Storck/Almanya, B. No: 61603/00, 16/6/2005, § 74).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 27/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiası ve Bakanlık Görüşü

15. Başvurucu; silahlı terör örgütü üyeliği suçunu işlediğine dair makul ve yeterli şüphe bulunmadığı hâlde hakkında gözaltı tedbiri uygulandığını, beraat etmesine rağmen uygulanan tedbir nedeniyle tazminat talep ettiği davanın reddedildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Bakanlık görüşünde, başvurucunun iddialarının kanun yolu şikayeti niteliğinde olup olmadığınınkabul edilebilirlik incelemesinde değerlendirilmesi gerektiği, başvurunun esası bakımından ise başvurucu hakkında teknik bir gözaltının yapılmamış olduğu, yalnızca başvurucuya yönelik bir suç isnadı ve bu isnada ilişkin somut belirtiler kapsamında başvurucunun emniyete davet edildiği, başvurucunun ifade alınması amacıyla aynı gün mevcutlu olarak savcılığa sevk edilmediği hususlarının yapılacak incelemede gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda belirttiği hususları yinelemiştir.

B. Değerlendirme

17. Anayasa'nın 19. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

....

(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir."

18. Anayasa Mahkemesinin Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023, §§ 36-39) kararındaki ilkeler uyarınca başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası bakımından başvuru yollarının tüketildiği kabul edilmiştir. Öte yandan iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olup olmadığı bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir.

19. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hürriyetten yoksun bırakma kavramını tanımlamıştır. Buna göre hürriyetten yoksun bırakma, bir kimsenin kısıtlı bir alanda ihmal edilemeyecek bir süre için tutulması ve bu kişinin söz konusu tutmaya rıza göstermemiş olması şeklinde ifade edilebilecek iki unsuru içermektedir (Cüneyt Kartal, B. No: 2013/6572, 20/3/2014, § 17).

20. Maddenin birinci fıkrasında geçen "hürriyet" sözcüğü, özgürlük ve bağımsızlığın yanı sıra serbestlik anlamına da gelmektedir. Bu anlamda kişi hürriyetine yönelik bir müdahale bulunduğunun söylenebilmesi için kişinin hareket serbestîsinin maddi olarak sınırlandırılmış olması gerekir. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale için kişi, rızası olmaksızın en azından rahatsızlık verecek uzunlukta bir süre boyunca belirli bir yerde fiziki olarak tutulmalıdır (Galip Öğüt [GK], B. No: 2014/5863, 1/3/2017, § 34).

21. Anayasa'nın 19. maddesinin metni bir bütün olarak değerlendirildiğinde maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarındaki sınırlama sebeplerinin kişilerin fiziksel özgürlüklerine ilişkin olduğu, ayrıca devam eden fıkralardaki güvencelerin de fiziki olarak hürriyetinden yoksun bırakılmış kişiler bakımından getirildiği görülmektedir. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının güvence altına aldığı şey bireylerin yalnızca fiziksel özgürlüğüdür (Galip Öğüt, § 35).

22. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca tazminat hakkının doğabilmesi için kişinin anılan maddenin diğer fıkralarında belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulduğunun derece mahkemelerince ya da Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi gerekir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 46).

23. Somut başvuruda öncelikle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale olup olmadığının tespiti gerekmektedir.

24. Somut olayda, başvurucunun isnat edilen suç nedeniyle şüpheli olarak ifadesinin alınması amacıyla Şube Müdürlüğüne gelmesi için telefonla çağrıldığı, başvurucunun müdafii ile beraber kendi iradesiyle ifade vermeye geldiği anlaşılmıştır.Başvurucunun bu sürece dair bir itirazına rastlanmadığından bu hususta bir tereddüt bulunmamaktadır. Başvurucunun müdafii huzurunda ifadesinin alınması işlemi 1 saat 20 dakika kadar sürmüş olup başvurucu, ifade işlemi sonrasında kimlik tespiti için parmak izinin alınıp fotoğrafının çekilmesinin ardından serbest bırakılmıştır (bkz. § 8).

25. Bu durumda başvurucunun davet üzerine ifade vermek için kendi rızasıyla Şube Müdürlüğüne geldiği ve ifade işlemi sonrasında serbest kaldığı gözetildiğinde başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale oluşturacak şekilde hareket serbestîsinin kısıtlandığı söylenemez. Dolayısıyla somut olayda, fiziksel özgürlüğü

kısıtlanmamış olan başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale bulunmamaktadır.

26. Bu durumda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası bağlamındaki tazminat hakkı ancak maddenin ilk sekiz fıkrasındaki esaslara aykırı bir durumun varlığı hâlinde söz konusu olabileceğinden ve somut olayda başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale bulunmadığı sonucuna ulaşıldığından Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılması gerekmemektedir.

27. Açıklanan gerekçelerle, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM SAYAN

B. No: 2021/35724 | Karar tarihi: 27.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/35724

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM SAYAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/35724)

Karar Tarihi: 27/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : İbrahim SAYAN

Vekili : Av. Murat PATIR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca verilen zorlama hapsine ilişkin ek karara yönelik esaslı iddiaların itiraz merci tarafından karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, mahkemece yeterince araştırma ve inceleme yapılmadan, dosyadaki belgelere ilişkin bilirkişi raporu alınmadan karar verildiği ileri sürülerek silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ve savunma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu nihai hükmü 7/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 2/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

2. Anayasa Mahkemesi, adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden olay ve olguları somut başvuru ile benzer iddiaları Salih Söylemezoğlu (B. No: 2013/3758,

6/1/2016) ve Erdal Türkmen (B. No: 2016/2100, 4/4/2019) kararlarında incelemiş ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararlarda, Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı gereği itiraz mercince başvurucunun beyan ve delillerinin etkili bir şekilde incelenmesi ve karşılanması gerektiği belirtilerek söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle başvuruculaların gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

3. Başvurucunun silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. (B. No: 2013/1213, 4/12/2013, § 27) kararı; savunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Erol Aydeğer (B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 32) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 10.000 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Ayrıca eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için ihlalin niteliği dikkate alınarak manevi zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucu da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Marmaris 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2021/220 D. İş) iletilmesi için Datça Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2021/34 D. İş)GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 27/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ALİ CANAVCI

B. No: 2019/1767 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1767

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ALİ CANAVCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1767)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Heysem KOCAÇİNAR

Başvurucu : Mehmet Ali CANAVCI

Vekili : Av. Fidan ÇAKICI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, meslekten çıkarma kararı verilmesi ile yeniden inceleme talebinin reddedilmesine ilişkin dönem arasındaki maaşın ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Küçükçekmece Adliyesinde Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmaktayken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) Genel Kurulunun 24/8/2016 tarihli ve 2016/426 sayılı kararı ile 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca meslekten çıkarılmıştır.

3. Başvurucu, bu karara 11/12/2010 tarihli ve 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu'nun 33. maddesi uyarınca yeniden inceleme talebiyle itiraz etmiştir. HSYK 29/11/2016 tarihinde başvurucunun itirazını reddetmiştir.

4. Başvurucu, meslekten çıkarılma tarihi ile itirazın reddedildiği tarih arasında yapılması gerektiğini ileri sürdüğü maaş ödemesinin yapılmaması üzerine 30/3/2017 tarihinde dava

açmıştır.

5. İzmir 4. İdare Mahkemesi 4/6/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde özetle 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca öngörülen meslekten çıkarma derhâl sonuç doğuracağından başvurucunun meslekten çıkarılması ile çıkarılmasının kesinleştiği tarih arasındaki döneme ilişkin maaşının ödenmemesinde hukuka aykırılık bulunmadığı açıklanmıştır.

6. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi 19/11/2018 tarihinde kararı hukuka uygun bulduğunu belirterek başvurucunun istinaf başvurusunu reddetmiştir.

7. Nihai karar başvurucuya 17/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 10/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu, meslekten çıkarma kararı verilmesi ile yeniden inceleme talebinin reddedilmesine ilişkin dönem arasındaki maaşının ödenmemesinden yakınmaktadır. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinde öngörülen meslekten çıkarmanın geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran olağanüstü tedbir niteliğinde olduğunu bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında yeniden inceleme talebinin reddedilmesi sonucunda meslekten çıkarma kararının kesinleştiğini belirtmiştir.

11. Başvuru mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi benzer iddiaların ileri sürüldüğü bir başvuruyu Şeyhmus Yılma ([GK], B. No: 2018/37995, 11/1/2024) kararında incelemiştir. Anılan karara konu olayda 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca 24/8/2016 tarihinde hâkimlik mesleğinden çıkarılan başvurucu, yeniden inceleme talebinin reddedildiği 29/11/2016 tarihinden önceki dönem yönünden ödenmesi gereken maaşlarının yarısının ödenmediğinden şikâyet etmiştir. Anayasa Mahkemesi, 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1983 yılından bu yana hâkim ve savcılara ilişkin meslekten çıkarma kararı dâhil işlemlerin bu Kanun hükümlerine uygun şekilde yerine getirildiğini açıklamıştır. Bununla birlikte başvurucunun 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca meslekten çıkarıldığı kaydedilmiştir (Şeyhmus Yılma, §§ 62-65).

13. Anılan kararda, idari yargı içtihadına göre 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinde öngörülen meslekten çıkarmanın adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran olağanüstü tedbir niteliğinde olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca meslekten çıkarılmasına karar verilen hâkim veya savcılara bu kararlara karşı 23/1/2017 tarihli ve 29957 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 11. maddesi uyarınca yargı yoluna başvurma imkânı tanınmasına dikkat çekilmiştir. Bu durumun ise 6087 sayılı

Kanun’un 33. maddesi uyarınca zaten yargı yolu açık olan meslekten çıkarma cezaları ile 667 sayılı KHK ile meslekten çıkarma tedbirinin farklı işlemler olduğuna işaret ettiği belirtilmiştir (Şeyhmus Yılma, § 66).

14. Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin olağanüstü tedbir niteliğindeki işlemin sonuç doğurması için kesinleşmesi gerekmediğine ilişkin yorumunun açık ve bariz bir takdir hatası içermediğini kaydetmiştir. Sonuç olarak başvurunun olağanüstü tedbir niteliğindeki işlemle meslekten çıkarılmasına karar verildiği ve bu kararın adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak derhâl sonuç doğurduğu anlaşıldığından meslekten çıkarma kararı verilmesi ile yeniden inceleme talebinin reddedilmesine ilişkin dönem arasındaki maaşın ödenmesi yönünden Anayasa’nın 35. maddesi kapsamında bir mülkünün veya mülkü elde etme yönünde yeterli hukuki temele dayalı meşru bir beklentisinin bulunmadığına karar verilmiştir (Şeyhmus Yılma, §§ 66, 67).

15. Koşulları yönünden aynı olan eldeki başvuruda Şeyhmus Yılma kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLBAHAR ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/3999 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3999

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLBAHAR ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3999)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucular : 1. Gülbahar ÖZTÜRK

2. Mehmet ÖZTÜRK

3. Naziye ÖZTÜRK

4. Safiye ÖZTÜRK

Başvurucular Vekili : Av. Vahap KUZU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bir hukuk davasına ilişkin yargılama sürecinde borçlunun mal varlığı üzerindeki tedbir kararlarının kaldırılmasından dolayı alacağı elde etmenin imkânsız hâle gelmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru devam ederken vefat eden Y.Ö.nün yasal mirasçıları olan eşi Safiye Öztürk ile çocukları Naziye Ünverdi, Mehmet Öztürk ve Gülbahar Öztürk başvuruya devam etmek istediklerini beyan etmiştir. Yasal mirasçı olan başvurucular bireysel başvurunun tarafı hâline gelmişse de anlatım kolaylığı açısından Y.Ö. başvurucu olarak nitelendirilecektir.

3. İnşaat işçisi olan başvurucu 5/4/2002 tarihinde meydana gelen bir iş kazasında yaralanmıştır. Başvurucu 2/10/2003 tarihinde Antalya 5. İş Mahkemesi (İş Mahkemesi)

taşeron V.D., iş sahibi K.T. ile diğer davalılara karşı iş kazasından kaynaklı maddi tazminat davası açmıştır. Başvurucunun talebi üzerine İş Mahkemesi 12/2/2010 tarihinde davalı V.D.ye ait iki bağımsız bölüm ve bir araç hakkında ihtiyati tedbir kararı vermiştir.

4. Başvurucu 6/6/2011 tarihinde aynı iş kazasına dayanarak V.D. ve K.T. aleyhine manevi tazminat davası açmıştır. Bu dava, başvurucunun daha önce açtığı maddi tazminat davası ile birleştirilmiştir.

5. İş Mahkemesi 23/9/2013 tarihinde maddi tazminat talebi hakkında hüküm kurulmasına yer olmadığına ve manevi tazminat talebinin ise kısmen kabulüne karar vermiştir. İş Mahkemesi, iş gücü kaybından kaynaklanan zarar tamamen karşıladığından maddi tazminat talebinin konusuz kaldığını belirtmiş; manevi tazminat yönünden ise ceza yargılamasında tespit edilen kusur oranına göre 9.000 TL'nin V.D.den, 12.000 TL'nin diğer davalı K.T.den olay tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Taraflar kararı temyiz etmiştir.

6. Başvurucu 15/11/2013 tarihinde karara dayanarak icra takibi başlatmıştır. Buna karşılık davalı V.D. 26/11/2013 tarihinde 37.910 TL tutarında bir teminat mektubu sunmuş, icranın geri bırakılmasını istemiştir. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi (Yargıtay Dairesi) 17/1/2014 tarihinde davalı V.D. yönünden ilam hükmünün temyiz incelemesi sonucuna kadar icranın geri bırakılmasına karar vermiştir. İş Mahkemesi de 31/10/2014 tarihinde daha önce davalı V.D.ye ait iki adet taşınmaz hakkında verdiği tedbir kararını (bkz. § 3) kaldırmıştır.

7. Yargıtay Dairesi 11/12/2014 tarihinde kusur oranını tespit edecek bir rapor alınması ve kabule göre de manevi tazminatı müştereken ve müteselsilen karar verilmesi gerektiğini belirterek hükmü bozmuştur. Daire ayrıca bozma nedenine göre diğer temyiz itirazlarının incelenmesine yer olmadığını belirtmiştir.

8. Başvurucu 23/2/2015 tarihinde tedbirlerin kaldırıldığı V.D.ye ait taşınmazlara ve bir diğer araca yeniden tedbir konulmasını, bunun mümkün olmaması hâlinde ise borçlu adına kayıtlı başka taşınmazlar hakkında tedbir kararı verilmesini talep etmiştir. Başvurucu, bozma kararı doğrultusunda davalıların tazminattan müteselsilen ve müştereken sorumlu olacakları gözetildiğinde V.D.nin teminat mektubundaki tutarın alacağın tamamını karşılamayacağını ileri sürmüştür.

9. İş Mahkemesi 24/2/2015 tarihinde başvurucunun belirttiği araca tedbir koymuştur. Bununla birlikte daha önce bir şirketin söz konusu araç hakkında rehinin paraya çevrilmesi yoluyla icra takibi başlatmış olması üzerine başvurucu 3/9/2015 tarihinde V.D. adına kayıtlı altı adet taşınmaz hakkında tedbir kararı verilmesini talep etmiştir. Başvurucu, üzerinde bulunan rehin nedeniyle araç hakkında verilen tedbir kararının anlamını yitirdiğini, daha önce tedbir konulup kaldırılan iki taşınmazın bu süreçte üçüncü kişilere devredildiğini, hakkında tedbir talep edilen taşınmazların alacağı karşılayacağının şüpheli olduğunu kaydetmiştir. İş Mahkemesi 4/9/2015 tarihinde başvurunun gösterdiği ve V.D.nin çeşitli oranlarda paydaş olduğu taşınmazlar hakkında tedbir kararı vermiştir.

10. Yargıtay Dairesinin bozma kararına uyan İş Mahkemesi 12/7/2017 tarihinde 21.000 TL manevi tazminatın olay tarihinden işleyecek yasal faiziyle birlikte davalılar V.D. ve K.T.den müştereken ve müteselsilen tahsiline karar vermiştir. Davalı V.D.nin kararı temyiz etmesi üzerine Yargıtay Dairesi 25/12/2018 tarihinde kararı onamıştır.

11. Başvurucu tarafından sunulan 29/1/2019 tarihli icra dosyası hesabına göre 103.527,51 TL yekûn alacaktan 37.910 TL yatan para miktarı düşüldüğünde 65.617,51 TL bakiye borç

miktarı kaldığı görülmektedir.

12. Başvuru 1/2/2019 tarihinde Y.Ö. tarafından yapılmıştır. Başvurucu Y.Ö. 19/12/2020 tarihinde vefat etmiştir. Başvurucunun mirasçıları başvuruyu devam ettirmek istediklerini 14/9/2022 tarihinde bildirmiştir. Komisyon 12/9/2023 tarihinde başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilemez olduğuna, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu, İş Mahkemesinin ilk kararında davalıların müştereken ve müteselsilen sorumlu oldukları yönünde hüküm kurmaması ve tedbir talepleri hakkındaki kararlar nedeniyle alacağına ulaşma imkânından yoksun kalmasından yakınmaktadır.

14. Başvurucunun şikâyetleri mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

16. Kesinleşmiş bir mahkeme hükmüne dayanan icra edilebilir her türlü alacak mülkiyet hakkının kapsamındadır (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60). Somut olayda başvurucunun alacağı, kesinleşmiş bir mahkeme kararına dayandığından Anayasa'nın 35. maddesi anlamında başvurucuya ait mülk mevcuttur.

17. Başvuru konusu olayda başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik olarak kamu makamlarınca doğrudan yapılan bir müdahale mevcut olmayıp özel hukuk kişileri arası bir uyuşmazlık söz konusudur. Dolayısıyla başvuruda, devletin mülkiyet hakkına ilişkin pozitif yükümlülükleri yönünden inceleme yapılması gerekmektedir.

18. Mülkiyet hakkının korunmasının devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklediği hususu Anayasa'nın 35. maddesinin lafzında açık bir biçimde düzenlenmemiş ise de bu güvencenin sadece devlete atfedilebilen müdahalelere yönelik sınırlamalar getirdiği, bireyi üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı korumasız bıraktığı düşünülemez. Pozitif yükümlülüklerin ortaya çıkmasının nedeni gerçek anlamda koruma sağlanmasıdır. Buna göre anılan maddede bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkının gerçekten ve etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Gerçek anlamda koruma sağlanması için devletin negatif yükümlülükleri dışında pozitif yükümlülüklerinin de olması gerekir. Dolayısıyla Anayasa'nın 5. ve 35. maddeleri uyarınca devletin mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu bağlamda söz konusu pozitif yükümlülükler, kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere mülkiyet hakkının korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir (Türkiye Emekliler Derneği, B. No: 2012/1035, 17/7/2014, §§ 34-38; Eyyüp Boynukara, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limited Şirketi, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 43).

19. Devletin pozitif yükümlülükleri, mülkiyet hakkına yapılan müdahalelere karşı usule ilişkin güvenceleri sunan yargısal yolları da içeren etkili hukuksal bir çerçeve oluşturmak ve

oluşturulan bu hukuksal çerçeve kapsamında yargısal ve idari makamların bireylerin özel kişilerle olan uyuşmazlıklarında etkili ve adil bir karar vermesini temin etmek sorumluluklarını da içermektedir (Selahattin Turan, B. No: 2014/11410, 22/6/2017, § 41).

20. Devletin pozitif yükümlülükleri çerçevesinde -özel kişiler arası uyuşmazlıklarla ilgili olsun ya da olmasın- yargı kararlarının uygulanması ve kişilerin alacaklarına kavuşması bakımından etkili bir icra sistemi kurma sorumluluğu bulunmaktadır. Özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklarda devletin mülkiyet hakkına ilişkin pozitif yükümlülükleri, karşılıklı hak ve menfaatler dengesine dayanmaktadır. Alacakların icrasına ilişkin süreç bakımından da durum böyledir. Devlet bu sistemi kurarken gerek alacaklının gerekse de borçlu ve ilgili üçüncü kişilerin hak ve menfaatlerini gözetmek, kişilerin mülkiyet haklarının korunması için gerekli tedbirleri almak durumundadır. Buna göre bir yandan alacaklının mülkiyet hakkı kapsamında bulunan alacağına kavuşması için etkin bir icra yolunun oluşturulması, öte yandan da icradan etkilenen borçlu ve ilgili diğer kişilere mülkiyet haklarına yapılan müdahalelerin keyfî veya hukuka aykırı olduğunu ileri sürebilmeleri için etkin biçimde itiraz edebilme imkânının tanınması gerekmektedir (Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018, §§ 71, 72; Nihal Soydan, B. No: 2015/3112, 23/1/2019, § 35; AYM, E.2019/11, K.2019/86, 14/11/2019, §§ 14, 15; AYM, E.2019/59, K.2020/61, 22/10/2020, §§ 22, 23).

21. Alacağın ödenmemesi nedeniyle başlatılan icra takibinde alacaklı ve borçlunun mülkiyet hakkı çatışmaktadır. Bu nedenle icra takip sürecinin alacaklı ve borçlu tarafın menfaatlerini dengeleyecek yolları öngörmesi gerekmektedir. Bununla birlikte kanun koyucunun öngördüğü düzenlemelerin menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine ölçüsüzlüğe neden olması mülkiyet hakkı yönünden pozitif yükümlülüklerle de bağdaşmayabilir. Bu bağlamda her iki tarafın menfaatlerinin mümkün olduğunca dengelenmesi ve sürecin taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir netice doğuracak şekilde sonuçlandırılmaması gerekir. Menfaat dengesinin adil bir şekilde kurulup kurulmadığının değerlendirilmesinde ise taraflara tanınan tüm imkânların gözönünde bulundurulması zorunludur (AYM, E.2019/59, K.2020/61, 22/10/2020, § 24).

22. Somut olayda başvurucu, bozma kararı öncesinde müteselsilen ve müşterek sorumluluğa yönelik karar verilmemesinden ve tedbir talepleri hakkında verilen kararlar sonucunda manevi tazminat alacağına kavuşmasının imkânsız hâle gelmesinden yakınmaktadır. Özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıkta mülkiyet hakkının korunması kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin tespiti başvuruya konu sürecin bir bütün olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. İş kazasına dayalı maddi tazminat davasında başvurucu ayrıca muhtemel bir alacağın tahsilini sağlamak amacıyla davalı V.D.nin mal varlığına tedbir konulmasını talep etmiştir. İş Mahkemesi 12/2/2010 tarihinde talebi kabul ederek davalı V.D.nin iki adet taşınmazına ve arabasına tedbir koymuştur. Başvurucunun bu konuyla ilgili bir şikâyeti bulunmamaktadır.

23. Başvurucu, maddi tazminat davasından sonra yine davalı V.D.nin de aralarında bulunduğu kişilere karşı manevi tazminat davası açmıştır. İki davanın birleştirilmesinin ardından İş Mahkemesi 23/9/2013 tarihinde başvurucunun manevi tazminat talebini kabul ederek 21.000 TL manevi tazminata ve bu miktarın 9.000 TL'sinin davalı V.D.den tahsiline hükmetmiştir. Kararın taraflarca temyizi aşamasında davalı V.D., aleyhine kurulan miktar karşılığında teminat mektubu sunmuştur. Bunun üzerine Yargıtay icranın geri bırakılmasına karar vermiştir. İş Mahkemesi de iki taşınmaz üzerindeki tedbir kararını kaldırmıştır. Bu hâliyle borçluya ait taşınmazlar üzerinde tedbir kararları kaldırılmakla birlikte henüz

kesinleşmemiş alacağın hükümde gösterilen miktar ile sınırlı olmak üzere teminat mektubu ile güvence altına alınmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

24. Yargıtay Dairesi; İş Mahkemesi kabulüne göre manevi tazminattan davalıların müteselsilen ve müştereken sorumlu olmaları gerektiğini, sair itirazları incelemeyeceğini belirterek kararı bozmuştur. Dolayısıyla bu aşamada başvurucu açısından ortada henüz kesinleşmiş bir alacak hakkı bulunmamaktadır. Bu bağlamda İş Mahkemesinin kararında müşterek ve müteselsil sorumluluğa ilişkin hüküm kurulmadığına yönelik şikâyetler, hukuk kuralının yorumlanması ve uygulanması kapsamındaki şikâyetler niteliğindedir. Bu nedenle henüz ortada müştereken ve müteselsilen kurulmuş bir hüküm bulunmadığından davalının tüm tazminat miktarından sorumlu olacağı gözetilerek tedbir kararı verilmemesinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik bulunmamaktadır.

25. Bozma kararı sonrasında başvurucunun teminat mektubundaki tutarın alacağın tamamını karşılamayacağını ileri sürmesi üzerine kısa bir süre içinde davalı V.D.nin arabasıyla ilgili olarak tedbir kararı verilmiştir. Yine başvurucunun davalı V.D.ye ait olduğunu belirttiği taşınmazlara İş Mahkemesi 4/9/2015 tarihinde tedbir koymuştur. İş Mahkemesinin başvurucunun taleplerini kısa sürede karşıladığı, alacağına ulaşmasını sağlayacak tedbirlere gecikmeksizin ve başvurucunun talepleri doğrultusunda başvurduğu görülmektedir.

26. Yargıtay Dairesinin bozma kararına uyan İş Mahkemesi 12/7/2017 tarihinde 21.000 TL manevi tazminatın olay tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davalılar V.D. ve K.T.den müştereken ve müteselsilen tahsiline karar vermiş, karar bu hâliyle kesinleşmiştir. Şu hususa dikkati çekmek gerekir ki davalı V.D. ile birlikte diğer davalı da manevi tazminattan müteselsilen ve müştereken sorumlu tutulmuştur. Dolayısıyla başvurucunun alacağını diğer davalıdan talep edebilmesi de mümkündür. Buna karşılık başvurucu, bu davalı hakkında icra takibinin sonuçsuz kaldığı veya davalının borcunu ödeyebilecek bir mal varlığına sahip olmadığı yönünde somut olgular ortaya koyamamıştır. Öte yandan başvurucu, İş Mahkemesinin tedbirlerin konulması veya kaldırılması kararlarına karşı itiraz yoluna gittiğini de göstermemiştir.

27. Dava konusu olayın şartları, başvurucuya sağlanan usule ilişkin güvenceler ile tarafların tutum ve davranışları gözönünde bulundurulduğunda menfaatlerin adil bir şekilde dengelendiği değerlendirilmiştir. Özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıktan doğan alacağın tahsili amacıyla başlatılan icra takibi sürecindeki aşamalar ve süreç bir bütün olarak ele alındığında başvurucunun alacağına kavuşmasını imkânsız kılan kamu makamlarına atfedilebilir bir kusur veya ihmalin varlığı tespit edilememiştir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına ilişkin devletin pozitif yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirildiği sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜNAL ŞENEL

B. No: 2019/4445 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4445

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜNAL ŞENEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4445)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Ünal ŞENEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında kapatılan bir eğitim kurumuna ödenmiş okul kayıt ücretinin terör örgütüyle irtibatı ve iltisakı olmasından dolayı iade edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/2/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Bireysel Başvuruya Konu Süreç

5. Başvurucu, Rize'de bulunan Ş. Danışmanlık ve Eğitim İnsan Kaynakları Özel Eğitim Gıda Turizm ve Ticaret Anonim Şirketine (Şirket) ait bir okula çocuğu için 2016-2017 eğitim ve öğretim yılı erken kayıt ücreti olarak 4.210 TL ödeme yapmıştır.

6. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. OHAL 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç, OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-20, 47-66) kararında yer almaktadır.

7. OHAL tedbirleri kapsamında çıkarılan 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hâl Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi uyarınca Şirkete ait eğitim kurumu kapatılmıştır.

8. Başvurucu ödediği kayıt ücretini 5/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (670 sayılı KHK) 5. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca 8/9/2016 tarihinde iadesi için Rize Valiliğine müracaat etmiştir.

9. Rize Valiliği 7/2/2018 tarihinde başvurucunun iade talebini reddetmiştir. Valilik, başvurucunun iade ödemesi yapılacaklar listesinde olmakla birlikte araştırma sonucunda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu anlaşıldığından başvurucuya herhangi bir ödeme yapılmayacağını belirtmiştir.

10. Başvurucu 26/4/2018 tarihinde ret işleminin iptali ve ödediği miktarın yasal faiziyle birlikte iadesi için Rize Valiliğine karşı dava açmıştır. Başvurucu, ceza yargılamasında paranın iade edilmemesine yönelik bir yaptırım kararı olmadığını ve okula yaptığı ödemenin tamamen çocuğunun eğitimiyle ilgili olduğunu ileri sürmüştür.

11. Rize İdare Mahkemesi 15/11/2018 tarihinde davayı kesin olmak üzere reddetmiştir. Kararda; başvurucunun FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan 19/2/2018 tarihinde hapis cezasına mahkûm edildiği belirtilmiş, 670 sayılı KHK 5. maddesi gereğince geri ödemeler için gerçek bir mal ve hizmet alım ilişkisinin yanında örgütle irtibat ve iltisakın bulunmaması gerektiğine dikkat çekilmiş, bu nedenle idarenin başvurucuya geri ödeme yapmamasında hukuka aykırılık bulunmadığı açıklanmıştır. Ayrıca devletin masumiyet karinesini ihlal etmeksizin idari tedbir ve yaptırımlar uygulayabileceği, başvurucu hakkında uygulanan tedbirin de bu kapsamda olduğu, dolayısıyla başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edilmediği ifade edilmiştir. Kaldı ki mahkûmiyet hükmünün istinaf aşamasında beraate çevrilmesi hâlinde davaya konu tedbirin kendiliğinden ortadan kalkacağı kaydedilmiştir.

12. Nihai karar 17/1/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

B. Başvurucu Hakkındaki Ceza Yargılaması

13. Başvurucu FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan hakkında başlatılan ceza soruşturması kapsamında 6/10/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Başvurucu 28/10/2016 tarihinde tutuklanmıştır. İddianamede; başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisaklı bulunan bir dershanede müdür olarak çalıştığı, ByLock iletişim programını kullandığı ve Bank Asyaya sürekli para girişi sağladığı ileri sürülmüştür.

14. Trabzon 2. Ağır Ceza Mahkemesi 19/2/2018 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun ByLock programının kullanıcısı olduğu ve Bank Asyaya örgüt liderinin çağrı dönemine denk gelecek şekilde para girişi sağladığı kaydedilmiştir.

15. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 24/9/2018 tarihinde başvurucunun istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 10/9/2019 tarihinde kararı onamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

16. 667 sayılı KHK'nın "Kapatılan kurum ve kuruluşlara ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen;

...

b) Ekli (II) sayılı listede yer alan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları,

kapatılmıştır.

(2) Kapatılan vakıfların her türlü taşınır ve taşınmazları ile her türlü mal varlığı, alacak ve hakları, belge ve evrakı Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılır. Kapatılan vakıf yükseköğretim kurumlarının sağlık uygulama ve araştırma merkezleri ve kapatılan diğer kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak tescil edilir. Birinci fıkrada sayılanların her türlü borçlarından dolayı hiçbir şekilde Hazineden bir hak ve talepte bulunulamaz. Devire ilişkin işlemler ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle ilgisine göre Maliye Bakanlığı veya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilir.

..."

17. 670 sayılı KHK'nın "Devir işlemlerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan Kanun Hükmünde Kararnameler gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının her türlü taşınır, taşınmaz, malvarlığı, alacak ve hakları ile belge ve evraklarının (devralınan varlık); her türlü tespit işlemini yapmaya, kapsamını belirlemeye, idare etmeye, avans dahil her türlü alacak, senet, çek ve diğer kıymetli evraka ilişkin olarak dava ve icra takibi ile diğer her türlü işlemi yapmaya, devralınan varlıklarla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespite ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, kefaletten doğmaması ve Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ/PDY)'ne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi

suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye, tahsili mümkün olmadığı anlaşılan veya tahsilinde ve takibinde yarar bulunmayan hak ve alacaklar ile taahhüt ve garantilerin tahsilinden vazgeçmeye, her türlü sulh işlemini yapmaya, devralınan varlıklarla ilişkili kredi veya gerçek bir mal veya hizmet ilişkisine dayanan borçlar nedeniyle konulmuş ve daha önce kaldırılmış takyidatları kredinin veya borcun ödenebilmesini sağlamak amacıyla kaldırıldığı andaki koşullarla tekrar koydurmaya ve ihyaya, menkul rehinleri dikkate almaya, devralınan varlıklara konulan takyidatların sınırlarını belirlemeye ve kaldırmaya, finansal kiralama dahil sözleşmelerin feshine veya devamına karar vermeye, devralınan varlıkların idaresi, değerlendirilmesi, elden çıkarılması için gerekli her türlü tedbiri almaya, gerektiğinde devralınan varlıkların tasfiyesi veya satışı amacıyla uygun görülen kamu kurum ve kuruluşlarına devretmeye, devir kapsamında olmadığı belirlenen varlıkları iadeye, kapatılanların gerçek kişiye ait olması halinde devralınacak varlıkların kapsamını belirlemeye, tereddütleri gidermeye, uygulamaları yönlendirmeye, bütün bu işlemleri yapmak amacıyla usul ve esasları belirlemeye, vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığı yetkilidir.

...

(4) Birinci fıkra kapsamında tespite konu edilebilecek borç ve yükümlülüklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış günlük hak düşürücü süre içerisinde ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak kapatma işlemlerinde ise altmış günlük süre kapatma tarihinden itibaren başlar.

..."

B. Anayasa Mahkemesi Kararı

18. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/85, K.2022/127 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

C. Kanun’un 5. Maddesinin (1) Numaralı fıkrasında Yer Alan '…aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle…' İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

109. Kanun’un 5. maddesinde OHAL sürecinde KHK’lar ile kapatılan kurum ve kuruluşların Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen mal varlığının yönetimine ve kapatılan bu kuruluşlardan alacağı olanlara yapılacak ödemelere ilişkin usul ve esaslar düzenlenmektedir.

110. Bu kapsamda maddenin (1) numaralı fıkrasında OHAL KHK’ları gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının devralınan varlıklarıyla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespite ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, asıl borçlu ve diğer kefiller hakkında kesin aciz vesikası bulunan hâller hariç olmak üzere kefaletten doğmaması ve FETÖ/PDY’ye veya diğer terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların

değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğünün, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığının yetkili olduğu belirtilmiştir. Söz konusu fıkrada yer alan '…aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle…' ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

111. Buna göre kural kişinin OHAL KHK'sı ile kapatılan bir kurum ve kuruluştan olan alacağının ödenmesini o kişinin FETÖ/PDY'ye veya diğer terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmaması şartına tabi kılmakta, başka bir ifadeyle bu şekilde bir aidiyeti, iltisakı veya irtibatı tespit edilen kişilere gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayansa dahi kural uyarınca söz konusu alacakları ödenmemektedir.

…

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

113. Dava konusu kural, OHAL KHK'ları gereğince kapatılan kurum ve kuruluşların OHAL dönemi öncesinde doğmuş borçlarını da kapsayacak şekilde uygulanma imkânına sahiptir. Bu itibarla kural, OHAL süresiyle sınırlı bir düzenleme öngörmemektedir. Buna göre kuralın OHAL süresini aşan biçimde uygulanma imkânının bulunduğu anlaşıldığından kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

114. Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında düzenlenen mülkiyet hakkı mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacağı da koruma altına almaktadır.

115. Kural OHAL KHK'ları kapsamında kapatılarak Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarından alacağı olan kişilerin FETÖ/PDY'ye veya diğer terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olması hâlinde sözü edilen kurum ve kuruluşların malvarlığından olan alacaklarının ödenmeyeceğini öngörmek suretiyle üçüncü kişilerin mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

116. Mülkiyet hakkına sınırlama getirilirken öncelikle temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Anayasa'nın anılan maddesi uyarınca temel haklara sınırlama getiren düzenlemelerin, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 371).

117. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

118. Dava konusu kuralın kapsamına giren alacakların ödenmemesinin öngörülmesinin bunların muvazaalı olmasına veya varlığının kuşkulu görülmesine dayanmadığı anlaşılmaktadır. Dava konusu kuralın bulunduğu fıkranın dava konusu edilmeyen bölümü gözetildiğinde idarenin, hileli işlemlere dayandığı tespit edilen alacakları ödememe konusunda yeterli araçlarla zaten donatıldığı görülmektedir. Dolayısıyla dava konusu kuralın amacının terör örgütlerine aidiyeti, irtibatı veya iltisakı görülenlerin alacaklarının ödenmesinin engellenmesi olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle dava konusu kuralda belirtilen alacakların ödenmemesinin sebebi bu alacakların terör örgütüne aidiyetinin, irtibatının veya iltisakının bulunduğu düşünülen kişilere ait olmasıdır.

119. Temelindeki hukuki ilişkinin varlığı ve hukuka uygun olarak doğduğu hususunda kuşku bulunmayan bir alacağın sırf alacaklısının terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olduğunun değerlendirilmiş olması sebebiyle ödenmemesinin demokratik bir hukuk devletinde meşru görülmesi mümkün değildir. Kuşkusuz terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı oldukları somut ve hukuken kabul edilebilir delillerle ortaya konulan kişilerle ilgili olarak makul ve ölçülü tedbirlerin alınması devletin takdir yetkisi kapsamındadır. Ancak bunların özel hukuk ilişkileri çerçevesinde ifa ettikleri yükümlülüklerinin bir sonucu olarak doğan alacaklarının ödenmemesi yolunda düzenleme yapılması başvurulabilecek makul ve meşru tedbirler arasında kabul edilemez.

120. Bu durumda dava konusu kuralın kamu yararına yönelik meşru bir amaca dayandığı söylenemez.

121. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 28/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

21. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu, kayıt ücretini ödediği dönemde okulun kanun çerçevesinde faaliyet gösterdiğini ve ödeme yapmasından aylar sonra okulun KHK kapsamında kapatıldığını belirtmiş; ödemenin çocuğunun iyi bir eğitim alması için verdiği salt bir okul kayıt ücreti olduğunu vurgulamıştır. Mal varlığına ancak bir mahkeme kararı ile el konulabileceğini kaydeden başvurucu, devam eden ceza davasında mal varlığıyla ilgili bir ceza verilmemesine rağmen idarenin herhangi bir belge olmaksızın kendisini FETÖ/PDY ile irtibatlandırmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca yargılama sürecinde adli yardım talebinin kabul edilmesine ve ekonomik durumunda bir değişiklik olmamasına rağmen dava

sonucunda aleyhine yargılama giderlerine hükmedilmesinden yakınmıştır. Başvurucu sonuç olarak bu gerekçelerle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde öncelikle başvuruya konu olaya ilişkin sürece yer verilmiştir. Uyuşmazlık konusu tutarın iade edilmemesine ilişkin kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınması ve Hazine ve Maliye Bakanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgelerin başvurucunun şikâyetine ilişkin olarak yapılacak incelemede gözönüne alınması gerektiği belirtilmiştir. Bakanlığa göre başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartları gözönünde bulundurularak bir değerlendirme yapılmalıdır.

2. Değerlendirme

24. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de okul kayıt ücreti olarak ödediği tutarın iade edilmemesine bağlı şikâyetlerinin esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından başvurucunun bütün şikâyetlerinin mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Uygulanabilirlik

26. Anayasa Mahkemesi Aydın Yavuz ve diğerleri (aynı kararda bkz. §§ 187-191) kararında, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir. Buna göre olağanüstü bir durumun bulunması ve bunun ilan edilmesinin yanı sıra bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin olağanüstü durumla bağlantılı olması hâlinde inceleme, Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır.

27. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünden sonra Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu 21/7/2016 tarihinde OHAL ilan edilmesine karar vermiş, daha sonra da OHAL birçok kez uzatılmıştır. OHAL 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. OHAL ilanı nedenlerinin başında darbe teşebbüsü gelmektedir (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 224, 226). OHAL ilanı ile darbe teşebbüsünden kaynaklanan tehlikenin yanı sıra bu teşebbüsün arkasında olduğu değerlendirilen FETÖ/PDY'den kaynaklanan tehdit ve tehlikenin de bertaraf edilmesinin amaçlandığı görülmüştür (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 48, 229). Nitekim darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmanın FETÖ/PDY olduğuna ilişkin olarak kamu makamlarınca ve soruşturma mercilerince yapılan değerlendirmeler olgusal temellere dayanmaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 216).

28. OHAL tedbirleri kapsamında kapatılan bir eğitim kurumuna darbe teşebbüsü öncesinde başvurucunun ödediği okul kayıt ücretinin iade edilmemesine ilişkin tedbirin uygulandığı tarihte Türkiye'de OHAL yönetim usulü yürürlüktedir. Bununla birlikte söz konusu tedbirin

devam etmesi nedeniyle ödemenin hâlihazırda iade edilmemiş olduğu gözetildiğinde uygulanan tedbir OHAL döneminden sonra da devam etmiştir. Anayasa Mahkemesi, ilgili tedbire dayanak kuralı incelediği norm denetimi kararında anılan düzenlemenin OHAL süresiyle sınırlı olarak öngörülmediğinden kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılacağını belirtmiştir (AYM, E.2018/85, K.2022/127, 26/10/2022, § 113). Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tedbirin hukuki olup olmadığının incelenmesi Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında yapılacak, Anayasa'nın 15. maddesi yönünden bir değerlendirme yapılmayacaktır.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

30. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda başvurucunun okul kayıt ücreti olarak ödediği 4.210 TL başvurucu için mülk teşkil etmektedir.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

31. Anayasa'nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak şartıyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma imkânı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

32. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi şartlarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

33. Başvuruya konu olayda okul kayıt ücreti olarak ödediği tutarın başvurucunun terör örgütüyle irtibatı ve iltisakı bulunduğundan bahisle kendisine iade edilmemesi tedbiri

mülkiyet hakkına bir müdahale oluşturmuştur. Mülkten yoksun bırakma amacı olmayıp suçla mücadele kapsamında bir tedbir niteliğinde olan müdahale mülkün kullanımının kontrolü veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural kapsamında incelenmelidir.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

(1) Kanunilik

36. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

37. Somut olayda başvurucunun okul kayıt ücreti olarak ödediği ücretin iadesi talebi 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca reddedilmiştir. Söz konusu kuralın anayasallık denetimi sonucunda kamu yararına yönelik meşru bir amaca dayandığının söylenemeyeceği belirtilmek suretiyle iptal edilmiş, karar 17/3/2023 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bu hâliyle söz konusu tedbire dayanak kuralın uygulandığı tarih ile tedbirin iptaline yönelik yargılama sürecindeki tarihler ve kuralın iptaline ilişkin anayasallık denetiminde belirtilen gerekçe dikkate alındığında müdahalenin kanunilik unsuru meşru amacı ile birlikte sorgulanarak sonuca varılacaktır.

(2) Meşru Amaç

38. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle, bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29; Nusrat Külah,B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56).

39. Toplum yararı, ortak çıkar, genel yarar gibi birbirinin yerine kullanılan kavramlarla

ifade edilen ve bireysel çıkardan farklı, onun üstünde ortak bir yarar olan kamu yararı Anayasa'nın 35. maddesinin mülkiyet hakkı açısından öngördüğü özel sınırlandırma sebebi olup genel yarar ve toplumsal yarar gibi ifadeleri de kapsayacak şekilde geniş yorumlanmaktadır (AYM, E.1999/46, K.2000/25, 20/9/2000).

40. Somut olayda başvurucu, çocuğunun devam ettiği okula erken kayıt ücreti olarak 4.210 TL ödeme yapmıştır. Darbe teşebbüsü sonrasında ilan edilen OHAL kapsamında çıkarılan 667 sayılı KHK uyarınca başvurucunun ödeme yaptığı okul kapatılmıştır. Rize Valiliği, ücretin iadesi talebini başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu gerekçesiyle reddetmiştir. Rize İdare Mahkemesi de kararında ödeme yapılabilmesi için 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kişinin terör örgütüne aidiyeti, örgütle iltisakı ve irtibatı bulunmaması gerektiğini kaydetmiş, buna karşılık başvurucunun ceza yargılamasında mahkûm olduğunu belirterek davayı reddetmiştir.

41. Rize Valiliği ve Rize İdare Mahkemesinin kararı incelendiğinde okul kayıt ücretinin gerçek bir mal ve hizmet alım ilişkisine dayalı olduğu, bununla birlikte başvurucu hakkındaki araştırma ve özellikle ceza yargılaması gözönüne alındığında terör örgütüne aidiyeti, örgütle iltisakı veya irtibatı olduğundan ücretin iade edilemeyeceği sonucuna vardığı görülmüştür. Dolayısıyla somut olayda okul kayıt ücreti iadesi talebinin 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasında gösterilen "aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle" ibaresine dayalı olarak reddedildiği anlaşılmaktadır.

42. Anayasa Mahkemesi, müdahaleye dayanak olan 670 sayılı KHK'nın kanunlaşan 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının Anayasa'ya uygunluğuna ilişkin denetiminde "aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle" ibaresinin iptaline karar vermiştir. Söz konusu kuralın kapsamına muvazaalı veya varlığı kuşkulu alacakların girmediği, üstelik idarenin hileli işlemlere dayandığını tespit ettiği alacaklar bakımından yeterli araçlarla donatıldığı görüldüğünden kural ile terör örgütüne aidiyeti, örgütle irtibatı veya iltisakı olanların alacaklarının ödenmesinin engellenmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir.

43. Anayasa Mahkemesi, salt alacaklısının terör örgütüyle irtibatlı veya iltisaklı olduğu değerlendirilerek hukuka uygunluğu konusunda kuşku bulunmayan bir alacağın ödenmemesinin bir hukuk devletinde meşru görülemeyeceğini açıklamıştır. Terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı oldukları somut olarak ortaya konulan kişilerle ilgili tedbir alınmasında devletin takdir yetkisi olmakla birlikte bu kişilerin özel hukuk ilişkileri çerçevesinde ifa ettikleri yükümlülüklerinden doğan alacaklarının ödenmemesine yönelik olarak yapılan düzenlemenin makul ve meşru tedbirler arasında olamayacağını kaydetmiştir. Bu hâliyle söz konusu kuralın kamu yararına yönelik meşru bir amaca dayandığının söylenemeyeceğini belirtmiş, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı olduğuna karar vermiştir.

44. Başvuruya konu olayda başvurucunun alacağının hukuka uygun bir özel hukuk ilişkisinden kaynaklandığı ve iade ödemesi yapılacaklar listesinde başvurucunun adının olduğu kamu makamlarınca tespit edilmiştir. Buna karşılık ücretin iadesi talebi 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasına dayanılarak başvurucunun terör örgütüyle irtibatlı ve iltisaklı olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Bu durum karşısında okul kayıt ücretinin iade edilmemesinin kanuni dayanağıyla ilgili olarak norm denetimindeki kamu yararına yönelik meşru bir amaca dayanmadığına ilişkin tespit ve söz konusu kuralın iptali

gözetildiğinde başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin meşru bir amaca dayandığı söylenemeyecektir.

45. Sonuç olarak ücretin iade edilmemesi suretiyle gerçekleştirilen müdahalede kamu yararı amacı bulunmadığından mülkiyet hakkına yapılan bu müdahalenin meşru amaç unsurunu taşımadığı kanaatine varılmıştır. Bu nedenle ölçülülük kriterine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

47. Başvurucu; ihlalin tespitini, iade edilmeyen ücretin yasal faiziyle birlikte iade edilmesini ve 300.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

48. Başvuruda tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

49. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun ücretin yasal faiziyle birlikte iadesi ve manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Rize İdare Mahkemesine (E.2018/440, K.2018/751) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SALİM ADANUR (2)

B. No: 2019/9275 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9275

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SALİM ADANUR BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/9275)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Salim ADANUR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun çok sayıda dilekçe yazarak suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yaptığı gerekçesiyle disiplin cezasıyla cezalandırılmasından dolayı ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/3/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Trabzon E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan hükümlü olarak bulunmaktadır.

6. Trabzon Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 24/10/2018 tarihinde Trabzon İl Emniyet Müdürlüğüne bir yazı yazmıştır. Başsavcılık yazıda, FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan tutuklu veya hükümlü olarak Ceza İnfaz Kurumunda bulunan bazı kişilerin Ceza İnfaz Kurumuna ve Başsavcılığa aynı veya benzer konularda sürekli dilekçeler yazdıklarını, aynı eylemin başka ceza infaz kurumlarında da gerçekleştirildiğinin tespit edildiğini, anılan örgütle bağlantılı olarak ceza infaz kurumunda bulunanların bu şekilde davranmalarının bir örgütsel faaliyet çerçevesinde yapılıp yapılmadığının araştırılarak bilgisinin verilmesini istemiştir.

7. İl Emniyet Müdürlüğünün 12/11/2018 tarihli cevap yazısında, FETÖ/PDY'nin, bu örgütle bağlantılı suçlardan tutuklu veya hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunanlara;

i. Ülkedeki tüm ceza infaz kurumlarındaki şartların mahkûmlar açısından elverişsiz olduğunu ve kurumlarda birçok hukuksuzluk yaşandığını belirten dilekçeler yazılması, bu dilekçelerle infaz hâkimliklerine ve Cumhuriyet başsavcılıklarına doğrudan veya kurum aracılığıyla başvurulması,

ii. Ceza infaz kurumlarındaki olumsuzlukları içeren dilekçelerle Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesine başvurulması,

iii. Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komitesine posta veya online form ile şikâyette bulunarak inceleme heyeti talep edilmesi,

iv. Uzun tutukluluk ile ilgili olarak şahsen veya avukatlar aracılığıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvurular yapılması, bu yola başvuru öncesinde iddianame kabulüne kadar sırasıyla sulh ceza hâkimliklerine ve Anayasa Mahkemesine, iddianamenin kabulü sonrasında ise ağır ceza mahkemelerine ve Anayasa Mahkemesine başvuru yapılması,

v. Yargılamalar sırasında öne sürülen taleplerin kabul edilmemesi durumunda ilgili hâkimler hakkında Hâkimler ve Savcılar Kuruluna şikâyette bulunulması, bunun yanında Türkiye Büyük Millet Meclisi, Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER) ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) gibi resmî kurumlara da şikâyetlerin iletilmesi,

vi. Sürekli olarak ceza infaz kurumu personellerini şikâyet etmeleri, bu hususta dilekçeler yazmaları talimatları verdiği yönünde istihbari bilgilere ulaşıldığını açıklamaktadır.

8. Başsavcılık gelen yazı içeriğini dikkate alarak Ceza İnfaz Kurumuna 19/11/2018 tarihinde bir yazı göndermiştir. Yazının içeriğinde FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan Ceza İnfaz Kurumunda bulunan Salim Adanur'un (başvurucu) örgütün istek ve talepleri doğrultusunda sürekli bir şekilde dilekçe yazdığını, bu kişi hakkında Ceza İnfaz Kurumunda örgüt faaliyeti yürütmek eyleminden dolayı gerekli işlemlerin yapılması gerektiğini belirtmiştir.

9. Başsavcılık yazısı üzerine başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu (Disiplin Kurulu) yaptığı soruşturma sonucunda suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma veya yaptırma eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvurucu hakkında 11 gün hücreye koyma cezası verilmesine karar vermiştir.

10. Disiplin Kurulu 5/12/2018 tarihli ve K.2018/971 numaralı kararında, başvurucunun benzer ve aynı konulara ilişkin olarak 197 adet dilekçe yazdığını, dilekçelerde özellikle Ceza İnfaz Kurumu personelini ve işleyişini sürekli aynı nedenlerden ötürü şikâyet ettiğini ve böylece sürekli bir şekilde taleplerde bulunduğunu belirtmiştir. Disiplin Kurulu bu tespit sonrasında, Başsavcılık ve Trabzon İl Emniyet Müdürlüğü yazılarını da dikkate alarak,

başvurucunun bu dilekçeleri FETÖ/PDY'nin sürekli bir şekilde kamu görevlilerinin şikâyet edilmesi talimatı doğrultusunda ve örgütsel bir faaliyetin icrası kapsamında yazdığını ifade etmiş ve anılan disiplin suçunun somut olayda oluştuğunu kabul etmiştir.

11. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Trabzon İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği/Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, başvurucunun itirazını 21/1/2019 tarihinde reddetmiştir. Hâkimlik, başvurucunun yazdığı dilekçelerin sayısı ve içeriği ile Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu süre birlikte değerlendirildiğinde, dilekçelerin şahsi ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olmaktan ziyade, kamu kuruluşlarını ve çalışanlarını iş yoğunluğu ile yıldırma amacı taşıdığını belirtmiştir. Daha sonra İnfaz Hâkimliği, başvurucunun eylemi ile mensubu bulunduğu örgütün organizasyonuna hizmet etme ve örgüt üyelerinin motivasyonunu sağlama amacı taşıdığını ifade etmiştir. Bu değerlendirmeler sonrasında İnfaz Hâkimliği, başvurucunun suç örgütlerinin propagandası faaliyetini yerine getirdiğini kabul etmiş ve şikâyeti reddetmiştir.

12. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. Trabzon 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğundan bahisle anılan itirazı 11/2/2019 tarihinde reddetmiştir.

13. Başvurucu, nihai kararı 15/2/2019 tarihinde öğrendikten sonra 14/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrasının olay tarihindeki hâli şöyledir:

"Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır."

15. 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendi şöyledir:

"(3) Onbir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

…

l) Suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak.

…"

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 28/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

17. Başvurucu, adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; yazmış olduğu dilekçelerin Ceza İnfaz Kurumunda kayıt altında olduğunu ve bir suç unsuru içermediğini, varsa bir örgüt faaliyetinin bu dilekçelerden rahatlıkla ortaya çıkarılabileceğini belirtmiştir. Disiplin cezasının dilekçe hakkından vazgeçmek için baskı ve korkutma amacıyla kasıtlı olarak verildiğini, İnfaz Hâkimliği kararında belirtilen gerekçenin gerçekle örtüşmediği, yazdığı dilekçelerinin incelenmeden ön yargılı olarak karar verdiğini, itiraz mercinin itirazı incelemeden klişe cümlelerle itirazını reddettiğini belirterek adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma ve yaptırma konulu disiplin cezasının verilmesini gerektirecek bir eyleminin olmadığını bildirmiştir.

2. Değerlendirme

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Anayasa'nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar "söz, yazı, resim veya başka yollar" olarak belirtilmiş ve "başka yollar" ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (Emin Aydın, B. No: 2013/2602, 23/1/2014, § 43). Somut olayda başvurucu, iç dünyasında sahip olduğu düşüncelerini yazı ile açıklamış; söz konusu dilekçeleri düşünceyi açıklama özgürlüğünün bir aracı olarak kullanmıştır. Bu nedenle mevcut şartlar altında başvurucunun şikâyetlerinin ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

22. Yazmış olduğu dilekçelerin çokluğu nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur. Anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

23. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine

uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

i. Hükümlü ve Tutukluların İfade Özgürlüğü

24. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altında olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

ii. Hükümlü ve Tutuklular Hakkında Disiplin Cezası Uygulanmasına İlişkin İlkeler

25. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesi uyarınca kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber, B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22).

26. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun’un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22). Dolayısıyla somut olayda başvurucunun yazdığı dilekçelerin kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

iii. Somut Olayın Değerlendirilmesi

27. Başvurucu hakkında yazmış olduğu dilekçelerin çokluğu nedeniyle bir disiplin soruşturması yapılmış, örgüt talimatı çerçevesinde ve örgütsel dayanışmayı canlı tutmak amacıyla söz konusu dilekçe yazmayı örgütsel bir eylem şekli olarak benimsediği değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonrasında suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma veya yaptırma eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvurucu hakkında disiplin cezası uygulanmıştır.

28. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararında 5275 sayılı Kanun'da yer alan

suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma disiplin suçunun, sadece terör örgütlerinin propagandasının yapılmasını değil her tür suç örgütünün ceza infaz kurumunda propagandasının yapılmasını düzenlediğini, söz konusu suç örgütünün silahlı bir örgüt olmasının mümkün olduğu gibi silahsız bir örgüt olmasının da mümkün olduğunu belirtmiştir. Bu değerlendirme sonrasında Anayasa Mahkemesi, suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma disiplin suçunun sadece bir terör örgütün şiddet ve tehdit yöntemlerini meşru gösterme veya övme ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik etmeyle sınırlandırılmasının mümkün olmadığını, örgütsel motivasyonu güçlendirmek, örgüte bağlılığı canlı tutmak, örgütün amaçlarını gerçekleştireceği ümidini aşılamak, örgütün korkutuculuk gücünü yaymak, örgütsel eylemleri yüceltmek, örgütün kurucu, yönetici veya üyelerini övmek amacıyla yapılan, ceza infaz kurumlarının güvenliği ve disiplini tehdit eden, mahkûmların ıslahı amacı ile çatışan faaliyetlerin tamamının bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (Abdulkadir Yurcu [GK], B. No: 2018/35713, 26/1/2023, § 25; Şeyhmus Ablak, B. No: 2019/14529, 30/3/2023, § 31; Çetin Sağır ve diğerleri, B. No: 2021/8864, 24/5/2023, § 37).

29. Bu açıklamalardan çıkan sonuca göre terör örgütlerinin çağrısı üzerine yapıldığı ya da örgütsel bağlılığı canlı tutma amacına yöneldiği konusunda makul şüphe bulunan ve ceza infaz kurumlarının güvenliği ve disiplinini tehdit eden, mahkûmların ıslahı amacı ile çatışan faaliyetlerin suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yapma disiplin eylemi kapsamında değerlendirilmesi mümkün olacaktır. Ancak yapılan eylemin terör örgütlerinin çağrısı üzerine yapıldığı ya da örgütsel bağlılığı canlı tutma amacına yöneldiği konusunda makul şüphenin var olduğu somut verilere dayalı olarak gösterilmek zorundadır.

30. Somut olayda başvurucunun örgütsel bir talimatın gereği olarak sürekli bir şekilde dilekçe yazarak örgütsel dayanışmayı canlı tutmayı amaçladığı kabul edilmiştir. Söz konusu eylemin örgütsel bir talimatla icra edildiği Başsavcılığın bir yazısına dayandırılmıştır. Başsavcılık ise Trabzon İl Emniyet Müdürlüğünün bir araştırma yazısını bu hususta gerekçe yapmıştır.

31. Trabzon İl Emniyet Müdürlüğünün yazısında birtakım tespitlerin olduğu görülmektedir. Ancak söz konusu tespitlerin tamamen soyut istihbari verilerden oluştuğu, somut bir bilgi içermediği yazının içeriğinden anlaşılmaktadır. Varsayıma dayanan ve soyut değerlendirmeler içeren bir yazıya dayanılarak başvurucunun eyleminin terör örgütlerinin çağrısı üzerine yapıldığının ya da örgütsel bağlılığı canlı tutma amacına yöneldiğinin kabul edilmesi ifade özgürlüğünün özünü zedeler.

32. Öte yandan ilgili idare ve derece mahkemelerinin kararlarında dilekçelerin bir örgütün çağrısı üzerine yazıldığı ya da örgütsel bağlılığı canlı tutma amacına yöneldiği konusunu ortaya koyacak şekilde dilekçelerin yazılma sıklığı ve içeriğinde ne tür bilgilerin bulunduğu hususlarında bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bundan başka ilgili kararlarda örgütün genel bir eylem biçimi olarak bu yola başvurduğunu ortaya koyacak şekilde ceza infaz kurumlarında aynı örgüt kapsamında bulunan kişilerin benzer eylemlerine dair de somut bir değerlendirmenin yapılmadığı görülmektedir. Son olarak kararlarda başvurucunun anılan eylemi yapmasının Kurum düzeni ve güvenliği üzerindeki etkisi yönünden de hiçbir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

33. Sonuç olarak hükümlü olan başvurucunun yoğun bir şekilde dilekçe yazarak suç örgütlerinin propaganda faaliyetlerini yaptığının ve bu şekilde Kurum düzeni ve güvenliğini tehlikeye düşürdüğünün ortaya konulamadığı anlaşıldığından söz konusu eylem nedeniyle

başvurucu hakkında disiplin cezası uygulanmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği; ceza infaz kurumu üzerinde iş yoğunluğuna neden olduğu ortaya konsa bile terör örgütlerinin çağrısı üzerine yapıldığı ya da örgütsel bağlılığı canlı tutma amacına yöneldiği açıkça ortaya konulamayan dilekçeleri nedeniyle başvurucuya 11 gün hücre cezası verilmesinin orantısız olduğu ve dolayısıyla müdahalenin bir bütün olarak demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak kabul edilemeyeceği değerlendirilmiştir.

34. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

35. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 100.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

36. Başvurucu, tahliye edildiğinden yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Trabzon İnfaz Hâkimliğine (E.2018/1890, 2019/127 sayılı karar) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN KILIÇ

B. No: 2019/26816 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/26816

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN KILIÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/26816)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Osman KILIÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sözleşmeli öğretmenlik atamasına yapılan başvurunun reddi üzerine açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 2016 yılında yapılan Kamu Personeli Seçme Sınavı'ndan aldığı puana bağlı olarak mülakata katılmaya hak kazanmıştır. Mülakattan da başarılı olması üzerine elektronik ortamda okul tercih etmiştir. 10/10/2016 tarihinde açıklanan sonuçlarda atamasının gerçekleştirilmediğini öğrenmesi üzerine başvurucu 13/10/2016 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğüne (Genel Müdürlük) başvurmuştur. Genel Müdürlük 20/10/2016 tarihli işlemle, 23/7/2016 tarihli ve 667 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesi gereğince sözleşmeli öğretmenliğe atanmasına dair işlemin tesis edilemediğini başvurucuya bildirmiştir.

3. Başvurucu 29/3/2017 tarihinde iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde 667 saylı KHK'nın ilgili maddesinin kamu görevinde yer alanları kapsadığını, daha kamu görevlisi olarak ataması henüz yapılmadığından bu kapsamda olmadığını belirtmiştir. Terör örgütüyle

iltisaklı olmadığını, hakkında açılan herhangi bir soruşturma bulunmadığını, tesis edilen işlemin haksız ve hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir.

4. Ankara 7. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 5/3/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Olayda, 'Gizli' ibareleri bir zarf içinde savunma dilekçesine ekli olmak üzere Mahkememize sunulan yazı ekinde; Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı başkanlığında oluşturulan komisyonca karar altına alınan tutanak ile 'Ekli listede; TC Kimlik numarası, adı soyadı belirtilen ve Bakanlığımıza Sözleşmeli Öğretmen olarak atanma başvurusunda bulunan adayların; 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde hüküm altına alınan; Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmiş ve bu adayların başvurularının geçersiz sayılması karar altına alınmıştır.' denmek suretiyle dava konusu işlemin dayanağının oluşturulduğu, anılan sebeplerin kamu görevlilerinin ihracı için yeterli sebep olduğu, davacının da henüz kamu görevlisi olmasa bile kamu görevine girerken de aynı şartları taşıması gerektiğinin tartışmasız olduğu birlikte değerlendirildiğinde dava konusu atanma işleminin gerçekleştirilmemesi işleminde hukuka aykırılık görülmemiştir."

5. Başvurucu 16/7/2018 tarihinde karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Dilekçesinde, dava dilekçesinde belirttiği hususları yinelemiştir.

6. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 17/4/2019 tarihinde istinaf başvurusunu kesin olarak reddetmiştir.

7. Karar 27/6/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 29/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

9. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; başvurusu reddedilmeden önce herhangi bir şekilde savunmasının alınmadığını, işlemin haklılığını ortaya koyan somut bilgi ve belgenin ortaya konulmadığını, işlemin haksız ve hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin hâlihazırda kamu görevinde bulunanları kapsadığını, sözleşmeli öğretmenliğe atanacak olanların ise bu kapsamda olmadığını belirtmiştir.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun öğretmenliğe, terör örgütlerine iltisaklı veya irtibatlı olmamak şartını taşımadığı gerekçesiyle atanmamasının amacının kamu düzeni ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması olduğu belirtilmiştir. Yargılama makamlarının kararlarındaki tespit ve sonuçların ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği, çatışan haklar arasında adil

dengenin kurulduğu ifade edilmiştir. Öte yandan başvurucunun sözleşmeli öğretmenliğe atanmamasına ilişkin işlemin olağanüstü hâl döneminde tesis edilmesi nedeniyle, yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınması gerektiğini aktarmıştır.

12. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurunun gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendileriyle ilgili verilen yargı kararlarının sebeplerini öğrenmelerinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34). Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

15. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarını incelendiği gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 35).

16. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usule veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılması hak ihlaline yol açar (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

17. Somut olayda sözleşmeli öğretmen olarak atanmaya hak kazanan başvurucunun okul tercihi yaptıktan sonra ataması gerçekleştirilmemiştir. İşleme karşı yaptığı başvurunun 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi uyarınca reddedilmesi üzerine iptal davası açılmıştır. Mahkeme, başvurucunun terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olması nedeniyle davayı reddetmiş; karar istinaf aşamasından geçerek kesinleşmiştir.

18. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususlar, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya

konulmalıdır. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır. Bu kapsam, derece mahkemelerinin işleme esas alınan bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus işleme dayanak alınan tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfiliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

19. Bununla birlikte kamu güvenliği veya başkalarının haklarının korunması gibi haklı nedenlerin bulunması hâlinde hükme esas alınan kanıt ve belgelerin başvurucuya verilmemesi veya gösterilmemesi makul görülebilir. Ancak bu hâlde dahi hükme esas alınan belgenin kendisine verildiği başvurucunun savunma hakkında meydana gelen bu kısıtlamayı telafi edecek karşıt dengeleyici imkânların başvurucuya sağlanması gerekir. Bu bağlamda başvurucunun belge içeriğinden haberdar edilmesinin, buna karşı savunma ve itirazlarını mahkemeye sunabilme fırsatına sahip olmasının dengeleyici bir imkân olduğu söylenebilir. Yine söz konusu belgenin başvurucunun bilmesinin sakıncalı olduğu düşünülen kısımları karartılarak başvurucuya verilmesi ya da başvurucunun söz konusu belgeyi mahkeme kaleminde inceleme fırsatı bulması da dengeleyici imkân olarak görülebilir (Ayfer Atalmış, B. No: 2016/12198, 9/6/2020, § 35).

20. Mahkeme kararından başvurucunun neden terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğunun kabul edildiği anlaşılamamıştır. Kararın dayanağı olan istihbari nitelikteki bilginin içeriğinde yer alan tespit aktarılmamış, bu nedenle de başvurucunun şahsına bağlı hangi nedenden ötürü irtibatlı ya da iltisaklı kabul edildiği kararda yer almamıştır. Bunun yanı sıra kararda başvurucu hakkında elde edilen bilginin başvurucunun yapacağı görevi hangi nedenle olumsuz etkilediği de ortaya konulmamıştır. Öte yandan başvurucu hakkındaki tespitlerin neden başvurucu ile paylaşılmadığı kararda belirtilmediği gibi paylaşılmama nedeniyle savunma hakkında meydana gelen kısıtlamayı telafi edecek herhangi bir yolun denendiğine ilişkin açıklama da yapılmamıştır.

21. Kural olarak derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucunun ileri sürdüğü esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucunun esaslı iddialarının Bölge İdare Mahkemesince de karşılanmadığı görülmüştür.

22. Sonuç olarak istihbari bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı görülmüştür. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirmemiş, bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun işlemin haksız ve

hukuka aykırı olduğuna yönelik iddiaları yeterli şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

24. Başvurucu; hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma olmamasına rağmen haksız şekilde görevine başlatılmaması nedeniyle masumiyet karinesinin, çalışma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucunun tazminat talebi bulunmamaktadır.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 7. İdare Mahkemesine (E.2017/1154, K.2018/396) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT TÜRK (9)

B. No: 2019/29420 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29420

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT TÜRK BAŞVURUSU (9)

(Başvuru Numarası: 2019/29420)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Murat TÜRK

Vekili : Av. Ramazan DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucuya satın aldığı süreli yayının teslim edilmemesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, olayların yaşandığı dönemde Ödemiş T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya çalışmak suçundan hükümlü olarak bulunmaktadır.

3. Başvurucunun kurum idaresi aracılığıyla ücretini ödeyerek satın aldığı Politik Art isimli gazetenin çeşitli nüshaları, Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurulu Başkanlığının (Eğitim Kurulu) kararı ile başvurucuya teslim edilmemiştir. Eğitim Kurulu yapmış olduğu incelemede bazı nüshaların Kürtçe olması bazı nüshalarda ise yer alan haber ve görsellerin Ceza İnfaz Kurumunun güvenliğini tehlikeye sokacak, hükümlü ve tutukluları yanlış yönlendirici ve açlık grevlerini teşvik edici nitelikte olduğu sonucuna ulaşmıştır.

4. Başvurucu Eğitim Kurulu kararına karşı Ödemiş İnfaz Hâkimliğine şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği söz konusu süreli yayının verilmeyen nüshalarında Ceza İnfaz Kurumumun

güvenliğini tehlikeye sokucu, hükümlü ve tutukluları yanlış yönlendirici, açlık grevlerini teşvik edici haberlerin ve görsellerin yer aldığının tespit edildiğini belirtilerek yapılan şikâyetin reddine karar vermiştir. Hâkimlik, verilmeyen nüshalarda yer alan haberlere ilişkin bir belirlemede bulunmadığı gibi Kürtçe olduğu için verilmeyen nüshalara ilişkin de bir değerlendirmeye de yer vermemiştir.

5. Başvurucu İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. İtirazı inceleyen Ödemiş Ağır Ceza Mahkemesi, İnfaz Hâkimliğinin kararında belirtilen gerekçede hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek başvurucunun itirazının reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu nihai kararı 10/7/2019 tarihinde tebliğ edildikten sonra 9/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucu; teslim edilmesini talep ettiği süreli yayın hakkında bir toplatma ya da yasaklama kararının bulunmadığını, Eğitim Kurulu, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesinin kararlarında söz konusu gazetenin kurum güvenliğini nasıl tehlikeye düşüreceğine dair bir belirlemenin yapılmadığını, Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarına da atıf yaparak somut olayda ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

11. Anayasa Mahkemesi daha önce vermiş olduğu birçok kararında, hükümlü ve tutuklulara kargo yoluyla gelen ya da ziyaretçileri aracılığıyla getirilen veya hükümlü ve tutukluların kendi satın aldıkları süreli ya da süresiz yayınların ceza infaz kurumlarına kabul edilmemesini ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. İbrahim Kaptan (2), B. No: 2017/30723, 12/9/2018, § 23; Recep Bekik ve diğerleri [GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019, § 24; Ahmet Sil ve Taner Yay, B. No: 2017/35227, 30/9/2020, § 31). Söz konusu kararlar çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun kurum idaresi aracılığıyla satın aldığı süreli yayının başvurucuya teslim edilmemesi haber veya fikir alma özgürlüğü, dolayısıyla ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun kurum idaresi aracılığıyla satın aldığı süreli yayının başvurucuya teslim edilmemesinin haber veya fikir alma özgürlüğüne, dolayısıyla ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmiştir. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin

ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

14. Anayasa Mahkemesi Recep Bekik ve diğerleri kararında, benzer müdahalelerin hukuki dayanağı olan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 62. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı ve başvuruya konu yayınların ceza infaz kurumlarının düzeninin ve güvenliğinin sağlanması, suçun önlemesi ve mahkûmun ıslahı amaçlarıyla başvuruculara verilmemesi şeklindeki müdahalelerin Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen kamu düzeni ve kamu güvenliği kapsamında meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varmıştır (Recep Bekik ve diğerleri, §§ 32, 33). Mevcut başvuruda da anılan tespitten ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır. Geriye müdahalelerin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının belirlenmesi kalmaktadır.

15. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, §§ 38-41; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 21; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; Eşref Arslan, B. No: 2014/14655, 18/7/2018, §§ 39-43).

16. Herkes gibi tutuklu ve hükümlüler de Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5), § 27). Tutuklu ve hükümlülerin süreli veya süresiz yayınlara ulaşabilmesi de bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğünün somut yansıması olarak ifade özgürlüğünün koruması altındadır (İbrahim Bilmez, B. No: 2013/434, 26/2/2015, § 74; Kamuran Reşit Bekir [GK], B. No: 2013/3614, 8/4/2015, § 43; Hüseyin Sürensoy, B. No: 2013/749, 6/10/2015, § 44; Ahmet Temiz (6), B. No: 2014/10213, 1/2/2017, § 34).

17. Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

18. Somut olayda başvurucunun kurum idaresi aracılığıyla satın aldığı süreli yayının bazı nüshalarının başvurucuya teslim edilmemesine karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi Recep Bekik ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019) kararında olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan bir başvuruyu inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede süreli yayınların ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere teslim edilip edilmemesinde keyfîliği engelleyecek, aynı hukuki durumda bulunanlara aynı uygulamanın yapılmasını sağlayacak, açık, yol gösterici ve istikrarlı idari uygulamaları garanti edecek bir mekanizmanın bulunmadığı gerekçesiyle ifade

özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

19. Öte yandan Recep Bekik ve diğerleri kararından sonra 14/4/2020 tarihli ve 7242 Kanun ve buna bağlı düzenleyici işlemler ile bir dizi önlemler alınmış ise de eldeki başvurunun söz konusu yasal ve uygulamaya dönük değişiklikten önceki müdahaleye ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple eldeki başvuru yönünden anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; maddi ve manevi zararlarının giderilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa Mahkemesi, tutuklu ve hükümlülerin ücretini ödeyerek satın almak istedikleri süreli yayınların ceza infaz kurumlarına kabulü konusunda uygulamadan kaynaklanan bir yapısal sorun olduğu gerekçesiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna varmıştır. İfade özgürlüğüne ilişkin olarak derece mahkemelerince giderilemeyecek, idari ve hukuki düzenleme yapılmasını gerektirecek nitelikte yapısal sorun tespit edildiğinden yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya net 3.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zararına ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 3.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HATİP İMİR

B. No: 2019/30759 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/30759

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATİP İMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/30759)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Hatip İMİR

Vekili : Av. Nesrin BİLGE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kişisel verilerin güvenlik soruşturmasına esas alınması nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1989 doğumlu olan başvurucu, 2017 yılı Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) tercih sonucuna göre Şırnak'ın Cizre ilçesindeki Dr. Selahattin Cizrelioğlu Devlet Hastanesine hemşire olarak yerleştirilmiştir.

3. Başvurucu hakkında 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen ve 1/2/2018 tarihli ve 7070 sayılı Kanun'un 60. maddesiyle aynen kabul edilen (8) numaralı alt bent uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Söz konusu araştırmanın olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun KPSS sonucuna göre yerleşmeye hak kazandığı kamu kurumuna ataması yapılmamıştır.

4. Başvurucu anılan işlemin iptali talebiyle idare mahkemesine başvurmuştur. İlk derece mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda hazırlanan istihbari bilgi notuna göre "başvurucunun PKK bölücü terör örgütünün alt yapılanmalarınca organize edilen ve PKK lehine kamuoyu oluşturmaya yönelik birçok gösteriye katıldığını, babasının da benzer şekilde birçok organizasyon içerisinde yer aldığı, abisinin ise PKK mensuplarına yönelik olarak güvenlik güçlerince gerçekleştirilen bir operasyonda ölü olarak ele geçirildiğini" belirterek başvurucunun yakın çevresinin yasa dışı örgütlerle ilişkili olduğu sonucuna varmıştır. Nihayetinde başvurucunun görev yapacağı kamu kurumunun nitelik, önemi ve hassasiyeti ile idarenin daha uygun personel tercih edilebileceği hususlarını birlikte değerlendirerek davanın reddine karar vermiştir. Anılan karar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 14/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 7/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. 7/4/2021 tarihli ve 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu 17/4/2021 tarihli ve 31457 Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve 26/10/1994 tarihli ve 4045 sayılı Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'u yürürlükten kaldırmıştır. 7315 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması bu Kanun kapsamında yapılmaktadır.

8. Başvurucu, kendisiyle ilgili tespitin somut olarak kanıtlanmadığını, hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmamasına rağmen atamasının gerçekleştirilmediği ifade etmiştir. Başvurucu; ağabeyi ve babası konusunda dava dilekçesinde belirttiği hususları tekrarladıktan sonra mahkeme kararının gerekçesinde yer alan hususların somut olarak kanıtlanmadığını, bu nedenle mahkeme kararının gerekçesinin eksik olduğunu belirtmiştir. Güvenlik soruşturmasına dayanak alınan belgelerin kendisi ile paylaşılmaması nedeniyle silahların eşitliği ilkesine bağlı olarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Haksız olarak tesis edilen işleme bağlı olarak çalışma hakkının, kamu hizmetine girme hakkının ve eşitlik ilkesinin de ihlal edildiğini dile getirmiştir.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; kamu görevine atanabilme şartı olarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu olması koşulunun aranmasının Anayasa'ya aykırı olmadığı, Anayasa Mahkemesinin özetle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilebilecek kişisel verilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik ilkelerin kanunda düzenlenmemiş olmasını iptal gerekçesi olarak belirttiği ifade edilmiştir. Başvurucunun yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına konu iddialardan ve üzerine atılı eylemlerden haberdar olduğu, işleme karşı iptal davası açarak anılan işleme yönelik bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı elde ettiği, derece mahkemelerinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında elde edilen delilleri ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirmek suretiyle sonuca ulaştığı belirtilmiştir. Başvurucunun çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kalmadığı, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunun olumsuz olmasına neden olabilecek durum hakkında dayanaklarını, idare tarafından bilgilendirilmemişlerse

dahi iddia ve delillerini ileri sürebilecek kadar bilgi sahibi olduğu ifade edilmiştir. Bireysel başvuru kapsamında yapılacak incelemede aktarılan hususların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

10. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında Anayasa Mahkemesi tarafından 657 sayılı Kanun'daki güvenlik soruşturması yapılması için getirilen şartın iptal edildiğini söylemiş ve işlemin kanuni dayanağının ortadan kalktığını ifade etmiştir. Bununla birlikte hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmamasına rağmen atamasının gerçekleştirilmediğini belirterek atanmama nedeninin Bakanlık görüşünden de anlaşılmadığını belirtmiştir. Başvurucu son olarak mahkeme kararının yeterli bir gerekçeye sahip olmadığı iddiasını yinelemiştir.

11. Başvurucunun kendisi hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen verilerin kişisel veri olduğu açıktır (Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 57; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 58). Başvurunun temelinde başvurucu hakkında elde edilen kişisel verilerin kamu makamlarına açıklanması ve güvenlik soruşturmalarında kullanılması hususu bulunmaktadır. Kişisel verilerin tutulması, saklanması veya aktarılmasının ise Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında incelenmesi gerekir. Bu nedenle başvurunun özel hayata saygı hakkı içinde yer alan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında olduğu değerlendirilmektedir (benzer yönde yapılan inceleme ve değerlendirmeler için bkz. Fatih Saraman, § 57; Turgut Duman, § 58; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, B. No: 2019/12271, 3/12/2020, § 19).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi Fatih Saraman kararında somut olayın dayanağı kuralla benzer nitelikteki bir kurala dayanan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yöntemini incelemiştir. Anayasa Mahkemesi ilgili kuralın konuyla ilgili temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemediğini belirttikten sonra Kanun'un ve ilgili yönetmeliğin kişisel verilerin kayıt, muhafaza ve kullanımını içeren tedbirlerin kapsamını, uygulanmasını düzenleyen ve özellikle, süre, stoklama, kullanım, üçüncü kişilerin erişimi, verilerin gizliliği, bütünlüğü ve imhası konusundaki usullere ilişkin, muhataplarının yetki aşımı ve keyfîliğe karşı yeteri kadar güvenceye sahip olmalarını sağlayacak açık ve detaylı kuralları içermemesi nedeniyle kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna varmıştır (Fatih Saraman, §§ 88-90; Süleyman Akif Nazlıgül, B. No: 2018/31982, 15/6/2021, § 33).

14. Öte yandan 1/2/2018 tarihli ve 7070 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 60. maddesi ile 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bendin iptali istemiyle 114 milletvekili tarafından 3/5/2018 tarihinde Anayasa Mahkemesinde dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla başvuruya konu olayda uygulanan kuralı, Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddelerine aykırı görerek iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen verilerin kişisel veri niteliğinde olduğu, bu alanda düzenleme getiren kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbirler uygulama ve özel hayatın gizliliğine yönelik

müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini yeterince açık olarak göstermesi ve olası kötüye kullanmalara karşı yeterli güvenceleri sağlanması gerektiği, kuralda ise güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması memurluğa alımlarda genel şartlar arasında sayılmasına karşın güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğuna, bu bilgilerin ne şekilde kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmadığı belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi Fatih Saraman kararında benimsediği bu yaklaşımı norm denetiminde verdiği iptal kararıyla da sürdürmüştür (Süleyman Akif Nazlıgül, § 34).

15. Somut olayda da başvurucunun yukarıda belirtilen düzenlemeler esas alınarak yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle yerleştirilmesinin yapılmadığı anlaşıldığından, Fatih Saraman kararında belirtilen ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Buna göre başvuruya konu müdahalenin dayanağı olan düzenlemenin kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna varılmaktadır. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN bu sonuca farklı gerekçe ile katılmıştır.

III. GİDERİM

17. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 500.000 TL maddi ve 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

18. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

19. Yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın yetkili yargı merciine gönderilmesine karar verilmesinin ihlal iddiası açısından yeterli bir giderim sağladığı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 18. İdare Mahkemesine (E.2017/3242, K.2019/155) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARKLI GEREKÇE

1. Başvurucu; güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına dayanarak hemşire olarak atamasının yapılmaması ve iptal davasının reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ve çalışma hakkının edildiğini iddia etmiştir.

2. Somut olayda İlk Derece Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda hazırlanan istihbari bilgi notuna göre "başvurucunun PKK bölücü terör örgütünün alt yapılanmalarınca organize edilen ve PKK lehine kamuoyu oluşturmaya yönelik birçok gösteriye katıldığını, babasının da benzer şekilde birçok organizasyon içerisinde yer aldığı, abisinin ise PKK mensuplarına yönelik olarak güvenlik güçlerince gerçekleştirilen bir operasyonda ölü olarak ele geçirildiğini" belirterek başvurucunun yakın çevresinin yasa dışı örgütlerle ilişkili olduğu sonucuna varmıştır. Nihayetinde başvurucunun görev yapacağı kamu kurumunun nitelik, önemi ve hassasiyeti ile idarenin daha uygun personel tercih edilebileceği hususlarını birlikte değerlendirerek davanın reddine karar vermiştir. Anılan karar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

3. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

4. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" biçimindeki alt bendin başvurucunun yerleştirildiği kadro da dâhil olmak üzere tüm devlet memurluğu kadrolarına atanabilmek için güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması şartı getirdiği açıktır. Bu sebeple başvurucunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulacağının öngörülebilir olduğundan kuşku duymayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden Mahkemenin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen alt bentteki şartı güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmaktadır.

5. Anılan kuralın Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilmiş olması da bu neticeyi değiştirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararında özel hayata saygı hakkıyla sınırlı bir inceleme yapıldığı dikkatten kaçırılmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu bireylerin kişisel verilerinin toplanmasının, işlenmesinin ve kullanılmasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilerek bu müdahaleye dayanak oluşturan kanunun hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği kriterleri karşılayıp karşılamadığı irdelenmiştir. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesinin Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Sebiha Kaya, B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 45).

6. Somut olayda Mahkeme, başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabul ederken başvurucuya yönelik olarak, PKK terör örgütünün gençlik yapılanması tarafından ve PKK terör örgütüne karşı yürütülen faaliyetleri protesto etmek amacıyla düzenlenen basın açıklamaları ile oturma eylemine katılmasını dayanak almıştır. Öte yandan Mahkeme başvurucunun ailesine ilişkin tespitlere yer vererek başvurucunun terör örgütü ile bağlantısını ortaya koymaya çalışmıştır.

7. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir; aynı zamanda gerekçenin ilgili ve yeterli olması şartı aranmaktadır. Buna göre mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koyması zorunludur.

8. Güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

9. Mahkeme kararından başvurucunun güvenlik soruşturmasının neden olumsuz olarak kabul edildiği anlaşılamamıştır. Bunun yanı sıra kararda güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin başvurucunun yapacağı görevi hangi nedenle olumsuz etkilediği de ortaya konulmamıştır.

10. Sonuç olarak başvurucu ve ailesi hakkındaki bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl

haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı anlaşılmıştır. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilgileri değerlendirmemiş; bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin başvurucunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

11. Açıklanan nedenlerle, çoğunluk tarafından verilen ihlal kararının gerekçesine katılmıyorum. Başvuru konusu olayda Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı yönünden ihlal kararı verilmesi kanaatiyle, farklı gerekçeyle ihlal kararına katılıyorum.

Üye İrfan FİDAN

HATEM NAR

B. No: 2019/31017 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/31017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATEM NAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/31017)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Hatem NAR

Vekili : Av. Kadir AVBİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ihtiyati tedbirin uzun süredir devam etmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018), İhsan Metin (B. No: 2015/7044, 23/1/2019) ve Şeyhmus Terece ([GK], B. No: 2017/26532, 23/7/2020) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerektiği ve tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasını belirsiz olacak şekilde ötelemesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

3. Somut olayda başvurucunun davalı olduğu, 23/6/2006 tarihinde açılan ortaklığın giderilmesi davasındaki dava konusu Kayseri ili, Kocasinan ilçesi, Sümer Köyü, 3448 ada 4 parselde tapuda kayıtlı taşınmazın üçüncü kişilere devir ve temlikinin önlenmesi amacıyla 22/12/2010 tarihinde taşınmaza tedbir konulmuştur. Bireysel başvurunun inceleme tarihi itibarıyla ihtiyati tedbirin yaklaşık 13 yılı aşkın bir süredir devam ettiği anlaşıldığından anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile 50.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Somut olayda Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı, tedbirin kaldırılmasını gerektirmemektedir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivedilik ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Hamit Alihansoy ve diğerleri, B. No: 2017/35581, 29/9/2020, § 66). Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmüştür. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Bunun yanında yukarıda değinildiği üzere devam eden tedbir sürecinin uzun sürmesinin ihlale yol açtığı gözetilerek mülkiyet hakkının gerektirdiği ivedilik ve özenin sağlanması yönüyle bilgi için kararın mahkemesine de gönderilmesi gerekmektedir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile ilgili bilgi ve belge sunmadığı anlaşıldığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 2. Sulh Hukuk Mahkemesine (E.2006/1296) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞERAFETTİN YAKICI

B. No: 2019/35536 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/35536

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞERAFETTİN YAKICI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/35536)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucu : Şerafettin YAKICI

Vekili : Av. Derya KIRAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, askerlik görevinin ifası sırasında meydana gelen ölüm olayı sebebiyle vazife malullüğü aylığı bağlanması için ölenin yakını tarafından yapılan idari başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucunun oğlu A.F.Y. 19/8/2003 tarihinde Batman'da Beşiri İlçe Jandarma Komutanlığı emrinde jandarma er olarak zorunlu askerlik görevini yaparken tıraş olmak için gittiği banyoda saat 06.00 sıralarında başının dönmesi sonucu yere düşmüş ve başını çarpmıştır. A.F.Y.nin bağırma sesi ve iniltileri üzerine olayın olduğu yere gidildiğinde olay yerinde A.F.Y.den başka kimsenin olmadığı tespit edilmiştir. A.F.Y.nin yerde, gözleri ve bilincinin kapalı olduğu, zor nefes aldığı, kafasının arkasında kan birikintisi olduğu tanık ifadelerinden anlaşılmıştır.

3. A.F.Y. bilincinin yerine gelmesinin ardından arkadaşlarına başının dönmesi sonucu düştüğünü, sonrasını hatırlayamadığını ifade etmiştir. A.F.Y. söz konusu askerî birlikte

bulunan görevli doktorun başka bir operasyonda bulunması sebebiyle Beşiri Sağlık Ocağına sevk edilmiştir. Burada yapılan muayene ve tedavisini müteakip sağlık ocağı tabibi, önemli bir durum olmadığını belirterek A.F.Y.yi istirahat etmesi için birliğine gönderilmiştir.

4. Aynı gün saat 08.30 civarında koğuştaki yatağında istirahat ederken aniden fenalaşan A.F.Y. yeniden Beşiri Sağlık Ocağına ve müteakiben sağlık ocağı tabibi refakatinde ambulansla Batman Devlet Hastanesine sevk edilmiş ise de yolda vefat etmiştir.

5. A.F.Y.nin ölümüne ilişkin olarak Kara Kuvvetleri Komutanlığı Diyarbakır 7. Kolordu Komutanlığı Askerî Savcılığınca (Askerî Savcılık) soruşturma başlatılmıştır. Olaya ilişkin delillerin toplanmasının ardından A.F.Y.nin ölümünün sebebinin ve söz konusu süreçte ilgili kişilerin kusuru olup olmadığının tespiti için Adli Tıp Kurumuna başvurulmuştur.

6. Adli Tıp Kurumu 3. Adli Tıp İhtisas Kurulunca (ATK) düzenlenen 24/9/2004 tarihli raporun ilgili kısmı şöyledir:

''...1. Adli Tıp İhtisas Kurulunun raporunda Otopsi tutanağında tanımlanan kafa arka bölümdeki yara ve hematomun kafatasında kırık veya kafa içi değişime yol açmadığından öldürücü nitelikte olmadığı, kişinin düşmesi ile uygun zemine çarparak oluşabileceği, kişinin vücudunda başka bir travmatik değişimin tanımlanmamış olduğu, ...kişinin ölümünün klinik olarak ve otopside kesin tanı konulamamış kendisinde mevcut bir hastalığa bağlı solunum yetmezliğinden ileri geldiğinin kabulü gerektiği mütalaa olunduğuna göre...ölüm nedenin kendinde mevcut hastalığa bağlı solunum yetmezliğinden ileri geldiği, kafa sağ arka bölümünde meydana gelen cilt altı hematom içinde gerekli müdahalenin yapılmış olduğunun anlaşıldığı, bu nedenle uygulanan tedaviye atf-ı kabil kusur bulunmadığı oybirliği ile mütalaa olunur...''

7. Askerî Savcılık 8/11/2004 tarihinde, ilgililerin A.F.Y.nin ölümüyle illiyet bağı kurulabilecek herhangi bir işlem ve eyleminin bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucunun söz konusu karara itiraz edip etmediği dosyadaki belgelerden anlaşılamamıştır.

8. Başvurucu, vazife malullüğünden istifade edebilmek için 21/7/2017 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) müracaat etmişse de başvurucunun talebi reddedilmiştir.

9. Başvurucu, anılan işlemin iptali için Ankara 12. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmış; dava dilekçesinde özetle zorunlu askerlik görevini ifa eden, dolayısıyla devletin gözetimi altında olan oğlunun tam teşekküllü hastaneye götürülmemesi nedeniyle vefat ettiğini belirtmiş; olayda devletin sorumluluğu olduğunu, vazife malullüğü için gereken şartların oluştuğunu ileri sürmüştür.

10. İdare Mahkemesi 5/7/2018 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Dava dosyasının incelenmesinden; davacının oğlu [A.F.Y.nin] jandarma er olarak askerlik vazifesini ifa etmekte iken, 19.08.2003 tarihinde saat 06:00 sıralarında diğer arkadaşları ile birlikte uyandığı ve doğrudan tıraş olmak için koğuştan çıkarak lavaboların olduğu tuvalet bölgesine gittiği, kısa bir süre sonra tuvalet bölgesinden bağırma sesi ile birlikte iniltinin duyulduğu, başının arkasında kan birikintisinin olduğu, birliğin doktorlarının operasyonda olması nedeniyle Beşiri Sağlık Ocağı'na götürüldüğü, sağlık ocağının kapalı olması üzerine sağlık ocağında görev yapan doktorun özel muayenehanesine götürülerek muayenesinin yaptırıldığı, birliğine götürüldükten yarım saat sonra tekrar rahatsızlanması üzerine

ambulansla Batman Devlet Hastanesi'ne götürüldüğü, burada vefat ettiği, Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Kurulu tarafından düzenlenen 24.09.2014 tarih ve 3574 sayılı raporda, [A.F.Y.nin] ölüm nedeninin, kendinde mevcut bir hastalığa bağlı solunum yetmezliğinden ileri geldiği, kafa sağ arka bölümde meydana gelen cilt altı hematom için gerekli müdahalenin yapılmış olduğunun anlaşıldığı, bu nedenle uygulanan tedaviye atfı kabil kusur bulunmadığının mütalaa edildiği, davacı tarafından oğlundan dolayı tarafına aylık bağlanması talebinin reddi üzerine bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda; davacının oğlunun ölüm nedeninin, kendinde mevcut bir hastalığa bağlı solunum yetmezliğinden ileri geldiğinin adli tıp raporuyla tespit edildiği [A.F.Y.nin] ölüm olayının askerlik vazifesinin sebep ve tesiri ile meydana gelmediği anlaşıldığından, dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

11. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı istinaf başvurusu Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesinin (Dava Dairesi) 3/10/2019 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

12. Başvurucu nihai kararın 21/10/2019 tarihinde kendisine tebliğ edilmesi üzerine 31/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu, oğlunun sağlıklı bir şekilde askerlik görevini yapmaya başladığını, düşerek yaralanmasının ardından tam teşekküllü bir hastaneye götürülmediğini, özel muayenesini gerçekleştiren doktorun hatalı değerlendirmeleri neticesinde zaman geçirildikten sonra hastaneye götürülmesi nedeniyle ölüm olayının gerçekleştiğini böylece yaşam hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

14. Başvurucunun söz konusu iddiaları yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi daha önce başvurucunun eşi tarafından aynı somut olay ve olgulara dayanılarak vazife malullüğü aylığı bağlanması talebiyle açılan davanın ölümün askerlik görevinin sebep ve tesiri ile meydana geldiğini kanıtlayacak hiçbir bilgi ve belge bulunmadığından söz konusu aylığın bağlanması için gerekli şartların oluşmadığı gerekçesiyle reddedilmesi üzerine yapılan bireysel başvuruya ilişkin Şerife Yakıcı (B. No: 2019/37055, 22/11/2022) kararında aynı ihlal iddialarını değerlendirmiştir.

16. Anılan kararda yaşam hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle başvurunun kabul edilemezliğine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; somut olayda başvurucunun vazife malullüğü aylığı bağlanması talebiyle SGK'ya müracaat ettiği, talebinin kabul edilmemesi üzerine açtığı davanın reddedilmesi nedeniyle bireysel başvuruda bulunduğu, bireysel başvuruya konu edilen davanın meydana gelen ölüm olayında idarenin kusuru bulunduğu veya ölüm olayının yeterli soruşturulmadığı, bu nedenle yaşam hakkının ihlal edildiği iddia edilerek idare aleyhine açılmış hukuki ya da cezai nitelikte değil de olaydan dolayı SGK tarafından vazife malullüğü aylığı bağlanmamasına ilişkin işlemin iptali talebiyle açılmış bir dava olduğu, SGK aleyhine açılan bu davanın ölüm olayının sebebi ve varsa sorumluların tespiti için elverişli bir hukuki yol olmadığı zira anılan yargılamaya konu uyuşmazlığın aylık bağlanması için gerekli şartların bulunup bulunmadığının tespiti ile sınırlı olduğu, bu sebeple yaşam hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yollar tüketilmeden bireysel

başvuru yapıldığının anlaşıldığı belirtilmiştir (Şerife Yakıcı, § 29).

17. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu, oğlunun ölümü nedeniyle vazife malullüğü aylığı bağlanması için gereken şartların oluştuğunu, benzer nitelikteki bazı davaların kabul edildiğini, kendi davasının ise hakkaniyete aykırı şekilde reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkı ile sosyal güvenlik hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvurucunun şikâyetleri, niteliği itibarıyla hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

21. Anayasa Mahkemesi, aynı iddialara ilişkin olarak yine Şerife Yakıcı kararında hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında da değerlendirmelerde bulunmuştur. Söz konusu kararda, Anayasa Mahkemesinin benzer iddialara ilişkin olarak verdiği kararlara atfen özetle başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, idare mahkemesi kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan durum bulunmadığı, varılan sonucun öngörülemez olmadığı ve yargılamanın hakkaniyetini zedelenmediği belirtilmiştir (Şerife Yakıcı, §§ 41-58).

22. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin kısmın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ONUR CANITEZ

B. No: 2019/40421 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/40421

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ONUR CANITEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/40421)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Onur CANITEZ

Vekili : Av. Seyit DOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ihtiyati tedbirin uzun süredir devam etmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018), İhsan Metin (B. No: 2015/7044, 23/1/2019) ve Şeyhmus Terece ([GK], B. No: 2017/26532, 23/7/2020) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerektiği ve tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin -mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle- mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

3. Somut olayda başvurucunun davalı olduğu 19/9/2014 tarihinde açılan tapu iptal ve tenkis davasında dava konusu Kayseri ili, Melikgazi ilçesi, Turan Mahallesi, 123 ada, 23 parselde tapuda kayıtlı taşınmazın üçüncü kişilere devrinin ve temlikinin önlenmesi amacıyla 22/9/2014 tarihinde taşınmaza tedbir konulmuştur.

4. Bireysel başvurunun inceleme tarihi itibarıyla ihtiyati tedbirin yaklaşık on yıldır devam ettiği anlaşıldığından anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle, başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile 50.000 TLmanevi tazminat talebinde bulunmuştur. Somut olayda Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı, tedbirin kaldırılmasını gerektirmemektedir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Hamit Alihansoy ve diğerleri, B. No: 2017/35581, 29/9/2020, § 66). Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 25.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Bunun yanında yukarıda değinildiği üzere devam eden tedbir sürecinin uzun sürmesinin ihlale yol açtığı gözetilerek mülkiyet hakkının gerektirdiği ivedilik ve özenin sağlanması yönüyle bilgi için kararın mahkemesine de gönderilmesi gerekmektedir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 25.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 6. Asliye Hukuk Mahkemesi (E.2014/273) ve Kayseri 4. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/282) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KEMAL KURTULGET

B. No: 2019/41591 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/41591

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL KURTULGET BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/41591)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucu : Kemal KURTULGET

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yasal süre içinde temyiz dilekçesinin sunulmasına rağmen temyiz talebinin süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, hatalı tıbbi müdahale nedeniyle maddi ve manevi zararları olduğunu belirterek ilgili hastane ve hekim aleyhine tazminat davası açmıştır. Osmaniye 2. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) hekim hakkında açılan davayı feragat nedeniyle, hastaneye yönelik davayı ise esastan reddetmiştir.

3. Başvurucunun istinaf kanun yoluna başvurması üzerine Adana Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (Daire) 25/10/2018 tarihli kararıyla temyiz yolu açık olmak üzere istinaf talebini esastan reddetmiştir.

4. Başvuru konusu davada, Dairenin temyiz yolu açık olmak üzere verdiği 25/10/2018 tarihli istinaf talebinin esastan reddine ilişkin karar başvurucunun davadaki vekiline 13/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

5. Başvurucunun davadaki vekili, Adana Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi marifeti

ile Yargıtay ilgili hukuk dairesine gönderilmek üzere Düziçi Asliye Hukuk Mahkemesinde görevli zabıt kâtibine verdiği temyiz dilekçesi derkenarına "Aidiyeti cihetiyle ilgili mahkemesine gönderilmek üzere k.k." havalesini 26/11/2018 tarihinde zabıt kâtibinin el yazısı ile almıştır. Ancak söz konusu dilekçe yine aynı zabıt kâtibi tarafından Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'ne (UYAP) 14/12/2018 tarihinde işlenmiş, temyiz harcı da 14/12/2018 tarihinde tahsil edilmiştir.

6. Başvurucu, davadaki vekilini 20/2/2019 tarihinde azletmiştir.

7. Başvurucunun temyiz talebi, yasal süresinde yapılmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Dairenin; temyiz talebinin reddine ilişkin 24/6/2019 tarihli ek kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... dairemizden verilen karar davacı vekiline 13/11/2018 tarihinde tebliğ olunduğu ve yasada belirtilen temyiz süresinin 28/11/2018 tarihi itibari ile sona erdiği, her ne kadar davacı vekili olan Avukat [...] tarafından sunulan Temyiz dilekçesi 26/11/2018 tarihinde, süresinde ibraz edildiği belirtilmiş ise de; UYAP ortamında ve fiziki ortamda yapılan incelemede dilekçenin sadece havale tarihinin süresinde olduğu, havale işleminin HMK'nın 159. Maddesinde ve Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelikte yetkilendirilen kişilerce yapılmadığı, HMK 343. Md uyarınca temyiz eden tarafından harç ve giderlerin de 26/11/2018 tarihinde yatırılmadığı görülmüş olup, 6100 Sayılı Hukuk Mahkemeleri Kanununa ve Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmeliğe göre temyiz dilekçesinin UYAP'a ilk kayıt tarihi olan 14/12/2018 (2018/722 Muh.) tarihinde dosyaya sunulduğunun ve aynı tarihte kısmen harç alındığının kabulü gerekmekle;

Temyiz başvurusunun 2 haftalık süre geçirildikten sonra yapıldığı anlaşıldığından, 6100 Sayılı HMK'nın 346/1 md gereğince temyiz dilekçesinin reddine dair aşağıdaki hüküm kurulmuştur.

KARAR:

1-Davacı tarafın temyiz talebinin süresi geçirildikten sonra yapıldığı anlaşıldığından 6100 Sayılı HMK'nın 346/1 md gereğince temyiz dilekçesinin REDDİNE..."

8. Dairenin 24/6/2019 tarihli ek kararı, Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 4/11/2019 tarihli kararıyla ve aynı gerekçeyle onanarak kesinleşmiştir.

9. Başvurucu, nihai hükmü 26/11/2019 tarihinde öğrendikten sonra 13/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Diğer yandan başvurucu 2/7/2019 tarihinde Düziçi Cumhuriyet Başsavcılığına müracaat ederek avukatının temyiz kanun yolu başvurusu süresini kaçırması nedeniyle avukat ve zabıt kâtibi hakkında şikâyetçi olmuştur. Yapılan yargılamada, zabıt kâtibine görevi kötüye kullanma suçundan 10 ay hapis cezası verilerek cezası ertelenmiş; karar istinaf incelemesinden geçerek zabıt kâtibi aleyhine kesinleşmiştir. 6/10/2020 tarihli söz konusu kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

DELİLLER :

Müşteki KEMAL KURTULGET'in Mahkememiz huzurunda alınan beyanında; Ben daha önce soruşturma aşamasında ifade vermiştim, o ifademi aynen tekrar ederim. Ayrıca ek beyan dilekçemi de tekrar ederim. Avukatım ..... tarafından kanun yolu başvurusu süresi kaçırılmış bu nedenle sanık ..... ile birlikte söz konusu eylem gerçekleşmiştir. Avukatında soruşturmasının devam ettiğini bilirim. Davamda kanun yolu hakkım elimden alınmasına sebep olan sanıktan şikayetçiyim, davaya katılma talebim vardır, şeklinde beyanda bulunmuştur.

Tanık [Avukatın] Mahkememizde Alınan Beyanında; Ben daha önce soruşturma aşamasında ifade vermemiştim. İddianameye konu olan olayda istinaf dilekçesini katip sanığa sundum. Havalesini yaptırdım. Bana harç çıkacağını söyledi. Bende müvekkil ile görüşüp harcı yatıracaksa, gelip yatıracağını söylerim dedim. Daha sonra yaklaşık 10-15 gün sonra katibi gördüğümde harcın yatırılmadığını söyledi, bende kendi cebimden yatırayım kanun yoluna gitsin dedim. Benim bilgim ve görgüm bundan ibarettir, şeklinde beyanda bulunmuştur.

...

DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE GEREKÇE:

... Sanık zabıt katibinin yeni başlayan kıdemsiz bir katip olmadığı 12 yıl bir fiil Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görev yaptığı bu nedenle bilmesi gereken basit bir işlem olduğu halde işlerini gereği gibi layıkıyla yapmayarak zabıt katibi olarak görev yaptığı sırada katılanın bu tarihteki vekili tarafından kendisine verilen istinaf dilekçesinin havalesini yaptığı ancak UYAP'a işleyip harç için süre vermediği, sisteme dilekçeyi kaydetmediğini de ikrar ettiği, bunun sonucunda istinaf dilekçesinin süre yönünden reddedildiği ve bu durumun katılanın mağduriyetine yol açtığı sonuç ve kanatine varılarak sanık hakkında görevini kötüye kullandığı sabit olduğundan hakkında açılan kamu davasında mahkumiyetine dair karar vermek gerekmiştir..."

11. Başvurucu; Mahkemenin esastan ret kararının hukuka aykırı olduğunu ayrıca temyiz isteminin süre yönünden reddedilmesinin de hukuki dayanağının olmadığını, yasal süresi içinde temyiz dilekçesini sunduğunu belirterek adil yargılanma hakkı, makul sürede yargılanma hakkı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Komisyon, yapılan inceleme sonucunda başvurucunun şikâyetlerini adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirmiş ve 2/11/2023 tarihinde makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden "başvuru yollarının tüketilmemesi" gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Başvuru, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden kabul edilebilirlik hususunun karara bağlanması için Bölüme gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu, yasal sürede temyiz dilekçesini sunmasına rağmen kararı temyiz edemediğinden şikâyet etmiştir.

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluna başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

15. Bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği başvurucunun ihlal iddialarını öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve

delilleri zamanında sunması, dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermesi gerekir.

16. Mahkemelerin iç işleyişlerine ilişkin süreçlerdeki aksama ve hatalardan kaynaklanan sorumluluğun yargısal koruma talep eden bireylere yüklenmemesi gerektiği açık olmakla birlikte başvurucunun esas davadaki avukatının temyiz dilekçesini yetkilendirilen kişilere -hâkim veya yazı işleri müdürü- havale yaptırmadığı gibi süresinde harcını ödemediği ayrıca temyiz süresi içinde dilekçenin akıbetini de takip etmediği anlaşıldığından temyiz başvurusunun takibinde yeterli özenin gösterildiği söylenemez.

17. Somut olayda istinaf talebinin esastan reddi üzerine temyiz talebini süresinde yapmadığından bahisle, temyiz talebinin süre aşımı nedeniyle reddedildiği ve dolayısıyla başvurucunun usulüne uygun bir şekilde temyiz kanun yolunu tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu tespit edilmiştir.

18. Açıklanan nedenlerle başvurunun, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ KOÇ

B. No: 2020/1142 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1142

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ KOÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1142)

Karar Tarihi: 28/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 9/7/2024-32597

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucu : Ali KOÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, avukat ile yapılacak telefon görüşmelerinin kaydedilmesine ve avukat görüşlerinde bir görevlinin hazır bulundurulmasına yönelik karar nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya çalışma suçundan hükümlü olarak Karabük T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Ceza İnfaz Kurumunun İdare ve Gözlem Kurulu (Kurul) tarafından 2/4/2019 tarihli kararla PKK terör örgütü üyesi olma suçundan barındırılan hükümlü ve tutukluların avukatlarıyla yaptığı görüşmelerin toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğini tehlikeye atması bu görüşmelerle terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir ve talimat verilmesi veya yorumlarıyla gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletilmesi hususlarının kuvvetle ihtimal dâhilinde olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun avukatıyla yaptığı görüşmelerle ilgili olarak tedbir uygulanmasının uygun olacağı Karabük Cumhuriyet

Başsavcılığına (Başsavcılık) iletilmiştir.

4. Başsavcılık 19/4/2019 tarihinde Kurulun belirttiği hususlarla ilgili olarak 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 59. maddesinde yer alan şartların oluştuğunu belirterek başvurucunun avukatıyla yapacağı görüşmelerin teknik cihazla sesli ve görüntülü olarak kaydedilmesine, ayrıca yapılan görüşmeleri izlemek amacıyla personel görevlendirilmesine karar verilmesini Karabük İnfaz Hâkimliğinden (İnfaz Hâkimliği) talep etmiştir.

5. İnfaz Hâkimliği, Kuruldan söz konusu taleple ilgili olarak bir olayın ya da eylemin olup olmadığı konusunda bilgi istemiştir. Kurulun cevap yazısında ülke genelinde ceza infaz kurumlarındaki PKK terör örgütü üyesi hükümlü ve tutukluların açlık grevi ve ölüm orucu eylemi yaptıkları, bazı ceza infaz kurumlarında intihar girişimleri olduğu, tüm bu eylemleri avukatları ile yaptıkları görüşmelerde haber ve talimat alarak gerçekleştirdikleri kanaatine yer verilmiştir.

6. İnfaz Hâkimliği 22/4/2019 tarihli kararıyla Başsavcılığın talebinin kabulüne, başvurucunun avukatı ile yapacağı telefon görüşmelerinin üç ay süre ile teknik cihazla sesli ve görüntülü olarak kaydedilmesine, ayrıca bireysel yapılan görüşmeleri izlemek amacıyla personel görevlendirilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, Kurulun cevap yazısında belirtilen hususlarla birlikte PKK terör örgütüne üye olma suçundan hükümlü olanların disiplin cezalarıyla ilgili İnfaz Hâkimliğinde yapılan duruşmalarda ülke genelindeki ceza infaz kurumlarında genel olarak açlık grevi yaptıklarına ilişkin beyanlarda bulunduklarını da vurgulamıştır.

7. Başvurucunun bu karara itirazı, Karabük Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 31/5/2019 tarihinde reddedilmiştir. Kararda, İnfaz Hâkimliği kararının usule ve yasaya uygun olduğu ve anılan kararda isabetsizliğin bulunmadığı belirtilmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 10/6/2019 tarihinde öğrendikten sonra 14/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; 5275 sayılı Kanun'da belirtilen somut bilgi ve bulgu bulunmasına ilişkin şart ortaya konulmadan avukatıyla görüşmelerinin kısıtlandığını, anılan kararın dosya üzerinden ve yokluğunda verildiğini, bu şartlar nedeniyle avukatıyla görüşmediğini, devam eden bir dava ile ilgili olarak avukat yardımından yararlanamadığını, yasal ve yargısal yardım alamadığını belirterek anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olduğu ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki iddialarını tekrar etmiştir.

12. Başvuru, özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal

edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi hükümlünün avukatıyla mahremiyet içinde belirli aralıklarla görüşmesinin cezanın infazı aşamasında alacağı hukuki yardım bakımından önemli olduğu gibi ceza infaz kurumu dışındaki özel yaşamıyla ilgili doğru kararlar verebilmesi açısından da önemli olduğu tespitini yapmıştır. Ayrıca avukat ile mahpusun belli bir mahremiyet içinde görüşmesinin sağlanması mahpusun ceza infaz kurumu içinde ve dışında devam eden özel hayatının gizliliğinin korunması açısından da önemlidir (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, §§ 93, 94, Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, B. No: 2016/371, 13/1/2021, §§ 48-51, Mehmet Emin İmret, B. No: 2019/16013, 2/5/2023, §§ 22, 23).

15. Somut olayda başvurucunun avukatı ile yapacağı telefon görüşmelerinin üç ay süre ile teknik araçlarla sesli ve görüntülü olarak kaydedilmesi, ayrıca bireysel yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla personel görevlendirilmesi şeklinde uygulanan sınırlandırma özel hayata saygı hakkına müdahale oluşturmaktadır. Başvurucu hakkında İnfaz Hâkimliği kararıyla kamu düzeninin ve güvenliğinin sağlanması ile suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla 5275 sayılı Kanun'un 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasına dayanılarak gerçekleştirilen müdahale kanunilik ve meşru amaç şartını karşılamaktadır. Öte yandan söz konusu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olup olmadığı ayrıca incelenmelidir.

16. Anayasa'nın 19. maddesi gereği, hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına birtakım sınırlamaların getirilmiş olması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan ceza infaz kurumunun güvenliğinin ve disiplinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin kurulmasıdır. Ayrıca avukatla müvekkil arasındaki iletişimin gizli olması ana kural ise de bu kuralın kamu düzeninin ve kurumun güvenliğinin sağlanması ile suç işlenmesinin önlenmesi gibi meşru sayılacak amaçlar bağlamında kısıtlanmasının mümkün olduğu vurgulanmalıdır. Ancak bu durumda uygulanacak kısıtlamaların süreli olması, hakkın kullanımını ortadan kaldıracak şekilde genel bir uygulamaya dönüştürülmemesi ve gerekli olduğunun ilgili kararlarda yeterli bir gerekçe ile ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan idari makamlar ve derece mahkemelerinin kararlarında dayandıkları gerekçelerin özel hayata saygı hakkını kısıtlaması bakımından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesine uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır (Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, §§ 75-81, Mehmet Emin İmret, §§ 31-33).

17. Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de terörizm ve organize suç söz konusu olduğunda avukat müvekkil ilişkisine getirilen bazı kısıtlamaların müsamaha gösterilebilir olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda AİHM, avukat - müvekkil gizliliğine saygı gösterilmesine ilişkin temel kuralın istisnai durumlarda ve kötüye kullanıma karşı yeterli ve uygun güvencelerin mevcut olması koşuluyla askıya alınabileceğine karar vermiştir (Canavcı ve diğerleri/Türkiye, B. No: 24074/19, 14/11/2023, § 96).

18. Somut olayda başvurucu, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Dördüncü Kısım Dördüncü Bölümü'nde yer alan devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya çalışmak suçundan hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunmaktadır. Başvurucu hakkında uygulanan tedbir öncelikle

tedbire neden olan şartlar da gözetilerek değerlendirilmelidir. Zira mevzuata göre belirli şartların oluştuğuna ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi hâlinde avukatla görüşmenin kısıtlanabileceği açıktır.

19. Başsavcılığın talep gerekçesi ile İnfaz Hâkimliğinin değerlendirme ve tespitleri gözönünde bulundurulduğunda, PKK terör örgütüne üye olma suçundan hükümlü olan mahpusların örgütsel dayanışma kapsamında ceza infaz kurumlarında açlık grevleri başlattıkları, bu eylemin haberleşme araçları aracılığıyla ve mahpusların görüşmelerinde verilen talimatlarla ülke geneline yayıldığı anlaşılmıştır. Anılan eylemlerin ceza infaz kurumlarının güvenliğini ve disiplinini bozarak kamu güvenliğini tehlikeye sokacak boyutlara ulaşmaması için bahse konu mahpusların haberleşmesinin kısıtlanarak örgütsel iletişimin engellenmesinin geçici bir tedbir olarak öngörüldüğü görülmüştür. Avukat görüşleriyle ilgili uygulamanın da bu kapsamda kalan ve söz konusu amacı gerçekleştirmeye uygun bir tedbir olduğu açıktır.

20. Söz konusu istisnai durum ve gerekçeler çerçevesinde İnfaz Hâkimliği Başsavcılığın talebinin üç ay süre ile kabulüne karar vermiştir. Bu bağlamda uygulamanın gerekçelerinin somut karşılığının bulunduğu ve bir süre ile sınırlanarak şartların devam edip etmediğine dair denetleme imkânının da mevcut olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca başvurucunun bu şartlar altında avukatıyla görüşemediğine ilişkin iddiasına karşılık uygulanan tedbirin avukatıyla görüşmesini ortadan kaldıran nitelikte bir tedbir olmadığı vurgulanmalıdır.

21. Sonuç olarak başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelik müdahale hakkında derece mahkemesince ilgili ve yeterli gerekçelerin ortaya konulduğu ve bahse konu müdahalenin belli bir süre ile sınırlandırıldığı, başvurucunun bu süreye ve uygulamanın uzatıldığına ilişkin bir iddiasının olmadığı da gözönünde bulundurulduğunda demokratik toplum gereklerine uygun ve ölçülü olduğu kanaatine varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZAFER GUGUŞ

B. No: 2020/2951 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2951

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZAFER GUGUŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2951)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Zafer GUGUŞ

Vekili : Av. Mustafa KARADUMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sürekli işçi kadrosuna geçme talebinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle reddedilmesine dair işleme karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, Dumlupınar Üniversitesi Evliya Çelebi Eğitim ve Araştırma Hastanesinde bilgisayar bilgi yönetimi elemanı olarak görev yapmaktayken 20/11/2017 tarihli ve 696 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (696 sayılı KHK) 127. maddesiyle 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye (375 sayılı KHK) eklenen geçici 24. madde kapsamında sürekli işçi kadrosuna atanmak için başvurmuştur.

7. 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca başvurucu hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun göreve ataması yapılmamış ve iş akdi feshedilmiştir.

8. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 2/5/2018 tarihinde dava açmıştır.

9. Kütahya İdare Mahkemesi 13/12/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Bu durumda, yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri ile dosya muhteviyatında bulunan bilgi ve belgelerin değerlendirilmesinden; davacı hakkında FETÖ/PDY terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu yönünde edinilen bilgiler ile Uyap Entegrasyon ekranı üzerinden yapılan sorgulamada, davacının, Kütahya Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2017/675 numaralı dosyasında şüpheli sıfatıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hakkında adli soruşturma yürütüldüğü görüldüğünden, davalı idarelerce yaptırılan güvenlik soruşturması ve araştırması neticesinde davacı hakkında tesis edilen sürekli işçi kadrosunda istihdam edilmemesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

10. Başvurucu, karara karşı 2/1/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, hakkında açılan soruşturmanın telefonunun komşusu ile aynı WİFİ (kablosuz bağlantı alanı) üzerinden çalışmasından ve aynı telefonu komşusunun da kullanmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Bu durumun yapılan tahkikat sonucunda anlaşılacağını, soruşturmanın sonuçlanmasının bekletici mesele yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

11. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 28/5/2019 tarihinde istinaf başvurusunu reddetmiştir. Karar, temyiz yolu açık olmak üzere verilmiştir.

12. Başvurucu, karara karşı 26/6/2019 tarihinde temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde istinaf dilekçesinde söylediklerini tekrar ettikten sonra masumiyet karinesinin ihlal edildiğini de belirtmiştir.

13. Danıştay Onikinci Dairesi 5/11/2019 tarihinde 6/1/1982 ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 48. maddesinin yedinci fıkrası uyarınca temyiz talebini reddetmiş; kararda, temyiz başvurusuna konu kararın istinaf incelemesi üzerine kesinleşmesi nedeniyle istinaf incelemesinden geçtikten sonra temyiz incelemesine tabi tutulamayacağını ifade etmiştir.

14. Nihai karar 11/12/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş olup başvurucu 2/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Kütahya Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 12/12/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararda, başvurucunun yapı dâhilinde herhangi bir faaliyetine rastlanmadığı belirtilmiş; kolluk araştırmasında başvurucu hakkında atılı suç yönünde aleyhe bir kayda rastlanmadığının anlaşıldığı ifade edilmiştir. Başvurucunun M.A. ile ortak WİFİ hattını kullandığı ve bu durumun alınan tanık ifadeleri ile doğrulandığı, başvurucunun Bylock programı kullandığına dair herhangi bir tespitin yapılmadığı hususlarına yer verilen kararda başvurucunun Bank Asyada hesabının bulunmadığı gözönüne alındığında atılı suçu işlediğine dair, hakkında kamu davası açılmasını haklı gösterecek nitelikte ve yeterlilikte delile ulaşılamadığı belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. 657 sayılı Kanun’un 48. maddesi şöyledir:

"Devlet memurluğuna alınacaklarda aşağıdaki genel ve özel şartlar aranır.

A) Genel şartlar:

1. Türk Vatandaşı olmak,

2. Bu Kanunun 40 ncı maddesindeki yaş şartlarını taşımak,

3. Bu Kanunun 41 nci maddesindeki öğrenim şartlarını taşımak,

4. Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

5. Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (…) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

6. Askerlik durumu itibariyle;

a) Askerlikle ilgisi bulunmamak,

b) Askerlik çağına gelmemiş bulunmak,

c) Askerlik çağına gelmiş ise muvazzaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

7. 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek (…) akıl hastalığı (…) bulunmamak.

8. [Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.]

B) Özel şartlar:

1. Hizmet göreceği sınıf için 36 ve 41 nci maddelerde belirtilen öğretim ve eğitim kurumlarının birinden diploma almış olmak,

2. Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak."

17. 676 sayılı KHK'nın 74. maddesiyle 657 sayılı Kanun’un 48. maddesinin birinci fıkrasının

(A) bendine eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilen (8) numaralı alt bent şöyledir:

"Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 28/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu, hakkında yürütülen soruşturmanın sonucu beklenmeksizin karar verildiğini ve karar verilirken yeterli araştırma yapılmadığını belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bakanlık görüşünde, Mahkemenin dava konusu maddi olay ve olgular ile delillerin değerlendirmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdiği ve bu suretle hükmün kesinleştiği belirtilmiştir. Mevcut başvurunun kabul edilebilirliğine dair yapılacak incelemede başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı hususunun dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu hakkında verilen kararın OHAL döneminde çıkarılan bir düzenlemeye istinaden alınması nedeniyle, yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının yararlı olacağı açıklanmıştır.

21. Başvurucu, hakkında yürütülen soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini vurgulayarak gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini bir kez daha yinelemiştir.

2. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

24. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

25. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak

arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

26. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makulbir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

27. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

28. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Somut olayda başvurucu, sürekli işçi kadrosuna geçme talebinde bulunmuştur. Hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak neticelenmesi nedeniyle talebi reddedilmiştir. Bunun üzerine başvurucu işleme karşı iptal davası açmıştır. Mahkeme başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan başlatılan soruşturma bulunması nedeniyle güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak kabul etmiştir. Bölge İdare Mahkemesi tarafından da söz konusu gerekçe yeterli kabul edilerek yapılan istinaf başvurusu reddedilmiştir.

30. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" biçimindeki alt bendin başvurucunun geçmeyi talep ettiği sürekli işçi kadrosu da dâhil olmak üzere tüm devlet memurluğu kadrolarına atanabilmek için güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması şartı getirdiği açıktır. Bu sebeple sürekli işçi kadrosuna geçmek isteyen başvurucunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulacağının öngörülebilir olduğundan kuşku duymayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden Mahkemenin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen alt bentteki şartı güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmıştır.

31. Anılan kuralın Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilmesi de bu neticeyi değiştirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararında özel hayata saygı hakkıyla sınırlı bir inceleme yapıldığı dikkatten kaçmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu bireylerin kişisel verilerinin toplanmasının, işlenmesinin ve kullanılmasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilerek bu müdahaleye dayanak oluşturan kanunun hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği kriterleri karşılayıp karşılamadığı irdelenmiştir. Anayasa Mahkemesi güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesinin Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmadığı sonucuna ulaşmıştır (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 45).

32. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine koyması söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya, § 48).

33. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının kuralı belli ölçüde muğlaklaştırdığı söylenebilir. Zira güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenip neticelenmediği konusunda ulaşılacak sonucun atamaya yetkili konumda bulunan kişi veya kişilere bağlı olarak değişmesi riski bulunmaktadır. Bu da keyfî ve ayrımcı uygulamaların gelişmesine, dolayısıyla bireylerin devlete olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olabilecektir (Sebiha Kaya, § 49).

34. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkının hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

35. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini

ortaya koymasıdır.

36. Bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin kişinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

37. Mahkeme kararında başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilme nedeni başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan başlatılan soruşturma bulunmasıdır. Bunun dışında başka bir tespit gösterilmemiştir. Ancak söz konusu soruşturmanın bulunması aktarılmakla yetinilmiş, herhangi bir şekilde değerlendirilmemiştir. Bunun yanında söz konusu soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Kararda başvurucunun terör örgütüne üye olduğunu gösteren yeterli delil bulunmadığı belirtilmiştir.

38. Kural olarak ilk derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvuruculların ileri sürdüğü esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli şekilde karşılanması gerekir.

39. Sonuç olarak başvurucu hakkında başlatılan soruşturmaya ait dosyada yer alan bilgi, belge ve deliller derece mahkemeleri tarafından getirtilerek -masumiyet karinesini ihlal etmeyecek şekilde- incelenmediği, yalnızca başvurucu hakkında soruşturma bulunduğu bilgisinin aktarılmasıyla yetinildiği görülmüştür. Derece mahkemeleri soruşturma sırasında elde edilen verileri güvenlik soruşturması açısından değerlendirmeli, tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutlarıyla işin esası ile ilgili kendi değerlendirmelerini ortaya koymalıdır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin iddiaları yeterli açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

41. Başvurucu, haksız bir şekilde sürekli işçi kadrosuna geçmesinin engellenmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

42. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden masumiyet karinesinin ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine yönelik iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

43. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 100.000 TL maddi tazminat ile 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

44. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

45. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kütahya İdare Mahkemesine (E.2018/296, K.2018/772) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN GÜMÜŞTEPE

B. No: 2020/5091 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/5091

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN GÜMÜŞTEPE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/5091)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Ramazan GÜMÜŞTEPE

Vekili : Av. Cihan KOÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle dış kaynaktan subay temini sınavında başarısız sayılma işlemine karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Kocaeli Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Elektrik Mühendisliği Bölümünden mezun olan başvurucu, 2017 yılında Millî Savunma Bakanlığı tarafından açılan dış kaynaktan subay temini sınavına katılmış ve başarılı olmuştur.

7. 12/4/2000 tarihli ve 24018 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 12. maddesi uyarınca başvurucu hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Yönetmelik'in 15. maddesine uyarınca yapılan değerlendirme sonucunda başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğu sonucuna varılmış ve başvurucu başarısız kabul edilmiştir.

8. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 9/2/2018 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde güvenlik soruşturmasının neden olumsuz sonuçlandığını bilmediğinden yakınmıştır. Güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını gerektiren herhangi bir neden olmadığını ifade etmiştir. Babası ve ablasının devlet memuru, annesinin de ev hanımı olduğunun altını çizmiş, idarenin takdir yetkisini kamu yararına aykırı kullandığını ileri sürerek işlemin iptalini istemiştir.

9. Ankara 16. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 22/2/2019 tarihinde işlemin iptaline karar vermiştir. Mahkeme; kararında, başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PYD) müzahir ve kamu kurumlarında şahısların atama ve yer değişikliği işlemlerinin yapıldığı değerlendirilen dernekte ele geçirilen dokümanlarda adının geçtiği tespitine yer vermiştir. Ancak başvurucunun dokümanlarda adının ne şekilde geçtiği hususunun ortaya konulmadığının altını çizmiştir. Başvurucu hakkında herhangi bir tahkikat veya adli bir soruşturma bulunmaması nedeniyle güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilerek tesis edilen dava konusu işlemin hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir.

10. Davalı idare, karara karşı 12/6/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu, istinaf başvurusuna karşı cevap vermemiştir.

11. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 31/12/2019 tarihinde istinaf talebini kabul ederek mahkeme kararını kaldırmış ve davayı kesin olarak reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dava dosyasının incelenmesinden; Milli Savunma Bakanlığı 2017 yılı Dış Kaynaktan Muvazzaf Subay temini kapsamında yapılan seçim aşaması sınavlarında başarılı olan davacının, adaylık işlemlerinin; Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği kapsamında hakkında elde edilen, '2015 yılında FETÖ/PDY'ye müzahir ve kamu kurumlarında şahısların atama ve yer değişikliği işlemlerinin yapıldığı değerlendirilen dernekte ele geçirilen dokümanlarda adının geçtiği' şeklindeki istihbari nitelikteki bilginin Milli Savunma Bakanlığı Üst Değerlendirme Komisyonu üyelerince değerlendirilerek güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğuna karar verilmesi üzerine sonlandırıldığı, bunun üzerine de bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Milli güvenliğin sağlanması görevini yerine getiren Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev alacak personelde bazı özel koşulların aranması hususu, sürdürülen hizmetin özelliği ve öneminin bir gereğidir.

Bu durumda, dava dosyasında yer alan bilgi ve belgelere göre, her ne kadar davacı hakkında FETÖ/PDY terör örgütüne irtibatı ve iltisaklı olduğu yönünde herhangi bir soruşturma veya kovuşturma yürütülmediği açık ise de; davalı idarece güvenlik soruşturması ve arşiv

araştırması sonucu elde edilen bilgiler dikkate alındığında; Türk Silahlı Kuvvetlerince sunulan hizmetin özelliği, önemi ve niteliği ile buradaki çalışma ortamı ve idarenin personel alımı hususunda en uygun adaydan yana kullanması yönündeki takdir hakkı birlikte değerlendirildiğinde, davacının güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilerek adaylığının sonlandırılması yönünde tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varıldığından, aksi yöndeki mahkeme kararında hukuki isabet görülmemiştir."

12. Nihai karar başvurucuya 26/1/2020 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 7/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. Dava konusu işlemin dayanağı olan Yönetmelik'in "Amaç" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Yönetmeliğin amacı; ... Türk Silahlı Kuvvetlerinde, ... çalışacak personel ... hakkında yapılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını düzenlemektir."

14. Aynı Yönetmelik'in "Kapsam" başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Bu Yönetmelik; ... Türk Silahlı Kuvvetlerinde, ... çalışacak personeli, ... için yapılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının esas ve usullerini, bunu yapacak mercileri, hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak gizlilik dereceli yerlerde çalışan kamu personeli ile meslek grupları ve üst kademe yöneticilerini kapsar."

15. Aynı Yönetmelik'in "Yöntem" başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"Bu Yönetmelik kapsamına giren kamu kurum ve kuruluşlarınca yaptırılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında aşağıdaki yöntem izlenir :

a) 9 / A ve 9 / B maddeleri kapsamındaki talepler doğrudan Cumhurbaşkanlığına iletilir.

b) Emniyet Genel Müdürlüğü ve/veya mahalli mülki idare amirliklerince (a) bendi kapsamındaki talepleri hariç yapılması öngörülen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması ilgili bakanlık veya kamu kurumu ve kuruluşlarının talebi üzerine gerçekleştirilir. İllerden gelen talepler valilikler aracılığı ile yapılır.

c) Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması taleplerinin ilgili makama ulaşmasından itibaren arşiv araştırması sonuçları en geç 30 iş günü, güvenlik soruşturması sonuçları en geç 60 iş günü içinde cevaplandırılır. Soruşturma ve araştırma sonucu içeren bilgi ve belgeler ilgilinin işlemini yapan makamlardaki dosyasında asgari 'gizli' gizlilik derecesinde aidiyet konusuna göre fiziki ve / veya elektronik ortamda muhafaza edilir.

ç) Güvenlik soruşturmasını ve arşiv araştırmasını isteyen makama, kişi hakkında karar vermeye yeterli bilgiler aktarılır.

d) Güvenlik soruşturmasını ve arşiv araştırmasını nasıl ve ne şekilde yapılacağı, soruşturma ve araştırma yapmaya yetkili makamların görev ve talimatları ile belirlenir.

e) Mahalli mülki idari amirliklerince yapılmış olan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında durumu saptananların evrakının bir örneği dosya açılmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderilir.

f) Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması taleplerine, ilgili kişinin adı, soyadı ve kimlik numarası bilgilerini içeren liste dijital ortama kaydedilerek eklenir. Ancak Milli İstihbarat

Teşkilatı Başkanlığına iletilmek üzere gönderilen güvenlik soruşturması talep yazılarına, söz konusu liste yerine bu Yönetmeliğin ekinde yer alan güvenlik soruşturması formu dijital ortama kaydedilerek eklenir."

16. Aynı Yönetmelik'in "Değerlendirme" başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Yaptırılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi amacıyla gerektiğinde kişinin gizlilik dereceli birim, kısım ve gizlilik dereceli yerler ile askeri, emniyet ve istihbarat teşkilatları, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalıştırılıp çalıştırılmamaları, yer değiştirerek bu görevlere devam edip etmemeleri ile 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesi kapsamında belirtilen şartları taşıyıp taşımadığı gibi hususları incelemek ve sonucunu sorumlu amirin takdirine sunmak üzere; bakanlıklarda görevlendirilecek bakan yardımcısının, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında en üst amirin, üniversitelerde rektörün, illerde valinin başkanlığında, personel birim amiri, hukuk müşaviri ve varsa güvenlik işlerinden sorumlu birim amirinden oluşan değerlendirme komisyonu kurulur. Cumhurbaşkanlığında kurulacak Değerlendirme Komisyonu İdari İşler Başkanının görevlendireceği bir üst kademe yöneticisinin başkanlığında belirlenecek genel müdürlerin katılımıyla oluşur. Türk Silahlı Kuvvetlerinde ise bu Komisyonun oluşumu kendi yönergeleri ile belirlenir. Değerlendirme Komisyonunun çalışma tutanakları ve kararları gizlidir"

B. Uluslararası Hukuk

17. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni hukuk alanına giren konularda uygulanabilirliği ilk olarak bir uyuşmazlığın varlığına bağlıdır. İkinci olarak uyuşmazlık en azından savunulabilir bir şekilde iç hukukta tanınmış olduğu söylenebilecek hak ve yükümlülükler ile ilgili olmalıdır. Son olarak bu hak ve yükümlülüklerin -her ne kadar bizzat 6. madde bu hak ve yükümlülüklere Sözleşmeci devletlerin hukuk sistemi içinde belirli bir anlam atfetmese de- Sözleşme anlamında medeni olması gerekir (James ve diğerleri/Birleşik Krallık [GK], B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 81).

19. AİHM'e göre mahkemelerin kararlarının gerekçeli olması zorunluluğu, yargılama sürecinde ileri sürülen her bir iddiaya ayrıca cevap verilmesi anlamına gelmemektedir. Gerekçe gösterme yükümlülüğünün ne ölçüde uygulanacağı kararın niteliğine göre değişebilir. Bu nedenle bir mahkemenin Sözleşme'nin 6. maddesinde güvence altına alınan gerekçe gösterme yükümlülüğünü yerine getirip getirmediği ancak davanın özel şartları altında değerlendirilebilecektir (Ruiz Torija/ İspanya,B. No: 18390/91, 9/12/1994, § 29).

20. AİHM gerekçeli karar hakkı ile ilgili olarak verdiği H./Belçika (B. No: 8950/80, 30/11/1987) kararında, barodaki kaydı daha önce silinen başvurucunun tekrar kayıt talebinin mevzuatta yer alan istisnai şartların bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin adil yargılanma hakkı yönüyle problemli olduğunu belirtmiştir. AİHM, yaptığı değerlendirmede istisnai şartlar kavramının doğası gereği belirsiz olduğunu, ne olduğuna dair hem mevzuatın hem de içtihadın netlik taşımadığını, bu kapsamda başvurucunun da

etkili bir savunma geliştirmesinin ve şartların oluştuğuna dair kanıt ortaya koymasının çok zor olduğunu belirtmiş; dolayısıyla somut olayda başvurucunun ortaya koyduğu şartların neden istisnai olarak kabul edilemeyeceğinin gerekçeli kararda belirtilmesi gerektiğini zira söz konusu kararın sonuçları itibarıyla ciddiyet arz ettiğini ifade etmiştir (H./Belçika, § 53).

21. Georgiadis/Yunanistan (B. No: 21522/93, 29/5/1997) kararında da AİHM, mahkemelerin gerekçe gösterme yükümlülüğünün davanın niteliğine göre farklılık arz edebileceği yönündeki içtihadını tekrar etmiş ve başvuruya konu olayda haksız tutuklama nedeniyle tazminat talebi mevzuattaki ağır ihmal kavramına istinaden reddedilen başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Mevcut davada, yerel mahkemeler, başvurucunun kendi ağır ihmali nedeniyle tutuklu kaldığı gerekçesiyle devletin tazminat sorumluluğunun bulunmadığına karar vermiştir. AİHM, bahsi geçen kavramın kesinlik içermemesi, özellikle başvurucunun tazminat hakkı açısından belirleyici olması nedeniyle mahkemelerin daha ayrıntılı gerekçeler vermesi gerektiğini belirtmiştir (Georgiadis/Yunanistan, § 43).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 28/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu, istihbari nitelikteki bilgi notuna dayanılarak davanın reddedilmesinin hukuki belirlilik ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen bilginin somut olarak desteklenmemesinden yakınmıştır. FETÖ/PDY'yle bir bağı olmadığını, Bölge İdare Mahkemesince bilginin doğruluğunun kararda tartışılmadığını ifade ederek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

24. Bakanlık görüşünde; kamu görevine atanabilmek için güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının olumlu olması şartının aranmasının Bakanlık tarafından Anayasa'ya aykırı olarak değerlendirilmediği, Anayasa Mahkemesinin özetle güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilebilecek kişisel verilerin alınması, kullanılması ve işlenmesine yönelik ilkelerin kanunda düzenlenmemesini iptal gerekçesi olarak belirttiği ifade edilmiştir. Başvurucunun yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına konu iddialardan ve üzerine atılı eylemlerden haberdar olduğu, işleme karşı iptal davası açarak anılan işleme yönelik bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı elde ettiği, derece mahkemelerinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında elde edilen delilleri ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirmek suretiyle sonuca ulaştığı belirtilmiştir. Başvurucunun çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kalmadığı, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunun olumsuz olmasına neden olabilecek durum hakkında dayanaklarını, idare tarafından bilgilendirilmemişse dahi iddia ve delillerini ileri sürebilecek kadar bilgi sahibi olduğu vurgulanmıştır. Bireysel başvuru kapsamında yapılacak incelemede aktarılan hususların dikkate alınması gerektiği söylenmiştir.

25. Başvurucu; Bakanlığın görüşüne karşı beyanında, Anayasa Mahkemesince verilen iptal kararının derhâl yürürlüğe girmesi nedeniyle tesis edilen işlemin hukuki dayanağı kalmadığını belirtmiştir. Öte yandan işlemin Yönetmelik hükümleri uyarınca yapıldığını hatırlatmıştır.

B. Değerlendirme

26. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun temel iddiası Bölge İdare Mahkemesi kararının değerlendirmesine yöneliktir. Bu nedenle başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin ihlal iddiasının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

29. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

30. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği olmasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

31. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsü olmaması ve makul gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

32. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden, hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve

kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

33. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda dış kaynaktan subay temini sınavına başvuran başvurucu, sınavda başarılı olasına rağmen hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilmesine bağlı olarak başarısız sayılmıştır. Başvurucu, işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. Mahkeme başvurucunun FETÖ/PDY'ye müzahir ve kamu kurumlarında şahısların atama ve yer değişikliği işlemlerinin yapıldığı değerlendirilen dernekte ele geçirilen dokümanlarda adının geçtiği tespit edildiğini ifade etmiştir. Ancak başvurucunun dokümanlarda adının ne şekilde geçtiği hususunun ortaya konulmaması ve başvurucu hakkında başka bir tespit olmaması nedeniyle işlemi iptal etmiştir. Buna karşılık Bölge İdare Mahkemesi başvurucu hakkındaki tespitin güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabul edilmesi bakımından yeterli olduğunu kabul etmiştir.

35. Yönetmelik'in amaç ve kapsamından anlaşıldığı üzere Türk Silahlı Kuvvetlerinde çalıştırılacak personel hakkında güvenlik soruşturması yapılması gerekmektedir. Güvenlik soruşturmasında araştırılacak hususlar hakkında belirtilen yönteme göre araştırma yaptırıldıktan sonra elde edilen veriler değerlendirilecek ve güvenlik soruşturmasının sonucunun olumlu olması şartı aranacaktır.

36. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden de derece mahkemelerinin Yönetmelik hükümlerini güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmıştır.

37. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine koyması söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 48).

38. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının kuralı belli ölçüde muğlaklaştırdığı söylenebilir. Zira güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenip neticelenmediği konusunda ulaşılacak sonucun atamaya yetkili konumda bulunan kişi veya kişilere bağlı olarak değişmesi riski bulunmaktadır. Bu da keyfî ve ayrımcı uygulamaların gelişmesine, dolayısıyla bireylerin devlete olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olabilecektir (Sebiha Kaya, § 49).

39. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici

yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktadagerekçeli karar hakkının hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

40. İdari yargı mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfi uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Nitekim AİHM de mahkemelerin gerekçe gösterme noktasında yükümlülüğünün somut davanın şartlarına göre farklılık arz edebileceğini belirtmiş ve her davanın özelinde ayrıca incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte AİHM, özellikle ilgili mevzuat ya da uygulamadan kaynaklanan ve muğlak/yoruma açık ifadeler içeren kavramların detaylı bir şekilde somutlaştırılması gerekliliğini vurgulamıştır. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

41. Bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin kişinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

42. Bölge İdare Mahkemesi başvurucunun FETÖ/PDY'ye müzahir ve kamu kurumlarında şahısların atama ve yer değişikliği işlemlerinin yapıldığı değerlendirilen dernekte ele geçirilen dokümanlarda adının geçmesine yönelik tespiti güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabul edilmesi için yeterli olduğunu belirtmiş ancak neden olumsuz olarak kabul edilmesi gerektiğine ilişkin herhangi bir açıklama yapmamıştır. Mahkeme kararında da belirtildiği üzere başvurucunun dokümanlarda adının ne şekilde geçtiği hususu netleştirilmemiştir. Ayrıca başvurucu hakkında yapılan bu tespitin başvurucunun yapacağı göreve olan olumsuz etkisinin ne olduğuna ilişkin değerlendirmede bulunmamıştır.

43. Sonuç olarak istihbari bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun Bölge İdare Mahkemesinin gerekçesinde yer almadığı görülmüştür. Bölge İdare Mahkemesi başvurucu hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirmemiş, bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi

değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin iddiaları yeterli açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

45. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

46. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

47. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesine (E.2019/3597, K.2019/4365) iletilmek üzere Ankara 16. İdare Mahkemesine (E.2018/307, K.2019/346) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TALAT TİLKİ

B. No: 2020/5119 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/5119

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TALAT TİLKİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/5119)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Talat TİLKİ

Vekili : Av. Vedat Mutlu ÖZEVİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yaşlılık aylığının herhangi bir hükme dayalı olmaksızın müfettiş raporuna istinaden iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, davanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 4/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile

yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

4. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru ikincil nitelikte bir hak arama yolu olup bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmesi şarttır. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olup bu ilkeye uygun davranılmadığı takdirde ortaya çıkan ihlale karşı öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine başvurulmalıdır. Bu kapsamda temel hak ve hürriyetlerle ilgili hukuk sisteminin koruma mekanizmalarının öncelikle işletilmesi gerekir. Bu nedenle ihlal iddialarına ilişkin olarak öncelikle olağan kanun yolları tüketilmelidir (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 17; Şehap Korkmaz, B. No: 2013/8975, 23/7/2014, § 33).

6. Yaşlılık aylığı Tarım BAĞ-KUR sigortalılığının gerçek bilgi ve belgelere dayanmadığı gerekçesiyle kesilen başvurucu, Sosyal Güvenlik Kurumunun aylığın kesilmesine ilişkin işleminin iptali talebiyle Batman 1. İş Mahkemesinde iptal ve tespit davası açmış olup dava derdesttir. Dolayısıyla başvuru yolları henüz tüketilmiş değildir.

7. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SAİT BAYTER

B. No: 2020/5139 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/5139

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SAİT BAYTER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/5139)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Mehmet Sait BAYTER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yaşlılık aylığının herhangi bir hükme dayalı olmaksızın müfettiş raporuna istinaden iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, davanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 4/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibariyle derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin

olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

4. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru ikincil nitelikte bir hak arama yolu olup bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmesi şarttır. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olup bu ilkeye uygun davranılmadığı takdirde ortaya çıkan ihlale karşı öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine başvurulmalıdır. Bu kapsamda temel hak ve hürriyetlerle ilgili hukuk sisteminin koruma mekanizmalarının öncelikle işletilmesi gerekmektedir. Bu nedenle ihlal iddialarına ilişkin olarak öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi gerekir (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 17; Şehap Korkmaz, B. No: 2013/8975, 23/7/2014, § 33).

6. Yaşlılık aylığı Tarım BAĞ-KUR sigortalılığının gerçek bilgi ve belgelere dayanmadığı gerekçesiyle kesilen başvurucu, Sosyal Güvenlik Kurumunun aylığın kesilmesine ilişkin işleminin iptali talebiyle Batman 1. İş Mahkemesinde iptal ve tespit davası açmış olup dava derdesttir. Dolayısıyla başvuru yolları henüz tüketilmiş değildir.

7. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEDAT LEBLEBİCİ

B. No: 2020/6461 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6461

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEDAT LEBLEBİCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6461)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Vedat LEBLEBİCİ

Vekili : Av. Erhan ÜLGÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kişisel verilerin güvenlik soruşturmasına esas alınması nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) sonucuna göre Hatay Devlet Hastanesine sağlık teknikeri olarak yerleştirilmiştir. Yerleştirme sonuçları çerçevesinde başvurucunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Sağlık Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 11/1/2018 tarihli yazısı ile başvurucuya 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin sekizinci alt bendinde belirtilen şartları taşımadığı gerekçesiyle yerleştiği sözleşmeli personel pozisyonuna atamasının yapılamayacağı tebliğ edilmiştir.

3. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali istemiyle 6/3/2018 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, idari işlemin sebebinin belli olmadığını, güvenlik soruşturmasının hangi sebeple olumsuz şekilde sonuçlandığının bildirilmediğini ileri sürmüştür.

4. Ankara 8. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 21/12/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun 2013 yılında PKK/KCK terör örgütünün eylem ve etkinliklerine katılan şahıslar arasında olduğu yönündeki istihbari bilgi dikkate alınarak başvurucu hakkındaki güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğundan dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

5. Başvurucu anılan karara karşı 13/2/2019 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, Mahkemenin gerekçesinde belirtilen istihbari bilginin somut dayanak taşımadığını ve kendisi hakkında hiçbir adli işlem tesis edilmediğini belirtmiştir. Mahkemenin istihbari bilginin kaynağına ilişkin hiçbir araştırma yapmadığını beyan eden başvurucu, kamu görevine atanmak için mevzuatta belirlenen tüm şartları taşıdığını ileri sürmüştür.

6. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Daire), istinaf talebini Mahkemenin kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle 31/10/2019 tarihinde kesin olarak reddetmiştir.

7. Nihai karar, başvurucuya 14/1/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 13/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

8. 7/4/2021 tarihli ve 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanunu 17/4/2021 tarihli ve 31457 Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve 26/10/1994 tarihli ve 4045 sayılı Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'u yürürlükten kaldırmıştır. 7315 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren kişilerin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması bu Kanun kapsamında yapılmaktadır.

9. Başvurucu; somut dayanak taşımayan ve adli işlemle konu edilmeyen istihbari bilginin kamu hizmetlerine girme hakkını etkileyecek biçimde değerlendirmeye alınması nedeniyle adil yargılanma hakkının, çalışma hakkının, ifade hürriyeti ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucu hakkında verilen kararın olağanüstü hâl döneminde çıkarılan bir düzenlemeye istinaden alındığı ve işlemin tesis edildiği tarih itibarıyla hukuka uygun olduğu belirtilmiştir. Görüşte ayrıca, başvurucunun anayasal haklarının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Başvuru, özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi Fatih Saraman başvurusunda, başvuru konusu olayda yürürlükte bulunan mevcut güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yönteminin kanunilik koşulunu sağlamadığına karar vermiştir. Kararda 4045 sayılı Kanun'un sadece hangi kamu görevleri

bakımından güvenlik soruşturması yaptırılacağını düzenlediği ancak konuyla ilgili temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemediği belirtilmiştir. Anılan kararda Kanun'un ve ilgili yönetmeliğin kişisel verilerin kayıt, muhafaza ve kullanımını içeren tedbirlerin kapsamını, uygulanmasını düzenleyen ve özellikle, süre, stoklama, kullanım, üçüncü kişilerin erişimi, verilerin gizliliği, bütünlüğü ve imhası konusundaki usullere ilişkin, muhataplarının yetki aşımı ve keyfîliğe karşı yeteri kadar güvenceye sahip olmalarını sağlayacak açık ve detaylı kuralları içermemesi nedeniyle kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna varılmıştır (Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, §§ 88-90; Süleyman Akif Nazlıgül, B. No: 2018/31982, 15/6/2021, § 33).

13. Öte yandan 1/2/2018 tarihli ve 7070 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 60. maddesi ile 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bendin iptali istemiyle 114 milletvekili tarafından 3/5/2018 tarihinde Anayasa Mahkemesinde dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla başvuruya konu olayda uygulanan kuralı, Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddelerine aykırı görerek iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen verilerin kişisel veri niteliğinde olduğu, bu alanda düzenleme getiren kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbirler uygulama ve özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini yeterince açık olarak göstermesi ve olası kötüye kullanmalara karşı yeterli güvenceleri sağlanması gerektiği, kuralda ise güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması memurluğa alımlarda genel şartlar arasında sayılmasına karşın güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğuna, bu bilgilerin ne şekilde kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmadığı belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi Fatih Saraman kararında benimsediği bu yaklaşımı norm denetiminde verdiği iptal kararıyla da sürdürmüştür (Süleyman Akif Nazlıgül, § 34).

14. Somut olayda da başvurucunun yukarıda belirtilen düzenlemeler esas alınarak yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle atamasının yapılmadığı anlaşıldığından, Fatih Saraman kararında belirtilen ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Buna göre başvuruya konu müdahalenin dayanağı olan düzenlemenin kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna varılmaktadır. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ihlal sonucuna farklı gerekçe ile katılmıştır.

III. GİDERİM

16. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesi, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği

yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. Yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın yetkili yargı merciine gönderilmesine karar verilmesinin ihlal iddiası açısından yeterli bir giderim sağladığı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 8. İdare Mahkemesine (E.2018/594, K.2018/2685) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (2019/638, K.2019/2018) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARKLI GEREKÇE

1. Başvurucu, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilere dayalı olarak sağlık teknikeri olarak atamasının yapılmaması ve açtığı iptal davasının reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, §

30).

3. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" biçimindeki alt bendin başvurucunun yerleştirildiği kadro da dâhil olmak üzere tüm devlet memurluğu kadrolarına atanabilmek için güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması şartı getirdiği açıktır. Bu sebeple başvurucunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulacağının öngörülebilir olduğundan kuşku duymayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden Mahkemenin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen alt bentteki şartı güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmaktadır.

4. Anılan kuralın Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilmiş olması da bu neticeyi değiştirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararında özel hayata saygı hakkıyla sınırlı bir inceleme yapıldığı dikkatten kaçırılmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu bireylerin kişisel verilerinin toplanmasının, işlenmesinin ve kullanılmasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilerek bu müdahaleye dayanak oluşturan kanunun hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği kriterleri karşılayıp karşılamadığı irdelenmiştir. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesinin Anayasa’nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Sebiha Kaya, B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 45).

5. Somut olayda Ankara 8. İdare Mahkemesi davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun 2013 yılında PKK/KCK terör örgütünün eylem ve etkinliklerine katılan şahıslar arasında olduğu yönündeki istihbari bilgi dikkate alınarak başvurucu hakkındaki güvenlik soruşturması olumsuz olduğundan dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

6. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir; aynı zamanda gerekçenin ilgili ve yeterli olması şartı aranmaktadır. Buna göre mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koyması zorunludur.

7. Güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından

kaynaklanması ya da şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

8. Mahkeme kararında, başvurucu hakkındaki 2013 yılına ait olduğu belirtilen istihbari bilginin başvurucunun yapacağı görevi hangi nedenle olumsuz etkilediği de ortaya konulmamıştır. Başvuruca hakkındaki istihbari bilginin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı anlaşılmıştır. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilgileri değerlendirmemiş; bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin başvurucunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

9. Açıklanan nedenlerle, çoğunluk tarafından verilen ihlal kararının gerekçesine katılmıyorum. Başvuru konusu olayda Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı yönünden ihlal kararı verilmesi kanaatiyle, farklı gerekçeyle ihlal kararına katılıyorum.

Üye İrfan FİDAN

BİTEK ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ BASIN YAYIN İNŞAAT TEKSTİL TAAHHÜT İTHALAT İHRACAT SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2020/6479 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6479

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİTEK ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ BASIN YAYIN İNŞAAT TEKSTİL TAAHHÜT İTHALAT İHRACAT SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6479)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : C. Ece YALIM

Başvurucu : Bitek Özel Eğitim Hizmetleri Basın Yayın İnşaat Tekstil

Taahhüt İthalat İhracat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Sabahattin KORKMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, olağanüstü hâl döneminde kapatılan eğitim kurumunun zararının tazmini için açılan davanın reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm

tarafından yapılmasına karar vermiştir. Bölüm Başkanı, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne süresinde karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu Şirket, Diyarbakır'da bulunan Dicle Fırat Kolejini (Kolej) işletmektedir.

7. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu, ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde bir daha uzatılmayarak son bulmuştur. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç; OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-20, 47-66) kararında yer almaktadır.

8. OHAL tedbirleri kapsamında çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerle terör örgütleriyle bağlantılı görülen eğitim kurumları, öğrenci yurtları ve dershanelerin faaliyetlerine son verilmiş; kapatılan eğitim kurumları, öğrenci yurtları ve dershanelere ait olan taşınırlar ve taşınmazlarla her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiştir. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendiyle başvurucu Şirket tarafından işletilen Kolej 23/7/2016 tarihinde kapatılmış, Kolejin mal varlığı Hazineye devredilmiştir.

9. 1/9/2016 tarihli 673 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (673 sayılı KHK) 1. maddesinde bazı özel öğretim kurum ve kuruluşları 667 sayılı KHK'nın eki (II) sayılı listeden çıkarılmış, bu özel öğretim kurum ve kuruluşları bakımından 667 sayılı KHK'nın tüm hüküm ve sonuçlarıyla 23/7/2016 tarihinden geçerli olmak üzere ortadan kalkmış sayılacağı düzenlenmiştir. Buna göre başvurucunun sahibi olduğu Kolej 673 sayılı KHK ile yeniden açılmıştır.

10. Başvurucu Şirket, maddi ve manevi tazminat talebiyle Millî Eğitim Bakanlığına karşı Ankara 2. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde isim benzerliği nedeniyle Fethullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile ilişkili başka bir okul ile karıştırılması neticesinde Kolejin 23/7/2016 tarihinde 667 sayılı KHK ile kapatılmasına ve mal varlığının Hazineye irat kaydedilmesine karar verildiğini, yaptığı itirazlar sonucu yanlışlığın fark edilerek 673 sayılı KHK ile kapatılan okullar listesinden 1/9/2016 tarihinde çıkarıldığını, bu süreçte ciddi bir itibar kaybı yaşadığını, çalışanlarına maaşlarını ödeyemeyecek hâle geldiğini, banka ve ticari işletmeler nezdinde kredisinin sıfıra indiğini, büyük oranda öğrenci kaybı yaşadığını belirterek 10.000 TL maddi, 100.000 TL manevi olmak üzere toplam 110.000 TL tazminatın tarafına ödenmesini talep etmiştir.

11. İdare Mahkemesi 15/12/2016 tarihinde davanın incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu Şirket tarafından OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK hükmü uyarınca sahibi olduğu özel öğretim kurumunun kapatılması ve devamında yine

bir KHK hükmüyle kapsamdan çıkarılması sonrası maddi ve manevi tazminat talebiyle davanın açıldığı ancak söz konusu KHK'ların bir yasama faaliyeti olduğu, KHK'lar ile bahsi geçen eğitim kurumunun kapatılması konusunda idareye herhangi bir değerlendirme yapma ya da başka yönde işlem kurma imkânı tanınmadığı, dolayısıyla idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülmesi zorunlu bir idari işlemin varlığından söz edilemeyeceği, buna bağlı olarak tazminat talepli davanın esasının incelenemeyeceği belirtilmiştir.

12. Başvurucu Şirket 17/4/2017 tarihinde anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu; istinaf dilekçesinde davanın bir iptal davası olmadığını, tam yargı davası olduğunu, idareyle yapılan görüşme ve itirazlar sonucunda olayın yanlışlıkla olduğunun kabul edildiğini, nitekim Kolejin yeniden açıldığını ancak itibarının zedelenerek kayıtlarının ve kayıt ücretlerinin yarı yarıya azaldığını, sorunun idarenin haksız ve hukuka aykırı işleminden kaynaklandığını ileri sürmüştür.

13. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 7/6/2017 tarihinde istinaf başvurusunun kabulüne, başvuruya konu kararın kaldırılmasına, yeniden karar verilmek üzere dava dosyasının mahkemesine iadesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, kapatma işlemi sonucu uğrandığı iddia edilen zararın tazmini talebinin esastan incelenmesi gerekirken incelenmeden reddedilmesi yönünde verilen kararın isabetli olmadığı değerlendirilmiştir.

14. İdare Mahkemesi 6/11/2018 tarihinde dava dosyasını esastan incelemesi sonucunda davanın reddine karar vermiştir. İdare Mahkemesi kararının gerekçesinde 31/10/2016 tarihli 677 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında KHK'nın (677 sayılı KHK) 6. maddesinde OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK'lar çerçevesinde, terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı nedeniyle kapatılan kurum ve kuruluşların kapatma dolayısıyla hiçbir surette tazminat talebinde bulunamayacağından davanın reddine karar verildiği belirtilmiştir.

15. Başvurucu 7/1/2019 tarihinde anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu; istinaf dilekçesinde 677 sayılı KHK'nın ilgili hükmünün önce kapatılıp sonradan yanlışlık yapıldığı tespit edilerek açılan kurumlar için değil kapatılıp tekrar açılmayan kurumlar için geçerli olduğunu, idarenin kapatma kararından döndüğünü ancak zararının ve mağduriyetinin giderilmediğini iddia etmiştir.

16. Bölge İdare Mahkemesi 18/11/2019 tarihinde istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi kararın gerekçesinde söz konusu KHK'ların bir yasama faaliyeti olduğunu, başvurucu Şirketin sahip olduğu eğitim kurumunun kapatılması ve açılması süreçlerinde bir idari işlemin veya eylemin varlığından söz edilemeyeceğinden davanın esasının incelenmesinin hukuken mümkün olmadığını, davanın incelenmeksizin reddine karar verilmesi gerekirken işin esasına geçilerek davanın reddedilmesi yönünde verilen İdare Mahkemesi kararının sonucu itibarıyla yerinde olduğunu değerlendirmiştir.

17. Nihai karar 5/1/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu3/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

18. 667 sayılı KHK'nın 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen;

...

b) Ekli (II) sayılı listede yer alan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları,

...

kapatılmıştır.

(2) ... kapatılan diğer kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak tescil edilir ...

(3) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı belirlenen ve ekli listelerde yer almayan özel ve vakıf sağlık kurum ve kuruluşları, özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları, vakıflar, dernekler, vakıf yükseköğretim kurumları, sendikalar, federasyonlar ve konfederasyonlar, ilgili bakanlıklarda bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine bakan onayı ile kapatılır. Bu fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlar hakkında da ikinci fıkra hükümleri uygulanır..."

19. 673 sayılı KHK'nın "Kapsamdan çıkarılan özel öğretim kurum ve kuruluşları" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

" ...Ekli (1) sayılı listede yer alan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurdu, 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (II) sayılı listeden çıkarılmıştır. 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi ile aynı maddenin ikinci fıkrası hükümleri, bu özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurdu bakımından tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte 23/7/2016 tarihinden geçerli olmak üzere ortadan kalkmış sayılır. Buna ilişkin işlemler ilgisine göre Maliye Bakanlığı veya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilir."

20. 677 sayılı KHK'nın "Tazminat taleplerine ilişkin kısıtlama" kenar başlıklı 6. maddesi şöyledir:

"20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler çerçevesinde, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı nedeniyle kapatılan kurum ve kuruluşlar tarafından, kapatma dolayısıyla hiçbir surette tazminat talebinde bulunulamaz."

21. 677 sayılı KHK'nın 6. maddesi 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 8/3/2018 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

B. Anayasa Mahkemesi Kararı

22. Anayasa Mahkemesi 7083 sayılı Kanun'un 6. maddesinin iptali talebini incelemiş; 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararı ile anılan maddenin iptaline karar vermiştir. İptal kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

225. Buna göre dava konusu kuralla birlikte OHAL KHK'larında yer verilen tedbirlere karşı öngörülen idari ve yargısal başvuru yolları birlikte değerlendirildiğinde, kapatılan kurum ve kuruluşların kapatma dolayısıyla uğramış oldukları zararların tazmini amacıyla herhangi bir idari ve yargısal yola başvurması ve tazminat talebinin idari ve yargı mercileri tarafından etkili bir şekilde denetimi mümkün değildir.

226. Bu durumda dava konusu kural, ilgililerin mahkemeye erişim hakkı ile etkili başvuru hakkını kullanılamaz hâle getirmekte olup bu yolla hak arama hürriyetinin özüne dokunmaktadır.

227. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 36., 40. ve 125. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 28/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucu; 673 sayılı KHK ile 667 sayılı KHK'nın bütün sonuçlarının ortadan kaldırılacağı belirtildiği hâlde uygulamada olumsuz sonuçların devam ettiğini, ticari kazancının düştüğünü, idarenin hatası nedeniyle kamuda vebalı gibi muamele gördüğünü, yapılan keyfîliğin tazmin edilmediğini belirterek mülkiyet hakkının, masumiyet karinesinin, ayrımcılık yasağının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Bakanlık görüşünde, başvurucu Şirkete bağlı Kolej hakkında verilen kararların OHAL döneminde çıkarılan düzenlemelerle alınması nedeniyle yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının yararlı olacağı bildirilmiştir.

26. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru dilekçesindeki iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

27. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

28. Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlali iddiasının yanında adil yargılanma hakkının ve eğitim hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte başvurucunun iktisadi bütünlük teşkil eden eğitim kurumunun kapatılmasına yönelik iddiaları özü itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirmektedir.

29. Başvuruya konu olayda başvurucunun ekonomik değer teşkil eden eğitim kurumunun

terör örgütüyle iltisakı ve irtibatı nedeniyle kapatılmasının haklı bir nedeni olmadığı, idare tarafından benzer mahiyetteki düzenleyici işlemle kabul edilerek eğitim kurumunun açılmasına karar verildiği görülmüştür. Derece mahkemesi; başvurucunun tazminat talebini, terör örgütleriyle iltisakı ve irtibatı nedeniyle kapatılan eğitim kurumlarının kapatma dolayısıyla hiçbir surette tazminat talebinde bulunulamayacaklarına dair OHAL KHK hükmünü esas alarak reddetmiştir. Bu durumda başvurucunun tazminat talebinin esası incelenmediğinden şikâyetinin Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

31. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinden kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallarla bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60). Somut başvuru yönünden başvurucu Şirketin işletmekte olduğu eğitim kurumunun ekonomik bir değer teşkil ettiği dikkate alındığında mülkün varlığı hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

b. Genel ilkeler

32. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

33. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Emin Arda Büyük [GK], B. No: 2017/28079, 2/7/2020, § 52).

34. Anayasa'nın 35. maddesinde "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." hükmüne

yer verilerek mülkiyet hakkı güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 5. maddesi ise insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı devletin temel amaç ve görevleri arasında saymıştır. Mülkiyet hakkının etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin bu haklara müdahaleden kaçınmasıyla sağlanamaz. Anayasa'nın 5. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde 35. maddesi uyarınca devletin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bu pozitif yükümlülükler kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere söz konusu temel hakların korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir (AYM, E.2019/11, K.2019/86, 14/11/2019, § 13; E.2019/40, K.2020/40, 17/7/2020, § 37; Türkiye Emekliler Derneği, B. No: 2012/1035, 17/7/2014, §§ 34-38; Eyyüp Boynukara, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limited Şirketi, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 43).

35. Devletin pozitif yükümlülükleri nedeniyle mülkiyet hakkı bakımından koruyucu ve düzeltici bazı önlemler alması gerekmektedir. Koruyucu önlemler mülkiyete müdahale edilmesini önleyici; düzeltici önlemler ise müdahalenin etkilerini giderici, diğer bir ifadeyle telafi edici yasal, idari ve fiilî tedbirleri kapsamıştır. Mülkiyet hakkına müdahalenin malik üzerinde doğurduğu olumsuz sonuçların mümkünse eski hâle döndürülmesi, mümkün değilse malikin zarar ve kayıplarının telafi edilmesini sağlayan idari veya yargısal birtakım hukuki mekanizmaların oluşturulması devletin pozitif yükümlülüklerinin bir gereğidir (Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limited Şirketi, §§ 46, 48).

c. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Başvurucu Şirket; işlettiği Kolejin 667 sayılı KHK'nın 2. maddesi hükümlerine göre kapatıldığını, daha sonra yapılan yanlışlığın fark edilmesiyle Kolejin 673 sayılı KHK'nın 1. maddesine göre açıldığını, ancak bu süreçte itibarının zedelenip kayıt yaptırma oranının yarı yarıya düşmesi nedeniyle maddi ve manevi kayba uğradığını ileri sürerek iddia ettiği bu zararın tazmini için açtığı davanın reddedilmesinden yakınmaktadır.

37. Mahkeme 677 sayılı KHK'nın 6. maddesine dayanarak başvurucunun maddi ve manevi zararlarının tazmini talebinin reddine karar vermiştir. 677 sayılı KHK'nın 6. maddesinde OHAL KHK'ları ile terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı nedeniyle kapatılan kurum ve kuruluşların kapatma dolayısıyla hiçbir surette tazminat talebinde bulunulamayacağı düzenlenmiştir.

38. İdare Mahkemesinin esas aldığı söz konusu hükümde, OHAL KHK'larında terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı nedeniyle kapatılan kurum ve kuruluşlardan söz edilmekte olup kapatılma nedeniyle tazminat talebinde bulunamayacaklar; terör örgütlerine veya millî güvenliğe karşı faaliyette bulunan diğer grup ve oluşumlara aidiyeti, onlarla irtibatı veya iltisakı olanlar olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla OHAL KHK'larının başvurucu Şirket hakkında uygulanabilmesi için başvurucu Şirketin işlettiği Kolejin söz konusu KHK'da söz edilen aidiyet, irtibat ve iltisak şartlarından biri nedeniyle kapatılmış olması gerekmektedir. Başvurucu şirketin işlettiği özel öğretim kuruluşu hakkında kapatma kararı geri alınmış, bu kuruluşun OHAL kapsamında kapatılacak kurumlardan olmadığı idare tarafından tespit edilmiştir.

39. Başvurucuya ait Kolejin kapatılması işleminin hukuka aykırı olduğu 673 sayılı KHK'yla

saptanmıştır. Dolayısıyla kapatma işleminin hukuka aykırı olduğunu tespit etmekle idare, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanaktan yoksun olduğunu kabul etmiştir. Bu aşamadan sonra Anayasa Mahkemesince yapılacak inceleme bu ihlalin sonuçlarının giderilip giderilmediğine yönelik olacaktır.

40. 667 sayılı KHK'ya göre gerçekleşen kapatma işleminin 673 sayılı KHK uyarınca tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte 23/7/2016 tarihinden geçerli olmak üzere ortadan kalkmış sayılmasıyla mağduriyeti kısmen giderilmişse de başvurucunun ileri sürdüğü iddialara dayalı bir mağduriyetinin mevcudiyeti ve varsa bu mağduriyetin parasal karşılığı tam olarak tespit edilmediğinden mağduriyetin giderildiğinden söz etmek mümkün değildir. Mağduriyetin gerçek manada ortadan kalkabilmesi için başvurucunun mülkiyet hakkının ihlali nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararlarının da karşılanması gerekmektedir.

41. Hukuk devletinde idare, hukuka aykırı olarak tesis ettiği işlemlerin neden olduğu ihlalleri giderme yükümlülüğü altındadır. İdare; eski hâle getirme (restitutio in integrum) ilkesi gereğince kişiyi, hukuka aykırı işlem tesis edilmemiş olsaydı kişi hangi durumda olacaksa ona mümkün olduğunca en yakın konuma getirmekle yükümlüdür. Bu açıdan, idarenin başvurucu Şirket tarafından işletilen eğitim kurumunu yeniden açmakla ihlali giderme hususundaki yükümlülüklerini bütünüyle ifa ettiği söylenemeyecektir. İhlalin tam olarak giderildiğinden söz edilebilmesi için hukuka aykırı işlem tesis edilmemiş olsaydı başvurucunun elde edeceği mali hakların da başvurucuya ödenmesi gerektir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Demet Demirel ve diğerleri [GK], B. No: 2019/12998, 1/12/2022, § 45; Narin Nihal Parlak, B. No: 2019/16487, 3/3/2022, § 39).

42. Somut olayda başvurucu Şirket, idarenin hatalı işlemi nedeniyle zarara uğradığını iddia edip zararlarının tazminini mahkemeden talep etmiş, İdare Mahkemesi, başvurucu şirkete ait eğitim kurumuna ilişkin kapatma kararının daha sonradan idare tarafından geri alındığını değerlendirmediği gibi 673 sayılı KHK'nın "Kapsamdan çıkarılan özel öğretim kurum ve kuruluşları" kenar başlıklı 1. maddesinde geri alma işlemi ile kapatmanın tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte 23/7/2016 tarihinden geçerli olmak üzere ortadan kalkmış sayılacağına ilişkin hükmü de dikkate almamıştır. Hâl böyle iken İdare Mahkemesi, kapatma kararının hatalı olduğu geri alma işlemi ile idare tarafından kabul edildiği hâlde başvurucu Şirketin kapatmadan kaynaklandığını iddia ettiği zararlarının tazmini için açtığı tam yargı davasını kapatılan eğitim kurumlarına ilişkin tazminat taleplerini sınırlayan KHK hükmü kapsamında değerlendirmiş ve davayı reddetmiştir. Mahkemenin benimsediği bu yorum nedeniyle başvurucunun sonradan geri alınmış olsa bile kapatma şeklindeki müdahaleden kaynaklanan zararının varlığı ve miktarına ilişkin iddialarının esasını tartışmak imkânı ortadan kalkmıştır.

43. Öte yandan Mahkemenin davanın reddine dayanak yaptığı KHK hükmü aynen kanunlaşmış ve 7083 sayılı Kanun'un 6. maddesi olarak Anayasa Mahkemesi tarafından etkili başvuru hakkını kullanılamaz hâle getirdiği ve hak arama hürriyetinin özüne dokunduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir.

44. Bu itibarla kapatma işleminin geri alınması suretiyle tespit edilen ihlalin sonuçlarını ortadan kaldırma kapasitesine sahip olan tam yargı davasının katı ve şekilci bir yorumla reddedilmesi nedeniyle ihlalin sonuçlarının tam olarak giderilmesi mümkün olmamıştır.

45. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

46. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi, yeniden yargılama yapılması ve 2.500.000 TL maddi ve manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

47. Anayasa Mahkemesi, yapılan inceleme sonucunda tam yargı davasının reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda ihlalin giderilmesi için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

48. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İdare Mahkemesine (E.2017/3089, K.2018/2096) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KADİM YILMAZ VE MUHAMMET ALİ YILMAZ

B. No: 2020/6780 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6780

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KADİM YILMAZ VE MUHAMMET ALİ YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6780)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucular : 1. Kadim YILMAZ

2. Muhammet Ali YILMAZ

Vekili : Av. Perihan SEVİM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz uygulamasının uzun süredir devam etmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

A. Başvuruculların Mülkleri Üzerinde Uygulanan İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Haciz Süreci

2. Başvuruculların yakını ve B. Plastik Ticaret A.Ş.nin (Şirket) muhasebe çalışanı C.Y. ile başvurucular aleyhine Şirket tarafından açılacak davaya esas olmak üzere Kartal 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 29/9/2008 tarihli ve E.2008/30 D.İş sayılı kararı gereği başvurucu Kadim Yılmaz adına İzmir ili Torbalı ilçesi 424 ada 11-12-13 parselde tapuda kayıtlı taşınmazlarla, Muhammet Ali Yılmaz adına tapuda kayıtlı İzmir ili Buca ilçesi 10226 ada 1 parselde 17 No.lu bağımsız bölümün üçüncü kişilere devrinin ve temlikinin önlenmesi amacıyla tedbir konulmuştur.

3. Şirket ve yurt dışı kaynaklı S.T. Ltd. Şti isimli şirket, C.Y.nin çalışanlara dağıtılmak üzere şirket işleri nedeniyle kendisine verilen veya hesabına gönderilen paraları Yılmaz soyadlı kişilere aktarmak suretiyle kendilerini maddi ve manevi zarara uğrattığını iddia ederek aralarında başvurucuların da olduğu şahıslar aleyhine 9/10/2008 tarihinde Kartal 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde tazminat davası açmış; Mahkeme 20/10/2008 ve 23/10/2008 tarihli ara kararları gereği başvurucu Kadim Yılmaz adına trafikte kayıtlı 34 ER 0006 plakalı aracın üçüncü kişilere devrinin ve temlikinin önlenmesi amacıyla araca tedbir koymuştur.

4. Başvurucular Kadim Yılmaz ile Muhammet Ali Yılmaz tarafından Kartal 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde tazminat davası açılmış, Mahkeme 12/4/2011 tarihli kararıyla dosyayı Kartal 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin dava dosyası ile birleştirmiştir. Mahkeme 1/3/2011 tarihli celsede ihtiyati tedbir kararının verildiği tarihten itibaren yasal olarak öngörülen on günlük süre geçtikten sonra dava açıldığını belirterek Kartal 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 29/9/2008 tarihli ihtiyati tedbir kararını kaldırmış, 20/10/2008 ve 23/10/2008 tarihli tedbirlerin dava açıldıktan sonra verildiğini belirterek tedbirlerin dava sonuçlanıncaya kadar aynen devamına karar vermiştir.

5. Davacı tarafın yeniden ihtiyati tedbir kararı verilmesi talebini değerlendiren Mahkeme 1/3/2011 tarihinde, davanın maddi ve manevi tazminat davası olduğunu, olumlu sonuçlanması hâlinde alacağın karşılıksız kalmaması için 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 257. vd. maddeleri gereğince dava sonuçlanıncaya kadar 20/10/2008 ve 23/10/2008 tarihli ihtiyati tedbirler de nazara alınarak başvuruculaların taşınır ve taşınmaz malları ile üçüncü kişilerdeki hak ve alacaklarının ihtiyaten haczine karar vermiştir.

6. 12/4/2011 tarihli celsede ihtiyati haciz kararını İzmir ili Torbalı ilçesi 424 ada 11-12-13 parselde tapuda kayıtlı taşınmazlar ile İzmir ili Buca ilçesi 10226 ada 1 parselde kayıtlı 17 No.lu bağımsız bölüm yönünden sınırlandırarak başvurucular adına kayıtlı diğer mal varlıklarının üzerindeki ihtiyati haciz kararını kaldırmıştır.

7. Kartal Adliyesinin Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararı ile kapatılması üzerine dosya, İstanbul Anadolu 24. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmiştir.

8. Başvuruculaların ihtiyati haciz kararlarına yaptıkları itirazlar reddedilmiştir.

B. Anayasa Mahkemesine Yapılan Bireysel Başvuru

9. Başvurucular 30/5/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine (B. No: 2014/8403) bireysel başvuruda bulunmuş, bireysel başvuru formunda ihtiyati tedbir ve haciz kararının uzun süredir devam etmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Anayasa Mahkemesi 10/10/2019 tarihinde başvuruyu karara bağlamıştır. Anılan kararda mülkiyet hakkını sınırlandıran tedbirin taşınmazlar için yaklaşık 10 yıl 11 ay, araç içinse 10 yıl 10 aydır sürdüğü, bu sürenin makul olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle mülkiyet hakkını sınırlandıran tedbirin başvuruculara aşırı külfet yüklediği, başvuruculaların mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin olarak somut olay bağlamında devletin pozitif yükümlülüklerini tam ve etkin bir biçimde yerine getirmediği sonucuna varılmıştır.

11. Anayasa Mahkemesi, ihtiyati haciz ve tedbirin uygulanmasının makul bir süreyi aşması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Somut başvuruda ihlalin yargı kararından kaynaklandığı anlaşılmış, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için etkin giderim yolu olan manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir.

C. İhlal Kararından Sonraki Süreç

12. İhlal kararı sonrasında başvurucular bireysel başvuruda bulunarak ihtiyati haciz ve tedbir uygulamasının devam ettiğini, Anayasa Mahkemesi kararının uygulanmadığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

13. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararı sonrasında Mahkemece toplam on duruşma yapılmış; duruşmaların her birinde başvurucular ve vekilleri Anayasa Mahkemesi kararının uygulanmasını, mülklerinde bulunan ihtiyati tedbir ve hacizlerin kaldırılmasını talep etmiştir. Mahkeme oturumlarda verdiği ara kararlarında anılan taleplerin daha sonra değerlendirilmesine, tedbirler hakkında karar verilmesine yer olmadığına ve taleplerin reddine karar vermiştir.

14. Başvuruya konu davanın yargılaması devam etmektedir. Başvurucu 7/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

16. Derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararını yerine getirme hususunda takdir yetkilerinin bulunmadığı bilinmelidir. Bu bağlamda derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararını etkisiz kılacak ve ihlal kararı verilmesini anlamsız hâle getirecek şekilde bir karar veremeyeceği hatırda tutulmalıdır. Anayasa hükümlerini yorumlama tekeli Anayasa Mahkemesinde olmamakla birlikte bu konuda nihai ve bağlayıcı karar verme yetkisi Anayasa Mahkemesine aittir. Anayasa Mahkemesinin somut bir başvuruda Anayasa hükümleri çerçevesinde değerlendirme yaparak ihlal sonucuna ulaşması hâlinde ihlal kararının gereğini yerine getirmekle yükümlü olan derece mahkemeleri, Anayasa Mahkemesi kararının bağlayıcılığını sorgulayamayacağı gibi bununla çelişecek bir karar da veremez (Sedat Haspolat, B. No: 2014/12849, 20/7/2017, § 58).

17. Somut olayda Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı, tedbirin kaldırılmasını gerektirmemektedir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Hamit Alihansoy ve diğerleri, B. No: 2017/35581, 29/9/2020, § 66). Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi gerekir.

18. Anayasa Mahkemesi ihlal kararında manevi tazminata hükmetmiş, yeniden yargılama ya da tedbirin sona erdirilmesi kararı vermemiştir ancak mahkemenin bu tedbirleri uygularken daha dikkatli olması, yargılamayı bir an önce neticelendirmesi ve böylece mülk üzerindeki kısıtlılığı sonlandırıp uyuşmazlığı çözüme kavuşturması gerektiğini vurgulamıştır. Bu nedenle devam eden yargılamada Mahkemenin tedbiri kaldırmaması nedeniyle Anayasa Mahkemesi kararını uygulamadığından söz edilemez. Ancak ihtiyati tedbir ve ihtiyati haczin uzun süredir devam etmesi bir sorun olup incelemenin de bu yönden yapılması gerekmektedir.

19. Anayasa Mahkemesince ihtiyati haciz ve tedbirin uygulanmasının makul bir süreyi aşması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği tespit edilmiştir. Yapılan tespitin üzerinden

yaklaşık 4 yıl 4 ay geçtiği, ihtiyati haciz ve tedbirin devam ettiği dikkate alındığında sürecin daha da uzun sürdüğü görülmüştür. Dolayısıyla mülkiyet hakkını sınırlayan tedbirin başvuruculara aşırı ve olağan dışı külfet yüklemeye devam ettiği anlaşılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucular, ihlalin tespiti ile 110.000 TL maddi ve 40.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmüştür. Tedbir kararları yaklaşık 15 yıldır sürmüştür. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında 10 yıl 11 aylık süre nedeniyle hükmedilen tazminat miktarı dikkate alındığında kalan süre nedeniyle eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara manevi zararları karşılığında ayrı ayrı net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucuların uğradıklarını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucular da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 20.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 24. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2013/58) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UĞUR COŞKUN

B. No: 2020/9103 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9103

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

UĞUR COŞKUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9103)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Uğur COŞKUN

Vekili : Av. Mehmet GÜLERMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamudaki görevine iade edilirken daha önceki üniversitedeki görevine atamanın yapılmaması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/3/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü İç Hastalıkları Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yapmakta iken 1/9/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname (672 sayılı KHK) kapsamında kamu görevinden çıkarılmıştır. Başvurucu, kamu görevinden çıkarılma işlemine karşı Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonu'na (Komisyon) başvurmuş, Komisyon 5/9/2018 tarihli kararıyla başvurucunun talebini kabul ederek kamu görevine iadesine karar vermiştir. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Yürütme Kurulu 19/9/2018 tarihinde başvurucunun Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü İç Hastalıkları Ana Bilim Dalına atanmasına karar vermiştir.

10. Başvurucu anılan atama işleminin iptali talebiyle Ankara 10. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 19/6/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda, 23/1/2017 tarihli ve 29957 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 685 sayılı Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (685 sayılı KHK) "Kararların uygulanması" başlıklı 10. maddesinin birinci fıkrası ile 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 10. maddesinin birinci fıkrasına atıf yapılmıştır. Anılan mevzuatta, kamu görevinden çıkarılan yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarının görevlerine iadesine karar verilmesi durumunda, bu kararın YÖK Başkanlığına bildirileceği ve yeniden atamanın YÖK tarafından gerçekleştirileceği düzenlemelerine yer verildiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte YÖK tarafından atamanın Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine önceki kadro unvanlarına uygun olarak on beş gün içinde yapılacağı vurgulanmıştır. Kararda sonuç olarak, değinilen yasal düzenlemeler karşısında başvurucunun Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü İç Hastalıkları Ana Bilim Dalına atanmasının 7075 sayılı Kanun'un emredici ve açık hükmü gereği olduğu belirtilmiştir.

11. Başvurucu tarafından karara karşı istinaf yoluna başvurulmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 19/2/2020 tarihinde kararda usul ve hukuka aykırılık bulunmadığından istinaf başvurusunun kesin olarak reddine karar vermiştir.

12. Başvurucu, nihai hükmü 25/2/2020 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 11/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 7075 sayılı Kanun’un 10. maddesinin 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun’un 22. maddesiyle değiştirilmesinden önceki hâliyle (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

" ...Yükseköğretim kurumlarında kamu görevinden çıkarılan öğretim elemanlarına ilişkin kamu görevine iade kararı alınması halinde karar, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına bildirilir. Bunların atama teklifleri; Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine önceki kadro unvanlarına uygun olarak onbeş gün içinde yapılır. Bu fıkra kapsamında yükseköğretim kurumlarına ataması yapılanların kadroları, başka bir işleme gerek kalmaksızın atama işleminin tamamlandığı tarih itibarıyla ihdas edilerek 2/9/1983 tarihli ve 78 sayılı Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ekli cetvellerin ilgili yükseköğretim kurumlarına ait bölümlerine eklenmiş sayılır... "

14. 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin 7145 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına bildirilenlerin atama teklifleri; Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine önceki kadro unvanlarına uygun olarak on beş gün içinde yapılır. Kurumlar, bildirim veya atama teklif tarihini takip eden otuz gün içerisinde atama işlemlerini tamamlar. Bu kapsamda yer alan personele ilişkin kadro ve pozisyonlar, ilgililere ilişkin atama onaylarının alındığı tarih itibarıyla diğer kanunlardaki hükümlere bakılmaksızın ve başka bir işleme gerek kalmaksızın ilgili mevzuatı uyarınca ihdas, tahsis ve vize edilmiş sayılır. Söz konusu kadro ve pozisyonlar, herhangi bir şekilde boşalmaları hâlinde başka bir işleme gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır. Atama emri, ilgili kamu kurum ve kuruluşu tarafından 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre ilgililere tebliğ edilir. Tebliğ tarihini takip eden on gün içerisinde göreve başlamayanların bu maddeden doğan atanma hakkı ile mali hakları düşer. Kamu kurum ve kuruluşları atama ve göreve başlatma işlemlerinin sonucunu, işlemlerin tamamlanmasını takip eden on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirirler. İlgililerin kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin kanun hükmünde kararname hükümleri, bu fıkrada belirtilen kişiler bakımından tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkmış sayılır. Bu kapsamda göreve başlayanlara, kamu görevinden çıkarılma tarihlerini takip eden aybaşından göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal hakları ödenir. Bu kişiler, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz.”

15. Anayasa Mahkemesinin 30/6/2022 tarihli ve E.2018/137, K.2022/86 sayılı kararıyla, 7075 sayılı Kanun’un 10. maddesinin 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun’un 22. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının dördüncü cümlesinin "Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine..." şeklindeki kısmının Anayasa’ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiştir.

B. Uluslararası Hukuk

16. Uluslararası hukuk için bkz. Abdulkadir Tuncay (B. No: 2019/35343, 30/3/2022, §§ 19-27) kararı.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 28/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruyu İnceleme Usulü

18. Anayasa Mahkemesinin Tamer Mahmutoğlu ([GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 86-91) kararında açıklandığı üzere başvuruyu inceleme usulünün Anayasa'nın olağanüstü hâl (OHAL) dönemi için öngördüğü denetim rejimine tabi olabilmesi için tedbirin OHAL ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olması ve OHAL süresiyle sınırlı olarak uygulanması gerekir. Başvuru konusu olayda başvurucunun daha önce görev yaptığı Ankara iline atanmasına engel olarak gösterilen 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin birinci fıkrasındaki hüküm, OHAL döneminin sona ermesinden sonra uygulanmıştır. Tedbirlerin OHAL'in süresini aştığı durumlara ilişkin yapılacak incelemelerde ise Anayasa'nın 15. maddesi dikkate alınamaz. Bu durumda somut başvuru, Anayasa'nın ilgili hükümleri ile olağan dönemde hak ve özgürlükleri sınırlama ve güvence rejimi bakımından temel öneme sahip olan 13. maddesi bağlamında incelenecektir. Diğer bir deyişle Anayasa'nın 15. maddesinde düzenlenen temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi mevcut başvuru koşullarında dikkate alınmayacaktır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Tamer Mahmutoğlu § 76).

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; 672 sayılı KHK gerekçe gösterilerek ihraç edildikten sonra Komisyon tarafından hakkında terör iltisakına dair bilgi ve belge bulunmamasından dolayı göreve iadesine karar verildiğini, kamu görevinden çıkarılmadan önce Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğretim elemanı olarak görev yaptığını, Komisyon tarafından kamu görevine iade edilmesi sonrasında YÖK tarafından Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesine atandığını belirtmiştir. Söz konusu atama nedeniyle Ankara'daki evini, ailesini ve kurulu düzenini bırakarak Kırıkkale'ye taşınmak zorunda kaldığını, özel hayatı ve aile düzeninin bu durumdan son derece olumsuz biçimde etkilendiğini ifade etmiştir. Başvurucu atama işlemi nedeniyle hukuk devleti ilkesinin, eşitlik ilkesinin, masumiyet karinesinin, adil yargılanma hakkının, etkili başvuru hakkının, çalışma hakkının, özel ve aile hayatına saygı hakkının, kamu hizmetlerine girme hakkının, şeref ve itibar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; somut olayın ve yargılamanın bir özeti yapıldıktan sonra mevcut başvuruda başvurucunun özel ve aile hayatına saygı haklarının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı önceki beyanları yanında başvuruya konu kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağını ve 7075 sayılı Kanun'a yönelik iptal davasının sonucunun beklenilmesi gerektiğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

a. Uygulanabilirlik Yönünden

21. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ...

gizliliğine dokunulamaz."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

23. Anayasa Mahkemesi, önceki birçok kararında özel hayata saygı hakkının kişinin çevresinde bulunanlarla temas kurma hakkını içerdiğini, özel bir sosyal hayat sürdürmeyi güvence altına aldığını ve kişilerin mesleki hayatlarının özel hayatlarıyla sıkı bir ilişki içinde olduğunu vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi kararlarında, meslek hayatıyla ilgili tasarrufların hangi durumlarda özel hayata saygı hakkı kapsamında inceleneceğinin ilkeleri açıklanmıştır. Buna göre özel hayata ilişkin hususların kişinin mesleği ile ilgili tasarruflara esas alındığı durumlarda sebebe dayalı yaklaşım esas alınarak özel hayata saygı hakkının uygulanabilir olduğuna karar verilmiştir (K.Ş., B. No: 2013/1614, 3/4/2014, § 36; Serap Tortuk, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, § 37; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015 § 62; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 31; Ö.Ç.; B. No: 2014/8203, 21/9/2016, § 50; Haluk Öktem [GK], B. No: 2014/13433, 13/10/2016, § 27; E.G. [GK], B. No: 2014/12428, 13/10/2016, § 34).

24. Öte yandan özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmayan ve kişinin mesleki hayatına yönelen her müdahalenin ya da tedbirin doğrudan doğruya özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi kural olarak mümkün değildir. Bu türden müdahalelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için müdahalenin kişinin özel hayatına yönelik ciddi olumsuz etki ve sonuçlarının bulunduğu veya bulunma ihtimalinin olduğu ortaya konulmalıdır. Kişinin mesleki hayatına yönelik müdahalenin özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmadığı ancak özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı durumların konu edildiği başvuruların sonuca dayalı yaklaşım kapsamında özel hayata saygı hakkının kapsamı içinde değerlendirilebilmesi mümkündür. Sonuca dayalı yaklaşım kapsamında inceleme yapılması için gerekli olan koşullar Anayasa Mahkemesinin Tamer Mahmutoğlu kararında açıklanmıştır (Tamer Mahmutoğlu, §§ 84-90).

25. Somut olayda, başvurucunun kamudaki görevine iade edilirken daha önceki üniversitedeki görevine atanmasının engellenmesi şeklindeki mesleki hayatına yönelik olarak alınan tedbirin özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmadığı görülmektedir. Bununla birlikte başvurucunun mesleki hayatına yönelik müdahalenin özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşılmaktadır. Başvurucunun daha önce görev yaptığı yerdeki pozisyonuna atanmasının engellenmesinin meslek hayatında üçüncü kişilerle ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânını önemli ölçüde zayıflatmasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı değerlendirilmektedir. Bu durumda sonuca dayalı yaklaşım kapsamında başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Abdulkadir Tuncay, B. No: 2019/35343, 30/3/2022, § 39).

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

27. Başvurucunun daha önce görev yaptığı yerdeki pozisyonuna atanmasının engellenmesinin meslek hayatında üçüncü kişilerle ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânını önemli ölçüde zayıflatmasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağından özel hayata saygı hakkına müdahalede bulunulduğu sonucuna varılmıştır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

28. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

29. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 20. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Bülent Polat, § 104; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, § 68; Bülent Kaya [GK], B. No: 2013/2941, 11/5/2016, § 80).

(1) Genel İlkeler

30. Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların öncelikle kanunla öngörülmüş olması gerekir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahale şekli anlamda bir kanuna dayanmalıdır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; Bülent Polat, § 75; Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 65; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 66).

31. Bununla birlikte temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olması yeterli değildir. Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olup bu noktada kanunun niteliği önem kazanmaktadır. Kanunla sınırlama ölçütü sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade etmekte; böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçtiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olmakta; bu yönüyle hukuk güvenliği teminatı sağlamaktadır (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman, § 66; Turgut Duman, § 67).

32. Kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli bir netlikte tanımlaması gerekmektedir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

33. Başvurucunun daha önce görev yaptığı Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Dahili Tıp

Bilimleri Bölümü İç Hastalıkları Ana Bilim Dalında öğretim elemanı olarak atanmamasının dayanağı 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin birinci fıkrasında bahsi geçen ve kamu görevine iade edilen personelin daha önce görev yaptıkları yer ve Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışındaki özellikleri maddede belirtilen yüksek öğretim kurumlarından birine atanacağı hükmüdür (bkz. § 14).

34. Anayasa Mahkemesinin 30/6/2022 tarihli ve E.2018/137, K.2022/86 sayılı kararıyla, 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilen (1) numaralı fıkrasının dördüncü cümlesinin "…Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine…" bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiştir.

35. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında, kuralda kamu görevine iade edilen her bir öğretim elemanı yönünden kamu hizmetinin gerekleri de gözetilerek bu kişilerin daha önce görev yaptıkları yükseköğretim kurumunda çalışıp çalışamayacakları hususunda idareye herhangi bir değerlendirme yetkisi tanınmadığı gibi bu kişilerin kamu görevinden çıkarılmadan önce görev yaptıkları yerlere atanmalarının kategorik olarak yasaklanmasını gerektirecek hukuki ve fiilî zorunluluklar gösterilmediğinden kuralın kamu yararının sağlanması amacı bakımından gerekli olmadığı ifade edilmiştir. Anılan kararda ayrıca bu kişilerin atamalarının Ankara, İstanbul ve İzmir illeri dışında öncelikli olarak 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına yapılacağı öngörülmüşse de söz konusu ihtiyacın genel, objektif ve kabul edilebilir ölçütler belirlenerek tüm öğretim elemanlarını kapsayacak bir sistem oluşturulmadan yalnızca görevlerine iade edilen öğretim elemanlarıyla sınırlı tutularak karşılanması kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi amacını gerçekleştirmek bakımından zorunlu bir toplumsal ihtiyaca da karşılık gelmediği belirtilmiştir. Bu itibarla görevlerine iade edilen öğretim elemanlarının önceki görev yerleri ile Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde bulunan yükseköğretim kurumlarına atanmalarına kategorik yasak getiren ve bu kişilerin öncelikli olarak 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarında istihdam edilmelerini öngören kuralın kişilerin özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/137, K.2022/86, 30/6/2022, §§ 420-422).

36. Somut olayda da Komisyon tarafından görevine iade edilen başvurucunun daha önce görev yaptığı üniversiteye veya Ankara, İstanbul, İzmir illerinden birisine atamasının gerçekleştirilmesi bizzat 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesi ile yasaklanmıştır. Anılan kuraldan kamu görevine iade edilen her bir öğretim elemanı yönünden kamu hizmetinin gerekleri de gözetilerek bu kişilerin daha önce görev yaptıkları yükseköğretim kurumunda çalışıp çalışamayacakları hususunda idareye herhangi bir değerlendirme yetkisi tanınmadığı anlaşılmaktadır. Komisyon tarafından görevine iade edilen bütün öğretim elemanlarının kamu görevinden çıkarılmadan önce görev yaptıkları yerlere atanmalarının kategorik olarak yasaklanmasını gerektirecek hukuki ve fiilî zorunluluklar anılan Kanun'da gösterilmemiştir.

37. Öte yandan, görevine iade edilen öğretim elemanlarının atamalarının Ankara, İstanbul ve İzmir illeri dışında öncelikli olarak 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına yapılacağı şeklindeki kuralda da idareye hiçbir takdir yetkisi tanınmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte görevine iade edilen öğretim elemanlarının atamasının 2006 yılından sonra kurulan ve ihtiyaç bulunduğu anlaşılan yerlere yapılması öngörülmüşse

de söz konusu ihtiyacın genel, objektif ve kabul edilebilir ölçütler belirlenerek tüm öğretim elemanlarını kapsayacak bir sistem oluşturulmadan yalnızca görevlerine iade edilen öğretim elemanlarıyla sınırlı tutularak karşılanmasının, kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi amacını gerçekleştirmek bakımından zorunlu bir toplumsal ihtiyaca da karşılık gelmediği görülmektedir. Bu itibarla kamu görevine iade edilen öğretim elemanlarının daha önceki görev yerlerine ve belirli illere atanmamasına ilişkin uygulamanın muhataplarının, yetki aşımı ile keyfîliğe karşı yeteri kadar güvenceye sahip olmalarını sağlayacak niteliği ve açıklığı olan kurallara dayanmadığı söylenebilir.

38. Bu açıklamalar çerçevesinde somut olayda başvurucunun daha önce görev yaptığı üniversiteye atamasının yapılmamasına ilişkin işlemin kanuni dayanağını oluşturan 7075 sayılı Kanun'un ilgili kısmının (bkz. § 34) Anayasa Mahkemesinin iptal kararı da gözönüne alındığında kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

40. Başvurucu, ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ve 50.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

41. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

42. Öte yandan başvurucu, tazminat talebinde bulunmuş ise de ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 10. İdare Mahkemesine (E.2018/2059, K.2019/1232) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi (E.2019/3855, K.2020/352) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HİKMET KAYA

B. No: 2020/9144 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9144

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HİKMET KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9144)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Özge ULUKAYA

Başvurucu : Hikmet KAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bakanlık müşaviri görevine son verilerek mühendis olarak atama yapılması sonucu özlük haklarında kayıp oluşması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Adıyaman İl Müdürüyken 4/7/2011 tarihinde bakanlık müşaviri olarak atanmıştır. Başvurucunun bakanlık müşavirliği görevine, 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (703 sayılı KHK) 179. maddesi ile 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2802 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu, 2914 Sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu, 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu ile Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması, Devlet Memurları ve Diğer Kamu Görevlilerine Memuriyet Taban Aylığı ve Kıdem Aylığı ile Ek Tazminat Ödenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye (375 sayılı KHK) eklenen geçici 33. maddede yer alan düzenleme gerekçe gösterilerek son verilmiş, başvurucu 7/8/2018 tarihinde Adıyaman Çevre ve

Şehircilik İl Müdürlüğüne mühendis olarak atanmıştır.

3. Başvurucunun 17/9/2018 tarihinde Ankara 23. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) atama işleminin iptali talebiyle açtığı davanın 6/3/2019 tarihinde reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde 375 sayılı KHK'nın geçici 33. maddesinde 703 sayılı KHK'nın yürürlük tarihi itibarıyla bakanlık müşavirliği kadrosunda bulunan kişilerin görevlerinin KHK'nın yürürlük tarihinde kendiliğinden sona ereceğinin ve görevi sona eren bu kişilerin anılan maddenin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca kendileri için öngörülen kadrolara atamalarının yapılacağının düzenlendiğine değinilmiştir. Mahkemeye göre 703 sayılı KHK'nın yürürlüğe girdiği tarihte bakanlık müşavirliği görevi kendiliğinden sona eren başvurucunun öğrenim durumu itibarıyla ihraz etmiş olduğu unvan olan mühendis kadrosuna atamasının yapılmasında hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

4. Başvurucunun 24/4/2019 tarihinde yaptığı istinaf başvurusu, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesince (Bölge İdare Mahkemesi) 24/10/2019 tarihinde reddedilmiştir.

5. Nihai karar 3/2/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 3/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu, bakanlık müşaviri olarak görev yapmaktayken 375 sayılı KHK'nın geçici 33. maddesi kapsamında görevine son verilerek mühendis olarak atandığını, anılan düzenlemeye göre atama tarihinden itibaren iki yıl süreyle önceki görevine ilişkin ödeme unsurları dikkate alınarak mali haklarının ödeneceğini ancak bu sürenin sonunda mali haklarında kayıp yaşayacağından yakınmaktadır. Ayrıca 703 sayılı KHK'nın 221. maddesinde Başbakanlık müşavirleri ve anılan maddede belirtilen diğer Başbakanlık görevlilerinin yeni görevlerine atanmaları sebebiyle mali olarak kayba uğramalarını engelleyecek şekilde düzenleme yapıldığını, 375 sayılı KHK'nın geçici 33. maddesinde ise aynı statüde olmalarına rağmen bakanlık müşavirleri için benzer bir düzenlemeye yer verilmeyerek ayrımcılık yasağının ihlal edildiği ileri sürmüştür.

8. Adalet Bakanlığı görüşünde, yapılan ilk düzenlemede daha önce bulundukları kadrolara veya eğitim durumlarına uygun kadrolara atanan kamu görevlilerine 703 sayılı KHK'nın yayımından itibaren "ikinci yılın sonuna kadar" önceki görevlerine ait maaş ve özlük haklarının ödenmesine devam edileceği öngörüldüğünü ancak 18/6/2020 tarihli ve 7247 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 19. maddesi ile söz konusu maddenin son fıkrasında yer alan "ikinci yılın sonuna kadar" ibaresinin madde metninden çıkarılarak başvurucunun ve benzer durumda olan kişilerin maaşlarında azalma yaşanmasının önüne geçildiği belirtilmiştir. Buna göre tesis edilen işlem nedeniyle parasal haklarında bir azalma meydan gelmeyen ve hâlen eski görevine ait maaş ve özlük hakları kendisine ödenmeye devam edilen başvurucunun mağdur sıfatının devam edip etmediği hususunun kabul edilebilirlik incelemesinde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin içtihatları ile somut olayın kendine özgü şartlarının gözönünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır.

9. Başvurucunun şikâyetlerinin özünün bakanlık müşaviri olarak görev yapmaktayken mühendis olarak atanması sonucunda mali haklarında kayıplar oluştuğu iddiasına ilişkin

olduğu anlaşıldığından, başvurucunun şikâyetlerinin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

10. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince feragat, başvurunun takipsiz bırakılması, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması veya başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi hâlinde düşme kararı verilebilir (Mehmet Haberal (2), B. No: 2014/1050, 28/5/2014, §§ 26-28; Keser Altıntaş [GK], B. No: 2023/18536, 25/7/2023, § 50).

11. Somut olayda, başvurucunun 375 sayılı KHK'nın geçici 33. maddesinde yer alan düzenleme gereğince 16/8/2018 tarihinde bakanlık müşavirliği görevinden ayrıldığı ve 4/9/2018 tarihinde mühendis olarak atandığı yeni görevine başladığı anlaşılmıştır. Anılan maddede, belirtilen düzenleme kapsamında yeni görevlerine atanan bakanlık müşavirlerinin atandıkları tarihi takip eden ay başından itibaren ikinci yılın sonuna kadar mali haklarının önceki görevlerine ait ödeme unsurları esas alınarak verilmeye devam edileceği düzenlenmiştir. Ancak 7247 sayılı Kanun ile 18/6/2020 tarihi itibarıyla maddede yer alan "ikinci yılın sonuna kadar" ifadesi madde metninden çıkarılmış, böylece anılan madde kapsamında görevi sona eren kişilere mali haklarının belirli bir süre ile sınırlı olmaksızın önceki görevlerine ait ödeme unsurları dikkate alınarak ödenmesi yönünde düzenleme yapılmıştır. Bu kapsamda başvurucunun bakanlık müşavirliği görevinden ayrılış tarihi ile yeni göreve başlayış tarihi gözetildiğinde, anılan maddedeki iki yıllık süre sınırlamasının kaldırıldığı tarihe kadar başvurucuya önceki bakanlık müşaviri görevine ilişkin ödeme unsurları dikkate alınarak mali haklarının verildiği görülmüştür. Böylece belirtilen kanun değişikliğiyle birlikte başvurucunun mağdur statüsünün sona erdiği ve başvurunun incelenmesine devam edilmesini gerektiren bir husus bulunmadığı anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığı anlaşıldığından başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmamış olması nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARİF POLAT

B. No: 2020/20052 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/20052

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARİF POLAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/20052)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Arif POLAT

Vekili : Av. Rıfat KARADAĞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, 28/1/2013 tarihinden itibaren Türk Telekom'a bağlı TT International Telekomünikasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi (Şirket) bünyesinde strateji ve pazarlama direktörü olarak çalışmaktadır.

3. Şirket, noter vasıtasıyla gönderdiği 22/9/2016 tarihli yazıyla başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir. Fesih bildirimi ''İş sözleşmeniz, İnsan Kaynakları Yönetiminden sorumlu Kurumsal Gelişim Başkanlığı'nın 22/9/2016 tarihli kararı neticesinde, şirket ile güven ilişkisinin zedelenmesi dolayısıyla, İş Kanunu madde 25/II-e hükmüne göre derhal feshedilmiştir.'' şeklindedir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 14/10/2016 tarihinde dava açmıştır.

5. İstanbul 23. İş Mahkemesi (Mahkeme) 3/10/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, davalı işverenliğin Türk Telekom'a bağlı olarak kurulduğu, davacının davalı iş yerinde Strateji ve Pazarlama Direktörü olarak görev yaptığı, pozisyon itibariyle davacının davalı iş yerinde stratejik bşr konumunun bulunduğu, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 28.03.2017 tarih 2017/19203 Esas 2017/5147 Karar sayılı kararında açıklandığı üzere terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek kanun hükmünde kararname tarafından verilen yetki ile işçinin iş akdinin yasal düzenleme kapsamında sona erdirilmesi durumunda 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18 ve devamı maddeleri uyarınca geçersizlik koşulları aranmayacağı hususunun belirtildiği, dosya kapsamında mevcut belgelere göre davacının FETÖ ile iltisaklı banka olan Bank Asya nezdinde hesaplarının bulunduğu, bu hesaplar otomatik ödeme talimatlarının verildiği, davacının iş yerindeki konumu, Bank Asya hesabı ve tüm dosya birlikte değerlendirildiğinde davalı işveren ile davacı işçi arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı, iş akdinin devamının işverenden beklenemeyeceği anlaşıldığından davanın reddine dair aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

6. Başvurucu, karara karşı 10/9/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

7. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 31. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 27/12/2019 tarihinde istinaf başvurusunu esastan kesin olarak reddetmiştir.

8. Nihai karar başvurucuya 14/3/2020 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 17/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun ile COVID-19 pandemisi nedeniyle yargı alanındaki süreler 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar durduğundan başvurunun süresinde olduğu değerlendirilmiştir.

9. Başvurucu hakkında 2016 yılında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan soruşturma başlatılmıştır. Söz konusu soruşturmaya ilişkin olarak İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 9/12/2021 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararda, başvurucunun ByLock kullanıcısı olmadığı ve FETÖ/PDY kapsamında değerlendirilen dernek ve sendikalarda kaydı olmadığı, örgüt tepe yönetimi ile irtibatı bulunmadığı, başvurucu hakkındaki tek tespitin Bank Asyada hesabının bulunması olduğu belirtilmiştir. Söz konusu hesaplar incelendiğinde 2013 yılından itibaren başvurucunun hesap bakiyesinin azaldığı, son olarak 2014 yılında 150 euro para yatırma işlemi yaptığı, bu işlem dışında Bank Asyanın yoğun likidite krizi yaşadığı dönemde hesaba para yatırmadığı ve yeni hesap açtırmadığı, yaptığı işlemlerin rutin bankacılık işlemi olduğu ifade edilmiştir.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; davasının haksız ve hukuka aykırı şekilde reddedildiğini ve yeterli inceleme yapılmadığını, Bank Asyada hesabı olmasının tek başına terör örgütü ile irtibat yönünde için yeterli delil olmadığını, karar gerekçesinde yer alan otomatik ödeme talimatının eşinin cep telefonu ödemesine ilişkin olduğunu, 10/2/2015 tarihinde Bank Asyadaki hesabını

kapattığını iddia ederek adil yargılanma hakkının ihlal edildiği ileri sürmüştür.

12. Bakanlık görüşünde, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği, başvurucunun terör örgütü ile irtibatına veya iltisâkına ilişkin bir kısım tespitlerde bulunularak iş sözleşmesinin feshedildiği ve mahkemelerce yapılan feshin hukuka uygun olup hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin olağan yargı yerlerine ait olduğu ve mahkemelerin iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda hangi nedenlerin haklı ve geçerli fesih nedeni oluşturduğuna ilişkin yorum ve değerlendirmesinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olmadığı belirtilmiştir.

13. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda belirttiği hususları tekrar etmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurunun adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

17. Somut olayda Şirket nezdinde 2013 yılından itibaren strateji ve pazarlama direktörlüğü görevini yerine getiren başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütüyle irtibatı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespit edilmesi ve işe iadesi talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun Bank Asyada birden fazla hesabı olması ve bu hesaptaki hareketlere yönelik tespitleri, görevinin niteliğini ve Şirketin sahip olduğu önemi gözönünde tutarak değerlendirme yapmış; yapılan fesih işleminin temeli olması nedeniyle davayı reddetmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi de aynı görüşü paylaşarak istinaf başvurusunu reddetmiştir.

18. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında kabul edildiği üzere şüphe, işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanmalı; bu sebep de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmelidir (çok sayıda karar arasından bkz. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı; 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararı). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

19. Bu itibarla şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda şüpheye neden olan durum veya olayın/vakıa -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanmalı; millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmalıdır. Yine bu noktada mahkemelerce söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması gerekir.

20. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun Bank Asyada birden fazla hesabı olmasını ve bu hesaplardaki hareketleri gözönünde bulundurarak fesih işleminin hukuka aykırı olmadığına kanaat getirmiştir. Ancak söz konusu hesap hareketlerinin neler olduğu mahkeme kararında yer almadığı gibi bu hesap hareketlerinin olağan bankacılık işleminden farkı da ortaya konulmamıştır. Başvurucu hakkında verilen takipsizlik kararında; başvurucunun Bank Asyadaki hesaplarında 2013 yılından itibaren hesap bakiyesinin azaldığının, son olarak 2014 yılında 150 euro para yatırdığının, bu işlem dışında Bank Asyanın yoğun likidite krizi yaşadığı dönemde hesaba para yatırmadığının ve yeni hesap açtırmadığının, yapılan işlemlerin rutin bankacılık işlemi olduğunun belirtilmesi karşısında (bkz. § 9), Mahkemece hesap hareketlerinin neden fesih işlemini hukuka uygun hâle getirdiğinin daha açık ve anlaşılır bir şekilde ortaya konulmadığı, öte yandan Bank Asyadaki hesapların ve hesaplardaki hareketlerin başvurucunun yapacağı göreve olan olumsuz etkisinin de değerlendirilmediği anlaşılmaktadır.

21. Kural olarak mahkeme kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvuruculların ileri sürdüğü esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddiaları ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamış, gerekçe oluşturulmamış, başvurucunun esaslı iddiaları Bölge Adliye Mahkemesince de karşılanmamıştır.

22. Sonuç olarak gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığı, başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği, bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi

gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespitine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucunun tazminat talebi bulunmamaktadır.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 23. İş Mahkemesine (E.2016/478, K.2018/475) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ASLI DERYA TÜRKOĞLU VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/22483 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22483

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ASLI DERYA TÜRKOĞLU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22483)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tahir Hami TOPAÇ

Başvurucular : 1. Neslihan ŞENTÜRK

2. KLV İnşaat A.Ş.

3. Şenbay Madencilik Turizm İnşaat Nakliyat Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Vekili : Av. Erhan EGEMEN

4. Aslı Derya TÜRKOĞLU

5. Erengül VURAL

6. Nalan PERVAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülkiyet ile adil yargılanma hakları kapsamındaki hakların ve ayrıca eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 2020/38961, 2020/38913 ve 2020/40010 numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2020/22483 numaralı bireysel başvuru dosyası ile Ulusal yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden birleştirilerek incelenmesine ve incelemenin 2020/22483 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

3. Başvurucular, başvurularından vazgeçtiklerini bildirmişlerdir.

II. DEĞERLENDİRME

4. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Esas hakkındaki inceleme" kenar başlıklı 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

5. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Davadan feragat hâlinde, düşme kararı verilir."

6. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Düşme kararı" kenar başlıklı 80. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Bölümler ya da komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hallerde düşme kararı verilebilir:

a) Başvurucunun davadan açıkça feragat etmesi

…

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

7. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (5) numaralı fıkrası ve İçtüzük'ün 80. maddesine göre başvurucunun başvurunun her aşamasında başvurudan feragat etmesi mümkündür. Feragat, kelime olarak "vazgeçme" anlamına gelir. 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrasına göre bu konuda uygulanması gereken 12/1/2011 tarihlive 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 307. maddesinde "Feragat, davacının, talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir." şeklinde tanımlanmıştır. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi gereğince başvurucunun talep sonucundan vazgeçmesi hâlinde Anayasa Mahkemesi tarafından başvurunun İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki istisnalar arasında bulunup bulunmadığı değerlendirilecektir.

8. Başvuru konusu olayda, başvurucuların dilekçeleriyle talep sonucundan vazgeçmesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (5) numaralı fıkrası ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında bir feragat olup İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki istisnalar arasında olmayan başvuru hakkında düşme karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

A. Başvurunun feragat nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YASİN BAYTEMİR

B. No: 2020/29720 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29720

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YASİN BAYTEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29720)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Yasin BAYTEMİR

Vekili : Av. Yakup Yaşar MİRZAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, banka çalışanı başvurucunun terör örgütüyle irtibatlı ve iltisaklı olduğu gerekçesiyle iş akdinin feshedilmesi dolayısıyla özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 22/10/2017 ve 5/3/2019 tarihleri arasında Ziraat Bankasında (İşveren) çeşitli pozisyonlarda çalışmıştır.

3. Başvurucunun iş akdi, hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan mahkûmiyet hükmü bulunması nedeniyle güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle 5/3/2019 tarihinde İşverence feshedilmiştir.

4. Başvurucunun İş Mahkemesinde açtığı işe iade davası, Ankara 32. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) başvurucu hakkında verdiği silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hapis cezasına mahkûmiyet hükmü gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. Başvurucunun istinaf başvurusu Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesince (Bölge Adliye Mahkemesi) kabul edilmiş, Ağır Ceza Mahkemesi kararının kesinleşmemiş

olmasına işaret edilerek gerekçesi değiştirilmek suretiyle davanın reddine karar verilmiştir.

5. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) vasıtasıyla evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan inceleme sonucunda, başvurucunun nihai kararı 9/7/2020 tarihinde ve saat 9.19'da öğrendiği tespit edilmiştir.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

8. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

9. Bu doğrultuda Hüseyin Aşkan kararında; kullanıcıların (UYAP) üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma vb.) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

10. Bununla birlikte vekil ile işlemlerini takip ettiren başvurucular da UYAP üzerinden elektronik ortamda, haklarında sürdürülen yargılamalara ilişkin nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği andan itibaren kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânına sahiptir. Dolayısıyla başvurucular UYAP üzerinden yapacakları incelemede nihai kararın gerekçesini vekillerinden önce öğrenebilmektedir. Buna göre söz konusu durumda da dosyadan suret alınması hâlinde olduğu gibi başvuruculara gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilmelidir. Zira başvurucular nihai karardan vekillerine nazaran daha erken bir tarihte haberdar olmuştur. Buna bağlı olarak nihai kararın öğrenilmesi nedeniyle bireysel başvuru süresi bu tarihten itibaren başlar. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yoluna özgü olarak başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27; Hüseyin Aşkan, § 30; Ümran Özkan [GK], B. No: 2019/13338, 8/3/2023).

11. Somut olayda UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucunun nihai karar olan Bölge Adliye Mahkemesi kararını 9/7/2020 tarihinde okuduğu tespit edilmiştir. Bu durumda başvurucunun anılan tarihte nihai kararı öğrendiği kabul edilmelidir.

12. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 9/7/2020 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra, 14/8/2020 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurusunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSLAM ÇAPRAZ

B. No: 2021/16746 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/16746

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSLAM ÇAPRAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/16746)

Karar Tarihi: 28/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 13/6/2024-32575

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : İslam ÇAPRAZ

Vekili : Av. Emrah BARAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması, söz konusu tedbire dosya üzerinden yapılan inceleme sonucunda karar verilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihli kararla COVID-19 salgını nedeniyle toplum sağlığının korunması, kamu düzeninin sağlanması, salgının yayılmasının engellenmesi amacıyla ve toplumsal iç barışı tehdit edebilecek etkinliklerin gerçekleşme ihtimali gözönüne alınarak 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, miting, yürüyüş, basın açıklaması, konser gibi etkinlikler yasaklanmıştır.

3. Söz konusu yasaklama kararına rağmen Kadıköy ilçesinde 4/2/2021 tarihinde toplanan ve başvurucunun da aralarında olduğu ileri sürülen gruba güvenlik güçlerince müdahale edilmiştir. Kolluk görevlilerince düzenlenen Olay Tutanağı'na göre olayın gelişimi şöyledir:

i. Çeşitli marjinal gruplar sosyal medyadan "Faşizme karşı birleş[me], örgütlen[me], mücadeleyi yüksel[tme]" amacıyla toplantı çağrısı yapmıştır. Kolluk görevlilerince Halkın Demokrasi Partisi ilçe binası önünde toplanan elli kişilik gruba Kadıköy Kaymakamlığının COVID-19 salgını nedeniyle yapılacak her türlü etkinliği yasaklama kararı bulunduğu bildirilmiştir. Ayrıca topluluğa dağılmaları, aksi hâlde müdahale edileceği de ses yükseltici cihazla defalarca ihtar edilmiş ve dağılmaları için yeterli süre tanınmıştır. İhtara rağmen yürüyüşe devam etmek istemeleri nedeniyle grup kolluk görevlilerince fiziki ve seyyar bariyerlerle engellenmiş ve gruba yakalama işlemi yapılmıştır. Olay Tutanağı'nda "...grup üyelerinin tarafımızdan yapılan uyarıları dikkate almayıp yürüyüş yapmak istemeleri üzerine önleri seyyar bariyerlerle kapatılmak ve personel vasıtasıyla hat çekilmek suretiyle yürüyüşleri engellenerek yakalanmalarına yönelik müdahale edil[diği]" şeklinde ifade edilmiştir.

ii. Müdahale sonucu dağılan grubun bir bölümünün tekrar toplanarak İskele Meydanı'na yürümek istemesi üzerine bariyer çekilerek grup engellenmiş, dağılmaları yönünde gruba ihtarlarda bulunulmuş ve akabinde yakalama işlemi gerçekleştirilmiştir.

iii. Grup içinde bir kişi cadde ortasına oturarak belediye otobüsünün geçişine engel olmuş, akabinde yapılan müzakereyle trafik akışı tekrar sağlanmıştır. Grubun bir kısmının İskele Meydanı'na gitmek için toplanması üzerine kolluk görevlilerince grup engellenmiş; gruba dağılmaları yönünde ihtarlarda bulunulmuş ve akabinde yakalama işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 4/2/2021 tarihinde, aralarında başvurucunun da olduğu altmış beş kişi hakkında yakalama, bunların altmış biri hakkında da gözaltına alma işlemi uygulanmıştır.

4. Başvurucu 8/2/2021 tarihinde İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığında (Başsavcılık) hazır edilmiştir. Başvurucu; Başsavcılıkta alınan ifadesinde özetle yasaklama kararından haberdar olmadığını, Kartal'da ikamet eden amcasını ziyaret etmek üzere olay günü Kadıköy'e geldiğini, Kartal'a gitmek isterken polislerin kendisini gözaltına aldıklarını, neden gözaltına alındığını bilmediğini belirtmiştir. Güvenlik güçlerince hazırlanan fezlekede başvurucu hakkında suçu ve suçluyu övme suçundan devam eden yargılama bulunduğu ifade edilmiş ancak başvurucunun tam olarak hangi müdahale esnasında, nerede ve ne şekilde yakalandığına dair herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir.

5. Aralarında başvurucunun da yer aldığı birçok şüpheli hakkında Başsavcılık tarafından 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 32. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan adli kontrol kararı verilmesi talep edilmiştir. Adli kontrol talebinde, başvurucu hakkında 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinde yazılı tutuklama nedenlerinin bulunduğu ancak ölçülülük ilkesi gereğince sorgusu yapılarak adli kontrol kararı verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

6. İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 8/2/2021 tarihinde başvurucunun yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbirlerine tabi tutulmasına dosya üzerinden yaptığı inceleme sonrasında karar vermiştir. Kararda, kuvvetli suç şüphesinin mevcut olduğunu belirten Hâkimlik atılı suçun niteliğini, kanunda öngörülen cezanın miktarını, delillerin büyük oranda toplanmış olmasını, ilgililerin sabit ikametgâh sahibi olmalarını, kaçacaklarına veya delilleri karartabileceğine ilişkin dosyaya yansıyan bir bilgi, belge veya iddianın bulunmamasını ve ölçülülük ilkesini gözeterek adli kontrol

tedbirleri uyguladığını açıklamıştır. Başvurucunun bu karara yönelik itirazı, İstanbul Anadolu 10. Sulh Ceza Hâkimliğince 17/2/2021 tarihinde reddedilmiştir.

7. Başvurucu, ret kararını 16/3/2021 tarihinde öğrenmiş ve 18/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Bireysel başvuru sonrasında Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede, başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantılara ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir.

9. İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi 29/3/2021 tarihinde düzenlenen tensip zaptı ile adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davası açıldığı gözetilerek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına, yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbirinin devamına ve başvurucu hakkında imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvurma şeklindeki adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir. Davanın bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdest olduğu tespit edilmiştir.

10. Komisyon; kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Konutu Terk Etmemeye İlişkin Adli Kontrol Tedbirinin Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

11. Başvurucu; basın açıklamasına katılmadığını, kimlik kontrolü sırasında hakkında farklı bir suçtan adli işlem yapıldığının tespit edilmesi üzerine gözaltına alındığını, katılmamış olsa da isnat edilen basın açıklaması eyleminin anayasal olarak korunan özgürlükler kapsamında olduğunu, kendisine isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi bulunmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundakine benzer iddialarda bulunmuştur.

13. Başvurucunun iddiası kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi, hakkında konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanan başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat davası iç hukuk yolunu tükettikten sonra yaptığı bireysel başvuruya ilişkin E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 48) kararında, 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerinde adli kontrolün tazminat talep edilebilecek koruma tedbirleri arasında sayılmadığını, dolayısıyla konutu terk etmeme tedbiri bakımından etkili bir tazminat yolunun bulunmadığını tespit etmiştir. Bu bakımından başvurucu hakkındaki iddiaya konu adli kontrol tedbirinin sona erdiği tespit edilmiş olsa da somut başvuruda başvuru yollarının tüketilmesine dair kabul edilebilirlik kriteri bakımından bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa Mahkemesi konutu terk etmeme tedbirinin niteliği, uygulanış şekli ve özellikleri itibarıyla hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri bir boyutta olduğu, dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76).

16. Konutun terk edilmemesine yönelik bir yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbirinin hukukiliğinin değerlendirilmesinde -tıpkı tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde olduğu gibi- tedbirin kanun tarafından öngörülüp öngörülmediği, isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığı, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanılıp dayanılmadığı ve tedbirin ulaşılmak istenen amaç bakımından ölçülü olup olmadığı dikkate alınır. Çünkü böyle bir adli kontrol tedbiri tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiridir. Dolayısıyla söz konusu tedbire ancak -suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi şartıyla- suçluluğu hususunda kuvvetli belirti bulunan kişiler hakkında, tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla ve ulaşılmak istenen amaç yönünden bir ölçüsüzlük yoksa başvurulabilir. Adli kontrol kapsamındaki başka yükümlülüklerin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde kişi konutu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Özkan Özakça, §§ 78-83).

17. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği husus, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında Hâkimlik tarafından 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesi uyarınca verilen konutu terk etmeme adli kontrol tedbiridir. Dolayısıyla başvurucu hakkında verilen ve adli kontrol yükümlülüğü olarak uygulanan konutu terk etmeme tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

18. Kanuni dayanağı olduğu anlaşılan söz konusu adli kontrol tedbiri açısından başvurucunun isnat edilen suçu işlediğine dair kuvvetli bir şüphe bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

19. Başvurucu, kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılarak ihtara ve zor kullanmaya rağmen dağılmamakta ısrar etme suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbirine tabi tutulmuştur. 2911 sayılı Kanun'un 32. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan direnme suçunun oluşabilmesi için kanuna aykırı bir toplantıya ve gösteri yürüyüşüne katılması, dağılmaya ilişkin ihtarın mevcut olması, toplantı ve gösteri yürüyüşünün zorla dağıtılması şeklindeki şartların gerçekleşmesi ve katılımcının pasif direniş göstererek dağılmamakta ısrar etmesi gerekir [Yargıtayın benzer yönde değerlendirmeleri için bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 16/9/2014 tarihli ve E.2014/9-96, K.2014/375; (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 11/11/2015 tarihli ve E.2015/4910, K.2015/3886; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 27/9/2022 tarihli ve E.2021/1979, K.2022/4944 sayılı kararları]. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 16. maddesi zor kullanmayı "direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde bedeni kuvvet, maddi güç ve kanuni şartlar çerçevesinde silah kullanma yetki[si]" şeklinde tanımlamıştır. Aynı maddede, polisin direnen kişilere karşı kullandığı fiziki engellerin de bu maddi güç kapsamda olduğu belirtilmiştir.

20. Somut olayda başvurucunun dâhil olmadığını ifade ettiği grup, toplantının kanuna aykırı olması nedeniyle dağılmaları yönünde kolluk görevlilerince yapılan ihtarlara uymamış ve

basın açıklaması yapmak amacıyla belli bir mekâna gitmek istemiştir. Bu nedenle gerçekleştirilen ilk müdahalede kolluk görevlilerince dağılmaları yönünde gruba yapılan ihtarlar sonrası araç ve bedenî kuvvet kullanılmak suretiyle grup engellenmiş ve aynı anda yakalama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kolluk görevlileri, dağılarak tekrar toplanan kişilere yönelik olarak farklı zaman dilimlerde gerçekleştirdikleri müdahalelerde ise ihtarlar sonrası maddi güç kullanarak grubu engellemiş, akabinde direniş gösteren kişileri gözaltına almıştır. Olay Tutanağı'nda başvurucunun da aralarında olduğu altmış beş kişinin kanuna aykırı toplantıya katılarak dağılmaları yönündeki ihtara karşı aktif direnç göstererek dağılmamakta ısrar etmeleri nedeniyle yakalandıkları hususlarına ilişkin genel bir açıklamayla yetinilmiştir. Buna rağmen kolluk görevlilerince düzenlenen tutanaklarda başvurucunun hangi müdahale sonrasında, nerede ve ne şekilde yakalandığı belirtilmemiştir.

21. Kolluk görevlilerinin ilk müdahalede -diğer müdahalelerden farklı olarak- zor kullanma yetkisini kullanmasıyla birlikte eş zamanlı olarak yakalama işlemini gerçekleştirdiği anlaşılmıştır (bkz § 3/i). Bireysel başvuru dosyasına sunulan bilgi ve belgelerden de anılan olayda kolluk görevlilerinin zor kullanmasına rağmen, yakalanan kişilerin pasif direniş gösterdiklerine ilişkin bir tespit ve bilgi mevcut değildir. Bu itibarla -başvurucunun hangi müdahale sonrasında, nerede ve ne şekilde yakalandığına ilişkin bir tespitin bulunmadığı gözetildiğinde- eyleme katılmadığını ileri süren başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin soruşturma makamlarınca yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

22. Öte yandan Hâkimlik kararında delillerin büyük oranda toplandığı, başvurucunun sabit bir ikamet adresinin olduğu, kaçma veya delilleri karartma ihtimali bulunduğuna ilişkin herhangi bir bilgi, belge veya iddianın olmadığı açıkça belirtilmiştir (bkz. § 6). Başvurucu yönünden konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının bulunmadığının Hâkimlikçe kabul edildiği bir hâlde Anayasa Mahkemesinin aksi bir sonuca varması mümkün değildir. Varılan bu sonuç, ulaşılmak istenen amaca nazaran tedbirin ölçülülüğü konusunda inceleme yapılmasını gereksiz kılmaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan başvurucunun adli kontrol tedbiri kapsamında konutu terk etmeme şeklindeki yükümlülüğe tabi tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Hâkim Önüne Derhâl Çıkarılma Güvencesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

24. Başvurucu, adli kontrol kararının kendisi hâkim önüne çıkarılmadan ve dosya üzerinden yapılan inceleme sonucu verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

26. 4/2/2021 tarihinde yakalanıp gözaltına alınan başvurucu, mevcutlu olarak sevk edildiği Başsavcılık tarafından ifadesi alındıktan sonra sorgusunun yapılması ve hakkında adli kontrol tedbiri uygulanması talebiyle 8/2/2021 tarihinde Hâkimliğe sevk edilmiştir (bkz. § 5). Hâkimlik dosya üzerinden yaptığı inceleme sonunda adli kontrol tedbiri kapsamında başvurucunun konutunu terk etmeme ve yurt dışına çıkamama yükümlülüklerine tabi tutulmasına karar vermiştir (bkz. § 6). Oysa Anayasa’nın 19. maddesinin beşinci fıkrası,

yakalanıp gözaltına alınan kişinin soruşturma makamlarınca serbest bırakılmaması hâlinde en geç azami gözaltı süreleri içinde hâkim önüne çıkarılmasını emretmektedir. Maddede geçen “Hâkim önüne çıkarılır.” ifadesi, hâkimliğin tutuklanması veya adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulması istenen kişinin sorgusunu yapmasını ve hazırsa söz konusu kişinin müdafiinin dinlenmesini gerektirir (tutuklama tedbirine başvurulmasında başvurucunun sorgusunun yapılması yönünden benzer değerlendirme için bkz. Emre Soncan, B. No: 2016/73490, 11/3/2020, § 56). Bu yolla yakalama ile gözaltı işlemlerinin yargısal denetimi gerçekleşir ve suç isnadıyla karşı karşıya kalan kişiye gözaltı sürecinde kötü muameleye uğrama riskine karşı yeterli güvence sağlanmış olur (B.G., B. No: 2020/36865, 21/6/2023, § 46).

27. Açıklanan gerekçelerle Başsavcılık tarafından sorgusu yapılarak adli kontrol tedbirine karar verilmesi talebiyle sevk edilmesine rağmen Hâkimliğin başvurucunun sorgusunu yapmadan dosya üzerinden gerçekleştirdiği incelemeyle adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmeme ve yurt dışına çıkamama yükümlülüğüne tabi tutulmasına karar vermesi, bu suretle derhâl hâkim önüne çıkarılma güvencesine uyulmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa’nın 19. maddesinin beşinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

29. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

30. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri sona ermiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Diğer taraftan yalnızca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 192.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunmaması nedeniyle maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Derhâl hâkim önüne çıkarılma güvencesine uyulmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması ve hâkim önüne derhâl çıkarılma güvencesine uyulmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü ve beşinci fıkraları yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 192.500 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/89 Sorgu sayılı) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLİSTAN KILIÇ KOÇYİĞİT

B. No: 2021/17150 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/17150

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLİSTAN KILIÇ KOÇYİĞİT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/17150)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Rıdvan DEMİR

Başvurucu : Gülistan KILIÇ KOÇYİĞİT

Vekili : Av. Şerife Çelik

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; mensubu olunan partinin binasından çıkışın engellenmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, kolluk görevlilerince fiziksel şiddet uygulanması ve bu olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Milletvekili olan başvurucu, bir kısım belediye başkanının görevden alınıp yerlerine kayyım atanmasını protesto etmek amacıyla 20/8/2019 tarihinde Diyarbakır'da mensubu olduğu partinin binasından yanındaki kişilerle dışarıda bekleyen grupla buluşmak üzere çıkmak istemiştir. Düzenledikleri tutanağa göre kolluk görevlileri, başvurucu ve yanındaki gruba valiliğin toplantı, gösteri yürüyüşlerinin bir süre yasaklandığına ilişkin emri doğrultusunda binadan çıkmalarına izin verilmeyeceğini bildirmiştir. Başvurucunun da aralarında olduğu grubun binadan çıkmaya çalışması neticesinde kolluk görevlileri müdahalede bulunmuştur.

3. Olay nedeniyle düzenlenen kolluk tutanağı ile kolluk görevlilerince yapılan görüntü

kayıtlarının çözümüne ilişkin tutanağa göre başvurucunun da aralarında olduğu grup, polis kalkanlarına yüklenerek kolluk kuvvetlerinin direncini kırmaya çalışmıştır. Grubun bulunduğu alandan kolluk görevlilerine bazı cisimler atılmış, anılan olay neticesinde beş kolluk görevlisi yaralanmıştır. Bununla birlikte kolluk görevlileri tarafından başvurucuya yönelik bir müdahale gerçekleşmemiştir.

4. Yaşanan olay sonrasında başvurucunun özel bir hastaneye müracaat etmesi üzerine adli muayene raporu düzenlenmiştir. Anılan raporda başvurucunun oksipital (boyun arka kısmı, ensenin üzeri) bölgesinde şişlik, sırtında ise ekimoz ve şişlikler tarif edilmiş; başvurucunun hayati tehlikesinin bulunmadığı ve yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif olduğu belirtilmiştir.

5. Başvurucu; ilgili kamu görevlileri hakkında kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, işkence, görevi kötüye kullanma ve yaralama suçlarından soruşturma başlatılması için 6/12/2019 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur. Suç duyurusunda başvurucu, olaya ilişkin görüntü ve kamera kayıtlarının internette yer aldığını, bu görüntülerden kendilerinin abluka altına alındığının ve fiziksel şiddete uğradıklarının anlaşıldığını belirtmiştir.

6. Başsavcılık 13/1/2020 tarihinde Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğüne olayla ilgili emniyet birimlerinde bir tahkikat evrakının olup olmadığının tespit edilmesi, olması hâlinde ise bir örneğinin gönderilmesi, olayda başvurucuya müdahale eden polis memurlarının açık kimliklerinin tespit edilmesi, olaya dair tanık araştırılması yapılarak varsa tanık beyanlarının alınması, kamera kaydı tespiti yapılarak kaydın CD ortamına aktarılması ve çözümlemesinin yapılması talimatlarını iletmiştir. 24/9/2020 tarihinde celbedilen bilgi ve belgeler neticesinde Başsavcılık, kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başsavcılığın yaptığı değerlendirmenin ilgili kısmı şöyledir:

"... Gülüstan Kılıç Koçyiğit'in de aralarında bulunduğu grubun ... il binasından çıkıp dışarıdaki grupla birleşmesini engellemek amacıyla ablukaya alındığı, ablukadaki grubun polis memurlarına karşı eylemde bulunması üzerine polis memurları tarafından gruba müdahale edildiği, grup içerisinde bulunan müşteki Gülüstan Kılıç Koçyiğit isimli şahsa yönelik herhangi bir müdahalenin bulunmadığı, müştekinin herhangi bir yaralanması olduğuna dair bir raporun bulunmadığı, olayda polis memurlarına atfedilebilecek suç unsuruna rastlanmadığı... [anlaşılmıştır.]"

7. Başvurucu; kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin değerlendirme yapılmadığını, sunulan darp raporunun dikkate alınmadığını, basına düşen ve kendisinin de sunduğu görüntülerin incelenmediğini, tanık ve şüpheli ifadelerinin alınmadığını belirterek anılan karara itiraz etmiştir.

8. Diyarbakır 3. Sulh Ceza Hâkimliği 18/3/2021 tarihli kararıyla başvurucunun itirazını reddetmiştir.

9. Başvurucu 27/3/2021 tarihinde kararı öğrendikten sonra 21/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu, bulunduğu binadan çıkışının hakkında verilmiş bir karar olmadan engellenmesinden yakınmıştır. Başvurucuya göre bu durum haksız tutma niteliğindedir.

12. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında ifade edilen "Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir." şeklindeki düzenlemede yer alan hürriyet sözcüğü, özgürlük ve bağımsızlığın yanı sıra serbestlik anlamına da gelmektedir. Bu anlamda kişi hürriyetine yönelik bir müdahale olduğunun söylenebilmesi için kişinin hareket serbestîsinin maddi olarak sınırlandırılması gerekir. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale için kişi, rızası olmaksızın en azından rahatsızlık verecek uzunlukta bir süre boyunca belirli bir yerde fiziki olarak tutulmalıdır (Galip Öğüt [GK], B. No: 2014/5863, 1/3/2017, § 34).

13. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik sınırlamalar ile Anayasa'nın 23. maddesinde düzenlenen seyahat hürriyetine yönelik sınırlamalar arasındaki fark, sınırlamanın niteliği ve esası ile ilgili değildir. Bu iki hak arasındaki ayrım derece ve yoğunluk farkıdır. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bağlamında hareket serbestîsine yönelik kısıtlama, seyahat hürriyetine yönelik bir müdahaleye göre çok daha ileri derecede ve yoğun olmalıdır. Sınırlamalardaki derece ya da yoğunluğun değerlendirilmesinde ise söz konusu tedbirin çeşidi, süresi, etkileri ve uygulanma tarzı gibi çeşitli faktörler ile bireyin gündelik hayatının devlet tarafından ne ölçüde denetim altında tutulduğunun dikkate alınması gerekir (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, § 71).

14. Somut olayda başvurucunun mensubu olduğu partiye ait binadan çıkışı engellenmiş, burada bir saat bekledikten sonra yapılan görüşmeler neticesinde kolluk görevlileri çıkışına izin vermiştir. Başvuru dosyasındaki bilgi ve belgeler başvurucunun olay günü bulunduğu yerden ayrılmaya olumsuz herhangi bir durumla karşılaşmadan özgürce karar vermiş olabileceğini göstermemektedir. Bu bakımdan süresi nispeten kısa da olsa başvurucunun tutulması, etkileri ve uygulanma şekli itibarıyla Anayasa'nın 19. maddesi anlamında hürriyetten yoksun bırakmadır. Bu sebeple Anayasa'nın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını güvence altına alan 19. maddesi başvurucunun şikâyetlerine uygulanabilir niteliktedir.

15. Uygulanabilirlik meselesinin çözülmesinin ardından ihlal iddiasının kabul edilebilir olup olmadığı değerlendirilmelidir.

16. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenebilecek şekilde hareket serbestliği kısıtlanan bir kişinin tutmanın hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yaptığı bireysel başvuru, esas olarak sözü edilen kişinin serbest kalmasını amaçlar. Kişi bireysel başvuru öncesinde zaten serbest kalmışsa başvurunun amacı hiç şüphesiz haksız tutmadan doğan zararların tazminidir. Zira bireysel başvuru öncesinde tüketilmesi zorunlu olan hukuki yollarda tutmanın hukuka aykırı olduğu açıkça veya özü itibarıyla kabul edilerek tutmadan doğan zarar tazmin edilmiş ise artık başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının mağduru olduğu söylenemez (yakalama ve gözaltı sürecinden sonra serbest bırakılan ve haklarında beraat kararı verilen başvurucular lehine tazminata hükmedilmesi nedeniyle sözü edilen başvurucuların mağdur sıfatlarının bulunmadığına karar verilen başvuru için bkz. Öner Yakasız ve diğerleri, B. No: 2015/9430, 20/3/2019, §§ 66-68).

17. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden bahsedilebilmesi için hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği hukuki yol öncelikle hukuk sisteminde mevcut olmalıdır. Ayrıca sözü edilen yol; ihlali tespit ederek ihlalin sonuçlarını giderebilme kapasitesini haiz, makul bir çabayla ulaşılabilir ve uygulamada da etkin olmalıdır (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39). Bununla birlikte teoride makul bir başarı sunma kapasitesi

bulunan bir yolun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, başvurucuyu o hukuki yolu tüketmekten azade kılmadığı (Sait Orçan, B. No: 2016/29085, 19/7/2017, § 36) gibi yasal düzenlemeyle oluşturulan, var olduğu hususunda bir tereddüt uyandırmayan bir hukuki yolun fiilen denenmemesi ve kullanılmaması da söz konusu yolun etkili olmadığının kabulüne imkân vermez (Nebahat Baysal Gül, B. No: 2016/14634, 28/5/2019, § 20).

18. Yapılan açıklamalar çerçevesinde somut olaya dönüldüğünde Anayasa'nın 125. maddesinin yedinci fıkrasında idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğu, 129. maddesinin beşinci fıkrasında ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davalarının kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak ancak idare aleyhine açılabileceği ifade edilmiştir. Bu hükümlere uygun olarak 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda idari dava türlerinden olan idari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davalarıyla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Kamu görevlilerinin eylemlerinin şahsi kusurlarına dayandığı ve idari bir eylemin söz konusu olmadığı hâller yönünden ise 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda haksız fiillerden doğan sorumluluğu düzenleyen hükümler yer almaktadır. Sözü edilen hukuki yollara rağmen başvurucu, haksız tutulma iddiasını doğrudan bireysel başvuruya taşımış; anılan hukuki yolların etkisiz olduğunu iddia etmemiştir. Bu sebeple başvurucunun ihlal iddiasını hukuk sisteminde mevcut hukuki yolları tüketmeden yaptığı sonucuna varılmıştır (kısmen benzer bir olayda yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Veli Saçılık (3), B. No: 2018/27473, 29/3/2023, § 15).

19. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu, kolluk görevlilerinin fiillerine yönelik yürütülen soruşturma sonunda yaralandığını tespit eden sağlık raporunun varlığına rağmen anılan raporun olmadığından bahisle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiğini ve anılan karara karşı yaptığı itirazın gerekçesiz olarak reddedildiğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı görüşünde; yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihatlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir.

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

22. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları veya kitlesel bir kargaşayı bastırmak amacıyla kaçınılmaz olarak güce başvurmaları kural olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal etmemektedir. Bununla birlikte güç kullanımında aşırıya kaçılmışsa ya da kullanılan güç ile güç kullanımının amacı arasında orantı yoksa kötü muamele yasağının ihlali söz konusu olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 81, 82).

23. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bir kimsenin devlet

görevlilerinin 17. maddenin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir bir iddiada bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli, soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Ayrıca yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103; S.D., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 111-114; Veli Saçılık (2), B. No: 2018/24614, 18/10/2022, § 16).

24. Başvurucunun da içinde bulunduğu grup parti binasından çıkmak isterken kolluk görevlileri gruba müdahale etmiştir. Başvurucu, olay sonrasında düzenlenen adli muayene raporuna göre basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif bir şekilde yaralanmıştır (bkz. § 4). Başvurucunun konuyla ilgili suç duyurusu üzerine başlatılan soruşturmada Cumhuriyet savcısı, yaralanmanın olmadığı ve başvurucuya herhangi bir fiziksel müdahale gerçekleştirilmediği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Ne var ki Cumhuriyet savcısı; sonuca varmadan önce suç duyurusunun ekinde sunulan video ve kamera görüntüleriyle ilgili bir inceleme yapmamış ve yaptırmamış, ibraz edilen adli muayene raporuna rağmen kolluk tarafından düzenlenen görüntü çözümleme tutanağına dayanarak ve başvurucunun yaralandığına dair rapor bulunmadığını ifade ederek temelden yoksun bir değerlendirmede bulunmuştur. Bu nedenle kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. Soruşturmadaki eksiklikler kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddia hakkında değerlendirme yapılmasına imkân vermediği için bu aşamada kötü muamele yasağının maddi boyutu yönünden inceleme yapılamamıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesi, yeniden soruşturma yapılması ve 100.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

28. Başvuruda tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

29. Manevi zararları karşılığında başvurucuya talebi dikkate alınarak net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2020/1269) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MELİKE COŞKUNOĞLU VE NAZMİ ÖMER PAKEL

B. No: 2021/50799 | Karar tarihi: 28.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/50799

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MELİKE COŞKUNOĞLU VE NAZMİ ÖMER PAKEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/50799)

Karar Tarihi: 28/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Melike COŞKUNOĞLU

2. Nazmi Ömer PAKEL

Vekili : Av. Doğukan ÖZDOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, orman sınırlarının dışına çıkarılan ve Maliye Hazinesi (Hazine) adına tescilli bulunan taşınmazların önceki maliklerinin iade talebinin reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

A. 2018/7363 Sayılı Bireysel Başvuru Dosyasına İlişkin Süreç

2. Nazmi Ömer Pakel ve Melike Coşkunoğlu (B. No: 2018/7363, 15/12/2020) başvurusuna konu olayda, bireysel başvuruya konu edilen taşınmazlardan biri olan İstanbul'un Beykoz ilçesi Gümüşsuyu mahallesi 318 ada 1 parselde kayıtlı bostan vasıflı 123.004 m² yüz ölçümündeki taşınmaz, 1954 yılında yapılan tapulamada kök tapu kayıtları uygulanarak İ.D.M., F.B. ve müşterekleri adlarına paylı mülkiyet esasına göre tescil edilmiştir. Sonrasında söz konusu taşınmazın 11/16 payı başvuruculların murisi N.O.ya geçmiştir.

3. Orman Yönetimi 22/5/1962 tarihinde başvuruculların murisi N.O. ile birlikte diğer

paydaşlara karşı tapu iptali davası açmıştır. Dava dilekçesinde, taşınmazın kesinleşen orman tahdidine göre orman sınırı içinde kaldığı ve revizyon gören tapu kayıtlarının yanlış uygulanması sonucu kişiler adına tapu kaydının oluştuğu gerekçesiyle tapu kaydının iptali ile el atmanın önlenmesi talep edilmiştir.

4. Beykoz Asliye Hukuk Mahkemesi (Asliye Hukuk Mahkemesi) 13/3/1978 tarihinde davayı kabul etmiş ve taşınmazın 101.704 m² yüz ölçümlü kısmının kesinleşen orman tahdit sınırı içinde kaldığı gerekçesiyle tapu kaydının iptaline ve tapu maliklerinin el atmalarının önlenmesine karar vermiştir. Karar 1983 yılında kesinleşmiş ve söz konusu kısım 26/8/1983 tarihinde tapu kaydından terkin edilmiştir.

5. Tapuda terkin edilen kısım 1988 yılında yapılıp kesinleşen 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 2. maddesi uygulamasıyla (2/B uygulaması) Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılmıştır. Söz konusu kısım 2010 yılında yapılan kullanım kadastrosu sırasında 1872, 1873, 1874, 1908, 1888, 1889 ve 1891 adalarda çeşitli parsellere ayrılarak Hazine adına tespit edilmiştir. Dava konusu olmayan ve orman sınırı dışında kalan 21.300 m²lik kısım ise 10/4/1971 tarihinde yapılan satışa istinaden gerçek kişiler adına tapuda kayıtlıdır.

6. Başvurucular 2/8/2010 tarihinde Orman İdaresi ve Hazine aleyhine iki ayrı dava açmıştır. İlk davada kadastro tespitine itiraz ile yanlışlığın düzeltilmesini, diğer davada ise tapu iptali ve tescil, olmadığı takdirde tazminat talebinde bulunmuşlardır. Bu davalar yanında 2/B uygulaması ve şahsi hak talebinde bulunanlar tarafından da ayrı davalar açılmıştır. Davalar Beykoz 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (2. Asliye Hukuk Mahkemesi) birleştirilmiştir. 15/12/2014 tarihinde başvuruculaların açmış olduğu kadastro tespitine itiraza ilişkin asıl ve birleşen davalar reddedilmiştir. 2. Asliye Hukuk Mahkemesi tapu iptali ve tescil talebinin reddi gerekçesinde Asliye Hukuk Mahkemesince 1978 yılında 318 ada 1 parsel sayılı taşınmazın kesinleşmiş orman tahdit sahası içinde kaldığı gerekçesiyle tapusunun iptal edildiğini, orman sayılan yerin 19/4/2012 tarihli ve 6292 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi ile Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun'un 7. maddesine tabi taşınmazlardan olmadığını ifade etmiştir. Tazminat talebinin ret gerekçesinde ise Asliye Hukuk Mahkemesinin hüküm tarihinin kesinleşmesinden itibaren on yılın geçmiş olması nedeniyle zamanaşımı süresinin dolduğu belirtilmiştir.

7. Kararın temyizi üzerine Yargıtay 20. Hukuk Dairesi (Daire) 8/11/2016 tarihinde hükmün, tapu iptali ve tescil ile tazminat talebinin reddine ilişkin kısmının onanmasına, kadastro tespitine itiraz kapsamında beyanlar hanesindeki şerhlere yönelik taleplere ilişkin kısmının ise bozulmasına karar vermiştir. Daire onama gerekçesinde, tapu iptali ve tescil talebi yönünden Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından verilen kararın kesin hüküm teşkil ettiğini, hükmen orman yapılan yerin 2/B uygulaması ile Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılmasından sonra önceki tapu kaydı gerekçe gösterilerek kişiler adına tescil istenemeyeceğini ve taşınmazın 2/B uygulaması ile orman sınırı dışına çıkarma işleminin kesinleştiği tarihten itibaren kazandırıcı zamanaşımı yolu ile iktisap edilemeyeceğini ifade etmiştir. Tazminat istemi yönünden ise Daire, tapu kaydının iptaline ilişkin Asliye Hukuk Mahkemesi kararının 1983 yılında kesinleştiğini, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1007. maddesine dayanılarak açılan tazminat davaları için ayrı bir zamanaşımı süresi öngörülmediğinden, 10 yıllık genel zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiğini ve iptal kararının kesinleştiği 1983 yılından dava tarihi olan 2010 yılına kadar zamanaşımı süresinin geçtiğini belirtmiştir. Daire başvuruculaların karar düzeltme isteğini 21/12/2017 tarihinde reddetmiştir.

8. Başvurucular, Nazmi Ömer Pakel ve Melike Coşkunoğlu (B. No: 2018/7363, 15/12/2020) başvurusunda bu yargılama sürecine ilişkin şikâyetler yönünden Anayasa Mahkemesine başvurmuşlar ve haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Anayasa Mahkemesi, başvurucuların 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesine dayalı tazminat davasının zamanaşımından reddi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ve ihlalin giderilmesi için yeniden yargılama yapılmasına karar vermiştir.

B. Bireysel Başvuru Dosyasına İlişkin Süreç

9. Başvurucular, İstanbul'un Beykoz ilçesi Gümüşsuyu mahallesi sınırları içerisinde bulunan 318 ada 1 parsel -2018/7363 sayılı bireysel başvuruya konu edilen- ve 320 ada 21 parsel ile İncirköy mahallesi sınırlarında bulunan 258 ada 2 parsel ve 260 ada 2 parsel sayılı taşınmazların maliki oldukları ve 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca taşınmazların bedelsiz olarak iadesi gerektiği gerekçeleriyle İstanbul Valiliği Defterdarlık Anadolu Yakası Milli Emlak Dairesi Başkanlığına (İdare) başvuru yapmıştır.

10. İdare başvuruyu 15/8/2014 tarihinde reddetmiştir. Başvurucular, işlemin iptali talebiyle İdare aleyhinde 10/10/2014 tarihinde İstanbul 5. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. İdare Mahkemesi 22/12/2017 tarihli kararı ile İncirköy Mahallesi, 260 ada 2 parsele ilişkin kısım yönünden İdare işleminin iptaline, diğer taşınmazlar yönünden davanın reddine karar vermiştir. İdare Mahkemesinin karar gerekçesinde özetle:

i. 260 ada 2 parsel sayılı taşınmazın tapusu mevcut iken anılan taşınmazın Hazinece orman alanı kapsamından çıkarıldığı ve taşınmazın mülkiyetinin, öncesinde orman vasfında olması nedeniyle Hazineye devredildiği, dolayısıyla başvuruculara 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi kapsamında bedelsiz iade yönünden hak sahibi oldukları ifade edilmiştir.

ii. 318 ada 1 parsel sayılı 123.004 m² yüzölçümlü ve bostan niteliğindeki taşınmazın 3/7/1947 tarihinde kadastrosunun kesinleştiği ve 11/16 hissesinin başvuruculara murisi N.O. adına tapuya tescil edildiği ancak devlet ormanına tecavüzlü olduğu gerekçesiyle açılan davada Asliye Hukuk Mahkemesinin 13/3/1978 tarihli kararı ile 101.704 m²'sinin kadastro tespitinin itirazen iptaline ve tashihine karar verildiği ve daha sonra sözkonusu ormana terkin edilen alanın orman sınırları dışına çıkarılarak Hazine adına tescil edildiği belirtilmiştir. Bu durumda orman niteliğinde olduğu gerekçesiyle tescil dışı bırakılan taşınmaz ile ilgili olarak başvuruculara murisi adına tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre oluşturulmuş ve kesinleşmiş tapu kaydının varlığından bahsetmeye olanak bulunmadığına işaret edilmiştir.

iii. 258 ada 2 parsel ile 320 ada 21 parsel parsel sayılı taşınmazların başvuruculara murisinin mülkiyetinde olduğu, taşınmazlarla ilgili olarak 6831 sayılı Kanun'un 2/B maddesi gereğince Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığına ilişkin konulan belirtmenin terkin edildiği -258 ada 2 parsele ilişkin belirtme 31/7/2012 tarihinde kaldırılmıştır-, dolayısıyla anılan taşınmazlar yönünden 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi kapsamında başvuru koşullarının mevcut olmadığı ifade edilmiştir.

11. Tarafların temyiz istemini inceleyen Danıştay 8. Dairesi (Danıştay Dairesi) İdare Mahkemesinin temyize konu kararının 318 ada 1 parsel ve 258 ada 2 parsel sayılı taşınmazlar yönünden onanmasına, 260 ada 2 parsel ve 320 ada 21 parsel sayılı taşınmazlar yönünden bozulmasına, bozulan kısım hakkında dosyanın yeniden bir karar verilmek üzere anılan İdare Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Danıştay Dairesinin karar

gerekçesinde özetle:

i. 318 ada 1 parsel ve 258 ada 2 sayılı parseller yönünden, İdare Mahkemesince verilen karar ve dayandığı gerekçenin usul ve kanuna uygun olduğu ifade edilmiştir.

ii. 260 ada 2 parsel sayılı taşınmazın 6/1/1955 tarihinde kadastro suretiyle dava dışı 3. şahıslar adına tapuya tescil edildiği, daha sonra taşınmazın 13/37 hissesinin iştira yoluyla başvuruculardan murisi N.O. tarafından edinildiği ifade edilmiştir. Taşınmazın 7/9/1940 tarihinde kesinleşen orman tahdidi içinde olduğu gerekçesiyle Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan davada 18/3/1981 tarihli karar ile taşınmazın tümünün tahdidi kesinleşmiş Devlet Ormanı içinde olduğu belirtilerek başvurucular murisi adına olan tapu kaydının iptaline karar verildiği ve taşınmazın 1985 yılında Hazine adına tescil edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla taşınmazın tapu kaydının, Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığı gerekçesiyle Hazine tarafından açılan davalar sonucunda iptal edilerek, taşınmazın 2/A veya 2/B niteliğinde Hazine adına tescil edilmediği, aksine orman sınırları içinde kaldığı gerekçesiyle tapusunun iptal edildiği, bu nedenle taşınmazın (daha sonradan Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılmış olsa dahi) 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesinde iade edilecek taşınmazlar arasında sayılmadığı ifade edilmiştir.

iii. Başvurucular, 320 ada 21 parsel sayılı taşınmaz hakkında murisleri adına oluşturulan tapu kaydının iptali istemiyle Kanlıca Orman İşletme Müdürlüğü ve Hazine tarafından açılan davada, Beykoz 1. Asliye Hukuk Mahkemesince verilen 29/12/2016 tarihli kararın temyiz edilmesi nedeniyle kesinleşmediğini ileri sürdüğünden anılan dosyanın neticesinin beklenmesi gerektiğine işaret edilmiştir.

12. Taraflarca yapılan karar düzeltme istemi Danıştay Dairesi tarafından 7/7/2021 tarihinde reddedilmiştir.

13. Başvurucular nihai hükmü 22/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 22/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru süresi içinde yapılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

A. 260 Ada 2 Parsel ve 320 Ada 21 Parsel Sayılı Taşınmazlara İlişkin İhlal İddiaları

14. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında; bireysel başvuruda bulunulmadan önce ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olup bu ilkeye uygun davranılmadığı takdirde, ortaya çıkan ihlale karşı öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine başvurulmalıdır (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, §§ 16, 17).

15. Somut olayda 260 ada 2 parsel ve 320 ada 21 parsel sayılı taşınmazlar yönünden Danıştay Dairesi, İdare Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. Bu taşınmazlar yönünden İdare Mahkemesince yeniden yargılama yapılacağı anlaşılmaktadır. Ancak başvurucular bozma sonrası taşınmazlar hakkındaki davanın sonucunu beklemeden bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Dolayısıyla başvurucular başvuru yollarının tamamını tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. 258 Ada 2 Parsel Sayılı Taşınmaza İlişkin İhlal İddiası

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

18. Somut olayda İdare Mahkemesi taşınmazın mülkiyetinin başvuruculların murisine ait olduğunu ifade etmekle birlikte, 6831 sayılı Kanun'un 2/B maddesi gereğince Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılmasına ilişkin beyanlar hanesine konulan belirtmenin terkin edildiğini ve anılan taşınmaz yönünden 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi kapsamında başvuru koşullarının mevcut olmadığını ifade etmiştir. İdare Mahkemesi dosyası içerisinde yer alan belgelere göre de, taşınmazın başvurucular murisi adına olan tapu kaydının iptal edilmediği, yalnızca beyanlar hanesine 2/B uygulamasına tabi olduğuna ilişkin belirtme konulduğu ancak bu belirtmenin de 31/7/2012 tarihinde kaldırıldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle başvuruculların ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü işlemin sonlandırılması nedeniyle mağdur sıfatının ortadan kalktığı sonucuna ulaşılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 318 Ada 1 Parsel Sayılı Taşınmaza İlişkin İhlal İddiası

20. Başvurucu mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık), taşınmazın tapusunun orman olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi nedeniyle mülkün varlığı ve meşru beklenti kavramlarının kararda tartışılması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı sundukları beyanlarında önceki iddialarını tekrar etmiştir.

21. Başvuru mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

23. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Neziha Arıcı, (B. No: 2019/10570, 23/11/2021) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Neziha Arıcı kararına konu olayda, başvurucunun murisine ait ve 17.515,90 m² büyüklüğünde 1325 (1909/1910) tarihli tapu kaydı bulunmaktadır. Taşınmaz 1956 yılında yapılan tapulama sonrasında tarla vasfıyla ve 118.600 m² yüz ölçümle başvurucu murisi adına tespit edilmiştir. Fakat aynı taşınmazın 1949 yılında yapılan orman sınırlandırılmasında tespit edilen ve Hazine adına orman vasfıyla tescil edilen Akkaya Tekke Maden Dağı ormanı sınırları içinde kaldığı anlaşılmaktadır. 1985 yılında yapılan ve 1987 yılında ilan edilen 2/B uygulaması sonucunda başvurucunun murisine ait taşınmaz yönünden orman sınırları dışına çıkarma işlemi yapılmıştır. 1992 yılında Hazine tarafından açılan dava taşınmazın 1949 yılında kesinleşen orman tahdidi ile orman vasfında olduğu gerekçesiyle kabul edilmiş ve taşınmaz Hazine adına tescil edilmiştir. Taşınmazın tapu sicilinde de "6831 sayılı Orman Kanununun 2/B maddesi uyarınca Hazine adına Orman sınırları dışına çıkarılmıştır" şerhi yer almıştır. Ayrıca tapu sicilinde "Üzerindeki zeytin ve narenciye ağaçlarının kullanıcısı ve sahibi [S.] kızı Neziha Arıcı'dır" belirtmesi bulunmaktadır.

Başvurucu ve diğer mirasçıların 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca yaptıkları bedelsiz iade istemi taşınmazın 1956 tarihinde Hazine adına tescil edilen taşınmazın içinde kaldığı ve bu nedenle iadesinin mümkün olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucu tarafından açılan dava sonucunda ise derece mahkemeleri, taşınmazın orman sınırları içerisinde kalmakta iken hatalı yapılan tapulama faaliyeti sonucu başvurucunun murisi adına tescil edildiği, bu tescilin mahkeme kararıyla iptal edilerek taşınmazın Hazine adına tescil edildiği ve bu nedenle 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesi gereğince iadeye tabi olmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

24. Anayasa Mahkemesi Neziha Arıcı kararında, yitirilen mülkün iadesine imkân sağlayan 6292 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvuruya ilişkin yargısal süreçlerin 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleştiği dikkate alındığında başvurunun Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin kapsamında kaldığını ve taşınmazın tapusu iptal edilmeden önce başvurucunun murisi adına kayıtlı olduğundan mülkün varlığının açık olduğunu ifade etmiştir. Taşınmazın, orman sınırları içinde kaldığı gerekçesiyle tapusunun iptal edildiğini ve bu nedenle başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin mevcut olduğunu belirtmiştir. Müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin kural çerçevesinde incelenmesini uygun görmüştür.

25. Anayasa Mahkemesi, ihtilaf konusu taşınmazın, Hazine adına orman olarak tescil edilen başka bir taşınmazın sınırları içinde yer alsa bile, 1956 yılında yapılan tapulama işlemleri sırasında 1910 tarihli tapu kaydına dayanarak başvurucunun murisi adına tespit ve tescil edildiğinin ve tapu kaydının 1995 yılına kadar iptal edilmediğinin dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. 6292 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde tapu ve kadastro veya imar mevzuatına göre ilgilileri adına oluşturulan ... taşınmazlardan vurgusunun önem taşıdığına işaret etmiştir. Başvurucunun murisi adına tapulama mevzuatı uyarınca oluşturulmuş bir tapunun var olduğunu, anılan maddenin Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan taşınmazları kapsadığının görüldüğünü ve uyuşmazlığa konu kısmın 1987 yılında ilan edilen 2/B uygulaması sonucu Hazine adına orman sınırı dışına çıkarıldığının da sabit olduğunu ifade etmiştir. İdarenin, başvurucunun murisi adına yapılan tespitin hatalı olduğunu öne sürdüğünü ancak idare ve idare mahkemesinin tapulama işleminin neden hatalı olduğunu ve hatalı olmasının 6292 sayılı Kanun'dan yararlanılmasına neden engel teşkil ettiğini açıklamadığını belirtmiştir. Bu durumda dayanak 1910 tarihli tapu kaydına göre 1956 tarihli tapulama faaliyeti sonucunda başvurucunun murisi adına tapuya bağlanan, akabinde Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan taşınmazın iadesi isteminin kanunda yer almayan birtakım şartlar aranarak engellendiği ifade edilmiş ve iade isteminin reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

26. Somut olayda İdare Mahkemesi, bireysel başvuruya konu edilen 123.004 m² yüzölçümlü ve bostan niteliğindeki taşınmazın 3/7/1947 tarihinde kadastrosunun kesinleştiğini ve 11/16 hissesinin başvuruculaların murisi N.O. adına tapuya tescil edildiğini ifade etmiştir. Ancak devlet ormanına tecavüzlü olduğu gerekçesiyle açılan davada Beykoz Asliye Hukuk Mahkemesinin 13/3/1978 tarihli kararı ile 101.704 m²'sinin kadastro tespitinin itirazen iptaline ve tashihine karar verildiğini ve daha sonra ormana terkin edilen alanın orman sınırları dışına çıkarılarak Hazine adına tescil edildiğini belirtmiştir.

27. Dolayısıyla Neziha Arıcı kararında belirtilen ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu durumda 1947 tarihli tapulama faaliyeti sonucunda başvuruculaların murisi adına 11/16 hissesi tapuya bağlanan, akabinde 1978 yılında 101.704 m²'lik kısmının

tapusu orman olduğu gerekçesiyle iptal edilerek Hazine adına orman sınırı dışına çıkarılan taşınmazın iadesi isteminin kanunda yer almayan birtakım şartlar aranarak engellendiği ve iade isteminin reddedilmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

28. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiğiyargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Yapılacak yeniden yargılama sırasında 318 ada 1 parsel sayılı taşınmazın 101.704 m²'lik kısmının Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yer olduğunun ve başvurucuların murisi N.O.nun bu taşınmazda 11/16 hissesi bulunduğunun göz önüne alınması gerekir. Ayrıca başvurucular tarafından aynı taşınmaz için 4721 sayılı Kanun'un 1007. maddesine göre açılıp devam eden başka bir dava bulunduğunun ve söz konusu yargılamada verilecek kararın bireysel başvuruya konu dava sürecini etkileyeceğinin dikkate alınması gerektiği de açıktır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın;

1. 260 ada 2 parsel ve 320 ada 21 parsel sayılı taşınmazlar yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. 258 ada 2 parsel sayılı taşınmaz yönünden kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. 318 ada 1 parsel sayılı taşınmaz yönünden KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 318 ada 1 parsel sayılı taşınmaz yönünden başvurucuların Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin 318 ada 1 parsel sayılı taşınmaz yönünden mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 5. İdare Mahkemesine (E.2017/74, K.2017/2715) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SABİRE GÜNGÖR

B. No: 2019/32487 | Karar tarihi: 29.02.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/32487

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SABİRE GÜNGÖR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/32487)

Karar Tarihi: 29/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 8/7/2024-32596

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Sabire GÜNGÖR

Vekili : Av. Tahir SAYIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, boşanma davasının uzun sürmesi nedeniyle evlenme hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/9/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

5. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, Yenişehir Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) 8/9/2014 tarihinde evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayalı boşanma, maddi ve manevi tazminat ile mal rejiminin tasfiyesi talebiyle dava açmıştır. Başvurucunun eşi (karşı taraf) 2/10/2014 tarihli dilekçeyle boşanma ve velayet talebini içeren karşı dava açmıştır.

8. Mahkeme 5/2/2015 tarihinde ön inceleme duruşması yapmış, taraflara delillerini bildirmek üzere süre vermiştir. 25/3/2015 tarihli duruşmada mal rejiminin tasfiyesine ilişkin dava tefrik edilmiştir. Başvurucu, bu duruşmada tanıklarının istinabe yoluyla dinlenmesini talep etmiş; adresi değişen tanığı Ö.C.nin yeni adresini bildirmek üzere süre istemiştir. Karşı taraf ise kendi tanıklarını bir sonraki duruşmada Mahkemenin huzurunda dinletmek istediğini belirtmiş, tanıklarına tebligat çıkarılmasını istemiştir.

9. 6/5/2015 tarihli duruşmada karşı taraf, tanıklarını hazır edemediğini beyan etmiş; bir sonraki duruşmada dinlenilmek üzere Mahkemece tekrar tebligat çıkarılmasını istemiştir. Bununla birlikte başvurucunun istinabe yoluyla dinlenilmesini istediği tanıkları için mahal mahkemesine müzekkere yazıldığı ancak tanıkların henüz dinlenmediği, duruşma gününün mahal mahkemesince ileri bir tarihe bırakıldığı hususları tutanakla tespit edilmiştir.

10. 8/7/2015 tarihli duruşmada, başvurucu vekilince duruşmaya katılamayacağına dair mazeret dilekçesi sunulmuştur. 21/10/2015 tarihli duruşmada Mahkeme, başvurucunun tanığı M.G. için yazılan istinabe müzekkeresinin adres yanlışlığı nedeniyle bilaikmal iade edildiğini tespit etmiş; başvurucu, M.G.nin güncel adresini bildirmek üzere süre istemiştir. Karşı taraf ise tanıklarını hazır edemediğini belirtmiş; mahal mahkemesine istinabe müzekkeresi yazılmasını ve gider avansını yatırmak üzere süre verilmesini talep etmiştir.

11. 23/12/2015 tarihli duruşmada, istinabe yoluyla dinlenilmek üzere mahal mahkemesine müzekkere yazılan tanıkların ifadelerinin henüz alınmadığı tespit edilmiş, müzekkere ikmalinin beklenmesine karar verilmiştir. 16/3/2016 tarihli duruşmada, tanık beyanlarına karşı yazılı olarak beyanda bulunmak isteyen karşı taraf vekiline süre verilmiştir. Bununla birlikte karşı taraf tanığı İ.S.ye bir sonraki duruşmada dinlenilmek üzere tebligat çıkarılmasına, taraflarca tahsisi istenen aile konutunda oturan kişinin tespiti için emniyet birimlerine müzekkere yazılmasına karar verilmiştir.

12. 4/5/2016 tarihli duruşmada Mahkeme, İ.S. ve müşterek çocukları dinlemiş; tanık

beyanlarına karşı yazılı olarak beyanda bulunmak isteyen taraf vekillerine süre vermiştir. 5/10/2016 tarihli duruşmada başvurucu vekilince sunulan dilekçeyi inceleyip beyanda bulunmak üzere süre talep eden karşı taraf vekiline bir sonraki duruşmaya kadar süre verilmiştir. 23/12/2016 tarihli duruşmada dosyanın incelemeye alınmasına karar verilmiştir. 19/4/2017 tarihli duruşmada karşı taraf vekili duruşmaya katılamayacağına dair mazeret dilekçesi sunmuştur.

13. 10/5/2017 tarihinde Mahkeme; başvurucunun davasının kabulü ile tarafların boşanmalarına, maddi ve manevi tazminat taleplerinin kısmen kabulüne, karşı davanın reddine, müşterek çocuğun velayetinin babaya bırakılmasına karar vermiştir.

14. Başvurucu ve karşı taraf, anılan karara karşı İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 11. Hukuk Dairesine (11. Hukuk Dairesi) istinaf başvurusunda bulunmuştur. Karşı taraf 4/9/2017 tarihli istinaf dilekçesinde; ileri sürdüğü vakıaların ve delillerinin yeterince değerlendirilmeden ve incelenmeden boşanma kararı verildiğini, hükmedilen maddi ve manevi tazminat miktarlarının fahiş olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu ise 7/9/2017 tarihli istinaf dilekçesinde karşı tarafın açtığı davanın reddedilmesine rağmen aleyhine vekâlet ücretine hükmedilmemesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

15. 11. Hukuk Dairesi, Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Sekreterliğinin 26/10/2018 tarihli yazısına istinaden İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 38. Hukuk Dairesinin (Daire) 1/11/2018 tarihinde faaliyete geçirileceğini belirtmiş; dosyaların paylaşılmasına ilişkin 30/10/2018 tarihli protokol kapsamında dosyanın Daireye gönderilmesine 2/11/2018 tarihinde karar vermiştir.

16. Başvurucu, istinaf incelemesi devam ederken 17/9/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Daire 21/10/2019 tarihinde karşı tarafın istinaf talebinin esastan reddine, başvurucunun vekâlet ücretine ilişkin istinaf talebinin kabulüne karar vermiştir. Boşanma kararı 19/11/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 9/1/2003 tarihli ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un "Usul hükümleri" kenar başlıklı 7. maddesi şöyledir:

“Aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Sulh sağlanamadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir.”

19. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Evlilik birliğinin sarsılması" kenar başlıklı 166. maddesi şöyledir:

“1. Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.

2. Yukarıdaki fıkrada belirtilen hâllerde, davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar

kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir.

3. Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. ...”

20. 4721 sayılı Kanun'un "Boşanmada yargılama usulü" kenar başlıklı 184. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“1. Hâkim, boşanma veya ayrılık davasının dayandığı olguların varlığına vicdanen kanaat getirmedikçe, bunları ispatlanmış sayamaz. ...

3. Tarafların bu konudaki her türlü ikrarları hâkimi bağlamaz.

4. Hâkim, kanıtları serbestçe takdir eder. ...”

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

21. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Evlenme hakkı" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

“Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir.”

22. 10/12/1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“ a. Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, vatandaşlık ya da din bakımlarından hiçbir sınırlamaya bağlı olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir. ...

c. Aile, toplumun doğal ve temel ögesidir; toplum ve devlet tarafından korunma hakkına sahiptir.”

23. 16/12/1966 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 23. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“1. Aile toplumun doğal ve temel birimidir ve toplum ve devlet tarafından korunma hakkına sahiptir.

2. Evlenebilecek yaşta bulunan erkek ve kadınlara, evlenme ve bir aile kurma hakkı tanınacaktır.

...”

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

24. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) evlenme hakkının taraf devletlerin ulusal hukuklarına tabi bir hak olarak kişisel, sosyal ve hukuki birtakım sonuçlarının olduğunu kabul etmekte; hakkın özüne zarar verecek şekil ve kapsamda olmadığı sürece ulusal mevzuatta evlenme hakkını sınırlandırabilecek düzenlemelere yer verilebileceğine işaret etmektedir (B. ve L./Birleşik Krallık, B. No: 36536/02, 13/9/2005, § 34).

25. AİHM, uzun sürdüğü iddia edilen boşanma davasında başvurucunun yeni bir evlilik gerçekleştirmesine imkân sağlanmaması yönündeki şikâyetini evlenme hakkı yönünden de incelemiş ve boşanma işlemlerinin makul bir süre içinde tamamlanmaması gibi hakkın özünü zedeleyecek nitelikteki şartların bazı durumlarda Sözleşme'nin 12. maddesi bağlamında sorun oluşturabileceğini belirtmiştir (Aresti Charalambous/Kıbrıs, B. No:

43151/04, 19/7/2007, § 56).

26. AİHM Johnston ve diğerleri/İrlanda (B. No: 9697/82, 18/12/1986) kararında, boşanma hakkının Sözleşme'de yer almadığını ve 12. maddenin yorum yoluyla genişletilemeyeceğini ifade etmiştir (Johnston ve diğerleri/İrlanda, § 51). Bu kapsamda AİHM boşanma işlemleri ve evlenme hakkı arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu kabul etmemektedir. Bununla birlikte boşanma usul ve sürecinin kabul edilebilir sınırlamalar içermediği noktada evlenme hakkıyla ilişkilendirilebileceğini de belirtmiştir (F./İsviçre, B. No: 11329/85, 18/12/1987, § 32).

27. AİHM, evlenme hakkının belirli süreyle kullanılamadığı şikâyetini içeren başvurularda süre unsurunu tek kriter olarak belirlememekte; hakkın özünün zarar görüp görmediği hususunu temel alan bir inceleme yapmaktadır (Jaremowicz/Polonya, B. No: 24023/03, 5/4/2010, § 60; Chernetskiy/Ukrayna, B. No: 44316/07, 8/12/2016, § 34).

28. AİHM V.K./Hırvatistan (B. No: 38380/08, 27/11/2012) kararında, hükûmetin başvurucunun evlenmek istediği kadına ilişkin herhangi bir kişisel bilgiyi derece mahkemelerine sunmadığı yönündeki iddialarına karşılık olarak böyle bir şartın iç hukukta dayanağı olmadığına dikkat çekmiştir. Her hâlükârda ulusal mahkemelerin boşanma davasını özenli ve makul sürede yürütmeye ilişkin yükümlülükleri olduğunu ifade etmiştir (V.K./Hırvatistan, § 104).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 29/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

31. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesi içtihadına atıf yapılarak somut olayın kendine özgü şartlarına göre değerlendirme yapılması gerektiği bildirilmiştir.

2. Değerlendirme

32. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Evlenme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu 8/9/2014 tarihinde açtığı boşanma davası hakkında Mahkemenin kararı sonrasında, istinaf üzerine dosyanın önce Hukuk Dairesine gönderildiğini, aradan 1 yıl 1 ay geçtikten sonra 2/11/2018 tarihinde bu kez dosyanın Daireye gönderilmesine karar verildiğini ifade etmiştir. Başvurucu, bireysel başvuruda bulunduğu tarih itibarıyla istinaf incelemesinin iki yıldır, boşanma sürecinin ise yaklaşık beş yıldır devam ettiğini, kendisine yeni bir düzen kuramadığını, evlenme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

35. Bakanlık görüşünde; kabul edilebilirlik yönünden istinaf incelemesi devam ederken başvurucunun bireysel başvuruda bulunduğu ve başvurudan bir ay sonra istinaf incelemesi tamamlanarak boşanma kararının kesinleştiği, anılan hususların başvurucunun mağdur sıfatının bulunup bulunmadığı ortaya konulurken yapılacak kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Esas yönünden ise boşanma davasının makul sürede sonuçlandırılmamasının evlenme hakkının özünü zedelemesi hâlinde sorun oluşturabileceği, bu kapsamda başvurucunun şikâyetleri incelenirken devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenip incelenmediği hususunun dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

36. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuruda bulunduktan sonra boşanma kararı verilmiş olsa dahi hakkın niteliği gereği mağdur sıfatının ortadan kalkmadığını, yargılamanın uzun sürmesinin evlenme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

37. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz..."

38. Anayasa'nın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" kenar başlıklı 41. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ... için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar..."

39. Başvurucunun şikâyetlerinin uzun süre devam eden boşanma davası nedeniyle yeniden evlenme/aile kurma hakkından mahrum bırakıldığı iddiasından kaynaklandığı anlaşıldığından başvurunun evlenme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

40. Sözleşme'nin 12. maddesinde ayrıca ve özel olarak düzenlenen evlenme hakkı, Sözleşme'nin 8. maddesinde yer verilen özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile de yakından ilişkilidir. Anayasa'da ise evlenme hakkı ile ilgili açık bir normatif düzenleme bulunmamakla birlikte bu hakkın Anayasa'da yer verilen bazı hükümlerde mündemiç olduğu Anayasa Mahkemesince kabul edilmiştir (Hüseyin Kesici, B. No: 2013/3440, 20/4/2016, § 44;

Ö.Ç., B. No: 2014/8203, 21/9/2016, § 51; D.K., B. No: 2015/11159, 25/9/2019, § 57; S.A., B. No: 2017/40199, 8/9/2020, § 48).

41. Anayasa Mahkemesi birçok kararında Anayasa'nın 41. maddesinde aile kurumunun özel olarak düzenlendiğini, anayasal güvenceye bağlandığını ifade ederek aile kurma hakkının ayrıca ve özel olarak korumaya alınmasını mümkün kılmıştır. Buna göre aileyi Türk toplumunun temeli olarak tanımlayan Anayasa'nın 41. maddesinde ailenin birey ve toplum hayatındaki önemine işaret edilmiş, devlete ailenin korunması için gerekli düzenlemeleri yapması ve teşkilatı kurması konusunda ödevler yüklenmiştir. Böylece aile kurumuna anayasal koruma sağlanmıştır (AYM, E.2005/26, K.2008/105, 15/5/2008; E.1999/35, K.2002/104, 12/11/2002; E.2013/158, K.2014/68, 27/3/2014; S.A., § 49).

42. Anayasa Mahkemesine göre Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri, evlenme ve aile kurma hakkı açısından önemli birer normatif dayanaktır (Hüseyin Kesici, § 44; Ö.Ç., § 51; D.K., § 57). Ancak aile kurma/evlenme hakkının aile hayatına saygı hakkından farklı bir hak olduğu belirtilmelidir. Aile hayatına saygı hakkının güvencelerinden bahsedilebilmesi için öncelikle aile olarak nitelendirilen bir birlikteliğin ya da yakın bağın varlığı gerekir (Murat Demir [GK], B. No: 2015/7216, 27/3/2019, § 72). Dolayısıyla Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkı aile kurma hakkını değil daha önce gerçekleşen bir evlilikle ortaya çıkan aile hayatına saygıyı korumaktadır. Aile kurma/evlenme hakkı ise belirli şartları taşıyan bireylerin yasalara uygun şekilde evlenebilmeleri açısından hakkın amacına uygun şekilde gerekli koşulların ve kolaylığın sağlanmasını güvence altına almaktadır (S.A., § 50).

43. Öte yandan evlenmek veya evlenmemek kişinin daha ziyade özel hayatının bir parçasını oluşturmakta; bu yönüyle söz konusu hak, Anayasa'nın 20. maddesinde yer verilen özel hayata saygı hakkının bir görünümünü ifade etmektedir. Evlenme hakkıyla bağlantılı olan diğer düzenleme ise Anayasa'nın 41. maddesidir. Anılan maddenin metninde evlenme hakkından açıkça bahsedilmemekle birlikte madde gerekçesinde yer alan "Ailenin korunması fikrinin, her şeyden önce Medenî Kanun anlamında evliliklerin kurulmasını yaygınlaştırmak ve kolaylaştırmak olduğu şüphesizdir." ifadesinden yola çıkıldığında amaçsal bir yorum ile belirtilen hakkın Anayasa'da güvence altına alındığı sonucuna ulaşılmaktadır (Hüseyin Kesici, § 44; Ö.Ç., § 51; D.K., § 57; S.A., § 51).

44. Sözleşme'de tanınan, Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri kapsamında da özel hayata saygı hakkı içinde incelenen evlenme hakkı; salt belirli bir kişiyle evlenme talebiyle sınırlanmamış olup geniş anlamda aile kurma iradesini esas almaktadır. Bu kapsamda boşanma davası otomatik olarak evlenme hakkının ihlaline yol açmaz ise de ulusal hukuk sisteminde yeni bir evlilik yapmak mevcut evliliğin sona ermesiyle mümkündür. Bununla birlikte ulusal hukuk sisteminde sadakat yükümlülüğünün boşanma davası süresince de devam ettiği gözetildiğinde kişinin özel ve aile hayatını düzenleyebilmesi, aile kurma bağlamında özel hayatına dair kararlar alabilmesi için devletin boşanma davalarını makul bir sürede sonlandırma yükümlülüğü olduğunu kabul etmek gerekir. Ayrıca bu bağlamda somut olayda istinaf incelemesi devam ederken bireysel başvuruda bulunan başvurucunun evlenme hakkına dayanak teşkil eden evlenme iradesinin var olup olmadığının tespiti noktasında katı bir yorumdan kaçınılmalıdır.

45. Bu açıklamalar doğrultusunda başvurucunun temel iddiası, boşanma davasının uzun sürmesi nedeniyle yeniden evlenme/aile kurma hakkının ihlal edildiğine ilişkin olup şikâyetin özel hayata saygı hakkının kapsamı içinde bulunan evlenme hakkı bağlamında ele

alınması gerektiği kanaatine varılmıştır.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

46. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön şart birlikte bulunmalıdır. Bu ön şartlar, başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi, bu ihlalden dolayı kişinin kişisel olarak ve doğrudan etkilenmesi, bunların sonucunda da mağdur olduğunu ileri sürmesidir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § 42).

47. Bireysel başvuruda mağdur kavramı, davada menfaat veya dava ehliyeti gibi kurallardan bağımsız bir şekilde yorumlanır. Ayrıca mağdur kavramının yorumu, günümüzde toplumun şartları ışığında değişime tabi olup bu kavram aşırı biçimcilikten uzak bir şekilde uygulanmalıdır (Tezcan Karakuş Candan ve diğerleri, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § 20).

48. Somut olayda başvurucu, boşanma davasına ilişkin istinaf incelemesi devam ederken bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru tarihinden yaklaşık bir ay sonra istinaf incelemesi sonuçlanmış, iki ay sonra boşanma kararı kesinleşmiştir.

49. Her ne kadar başvurucunun boşanma davası davanın kabulü kararıyla sonuçlansa da evlenme hakkı mahiyeti gereği sonuç odaklı bir değerlendirme yanında sürece ilişkin bir incelemeyi de gerektirdiğinden başvurucunun mağdur statüsünün bulunduğu kabul edilmelidir.

50. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

51. Evlenme hakkının belirtilen anayasal dayanakları ile devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesi dikkate alındığında söz konusu güvencelerin hayata geçirilmesi konusunda devletin üstlenmesi gereken pozitif yükümlülüklerin bulunduğu değerlendirilmektedir. Bu kapsamdaki yükümlülüklerin temelinde ailenin kurulması ile evliliğin gerçekleştirilmesine yönelik hukuki şartların düzenlenmesi ve uygulanması olduğu söylenebilir (D.K., § 60; S.A., § 55; Ö.Ç.§ 53).

52. Resmî bir evliliğin sona erebilmesinin nedenlerinden biri de ilgili mevzuatta sayılan nedenlerin gerçekleşmesi durumunda yetkili ve görevli mahkemelerce verilen boşanma kararıdır. Bu yönde verilen kararın kesinleşmesi üzerine boşanan eşler, evlilik için gerekli şartları taşıdıkları müddetçe yeniden evlenme hakkına sahip olacaklardır. Dolayısıyla boşanma davasına ilişkin sürecin ve akabinde gerçekleştirilecek işlemlerin hakkın özünü zedelemeyecek şekilde uygun bir zaman aralığında ve etkili hukuki çarelere başvurularak tamamlanması evlenme hakkının gerekliliklerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır (D.K., § 61; S.A., § 56). Bu kapsamda boşanma davasının evlenme hakkının özünü zedeler bir duruma gelmemesi noktasında devlete yüklenen yükümlülük kararın sonucundan ziyade usulüne ilişkindir (S. A., § 58).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

53. Evlilik birliğinin sona erdirilmesine ilişkin ulusal mevzuatın irade özerkliği ve kusur ilkesi temelinde düzenlendiği söylenebilir. Buna göre boşanma ve ferilerine ilişkin tüm hususlarda uzlaşı içinde olan eşlere anlaşmalı boşanma yoluyla evliliklerini kısa sürede sona erdirme imkânı getirilmiştir. Kanun koyucu anlaşmalı boşanma kurumu bakımından irade özerkliğini esas almıştır. Ancak bu hâlde dahi hâkime, boşanma kararı vermeden önce eşleri sulh yoluyla çözüme davet etme ödevi yüklenmiştir. Dolayısıyla kanun koyucunun boşanma söz konusu olduğunda evlilik birliğinin bir an evvel sona erdirilmesinden ziyade alınabilecek daha hafif önlemlerle aile kurumunun devamının sağlanıp sağlanamayacağı hususunun değerlendirilmesine ilişkin bir irade ortaya koyduğu görülmektedir.

54. Öte yandan boşanma ve ferileri hususunda uzlaşamamış ancak evlilik birliğinin ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenemeyecek derecede temelinden sarsıldığı iddiasında olan eşlere ise karşı tarafa ilişkin iddialarını ispat etmek suretiyle boşanabilmeleri mümkün kılınmıştır. Anılan dava türü uygulamada çekişmeli boşanma davası olarak ifade edilmektedir. Eşlerin boşanma talebi kusur araştırmasını gerektirdiğinden bu tür davalarda kusur ilkesi geçerlidir. Öte yandan boşanma ile birlikte nafaka, tazminat, eşya alacağı, velayet gibi ferî hususlarda da talepte bulunulduğu takdirde mahkemelerin araştırma ve inceleme faaliyetinin kapsamı genişlemektedir. Bu kapsamda ulusal hukuk sisteminde dilekçeler teatisi, ön inceleme, tahkikat ve sözlü yargılama aşamalarından oluşan bir süreç oluşturulmuştur.

55. Boşanma davası süresince devletin mevcut ailenin korunmasına ilişkin olarak pozitif yükümlülükleri devam etmektedir. Bu kapsamda yargılamanın boşanma davasına konu aile ile evlenme hakkı kapsamındaki menfaatler arasındaki gözetilmesi gereken adil dengeyi bozmayacak özenli ve somut olaya uygun makul bir sürede sonuçlandırılması gerekir.

56. Somut olayda başvurucunun davasının evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayalı boşanma davası vasfında olduğu görülmüştür. Başvurucu; dava dilekçesinde boşanma, maddi ve manevi tazminat ile mal rejiminin tasfiyesi taleplerinde bulunmuştur. Öte yandan başvurucuya karşı açılan davada ise boşanma ile birlikte müşterek çocuğun velayeti talep edilmiştir. Dolayısıyla somut olayda kusur ilkesinin geçerli olduğu bir boşanma ve karşı boşanma davası söz konusudur.

57. Yargılama sürecinin ilk aşamasında Mahkemece on iki duruşma yapıldığı tespit edilmiştir. Anılan duruşmaların önemli bir kısmında tarafların tanıklarının değişen adreslerini bildirmek ve dinlenen tanıkların beyanlarına karşı yazılı olarak beyanda bulunmak üzere süre talep ettiği görülmüştür. Bununla birlikte taraflar bazı tanıklarını Mahkeme huzurunda dinleteceklerini beyan etmelerine rağmen duruşma günü tanıklarını hazır edemediklerini belirterek mahal mahkemelerine istinabe müzekkeresi yazılmasını talep ettikleri anlaşılmıştır. Anılan husus ve mahal mahkemesinin tanık beyanlarını tespitinin beklenmesi de yargılama sürecini uzatan önemli etkenlerden biri olmuştur.

58. Yargılama sürecine istinaf aşaması özelinde bakıldığında ise başvurucunun istinaf başvurusu vekâlet ücretine ilişkin olsa da karşı tarafın istinaf dilekçesinde yeniden kusur incelemesi ile Mahkemenin kararının tamamen kaldırılmasını talep ettiği tespit edilmiştir. İstinaf aşamasında yeni daire kurulması sebebiyle esası incelenmeksizin dosyanın ilgili daireye gönderilmesine karar verilmiş ise de toplamda iki yıllık bir sürenin sonunda istinaf incelemesinin tamamlandığı anlaşılmıştır. Boşanma ve karşı boşanma davası olmak üzere her iki davanın da istinaf talebine konu edildiği ve istinaf incelemesinin yeniden kusur

araştırmasını içerecek şekilde yapıldığı dikkate alınmalıdır.

59. Somut olayda boşanma ve karşı boşanma davası iki dereceli yargılamada yaklaşık beş yıl sürmüştür. İlk derece aşamasındaki yargılama sürecini uzatan önemli bir etkenin başvurucu da dâhil olmak üzere taraf iradelerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. İstinaf aşamasında, dosyanın yeni kurulan daireye devri sonrasında bir yıl içinde kanun yolu incelemesi sonuçlandırılmıştır. Bu kapsamda somut olayın koşullarında evlenme hakkını zedelemeyecek şekilde gerekli özen yükümlülüğünün gösterildiği ve yargılamanın sonuç itibarıyla başvurucunun neden olduğu gecikme de gözetildiğinde davanın makul bir sürede tamamlandığı, dolayısıyla başvurucunun evlenme/aile kurma hakkına ilişkin devlet tarafından üstlenilmesi gereken pozitif yükümlülüklerin yerine getirildiği değerlendirilmiştir. Anılan davaların kapsamı itibarıyla etkili bir yargılama süreci yürütülmesine dair makul gereklilik de gözetildiğinde evlenme hakkının özüne zarar verdiğinin kabul edilemeyeceğine kanaat getirilmiştir.

60. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinde güvence altına alınan evlenme hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Engin YILDIRIM, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 20. ve 41. maddeleri kapsamında güvence altına alınan evlenme hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Engin YILDIRIM, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Başvurucu tarafından 8/9/2014 tarihinde açılan boşanma davası boşanmaya hükmedilmek suretiyle 19/11/2019 tarihinde sonuçlanmıştır.

2. Davanın devamı esnasında davanın uzamasına neden olan çeşitli vakıalar bulunmakta olup bunların bir kısmı başvurucudan ancak büyük çoğunluğu ise yargılama mercileri ile karşı tarafın işlemlerinden kaynaklanmaktadır.

3. Başvurucudan kaynaklanan sebeplere dair süreler düştüğünde dahi boşanma davasına ilişkin toplam zaman dilimi 4 yılın üzerinde kalmaktadır.

4. Diğer taraftan Adalet Bakanlığı’nın belirlediği hedef süre uygulamasında bu davalar için öngörülen gün sayısı 600 olup somut davada bu süre de fazlasıyla aşılmış durumdadır.

5. Makul süreye ilişkin hak ihlali başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle inceleme

konumuz dışında bulunmakta olup somut olayda değerlendirilmesi gereken konu bu boşanma davasının başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında düzenlenen özel hayata saygı hakkı kapsamında evlenme ve 41. madde kapsamındaki aile hakkına olan etkilerinin değerlendirilmesidir.

6. Çoğunluk söz konusu boşanma davasının bu haklar açısından ihlale yol açmadığı kanaatindedir.

7. Derdest bir boşanma davasının kesin hükümle sonuçlanana kadar tarafların yeniden evlenmeleri önünde hukuki bir engel oluşturduğunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

8. Davaların makul olmayan bir süre devam etmesi, adil yargılanma hakkının ihlaline neden olmasının yanında boşanma davalarının niteliği gereği kişilerin evlenme ve aile kurma haklarına dair olumsuz bir tesir ifa edecekleri de aşikardır.

9. Boşanma davalarının özellikleri gereği davalar görülürken tarafların yeniden evleneceklerini ve bu nedenle derdest davanın bir an önce sonuçlandırılması gerektiği yönünde bir beyanda bulunmalarını beklemek gerçekçi bir beklenti olmayacaktır. Zira bu söylemin kişilerin sadakat yükümlülüğünün ihlali manasına gelme riski bulunmaktadır.

10. Buna rağmen kadın başvurucu istinaf aşamasında uzayan davanın müstakbel hayatına etkilerine ilişkin iddiaları dile getirmiştir. Dahası başvuru dilekçesinde bu konuya ilişkin açıklama ve iddialara da yer vermiştir.

11. Diğer taraftan somut olayın niteliklerinin de bu bireysel başvuruda gözetilmesi gerekmektedir.

12. Başvurucu 1969 doğumlu olup davanın açıldığı tarih itibariyle 45 yaşındadır ve yeni bir evlilik yapması mümkün olmakla birlikte biyolojik olarak çocuk edinme kabiliyetinin son dönemlerinde bulunmaktadır. Davanın sonuçlandığı tarih itibariyle yaşı 50 ye ulaşmıştır.

13. Dahası boşanma davaları kesinleştikten sonra kadınlar evlenme hakkına hemen sahip olamamakta Türk Medeni Kanunu'nun 132. maddesi gereğince 300 günlük iddet müddetini beklemek durumunda kalmaktadırlar. Gerçi gebe olunmadığının tespiti halinde bu bekleme durumu ortadan kalkmakla birlikte bu sürecinde zamansal bir karşılığı bulunmaktadır.

14. Davanın istinaf sürecinde daire değişikliği nedeniyle incelenmesi bir yılı aşkın bir süre gecikmiş, bu sürenin de dahil edilmesi sonucu istinaftaki bekleme süresi 2 yıllık bir zaman dilimine ulaşmıştır. Bu uzama nedeniyle taraflara bir kusur izafe etmek de mümkün değildir.

15. Tüm bu olguların birlikte değerlendirilmesinde boşanma davasının uzun sürmesinin başvurucunun evlenme hakkını, daha da önemlisi aile hakkını ihlal ettiğini değerlendirdiğimizden çoğunluğun aksi yöndeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye Engin YILDIRIM Üye Selahaddin MENTEŞ

Üye Basri BAĞCI Üye Kenan YAŞAR

MİHDİ PERİNÇEK

B. No: 2020/3703 | Karar tarihi: 29.02.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3703

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

MİHDİ PERİNÇEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3703)

Karar Tarihi: 29/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 24/7/2024-32611

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Mihdi PERİNÇEK

Vekili : Av. Sevil ARACI BEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kolluk kuvvetinin güç kullanımı sonucu meydana gelen ölüm olayına ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararı temelinde gerçekleştirilen yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucunun oğlu Ş.P., PKK terör örgütü üyelerine yönelik istihbarat bilgisine dayanılarak Adana'da gerçekleştirilen takip sırasında kolluk kuvvetinin ateşli silah kullanımı sonucu yaralanmış ve kaldırıldığı hastanede 30/5/2004 tarihinde hayatını kaybetmiştir.

11. Ölüm olayına ilişkin olarak yürütülen ceza soruşturmasını takiben açılan kamu davasında Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) kastın aşılması suretiyle adam öldürme suçundan sanık kolluk görevlisi D.Ö. hakkında beraat kararı vermiştir.

12. 6/3/2007 tarihli beraat kararının gerekçesinde öncelikle (Teşhis Tutanakları ve ifadeler uyarınca) Ş.P.nin terör örgütü mensubu olduğu tespitinde bulunulmuş ve toplanan delillere (olay yerinde Ş.P.nin yanında bulunan ateşli silah ve boş kovanlar) göre takip sırasında Ş.P.nin kolluk kuvvetlerine karşı ateşli silah kullandığının kabulü gerektiği ifade edilmiştir. Kararın devamında ölüme neden olan kurşunun giriş deliği etrafında atışın yakından yapıldığını gösteren barut izi, yanık gibi bulguların tespit edilmediği, dolayısıyla atışın uzak mesafeden yapıldığının anlaşıldığı vurgulanmış; sanık D.Ö.nün açılan ateşe karşılık verdiği, sadece bir kez ateş ederek terör örgütü mensubunu yaraladıktan sonra ateş etmeyi bıraktığı, eylemin bu hâliyle meşru müdafaa kapsamında kaldığı belirtilerek beraat hükmü gerekçelendirilmiştir. Beraat kararı Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından 5/3/2009 tarihinde onanmıştır.

13. Başvurucu kesinleşen beraat hükmü sonrasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 2. maddesinde düzenlenen yaşam hakkının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiğine karar veren AİHM, gerekçesinde öncelikle çatışmayı takiben kritik delillerin Olay Yeri İnceleme ekibi intikal etmeden kaldırıldığını, Ş.P.ye ait olduğu iddia edilen tabanca üzerinde parmak izi incelemesi yapılmadığını, Ş.P.nin

atış mesafesinin tespitinde önemi olan kıyafetlerinin kaybedildiğini, kaybetme konusunda birbiriyle çelişen beyanlar olduğunu, dört farklı svap örneğinin aynı zarfa konulduğunu, örneklerin ne zaman, hangi şartlarda alındığı konusunda açıklık bulunmadığını, bu bağlamda silahı kesin olarak Ş.P.nin ateşlediğinin kabul edilemeyeceğini, kolluğun ateşlediği silahın adli incelemeye konu edilmediğini, kolluk görevlilerinin olaydan sonra altı hafta boyunca sorgulanmadığını, soruşturma sürecinde polis raporlarında belirlenenlerin ötesinin araştırılmadığını tespit etmiştir. Bu tespitlere dayanarak AİHM, ceza soruşturması sürecinde Ş.P.nin öldürülmesine ilişkin koşulların tespiti için açıkça yetersiz kalındığı, dolayısıyla somut vakada gerekenden daha fazla güç kullanılmadığının ve kullanılan gücün amaca ulaşmak için orantılı bir araç olduğunun kanıtlanamadığı sonucuna ulaşmıştır (Mihdi Perinçek/Türkiye, B. No: 54915/09, 29/5/2018).

14. AİHM, giderim için başvurucuya 50.000 avro tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Kararda ihlalin giderilmesine yönelik başkaca genel veya bireysel bir önlem ya da araca yer verilmemiştir. Hükmedilen tazminat 2018 yılı içinde başvurucuya ödenmiştir.

15. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (Bakanlar Komitesi) tarafından 16/9/2021 tarihinde yapılan toplantıda, başvuruya ilişkin infaz dosyası kapatılmıştır. İnfaz dosyasının kapatılmasına ilişkin kararda; tazminatın ödendiği, daha fazla bireysel tedbirin gerekli ve mümkün olmadığı, ayrıca Cumhuriyet Başsavcılığının dosyayı inceleyerek 28/5/2019 tarihinde zamanaşımı nedeniyle soruşturmanın yeniden açılmasının mümkün olmadığına karar verdiği belirtilerek somut olay için dava zamanaşımının gerçekleştiği ifade edilmiştir.

16. Başvurucu, AİHM tarafından verilen ihlal kararını gerekçe göstererek sanıklar lehine olan delillerin gerçeğe aykırı olduğunun ihlal kararı ile ortaya çıktığını ileri sürmüş; 28/5/2019 tarihinde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Mahkeme 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311. ve 314. maddelerinde yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin tahdidî olarak sayıldığı, talep dilekçesinde bu hususlardan herhangi birine dayanılmadığı, AİHM kararının tazminata ilişkin olduğu, yasal bir neden veya talebi karşılayacak bir delil gösterilmeden yapılan başvurunun kabule değer görülmediği gerekçesiyle 12/6/2019 tarihinde talebi reddetmiştir.

17. Adana 3. Ağır Ceza Mahkemesi 17/7/2019 tarihinde mahkeme kararının usul ve kanuna uygun olduğunu belirterek söz konusu karara yönelik itirazı reddetmiştir.

18. Başvurucu, nihai kararı 20/12/2019 tarihinde öğrenmesinin ardından 16/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

19. Olay tarihi itibarıyla yürürlükte olan 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun başvurucunun çocuğun ölümüne neden olan kolluk görevlisine isnat edilen, kastın aşılması suretiyle adam öldürme suçuna ilişkin 452. maddesi şöyledir:

"Katil kastiyle olmıyan darp ve cerh veya bir müessir fiilden telefi nefis husule gelmiş olursa fail, 448 inci maddede beyan olunan ahvalde sekiz, 449 uncu maddede yazılı ahvalde on ve 450 nci maddede muharrer ahvalde on beş seneden aşağı olmamak üzere muvakkat ağır hapse mahküm olur.

Eğer telefi nefis failin fiilinden evvel mevcut olup da failce bilinmiyen ahvalin birleşmesi veyahut failin iradesinden hariç ve gayrimelhuz esbabın inzimamı ile vukua gelirse, 448 inci

maddede beyan olunan ahvalde beş seneden, 449 uncu maddede muharrer ahvalde yedi seneden ve 450 nci maddede yazılı ahvalde fail on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır."

20. 765 sayılı mülga Kanun'un zamanaşımını düzenleyen 102. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kanunda başka türlü yazılmış olan ahvalin maadasında hukuku amme davası:

...

3 - Beş seneden ziyade ve yirmi seneden az ağır hapis veya beş seneden ziyade hapis yahud hidematı ammeden müebbeden mahrumiyet cezalarından birini müstelzim cürümlerde on sene,

...geçmesiyle ortadan kalkar."

B. Uluslararası Hukuk

21. Sözleşme'nin "Kararların bağlayıcılığı ve infazı" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"1. Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin verdiği kesinleşmiş kararlara uymayı taahhüt ederler.

2. Mahkeme'nin kesinleşen kararı, infazını denetleyecek olan Bakanlar Komitesi'ne gönderilir.

3. Bakanlar Komitesi, kesinleşen bir kararın infazının denetlenmesinin, söz konusu kararın yorumundan kaynaklanan bir zorluk nedeniyle engellendiği kanaatinde ise, bu yorum konusunda karar vermesi için Mahkeme'ye başvurabilir. Mahkeme'ye başvurma kararı, Komite toplantılarına katılma hakkına sahip temsilcilerin üçte iki oy çokluğu ile alınır.

4. Bakanlar Komitesi, bir Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın, taraf olduğu bir davada verilen kesin karara uygun davranmayı reddettiği görüşünde ise, ilgili Taraf'a ihtarda bulunduktan sonra, Komite toplantılarına katılmaya yetkili temsilcilerin üçte iki oy çokluğu ile alınacak bir kararla, ilgili Taraf'ın 1. fıkrada öngörülen yükümlülüğünü yerine getirmediği meselesini Mahkeme'ye intikal ettirebilir.

5. Mahkeme 1. fıkranın ihlal edildiğini tespit ederse, alınacak önlemleri değerlendirmesi için davayı Bakanlar Komitesi'ne gönderir. Mahkeme, eğer 1. fıkranın ihlal edilmediğini saptarsa, davayı, incelemesine son verecek kararı alması için Bakanlar Komitesi'ne iletir. "

22. Sözleşme'nin veya ekli protokollerinin ihlal edildiğinin tespitine ilişkin bir karar, davalı devlete adil tazmin yoluyla ödenmesine hükmedilen miktarları ödeme ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin denetimine tabi olan genel ve/veya gerektiğinde bireysel önlemleri seçme yükümlülüğü yükler. Bu önlemler AİHM'in tespit ettiği ihlale iç hukuktaki düzen içinde son verme ve ihlalin doğurduğu sonuçları mümkün olduğunca ihlalden önceki duruma geri getirecek şekilde telafi etme amacı taşımaktadır (Assanidze/Gürcistan [BD], B. No: 71503/01, 8/4/2004, § 198; Benzer ve diğerleri/Türkiye, B. No: 23502/06, 12/11/2013, § 215; L.M. ve diğerleri/Rusya, B. No: 40081/14, 40088/14, 40127/14, 15/10/2015, § 165). AİHM'e göre ihlalin doğası eski hâle getirmeye (restitutio in integrum) müsaitse bunu yerine getirme görevi taraf devlete düşmektedir (Iatridis/Yunanistan (adil tazmin) [BD], B. No: 31107/96, 19/10/2000, §§ 32, 33).

23. Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamındaki yükümlülüğü ifa etmek için iç hukukunda

kullanacağı araçları seçmek, Bakanlar Komitesinin denetimine tabi olmak koşuluyla öncelikle ilgili devletin görevidir. Ancak bu yöntem AİHM kararında belirtilen hükümlere uygun olmak zorundadır (Scozzari ve Giunta/İtalya [BD], B. No: 39221/98, 41963/98, 13/7/2000, § 249). Bununla birlikte AİHM, aleyhine ihlal kararı verilen devlete Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda yardımcı olmak amacıyla, tespit ettiği durumun sonlandırılmasına yönelik ne tür özel ve/veya genel tedbirlerin alınabileceğini açıklama yoluna da gidebilir (L.M. ve diğerleri/Rusya, § 166; Scoppola/İtalya (No. 2) [BD], B. No: 10249/03, 17/9/2009, § 148).

24. AİHM karakolda yüksekten düşmeye bağlı olarak meydana gelen ölüm nedeniyle yapılan başvuruda, somut vakalara ilişkin ceza soruşturmalarını yeniden açmanın hukuken veya fiilen imkânsız olduğu durumlar olabileceğini kabul ettiğini ifade etmiş; bu tür durumlarda sona eren ceza yargılamalarının yeniden açılmasının yasal kesinliğe ilişkin konuları ortaya çıkarabileceğini, dolayısıyla davalının haklarını etkileyebileceğini, iki defa yargılanmama veya cezalandırılmama hakkı konularını gündeme getirebileceğini belirtmiştir. Hukuki imkânsızlık durumuna ek olarak olayın üzerinden uzun bir zaman geçmişse delillerin kaybolabileceği, tahrip edilebileceği veya izlenemez olabileceği olasılığını gözardı edemeyeceğini, dolayısıyla uygulamada soruşturmanın yeniden açılması hâlinde etkili şekilde yürütülmesinin mümkün olmayabileceğini vurgulayan AİHM sonuç olarak zamanaşımı sebebiyle yeniden yargılamanın hukuken/fiilen imkânsız olması ve tek taraflı tazminat ödenmesi (deklarasyon) temelinde kayıttan düşürme kararı vermiştir (Bayram Taşdemir/Türkiye, B. No: 52538/09, 4/4/2019).

25. Bakanlar Komitesi AİHM'in Sözleşme'nin 3. maddesinin hem usul hem de maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin Dvalishvili/Gürcistan (B. No: 19634/07, 18/12/2012) kararı ile Sözleşme'nin 2. maddesinin hem usul hem de maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin Vazagashvili ve Shanava/Gürcistan (B. No: 50375/07, 18/7/2019) kararının icrasıyla ilgili 3/12/2020 tarihli kararında, ulusal mahkemeler tarafından verilen düşük cezaların neden olduğu eksikliklerden üzüntü duysa da mahkûmiyetlerin kesin hüküm gücü ışığında başka hiçbir bireysel tedbirin öngörülemeyeceğini belirtmiş ve kişilere tazminat ödenmesini dikkate alarak bu dosyaların kapatılmasına karar vermiştir.

26. Bakanlar Komitesi yine AİHM'in Sözleşme'nin 2. maddesinin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin Patsaki/Yunanistan (B. No: 20444/14, 7/2/2019) kararının icrasıyla ilgili 3/12/2020 tarihli kararında, ölümün gerçekleştiği ceza infaz kurumunun müdürü ile doktorunun daha önce beraat ettiğini ve bu hükmün kesinleştiğini, iç hukukun çok özel durumlar dışında sanığın beraat etmesinin ardından davanın yeniden açılmasına izin vermediğini, davanın yeniden açılmasına imkân tanıyan koşulların olayda bulunmadığını, AİHM'in hükmettiği tazminatın ödenmiş olmasını dikkate alarak dosyanın kapatılmasına karar vermiştir. Bakanlar Komitesi aynı yaklaşımı AİHM'in yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin Gjikondi ve diğerleri/Yunanistan (B. No: 17249/10, 21/12/2017) kararının icrası hakkında verdiği 5/12/2019 tarihli kararda da sergilemiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 29/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu; AİHM tarafından verilen ihlal kararına rağmen yeniden yargılama

yapılmamasının hukuki temeli olmadığını, 5271 sayılı Kanun'un 311. ve 314. maddelerinin birlikte yorumlanması gerektiğini, AİHM kararı ile yargılamaya esas delillerin gerçeği yansıtmadığının ortaya çıktığını, somut vakada ise oğlunun sağ yakalanmasının mümkün olduğunu ancak kamu gücünün orantısız kullanılması ile hayatını kaybettiğini, oğlunun ölümüne ilişkin soruşturmada hatalar ve eksiklikler bulunduğunu belirterek yaşam hakkı başta olmak üzere anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık görüşünde öncelikle konuya ilişkin süreç, mevzuat ve insan hakları yargısı içtihadı detaylı şekilde aktarılmış; AİHM kararında başvurucu lehine yalnızca tazminata hükmedildiği ve 50.000 avro tutarındaki tazminatın başvurucuya ödendiği vurgulanarak kesinleşmiş bir kararla sonuçlanmış ceza yargılamasının tekrarının yasaklandığı, başvurucunun talebinin 5271 sayılı Kanun'da yazılan sebeplere uymadığı belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun ihlal iddiaları bir bütün olarak ele alındığında incelemenin AİHM tarafından verilen ihlal kararına dayanılarak gerçekleştirilen yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi nedeniyle yaşam hakkı ile sınırlı olarak yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

31. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama... hakkına sahiptir."

32. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

33. Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme kapsamındaki herhangi birinin ihlal edildiği iddiasını incelemek, bireysel başvuru yoluyla incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer. Aksinin kabulü, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde yer alan temel hak ve özgürlüklerin bireysel başvuru yolu ile etkili şekilde korunmasını öngören Anayasa'nın amacı ile bağdaşmaz. Sözleşme ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin etkili şekilde korunması, AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmesi ile mümkündür. AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmemesi, Sözleşme ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin uygulamada etkili bir şekilde korunamadığı anlamına gelir. Bu sebeple AİHM tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği Anayasa Mahkemesince incelenmelidir. Bununla birlikte Sözleşme kapsamındaki yükümlülüğü ifa etmek için iç hukukunda kullanacağı araçları seçmek öncelikle ilgili devletin görevidir. Ancak bu yöntem AİHM kararında belirtilen hükümlere uygun olmak zorundadır (aktarılan ilkeler için bkz. Sıddıka Dülek ve diğerleri, B. No: 2013/2750, 17/2/2016, §§ 69, 70; Makbule Kaymaz, B. No: 2015/9441, 17/4/2019, §§ 43, 44).

34. Anayasa'nın 38. maddesine göre bir suç için kanunda öngörülen dava (suç) zamanaşımı süresinin sonradan yürürlüğe giren bir kanunla değiştirilmesi hâlinde işlendiği iddia edilen suç için uygulanacak zamanaşımı süresi sanığın lehine (kısa) olan zamanaşımı süresidir. Bu düzenlemeye göre suçlar için kanunlarda dava zamanaşımı sürelerinin kabul edilmesi Anayasa'ya aykırı değildir. Dolayısıyla bireysel başvuruya konu edilen yargısal süreçlerdeki birtakım eksiklikler nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiş olsa bile dava zamanaşımı süresinin dolduğu yönünde yargı mercilerinin bir tespiti varsa yeniden soruşturma/kovuşturma yapılmak üzere ihlal kararının ilgili yargı merciine gönderilmesi mümkün değildir (Dağaz Yılmaz ve diğerleri, B. No: 2014/17225, 18/4/2018, § 88).

35. Somut başvuru, kolluk kuvveti tarafından güç kullanılması suretiyle meydana gelen ölüm olayına ilişkin yürütülen ceza yargılamasında koşulların yeterince aydınlatılmadığı, gerekenden daha fazla güç kullanılmadığının ve gücün amaca ulaşmak için orantılı bir araç olduğunun kanıtlanamadığı gerekçesiyle AİHM tarafından yaşam hakkının ihlal edildiği yönünde verilen karar temel alınarak yapılan yargılamanın yenilenmesi isteminin reddinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda incelemenin konusu, AİHM tarafından verilen ihlal kararına rağmen yargılamanın yenilenmesi talebinin reddinin yaşam hakkı bakımından bir ihlal oluşturup oluşturmadığıdır.

36. Sözleşme hükümleri ile ihlal kararlarının infazına ilişkin olarak gerek AİHM'in gerekse ihlal kararlarının infazını denetleyen Bakanlar Komitesinin konuya yaklaşımına bakıldığında ihlal kararlarını uygulamak noktasında taraf devletlerin -AİHM kararında belirtilen hükümlere uygun olmak kaydıyla- iç hukukta kullanılacak araçları seçmek için takdir marjına sahip oldukları görülmektedir.

37. Diğer taraftan AİHM, aleyhine ihlal kararı verilen devlete Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda yardımcı olmak amacıyla gerektiğinde tespit ettiği durumun sonlandırılmasına yönelik ne tür özel ve/veya genel tedbirlerin alınabileceği hususunda açıklama yoluna gitmiştir. Ayrıca infazı denetleyen Bakanlar Komitesi de mağduriyetin tazmin kararı ile ortadan kaldırılamadığı davanın yeniden görülmesi dışında mağduriyetin giderilebilmesinin mümkün olmadığı istisnai durumlarda eski hâle getirme kuralı çerçevesinde teşvik ve öneride bulunmakta, ihlali sona erdirmeyi sağlamak için gereken önlemlerin yerine getirilip getirilmediğini, tedbirlerin alınıp alınmadığını incelemektedir. Bununla beraber AİHM taraf devletlerin iç hukukunda mevcut fiilî ve hukuki engelleri (hatta olayın üzerinden uzun zaman geçmiş olması nedeniyle yeniden yapılacak soruşturmanın etkili olamayabileceği ihtimalini de) ihlal kararlarının infazı bağlamında dikkate almaktadır (bkz. § 24). Benzer yaklaşım Anayasa Mahkemesi kararlarına da yansımıştır (bkz. § 34).

38. Somut başvuruya temel olan ihlal kararında AİHM mağdur lehine yaşam hakkının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM, kararında ihlali tespit edip 50.000 avro adli tazmine hükmetmiş ancak ihlalin giderilmesine yönelik başkaca genel veya bireysel herhangi bir önlem veya araç belirlememiştir (Mihdi Perinçek/Türkiye). Türkiye Cumhuriyeti devleti başvurucuya 50.000 avro tazminatı 2018 yılında ödemiştir.

39. İhlal kararı sonrası infazı denetleyen, ihlali sona erdirmek için gereken önlemlerin yerine getirilip getirilmediğini, tedbirlerin alınıp alınmadığını inceleyen Bakanlar Komitesi de 16/9/2021 tarihinde yapılan toplantıda, söz konusu ihlal kararına ilişkin infaz dosyasını kapatmış; bir öneride de bulunmamıştır. Söz konusu kararında Bakanlar Komitesi ayrıca

Cumhuriyet Başsavcılığının 28/5/2019 tarihinde verdiği zamanaşımı nedeniyle soruşturmanın yeniden açılmasının mümkün olmadığı yönündeki kararına atıfla başvuruya konu eylem (suç) için dava zamanaşımının dolduğunu ifade etmiştir.

40. Bu noktada Sözleşme ve insan hakları yargısı pratiği uyarınca ihlalin giderimi için ulusal hukukta kullanacağı araçları seçme yetkisinin taraf devletlere ait olduğunu hatırlatmak ve bunun yanında kararın infazı bağlamında iç hukukumuzda mevcut fiilî/hukuki (zamanaşımı) engeli dikkate alan AİHM'in de bugüne kadar söz konusu engel nedeniyle yeniden yargılama yapılmamasının tespit edilen ihlallerin gideriminin önünde engel teşkil ettiğine veya Sözleşme ile bağdaşmadığına dair herhangi bir karar vermediğini vurgulamak gerekir.

41. Bu tespit ve belirlemeler ışığında yaşam hakkının ihlal edildiği AİHM tarafından tespit edilen suç/eylem için zamanaşımı süresinin dolduğu bizzat infaz dosyasını kapatan Bakanlar Komitesi tarafından da ifade edildiğinden başvurucunun yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesinin yaşam hakkına yönelik bir ihlale yol açmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

42. Zamanaşımının yarattığı hukuki/fiilî engel nedeniyle yeniden yargılamanın mümkün bulunmaması temelinde değerlendirme yapılarak sonuca ulaşıldığından somut süreç için AİHM'in ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi bağlamında restitutio in integrum (eski hâle getirme) kuralı, ne bis in idem (aynı fiil için iki kez yargılama yasağı) ilkesi ve Anayasa'nın 90. maddesi bağlamında ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

43. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun açıkça yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 29/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MOHAMMAD ATAMLEH

B. No: 2020/9691 | Karar tarihi: 29.02.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9691

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

MOHAMMAD ATAMLEH BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9691)

Karar Tarihi: 29/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 1/8/2024-32619

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Mohammad ATAMLEH

Vekili : Av. Muaz Salih YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bildirim ve izin şartına uyulmadan yurt dışına altın çıkarılması kabahatine dayalı olarak idari para cezası verilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/3/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvurucu, İsrail uyruklu olup Kudüs'te altın ticareti ile uğraşmaktadır. Başvurucu 23/5/2019 tarihinde İstanbul Havalimanı Gümrük Müdürlüğüne sunduğu nakit beyan formlarında yurda girişte 90.000 ABD doları beyan etmiştir. Beyan formlarında adına nakit hareketliliği yapılan gerçek/tüzel kişiler olarak K.Ş. Kuyumculuk Sanayi ve Ticaret Limitet Şirketi, G.K. -G. Yarı Mamul, M.Ç. Mücevherat ve Kuyumculuk Sanayi ve Ticaret Limitet Şirketi gösterilmiş; nakdin kaynağı olarak ihracat bedeli yazılmıştır. Başvurucu, nakit beyan formunda beyan ettiği kişi ve kuruluşlardan muhtelif miktarlarda altın satın almıştır.

8. Başvurucu 26/5/2019 tarihinde yurt dışına çıkmak üzere İstanbul Havalimanı'na gelmiştir. Gümrük nakit beyan noktasından herhangi bir beyanda bulunmaksızın geçtikten ve pasaport çıkış işlemlerini tamamladıktan sonra yapılan güvenlik amaçlı X-Ray taramasında başvurucuya ait kabin çantasında altın eşya tespit edilmiştir. Başvurucu, irsaliye faturalarını ibraz etmiştir. Başvurucuya ait çantada 3.100 gram altın bulunmuştur. 26/5/2019 tarihli şüpheli ifade tutanağında başvurucu; ayda bir İstanbul'a altın ticareti için geldiğini, daha önceki gelişlerinde irsaliye faturalarını ibraz ederek geçiş yaptığını ve çıkış sırasında faturaların gümrüğe beyan edilmesi gerektiğini bilmediğini açıklamıştır.

9. Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Başsavcılığı İdari Yaptırım Bürosu (Başsavcılık) 23/9/2019 tarihinde başvurucunun 338.243,50 TL tutarında idari para cezası ile cezalandırılmasına, 20/2/1930 tarihli ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun’da müsadereye ilişkin hüküm bulunmadığından altınların başvurucuya iadesine karar vermiştir. Kararda; 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrası ile 11/8/1989 tarihli ve 20249 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulunun 7/8/1989 tarihli ve Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararı'nın (32 sayılı karar) 7. maddesinin (c) bendi dayanak olarak gösterilmiştir.

10. Başsavcılık kararın gerekçesinde başvurucunun ele geçirilen altınları beyan etmediğini ve bunları, ticari amaçla yurt dışına çıkarmak istediğini, İstanbul Kuyumcular Odasının 21/6/2019 tarihli bilirkişi raporuna göre kabahate konu eşya değerinin 676.487 TL olduğunu ve eylem yurt dışına çıkış işlemi tamamlanmadan gümrük sahasında meydana geldiğinden eylemin teşebbüs aşamasında kaldığı gerekçesiyle cezanın idari para cezası rayiç bedelinin yarısı oranında indirildiğini açıklamıştır. Kabahate konu altınların mülkiyetinin kamuya

geçirilmesine veya müsadere edilmesine yer olmadığını belirten Başsavcılık, söz konusu altınların başvurucuya iadesine karar vermiştir.

11. Başvurucu 1/10/2019 tarihinde idari yaptırım kararına itiraz etmiştir. Başvurucu; itirazında, idari para cezası verilmesine neden olan altınları beyan etme konusunda bilgisi olmadığını iddia etmiştir. Söz konusu altınları Türkiye'de satın aldığını irsaliye faturaları ile tevsik ettiğini, altınları yurt dışına çıkarabileceğini ve idari para cezasının 1567 sayılı Kanun'a ve 32 sayılı karara aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

12. Gaziosmanpaşa 1. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 28/1/2020 tarihinde başvurucunun idari yaptırım kararına yaptığı itirazı reddetmiştir.

13. Başvurucu 29/1/2020 tarihinde Hâkimlik kararına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde; 32 sayılı kararın kara paranın aklanması, uyuşturucu kaçakçılığı, terörizmin finanse edilmesi veya organize suç, vergi kaçakçılığı gibi suçların önlenmesi amacıyla yürürlüğe girdiğini, satın alınan altınların yurt dışına çıkarken yetkili makamlara bildirilmesi gerektiğini bilmediğini, bu hususta kaçınılmaz bir hataya düştüğünü belirterek idari para cezasının şartlarının somut olayda gerçekleşmediğini iddia etmiştir.

14. Gaziosmanpaşa 2. Sulh Ceza Hâkimliği 3/2/2020 tarihinde itiraza konu kararın usul ve kanuna uygun olduğunu belirterek itirazı kesin olmak üzere reddetmiştir.

15. Başvurucu, nihai hükmü 8/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 4/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. 1567 sayılı Kanun’un 1. maddesi şöyledir:

"Kambiyo, nukut, esham ve tahvilat alım ve satımının ve bunlar ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları muhtevi her nevi eşya ve kıymetlerin ve ticari senetlerle tediyeyi temine yarıyan her türlü vasıta ve vesikaların memleketten ihracı veya memlekete ithalinin tanzim ve tahdidine ve Türk parasının kıymetinin korunması zımnında kararlar ittihazına Cumhurbaşkanı salahiyetlidir."

17. 1567 sayılı Kanun’un 3. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Fiil, 1 inci maddede yazılı kıymetlerin izinsiz olarak yurttan çıkarılması veya yurda sokulması mahiyetinde ise 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hükümlerine göre suç veya kabahat oluşturmadığı takdirde kişi; eşya ve kıymetlerin rayiç bedeli kadar, teşebbüs halinde bu bedelin yarısı kadar idarî para cezası ile cezalandırılır."

18. 32 sayılı kararın "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"i) Standart işlenmemiş altın: En az 995/1000 saflıkta, nitelikleri Müsteşarlıkça belirlenen barlar veya külçeler halindeki altını,

ii) Standart dışı işlenmemiş altın: 995/1000’den düşük (995/1000 saflık hariç) saflıkta külçe, bar, dore bar, granül, toz veya hurda şeklindeki altını,

iii) İşlenmiş altın: İşçilik uygulanarak ziynet veya süs eşyası haline dönüştürülmüş altını... ifade eder."

19. 32 sayılı kararın 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"a) Kıymetli madenler, taşlar ve eşyaların Dış Ticaret Rejimi esasları dahilinde Türkiye'ye ithali ve ihracı serbesttir. Ancak, standart ve standart dışı işlenmemiş kıymetli madenlerin, ithal ve ihracında gümrük idarelerine beyan verilmesi esas olup, ithalat ve ihracat Rejim, Karar ve Yönetmelikleri uygulanmaz. Standart işlenmemiş kıymetli madenlerin ithali yalnızca, Merkez Bankası ile kendi mevzuatlarındaki hükümler saklı kalmak kaydıyla Kıymetli Madenler Borsası üyesi Kıymetli Maden Aracı Kuruluşları tarafından yapılır. Ancak, Kıymetli Madenler Borsası üyesi aracı kuruluşlar ithal ettikleri standart ve standart dışı işlenmemiş kıymetli madenleri üç iş günü içinde Borsaya teslim etmek zorundadır.

...

c) Yolcular, beraberlerindeki kendilerine ait değeri 15.000- ABD Dolarını aşmayan ve ticari amaç taşımayan ziynet eşyası niteliğinde kıymetli madenlerden ve taşlardan yapılmış eşyaları yurda getirebilirler ve yurtdışına çıkarabilirler. Daha fazla değerdeki ziynet eşyalarının yurt dışına çıkarılması, girişte beyan edilmiş olmasına veya Türkiye'de satın alındığını tevsik etme şartına bağlıdır."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Sözleşmeler

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek (1) No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

21. 30/1/2003 tarihli ve 4800 sayılı Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile onaylanması uygun bulunan 15/11/2000 tarihli Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 7. ve 12. maddelerinin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 7:

2. Taraf Devletler, meşru sermayenin dolaşımını herhangi bir şekilde engellemeksizin, bilginin yerinde kullanımını temin etmek kaydıyla, nakdin ve parasal değeri haiz her türlü evrakın sınırlan içindeki dolaşımının denetlenmesi ve izlenmesi için makul önlemlerin uygulanmasını göz önüne alacaklardır. Bu tür önlemler kişi ve kuruluşların önemli miktarda nakdin ve parasal değeri haiz her türlü evrakın sınırötesi nakline ilişkin bildirimde bulunmaları zorunluluğunu içerebilir.

Madde 12:

1. Taraf Devletler, iç hukuklarının elverdiği en geniş biçimde aşağıdakilerin müsaderesinin sağlanması için gerekli önlemleri alacaklardır:

(a) Bu Sözleşmede belirtilen suçlardan elde edilen gelir veya değeri bunlara tekabül eden malvarlığı;

(b) Bu Sözleşmede belirtilmiş suçlarda kullanılmış veya kullanılması amaçlanan malvarlığı, malzeme, teçhizat veya diğer araç-gereçler.

2. Taraf Devletler, muhtemel bir müsadere amacıyla, bu maddenin 1. fıkrasında bahsedilen herhangi bir malın tespitinin, izlenmesinin, dondurulmasının veya el konulmasının sağlanması için gerekli önlemleri alacaklardır."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı ve Diğer Yüksek Mahkeme Kararları

22. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Ismayilov/Rusya (B. No: 30352/03, 6/11/2008) kararına konu olayda Bakü'de annesinden intikal eden evini satan başvurucu, yanında taşıdığı parayı (21.348 ABD doları) gümrük makamlarına eksik (48 ABD doları) bildirmiştir. Rusya kanunlarına göre ise 10.000 ABD doları üzerindeki para gümrüğe bildirilmelidir. Başvurucu hakkında bildirim yükümlülüğüne uymama suçundan şartlı tahliye koşuluyla altı ay hapis cezası ve ayrıca el konulan paranın tamamının müsaderesine karar verilmiştir. AİHM, müsadere tedbiriyle ilgili istikrarlı yaklaşımına değinmiş ve müdahalenin mülkiyetten yoksun bırakma içerse dahi Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ikinci paragrafı kapsamında mülkiyetin kullanımının kontrolü mahiyetinde olduğunu belirtmiştir (Ismayilov/Rusya, §§ 28-30).

23. AİHM, kamu yararı bakımından korunan hukuki menfaatin gümrük makamlarına bildirim yükümlülüğüne uyulmasını sağlamak olduğunu vurgulamıştır (Ismayilov/Rusya, § 33). AİHM; başvurucuya herhangi bir suç isnadında bulunulmadığını olayda müsadere tedbirinin kara paranın aklanması, terörizmin finansmanı, uyuşturucu kaçakçılığı, vergi kaçırma veya başka suç faaliyetleri kapsamında uygulanmadığını tespit etmiştir. Buna göre belirli bir miktarın üzerinde nakit parayı yanında taşıyan başvurucu, sadece gümrük makamlarına yanında taşıdığı bu parayı eksik bildirmekten sorumlu tutulmuştur. AİHM, bildirilmeyen paranın meşru yollardan elde edildiğini ve bu paranın bildirilmemesinin kamuya olan zararının ise oldukça az olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte müsadere tedbirinin sadece zararın tazmini amacıyla uygulandığını değil aynı zamanda caydırıcı ve cezalandırıcı bir yönünün de bulunduğunu kabul etmiştir. Ancak olayda başvurucunun zaten bildirim yükümlülüğüne uymadığı için şartlı tahliye koşuluyla hapis cezası aldığına dikkat çekmiştir. AİHM'e göre yalnızca bildirim yükümlülüğüne uymamasından dolayı başvurucu ceza da almışken ayrıca müsadere uygulanması ölçüsüz olup başvurucuya aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklemektedir (Ismayilov/Rusya, §§ 37, 38).

24. AİHM, başka başvurularda da benzer şekilde yurda girerken veya yurttan çıkarken taşınan paranın gümrük makamlarına bildirilmemesi nedeniyle idari veya adli yaptırımlar uygulanmasına rağmen buna ek olarak ayrıca söz konusu paranın da bütünüyle müsadere edilmesinin ölçüsüz bir müdahale olduğunu kabul ederek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Gabric/Hırvatistan, B. No: 9702/04, 5/2/2009, §§ 31-40; Boljevic/Hırvatistan, B. No: 43492/11, 31/1/2017, §§ 37-46).

25. Gyrlyan/Rusya (B. No: 35943/15, 9/10/2018) kararında da başvurucu, ev satışından elde ettiği 100.000 dolar tutarındaki nakit parayı yurt dışına çıkarırken havaalanında yakalanmıştır. Mahkemece bu paranın 90.000 dolarının müsaderesine karar verilmiştir. AİHM önceki kararlardan farklı olarak ayrıca bir yaptırım da uygulanmadığı hâlde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğuna karar vermiştir. AİHM, korunan hukuki değer ile karşılaştırıldığında müsadere edilen para miktarının oldukça yüksek olduğunu ve beyan edilmemiş tutarın müsadere edilmesinin veya eş değer bir ceza uygulanmasının adil dengenin sağlanmasını engelleyen katı bir sistem olduğunu vurgulamış ve mülkiyet hakkının

ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

26. Avrupa Birliği Adalet Divanı da gümrük makamlarına bildirmeme fiili sebebiyle bildirime konu nakit paranın %60'ı tutarında para cezası verilmesinin yaptırımla amaçlanan sonuçlar ile karşılaştırıldığında ölçülü olmadığı sonucuna varmıştır (Robert Michal Chmielewski/Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Regionális Vám- és Pénzügyőri Főigazgatósága, C-255/14, 16/7/2015).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 29/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu, idari para cezasının orantısız olduğundan yakınmış; İsrail vatandaşı olduğunu ve Türkçe bilmediğini, 1567 sayılı Kanun'a göre yurt dışına çıkarken gümrük makamlarına bildirimde bulunması gerektiğine yönelik kuralı bilmesinin mümkün olmadığını, bu hususta açık hataya düştüğünü açıklamıştır. Hakkında kara para aklama, uyuşturucu kaçakçılığı, terörün finansmanı veya vergi kaçakçılığı gibi herhangi bir soruşturma veya kovuşturma olmadığını, ayrıca idari para cezasına itiraz dilekçesindeki iddialarının mahkemelerce incelenmediğini ve adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiştir.

29. Bakanlık görüşünde, başvurucuya idari para cezası dışında bir yaptırım uygulanmadığına dikkat çekilmiştir. Ayrıca söz konusu para cezasının fiilin teşebbüs aşamasında kalması nedeniyle gümrük makamlarına bildirilmeyen paranın yarısı tutarında belirlendiğine vurgu yapılmıştır. Bakanlığa göre bu alanda kamu makamlarına tanınan takdir yetkisi dikkate alındığında müdahaleyle başvurucuya aşırı bir külfet yüklendiği söylenemez.

30. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki beyanlarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

31. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, mülkiyet hakkı ile birlikte adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkı ile hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiş ise de şikâyetlerinin özünün mülkiyet hakkına ilişkin olduğu anlaşıldığından söz konusu ihlal iddialarının mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

34. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

35. Somut olayda Başsavcılık 23/9/2019 tarihinde başvurucunun 338.243,50 TL idari para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. İdari para cezasına hükmedilmesi neticesinde başvurucudan tahsil edilen paranın başvurucunun mal varlığına dâhil olduğu ve verilen idari para cezasıyla mal varlığında eksilmeye yol açıldığı kuşkusuz olduğuna göre bu paranın başvurucu açısından mülk teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

36. Anayasa’nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve ondan tasarruf etme olanağı verir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

37. Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş, ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenmekle aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

38. İdari para cezası uygulanması suretiyle başvurucunun mülkiyet hakkına müdahale edilmiştir. Müdahale ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlar ile bunlardan mamul veya bunları muhtevi her nevi eşya ve kıymetlerin yurda giriş ve çıkışının kontrol edilmesi amaçlanmaktadır. Bu durumda başvurucunun idari para cezası ile cezalandırılması yoluyla yapılan müdahalenin sonuçları yanında özellikle amacı dikkate alındığında başvurunun mülkün kamu yararına kullanılmasının kontrol edilmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

39. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

40. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi de gözönünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için kanuna dayanmalı, kamu yararı amacı taşımalı ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılmalıdır (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

41. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, §§ 44-47).

42. Başvuruya konu idari para cezası 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasına göre verilmiştir. Söz konusu kanun hükmünün ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir mahiyette olduğu dikkate alındığında başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayalı olduğu kuşkusuzdur (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Orhan Gürel, B. No: 2015/15358, 24/5/2018, § 51).

ii. Meşru Amaç

43. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, § 53).

44. Somut olay bakımından yurt dışına çıkarılacak altın miktarının gümrük makamlarına bildirimi ve izin yükümlülüğü getirilmesinin yurt dışına çıkarılacak altının kontrol edilmesi bakımından gerekli görüldüğü anlaşılmıştır. Bu yükümlülük yurt dışına çıkarılacak veya yurt dışından getirilecek altın rezervinin tespit edilebilmesini de sağlayacak niteliktedir. Bu sebeple kıymetli madenler ve kıymetli taşlar ile bunlardan mamul veya bunları muhtevi her nevi eşya ve kıymetlerin yurda giriş ve çıkışının kontrol edilmesi bakımından kamu yararı mevcut olup müdahalenin meşru bir amaç taşıdığı kuşkusuzdur.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

45. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle

gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

46. Ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi gösterir. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

47. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Ölçülülük ilkesi gereği öngörülen amaca erişme karşısında belirli bir aracın kullanılması ilgililere ölçüsüz yükümlülükler getirmemeli ve ilgililer bakımından katlanılabilir nitelikte olmalıdır. Elverişli ve gerekli bir tedbirin, müdahalenin ağırlığı ile gerçekleşen netice arasında bir orantısızlık bulunup bulunmadığı ve bu yüzden müdahaleden vazgeçmenin gerekip gerekmediği hususları yargılama sürecinde denetlenecektir. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

48. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı amacı ile bireyin mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin sağlanabilmesi için öncelikle malike, uygulanan tedbirlere karşı savunma ve itirazlarını etkin biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması, söz konusu iddia ve savunmaların makul biçimde karşılanması gerekmektedir (başvurucuya diğer unsurlar yanında ayrıca etkin bir savunma hakkı tanındığından müdahalenin ölçülü görüldüğü kararlar için bkz. Fatma atma Çavuşoğlu ve Bilal Çavuşoğlu, B. No: 2014/5167, 28/9/2016, §§ 74-89; Eyyüp Baran, B. No: 2014/8060, 29/9/2016, §§ 75-95; buna karşılık aynı koşulun yargılama sürecinde sağlanmaması nedeniyle müdahalenin ölçüsüz görüldüğü kararlar için bkz. Mahmut Üçüncü, B. No: 2014/1017, 13/7/2016, §§ 79-102; Arif Güven, §§ 57-72).

49. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili bir biçimde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından önemlidir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 52). Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71; Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 36).

50. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53). Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri, demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

51. Mülkiyet hakkının ihlali iddiasına konu altınların başvurucunun yurt dışına çıkarmak isterken ele geçirildiği kamu makamlarınca tespit edilmiş bir olgudur. Nitekim başvurucu da bu olguları inkâr etmemektedir. Buna göre başvurucu 3.100 gram altını yurt dışına çıkarmak istemiş ancak bu hususta önceden gümrük makamlarına bir bildirimde bulunmamıştır. Başvurucuya bu sebeple 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasına göre idari para cezası verilmiştir.

52. Başvurucuya idari para cezası verilmesi belirli bir değeri aşan altının yurt dışına çıkarılmasının bildirim koşulunu sağlamaya yönelik olduğu dikkate alındığında müdahalenin kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olduğunda şüphe bulunmamaktadır. İkinci olarak başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin gerekli olup olmadığı irdelenmelidir. Olayda başvurucunun fiili suç olarak düzenlenmemiş, bu fiil için adli bir yaptırım öngörülmemiştir. Buna göre başvurucunun fiilinin kabahat olarak düzenlenerek yalnızca idari para cezası uygulandığı dikkate alındığında müdahalenin gerekli olmadığı söylenemez.

53. Orantılılık yönünden öncelikle başvurucuya idari para cezası kararına karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir. Başvurucu; idari para cezasına karşı cezanın iptal edilmesi talebiyle Hâkimliğe, talebin reddine ilişkin karara karşı da itiraz kanun yoluna başvurmuştur. Hâkimliğin kararında somut olay özelinde bir değerlendirme yapılmadığı, tanzim edilen idari yaptırım kararının usulüne uygun olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada itirazı inceleyen Hâkimliğin etkili bir yargısal denetim yapabildiğini söylemek güçtür. Somut olayda etkili bir yargısal denetim yapılmasının önündeki engelin 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrası olduğu anlaşılmıştır. Zira 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrası, kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları muhtevi her nevi eşya ve kıymetlerin izinsiz olarak yurttan çıkarılması veya yurda sokulması hâlinde eşya ve kıymetlerin rayiç bedeli kadar, teşebbüs hâlinde bu bedelin yarısı kadar idari para cezası uygulanacağını öngörmektedir. Bu hâliyle 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kuralın somut olayın niteliğine göre hâkime takdir yetkisi tanımadığı görüldüğünden başvurucunun idari para cezasına karşı yaptığı savunmaların somut olay adaleti yönünden Hâkimlikçe değerlendirilmesi mümkün olamamıştır. Zira kural otomatik olarak kabahatin işlendiğinin tespiti hâlinde kanunda belirlenmiş oranda idari para cezasının uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

54. Anayasa Mahkemesi, uluslararası sözleşmelerin bir gereği olarak suçla mücadele bakımından bildirimsiz ve izinsiz nakit akışının kontrolünün ayrı bir önem taşıdığını, devletin idari para cezalarının düzenlenmesi ve uygulanması alanında geniş bir takdir yetkisinin olduğunu kabul etmiştir (Orhan Gürel, § 63). Ancak bu takdir yetkisinin kullanımının mülkiyet hakkının korunmasının gerekliliklerine uyulması gibi bir sınırı da bulunmaktadır. Buna göre müdahalenin yukarıda da değinildiği üzere mülk sahiplerine şahsi olarak aşırı bir külfete de yol açmaması gerekir (bkz. § 47).

55. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Yıldız Eker ([GK], B. No: 2015/18872, 22/11/2018) kararında mahkemelerin somut durumun özelliklerini gözönünde tutmasına izin vermeyen ve hâkime herhangi bir takdir yetkisi de tanımayan kanun hükmüne dayanılarak uygulanan para cezasının miktarının başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, bu durumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kıldığı sonucuna varmıştır (Yıldız Eker, § 54).

56. Başvuru konusu olayda kamu makamlarınca başvurucuya herhangi bir suç isnadında bulunulmadığı gibi başvurucunun taşıdığı altınların kara paranın aklanması, terörizmin finansmanı, uyuşturucu kaçakçılığı veya başka suç faaliyetlerinde kullanıldığı ya da herhangi bir suçtan elde edildiği gibi bir iddianın da söz konusu olmadığının altı çizilmelidir. Ayrıca başvurucu; ülkeye giriş sırasında yurda soktuğu dolar cinsinden döviz miktarını, ayrıca bu dövizi başvuru dosyasında bulunan ve faturaları düzenleyen kişi ve kuruluşlardan altın almak amacıyla ihracat bedeli olarak kullanacağını da beyan etmiştir. Başvurucunun 1567 sayılı Kanun'da öngörülen yönteme uygun şekilde bildirimde bulunması durumunda yanındaki altını yurt dışına çıkarabilmesi de mümkündür. Nitekim altınlarda başvurucuya iade edilmiştir (bkz.§ 10). Bu bağlamda idari para cezası verilmesiyle korunan hukuki menfaat bildirim ve izin yükümlülüğüne uyulmasını sağlamaktır. O hâlde bu aşamadan sonra müdahalenin ağırlığı ile gerçekleşen netice arasında bir orantısızlık bulunup bulunmadığı tespit edilmelidir.

57. 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında, kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları muhtevi her nevi eşya ve kıymetlerin izinsiz olarak yurttan çıkarılması veya yurda sokulması hâlinde; eşya ve kıymetlerin rayiç bedeli kadar, teşebbüs hâlinde bu bedelin yarısı kadar idari para cezası uygulanacağı öngörülmüştür. Bu hâliyle 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kuralın kabahatin ağırlığı, failin durumu ya da somut olayın niteliğine göre bir değerlendirme yapılmasına imkân sağlayacak nitelikte olmadığı, hâkime takdir yetkisi tanımadığı, idareye ve derece mahkemelerine somut olayın özelliklerini gözönünde tutmasını temin edecek bir esneklik sağlamadığı anlaşılmıştır. Diğer bir deyişle anılan kural, mahkemelere somut olayın şartlarına göre yargısal denetim yapma imkânı tanımadığı gibi öngörülen meşru amaca ulaşmada kullanılan aracın ilgililer bakımından katlanılabilir nitelikte olup olmadığını değerlendirme, müdahalenin ağırlığı ile gerçekleşen netice arasında bir orantısızlık bulunup bulunmadığını ve ulaşılan sonucun adil olup olmadığını belirlemeye izin vermemektedir. Bu çerçevede döviz veya altının ülkeye getirilmesi veya ülkeden çıkarılması hâlinde uygulanan idari yaptırımların ölçülülüğü ile uluslararası hukuktaki gelişmeleri de vurgulamak gerekir (bkz. §§ 22-26).

58. Sonuç olarak 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kural karşısında yargı mercilerinin kabahati işleyen kişinin kusur derecesi, beyan edilen paranın kaynağı ve kuralla korunmak istenen meşru amacın ne ölçüde zarar gördüğü hususları yönünden değerlendirme yapmalarının mümkün olmadığı, başka bir anlatımla anılan kural

uyarınca yargı mercilerinin işlenen kabahatin ağırlığını değerlendirme ve buna göre kabahati işleyen kişi yönünden şahsileştirme olanağına sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Kabahati işleyen kişiler yönünden şahsileştirme olanağı vermeyen kural, kusur derecesi, paranın kaynağı, korunmak istenen meşru amacın ne ölçüde zarar gördüğü gibi unsurları incelemeye imkân vermediğinden olayın şartlarına göre müdahaleyi ölçülü kılabilecek farklı sonuçlara ulaşılmasını da engellemektedir. Nitekim olayda söz konusu altının herhangi bir suça konu olduğuna ve kaynağının belirsizliğine ilişkin bir veri bulunmadığı, idari yaptırıma konu kabahatin koruduğu hukuki menfaatin ülkeye altın giriş çıkışını takip etmekten ibaret olduğu görülmüştür. Buna rağmen -kanun hükmü sabit bir oran öngördüğü için- başvurucuya el konulan altının yüzde 50'si oranında para cezası verilmiştir. Dolayısıyla bildirim şartına uymadan yurt dışına altın çıkarması nedeniyle başvurucuya idari para cezası verilmesi şeklindeki mülkiyet hakkına yapılan müdahale söz konusu kamu yararı amacı karşısında şahsi olarak aşırı bir külfete yol açmaktadır. Bu sebeple müdahale ile korunmak istenen meşru amaç ve kişinin mülkiyet hakkı arasında olması gereken adil denge başvurucu aleyhine bozulmuştur.

59. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Kadir ÖZKAYA, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu sonuca farklı gerekçeyle katılmıştır.

İrfan FİDAN, Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

60. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 500.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

61. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemlerden, yargısal işlemlerden veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

62. Mevcut başvuruda ihlalin kanundan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Kanundan kaynaklanan ihlal durumunda giderim yöntemi olarak iki seçenek öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki Anayasa Mahkemesinin Sabri Uhrağ ([GK], B. No: 2017/34596, 29/12/2020) kararında uygulanan eski hâle getirme kuralı çerçevesinde kanuni düzenleme yapılması hususundaki keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesidir. İhlalin giderimini sağlayabilecek bir diğer yöntem ise Anayasa Mahkemesinin Hulusi Yılmaz ([GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022) kararında benimsenen ihlale neden kanuni düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle ilgili mahkemesince itiraz yoluna başvurulmasıdır. Anayasa Mahkemesi ihlalin kanundan kaynaklandığı hâllerde giderimin ne şekilde yapılacağı ile ilgili olarak anılan kararlarda ilkeleri tespit etmiştir.

63. Bu çerçevede Anayasa kurallarının bağlayıcılığını düzenleyen Anayasa'nın 11. maddesi ve hâkimin öncelikle Anayasa kurallarını dikkate alarak uyuşmazlıkları çözmesini emreden

Anayasa'nın 138. maddesi hâkimin Anayasa'ya uygun karar vermesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Anayasa'nın 152. maddesi de hâkime davada uygulayacağı kanun hükmünün Anayasa'ya uygun olup olmadığını inceleme görevi yüklediğine dikkati çekmek gerekir. Ancak somut olayda bireysel başvuru öncesi yapılan yargılama sırasında olağan yargı yerleri, Anayasa'nın 152. maddesi kapsamında bu davada uygulanan kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde bir itiraz başvurusunda bulunmamıştır. Bununla birlikte yeniden yapılacak yargılamada anılan Anayasa hükmü çerçevesinde davada uygulanacak kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı yönünde itirazda bulunulabilmesi mümkündür (Hulusi Yılmaz, §§ 65, 66).

64. Diğer taraftan yeniden yapılacak yargılamada uygulanacak kanun hükmünün temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşma hükümlerine aykırı olması durumunda Anayasa'nın milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınarak uyuşmazlığın çözülebileceğine yönelik 90. maddesinin son fıkrası hükmü de uygulama alanı bulabilir. Ancak Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca Anayasa'ya aykırı olan kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması, başvuruya konu olayın koşulları dikkate alındığında daha doğru bir yoldur (Hulusi Yılmaz, § 67).

65. Anılan Anayasa Mahkemesi kararlarına ve ilgili Anayasa hükümlerine göre mevcut başvuru yönünden mülkiyet hakkının ihlalinin ve sonuçlarının giderimi amacıyla aşağıda belirtilen şu iki yöntemin birlikte uygulanması gerektiği değerlendirilmiştir.

- İhlal doğrudan kanundan kaynaklandığı için ve bireysel başvurunun amacına ve işlevine uygun şekilde benzeri ihlallerin de önüne geçmek amacıyla kararın TBMM'ye bildirilmesine karar verilmesi gerekir.

- Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca ilgili kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla başvurulabileceği veya Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasının uygulanabileceği dikkate alındığında yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin ayrıca Gaziosmanpaşa 1. Sulh Ceza Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

66. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN, Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. İhlalin kanundan kaynaklanması nedeniyle kararın Türkiye Büyük Millet Meclisine BİLDİRİLMESİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Gaziosmanpaşa 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (2019/6971 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama

giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/2/2024 tarihinde karar verildi.

FARKLI GEREKÇE

1. Bildiri ve izin şartına uyulmadan yurt dışına altın çıkarılması kabahatine dayalı idari para cezası verilmesi nedeniyle başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca aşağıda açıklayacağım farklı gerekçeyle katılıyorum.

2. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı, mülk sahibine müdahalenin keyfi veya makul olmayan şekilde uygulandığına dair itirazlarını etkin bir şekilde ortaya koyma imkânının tanınmasını, derece mahkemelerinin de davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazları karşılayacak şekilde kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçelere yer vermelerini gerektirmektedir (bkz. Bekir Yazıcı [GK], B.No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B.No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

3. Somut olayda, başvurucu idari para cezası verilmesine ilişkin Başsavcılık kararına karşı yaptığı itirazlarda söz konusu cezanın kanuni dayanağının olmadığını, hakkında suç soruşturması veya kovuşturması bulunmadığını, satın alınan altınların faturalarını gümrük makamlarına ibraz ettiğini, 20/2/1930 tarihli ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un ilgili hükmünü bilmesinin mümkün olmadığını, bu hususta kaçınılmaz bir hataya düştüğünü ve rayiç değerin yarısı oranında verilen idari para cezasının orantılı olmadığını belirtmiştir. Başvurucunun bu itirazlarının davanın sonucunu etkileyecek şekilde esaslı olduğu izahtan varestedir.

4. Başvurucunun bu itirazlarına karşılık Gaziosmanpaşa 1. Sulh Ceza Hâkimliği "tanzim edilen idari yaptırım kararının usulüne uygun olduğu" gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir. Bu karara itiraz üzerine de Gaziosmanpaşa 2. Sulh Ceza Hâkimliği "verilen kararda usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığından" itirazı reddetmiştir.

5. Anılan kararlarda başvurucunun davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazlarını karşılayacak şekilde ilgili ve yeterli gerekçelere yer verilmediğinden mülkiyet hakkı ihlal edilmiştir. Çoğunluğun ihlal sonucuna bu farklı gerekçeyle katılıyorum.

Başkan Zühtü ARSLAN

FARKLI GEREKÇE

1. Bildirim ve izin şartına uymadan satın aldığı altınları yurtdışına çıkarmaya teşebbüs etmesi sebebiyle hakkında idarî para cezası uygulanan başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin çoğunluk kararına Zühtü Arslan'ın yazdığı farklı gerekçeyle katılmaktayım.

Başkanvekili Kadir ÖZKAYA

FARKLI GEREKÇE

Ülkemizde satın aldığı altınları bildirim ve izin şartına uymadan yurtdışına çıkarmaya

teşebbüs etmesi sebebiyle altınların bedelinin yarısı tutarında idarî para cezası verilen başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Kararın gerekçesinde; anılan hakka yapılan müdahalenin kanunî dayanağının ve meşru bir amacının bulunduğu, ancak ölçülü olmadığı belirtilmiştir.

Mahkememizin bu ihlal kararının gerekçesinde de atıf yapılan benzer bir olaya ilişkin ihlal kararında; Kanunda belirtilen kıymetleri izinsiz olarak yurtdışına çıkarmaya teşebbüs eden ve bunların ortak olarak kendilerine ait olduğunu kabul eden yedi başvurucuya ayrı ayrı olmak üzere bu kıymetlerin yarısı kadar idarî para cezaları verilmesinden dolayı, bildirime konu edilmeyen kıymetlerin yaklaşık olarak 3,5 katı tutarında para cezası uygulanmasının, yaptırımın koruduğu hukukî ve maddî yarar birlikte değerlendirildiğinde başvurucular yönünden şahsî olarak aşırı bir külfete yol açtığı veölçüsüz olduğu gerekçesiyle ihlal sonucuna ulaşılmışsa da (bkz. Mohamed Kashet ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17659, 20/6/2019), incelenen başvuruda bu yönden bir benzerlik söz konusu değildir.

Somut olayda, işlenen bir fiilden dolayı başvurucuya tek bir idarî para cezası verilmiştir. Bu yönüyle, incelenen başvuru bildirime ve izne konu edilmeyen kıymetlerin yarısı oranında idarî para cezası verilmesinin orantısız ve ölçüsüz bulunmadığı diğer kararlarımıza benzemektedir (bkz. Orhan Gürel, B.No: 2015/15358, 24/5/2018; Mehdi Gholizadeh, B.No: 2019/19633, 18/1/2022).

İncelenen başvuruda, ölçülülük incelemesi bakımından söz konusu kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı için çoğunluğun bu yöndeki değerlendirmelerine ve gerekçelerine katılmasam da somut olayda başvurucunun, idarî para cezası verilmesine ilişkin başsavcılık kararına karşı hâkimlik nezdinde yaptığı itirazda ileri sürdüğü ve yargılama sürecinin bütününü etkileyebilecek önemde olduğu için karşılanması gereken iddiaları hakkında ilgili ve yeterli gerekçelere yer verilmeden, hattâ bunlara ilişkin hiçbir değerlendirme yapılmadan itirazının reddedilmesi sebebiyle, mülkiyet hakkının korunmasına yönelik usulî güvencelerin yerine getirilmediği, mezkûr hakkın bu nedenle ihlal edildiği düşüncesiyle ihlal kararına farklı gerekçeyle katılıyorum.

Üye M. Emin KUZ

FARKLI GEREKÇE

1. Bildirim ve izin şartına uymadan satın aldığı altınları yurtdışına çıkarmaya teşebbüs etmesi sebebiyle hakkında idarî para cezası uygulanan başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin çoğunluk kararına M. Emin Kuz'un yazdığı farklı gerekçeyle katılmaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, yurt dışına çıkmak üzere geldiği İstanbul Havalimanı Gümrük nakit beyan noktasından herhangi bir beyanda bulunmaksızın geçmiş, x-ray taramasında başvurucuya ait çantada 3.100 gram altın bulunmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucunun ele geçirilen altınları beyan etmediği ve bunları ticari amaçla yurt dışına çıkarmak istediği gerekçesiyle başvurucunun 338.243,50 TL tutarında idari para cezası ile cezalandırılmasına, 20/2/1930 tarihli ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunda müsadereye ilişkin hüküm bulunmadığından altınların başvurucuya iadesine karar vermiştir.

2. Başsavcılığın kararında, bilirkişi raporunda kabahate konu eşya değerinin 676.487,00 TL olarak tespit edildiği belirtilmiş ve eylem yurt dışına çıkış işlemi tamamlanmadan gümrük sahasında meydana geldiğinden eylemin teşebbüs aşamasında kalması nedeniyle idari para cezasının rayiç bedelin yarısı oranında indirildiği ifade edilmiştir. Başvurucu idari yaptırım kararına itiraz etmiştir. 1. Sulh Ceza Hâkimliği itirazı reddetmiştir. Başvurucu bu karara da itiraz etmiş ve 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından itirazı reddedilmiştir.

3. Başvurucunun şikayetleri mülkiyet hakkı kapsamında ve mülkün kamu yararına kullanılmasının kontrol edilmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmiştir.

4. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını göz önünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

5. Diğer yandan, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı amacı ile bireyin mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin sağlanabilmesi için öncelikle malike, uygulanan tedbirlere karşı savunma ve itirazlarını etkin biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması, söz konusu iddia ve savunmaların makul biçimde karşılanması gerekmektedir (Orhan Gürel, B. No: 2015/15358, 24/5/2018, § 57).

6. Mülkiyet hakkında yapılan müdahalenin usule ilişkin güvenceler yönünden orantılı olup olmadığı bakımından, yurt dışına çıkarılacak veya yurt dışından getirilecek altın rezervinin bilinebilmesi ve tespit edilebilmesi, Türk parasının kıymetinin korunması ve suçla mücadele edilebilmesi gibi amaçlarla düzenlenmiş olan ilgili mevzuat gereğince, başvurucunun bildirim ve izin yükümlülüğü bulunmakta olup başvurucu bu yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Başsavcılık tarafından başvurucu aleyhine verilen idari para cezası, eylemin teşebbüs aşamasında kalması nedeniyle değerinin yarısı tutarına indirilmiş, başvurucu hakkında başka bir yaptırım da uygulanmamış ayrıca ele geçen altınların başvurucuya iadesine karar verilmiştir. İdari yaptırım kararında başvurucunun yurt dışına çıkarken yetkili makamlara beyanda bulunmadığı açıkça belirtilmiş, itiraz merciince de bu gerekçe uygun bulunmuştur. Somut başvuruda, başvurucunun uyuşmazlığın esasını etkileyecek, ayrı ve açık bir cevap verilmesini gerektirecek herhangi bir iddiası da bulunmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, başvurucuya idari para cezası kararına karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınmış, başvurucu iki defa kararlara karşı ayrıntılı itirazlarını içeren dilekçeleri Hâkimliklere sunmuştur. Hâkim kararlarında açık bir keyfilik de bulunmadığı anlaşılmaktadır.

7. Nitekim Anayasa Mahkemesinin yurt dışına çıkarılacak ziynet eşyasının kamu makamlarına bildirilmemesi nedeniyle başvurucuya idari para cezası verilmesine dair benzer bir olaya ilişkin Mehdı Gholızadeh kararında da, başvurucunun idari para cezasına karşı iddia ve itirazlarını ileri sürebildiği, kendisini avukatla temsil ettirebildiği ve kanun yoluna başvurabildiği ifade edildikten sonra altın takıların miktar ve değeri gözetilerek bunların ticari amaçla satın alındığına dair yapılan Başsavcılık değerlendirmesinde ve başvurucunun itirazlarının karşılandığı derece mahkemeleri kararlarında bariz bir takdir hatası veya açık keyfîlik bulunmaması ve başvurucuya idari para cezası kararına karşı iddia

ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânının tanınmış olması tespitleriyle mülkiyet hakkında yapılan müdahalenin ölçülü olduğuna ve başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir (B. No: 2019/19633, 18/1/2022, §§ 37-40).

8. Tüm bu hususlar birlikte gözetildiğinde, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği ve müdahalenin amacı ile başvurucuya yüklenen külfetin orantılı olduğu, mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı, Hâkimliklerin gerekçelerinin de somut olayın şartları çerçevesinde yeterli olduğu dolayısıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin usule ilişkin güvenceler yönünden de orantılı ve ölçülü olduğu, sonuç olarak somut başvuruda mülkiyet hakkının ihlal edilmediği düşünülmekle mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönündeki çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE Üye Yılmaz AKÇİL

GEMAK GEMİ İNŞAAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş. (2)

B. No: 2020/11509 | Karar tarihi: 29.02.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11509

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

GEMAK GEMİ İNŞAAT SANAYİ VE TİCARET A.Ş. BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/11509)

Karar Tarihi: 29/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 17/7/2024-32604

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : GEMAK Gemi İnşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi

Vekili : Av. Mahmut Celal KARAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, emlak vergisi tahakkukuna ve dayanağı olan takdir komisyonu kararına karşı açılan davanın süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucu 2020/11509 sayılı başvuruyu 23/3/2020 tarihinde, 2016/16054 sayılı başvuruyu 8/9/2016 tarihinde, 2016/5918 sayılı başvuruyu 24/3/2016 tarihinde, 2016/70571 sayılı başvuruyu 16/12/2016 tarihinde yapmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurular arasında konu yönünden bağlantı nedeniyle 2016/16054 ve 2016/70571 sayılı bireysel başvuru dosyalarının 2016/5918 sayılı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2016/5918 sayılı başvuru dosyası üzerinden yapılmasına ve 2016/16054 ile 2016/70571 sayılı başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Başvurular arasındaki konu yönünden bağlantı nedeniyle Bölüm incelemesi aşamasında 2016/5918 sayılı bireysel başvuru dosyasının 2020/11509 sayılı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/11509 sayılı başvuru dosyası üzerinden yapılmasına ve 2016/5918 sayılı başvuru dosyasının kapatılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

8. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuruya Konu 2010 Yılı Vergilendirme Dönemiyle İlgili Yargısal Süreç

10. 29/7/1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun 12. maddesine göre Türkiye sınırları içinde bulunan arsalar ve araziler, arazi vergisine tabidir. Söz konusu Kanun'un 3. ve 13. maddeleri uyarınca bina ve arazi vergisi; bina ve arazinin maliki, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi de yoksa bina veya araziye malik gibi tasarruf edenler tarafından ödenir.

11. Anılan Kanun'un 21. maddesine göre arazi vergisi, ilgili belediye tarafından dört yılda bir defa olmak üzere takdir işlemlerinin yapıldığı yılı takip eden bütçe yılının ocak ve şubat aylarında vergi değeri esas alınarak yıllık olarak tarh olunur. Bu suretle tarh olunan vergiler, tarh edilen tarihte tahakkuk ettirilmiş sayılır. Yapılan tarh ve tahakkuku takip eden yıllarda vergi değeri üzerinden hesaplanan arazi vergisi, her bütçe yılının başından itibaren o yıl için tahakkuk ettirilmiş sayılır.

12. 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesi uyarınca arsa ve arazilerin vergi değeri 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun asgari ölçüde birim değer tespitine ilişkin hükümlerine göre takdir komisyonlarınca belirlenmektedir. Vergi değeri dört yılda bir yeniden takdir edilmekte ve takip eden üç yıl için ise bir önceki yıl vergi değerinin 213 sayılı Kanun hükümleri uyarınca aynı yıl için tespit edilen yeniden değerleme oranının yarısı

nispetinde artırılması suretiyle bulunmaktadır.

13. Başvurucu; Yalova ili Altınova ilçesi Tavşanlı beldesi Dipgölcük mevkiinde bulunan taşınmazları için 2009 yılı emlak vergisinin 18.519,72 TL olmasına rağmen 2010 yılı emlak vergisinin 148.593,10 TL olarak belirlenmesi üzerine 2010 yılına ait emlak vergisi tarh ve tahakkuk işlemi ile bu işleme dayanak olan Takdir Komisyonu kararının iptali ve 213 sayılı Kanun'un mükerrer 49. maddesinin (b) fıkrasının üçüncü paragrafının Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine itiraz yoluna başvurulması talebiyle Bursa 2. Vergi Mahkemesinde E.2010/1454 numaralı davayı açmıştır.

14. Bursa 2. Vergi Mahkemesi Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi görerek belirtilen hükmün Anayasa'nın 36. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptali talebiyle, itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

15. Bursa 2. Vergi Mahkemesi Anayasa Mahkemesi tarafından başvuru hakkında beş ay içinde karar verilmediği gerekçesiyle Anayasa'nın 152. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca davayı 7/12/2011 tarihli ve E.2010/1454, K.2011/2168 sayılı kararıyla yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırmıştır. Anılan kararla Mahkeme, Takdir Komisyonu kararlarına karşı sadece 213 sayılı Kanun'un mükerrer 49. maddesinde sayılan kişi ve kurumlarca dava açılabileceğinden davanın Komisyon kararının iptali istemine ilişkin kısmını ehliyet yönünden, Komisyon kararına bağlı olan tarh ve tahakkuk işlemine ilişkin kısmını ise hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle esastan reddetmiştir.

16. Başvurucu, kararı temyiz etmiştir. Temyiz incelemesi devam ederken Anayasa Mahkemesi 31/5/2012 tarihli ve E.2011/38, K.2012/89 sayılı kararıyla 213 sayılı Kanun'un mükerrer 49. maddesinin (b) fıkrasının üçüncü paragrafının birinci cümlesini Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir. Anılan iptal kararı üzerine başvurucu, temyiz incelemesini sürdüren Danıştay Dokuzuncu Dairesine (Daire) 20/6/2012 tarihinde dilekçe vermiş ve Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda kararın bozulmasını talep etmiştir.

17. Daire 5/7/2012 tarihli kararıyla temyiz istemini ayrı bir gerekçe belirtmeksizin reddederek kararı onamıştır. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin iptal kararını ileri sürerek kararın düzeltilmesini istemiş; diğer yandan karar düzeltme istemi karara bağlanmadan önce anılan iptal kararı 13/10/2012 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bununla birlikte karar düzeltme talebi Dairenin 25/3/2013 tarihli kararıyla ayrı bir gerekçe gösterilmeksizin reddedilmiştir.

18. Nihai karar başvurucuya 20/9/2013 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 14/10/2013 tarihinde 2013/7698 sayılı bireysel başvuruda bulunmuştur. Söz konusu başvuruda Anayasa Mahkemesi 18/2/2016 tarihli kararıyla başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiş; kararda yukarıda belirtilen iptal hükmü sonrasında başvurucunun davasının dava ehliyeti yönünden incelenmesine engel bir durum kalmadığı, bu husus karar kesinleşmeden önce temyiz ve karar düzeltme aşamalarında ortaya çıktığından temyiz merciince dikkate alınarak iptal kararı çerçevesinde inceleme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre temyiz merciince söz konusu durumun dikkate alınmaması nedeniyle emlak vergisine ilişkin davasını incelettirme imkânından mahrum kalan başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Kararda giderim olarak yeniden yargılamaya hükmetmiştir.

19. Anılan ihlal kararı üzerine Vergi Mahkemesi yeniden yargılama yapmıştır. Bursa 2. Vergi

Mahkemesinin E.2016/760 sayılı dosyasında yapılan yeniden yargılama sonrası verilen 18/5/2016 tarihli hüküm ile bu sefer davanın asgari arsa m² birim değerinin tespitine dair Takdir Komisyonu kararına ilişkin kısmının süre aşımı nedeniyle, Takdir Komisyonunca belirlenen m² birim değerleri uyarınca yapılan dava konusu tahakkuk işlemine ilişkin kısmının ise esastan reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bütün bu hususların gözönüne alınması halinde Vergi Usul Kanununun mükerrer 49. maddesi ile arsa ve arazi metrekare birim değerleri yönünden davanın açılması ve devamı özel olarak düzenlendiğinden, maddede kesinleşen değerlerin ilanından bahsedilerek Kanun Koyucu tarafından verginin tahakkuk ettirildiği yılın başından önce vergi değerinin kesinleşmesi sağlanmak istenildiğinden ve belediyelerce kesinleşen bu değerler esas alınarak tarh ve tahakkuk yapıldığından, mükelleflerin takdir komisyonlarınca dört yılda bir belirlenen arsa ve arazi asgari metrekare birim değerlerinin kesinleşmesinden önce idareye yapılan başvuru sonucu verilen cevaptan ya da herhangi bir şekilde öğrenildiği tarihten itibaren 2577 sayılı Kanunun 7. maddesinde yer alan ve 30 gün olan genel dava açma süresi içerisinde söz konusu işlemin iptali istemiyle dava açmaları gerekmekte olup, sözü edilen değerlerin kesinleşmesinden sonra dava açma imkanı bulunmamaktadır.

Emlak vergisi mükellefleri, takdir komisyonlarınca dört yılda bir belirlenen değerlere karşı kesinleştikten sonra veya kesinleşme ile birlikte tarh ve tahakkuktan önceki dönemlerde ya da verginin tarh ve tahakkukundan sonra açtıkları davalarda ilgili takdir komisyonu kararlarının iptalini isteyemeyeceklerdir.

Olayda ise, vergi değerinin kesinleşmesinden sonra asgari arsa metrekare birim değerinin tespitine ilişkin takdir komisyonu kararının iptali ile 2010 yılı için tahakkuk ettirilen emlak vergisinin kaldırılması ve ödenen tutarın iadesi istemi ile dava açıldığı görülmüş olup, davanın asgari arsa m² birim değerinin tespitine dair takdir komisyonu kararına ilişkin kısmının, süre aşımı nedeniyle reddi gerekmektedir."

20. Başvurucunun temyiz talebi Dairenin 3/4/2019 tarihli kararıyla reddedilmiş ve hüküm onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi de Dairenin 30/1/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

21. Başvurucu, nihai kararı 26/2/2020 tarihinde tebellüğ etmesinin ardından 23/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuş; başvuru Anayasa Mahkemesinin 2020/11509 sayılı başvuru numarasında kayda alınmıştır.

B. Başvuruya Konu 2011, 2012 ve 2013 Yılları Vergilendirme Dönemiyle İlgili Yargısal Süreç

22. 2010 yılı emlak vergisine ilişkin süreci yukarıda özetlenen aynı taşınmazlar için 2011, 2012, 2013 yılları için sırasıyla 154.313,94 TL, 170.143,60 TL ve 183.415,20 TL emlak vergisi tahakkuk ettirilmiştir. Başvurucu söz konusu tahakkukların ve dayanağı asgari ölçüde birim değer tespitine ilişkin Takdir Komisyonu kararının iptali istemiyle de Bursa Vergi Mahkemelerinde (Vergi Mahkemesi) davalar açmıştır. Eldeki başvuru anılan dört yıl için tahakkuk ettirilen emlak vergisi ve dayanağı Takdir Komisyonu kararına ilişkin olup 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ilişkin uyuşmazlıkların başvuru öncesi süreçleri aşağıdaki gibidir.

23. 2011 yılı için açılan davada Vergi Mahkemesi 24/5/2012 tarihli kararında, 213 sayılı Kanun'un mükerrer 49. maddesinde söz konusu Takdir Komisyonu kararlarına karşı dava açabilecekler tahdidî olarak belirtildiğinden bunlar arasında bulunmayan emlak vergisi mükellefi davacının Takdir Komisyonu kararının iptalini istemesinde bu yönüyle ehliyeti

bulunmadığı, davanın emlak vergisi tahakkuk ettirilmesine ilişkin kısmı yönünden ise Takdir Komisyonunca belirlenen m² birim değerleri uyarınca yapılan dava konusu tahakkuk işleminde hukuka aykırılık olmadığı sonucuna varmıştır. Daire 21/4/2015 tarihinde kararı onamıştır.

24. Başvurucunun karar düzeltme istemi ise Dairenin 25/1/2016 tarihli kararıyla farklı gerekçeyle reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde; Anayasa Mahkemesinin Takdir Komisyonu kararına karşı mükelleflerce dava açma hakkına ilişkin olarak verdiği iptal kararının ilgili kanun maddesinin iptal edilmesinden önce kesinleşen Takdir Komisyonu kararına uygulanmasına hukuki olanak bulunmadığından davanın Takdir Komisyonu kararına ilişkin kısmının esas yönünden reddi gerektiği belirtilmiştir. Daireye göre Anayasa Mahkemesinin 31/5/2012 tarihinde verdiği iptal kararının 13/10/2012 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanması ile birlikte davacı dava açma hakkını ve ehliyetini kazanmıştır. Bununla birlikte olayda 2010-2013 genel beyan dönemi için yürürlükteki mevzuat uyarınca oluşturulan Tavşanlı Belediyesi Takdir Komisyonu Başkanlığı 18/6/2009 tarihli kararı söz konusu taşınmazlar için asgari ölçüde arsa metrekare birim değerleri belirlemiş ve karar kesinleşmiştir. Bu durumda ilgili kanun maddesinin iptal edilmesinden önce Takdir Komisyonu kararı kesinleştiğinden somut olayda iptal kararının uygulanmasına hukuken imkân bulunmamaktadır. Dolayısıyla davanın Takdir Komisyonu kararına ilişkin kısmının açıklanan gerekçeyle esas yönünden reddi gerekmekte ise de bu durum, Vergi Mahkemesi kararının bozulmasını gerektirecek nitelikte değildir.

25. Kararın bu şekilde kesinleşmesi üzerine başvurucu 2011 yılı vergilendirmesiyle ilgili sürecin sonunda 2016/5918 numaralı bireysel başvuruyu yapmıştır.

26. 2012 ve 2013 yılları için açılan davalarda ise Vergi Mahkemesi 5/11/2013 ve 26/6/2013 tarihli kararlarında, bilirkişi incelemesi yaptırılması sonucu düzenlenen raporda imar planı ve emlak rayiç değerleriyle ilgili araştırmalar ışığında konum, yol, su, elektrik ve imar durumu dikkate alınarak başvurucunun taşınmazı yönünden belirlenen arsa m² birim değerinin 400 TL yerine 250 TL olması gerektiği yönünde görüş bildirildiği, Takdir Komisyonu kararının fazlaya ilişkin asgari birim değerinde ve buna dayanılarak yapılan tahakkuk işleminin fazlaya ilişkin kısmında hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varmıştır. Kararların temyizi üzerine Daire 15/10/2015 ve 23/10/2015 tarihli kararlarla idarenin temyiz talebini kabul ederek mahkeme kararlarının kabule ilişkin kısmını bozmuş bozma kararlarında 2010-2013 genel beyan dönemi için yürürlükteki mevzuat uyarınca oluşturulan Tavşanlı Belediyesi Takdir Komisyonu Başkanlığının 18/6/2009 tarihli kararıyla başvurucunun sahibi olduğu taşınmazlar için asgari ölçüde arsa m² birim değerlerinin kesinleştiğini belirtmiştir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesinin Takdir Komisyonu kararına karşı mükelleflerce dava açma hakkına ilişkin olarak verdiği iptal kararının ilgili kanun maddesinin iptal edilmesinden önce kesinleşen Takdir Komisyonu kararına uygulanmasına hukuken imkân bulunmadığını ifade etmiştir. Kararlara karşı yapılan düzeltme talepleri, Dairenin 16/5/2016 ve 5/10/2016 tarihli kararlarıyla reddedilmiştir.

27. Bozma kararlarına uyan Vergi Mahkemesi davaların reddine karar vermiş; gerekçede Dairenin bozma gerekçesine uyduğunu belirterek 2010-2013 genel beyan dönemi için yürürlükteki mevzuat uyarınca oluşturulan Takdir Komisyonunun 18/6/2009 tarihli kararıyla belirlenen asgari ölçüde arsa m² birim değerlerine karşı açılan ilk davada Mahkemelerinin E.2010/1454 sayılı dosyasında 7/12/2011 tarihli ve K.2011/2168 sayılı karar ile "ehliyet ret" kararı verdiğini ve kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiğini ifade etmiştir. Buna göre Anayasa Mahkemesinin Takdir Komisyonu kararına karşı mükelleflerce dava açma

hakkına ilişkin olarak verdiği iptal kararının, iptalden önce kesinleşen Takdir Komisyonu kararına uygulanmasına olanak bulunmadığı sonucuna varıldığını belirtmiştir.

28. Bozmaya uyma kararlarına karşı olağan kanun yollarını tüketmesinin ardından başvurucu 2012, 2013 yıllarındaki vergilendirmeyle ilgili olarak 2016/16054 ve 2016/70571 numaralı bireysel başvuruları yapmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

29. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür.

2. Bu süreler;

a) İdari uyuşmazlıklarda; yazılı bildirimin yapıldığı,

...

Tarihi izleyen günden başlar."

30. 213 sayılı Kanun'un Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmeden önceki hâliyle "Emlak vergisine ait bedel ve değerlerin tespiti, ilanı ve kesinleşmesi" kenar başlıklı mükerrer 49. maddesinin (b) fıkrası şöyledir:

"b) Takdir komisyonlarının arsalara ve araziye ait asgari ölçüde birim değer tespitine ilişkin dört yılda bir yapacakları takdirler, tarh ve tahakkuk işleminin (Emlâk Vergisi Kanununun 33. maddesinin (8) numaralı fıkrasına göre yapılacak takdirler dahil) yapılacağı sürenin başlangıcından en az altı ay önce karara bağlanarak, arsalara ait olanlar takdirin ilgili bulunduğu il ve ilçe merkezlerindeki ticaret odalarına, ziraat odalarına ve ilgili mahalle ve köy muhtarlıkları ile belediyelere, araziye ait olanlar il merkezlerindeki ticaret ve ziraat odalarına ve belediyelere imza karşılığında verilir.

Büyükşehir belediyesi bulunan illerde takdir komisyonu kararları, vali veya vekalet vereceği memurun başkanlığında, defterdar veya vekalet vereceği memur, vali tarafından görevlendirilecek tapu sicil müdürü ile ticaret odası, serbest muhasebeci mali müşavirler odası ve esnaf ve sanatkârlar odaları birliğince görevlendirilecek birer üyeden oluşan merkez komisyonuna imza karşılığında verilir. Merkez komisyonu kendilerine tebliğ edilen kararları onbeş gün içinde inceler ve inceleme sonucu belirlenen değerleri ilgili takdir komisyonuna geri gönderir. Merkez komisyonunca farklı değer belirlenmesi halinde bu değerler ilgili takdir komisyonlarınca yeniden takdir yapılmak suretiyle dikkate alınır.

Takdir komisyonlarının bu kararlarına karşı kendilerine karar tebliğ edilen daire, kurum, teşekküller ve ilgili mahalle ve köy muhtarlıkları onbeş gün içinde ilgili vergi mahkemesi nezdinde dava açabilirler. Vergi mahkemelerince verilecek kararlar aleyhine onbeş gün içinde Danıştay'a başvurulabilir.

Kesinleşen asgari ölçüde arsa ve arazi birim değerleri, ilgili belediyelerde ve muhtarlıklarda uygun bir yere asılmak suretiyle tarh ve tahakkukun yapıldığı yılın başından Mayıs ayı sonuna kadar ilân edilir.

Bakanlar Kurulu bu fıkrada yer alan dört yıllık süreyi sekiz yıla kadar artırmaya veya iki yıla

kadar indirmeye yetkilidir.”

31. Anayasa Mahkemesinin 213 sayılı Kanun’un mükerrer 49. maddenin (b) fıkrasının üçüncü paragrafının ilk cümlesini iptal ettiği 31/5/2012 tarihli ve E.2011/38, K.2012/89 sayılı kararının gerekçesi şöyledir:

“Başvuru kararında, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 49. maddesinin (b) fıkrasının üçüncü paragrafı gereğince emlak vergisi tahakkuk ettirilmesine dair işlemin, dayanağı asgari ölçü birim tespitine ilişkin takdir komisyonu kararına karşı emlak vergisi mükelleflerine dava açma hakkı tanımayan itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2., 36. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun iptali istenilen 49. maddesinde emlak vergisine ait bedel ve değerlerin tespiti, ilanı, kesinleşmesi ve takdir komisyonları kararlarına karşı kimlerin yargı yoluna başvurabilecekleri düzenlenmiştir. Buna göre maddede takdir komisyonlarının kararlarına karşı kendilerine karar tebliğ edilen daire, kurum, teşekküller ve ilgili mahalle ve köy muhtarlıklarının onbeş gün içinde ilgili vergi mahkemesi nezdinde dava açma haklarının bulunmasına rağmen emlak vergisini ödeyecek olan mükelleflerin dava açma hakkının bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa'nın hak arama hürriyetini düzenleyen 36. maddesinin birinci fıkrasında 'Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.' denilerek yargı mercilerine davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu, yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması hak arama özgürlüğünün bir gereğidir.

Kanun koyucu itiraz konusu kural ile, takdir komisyonlarınca belirlenen değerlere karşı vergi mükellefi olan ve olaydan doğrudan etkilenebilecek kişilere dava açma hakkı verilmemekte sadece yasada değinilen kurum ve kuruluşları harekete geçirerek, asgari ölçüde arsa ve arazi birim değer tespitlerine karşı dava açılabilmesi imkanı tanınmaktadır. Emlak vergisi mükelleflerinin ödeyeceği verginin hesaplanmasında esas alınan takdir komisyonu kararları idari bir tasarruf olduğu için buna karşı mükelleflere yargı yolunun kapatılması, Anayasayla güvence altına alınmış olan hak arama hürriyeti ve hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.”

32. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun 15/2/2023 tarihli ve E.2022/14, K.2023/2 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Arsa ve arazilere ait asgari ölçüde birim değerlerinin nasıl belirleneceğine dair usul, Emlak

Vergisi Kanunu'ndaki hükümlerden ayrı olarak Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 49. maddesinde ayrıca düzenlenmiştir. Buna göre, takdir komisyonlarının arsalara ve araziye ait asgari ölçüde birim değer tespitine ilişkin dört yılda bir yapacakları takdirler, tarh ve tahakkuk işleminin yapılacağı sürenin başlangıcından en az altı ay önce karara bağlanacaktır. Ayrıca takdir edilen birim değerlerden, arsalara ait olanlar takdirin ilgili bulunduğu il ve ilçe merkezlerindeki ticaret odalarına, ziraat odalarına ve ilgili mahalle ve köy muhtarlıkları ile belediyelere, araziye ait olanlar il merkezlerindeki ticaret ve ziraat odalarına ve belediyelere imza karşılığında verilecektir.

Takdir komisyonu kararlarına karşı kimlerin hangi sürelerde yargı yoluna gidecekleri hususunda, Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 49. maddesinin (b) işaretli fıkrasının üçüncü fıkrasının birinci cümlesinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi ve bu hususa ilişkin yeni bir düzenleme yapılmamış olması nedeniyle bir açıklık bulunmamakta ise de Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesi dikkate alındığında anılan kararlara karşı mükelleflerin dava açabileceklerinin kabulü gerekmektedir.

Kanun koyucu tarafından, dört yılda bir olmak üzere, takip eden yılda Ocak ve Şubat aylarında tarh ve tahakkuk edecek bina vergisi ve arazi vergisi yönünden arsa ve arazi birim değerlerinin belirlenerek ticaret odalarına, ziraat odalarına ve ilgili mahalle ve köy muhtarlıkları ile belediyelere imza karşılığında bildirilmesi sürecinin, emlak vergisinin tarh ve tahakkuk edeceği tarihten altı ay önce başlaması ve ivedi bir şekilde özel bir yargılama usulü benimseyerek dava sürecinin yeni yıldan önce bitirilmiş olmasının amaçlandığı açıktır.

Kanun koyucunun amacı bu şekilde olmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin takdir komisyonlarınca belirlenen değerlere karşı bu değer belirlenmesinden menfaati etkilenen mükelleflere yargı yolunun kapatılmasının Anayasa'nın hak arama hürriyeti ve hukuk devletine ilişkin 2 ve 36. maddelerine aykırı görerek 213 sayılı Kanun'un mükerrer 49. maddesinin (b) bendinde yer alan kuralı iptal etmesi ve mükelleflere anılan kararların tebliğine ilişkin bir düzenleme yapılmamış olması karşısında mükelleflerin açacakları davalarda dava açma süresinin hak arama hürriyetine uygun bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir.

Bu durumda Kanun'da takdir komisyonu kararlarının mükelleflere tebliğ edilmesi yönünde bir usul benimsenmemiş olması durumu gözetilerek mükelleflerce emlak vergisine esas asgari ölçüde arsa ve arazi birim değerinin tespitine yönelik takdir komisyonu kararlarının öğrenme tarihinden itibaren (30) günlük genel dava açma süresi içerisinde ve en geç anılan kararın alındığı yılın son gününe kadar dava açabileceklerinin kabul edilmesi gerekmekte olup bu tarihten sonra dava açma imkanı bulunmamaktadır."

B. Uluslararası Hukuk

33. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. …"

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Anayasa Mahkemesinin 29/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip

gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu; sahibi olduğu taşınmaz için tahakkuk ettirilen emlak vergisi ve bu verginin matrahının tespitine esas Takdir Komisyonu kararına karşı dava açmasını engelleyen kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı iddiasında bulunduğunu ve Vergi Mahkemesinin itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurduğunu, Anayasa Mahkemesinin de hak arama hürriyeti ve hukuk devleti ilkesine aykırı bularak hükmü iptal ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin iptal hükmüne uyulması anayasal bir zorunluluk olduğu hâlde temyiz ve karar düzeltme kanun yolları aşamalarında gerekçe belirtilmeksizin iptal kararının gözetilmediğini, konuyla ilgili bireysel başvuruda bulunması üzerine ihlal kararı verilerek yeniden yargılama yapılmasına karar verildiğini ancak bu davada da Vergi Mahkemesinin dava açma süresine ilişkin özel kanun hükmü bulunmayan bir konuda dava açma süresi yönünden öngörülemez bir yorumla hatalı sonuca ulaştığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

36. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

37. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, Takdir Komisyonu işlemine karşı açtığı davanın süre yönünden reddedilmesinden yakındığı için bu ihlal iddiasının adil yargılama hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkından incelenmesi gerekir. Bu sebeple tahakkuk işlemine yönelik açılan dava bakımından eldeki bireysel başvuru kapsamında bu aşamada ayrıca bir inceleme yapılması gerekli görülmemiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

38. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

39. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

40. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın

etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

41. Somut olayda tahakkuk ettirilen emlak vergisinin kaldırılması ve dayanağı arsa m² birim değerinin tespitine ilişkin Takdir Komisyonu kararının iptali talebiyle açılan davanın süre aşımından reddedilerek uyuşmazlığın esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu görülmüştür.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

42. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

43. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

44. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

45. Başvuruya konu davanın süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin mahkeme kararının 2577 sayılı Kanun'un 7. maddesine dayandığı görülmüştür. Dolayısıyla somut olayda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

46. Dava açmanın bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından müteaddit defa incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde, idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğuna işaret etmiştir (daha ayrıntılı değerlendirme için bkz. Ayşe Yıldırım, B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54, 55; Fatma Altuner, B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48, 49; Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayii ve Ticaret Limitet Şirketi, B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

47. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

48. Orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna

göre mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (Mustafa Berberoğlu, B. No: 2015/3324, 26/2/2020,§ 49).

49. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, § 52).

50. Dava açma süresinin işlemeye başladığı an, mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen idari yargı mercilerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili idari yargı merciilerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46).

51. Öte yandan mahkemeler, dava açma süresini öngören kanun hükümlerini yorumlarken sınırlamanın istisna olduğu ilkesini gözeterek aşırı şekilcilikten kaçınmalı ve yorum kurallarının imkân verdiği ölçüde davayı ayakta tutma yolunda bir yaklaşım benimsemelidir. Bununla birlikte mahkemelerin sürenin varlık sebebini anlamsız kılma pahasına yorum kurallarının sınırlarını zorlayarak kanunda öngörülen dava açma süresini bertaraf etmesi hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin zedelenmesine neden olabilir. Bu nedenle süreye ilişkin kanun hükümlerinin yorumunda hukuki güvenlik ve istikrar ilkesi ile mahkemeye erişim hakkı arasındaki hassas denge gözetilmelidir (Yaşar Çoban, § 67).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

52. Başvurucu, 2010 yılı emlak vergisinin kaldırılması ve dayanağı arsa m² birim değerinin tespitine ilişkin Takdir Komisyonu kararına karşı açtığı davada Vergi Mahkemesinin dava açma süresine ilişkin özel kanun hükmü bulunmayan bir konuda öngörülemez bir yorum yaptığını ve davayı süre aşımı gerekçesiyle reddettiğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

53. Dava hakkının bağlandığı usul kurallarına uyulmaması nedeniyle uyuşmazlıkların esası hakkında karar verilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin idari istikrarın sağlanması amacının gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl üzerinde durulması gereken husus ise müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

54. Mahkeme, 2577 sayılı Kanun'un 7. maddesinde yer alan ve otuz gün olan genel dava açma süresi içinde Takdir Komisyonu kararına dava açılabileceğini vurgulayarak vergi değerinin kesinleşmesinden sonra asgari arsa m2 birim değerinin tespitine ilişkin Takdir Komisyonu kararına karşı açılan davanın süresinde olmadığı gerekçesine yer vererek davayı reddetmiştir.

55. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, mevzuatın yorumlanması ve

uygulanması idari yargı mercilerinin görevi olmakla birlikte bu yorum ve uygulamaların etkilerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında bulunan hak ve yükümlülüklerle bağdaşıp bağdaşmadığının Anayasa Mahkemesince incelenebileceği tabiidir (Kemal İnan, B. No: 2013/1524, 6/10/2015, § 49). Mahkemeye erişim hakkı yönünden yapılacak böyle bir inceleme, somut olayın koşulları çerçevesinde olacaktır. Somut başvuruda da Anayasa Mahkemesinin görevi, usul kurallarının uygulanması konusunda idari yargı mercilerinin takdir ve değerlendirmelerini denetlemek olmayıp usule ilişkin uygulamanın başvurucunun Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkına etkisini incelemektir.

56. Anayasa Mahkemesi mahkemeye erişim hakkı yönünden inceleme yaptığı kararlarında, dava açma sürelerini düzenleyen, son derece karışık ve dağınık olan bir mevzuatın aşırı şekilci (katı) yorumunun mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini, özellikle başvuru mercii ve süresi gösterilmeyen durumlarda mahkemelerin usul kurallarını yorumlarken mahkemeye erişim hakkının özünü zedeleyecek şekilde katı yorumdan kaçınmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

57. Başvurucu 2010 yılı emlak vergisi matrah tespitine yönelik Komisyon kararına karşı dava açmıştır. Karar tarihi itibarıyla başvurucunun kanun hükmüne göre Komisyon kararına karşı dava açabilecek kişilerden olmadığı gerekçesiyle Mahkeme, davayı ehliyet yönünden reddetmiştir. 2010 yılı için belirlenen emlak vergisi oranı dayanak alınarak 2011, 2012 ve 2013 yılları matrah oranları da belirlendiğinden başvurucu belirtilen yıllara ilişkin matrah oranlarına da dava açmıştır. Anayasa Mahkemesinin 31/5/2012 tarihli iptal hükmünden önce 2011 yılına ilişkin dava karara bağlandığından Mahkeme başvurucunun Takdir Komisyonu kararına karşı ehliyeti bulunmadığı yönünde karar vermiştir. 2012 ve 2013 yılları açısından ise işin esasına girerek karar vermiştir. Ancak Danıştay 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ilişkin matrah tespitinin dayanağının 2010 yılı matrah tespiti olduğunu, Anayasa Mahkemesinin iptal hükmünün söz konusu yıla ilişkin verilen kararı etkilemeyeceğini belirterek matrahın kesinleşmesi nedeniyle davaları reddetmiştir.

58. Uyuşmazlığa konu Takdir Komisyonu kararının alındığı ve verginin tahakkuk ettirildiği tarihte yürürlükte bulunan yasal düzenlemeye göre Takdir Komisyonu kararlarına karşı yalnız kendilerine karar tebliğ edilen daire, kurum, teşekküller, ve ilgili mahalle ve köy muhtarlıkları on beş gün içinde ilgili vergi mahkemesi nezdinde dava açabilmektedir. Buna karşılık Anayasa Mahkemesinin Takdir Komisyonu kararına karşı mükelleflerin dava açma hakkına ilişkin olarak 31/5/2012 tarihinde verdiği iptal kararı sonrasında, yapılacak tebligatlar ve dava açma sürelerine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

59. Yine 213 sayılı Kanun'un 49. maddesi hükmü ile arsa ve arazi m2 birim değerleri yönünden dava açılması özel olarak düzenlenerek, arsa ve arazi m2 birim değerlerinin verginin tahakkuk ettirileceği yılın başından önce yargı yolu da dâhil kesinleştirilmesi amaçlanmaktadır. Nitekim Danıştay da emlak vergisine esas asgari ölçüde arsa ve arazi birim değerinin tespitine yönelik Takdir Komisyonu kararlarının öğrenilme tarihinden itibaren otuz günlük genel dava açma süresi içinde ve en geç anılan kararın alındığı yılın son gününe kadar dava açabileceğini kabul etmiştir. Ancak yukarıda da değinildiği üzere, mükellef açısından arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin ilanına veya imza karşılığında tebliğine ilişkin kanuni bir düzenleme bulunmamaktadır.

60. Somut olayda başvurucunun kendisine tebligat yapılan kişilerden olmadığı açıktır. Mahkeme başvurucunun Takdir Komisyonu kararını gerçekte hangi tarihte öğrendiğine dair

bir değerlendirme de yapmamıştır. Mahkeme sonradan ortaya çıkan yasal gelişmelere göre geliştirilen içtihat çerçevesinde dava açma süresi bakımından nihai bir tarih belirlemiş ve her hâlükârda yıl sonundan önce davanın açılmış olması gerektiği kabulüyle başvurucunun davayı açtığı tarihte mevcut olmayan ve değerlendirmesi mümkün olmayan bir duruma göre yorum yapmıştır.

61. Bu itibarla Mahkemenin dava açma sürelerinin belirlemesine ilişkin olarak başvurucunun davayı açtığı tarihte mevcut olmayan ve değerlendirilmesi mümkün olmayan bir duruma göre yaptığı yorumunun somut olayın özel koşullarında öngörülebilir olmadığı, başvurucunun mahkemeye erişimini aşırı derecede güçleştirerek başvurucuya şahsi olarak ağır ve orantısız bir külfet yüklediği değerlendirilmiştir. Bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

62. Diğer yandan 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ilişkin davaların da 2010 yılı matrahının kesinleştiği gerekçesiyle reddedildiği görülmekle birlikte 2010 yılı vergilendirme dönemiyle ilgili davada mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğuna ilişkin olarak yukarıda yer verilen tespit ve değerlendirmeler üzerine bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması gerektiği gözetildiğinde2010 yılı matrahının kesinleştiğinden söz edilemeyeceği açıktır. Bu itibarla anılan yıllara ilişkin davaların 2010 yılı matrahının kesinleştiği gerekçesiyle reddedilmesinin de başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik ölçüsüz bir müdahale olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

63. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

64. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

65. Başvuruda tespit edilen adil yargılanma hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bursa 2. Vergi Mahkemesine

(E.2016/760, K.2016/863; E.2011/1102, K.2012/670; E.2015/269, K.2015/382) ve Bursa 1. Vergi Mahkemesine (E.2015/302, K.2016/476) GÖNDERİLMESİNE,

D. 1.165,40 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.965,40 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLAY GÜRAKSU

B. No: 2019/2764 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2764

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLAY GÜRAKSU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2764)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Gülay GÜRAKSU

Vekili : Av. Hakan GÜRAKSU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işçilik alacağının tahsili davasında istinaf mahkemesinin işçinin emeklilik durumunu tespit etmesine rağmen istifa etmiş gibi değerlendirerek davayı reddetmesinin bariz takdir hatası oluşturması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu; davalı işveren bankada şube müdürü olarak görev yaparken 28/9/2016 tarihinde emekli olduğunu, bankada yönetici grubundaki kişilere jestiyon çeki ödemesi yapıldığını ancak yönetici olmasına rağmen kendisine herhangi bir ödeme yapılmadığını belirterek 16/5/2016 tarihinde Ankara 26. İş Mahkemesinde (Mahkeme) alacak davası açmıştır. Mahkeme 15/6/2017 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yapılan inceleme, celp edilen kayıtlar, taraf açıklamaları, tanık beyanları, denetime elverişli hükme esas alınan 03.05.2017 tarihli bilirkişi raporundaki ayrıntılı tespit, değerlendirme ve

hesaplamalar neticesinde, davacının, davalı bankadan yaş dışındaki emeklilik koşullarını doldurması sebebi ile ayrılması sonucunda son dönem için bankaca aynı konumda çalışanlara ödendiği anlaşılan jestiyon ödemesine hak kazandığı, buna göre bilirkişi raporunda belirlenen miktar tutarında davanın kabulü gerektiği sonucuna varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

..."

3. Davalı taraf, istinaf talebinde bulunmuş; Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 16/11/2018 tarihinde davalının istinaf talebini kabul ederek mahkeme kararını kaldırmış ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Dosya kapsamı, mevcut delil durumu ve ileri sürülen istinaf sebepleri dikkate alındığında; Mahkemenin vakıa ve hukuki değerlendirmesinde usul ve esas yönünden yasaya aykırılık bulunduğu, davacının talep etmiş olduğu jestiyon alacağının davacının bireysel iş sözleşmesi, toplu iş sözleşmesi veya iş sözleşmesinin eki belgelerinde yer almadığı, davalının İcra Kurulunu bilanço sonrası yılda bir almış olduğu kararla yönetici düzeyindeki çalışanlara olumlu ya da olumsuz jestiyon ödemesi kararı aldığı, bu kararı alırken objektif kriterler getirerek istifa, ikale ve iş akdinin haklı feshi durumunda jestiyon ödemesi yapılmamasına ilişkin karar alındığı, işyeri uygulamanın da bu şekilde oluştuğu, dolayısıyla istifa eden çalışanlara jestiyon ödemesi yapılacağına ilişkin davacı lehine oluşmuş bir iş yeri uygulaması bulunmadığı, istifa edenlere jestiyon ödemesinin yapılmadığının davalı tarafından ispatlandığı, davacının 1475 Sayılı Kanun 14. maddesi gereğince emeklilik gerekçesi ile işten ayrıldığının dosya içerisindeki 21/09/2015 tarihli dilekçesi ile belirli olduğu, 06/10/2015 tarihli yazı ile davacının 28/09/2015 tarihinde istifa etmesi nedeniyle 1475 sayılı İş Kanununun 14. maddesi uyarınca hizmet süresi göz önünde tutularak brüt 83.424,38 TL kıdem tazminatı ödemesinin uygun görüldüğü, ayrılışının 14 kod ile bildirildiği, istifa sözkonusu olmakla alacağın mahiyeti gereği haklılığın sonuca etkili olmadığı anlaşıldığından davacı tarafından ispatlanamayan davanın reddi gerekirken kabulü usul ve yasaya aykırı olduğundan davalının istinaf başvurusunun HMK.'nun 353/1-b.2 maddesi gereğince kabulü ile kararın kaldırılarak davacının davasının reddine dair aşağıdaki gibi karar verilmiştir.

..."

4. Nihai karar başvurucuya 26/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 25/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

5. Başvurucu, işyerinden emekli olmak suretiyle ayrıldığını, istifa etmediğini, İstinaf Mahkemesinin emeklilik nedeniyle işyerinden ayrıldığı hususunu tespit etmesine rağmen iş akdinin istifa nedeniyle sona erdiğini değerlendirerek davayı reddetmesinin bariz hata olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

7. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde başvurucunun şikâyetlerinin özünün İstinaf Mahkemesinin kararında emekli olarak işyerinden ayrıldığı hususu belirtilmesine rağmen istifa nedeniyle ayrıldığı kabul edilerek davanın reddedilmesi nedeniyle bariz takdir hatası yapıldığına yönelik olduğundan başvuru, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

8. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

9. Somut olayda başvurucunun jestiyon alacağı ile ilgili olarak açtığı davada Mahkeme; başvurucunun yaş dışındaki emeklilik şartlarını sağlaması sebebiyle davalı bankadan ayrıldığı, bu nedenle jestiyon ödemesine hak kazandığı gerekçesiyle davayı kabul etmiştir. İstinaf Mahkemesi ise kararında başvurucunun talep ettiği jestiyon alacağının bireysel iş sözleşmesi, toplu iş sözleşmesi veya iş sözleşmesinin eki belgelerinde yer almadığı, davalı bankanın icra kurulunun bilanço sonrası yılda bir aldığı karar uyarınca yönetici düzeyindeki çalışanlara olumlu ya da olumsuz jestiyon ödemesi yaptığı, bu kararda objektif birtakım kriterler getirilerek istifa, ikale ve iş akdinin haklı feshi durumunda jestiyon ödemesi yapılmayacağının belirtildiği, işyeri uygulamasının da bu şekilde olduğu tespitlerinde bulunmuştur. Bu çerçevede yaptığı değerlendirmede İstinaf Mahkemesi; başvurucunun 21/9/2015 tarihli dilekçesinde emeklilik gerekçesiyle işten ayrıldığının açık olduğunu, 28/9/2015 tarihi itibarıyla istifa etmesi nedeniyle hizmet süresi gözönünde tutularak kıdem tazminatı ödenmesinin uygun görüldüğünü, ayrılışının emeklilik için yaş dışında diğer şartların tamamlanması koduyla bildirildiğini, dolayısıyla istifa söz konusu olduğundan alacağın mahiyeti gereği haklılığın sonuca etkili olmadığını belirterek kabule dair mahkeme kararını kaldırmış ve davayı reddetmiştir.

10. Başvuruya dayanak teşkil eden alacak davasına konu jestiyon ödemelerinin herhangi bir sözleşme ya da kanun hükmüne dayanılarak değil işyerinde performansın ve çalışma motivasyonunun artırılması amacıyla, davalı bankanın yönetim kurulunda alınan karar uyarınca yapıldığı, dolayısıyla söz konusu ödemenin yapılıp yapılmamasının, ödeme şartlarının neler olduğunun yönetim kurulunca kararlaştırıldığı anlaşılmıştır.

11. Somut olayda başvurucu, kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır. Davalı bankanın yönetim kurulunun kendi isteğiyle ayrılan, istifa eden, iş akdini fesheden işçilere jestiyon alacağı ödenmemesi yönünde karar aldığı, dolayısıyla işyerinden iradesi dışında zorunlu sebeplerle ayrılanları ise anılan ödemeden yararlandırdığı görülmüştür. Başvurucu kendisi gibi aynı durumda olan kişilere, diğer bir ifadeyle kendi isteğiyle emekli olanlara jestiyon ödemesi yapıldığını ortaya koyamamıştır. Bu bağlamda İstinaf Mahkemesinin başvurucunun jestiyon ödemesinden yararlanıp yararlanamayacağı noktasında kriter olarak işçinin kendi isteğiyle işten ayrılıp ayrılmadığını gözettiği görülmekte olup Mahkemenin bu hukuki değerlendirmesinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

12. Bu itibarla başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, başvurucunun iddialarını ve itirazlarını ileri sürme imkânından yoksun bırakılmadığı, mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan durum bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULHALUK YAVİ

B. No: 2019/17695 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17695

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHALUK YAVİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17695)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Abdulhaluk YAVİ

Vekili : Av. İbrahim CİNBAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. 1971 doğumlu olan başvurucu, 1/1/2003 tarihinde Akdeniz İlçe Belediyesinde (Belediye) çeşitli alt işverenler nezdinde (en son A. Grup İnşaat Nakliye Temizlik Gıda Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti./Şirket) temizlik biriminde şef olarak işçi statüsünde çalışmaya başlamıştır.

4. Belediye, Şirkete gönderdiği 17/3/2017 tarihli yazı ile başvurucu ve ilgili diğer personel hakkında Mersin İl Emniyet Müdürlüğünce (Emniyet) yapılan tahkikat sonucu PKK/KCK

veya Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) aidiyeti, irtibatı yahut iltisakı tespit edildiğinden 15/8/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname (672 sayılı KHK) kapsamında gerekenin yapılması hususunu belirtmiş; buna istinaden 1/4/2017 tarihinde başvurucunun iş akdi sona erdirilmiştir.

5. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle Şirket ve Belediye aleyhine 21/4/2017 tarihinde Mersin 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

6. Mahkeme 15/2/2018 tarihli kararıyla başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan yasal işlem başlatıldığını, Malatya Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) tarafından 12 yıl 6 ay ağır hapis cezası ile mahkûmiyetine karar verildiğini belirterek bu bilginin örgüt üyeliği boyutunda olmasa bile irtibat ve iltisaka ilişkin yeterli şüphe oluşturacak düzeyde olduğu kanaatine varmış; feshin geçerli nedenle yapıldığına hükmetmiştir.

7. Başvurucu, işe girdiği tarihten bu yana örgütle bağını gösteren bir hususun dosya kapsamında ortaya konulamadığını ileri sürerek istinaf talebinde bulunmuştur. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 20/9/2018 tarihli kararıyla istinaf talebinin kabulüne ve dosyanın Mahkemeye iadesine hükmetmiş; karar gerekçesinde, başvurucuya ait kesinleşmiş karar örneğinin getirtilmesi, iş akdinin feshi sebebinin değerlendirilmesi için gerekli denetime elverişli tüm deliller toplandıktan sonra şüpheyi haklı kılacak somut vakıaların mevcut olup olmadığı hususunda tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek hüküm kurulması gerektiğini belirtmiştir.

8. Dosyanın yeniden kendisine geldiği Mahkeme, istinaf kararı doğrultusunda Malatya 3. Ağır Ceza Mahkemesinden başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararının bir örneğini talep etmiştir. Bu kapsamda gönderilen yazıda başvurucu hakkında Malatya 1 No.lu DGM'nin 27/6/1994 tarihli mahkûmiyet hükmünün Yargıtay onamasından geçerek 26/6/1995 tarihinde kesinleştiği belirtilmiş, gerekçeli karar dosyaya gönderilmiştir.

9. Mahkeme 15/11/2018 tarihli kararıyla davanın reddine hükmetmiş; karar gerekçesinde mahkûmiyet kararına dair örneğin dosya arasına alındığını, davacıya ait bu bilginin davacının terör örgütü üyeliği boyutunda olmasa bile irtibat ve iltisakına ilişkin yeterli şüphe oluşturacak düzeyde somut olduğunu belirtmiştir.

10. Başvurucu, gerekçeli karara karşı istinaf talebinde bulunmuş ancak İstinaf Mahkemesi 11/4/2019 tarihli kararı ile talebin reddine kesin olarak hükmetmiştir.

11. Başvurucu, nihai kararı 1/5/2019 tarihinde öğrendikten sonra 21/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

13. Bölüm Başkanı başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu, işe iade davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma

hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu; işe iade talebiyle başlatılan yargılama neticesinde varılan sonucun hakkaniyete aykırı olduğunu, iş akdinin kanunlarda öngörülen usule riayet edilmeksizin, savunması dahi alınmadan feshedildiğini belirtmiştir. Şüphe feshi için aranan kriterlerden birinin de süre şartı olduğunu, işverenin şüphe doğuran olayı öğrendikten sonra makul bir süre içinde harekete geçmesi gerektiğini ifade eden başvurucu; feshe gerekçe gösterilen olgunun 26 yıl öncesine ait bütün hüküm ve sonuçlarıyla ortadan kalkan bir ceza davasına dayandığını belirtmiştir. Öte yandan işe girdiği tarihten bu yana 14 yıl boyunca işveren ile arasındaki güven ilişkisini zedeleyecek bir davranışta bulunmadığını ifade eden başvurucu; hakkında güncel bir soruşturma yahut yargılamanın bulunmadığını, yerine getirdiği görev itibarıyla da devletin güvenliğini tehlikeye düşürecek bir pozisyonda çalışmadığını, buna mukabil Belediyeye kayyım atandıktan sonra haksız şekilde işten çıkarıldığını, derece mahkemelerince yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının, masumiyet karinesinin ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada ve yargılamaların tarafı olan işveren tarafından sunulan görüş ile ilgili belgelere yer verilmiş; yapılan değerlendirmede bu hususların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden özel hayata saygı hakkı başvuru yönünden uygulanabilir bulunmuş ve dosya bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan

tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Bu itibarla olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda da Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınmıştır (benzer yöndeki değerlendirme için Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

22. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

23. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkindir.

24. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

25. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

26. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (ilgili Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

27. Öte yandan KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL şartlarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL şartlarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler

ortaya konulmaması hâlinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamındasöz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

28. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması, kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

29. Somut olaydaki feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapılar ile başvurucunun irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkisinin ortadan kalkmasıdır. Mahkemenin gerekçesinin ise başvurucu hakkında 1995 yılında kesinleşen PKK terör örgütü üyeliği suçundan verilen mahkûmiyet kararına dayandığı anlaşılmaktadır.

30. Başvurucunun, hakkındaki söz konusu mahkûmiyet kararının kesinleşmesinden sonra 2003 yılında Belediye bünyesindeki işine girdiği, dolayısıyla ilk iş ilişkisinin kurulduğu tarih itibarıyla başvurucunun şahsına yönelik bu olgunun zaten mevcut ve işveren tarafından da bilinebilir olduğu, bu şekilde kurulan iş ilişkisinin on dört yıl süreyle devam ettirildiği görülmektedir. İlk iş ilişkisinin kurulduğu tarihten sonra başvurucunun şahsında bu açıdan değişen bir durumun bulunmadığı gözetildiğinde başvuruya konu mahkeme kararlarında yer alan hususlar bağlamında terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin varlığına dair ikna edici bir gerekçenin ortaya konulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu itibarla öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüyü koruduğu söylenemeyecektir.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

32. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur.

33. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

34. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Mersin 2. İş Mahkemesine (E.2018/514, K.2018/159) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adana Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (E.2019/280, K.2019/590) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KADİR BAYTEKİN

B. No: 2019/37745 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/37745

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KADİR BAYTEKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/37745)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Kadir BAYTEKİN

Vekili : Av. Mustafa BOZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, karar sonucunu etkileyecek esaslı iddialara kanun yolu incelemesi aşamasında ayrı ve açık yanıt verilmemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1995 doğumlu olan başvurucu, bireysel başvuru konusu olayın meydana geldiği tarihte Diyarbakır'da ikamet etmektedir.

3. Diyarbakır'ın Yenişehir ilçesindeki bir otelin yanında park hâlinde bırakılan müşteki Y.A.ya ait otomobilin 22/1/2015 tarihinde sol arka camı kırılmış ve arka koltukta bulunan siyah renkli çanta ile birlikte çantanın içindeki bilgisayar çalınmıştır.

4. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) olayla ilgili olarak başlattığı soruşturma kapsamında kolluk görevlilerinin olay yerinde yaptığı inceleme sonucunda müştekiye ait aracın sol arka kapısının iç tarafındaki kapı açma kolu üzerinde başvurucunun parmak izini tespit etmiştir.

5. Müşteki Y.A. kollukta verdiği beyanında başvurucuyu tanımadığını, ismini kolluk görevlilerinden öğrendiği başvurucudan şikâyetçi olmadığını ifade etmiştir.

6. Başvurucu 6/8/2015 tarihli kolluk ifadesinde olayla ilgili bir bilgisi olmadığını, bugüne kadar hakkında herhangi bir adli işlem yapılmadığını, bu durumun sabıka kaydına bakılması durumunda görülebileceğini ve suçlamayı kabul etmediğini beyan etmiştir.

7. Başsavcılığın 17/3/2016 tarihli iddianamesi ile başvurucu hakkında herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle hırsızlık suçundan kamu davası açılmıştır. İddianamede müştekiye ait aracın sol arka kapısının iç tarafındaki kapı açma kolu üzerinde başvurucunun parmak izinin tespit edildiğine ilişkin kolluk raporuna delil olarak yer verilmiştir. Parmak izi delili dışında herhangi bir delile yer verilmeyen iddianamede müştekinin ve başvurucunun araç içinde tespit edilen parmak izinin nedenini açıklayamadıkları gerekçesiyle atılı suçun başvurucu tarafından işlendiği iddia edilmiştir.

8. Diyarbakır 7. Asliye Ceza Mahkemesinde görülen yargılamada 25/3/2016 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda müştekinin beyanının alınması için duruşma gününün kendisine bildirilmesine ve duruşmanın ilk celsesinin 3/5/2016 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir.

9. Duruşmanın 3/5/2016 tarihli ilk celsesinde başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu savunmasında özetle suçlamayı kabul etmediğini, bazı özel restaurantlarda vale olarak hizmet verdiğini, müştekinin aracına da vale olarak çalıştığı dönemde binmiş olabileceğini, aracın içindeki parmak izinin de bu şekilde oluşabileceğini ileri sürmüştür.

10. Mahkeme, müştekinin duruşmaya zorla getirilmesine ve duruşmanın bir sonraki celsesinin 21/6/2016 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

11. Başvurucunun hazır bulunmadığı duruşmanın 21/6/2016 tarihli son celsesinde müştekinin beyanı alınmıştır. Müşteki beyanında özetle aracını valeye teslim etmediğini, başvurucuyu tanımadığını ve başvurucudan şikâyetçi olmadığını belirtmiştir.

12. Duruşmanın tamamlanmasının ardından Mahkeme, başvurucunun kilitlenmek suretiyle muhafaza altına alınmış eşya hakkında hırsızlık suçundan 4 yıl 2 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararda, başvurucunun tanımadığı müştekiye ait aracın sol arka kapısının iç tarafındaki kapı açma kolu üzerinde parmak izinin bulunmasının nedenini izah edemediği gerekçesiyle atılı suçu işlediği kanaatine varıldığı ifade edilmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın, müştekinin park halinde bulunan kapıları kilitli aracının sol arka camını kırarak, arka koltuk üzerinde bulunan laptop çantasını ve bilgisayarını çaldığı, sanığın müştekinin zararını gidermediği anlaşılmıştır.

Her ne kadar sanık suçlamayı reddetmiş, vale olarak çalışırken sanığın arabasına binmiş olabileceğini ve bu nedenle parmak izinin çıkmış olabileceğini savunmuşsa da; müştekinin aracını valeye emanet etmediğini belirtmesi ve sanığın, tanımadığı müştekiye ait aracın sol arka kapı iç açma kolu üzerinde parmak izinin bulunma nedenini izah edemediği anlaşıldığından savunmaya itibar edilmemiştir."

13. Başvurucu 1/9/2016 tarihli temyiz dilekçesiyle diğerlerinin yanı sıra müştekiyle kovuşturma süreci boyunca yüz yüze gelmedikleri için suça konu araçta parmak izinin bulunmasının nedenini tahminen açıklamaya çalıştığını, öğretmenleri olan M.A. ve H.A.yla birlikte suç tarihinden önce halı sahada top oynamaya gitmek için müştekinin aracına

bindiklerini, bu kişilerin kendisine söylemesi sonucu olayı hatırladığını, dolayısıyla söz konusu kişilerin tanık olarak dinlenmesi durumunda maddi gerçeğin ortaya çıkacağını ileri sürmüş; temyiz talebinde bulunmuştur.

14. Diğer taraftan müşteki de temyiz mahkemesine 6/9/2019 havale tarihli bir dilekçe göndermiştir. Müşteki bu dilekçede başvurucuyla duruşma sırasında yüz yüze gelmedikleri ve başvurucunun ismini de hatırlamadığı için kovuşturma aşamasında başvurucuyu tanıyamadığını, daha sonra halı sahada top oynamak için birlikte oldukları M.A. ve H.Anın halı sahada futbol oynamaya gitmek için aracına binen kişilerden birinin de başvurucu olduğunu söylemesi üzerine durumu anladığını, parmak izinin de bu şekilde meydana geldiğini belirterek başvurucudan şikâyetçi olmadığını ifade etmiştir.

15. Karar, Yargıtay 13. Ceza Dairesince 9/9/2019 tarihinde onanmıştır. Onama kararında başvurucunun temyiz dilekçesinde belirttiği tanık dinletme talebi ile müştekinin yukarıda yer verilen 6/9/2019 tarihli dilekçesi hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Onama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya ve duruşma tutanakları içeriğine, toplanıp karar yerinde incelenerek tartışılan hukuken geçerli ve elverişli kanıtlara, gerekçeye, nitelendirmeye ve hâkimin takdirine göre sanık müdafiinin temyiz itirazları yerinde görülmemiş olduğundan reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün tebliğnameye uygun olarak ONANMASINA, 09/09/2019 tarihinde oybirliği ile karar verildi."

16. Başvurucu 9/10/2019 tarihinde nihai kararı öğrendikten sonra 8/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu; sonradan ortaya çıkan tanık deliline ilişkin olarak tanıkların dinlenmesi yönündeki talebinin temyiz mahkemesince dikkate alınmadığını, aklanma isteğinin gerekçesiz bir şekilde reddedildiğini, sadece parmak izine dayanılarak ceza verilemeyeceğini, eksik inceleme yapıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi özellikle açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah

Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

21. Somut olayda başvurucu, müştekiye ait aracın sol arka camını kırmak suretiyle araç içindeki bilgisayar çantasını ve çantadaki bilgisayarı çaldığı gerekçesiyle kilitlenmek suretiyle muhafaza altına alınmış eşya hakkında hırsızlık suçundan mahkûm edilmiştir. Gerekçeli kararda; müştekiye ait aracın sol arka kapısının iç tarafında bulunan kapı açma kolu üzerinde parmak izi tespit edilen başvurucunun bu izin nasıl oluştuğu hususunda temellendirilmiş bir savunma yapamadığına dayanılarak anılan suçun başvurucu tarafından işlendiği ifade edilmiştir.

22. Mahkemece bu tespitte bulunulurken başvurucu; tanımadığı müştekinin aracına vale olarak görev yaptığı tarihlerde binmiş olabileceği ve parmak izinin de bu nedenle araçta olmasının mümkün olduğu yönünde savunma yapmıştır. Karar gerekçesinden başvurucunun kendisini suçtan kurtarabilecek iddialarını somut delillerle destekleyemediği anlaşılmıştır. Bununla birlikte başvurucu, isim olarak tanımadığı müşteki ile soruşturma ve kovuşturma aşamasında yüz yüze gelme imkânı bulamadığının altını çizerek tahmine dayalı bir savunma yapmak zorunda kaldığını temyiz dilekçesinde ileri sürmüştür. Ayrıca halı sahada top oynamak için müştekinin aracına bindiğini sonradan hatırladığını ifade etmiş ve bu hususu kanıtlamak üzere aynı gün araç içinde bulunduklarını iddia ettiği ve aynı zamanda öğretmenleri olan M.A. ve H.A.yı tanık göstererek bu tanıkların dinlenmesi talebinde bulunmuştur. Dahası temyiz incelemesi devam etmekte iken müşteki, Yargıtaya sunduğu 6/9/2019 havale tarihli dilekçede de başvurucunun bu iddiasının doğru olduğu yönünde açıklamada bulunmuştur (bkz. §§ 13, 14). Buna rağmen onama kararında başvurucunun tanık dinletme talebi ile müştekinin anılan dilekçesi hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmadığı görülmüştür.

23. Bu noktada belirtmek gerekir ki istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak istinaf/temyiz incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların istinaf/temyiz mercilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

24. Başvuru konusu olayda, başvurucunun kendisini suçtan kurtarabilecek nitelikte olan halı sahaya gitmek için müştekinin aracına bindiğine dair iddiasının ve bu iddiaya ilişkin tanık dinlenmesi talebini temyiz aşamasında dosyaya sunduğu tartışmasızdır. Başvurucunun iddiasının kararın sonucunu değiştirebilme ihtimali olan bir iddia olduğu, temyiz aşamasında sonradan dosyaya sunulan iddia ve delil hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığı görülmüştür (bkz. § 15).

25. Başvurucunun müştekiye ait aracın sol arka kapısının iç tarafındaki kapı kolu üzerinde parmak izinin bulunmasının müştekinin aracına halı saha maçına gitmek amacıyla binmesinden kaynaklanabileceğine dair iddiasını destekleyebilecek mahiyette deliller sunmasına rağmen onama kararından anlaşıldığı üzere bu husus temyiz incelemesinde ayrı ve açık olarak tartışılmamış ve başvurucunun iddialarına cevap verilmemiştir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

27. Başvurucu; eksik incelemeye dayanan mahkeme kararının bozulmaması nedeniyle masumiyet karinesinin, mahkemeye erişim ile kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Başvuruda gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden ihlal kararının içeriğine ve varılan sonuca göre başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 7. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2016/245, K.2016/519) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞEGÜL ADIGÜZEL ARSLAN

B. No: 2019/38596 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38596

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞEGÜL ADIGÜZEL ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38596)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Ayşegül ADIGÜZEL ARSLAN

Vekili : Av. Birgül DEĞİRMENCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle müdür yardımcılığı görevinden alınarak öğretmen olarak atanma işlemine karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, İzmir'deki bir anaokulunda müdür yardımcısı olarak görev yapmaktayken hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucu yine İzmir'de başka bir ilkokula öğretmen olarak atanmıştır.

3. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 3/10/2018 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, müdür yardımcılığı görevine devam etmesinde sakınca görülmesi nedeniyle bu görevden alındığını ancak söz konusu sakıncanın ne olduğunu bilmediğini belirtmiş; haksız ve hukuka aykırı şekilde dava konusu işlemin tesis edilmesinden yakınmıştır. Hakkında müdür yardımcılığı görevi nedeniyle herhangi bir disiplin cezası bulunmadığını,

hizmetlerinden ötürü iki kez başarı belgesi ile ödüllendirildiğini vurgulamıştır.

4. İzmir 3. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 27/5/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının güvenlik soruşturmasının davalı idareden istenilmesi üzerine gönderilen yazı ekinde yer alan bilgi ve belgelerin incelenmesinden; davacı Ayşegül Adıgüzel Arslan'ın silahlı terör örgütü bağlantılı, Van Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nce KİHBİ (GBT) sisteminde terör örgütü propaganda suçundan bilgi formu açıldığı ve geçmiş yıllarda örgüte müzahir şahıslar ile irtibatlı iltisaklı olabileceği yönünde istihbari mahiyette bilgilerin bulunduğu, yakınlarına ilişkin de benzer mahiyette istihbari mahiyette bilgilerin bulunduğu görülmüştür.

Bu durumda yukarıda yer verilen yasa hükümleri ile dava dosyasında yer alan bilgi ve belgelerin birlikte değerlendirilmesi sonucunda, müdür yardımcılığı görevinin öğretmenlerin asli görevleri niteliğinde olmadığı, ikinci görev olduğu da dikkate alındığında davalı idare tarafından takdir yetkisi kapsamında kamu yararı ve hizmet gerekleri doğrultusunda tesis edildiği sonucuna varılan dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir."

5. Başvurucu 25/6/2019 tarihinde karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, üniversite eğitimindeyken katıldığı bir protesto gösterisi nedeniyle hakkında başlatılan ceza kovuşturmasından beraat ettiğini ve bu kararın kesinleştiğini belirtmiştir. Memuriyete başlarken söz konusu davanın devam ettiğini ve bu davanın memuriyete girmesine engel teşkil etmediğini, memuriyete başladıktan sonra hakkında herhangi bir adli ya da idari soruşturma açılmadığını ifade etmiştir. Tesis edilen işlemin istihbari bilgiye dayandığını ancak söz konusu bilginin somut herhangi bir veri içermediğini, istihbari bilgi notunun tek başına müdür yardımcılığı görevinden alınmasına yetmeyeceğini dile getirmiş; yakınları hakkında yapılan tespitten sorumlu tutulmasının haksız ve hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

6. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 25/10/2019 tarihinde istinaf başvurusunu kesin olarak reddetmiştir.

7. Karar 12/11/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş olup başvurucu 20/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; müdür yardımcılığı görevinden alınarak öğretmen olarak atanmasına dair işlemin istihbari rapora dayanılarak tesis edildiğini, söz konusu istihbari raporun maddi kanıtlarla desteklenmediğini belirtmiştir. Öğrenciliği döneminde hakkında başlatılan ceza kovuşturmasının beraat ile sonuçlandığını, bu durumun şimdiye kadar memuriyetine ve müdür yardımcılığı görevine engel olmadığını ifade etmiş; haksız ve hukuka aykırı olarak yürütülen yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; İdare Mahkemesinin müdür yardımcılığı görevinin öğretmenlerin asli görevleri niteliğinde olmadığı, ikinci görev olduğu da dikkate

alındığında uyuşmazlık konusu atama işleminin idare tarafından takdir yetkisi kapsamında kamu yararı ve hizmet gerekleri doğrultusunda tesis edildiği sonucuna varıldığı, başvurucunun istinaf talebinde bulunması üzerine İdare Mahkemesi kararının gerekçesi ve dayandığı hukuki ve kanuni nedenlerin dosyayı inceleyen Bölge İdare Mahkemesi tarafından da uygun görülerek istinaf talebinin reddedildiği belirtilmiştir. Somut başvuru incelendiğinde başvurucunun İdare Mahkemesinin hukuk kurallarını hatalı yorumladığı iddiasına dayandığının görüldüğü, söz konusu iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı hususunun kabul edilebilirlik incelemesi esnasında dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır.

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurunun gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendileriyle ilgili verilen yargı kararlarının sebeplerini öğrenmelerinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34). Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

14. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 35).

15. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usule veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline yol açar (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

16. Somut olayda müdür yardımcısı olarak görev yapan başvurucu hakkında gerçekleştirilen güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucu, öğretmen olarak atanmıştır. Mahkeme, Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünce başvurucu hakkında terör örgütü propaganda suçundan bilgi formunun açılması, geçmiş yıllarda örgüte müzahir

şahıslar ile irtibatlı ve iltisaklı olabileceği yönünde istihbari mahiyette bilgi bulunması, yakınları hakkında da aynı yönde tespitler yapılması gerekçelerine dayanarak davayı reddetmiştir. Karar, istinaf aşamasından geçerek kesinleşmiştir.

17. Güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına bağlı olarak idarecilik görevinden alınmaya dair işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin kişinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi, söz konusu bilgiyi, davacının yürüteceği görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçebilmek adına önemlidir.

18. Somut olayda Mahkeme, davayı reddederken öncelikle başvurucunun şahsından kaynaklanan, Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünce terör örgütü propagandası suçundan bilgi formu açılması ve başvurucunun geçmiş yıllarda örgüte müzahir şahıslarla irtibatlı ve iltisaklı olabileceği yönünde istihbari mahiyette bilgi bulunması gerekçesine dayanmıştır. Ancak Mahkeme söz konusu tespitleri aktarmakla yetinmiş, bu olguları herhangi bir şekilde irdelememiştir. Bu bağlamda söz konusu bilgi formunun açılmasının neden olumsuz değerlendirildiği, hangi olumsuz tespitlerin yer aldığı kararda belirtilmemiştir. Mahkeme ayrıca geçmiş yıllarda örgüte müzahir şahıslarla irtibatlı ve iltisaklı olabileceği ihtimaline dayanmakla birlikte hangi somut olgulara dayanarak bu hususun gerçek olarak değerlendiğine kararda yer vermemiştir.

19. Mahkeme, davayı reddederken ikinci olarak başvurucunun yakınlarına dair tespitlere dayanmıştır. Ancak Mahkeme söz konusu yakınların kim olduğunu, yakınlar hakkında yapılan tespitlerin neler olduğunu, bunun hangi nedenle müdür yardımcılığı görevini olumsuz etkilediğini açıklamamıştır. Öte yandan bir kişinin akrabalarının davranışlarından sorumlu tutulamayacağı hususu hukuk devleti ilkesinin evrensel prensiplerindendir. Başkasının yaptıklarından dolayı sorumlu tutulmak, insanı hür ve irade sahibi bir varlık olarak kabul etmemek demektir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması kanunda öngörülen çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 54).

20. Kural olarak derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvuruculaın ileri sürdüğü esaslı itirazlar istinaf mercii tarafından gerekçeli şekilde karşılanmalıdır. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen esaslı iddialarının Bölge İdare Mahkemesince de karşılanmadığı görülmüştür.

21. Sonuç olarak başvurucu ve yakınları ile ilgili iddia edilen bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçesinde yer almadığı görülmüştür. Derece mahkemeleri başvurucu ve yakınları hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirmemiş, bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

23. Başvurucu; haksız ve hukuka aykırı olarak müdür yardımcılığı görevinden alınması nedeniyle masumiyet karinesinin, kamu hizmetine girme hakkının ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına ve 25.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 3. İdare Mahkemesine (E.2018/1320, K.2019/780) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LORENZO BIANCHİ

B. No: 2020/4604 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4604

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

LORENZO BIANCHİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4604)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Lorenzo BIANCHİ

Vekili : Av. Banu GÜVEREN ASLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yabancı uyruklu başvurucunun ülkeye alınmaması nedeniyle seyahat hürriyetinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Yabancı uyruklu başvurucu 21/6/2018 tarihinde ülkemize giriş yapmak üzere Atatürk Havalimanı'na gelmiştir. Atatürk Havalimanı Kabul Edilemez Yolcular ve Sınırdışı İşlemleri Büro Amirliği'nde (Büro Amirliği) görevli risk analiz birimlerince başvurucunun ülkemizde faaliyet gösteren terör örgütleri ile irtibatlı olabileceği ve ülkeye girişinin sakıncalı olabileceğine yönelik değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme neticesinde Ç-138 (İnad-Kabul Edilmeyen Yolcu) ile Ç-141 (Ülkemize Girişi Bakanlık İznine Tabi Olan Yabancı Kişiler) tahdit kodu uygulanarak başvurucu hakkında Türkiye'ye giriş yasağı kararı düzenlenmiştir.

3. Başvurucu, hakkında tesis edilen ülkeye giriş yasağı işleminin iptali için 6/7/2018 tarihinde idari yargıda dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde; davaya konu idari işlemin hukuka aykırı olduğunu ve somut gerekçesinin bulunmadığını ileri sürmüştür.

Başvurucu Türk vatandaşı olmadığını, profesyonel gazeteci olarak çalıştığını ve Diyarbakır'ın Sur ilçesinde turistik gezi yapmak amacıyla ülkeye geldiğini belirterek anılan idari işlemin iptalini talep etmiştir. İstanbul 1. İdare Mahkemesi 30/7/2018 tarihinde başvuruya konu idari işlemin Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından tesis edildiği gerekçesiyle davanın yetki yönünden reddine karar vermiştir.

4. Yetkisizlik kararı üzerine yargılamaya devam eden Ankara 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 30/5/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu hakkında Büro Amirliğinde görevli risk analiz birimleri tarafından yapılan profil çalışması sonucunda ülkemizde faaliyet gösteren terör örgütleri ile irtibatlı olabileceği ve ülkeye girişinin sakıncalı olabileceğine yönelik değerlendirme yapıldığı, Türkiye'nin kamu düzeni ve güvenliğinin korunması bağlamında hükümranlık yetkisi dâhilinde tesis olunan işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir. Başvurucu tarafından istinaf yoluna başvurulmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (Daire) 10/12/2019 tarihinde kararın usul ve hukuka uygun olduğu gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 23/12/2019 tarihinde öğrendikten sonra 20/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Seyahat Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; gazeteci olduğunu, hukuka aykırı herhangi bir eylemi bulunmadığını, tarafına somut gerekçe gösterilmeden ne zamana kadar süreceği belli olmayan ve öngörülemeyen bir tedbir uygulanarak keyfî olarak ülkeye giriş imkânından yoksun bırakıldığını, bu nedenlerle seyahat hürriyetinin, masumiyet karinesinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; somut olayda başvurucu hakkında 21/6/2018 tarihinde tanzim edilen 5 yıl süreli Ç-141 tahdit kayıtlı giriş yasağı süresinin dolması nedeniyle 25/6/2023 tarihinde kaydın kaldırıldığı dikkate alındığında başvurucunun mağdur sıfatının incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

8. Anayasa Mahkemesi, seyahat özgürlüğü bağlamında yurt dışına çıkışı ve yurda girişi engelleyen tedbirlere ilişkin yapılan bireysel başvuruların, özellikle kişinin gitmek istediği ülke ile güçlü kişisel, ailevi, ekonomik ve mesleki bağlarının olduğu durumlarda özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilebileceğine karar vermiştir. Ancak bu şekilde inceleme yapılabilmesi için bireysel başvuru formunda başvuruculların şikâyet edilen tedbirin özel ve aile hayatları üzerindeki olumsuz sonuçlarını somut verilere dayalı olarak uygun şekilde ortaya koymaları gerekmektedir (Onur Can Taştan [GK], B. No: 2018/32475, 27/10/2021, §§ 47-50; Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 47-50; Şengül Tükel, B. No: 2018/12456, 12/1/2022, §§ 40, 41, Nevin Padem, B. No: 2018/32822, 26/5/2022, § 22). Başvurucu hakkında verilen ülkemize giriş yasağı bakımından da öncelikle anılan ilke kapsamında değerlendirme yapılması gerekmektedir.

9. Bu bağlamda somut olayda başvurucu saygın bir gazeteci olduğunu, ülkesi dışında birçok ülkeye seyahatler yaptığını, kıdemli bir gazeteci olarak Türkiye'ye iş ve gezi için geldiğini belirtmiştir. Ayrıca başvurucunun Türkiye'de ikamet ettiği ya da uzun süre yaşadığına veya mesleğini Türkiye'de ifa ettiğine dair bir iddiası olmadığı gibi Türkiye ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında gözetilmesi gereken güçlü bağları olduğuna dair de bir açıklama yapmadığı görülmüştür. Bununla birlikte başvurucu hakkındaki ülkeye giriş yasağının özel hayatını nasıl ve neden etkilediğine dair yeterli bir açıklama yapmadığı gibi bilgi ve belge de sunmamıştır. Bu durumda başvurucunun giriş yapmak istediği ülke ile özel hayata saygı hakkı kapsamında korunmayı gerektirecek güçlü bağlarının olduğunu ve maruz kaldığı yasak nedeniyle özel hayatının etkilendiğini ortaya koyma yükümlülüğünü yerine getirdiği söylenemez. Açıklanan nedenlerle sonuç olarak başvurucunun iddialarının özel hayata saygı hakkı kapsamında olmadığı, başvurunun seyahat hürriyeti ve adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (aile hayatından değerlendirme yapılan kararlar için bkz. Peri Kırık, B. No: 2015/19795, 9/1/2019, §§ 32-36; Nargıza Gulamova, B. No: 2020/33373, 30/3/2023, § 19-20; meslekle ilgili olarak özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirme yapılan karar ve ilkeler için bkz. Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 84-96).

10. Buradan hareketle öncelikle Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası hükümlerine göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'si (Sözleşme) ve Türkiye’nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

11. Anayasa’nın 23. maddesinde yer alan yerleşme ve seyahat hürriyeti, Sözleşme ile Sözleşme’ye Ek Birinci Protokol’de Tanınmış Bulunan Haklardan ve Özgürlüklerden Başka Haklar ve Özgürlükler Tanıyan 4 Numaralı Protokol’ün 2. maddesinde ve "Serbest dolaşım özgürlüğü" kenar başlığı altında düzenlenmiştir. Sözleşme’ye ek 4 No.lu Protokol’e ülkemiz taraf olmadığından Anayasa’nın 23. maddesinde yer alan yerleşme ve seyahat hürriyetine yönelik şikâyetle ilgili olarak bireysel başvuruda bulunulamaz (Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 53). Somut olayda da başvurucunun iddialarının seyahat hürriyeti kapsamında kaldığı anlaşılmakla ortak alanda olmadığı için konu bakımından yetkisizlik kararı verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle seyahat hürriyetinin ihlali iddiasına ilişkin başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu ayrıca adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararda, adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin, medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ya da bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğunu belirterek hakkın kapsamının bu konularla sınırlandırıldığını kabul etmiştir (Onurhan Solmaz, § 23; Nihat Akbulak [GK], B. No: 2015/10131, 7/6/2018, § 35; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, § 44). Dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için, başvurucunun ya medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın

tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadı hakkında karar verilmiş olması gerekir.

14. Yabancı uyruklu başvurucu hakkında tahdit kodu uygulanması ve ülkeye kabul edilmemesi şeklindeki idari kararın medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili bir uyuşmazlık veya bir suç isnadı niteliğinde olmadığı görülmektedir. Bu durumda başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının konusu, Anayasa'da güvence altına alınmış ve Sözleşme kapsamında olan temel hak ve özgürlüklerin koruma alanı dışında kaldığından konu bakımından yetkisizlik kararı verilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Seyahat hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARIŞ BIYIKLI

B. No: 2020/10370 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/10370

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARIŞ BIYIKLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/10370)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Barış BIYIKLI

Vekili : Av. Süleyman GÜNDOĞDU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, 2004 yılından itibaren Türk Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş. (TUSAŞ) bünyesinde kimya mühendisi olarak çalışmaya başlamıştır.

3. TUSAŞ noter vasıtasıyla gönderdiği 9/11/2016 tarihli yazıyla başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir. Fesih bildirimi ''Yönetim Kurulu'nun 17 Ekim 2016 tarihli ve 2016/XIV/19 sayılı kararı gereği oluşturulan kurul kararı ile 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesinin II-e bendine göre işveren ve işçi arasında güven temelinin çökmesi nedeni ile sözleşmeniz 9 Ekim 2016 Çarşamba günü sona erdirilmiştir.'' şeklindedir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 2/12/2016 tarihinde dava açmıştır.

5. Ankara Batı 1. İş Mahkemesi (Mahkeme) 6/6/2017 tarihinde davayı kabul etmiş; kararda, başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile ilgili herhangi bir soruşturma bulunmadığı, başvurucunun ByLock programını kullanmadığı, Bank Asyada hesabının olmadığı, terör örgütünün tepe yönetimi ile irtibatlı olduğunu gösteren bir delil bulunmadığı tespitlerine yer vererek iş akdinin feshinin geçerli bir nedene dayanmadığı sonucuna varmıştır.

6. TUSAŞ 24/7/2017 tarihinde karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

7. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 14/9/2018 tarihinde istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

8. TUSAŞ, karara karşı süresinde temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

9. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi (Yargıtay) 10/1/2019 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi kararını bozarak dosyanın Mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir. Kararda, başvurucunun terör örgütü ile irtibat ve/veya iltisakı olduğunun tespitine yönelik bir bilgi olup olmadığı ilgili yerlerden araştırılarak tüm bilgi ve belgeler ile tarafların delilleri değerlendirilmek suretiyle haklı veya geçerli bir fesih nedeni olup olmadığının araştırılması, bunun sonucuna göre karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

10. Mahkeme 26/9/2019 tarihinde davayı reddetmiş; kararda, başvurucunun FETÖ/PDY'nin tepe yönetimi O.H.D. ile irtibatlı olduğu, telefon görüşme ve mesajlaşma kayıtlarının bulunduğu bilgisine yer verdikten sonra TUSAŞ'ın en önemli müşterisinin Türk Silahlı Kuvvetleri olduğunu ve TUSAŞ'ın gizlilik derecesi olan projeleri yürüttüğünü belirtmiştir. FETÖ/PDY ile ilişkisi, irtibatı ve iltisakı olan, olma şüphesi bulunan kişilerin TUSAŞ bünyesinde istihdamının kurum açısından geri dönüşü olmayacağı hatta yürütülen projeler de dikkate alındığında ülkenin güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi sonucunu doğurabileceği, başvurucunun terör örgütü ile irtibatı ve ilişkisine ilişkin şüphenin var olması nedeniyle yapılan feshin geçerli nedene dayandığı ifade edilmiştir.

11. Başvurucu, karara karşı 12/11/2019 tarihinde temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde; örgüt yönetimi ile irtibatlı olduğunu gösteren telefon numarasının kendisine ait olmadığını, konuya ilişkin suç duyurusunda bulunduğunu, bunun üzerine soruşturma başlatıldığını, konu hakkında Mahkeme tarafından araştırma yapılmadığını belirtmiştir.

12. Yargıtay 23/12/2019 tarihinde temyiz talebini reddederek mahkeme kararını onamıştır.

13. Nihai karar, başvurucuya 23/2/2020 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 19/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Başvurucu, bilgisi dışında kimlik bilgilerinin ele geçirilerek adına sahte cep telefonu abonelik sözleşmesi düzenlendiğinden bahisle 4/11/2019 tarihinde şikâyet ve ihbarda bulunmuştur. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 20/4/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiş; kararda, cep telefonu abone sözleşmesinin 16/5/2008 tarihinde düzenlendiğini, sekiz yıllık dava zamanaşımı süresinin geçtiğini belirtmiştir. Soruşturma dosyasında yer alan 17/4/2020 tarihli bilirkişi raporunda, telefon hattı için başvurucu adına düzenlenmiş 16/5/2008 tarihli abone sözleşmesinde başvurucu adına atılan imzaların başvurucunun elinden çıkmadığı sonucuna varıldığı ifade edilmiştir.

15. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık)

gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

16. Başvurucu, savunması alınmaksızın yapılan fesih işleminin hukuka aykırı olduğunu, gerekçe gösterilmeksizin işine son verildiğini, temyiz aşamasında Yargıtay tarafından eksik inceleme yapıldığını iddia ederek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkında yürütülen işe iade davasına ilişkin sürece yer verildikten sonra kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilerek başvuranın terör örgütü ile irtibat veya iltisakına ilişkin bir kısım tespitte bulunulmuş; iş sözleşmesinin feshedildiği ve derece mahkemelerince yapılan şüphe feshinin hukuka uygun olduğuna karar verildiği, hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda derece mahkemelerinin hangi nedenlerin haklı ve geçerli fesih nedeni oluşturduğuna ilişkin yorum ve değerlendirmesinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olmadığı ifade edilmiştir.

18. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında O.H.D. ile görüştüğü ifade edilen telefon numarasını kullanmadığını, konuyla ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde sahte işlem yapan kişi hakkında kamu davası açılması için şikâyet dilekçesi verdiğini ve bu kapsamda soruşturma başlatıldığını, soruşturma kapsamında yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda söz konusu numaranın kendisine ait olmadığının tespit edildiğini, mahkeme kararına gerekçe olarak gösterilen konuşmaların yapıldığı telefon numarasının kendisine ait olmadığını belirtmiştir.

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurunun adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamından incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus

hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

22. Somut olayda TUSAŞ nezdinde 2004 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütüyle irtibatı bulunduğu gerekçesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliği ve işe iadesi talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun FETÖ/PDY'nin tepe yönetiminde olan kişi ile görüştüğüne dair telefon kayıtları bulunması nedeniyle yapılan feshi hukuka uygun kabul etmiştir. Karar Yargıtay tarafından onanarak kesinleşmiştir.

23. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında kabul edildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (çok sayıda karar arasında bkz. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı; 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararı). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

24. Bu itibarla şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda şüpheye neden olan durum veya olayın/vakıa -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanmalı, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmalıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması gerekir.

25. Mahkeme, başvurucunun FETÖ/PDY'nin tepe yönetimi ile irtibatlı olduğunu, buna ilişkin telefon kayıtları olduğunu belirterek feshi hukuka uygun kabul etmiştir. Ancak başvurucu; kullandığı ileri sürülen telefonun kendine ait olmadığını, bu konuda suç duyurusunda bulunduğunu iddia etmiştir. Konu ile ilgili olarak yürütülen soruşturma dosyasında yer alan bilirkişi raporunda başvurucuya ait olduğu ileri sürülen telefon numarasına ait sözleşmenin altında bulunan imzanın başvurucuya ait olmadığı belirtilmiştir. Yapılan fesih işlemine dair yargılama aşamasında anılan bilirkişi raporu mevcut olmamakla birlikte başvurucunun sözleşmesinin feshedilmesinin tek nedeni olan örgüt yönetiminin tepe yönetimi ile irtibatını gösteren telefon numarasının başvurucuya ait olmadığını gösteren bilirkişi raporunun derece mahkemeleri tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla mahkeme kararında başvurucunun FETÖ/PDY'nin tepe yönetimi ile irtibatlı olduğu ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulabilmiş değildir.

26. Sonuç olarak gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığı, başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu, ihlalin tespitine karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucunun tazminat talebi bulunmamaktadır.

29. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Batı 1. İş Mahkemesine (E.2019/172, K.2019/651) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

K.K.

B. No: 2020/18998 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18998

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

K.K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18998)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : K.K.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanığın sanık tarafından duruşmada sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Çanakkale Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle hakkında soruşturma başlatmıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 21/2/2018 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede özetle başvurucunun tanık ifadesi ve teşhisi neticesinde üzerine atılı suçu işlediğini iddia etmiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Çanakkale 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 8/3/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda diğerlerinin yanı sıra tanık G.E.nin istinabe yoluyla

dinlenilmesine karar verilmiştir.

5. Duruşma, dört celsede bitirilmiş ve başvurucu tüm celselerde hazır bulunmuştur. Birinci celsede Mahkeme, eksikliklerin giderilmesi amacıyla usule ilişkin işlemler yapmıştır. 28/5/2018 tarihli ikinci celsede tanık G.E. Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile duruşmada hazır edilmiş ve başvurucu tarafından sorgulanmıştır. Tanık G.E. beyanında, başvurucuyu Deniz Kuvvetleri askerî imam yapılanmasında öğretmen pozisyonunda olduğu dönemde (2012 yılında) Cemil kod adı ile öğrenci pozisyonunda bulunmasından dolayı tanıdığını belirtmiştir. Tanık, 2012 yılının başlarında müdür yardımcısı pozisyonundaki Arif kod adlı H.İ.T.nin başvurucuyu kendisine devrettiğini, başvurucunun sorumluluğu döneminde evine geldiğini, başvurucu ile sohbet toplantıları yaptığını, örgüt lideri F.G.'nin vaazlarını izlediklerini, başvurucunun düzenli olarak himmet verdiğini ifade etmiştir. Tanık ayrıca başvurucu ile diğer sohbet toplantılarını buluştukları zamanlarda belirlediklerini, aksilik olması durumunda başvurucunun ankesörlü telefondan arayarak iletişim kurduğunu, başvurucuyu net olarak teşhis ettiğini ifade etmiştir.

6. Üçüncü celsede Başsavcılık, başvurucunun ardışık olarak arandığına ilişkin Araştırma ve Tespit Tutanağı'nı Mahkemeye göndermiştir. Başvurucu, savunmasında üzerine atılı suçu kabul etmediğini ve örgüt üyesi olmadığını savunmuştur. Yine aynı celsede iddia makamı, esas hakkında mütalaa sunmuştur. Mahkeme; başvurucu ve müdafiinin süre talebinin kabulüne, duruşmanın 1/10/2018 tarihine ertelenmesine karar vermiştir.

7. Başvurucu, müdafiinin de hazır bulunduğu dördüncü celsede esas hakkında mütalaaya karşı savunmasını yapmıştır. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"[S]anık [K.K.nin] suç tarihinden önce Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde binbaşı rütbesiyle görev yapmakta olduğu, sanığın FETÖ/PDY terör örgütünün Türk Silahlı Kuvvetleri mahrem yapılanması hiyerarşisi içerisinde öğrenci konumunda yer aldığı, sanığın gizliliği sağlamak adına örgütsel faaliyetleri sırasında 'Cemil' kod adını kullandığı, sanığın 2012 yılında, örgüt hiyerarşisi içerisinde öğretmen pozisyonunda olan tanık [G.E.] ile irtibatlı olduğu, sanık ile tanık [G.E.nin] düzenli olarak terör örgütü lideri [F.G.nin] vaazlarının dinlendiği örgütsel görüşmeler yaptıkları, tanık [G.E.nin] sanığı büfelerde bulunan kontörlü hatlardan arayarak toplantı gün ve saatini bildirdiği, sanığın tanık [G.E.ye] maaşının %10'unu, banka promosyon parasını ve aylık Zaman Gazetesi ücretini himmet olarak düzenli bir şekilde vererek örgüte maddi destekte bulunduğu,

...

[S]anığın Çanakkale ilinde faaliyet gösteren sabit telefonlardan 2/9/2012-16/9/2013 tarihleri arasında toplamda 9 kez arandığı, bu aramalardan birinin ardışık arama niteliğinde olduğu, sanığın 16/9/2012 tarihinde [B.A.] isimli Deniz Kuvvetleri Komutanlığında ihraç askeri personel ile birlikte ardışık olarak aran...[ması hususları hep birlikte değerlendirildiğinde üzerine atılı suçu işlediği anlaşılmıştır.]"

8. Başvurucu, gerekçeli temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra tanık G.E.nin SEGBİS ile bağlantı kurularak dinlenildiğini, tanığa soru sorma hakkının kullandırılmadığını ileri sürmüştür. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 11/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

9. Başvurucu nihai hükmü 8/5/2020 tarihinde öğrendikten sonra 12/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, hakkaniyete uygun yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; mahkûmiyet kararında beyanına yer verilen tanığın SEGBİS üzerinden bağlantı kurularak dinlendiğini, tanığa soru sorma imkânı tanınmadığını, bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; tanığın başvurucunun ve müdafinin de hazır bulunduğu 28/5/2018 tarihli duruşmada dinlenildiği, başvurucunun ve müdafiinin tanığın beyanlarının doğruluğuna ve güvenirliliğine ilişkin itirazlarını sunma ve tanığı sorgulama imkânına sahip olduğu ifade edilmiştir.

13. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

14. Yargıtay, kişilerin sabit veya ankesörlü hatlarla örgütsel iletişim kurma yöntemi çerçevesinde FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına dâhil olup olmadıklarının hukuki bir kesinlik içinde ortaya konulabilmesi için -somut olayın özelliğine göre- yapılması gerekli görülen araştırma işlemlerini içtihatlarında açıkça belirtmiştir.

15. Yargıtay kararlarında, anılan iletişim yönteminin örgütsel boyutuna dair yapılan açıklamalar doğrultusunda FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına mensup kişilerin birbiriyle gizlilik içinde iletişim kurmak amacıyla bu yöntemi kullandığı değerlendirilmiştir. Yargıtay; içtihatlarında sonuç olarak bir askerî personelin örgütün gizli olmak ve deşifre olmamak kuralına riayetle örgütün talimatıyla ve örgütsel irtibatı sağlamak maksadıyla kamuya açık ve birbirinden bağımsız market, büfe, kırtasiye, lokanta vb. işletmelerde kurulu bulunan, ücret karşılığı kullanılan sabit hat veya ankesörlü hatlar ile mahrem imam tarafından aranmanın her türlü şüpheden uzak, kesin kanaate ulaştıracak somut olgu ve teknik verilerle tespit edilmesi ve yargılamayı yapan mahkemenin de tam bir vicdani kanaate ulaşması hâlinde bu verilerin (HTS kayıtlarının) kişinin örgütle bağlantısını gösteren delil olduğunu kabul etmiştir [bir çok karar arasından bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 17/12/2020 tarihli ve E.2019/9-MD.623, K.2020/524; (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 26/2/2020 tarihli ve E.2019/8569, K.2020/1530 sayılı kararları].

16. Bununla birlikte kişilerin örgütün mahrem hizmetler -özelinde de askerî mahrem- yapılanmasında yer alıp sabit hat ve/veya ankesörlü telefonlar üzerinden hücresel haberleşme ağına dâhil olup olmadıklarının örgüt üyeliği suçu açısından belirleyici olduğunu belirten Yargıtay; örgütün söz konusu iletişim nedeniyle kendi mensuplarının adli makamlarca tespit edilmesini ve yapılan aramaların günlük hayatta yapılan rutin haberleşme dışında örgütsel bir iletişim faaliyeti olduğunun anlaşılmasını önlemek amacıyla birtakım kurallar belirlediğini, bu kapsamda söz konusu aramaların tedbir olarak adlandırılan kurallar doğrultusunda yapıldığını vurgulamıştır. Dolayısıyla Yargıtay, içtihatlarında bu yöntemle kendileriyle iletişim kurulan kişilerin FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına dâhil olup olmadıklarının hukuki bir kesinlik içinde ortaya konulabilmesi için -somut olayın özelliğine göre- yapılması gereken teknik araştırma ve inceleme işlemlerine dair açıklamalarda bulunulmuştur (Murat Albayrak [GK], B. No: 2020/16168, 8/3/2023, § 131).

17. Bu bağlamda anılan kararlarda örgütün söz konusu iletişim yöntemine dair uyguladığı tedbir kuralları dikkate alınarak kolluk makamlarınca söz konusu hatlarla ilgili olarak kişiselleştirilmiş ayrıntılı analiz raporu düzenlenmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Bunun yanı sıra Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan baz istasyonlarını ve "0" saniyeli çağrıları kapsayan HTS kayıtlarının getirtilmesi, bu yöntemle arandığı tespit edilen kişilerin görev yaptıkları diğer şehirlerde de aynı yöntemle aranıp aranmadıklarına dair analiz raporu düzenlenmesi, mahrem yapılanmaya yönelik adli işlemler kapsamında haklarında soruşturma veya kovuşturma bulunan kişiler arasında itiraflarda bulunanların beyanlarının temin edilmesi ve ihtiyaç duyulduğunda bu kişilerin de tanık sıfatıyla ifadelerinin alınması gerektiği değerlendirilmiştir [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 6/11/2019 tarihli ve E.2019/1582, K.2019/6838 sayılı kararı].

18. Yargıtayın kişilerin söz konusu iletişim yöntemi çerçevesinde FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına dâhil olup olmadıklarının belirlenmesi açısından HTS kayıtlarına dair bilirkişi raporu alınması, gerekli görülmesi durumunda da kendileriyle iletişim kurulanların birlikte arandıkları tespit edilen diğer kişilere ait dosyaların akıbetinin araştırılması ve bu kişilerin tanık sıfatıyla dinlenilmesi gerektiğine dair bozma kararları da bulunmaktadır [birçok karar arasından bkz. (kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 4/11/2020 tarihli ve E.2020/2668, K.2020/5383; Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 15/6/2022 tarihli ve E.2022/22829, K.2022/3553; 14/9/2022 tarihli ve E.2022/217, K.2022/4367 ile 19/9/2022 tarihli ve E.2022/6813, K.2022/4550 sayılı kararları].

19. Bu noktada, Anayasa Mahkemesinin HTS kayıtlarına göre ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla (telefonlarla) kurulan iletişimin tespiti sonucunda elde edilen veriler yönünden adil yargılanma hakkı kapsamındaki muhtelif güvencelerin ihlal edilmediğine dair verdiği karara da değinmek gerekmektedir.

20. Anayasa Mahkemesi Murat Albayrak başvurusunda telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edilmesi ve mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak bu verilere dayanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını değerlendirmiştir. Anılan başvuruda derece mahkemesi, HTS kayıtlarına göre Batman'da bulunan ankesörlü hatlarla başvurucuya ait GSM hattının 3/3/2012 ile 19/6/2015 tarihleri arasında arandığı bu aramalardan 24'ünün ardışık arama, 46'sının da tekil arama niteliğinde olduğu, bu hususun örgüt içi haberleşme yöntemi olduğunu kabul ederek mahkûmiyet kararı vermiştir. Yargıtay hükmü onamıştır. Murat Albayrak kararında Anayasa Mahkemesi, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasında adil yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğuna karar vermiştir (Murat Albayrak, §§ 124-146).

21. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılama yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında

sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

22. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin varlığına bakılmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- SEGBİS gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayı kendi açısından anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

23. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, beyanı delil olarak kabul edilen tanığın duruşmada fiziken dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Mahkeme, konutu yargı çevresi dışında bulunan tanığın duruşmaya getirilmesinin zor olup olmadığıyla ilgili bir değerlendirme yapmamış; tanığın konutunun yargı çevresi dışında olmasını duruşmada fiziken dinlenmemesi için geçerli sebep saymıştır. Dolayısıyla başvurucunun duruşmada tanığı fiziken sorgulama imkânından yararlandırılmamasının gerekçelendirilmesi yükümlülüğü somut olayda kamu makamları tarafından yerine getirilmemiştir. Ancak tanığın duruşmada fiziken dinlenmemesi hususunda geçerli bir neden gösterilmemesi adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılabilmesi bakımından tek başına yeterli değildir.

24. İkinci olarak hükmün tek veya belirleyici ölçüde başvurucunun duruşmada fiziken sorgulama imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır. Yargıtayın ardışık aramaların tek başına delil olarak kabulüyle ilgili belirlediği standartlar gözetildiğinde (bkz. §§ 15-18) mahkûmiyete esas alınan tanık beyanının tek olmasa da belirleyici nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

25. Duruşma devresinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Öte yandan mahkûmiyet kararında duruşmada fiziken sorgulanmamış tanığın beyanı dışında ardışık arama gibi başka delillere de dayanılmıştır. Bunlara ek olarak başvurucu, ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa tanığı sorgulamış; tanığın sorulara verdiği cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde etmiş; dahası tanığın

sorular karşısından gösterdiği reaksiyonlar konusunda Mahkemenin dikkatini çekme imkânı da bulmuştur. Mahkeme de tanık beyanda bulunurken gösterdiği reaksiyonlarla ilgili olarak izlenim edinmiştir. Sonuç olarak beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanığın duruşmada fiziken hazır edilememesi sebebiyle savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin yargılamada sağlandığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanıkların duruşmada fiziken dinlenmesi yerine SEGBİS yoluyla dinlenmesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelemediği görülmüştür.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TUMA ÇELİK

B. No: 2020/24469 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/24469

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TUMA ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/24469)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Tuma ÇELİK

Vekili : Av. Şeyhmus ARSLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yurt dışına çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbiri nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 27. dönem Mardin milletvekili olan başvurucu hakkında nitelikli cinsel saldırı suçundan yürütülen soruşturma kapsamında Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) 18/7/2020 tarihinde, başvurucunun yurt dışına kaçma ihtimali bulunduğu iddiasıyla Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinden (Hâkimlik) yurt dışı çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbiri uygulanması talep edilmiştir. Hâkimlikçe 18/7/2020 tarihinde anılan talebin reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; ağır cezayı gerektiren suçüstü hâli hariç olmak üzere yasama dokunulmazlığı kaldırılmadan adli kontrol kararı verilemeyeceğine işaret edilmiştir.

3. Başsavcılığın anılan karara karşı itirazı, Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliğince (Sulh Ceza Hâkimliği) 23/7/2020 tarihinde kabul edilmiş, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca başvurucunun altı

ay süreyle yurt dışına çıkışının yasaklanmasına karar verilmiştir.

4. Kararın gerekçesinde; başvurucunun mensubu olduğu siyasi partiden ihraç edildiğine ve fezlekenin değerlendirilmesi için hazırlık komisyonu oluşturulmak suretiyle dokunulmazlığın kaldırılması sürecine başlandığına işaret edilmiştir. Bununla birlikte olay yerinden suça ilişkin biyolojik bulguların elde edildiği ancak başvurucunun dokunulmazlığı kaldırılmadan moleküler inceleme yapılamadığı, başvurucunun yurt dışına kaçması hâlinde söz konusu incelemenin imkânsız hâle geleceği belirtilmiştir. Öte yandan yurt dışına çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbirinin başvurucunun siyasi faaliyetlerini engellemeyeceği ifade edilmiştir.

5. Başvurucunun anılan karara karşı 10/8/2020 tarihli dilekçesiyle yaptığı itirazı, Ankara 6. Sulh Ceza Hâkimliğince söz konusu kararda isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle 11/8/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 18/8/2020 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 28/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Öte yandan başvurucu 26/8/2020 tarihli dilekçesiyle kayın pederinin vefat ettiğini, cenazesine katılmak istediğini ancak hakkındaki adli kontrol tedbiri nedeniyle yurt dışına çıkamadığını, ayrıca gelinen aşama itibarıyla delillerin toplandığını ve kaçma şüphesinin bulunmadığını ileri sürmek suretiyle adli kontrol tedbirinin kaldırılmasını talep etmiştir.

8. Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğince atılı suçun vasıf ve mahiyetiyle soruşturmanın hâlen devam ettiği gerekçe gösterilerek 1/9/2020 tarihinde talebin reddine karar verilmiştir. Başvurucu, anılan karara karşı önceki iddialarını tekrar ederek 16/9/2020 tarihli dilekçesiyle itirazda bulunmuştur. Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğince 30/9/2020 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; anılan kararda usul ve yasaya aykırılık bulunmadığına ayrıca adli kontrol tedbirinin kaldırılmasını gerektirir yeni bir durumun ortaya çıkmadığına işaret edilmiştir.

9. Başvurucunun yasama dokunulmazlığı 7/10/2020 tarihinde kaldırılmıştır.

10. Başvurucu hakkında nitelikli cinsel saldırı suçundan yürütülen ceza yargılaması sonucunda başvurucunun atılı suçu işlediğine dair her türlü şüpheden uzak, somut delil bulunmadığı gerekçesiyle 23/10/2020 tarihinde beraat kararı verilmiştir. Anılan karara ilişkin istinaf incelemesi devam etmektedir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu, soruşturma evresinde cumhuriyet savcısının itirazı üzerine verilen kararlardan yalnızca tutuklama ya da tutuklamamaya ilişkin olanlara karşı Cumhuriyet savcısının itiraz hakkının bulunduğuna işaret etmiştir. Bu kapsamda somut olayda Hâkimlikçe adli kontrol tedbiri uygulanması talebinin reddine karar verilmişken Cumhuriyet savcısının yetkisi olmamasına rağmen karara itiraz ettiğini ve Sulh Ceza Hâkimliğinin adli kontrol tedbiri uygulanmasına kuvvetli suç şüphesi bulunmamasına rağmen karar verdiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, Sulh Ceza Hâkimliğinin kendi ifadesini almadan tek tarafın beyanına dayalı olarak yaptığı değerlendirme sonucunda masumiyet karinesini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin anılan şikâyetleri dışında ayrıca eşi, çocuğu ve torunlarının İsviçre'de yaşadığını, söz konusu adli kontrol tedbiri nedeniyle aile ilişkilerinin etkilendiğini, kayın pederinin cenazesine dahi

katılamadığını ifade etmiştir.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; adli makamlarca başvurucunun kişisel menfaatiyle kamu menfaati arasında adil bir denge kurulduğuna işaret edilmiştir. Başvurucunun yurt dışına çıkıp geri dönmemesi hâlinde soruşturmanın tamamlanamayacağı, öte yandan yurt dışına çıkmamanın ise başvurucu üzerinde katlanılması mümkün olmayan bir külfet yaratmadığı belirtilmiştir. Adli makamlarca kuvvetli suç şüphesinin varlığına ve biyolojik bulgular üzerinde moleküler incelemenin yapılamamış olmasına işaret edilmek suretiyle yurt dışına çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbirinin yasal dayanaklarının ilgili ve yeterli gerekçeyle ortaya konulduğu ifade edilmiştir.

13. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında; ailesinin İsviçre'de yaşadığını, yurt dışına çıkamadığı için kayın pederinin cenazesine katılamadığını ve yeni doğan torununu göremediğini ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca konuttan elde edilen biyolojik bulguların kendisinden alınan kan örneğiyle uyumlu olmadığı hususunun tespit edildiğini, bu bağlamda kuvvetli suç şüphesinin ve kaçma tehlikesinin de bulunmadığını belirtmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi, Yağmur Erşan ve Onur Can Taştan kararlarında kişinin yurt dışı ile güçlü kişisel, ailevi, ekonomik ve mesleki bağlarının olduğunun ortaya konulduğu durumlarda yurt dışına çıkışı engelleyen tedbirlere ilişkin bireysel başvuruların özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için gerekli olan koşulların neler olduğuna ilişkin detaylı değerlendirmelerde bulunmuştur (Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 39, 40, 47-51; Onur Can Taştan [GK], B. No: 2018/32475, 27/10/2021, §§ 39, 40, 47-51). Somut olayda başvurucunun ailesinin İsviçre'de yaşadığı dolayısıyla tedbirin başvurucunun özel hayatına ve aile hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşılmaktadır. Bu durumda sonuca dayalı nedenlerle başvurunun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Latife Akyüz, B. No: 2016/50822, 7/9/2021, § 38; Hakkı Gök, B. No: 2017/33469, 3/11/2022, § 33).

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Ailesi başka bir ülkede yerleşik olan başvurucu hakkında yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanması özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturmaktadır. Söz konusu müdahalenin 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesine istinaden gerçekleştirildiği görüldüğünden kanuni dayanağı bulunmaktadır. Ayrıca müdahalenin kamu düzeninin sağlanması meşru amacı ile yapıldığı görülmektedir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Latife Akyüz, §§ 43-45).

17. Bu aşamadan sonra müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Anayasa’nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleri iki ayrı kriter olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki kriter arasında bir ilişki vardır. Nitekim Anayasa Mahkemesi salt demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olanın değil aynı zamanda temel haklara en az müdahaleyi getirecek olan aracın tercih edilmesi gerektiğine karar vermiştir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Sebahat Tuncel, B.No: 2012/1051, 20/2/2014, § 83).

18. Bu bağlamda yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbirine ve devamına karar verilirken kişinin yurt dışındaki ailevi, kişisel ve mesleki bağları ile kişiye isnat edilen suçun niteliği, delil durumu ve mahkûmiyet hâlinde alacağı cezanın ağırlığı birlikte değerlendirilerek, adli kontrol tedbirinden beklenen kamusal menfaat ile başvurucunun menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulması ve bu durumun yeterli gerekçeyle açıklanması gerektiği söylenebilir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Hakkı Gök, § 51).

19. Somut olayda 27. dönem milletvekili olan başvurucunun nitelikli cinsel saldırı suçundan yargılandığı ve söz konusu adli kontrol tedbirinin soruşturma evresinde altı ay süreyle uygulandığı tespit edilmiştir. Adli makamların gerekçeleri incelendiğinde; olay yerinden biyolojik bulguların alındığına ancak başvurucunun yasama dokunulmazlığının henüz kaldırılmamış olmasından dolayı moleküler genetik incelemenin yapılamadığına işaret edildiği görülmüştür. Başvurucunun yurt dışına çıkıp geri dönmemesi hâlinde soruşturma işlemlerinin tamamlanmasının mümkün olmayacağı vurgulanmıştır.

20. Somut olayda, başvurucunun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının karşısında nitelikli cinsel saldırı suçuna ilişkin olarak yürütülen ceza soruşturmasının tamamlanmasına dair kamu menfaati bulunmaktadır. Adli makamların başvurucu hakkında adli kontrol tedbiri uygulanmasına ilişkin karar vermiş olması, soruşturmanın tamamlanmasına ilişkin kamu menfaatini üstün tuttuklarını göstermektedir. Anılan tedbir kararının altı ay süreyle uygulanmış olduğu ve tedbir konulma nedenlerinin ilgili ve yeterli gerekçeyle açıklandığı gözetildiğinde adli makamların çatışan menfaatler arasında adil bir denge gözettiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

B. Seçme, Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu, yurt dışı çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbirinin seyahat hürriyetini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte milletvekili olması nedeniyle anılan tedbirin yasama faaliyetlerine de etki ettiğini, yurt dışında yaşayan seçmenlerine ulaşamaması nedeniyle seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde; adli kontrol tedbirinin başvurucunun yasama faaliyetine katılmasını önler nitelikte olmaması nedeniyle siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale teşkil etmediği ifade edilmiştir. Öte yandan, Anayasa Mahkemesinin anılan tedbiri müdahale olarak değerlendirmesi durumunda 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin müdahalenin kanuni dayanağını oluşturacağına dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte anılan müdahalenin ceza soruşturmasının tamamlanması meşru amacına yönelik olduğu, Sulh Ceza Hâkimliği kararında da biyolojik örnekler üzerindeki moleküler incelemenin henüz yapılmamış olduğuna ve başvurucunun kaçma şüphesinin bulunduğuna dair yeterli açıklamaya yer verildiği ifade edilmiştir. Yurt dışına çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbirinin başvurucunun siyasi faaliyette bulunmasını engellemediği, bu kapsamda müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu belirtilmiştir.

24. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında yurt dışında yaşayan seçmenlerine ulaşamaması nedeniyle anılan tedbir kararının siyasi faaliyette bulunma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

25. Başvurunun bu kısmının “Seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma hakları”nın yer aldığı Anayasa’nın 67. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunmak hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

27. Anayasa’nın 67. maddesinde seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma hakkı güvence altına alınmıştır. Seçimler ve siyasi haklar Anayasa’nın 2. maddesinde ifadesini bulan demokratik devletin vazgeçilmez unsurlarıdır (AYM, E.2002/38, K.2002/89, K.T. 8/10/2002). Siyasi haklar, seçimlerde oy kullanma, aday olma ve seçilme haklarının yanında siyasi faaliyette bulunma hakkını da kapsar (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 110; Sebahat Tuncel, §§ 65-66).

28. Seçilme hakkı ise sadece seçimlerde aday olma hakkını değil, aynı zamanda ilgilinin seçildikten sonra milletvekili sıfatıyla temsil yetkisini fiilen kullanabilmesini de kapsar. Öte yandan, seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları, mutlak olmayıp meşru amaçlarla sınırlanabilir. Söz konusu sınırlama faaliyetine ilişkin denetimin ise Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan ölçütler çerçevesinde ve Anayasa’nın 67. maddesi kapsamında yapılması gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mustafa Ali Balbay, § 131; Sebahat Tuncel, § 67-71).

29. Somut olayda 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (3) numaralı fıkrasının müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte Sulh Ceza Hâkimliğinin kararında belirtildiği üzere anılan müdahale moleküler genetik incelemenin yapılması sağlanarak ceza soruşturmasının tamamlanması meşru amacını içermektedir. Bu kapsamda alınan yurt dışı çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbirinin başvurucunun siyasi haklarını kullanma imkânını bütünüyle ortadan kaldırır nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca anılan tedbirin soruşturma evresinde altı ay süreyle sınırlı olarak uygulandığı da tespit edilmekle müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekli ve ölçülü olduğu görülmektedir.

30. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEVİL ULAŞ

B. No: 2020/34875 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34875

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEVİL ULAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34875)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Sevil ULAŞ

Vekili : Av. Doğukan Tonguç CANKURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kolluk görevlilerinin bir toplantıya müdahalesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının; müdahale sırasında kullanılan gaz fişeğinin bir kişiye isabet etmesi neticesinde bu kişide yaralanma meydana gelmesi ve bu olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkili yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu 12/7/2013 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) şikâyette bulunarak 1/6/2013 tarihinde Ankara Kızılay'da gerçekleştirilen Gezi Parkı eylemlerinde bacağına gelen biber gazı kapsülüyle yaralaması nedeniyle sorumluların cezalandırılmasını talep etmiştir.

3. Başvurucu 1/6/2013 tarihinde Başkent Üniversitesi Hastanesine başvurmuştur. Başkent Üniversitesi Hastanesi tarafından hazırlanan 3/6/2013 tarihli raporda başvurucuya sağ diz iç yan bağ yaralanması tanısı konmuş ve başvurucunun on beş gün istirahatı uygun görülmüştür. Başvurucu aynı hastanede 18/6/2013 tarihinde muayene edilmiş ve

başvurucunun on gün daha istirahat etmesi uygun görülmüştür.

4. 18/7/2013 tarihinde Başsavcılık; Ankara İl Emniyet Müdürlüğüne müzekkere yazarak soruşturmaya esas olmak üzere ilgili belge, tutanak, evrak, kamera kayıtlarıyla biber gazı kapsülü veya plastik mermi kullandığı tespit edilen görevli tüm polis memurlarının açık kimliklerinin gönderilmesini talep etmiştir.

5. Ankara Emniyet Müdürlüğü, Başsavcılığa yazdığı 5/8/2013 tarihli yazıda müzekkere doğrultusunda gerekli yazışmalar yapılmak suretiyle çalışmalara başlandığını belirtmiştir. Emniyet Müdürlüğü yaptığı yazışmalar sonucunda eylemcilerin verdiği zarardan dolayı olay anında kayıt yapılamadığından görüntü kaydı olmadığını, bahse konu bölgedeki kameraların 6/7/2013 tarihi öncesine ait görüntülerinin olmadığını, MOBESE görüntülerininse veri tabanında bir ay süreyle tutulduğunu belirtmiştir.

6. 27/8/2013 tarihinde Başsavcılık başvurucunun ikamet adresinin bulunduğu yerdeki başsavcılıktan istinabe talep ederek başvurucuya teşhis işlemi yaptırılmasını istemiştir. İstinabe talep edilen yer başsavcılığı, başvurucunun ikamet adresini değiştirmesi nedeniyle istinabe evrakını bila ikmal iade etmiştir.

7. Ankara İl Emniyet Müdürlüğü, 2013 yılı Ekim ayında Başsavcılığa gönderdiği yazıda başvurucu hakkında herhangi bir adli işlem yapılmadığını belirtmiştir.

8. 13/11/2013 tarihinde Başsavcılık, Adli Tıp Kurumuna yazı yazarak başvurucunun tedavi evrakıyla durumunun değerlendirilerek eldeki bilgilere göre düzenlenecek kesin raporun gönderilmesini istemiştir.

9. Adli Tıp Kurumu 18/11/2013 tarihli kesin raporunda başvurucunun yaşamını tehlikeye sokan bir durum olmasa da başvurucunun yaralanmasının basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte olmadığını bildirmiştir.

10. 20/11/2013 tarihinde Başsavcılık, başvurucunun şikâyete ilişkin ayrıntılı ifadesini almıştır. Başvurucu, vekili eşliğinde verdiği ifadesinde şikâyet dilekçesini tekrar etmiştir. Başvurucu, ifadesinde polis memurlarını kasklı olmaları ve tek tip kıyafet giymeleri nedeniyle teşhis etmesinin mümkün olmadığını beyan etmiştir.

11. 1/8/2016 tarihinde Başsavcılık, Ankara İl Emniyet Müdürlüğüne müzekkere yazarak başvurucunun yaralanmasına neden olan polis veya polislerin açık kimlik bilgilerinin tespit edilerek Başsavcılıkta hazır edilmesini istemiştir.

12. 6/9/2016 tarihinde Ankara İl Emniyet Müdürlüğü, 15 Temmuz 2016 tarihinde Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) tarafından gerçekleştirilmek istenen darbe teşebbüsü sırasında Emniyet Müdürlüğüne uçaktan atılan bombanın ana su şebekesini patlatması sonrası arşivin tamamen su altında kalarak balçığa bulandığını, 2015 yılı ve öncesine ait arşiv kayıtlarının kullanılamaz hâle geldiğini Başsavcılığa iletmiştir.

13. 2017 yılının Aralık ayında Ankara Emniyet Müdürlüğü; Başsavcılığa gönderdiği yazıda arşiv kayıtlarının kullanılamaz hâle geldiğini, konuyla ilgili çalışmaların devam ettiğini, şuçu işlediği iddia edilen görevlilerin bulunması hâlinde gelişmeler hakkında bilgi verileceğini bildirmiştir.

14. Ankara İl Emniyet Müdürlüğü 12/3/2018 tarihinde Başsavcılığa gönderdiği yazıda başvurucunun yaralanmasına neden olan görevlilerin tespitiyle ilgili gerekli çalışmaların devam ettiğini, suçu işlediği iddia edilen görevlilerin bulunması hâlinde bilgi verileceğini

ifade etmiştir.

15. 8/6/2018 tarihinde Başsavcılık, Ankara İl Emniyet Müdürlüğüne müzekkere yazarak başvurucunun yaralanmasına neden olan şüphelilerin tespiti amacıyla gerekli araştırmanın yapılmaya devam edilmesini ve konuyla ilgili olarak üç aylık aralıklarla Başsavcılığa bilgi verilmesini istemiştir.

16. Ankara İl Emniyet Müdürlüğü 11/6/2018 tarihinde ve 2018 yılı Ağustos, Kasım ayında Başsavcılığa gönderdiği yazılarda başvurucunun yaralanmasına neden olan görevlilerin tespiti ile ilgili çalışmaların devam ettiğini, suçu işlediği iddia edilen görevlilerin bulunması hâlinde bilgi verileceğini belirtilmiştir.

17. 27/11/2018 tarihinde Başsavcılık yapılan tüm araştırmalara rağmen şüphelilerin tespit edilemediği gerekçesiyle daimi arama kararı vermiştir. Kararda Başsavcılık Emniyet Müdürlüğünden şüpheli veya şüphelilerin zamanaşımı tarihine kadar aranmasını, bulunduklarında savunmalarının alınmasını, bulunamadıkları takdirde yapılan araştırma sonucunun üçer aylık dönemlerle bildirilmesini istemiştir.

18. 30/11/2018 tarihinde Başsavcılık, faili meçhul suçla ilgili olarak bugüne kadar yapılan tüm araştırmalarda olay faili ya da failleri tespit edilemediğinden evrakın Zamanaşımı Bürosuna gönderilmesine karar vermiştir.

19. 14/2/2019 tarihinde Ankara İl Emniyet Müdürlüğü, Başsavcılığa gönderdiği yazıda başvurucunun yaralanmasına neden olan görevlilerin tespiti ile ilgili çalışmaların devam ettiğini, suçu işlediği iddia edilen görevlilerin bulunması hâlinde bilgi verileceğini bildirmiştir.

20. Başvurucu 14/2/2019 tarihli yazıya atıf yaparak etkili bir soruşturma yürütülmediğini, dosyanın zamanaşımından düşmesinin Başsavcılıkça beklendiğini belirterek Anayasa Mahkemesine başvurma zorunluluğunun doğduğunu ifade etmiş ve 30/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. 18/9/2020, 29/12/2020 ve 16/4/2021 tarihlerinde Ankara İl Emniyet Müdürlüğü, Başsavcılığa gönderdiği yazılarda ilgili görevlilerin tespitiyle ilgili çalışmanın devam ettiğini belirtmiştir.

22. Başvurucu 22/2/2021 tarihinde Başsavcılığa yazdığı yazıda şüpheli polis memurlarının tespitiyle ilgili çalışma yapıldığının belirtildiğini ancak uzun süredir Başsavcılığa bilgi verilmediğini ifade ederek şüphelilerin tespiti ile ilgili ne tür çalışmaların yapıldığını, bu çalışmaların yeterli olup olmadığının araştırılmasını, şüphelilerin tespiti için her türlü işlemin yapılmasını talep etmiştir.

23. Ankara İl Emniyet Müdürlüğü, Başsavcılığa gönderdiği 10/6/2021 tarihli yazıda daimî arama süresinin tamamlandığını belirtmiştir.

24. Başsavcılık 3/9/2021 tarihinde başvurucunun şikâyetine konu olayla ilgili olarak kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Anılan kararda suç tarihinden bu güne kadar tüm aramalara rağmen fail ya da faillerin bulunamadığı, atılı suçun sekiz yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu, zamanaşımı süresinin 1/6/2021 tarihinde dolduğu, zamanaşımını kesen ya da durduran herhangi bir usuli işlemin gerçekleşmediğini belirtmiştir.

25. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı 10/10/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu, bu karara itiraz etmemiştir.

II. DEĞERLENDİRME

26. Başvurucu; Ankara Kızılay'da Gezi Parkı protestolarına katıldığı esnada kolluk görevlileri tarafından atılan gaz kapsülüyle sağ dizinden yaralandığını, bu eylemin fail ya da faillerinin tespiti için etkili bir soruşturma yapılmadığını, katıldığı bir protesto gösterisi nedeniyle fiziksel şiddete uğradığını belirterek kötü muamele yasağının, etkili soruşturma yükümlülüğünün, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

27. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde kabul edilebilirliğe ilişkin olarak daimî arama kararının 27/11/2018 tarihinde verilmişse de en son 2013 yılında teşhis işleminde bulunan başvurucunun bu tarihten sonra Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru tarihine kadar yetkili makamlardan herhangi bir talebinin olmadığını, bu tarihten Anayasa Mahkemesine başvuru tarihine kadar geçen süre içinde başvurucunun etkili bir soruşturma yürütülmediğinin farkına varıp varmadığının değerlendirmesi gerektiği belirtilmiştir. Esas bakımından ise kötü muamele yasağının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

28. Başvuru, kötü muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir.

29. Anayasa Mahkemesi; kolluk görevlilerinin güç kullanımı sonucunda gerçekleştiği ileri sürülen Anayasa'nın 17. maddesine yönelik ihlal iddialarını incelediği birçok başvuruda tüketilmesi gereken etkili hukuk yolunun ceza soruşturması olduğunu, tazminat davasının sürece etkisinin olmadığını açıkça belirtmiştir (birçok karar arasından bkz. Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/3/2016, § 39).

30. Başvuru yollarının tüketilmesi kuralı, bir soruşturmanın etkili olup olmadığı yönünde inceleme yapılabilmesi için mutlak surette gerekli olmasa da yürütülen soruşturmanın -makul bir süreyi aşmaması şartıyla- ilgili kamu makamları tarafından nasıl sonlandırılacağının beklenmesi bireysel başvuruyla getirilen koruma mekanizmasının ikincil niteliğine uygun olacaktır. Bununla birlikte savunulabilir bir kötü muamele iddiası hakkında soruşturma başlatılmamışsa, başlatılan soruşturmada ilerleme yoksa veya soruşturma artık etkisiz bir hâl almışsa başvuruculardan soruşturmanın sonucunu beklemelerini istemek makul olmayacaktır. Böyle bir durumda başvurucular, gerekli özeni göstermeli ve şikâyetini çok uzun süre geçirmeden Anayasa Mahkemesine sunabilmelidirler. Zira soruşturmanın etkililiğini sağlayacak bir başvuru yolu bulunmamaktadır. O hâlde anılan ihlal iddiaları yönünden başvuru yollarının tüketilmesi gerekmemektedir. Böyle bir durumda başvurucular, etkili bir soruşturma yürütülmediğinin farkına vardıkları veya varmaları gerektiği andan itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunmalıdırlar. Doğal olarak başvurucuların etkili bir soruşturma yürütülmediğinin ne zaman farkına varmaları gerektiği her davanın koşullarına bağlı olarak değerlendirilecektir. Soruşturmada ilerleme sağlanacağına dair umut verici gelişmeler ve gerçekçi varsayımlar bulunduğu ve soruşturmanın ilerlemesini sağlayıcı tedbirler alındığı sürece başvuruculardan başvuru yollarını tüketmeden bireysel başvuruda bulunmaları da beklenmemelidir [Yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasının konu edildiği Adle Azizoğlu ve Sadat Azizoğlu (B. No: 2014/15732, 24/1/2018) başvurusunda yapılan aynı yöndeki değerlendirmelerin kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurularda da uygulanmasına ilişkin örnek için bkz.

İbrahim Şen, B. No: 2015/19415, 8/5/2019].

31. Başvuruya konu soruşturmada bazı soruşturma işlemleri yapılsa da somut olayın nasıl gerçekleştiğinin ve olayın fail ya da faillerin tespiti mümkün olmamıştır. Başsavcılık 1/8/2016 tarihinde Ankara İl Emniyet Müdürlüğüne bir müzekkere yazarak başvurucunun yaralanmasına neden olan polis veya polislerin açık kimlik bilgilerinin tespit edilerek Başsavcılıkta hazır edilmesini istemiştir. Bu müzekkereye verilen 6/9/2016 tarihli cevabi yazıda darbe teşebbüsü sırasında Emniyet Müdürlüğüne uçaktan atılan bombanın ana su şebekesini patlatması sonrası arşivin tamamen su altında kalarak balçığa bulanması nedeniyle 2015 yılı ve öncesine ait arşiv kayıtlarının kullanılamaz hâle geldiği belirtilmiştir (bkz. §§ 11, 12). Buna göre başvurucunun katıldığı iddia edilen toplantıya katılan kolluk görevlilerinin kimlik bilgilerinin resmî bir belgeyle ortaya çıkarılması imkânı kalmamıştır. Gerçekten de Ankara Emniyet Müdürlüğü sonraki tarihlerde Başsavcılığa gönderdiği yazılarda başvurucunun yaralanmasına neden olan görevlilerin tespitiyle ilgili gerekli çalışmaların devam ettiğini ve suçu işlediği iddia edilen görevlilerin bulunması hâlinde gelişmeler hakkında bilgi verileceğini ifade etmekle yetinmiştir (bkz. §§ 13, 14). Bu bakımdan soruşturmada Ankara Emniyet Müdürlüğünün 6/9/2016 tarihli yazısı sonrasında olayın gerçekleşme koşullarının ve fail ya da faillerin tespiti için esaslı hiçbir işlem yapılmamıştır. Buna rağmen şikâyetini yetkili makamlara iletmede veya soruşturmanın etkisizliğiyle ilgili bireysel başvuru yapmada güçlük çektiği yönünde herhangi bir iddiası bulunmayan başvurucu, bireysel başvuru yapmak için 30/10/2020 tarihine kadar beklemiştir. Oysa başvurucunun somut olayın koşullarında soruşturmanın etkisiz olduğunu en geç daimi arama kararının verildiği 27/11/2018 tarihinde fark ederek süresinde başvuru yapması gerekirdi. Bu nedenle 30/10/2020 tarihinde yapılan başvurunun süresi içinde yapılmış bir başvuru olarak kabul edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

S.Ü.

B. No: 2020/34927 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34927

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

S.Ü. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34927)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : S.Ü.

Vekili : Av. Öner BULUT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, örgün eğitim dışına çıkarma disiplin cezasıyla cezalandırılması nedeniyle eğitim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/11/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebi kabul edilerek başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Olayların gerçekleştiği 2019 yılında başvurucu Çankırı 15 Temmuz Şehitler Anadolu Lisesinde (Lise) 11. sınıf öğrencisidir.

6. Başvurucu hakkında 18/12/2019 tarihinde derste sınıf arkadaşını bıçakla yaralamaya teşebbüs ettiği gerekçesiyle disiplin soruşturması başlatılmıştır. Soruşturma neticesinde başvurucunun Öğrenci Ödül ve Disiplin Kurulunun 27/12/2019 tarihli kararıyla Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 164. maddesinin dördüncü fıkrasının (ı) bendi uyarınca örgün eğitim dışına çıkarma disiplin cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Anılan karar mevzuat gereği İl Öğrenci Disiplin Kurulunun onayına sunulmuştur.

7. İl Öğrenci Disiplin Kurulu; suçla ilgili raporlamanın usule uygun uygun olduğu, suçun bilgi ve belgelerle ispatlandığı, suçun karşılığı olarak önerilen teklifin yerinde ve gerekçelerinin uygun olduğunu değerlendirerek verilen cezayı 7/1/2020 tarihinde onaylamıştır. Anılan karara başvurucunun velisi tarafından itiraz edilmesi üzerine karar Üst Disiplin Kuruluna gönderilmiştir. Üst Disiplin Kurulu itirazı, Kurul başkanının karşıoyuyla 15/1/2020 tarihinde reddetmiştir. Kurul Başkanı örgün eğitim dışına çıkarma cezasının öğrencinin psikolojisi üzerinde oluşturacağı muhtemel zararlar dikkate alınarak itirazın kabul edilmesi gerektiği gerekçesiyle karara muhalif kalmıştır. Başvurucunun velisi, anılan karara karşı Kastamonu İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) iptal davası açmıştır.

8. Ayrıca konuyla ilgili olarak Çankırı Cumhuriyet Başsavcılığına da suç duyurusunda bulunulmuştur. Başsavcılık eylemin yaralamaya yönelik gerçekleştirildiğine dair yeterli şüphe oluşturulacak nitelikte delil bulunmadığını belirterek 4/3/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

9. İptal davasını gören İdare Mahkemesi; İl Millî Eğitim Müdürünün hem İl Disiplin Kurulunda hem de Üst Disiplin Kurulunda yer aldığını, aynı kişinin hem kararı veren hem de karara yönelik itirazı inceleyen kurulda olması nedeniyle itiraz incelemesinin objektif ve tarafsız bir şekilde yapılamayacağını belirtmiştir. Ayrıca başvurucu hakkında mala zarar verme, basit yaralama, yivli ve yivsiz silahlarla, bıçak ve diğer aletleri sırf saldırı amacıyla taşıma suçlarından yürütülen ceza soruşturmasında kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiğini, bu sebeple başvurucunun örgün eğitim dışına çıkarma cezasını gerektiren fiili işlediğinden bahsedilemeyeceğini belirterek dava konusu işlemi 1/6/2020 tarihinde iptal etmiştir. İdare anılan kararı istinaf kanun yoluna taşımıştır.

10. İstinaf incelemesini yapan Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 16/9/2020 tarihinde anılan kararı oyçokluğuyla kaldırmış ve davayı kesin olarak reddetmiştir. Bölge İdare Mahkemesi, İl Millî Eğitim Müdürünün hem İl Disiplin Kurulunda hem de Üst Disiplin Kurulunda yer almasının Yönetmelik'le düzenlendiğini belirtmiştir. Ayrıca Kurulların oluşumu, üye sayısı, başkanlarının birbirinden farklı olması ve İl Millî Eğitim Müdürünün doğrudan olayın muhatabı, soruşturanı veya öğrencinin disiplin kuruluna sevkini sağlayan kişi olmamasını dikkate alarak Kurulların oluşumunda mevzuata aykırı bir durum olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sonuçlanan soruşturmanın mala zarar verme, basit yaralama, yivli ve yivsiz silahlarla, bıçak ve diğer aletleri sırf saldırı amacıyla taşıma suçlarına ilişkin olduğunu, oysa disiplin soruşturmasına konu suçun bıçakla yaralamaya teşebbüs etme suçu olduğu, dolayısıyla eylem aynı olsa da disiplin ve ceza soruşturmalarının konusunun tam olarak örtüşmediğini belirtmiştir. Sonuç olarak ceza soruşturmasında, mağdur çocukta herhangi bir kesi olmaması nedeniyle yaralama eylemi yönünden yeterli delil bulunmadığı belirtilmişse de bıçakla yaralamaya teşebbüs etme eylemi yönünden başvurucunun isnat

edilen fiili işlediğinin sabit olduğu belirtilmiş ve idare mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamıştır.

11. Nihai karar, başvurucuya 29/10/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. 14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun "Örgün ve yaygın eğitim" kenar başlıklı 18. maddesi şöyledir:

"Türk milli eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki anabölümden kurulur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar. Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar."

13. Aynı Kanun'un "Ortaöğretimden yararlanma hakkı" kenar başlıklı 27. maddesi şöyledir:

"İlköğretimini tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir."

14. 7/9/2013 tarih ve 28758 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve olay tarihinde yürürlükte olan Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) "disiplin cezaları" başlıklı 163. maddesi şöyledir:

"(1) Öğrencilere, disiplin cezasını gerektiren davranış ve fiillerinin niteliklerine göre;

a) Kınama,

b) Okuldan kısa süreli uzaklaştırma,

c) Okul değiştirme,

ç) Örgün eğitim dışına çıkarma

cezalarından biri verilir.

(2) Disipline konu olan olaylar okul öğrenci ödül ve disiplin kurulunda görüşülüp karara bağlandıktan sonra;

a) Kınama ve okuldan kısa süreli uzaklaştırma cezaları okul müdürünün,

b) Okul değiştirme cezası, ilçe öğrenci disiplin kurulunun,

c) Örgün eğitim dışına çıkarma cezası, il öğrenci disiplin kurulunun,

onayından sonra uygulanır."

15. Aynı Yönetmelik'in "Disiplin cezasını gerektiren davranış ve fiiller" başlıklı 164. maddesinin "Örgün eğitim dışına çıkarma cezasını gerektiren davranışlar" alt başlıklı dördüncü fıkrasının (ı) bendi şöyledir:

"Yaralayıcı, öldürücü her türlü alet, silah, patlayıcı maddeleri kullanmak veya fiziki güç kullanmak suretiyle bir kimseyi yaralamaya teşebbüs etmek, yaralamak, öldürmek, maddi veya manevi zarara yol açmak"

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 6/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip

gereği düşünüldü:

A. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu vekili, müvekkilinin bazı arkadaşları tarafından sürekli psikolojik ve cinsel tacize uğradığını, bu iddialarının okul idaresince yeterince araştırılmadığını, ayrıca meyve bıçağının o gün yerli malı haftası kutlaması nedeniyle yanında olduğunu, bıçağın yaralamak kastıyla okula getirilmediğini, bu amaçla da kullanılmadığını, nitekim konuyla ilgili soruşturma yürüten savcılık tarafından da yaralama kastının ortaya konulamaması nedeniyle takipsizlik kararı verildiğini belirtmiştir. Ayrıca disiplin soruşturması sürecinde çocuğun kişisel ve psikolojik özelliklerinin dikkate alınmadığını, başvurucunun okul ortalamasının çok yüksek olduğunu, verilen ceza nedeniyle başvurucunun eğitim hakkının elinden alındığını belirterek eğitim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Başvurucu, olayların meydana geldiği gün yerli malı haftası kutlaması yapıldığını, meyve bıçağını kimseyi yaralamak kastıyla değil yerli malı etkinliği için yanında getirdiğini ifade etmiştir. Başvurucu bıçağı kimseyi yaralamak amacıyla kullanmadığını, nitekim konuyla ilgili soruşturma yürüten savcılığın da yaralama kastının ortaya konulamaması nedeniyle takipsizlik kararı verdiğini belirtmiştir. Başvurucu bazı arkadaşları tarafından sözlü tacize uğradığını, şikâyetlerinin okul idaresince yeterince araştırılmadığını, disiplin soruşturması sürecinde kişisel ve psikolojik özelliklerinin dikkate alınmadığını, okul birincisi olduğu hâlde verilen ceza nedeniyle eğitim hakkının elinden alındığını iddia etmiştir. Başvurucuya göre eğitim hakkı ihlal edilmiştir.

19. Bakanlık görüşünde, disiplin cezalarının dayanağının Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği olduğunu, temel amaçlarının okullarda kamu düzeninin sağlanması ve diğer öğrencilerin eğitim haklarının korunması olduğunu, örgün eğitim dışına çıkarma cezası alan öğrencilerin açık öğretim yoluyla eğitimlerine devam edebileceklerini, dolayısıyla başvurucunun eğitim hakkına yönelik ihlal iddiasının hukuki dayanaktan yoksun olduğunu belirtmiştir.

20. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

21. Başvurucunun iddialarının özü, almış olduğu bir disiplin cezası nedeniyle örgün eğitime devam edememesidir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

23. Anayasa'nın 42. maddesinin birinci ve ikinci fıkrası şöyledir:

"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir."

24. Eğitim, Anayasa tarafından doğrudan güvence altına alınmış bir haktır. Ayrıca eğitim, çok özel bir kamu hizmeti olarak sadece doğrudan faydaları olan bir hizmet değil geniş sosyal fonksiyonları da olan bir hizmettir. Demokratik bir toplumda insan haklarının sağlamlaşması ve devamı için eğitim hakkının vazgeçilmez ve temel bir katkısı olduğu da aşikârdır (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 66). Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 68) ve kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklinde bir negatif ödev yüklediğine (Adem Öğüt ve diğerleri, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 44; Yüksel Baran, B. No: 2012/782, 26/6/2014, § 36) karar vermiştir.

25. Bu bağlamda müdahalenin mevcudiyetinden söz edebilmek için bireysel başvuruya konu kararın başvurucunun belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimine yahut aldığı eğitimden menfaat sağlama imkânına (Şehmus Altuğrul, B. No: 2017/38317, 13/1/2021, § 42) yönelik olması gerekmektedir. Somut olayda lise öğrencisi olan başvurucu bir disiplin cezası nedeniyle örgün eğitime devam edememektedir. Bu nedenle Anayasa'nın 42. maddesi çerçevesinde başvurucunun eğitim hakkına müdahalede bulunulduğunun kabul edilmesi gerekir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

26. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

27. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 42. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple eğitim hakkına yapılan müdahalenin, Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama kriterlerini sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir (eğitim hakkı bağlamında bkz. Özcan Zengin, B. No: 2020/4244, 23/2/2022, §§ 72-82; Özcan Bayrak, B. No: 2019/14060, 3/11/2022, §§ 39-48; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. kararlar için bkz. Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Bu bağlamda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı incelenmelidir.

(1) Genel İlkeler

28. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinde hak ve özgürlüklerin "ancak kanunla" sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Bu bağlamda Anayasa'nın 42. maddesi kapsamında korunan bir hakka yapılan bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığının kabul edilebilmesi için söz konusu müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (eğitim ve öğrenim hakkının ancak kanunla sınırlanabileceğinin değerlendirildiği çok sayıda karar içinden bkz. Özcan Bayrak, B. No: 2019/14060, 3/11/2022, §§ 46,47; kanunilik şartına çeşitli bağlamlarda dikkat çeken kararlar için bkz. Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36; Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 82; Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56-61; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 35).

29. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kez temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında kanunilik ölçütünün ilk olarak şeklî bir kanunun varlığını gerekli kıldığını belirtmiştir (Tuğba Arslan, § 96; Fikriye Aytin ve diğerleri, B. No: 2013/6154, 11/12/2014, § 34). Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklere müdahale eden şeklî anlamda bir kanunun varlığını şart koşmasının sebebi bunu biçimsel anlamda hukuk devletinin hem aracı hem de öncülü olarak görmesi nedeniyledir. Gerçekten de bir yasama işlemi olarak kanunlar, TBMM'nin iradesinin ürünüdür ve TBMM tarafından Anayasa'da öngörülen kanun yapma usullerine uyularak yapılırlar. Bu anlayış temel hak ve özgürlükler alanında önemli bir güvence sağlar (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 54; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 36). Bu sayede yürütme ve yargı organlarının yasamanın çizdiği ilke ve sınırlara bağlı kalması, hukuk düzeninde Anayasa'nın öngördüğü usule uygun olarak çıkarılan kanunların alt kademelerinde yer alan düzenlemelerle temel hak ve özgürlüklerin kolaylıkla sınırlandırılabilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Anayasa Mahkemesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında şeklî anlamda bir kanunun yokluğunu Anayasa'ya aykırılığın ağır bir biçimi olarak kabul etmektedir (Tuğba Arslan, § 98).

30. Kanunilik ölçütü aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirir ve bu noktada kanunun niteliği önem kazanır. Bu anlamıyla kanunilik ölçütü, sınırlamaya ilişkin kuralın erişilebilirliğini ve öngörülebilirliği ile kesinliğini ifade eden belirliliğini garanti altına alır (Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi [GK], B. No: 2014/15220, 4/6/2015, § 56; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 55; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 37).

31. Belirlilik, bir kuralın keyfîliğe yol açmayacak bir içerikte olmasını ifade eder. Temel hakların sınırlandırılmasına ilişkin kanuni düzenlemenin içerik, amaç ve kapsam bakımından belirli ve muhataplarının hukuksal durumlarını algılayabilecekleri açıklıkta olması gerekir. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu birtakım güvenceler içermesi gereklidir. Bir kanuni düzenlemede hangi davranış veya olgulara hangi hukuksal sonuçların bağlanacağı ve bu bağlamda kamusal makamlar için nasıl bir müdahale yetkisinin doğacağı belirli bir kesinlik ölçüsünde ortaya konmalıdır. Bu durumda bireylerin hak ve yükümlülüklerini öngörerek davranışlarını bu doğrultuda tanzim etmeleri mümkün olabilir (Hayriye Özdemir, §§ 56, 57; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 56; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş., § 38; Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi, § 57; norm denetimine ilişkin kararlarda belirliliğe ilişkin açıklamalar için çok sayıda karar arasından bkz. AYM, E.2009/51, K.2010/73, 20/5/2010; AYM, E.2011/18, K.2012/53, 11/4/2012).

32. Bireylerin kendilerine düşen yükümlülükleri öngörme ve davranışlarını ayarlama imkânını vermeyen normlar hukuk güvenliği ilkesini zedeler, bu da bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini engeller. Hukuksal durumların takdirindeki belirsizlik, temel haklar alanında getirilen güvencelerin işlevsiz hâle gelmesine neden olur (Sara Akgül [GK], B. No: 2015/269, 22/11/2018, § 108). Bununla birlikte bir kuralın karmaşık olması ya da belirli ölçülerde soyutluk içermesi, bu nedenle hukuki yardım ile tam olarak anlaşılabilir hâle gelmesi veya kullanılan kavramların anlamlarının hukuksal değerlendirme sonucunda ortaya çıkması tek başına hukuken öngörülebilirlik ilkesine aykırı görülemez. Ayrıca ilgili kanuni düzenleme temel haklara ne oranda müdahale ediyorsa söz

konusu düzenlemede aranacak belirlilik oranı da aynı doğrultuda yükselecektir (Sara Akgül, § 109; Hayriye Özdemir, § 58).

(2) Somut Olayın Değerlendirilmesi

33. Somut olayda lise öğrencisi olan başvurucu bir disiplin soruşturması sonucunda örgün eğitim dışına çıkarma cezasıyla cezalandırılmıştır. İlgili idare söz konusu disiplin cezasının dayanağı olarak Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin "Disiplin cezasını gerektiren davranış ve fiiller" başlıklı 164. maddesinin "Örgün eğitim dışına çıkarma cezasını gerektiren davranışlar" alt başlıklı dördüncü fıkrasının (ı) bendini göstermiştir. Anılan Yönetmeliğin "Dayanak" başlıklı 3. maddesinde ise 5/1/1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, 17/3/1981 tarihli ve 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun, 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu, 30/5/1997 tarihli ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve 25/8/2011 tarihli ve 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname söz konusu Yönetmelik'in çıkarılmasına dayanak olarak gösterilmiştir. Ancak dayanak olarak gösterilen söz konusu Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde ortaöğretim öğrencilerine uygulanabilecek disiplin suç ve cezalarına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır.

34. Bu durumda ortaöğretim öğrencilerinin disiplin suçlarıyla ilgili genel ilkeleri ortaya koyan, çerçevesini çizen ve disiplin cezalarını gerektiren eylemleri genel hatlarıyla da olsa belirleyen, belirli amacı gerçekleştirmeye elverişli, amaç ve kapsamı belirlenebilir veya öngörülebilir herhangi bir kanuni düzenleme bulunmaması nedeniyle disiplin suç ve cezaları yönünden ortaöğretim öğrencilerinin kanuni bir güvencesi bulunmamaktadır.

35. Bu alanı düzenleyen bir kanun olmaması sebebiyle başvuruya konu disiplin cezası sadece bir yönetmelik hükmü uyarınca tesis edilmiştir. Ancak idarenin kanuni bir dayanak olmadan ilk elden temel hak ve hürriyetleri sınırlandırması mümkün değildir. Aksi durum kanun koyucunun getirmediği kısıtlamaların idari ve yargısal makamlarca oluşturulmasına ve uygulanmasına neden olabileceği gibi kısıtlamaların muhatabı olan bireylere yönelik keyfî uygulamaların yaygınlaşmasına ve bu kişilerin kamu otoritelerine karşı güvencesiz bir konuma düşmesine yol açabilir. Bu bağlamda temel hak ve hürriyetlere yönelik bir müdahale, demokratik toplum düzeninin korunması bakımından ne kadar gerekli olursa olsun salt idari bir işleme dayanıyorsa bu tür bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığından söz edilemez (Yunus Bulut, B. No: 2020/38826, 20/7/2023, § 59).

36. Nitekim Anayasa Mahkemesi Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunda kalan yükseköğretim öğrencileri yönünden Yönetmelik hükmüne dayanılarak yapılan disiplin cezası şeklindeki müdahaleyi ifade özgürlüğü yönünden incelediği Kardelen Hasret Kaygusuz (B. No: 2017/38607, 18/5/2021) kararında, yine benzer bir müdahaleyi toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden incelediği Bedran Ali Ertuğrul (B. No: 2018/20407, 12/4/2023) kararında disiplin suçlarıyla ilgili genel ilkeleri ortaya koyan, çerçevesini çizen ve disiplin cezalarını gerektiren eylemleri genel hatlarıyla da olsa belirleyen, belirli amacı gerçekleştirmeye elverişli, amaç ve kapsamı belirlenebilir veya öngörülebilir herhangi bir kanuni düzenleme bulunmaması nedeniyle Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunda kalıp disiplin cezasıyla muhatap olma potansiyeli bulunan kişiler için getirilen kanuni bir güvencenin bulunduğundan söz etmenin mümkün olmadığını belirterek söz konusu müdahalelerin kanunilik şartını taşımadığı sonucuna ulaşmıştır. Anayasa

Mahkemesinin Kardelen Hasret Kaygusuz kararında yaptığı değerlendirmeleri şu şekildedir:

"49. Başvurucu hakkında düzenlenen işlemlere esas olan ve olay tarihinde yürürlükte bulunan 3/1/1999 tarihli Yönetmelik'in 3. maddesinde ilk olarak bu Yönetmelik'in 351 sayılı Kanun'a dayanılarak hazırlandığı ifade edilmiştir (bkz. § 16). Dayanak gösterilen 351 sayılı Kanun incelendiğinde ise öğrenci yurtlarında kalan öğrencilerin disiplin cezası gerektiren fiilleri ve bunların karşılığında öngörülen disiplin cezalarıyla ilgili en azından çerçevesi çizilen, belirli bir açıklık ve kesinlikte olan herhangi bir kural bulunmadığı görülmektedir.

50. 3/1/1999 tarihli Yönetmelik'in 3. maddesinde dayanak olarak gösterilen bir diğer düzenleme ise 19/12/1989 tarihli Yönetmelik'in 13. maddesidir (bkz. § 17). 19/12/1989 tarihli Yönetmelik'in TBMM iradesinin ürünü olan şeklî bir kanun niteliği bulunmadığı açıktır. Kaldı ki 19/12/1989 tarihli Yönetmelik'in 13. maddesinde veya başka maddelerinde disiplin cezası gerektiren fiillere ve bunların karşılıklarına ilişkin hiçbir açıklama da bulunmamaktadır. Bu nedenle bahse konu Yönetmelik'in başvurucunun temel bir hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğunu kabul etmek mümkün değildir.

51. Eldeki başvuruya konu olay tarihinden sonra yürürlüğe giren ve 3/1/1999 tarihli Yönetmelik'i ilga eden 9/8/2016 tarihli Yönetmelik'in 3. maddesinde ise bu Yönetmelik'in 351 sayılı Kanun'un -daha sonra 703 sayılı KHK ile yürürlükten kaldırılan- 7. maddesinin sekizinci fıkrasının (c) bendine dayanılarak hazırlandığı belirtilmiştir (bkz. § 20). Dayanak olarak gösterilen bahse konu düzenleme incelendiğinde ise (bkz. § 21) düzenlemede yalnızca yönetim kurulunun yönetmelik çıkarma sürecindeki birtakım görevlerine değinildiği, buna karşın disiplin suç ve cezalarına ilişkin yine herhangi bir açıklamaya yer verilmediği görülmektedir.

52. Son olarak başvuruya konu olay tarihinden sonra yürürlüğe giren ve 9/8/2016 tarihli Yönetmelik'i ilga eden 9/4/2021 tarihli Yönetmelik'in 3. maddesinde dayanak olarak gösterilen düzenlemeler incelendiğinde de başvurucunun temel bir hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını oluşturacak herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir (bkz. §§ 23-26).

53. Böylelikle somut olayda disiplin suçlarıyla ilgili genel ilkeleri ortaya koyan, çerçevesini çizen ve disiplin cezalarını gerektiren eylemleri genel hatlarıyla da olsa belirleyen, belirli amacı gerçekleştirmeye elverişli, amaç ve kapsamı belirlenebilir veya öngörülebilir herhangi kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Bu hâlde başvurucu gibi Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunda kalıp disiplin cezasıyla muhatap olma potansiyeli bulunan kişiler için getirilen kanuni bir güvencenin varlığından söz etmek mümkün değildir. Sonuç olarak başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin kanunla öngörülmediği kanaatine ulaşılmıştır."

37. Öte yandan devletin eğitim alanında birçok pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Eğitim hizmetlerinin sadece bir yönünün oluşturan ortaöğretim, genel hatlarıyla bütün öğrencilere ortak bir genel kültür ve yurdun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunma bilinci kazandırmayı hedeflemekte aynı zamanda öğrencileri ilgi ve yetenekleri ölçüsünde yüksek öğretime, iş alanlarına ve hayata hazırlamaktadır. Devletin pozitif yükümlülüklerinin arttığı alanlarda -özellikle da hizmetin sağlanması, sunumu ve düzenlenmesi gibi konularda- takdir yetkisi genişlemekte ve kamu makamları bu yetkiyi kullanırken bazı düzenleyici işlemlere ihtiyaç duymaktadır. Elbette ki idare ilk elden temel hak ve hürriyetleri sınırlandırmadığı müddetçe kendi tesis ettiği düzenleyici işlemlerle kamu hizmetlerinin yürütümünü sağlayabilir. Nitekim somut olayda idare ortaöğretim hizmetlerini geniş ölçüde

anılan Yönetmelik'e dayanarak yürütmektedir. Ancak konu ilk defa idarece tesis edilen düzenleyici bir işlemle temel hak ve hürriyetin sınırlandırması olduğunda idarenin bu düzenlemeyi bir kanuna dayanmadan ilk elden yapabilmesi mümkün değildir.

38. Nihayetinde eldeki başvuruda başvurucunun örgün eğitim dışına çıkarılması suretiyle eğitim hakkına yapılan müdahalenin sadece bir yönetmelik hükmüne dayandığı, dolayısıyla ortaöğretim öğrencilerinin hangi somut fiil ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını yeterli açıklıkta ve kesinlikte öngörebilmelerine imkân tanıyan bir kanun hükmünün bulunmadığı görülmüştür.

39. Bu itibarla başvurucunun eğitim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Varılan sonuca göre müdahalenin meşru bir amacının bulunup bulunmadığının ve demokratik toplum gereklerine uygun olup olmadığının değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

41. Başvurucu, Savcılıkça yaralama kastı sabit görülmediği hâlde Bölge İdare Mahkemesince suçlu kabul edildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

42. Eğitim hakkı yönünden ihlal kararı verildiğinden başvurucunun diğer ihlal iddiaları yönünden inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

43. Başvurucu, ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve miktar belirtmeksizin manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

44. Başvurucunun eğitim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

45. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

46. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının ayrıca İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin eğitim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesine (E.2020/1660, K.2020/2020) iletilmek üzere Kastamonu İdare Mahkemesine (E.2020/82, K.2020/566) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

J.R.H.

B. No: 2021/4791 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4791

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

J.R.H. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/4791)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa İlhan ÖZTÜRK

Başvurucu : J.R.H

Vekili : Av. Serkan AKBAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; İçişleri Bakanlığı kararı ile sınır dışı edilme ve ülkeye girişin ön izin şartına bağlanması nedeniyle ifade özgürlüğünün, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/1/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyon, başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olan başvurucu, Türkiye'de 16/2/2009-2/2/2010 tarihleri arasında özel bir yabancı dil kursunda çalışmak için çalışma amaçlı ikamet izni almış, daha sonra işinden ayrılarak 31/3/2009 tarihinden itibaren ikamet iznini turistik oturuma çevirmiştir. Başvurucu, beyanına göre ülke içinde seyahat ederek yüksek lisans tezi için araştırma yapmaya başlamıştır. Türkiye'ye son giriş yaptığı 2/6/2010 tarihinden sınır dışı edildiği 20/8/2010 tarihine kadar kendisini serbest gazeteci olarak tanıtmıştır.

6. Başvurucu, ikamet izniyle yasal olarak Türkiye'de ikamet etmekteyken Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından terör örgütüne yardım etme suçundan yürütülmekte olan bir soruşturma kapsamında dört gün gözaltında kalmıştır. Başvurucunun ifadesi alındıktan sonra 20/8/2010 tarihinde sınır dışı edilmiştir. Başvurucu, adli işlem nedeniyle 1 yıl süreli giriş yasağı kapsamına alınmış ve ülkeye girişi ön izin şartına bağlanmıştır. İçişleri Bakanlığı, başvurucunun avukatı aracılığıyla yaptığı itiraza verdiği 7/12/2010 tarihli cevabi yazıda, başvurucunun vize talebinde bulunması hâlinde durumunun değerlendirileceğini bildirmiştir.

7. Başvurucu, sınır dışı edilmesi ve ülkeye girişinin ön izin şartına bağlanması kararına karşı iptal davası açmıştır. Dava, Ankara 2. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) tarafından 16/2/2012 tarihinde reddedilmiştir. İdare Mahkemesi gerekçeli kararında, 15/7/1950 tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'un 19. ve 22. maddeleri ile 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun 8. maddesine atıfta bulunduktan sonra sınır dışı konularında idarenin geniş takdir yetkisi olduğunu vurgulamıştır. İdare Mahkemesi, sınır dışı edilme ve yurda girişin yasaklanmasını gerektiren durumların mutlaka suç niteliği taşıması ve bunun yargı kararıyla belirlenmesi zorunluluğu olmadığını belirtmiştir. İdare Mahkemesi gerekçeli kararında, başvurucunun yurda giriş amacı ile sonraki faaliyetlerini değerlendirdikten sonra Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarlığından alınan 16/7/2010 tarihli yazıya atıfta bulunarak kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması bağlamında devletin egemenlik yetkisi dâhilinde tesis edilen dava konusu işlemlerde ulusal ve uluslararası metinlere aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır. Gerekçeli kararda yer verilen başvurucu hakkındaki MİT raporu şöyledir:

"ABD/New England Eyaleti Providence şehrinde bulunan Brown Ünivresitesi Siyaset Bölümü mezunu olduğu, 'Gelişen Ulusların Tarihi' konulu tezi ile ilgili olarak çalışma yapmak gerekçesiyle 2009 yılı itibariyle Diyarbakır'a geldiği, İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesinde gönüllü olarak çalıştığı, üçer aylık periyotlarla Türkiye'ye giriş-çıkış yaparak ülkemizde kalış süresini uzattığı, Türkiye'de KONGRA-GEL (PKK) yanlısı şahıslar ile irtibatının bulunduğu, KCK/TY'ne yönelik gerçekleştirilen operasyonlar, Terörle Mücadele Kanunu, Demokratik Özerklik Projesi, AK Parti'nin Kürtlere yönelik politikaları hususlarında bilgi derlemeye çalıştığı, Türkiye ve Türk Silahlı Kuvvetleri aleyhinde yazdığı bazı makalelerin Kürdistan Yurtseverler Birliğine ait PUK Medya, KURDNET gibi internet siteleri ile Inter Pres Service-IPS'nde yayımlandığı, çeşitli amaçlarla Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizdeki illere gelen yabancı uyruklu şahıslara rehberlik yaptığı, KCK/TY'ne yönelik operasyonlar sonrasında hazırlanan KCK iddianamesinde, İHD Başkan Yardımcısı ile irtibatlı olduğu, şahsın bir süredir bölge illeri hakkında bilgi toplayarak, bilgileri Amerika'da bulunan bir kısım makamlara servis ettiğinin anlaşıldığı ..."

8. Mahkeme, yukarıda yer verilen gerekçelerin yanında başvurucu hakkında uygulanan Türkiye'ye girişinin ön izne tabi tutulması işleminin başvurucunun Türkiye'ye girişinin

tamamen yasaklanmasına ilişkin bir işlem olmadığı, önceden başvurmak suretiyle amacına uygun olarak alacağı özel izin veya vize ile Türkiye'ye girmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir.

9. Başvurucu, bu karara karşı temyiz talebinde bulunmuştur. Danıştay Onuncu Dairesi 13/10/2015 tarihinde ilk derece mahkemesinin kararını onamış, başvurucunun karar düzeltme talebi de aynı Daire tarafından 26/10/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

10. Başvurucu hakkında Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma sonucunda 1/7/2011 tarihinde örgütün hiyerarşik yapısına dâhil olmamakla birlikte örgüte bilerek veya isteyerek yardım etmek suretiyle terör örgütüne üye olma suçundan kamu davası açılmıştır. İddianamede; örgütün yönetici kadrolarıyla toplantılara katıldığı, örgüt lehine faaliyetlerde bulunduğu, örgütü destekleyen yurt dışı kaynaklı kişi ve kurumların emir ve talimatları doğrultusunda bilgi ve belge toplayarak paylaştığı iddia edilmiştir. Ayrıca başvurucunun ikamet ettiği adreslerde yapılan aramalarda ele geçirilen dijital materyaller aracılığıyla irtibat kurduğu kişilere ve paylaştığı belgelere yer verilmiştir.

11. Başvurucu, süresi içerisinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

12. Olay tarihinde yürürlükte olan (mülga) 5682 sayılı Kanun'un "Türkiye'ye girmeleri memnu kimseler" kenar başlıklı 8. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...

3. Türkiye Cumhuriyetinin taraf bulunduğu, mücrimlerin iadesine mütaallik anlaşma veya andlaşmalarla iadeye esas olarak kabul edilen suçlardan birinden sanık veya hükümlü bulunanlar;

4. Türkiye'den sınır dışı edilmiş olupta avdetine müsaade edilmemiş bulunanlar;

5. Türkiye Cumhuriyetinin emniyetini ve umumi nizamını bozmak niyetiyle veya bozmak istiyenlere ve bozanlara iştirak veya yardım etmek maksadiyle geldikleri sezilenler;..."

13. Olay tarihinde yürürlükte olan (mülga) 5683 sayılı Kanun'un 19. maddesi şöyledir:

"İçişleri Bakanlığınca memlekette kalması umumi güvenliğe, siyasi ve idari icaplara aykırı sayılan yabancılar verilecek muayyen müddet zarfında Türkiye'den çıkmağa davet olunur. Bu müddetin sonunda Türkiye'yi terketmiyenler sınır dışı edilebilirler."

14. 5683 sayılı Kanun'un 21. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu kanunda derpiş edilen sınır dışı kararını almaya İçişleri Bakanlığı yetkilidir."

15. 5683 sayılı Kanun'un 22. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Türkiye'den sınır dışı edilenler İçişleri Bakanlığının hususi müsaadesi alınmadıkça Türkiye'ye dönemezler, bunlardan ağır ceza mahkemesinin görevine giren bir suçtan dolayı Türkiye'de mahkûm olmuş ve cezası çektirilerek sınır dışı edilmiş olanlar bir daha Türkiye'ye giremezler; ancak İçişleri Bakanlığının müsaadesiyle durmadan transit geçmeleri caizdir."

B. Uluslararası Hukuk

16. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) bir yabancının ülkeye girişi ya da ülkede ikamet etmesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) tarafından garanti edilmediğini kabul etmekle birlikte göç ve sınır kontrollerinin Sözleşme'den doğan yükümlülüklerle uyumlu biçimde gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Abdulaziz, Cabales ve Balkandali/Birleşik Krallık [GK], B. No: 9214/80..., 28/5/1985, §§ 59-60).

17. Cox/Türkiye (B. No: 29933/03, 20/5/2010) kararında AİHM, bir üniversitede öğretim görevlisi olarak bulunan başvurucunun Türkiye'de Kürt ve Ermenilerin asimilasyona ve soykırıma uğradığı yönündekileri görüşleri nedeniyle sınır dışı edilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal edip etmediğini karara bağlamıştır. AİHM, başvurucu hakkında yürütülen adli bir işlem olmadığını vurgulayarak başvurucunun görüşlerinin nasıl ve neden Türkiye'nin ulusal güvenliği için tehlike arz ettiğinin kamu makamlarınca açıklanamadığını belirtmiştir. AİHM, başvurucunun devlet için tehlike arz eden herhangi bir eyleme dâhil olduğuna ilişkin bir gösterge bulunmadığını gözönüne alarak başvurucuya getirilen kısıtlamanın amacının görüşlerini yaymasını engellemek olduğu sonucuna varmış ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir (Cox/Türkiye, §§ 37, 38).

18. AİHM, Nolan ve K./Rusya (B. No: 2512/04, 12/2/2009) kararında, millî güvenliğin söz konusu olduğu durumlarda dahi demokratik bir toplumda hukuk devleti ve kanunilik ilkelerinin kişilerin temel haklarını etkileyen müdahalelerin sebeplerini ve ilgili delilleri denetlemeye yetkili bağımsız bir otorite önünde silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin sağlandığı süreçlerle haklarını arama imkânına sahip olmalarını gerektirdiğini vurgulamıştır. Eğer gerekiyorsa anılan ilkeler zedelenmeden gizli bilgilerin kullanımıyla ilgili usule ilişkin sınırlamalara başvurulabileceğini de eklemiştir. Kararda kişilerin, kamu otoritelerinin millî güvenliğin tehlikede olduğuna dair değerlendirmelerine etkili bir şekilde cevap verebilmeleri imkânının sağlanması, ayrıca her ne kadar kamu otoritelerinin bu yöndeki değerlendirmeleri, takdir yetkileri dikkate alındığında önemli olsa da bağımsız bir otoritenin idare tarafından yeterli bir olgusal temel sunulmayan ya da mîlli güvenlik teriminin hukuka aykırı veya keyfî şekilde yorumlandığı açık olan durumlarda harekete geçmesi gerektiği ifade edilmiştir (Nolan ve K./Rusya, § 71).

19. AİHM, anılan kararda başvuruculların Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde öngörülen haklarının ihlal edildiği iddiasını da incelemiştir. Söz konusu kararda AİHM, taraf ülkelerin bir yabancıyı sınır dışı edip etmemek konusunda takdir yetkisine sahip olduklarını fakat bu yetkilerini Sözleşme'de öngörülen diğer hakların ihlaline sebep vermeyecek şekilde kullanmaları gerektiğini hatırlatmıştır. Bu kapsamda ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin yabancıların ancak ilgili kanun uyarınca alınmış bir kararla ve belli usule ilişkin güvencelerin sağlanması şartıyla sınır dışı edilebilmelerini garanti altına aldığı belirtilmiştir. Bu bağlamda AİHM, anılan kararda kamu otoritelerinin millî güvenlik ve kamu düzeninin tehlikede olduğuna dair iddialarını ortaya koyan somut hiçbir delil sunamadıklarını dikkate almıştır. Başvurucular hakkında alınan kararların gerekçesinin neden üç aydan fazla bir süre başvuruculların bilgisine sunulmadığına ve sınır dışı edilmelerine ilişkin işleme karşı kendi iddialarını sunma olanağı sağlanmadığına ilişkin hükûmet tarafından hiçbir açıklama yapılmadığını da gözönüne alan AİHM, somut olayda başvuruculara ek 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde öngörülen usule ilişkin güvencelerin sağlanmadığına ve bu maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir (Nolan ve K./Rusya, §§114-116).

20. AİHM'e göre hakkında millî güvenlik hususlarına dayanan bir tedbir uygulanan bir kişi, keyfîliğe karşı tüm garantilerden mahrum edilmemelidir. Söz konusu tedbirin hukuka uygunluğunu denetlemek, olası keyfîlik ve kötüye kullanmayı engellemek için somut olayın

koşulları ve ilgili mevzuata ilişkin tüm ilgili sorunları gözden geçirme yetkisine sahip bağımsız ve tarafsız bir organ tarafından incelenmesine imkân tanınmalıdır. Hakkında tedbir uygulanan kişinin bu organ önünde iddia ve görüşlerini sunabilmesi ve hakkındaki isnatları çürütebilmesi için çelişmeli yargılama imkânlarına sahip olması gerekir (Lupsa/Romanya, B. No:10337/04, 8/6/2006, § 38; Al-Nashif/Bulgaristan, B. No: 50963/99, 20/6/2002, §§ 123,124).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 6/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu; ülke içindeki faaliyetlerinin gazetecilikten ibaret olduğunu, yapmış olduğu haberler ve yazdığı makaleler nedeniyle hem ceza yargılamasına muhatap olması hem de sınır dışı edilmesi nedeniyle ifade özgürlüğü ile diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

23. Başvurucunun tüm şikâyetleri, Anayasa'nın 26. maddesinde öngörülen ifade özgürlüğü kapsamında incelenecektir.

24. Başvurucunun sınır dışı edilmesine ve ülkeye girişinin ön izin şartına bağlanmasına karar verilmiştir. İşleme dayanak olarak gösterilen MİT raporunda başvurucunun irtibatlı olduğu kişiler ile yayımladığı makalelerden bahsedilmiş ve topladığı bilgileri yurt dışındaki makamlara servis ettiğine dair tespitlere yer verilmiştir. Sonuç olarak başvurucunun ülke içindeki eylemlerinin, kendi beyanına göre gazetecilik faaliyetlerinin, başvuru konusu idari işlemin dayanakları olarak kabul edilmesi nedeniyle başvurucunun ifade özgürlüğüne müdahale edildiği konusunda şüphe bulunmamaktadır.

25. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

26. Başvuru konusu müdahalenin 5682 sayılı Kanun’un 8. maddesi ile 5683 sayılı Kanun’un 19. ve 22. maddeleri uyarınca gerçekleştirildiği ve kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir.

27. Müdahalenin millî güvenlik ve kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

28. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007).

29. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul

edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 77; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 58; Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51). Orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında adil bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 132; Bekir Coşkun, § 57; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50; Hakan Yiğit, B. No: 2015/3378, 5/7/2017, § 59).

30. Anayasa Mahkemesi her zaman ifade özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu ifade etmiştir (Mehmet Ali Aydın, § 69; Bekir Coşkun, §§ 34-36). Nitekim Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrası, ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirmemekte; siyasi, sanatsal, bilimsel, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına almaktadır (Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 37; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 40). Bu bağlamda ifade özgürlüğünün siyasi ve toplumsal meseleler ile ilgili bilgileri ve fikirleri araştırmayı, edinmeyi ve paylaşmayı da içerdiği açıktır.

31. Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak olmayıp Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabidir (Abdullah Öcalan [GK], B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 70). Devletler, bu hakkı toplumun meşru çıkarlarını korumak için kısıtlayabilir. Millî güvenliğinin korunması da bu çıkarlardan birisidir. Ancak millî güvenlik gerekçe gösterilerek yapılacak kısıtlama; siyasi ve toplumsal meselelere ilişkin rahatsız edici görüşlerin dile getirilmesini engellemeye, millî güvenlikle ilgili olmayan çıkarları korumaya, kurumların faaliyetleri hakkında bilgi edinmeyi engellemeye matuf ise meşruluğundan bahsedilemeyecek ve ifade özgürlüğünün ihlali sonucunu doğuracaktır.

32. Devletin kamu düzenini ve millî güvenliği korumak üzere yabancıların ülkeye girişini ve ikamet etmesini denetleme konusundaki takdir yetkisinin daha geniş olduğu kabul edilmelidir. Devletin egemenliğinden kaynaklanan yabancıların ülkeye girişi ve ikametini denetleme yetkisi bu konuyla ilgili konulmuş kanun hükümlerine aykırı davrananlara caydırıcı yaptırımlar uygulanmasını da doğal olarak içermektedir. Kamu düzeni ve millî güvenlik yönünden tehlikeli olduğu tespit edilen yabancıların sınır dışı edilmesi bu yaptırımlar arasında en başta gelmektedir (A.G., B. No: 2018/6143, 16/12/2020, § 50).

33. Temel hak ve özgürlüklerin korunması millî güvenlik alanında yapılan faaliyetlerin de keyfîliğe ve kötüye kullanmaya karşı denetlenmesini elzem kılar. Hakkında millî güvenlik hususlarına dayanan bir tedbir uygulanan kişilerin keyfîliğe karşı tüm güvencelerden yararlanması gerekir. Söz konusu tedbirin hukuka uygunluğunu denetlemek ve olası keyfîlik ve kötüye kullanmayı engellemek bakımından yargısal makamların görevi her somut olayın koşullarına göre müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını incelemektir (A.G., § 52).

34. Millî güvenliğin korunması için yürütülen istihbarat faaliyetlerinde elde edilen bilgi ve belgelerin gizliliğinin korunmasının önemi tartışmasızdır. Bu nedenle bir yabancının özellikle terörist faaliyetlerle ilgili olarak ve millî güvenliğin korunması amacıyla sınır dışı edilmesinde veya ülkeye girişinin yasaklanmasında kamu makamlarından kişiyle ilgili ceza yargılaması yürütülmesi veya mahkûmiyet kararı bulunması yahut elde edilen gizli nitelikte

tüm bilgi ve belgeleri yargı mercilerine sunmaları gibi yüksek bir ispat standardı yükümlülüğü beklenemez. Ancak kamu makamlarının kişinin millî güvenlik bakımından tehlike oluşturduğunu soyut şekilde ileri sürmeleri de yeterli değildir. Kamu makamlarının mutlaka somut olayın şartları içinde kişinin millî güvenliği tehlikeye atacak nitelikte faaliyetlerde bulunduğuna dair yeterli ve ciddi bilgileri yargı mercilerine sunması gerekir (A.G., § 53).

35. Bu yönden yapılan denetimin de sırf şeklî bir inceleme olması durumunda anayasal hak ve özgürlüklerin fiilen somut ve etkili biçimde korunduğundan söz etmek mümkün olmayacaktır. Yargı makamlarının temel hak ve özgürlüklerin keyfîliğe karşı gerçekten ve etkili şekilde korunmasını sağlama görevleri gereği, kamu makamlarınca müdahaleyle ilgili olarak ileri sürülen sebepleri inceleyerek konuya dair beyanların neden kabul edildiği veya reddedildiğine dair gerekçelerini kararlarında göstermeleri zorunludur (A.G., § 54).

36. Somut olayda başvurucunun irtibat kurduğu kişi ve kurumlar aracılığıyla edindiği bilgileri yurt dışındaki kişi ve makamlara iletmesi nedeniyle kamu düzeni ve güvenliği yönünden bir tehlike oluşturduğu değerlendirilmiştir. Yargı mercileri bu tespiti MİT raporuna dayanarak yapmıştır. O hâlde somut olayda değerlendirilmesi gereken ana mesele anılan istihbarat raporunun delil niteliği olacaktır.

37. İstihbari bilgiler, nitelikleri gereği gizli olan kimi zaman subjektif değerlendirmelerin de dâhil olduğu kendine özgü yöntemlerle elde edilen bilgilerdir. Bu bilgilerin tek başına bir hukuki olgunun ispatı bakımından yeterli sayılması çok ciddi sakıncalar doğurabilir. Ancak somut olayda olduğu gibi terör bağlantıları gibi bazı fiillerin istihbari bilgiler haricinde tespiti de çoğu zaman son derece güçtür. Elbette ki bu istihbari bilgiler elde edildikten sonra yasal usullerle bu bilgilerin teyidini sağlayacak somut delillerin elde edilmesi de mümkün olabilir. Buna karşılık bazen bu durum uzun bir süreç ve hukuki prosedür gerektirdiğinden bu süreci beklemek, kamu düzeni bakımından tehdit olgusunun gerçekleşmesine yol açabilir. Bu bakımdan somut olayda başvurucu hakkında başvuruya konu idari işlemden sonra kamu davası açıldığı hususu da unutulmamalıdır.

38. Derece mahkemelerince istihbari bilginin somut verilere dayanıp dayanmadığı, niteliği, ikna edici olup olmadığı ve hakkında bilgi toplanan kişinin varsa iddialara karşı itirazlarının ne olduğu yönünde denetim yapılması istihbari bilginin güvenilirliği konusundaki muhtemel şüphelerin önüne geçmek için yeterli olacaktır. Somut olayda Mahkeme, gerekçeli kararında istihbarat raporuna açıkça yer vermiştir. Böylece idarenin takdir yetkisini kullanırken dayandığı somut gerekçeler, istihbarat raporları da dâhil olmak üzere yargı denetimine açılmış ve başvurucuya da hakkındaki iddialara cevap verme imkânı tanınmıştır.

39. İlk derece mahkemesi, kararında başvurucunun raporda yer alan ve somut verilere dayanan eylemlerine yer vermiş; anılan faaliyetlerin kamu düzenini ve güvenliğini ne şekilde tehlikeye düşürdüğüne dair değerlendirmelerde bulunmuştur. Öte yandan başvurucu, çalışma amacıyla aldığı ikamet iznini, yalnızca bir aydan biraz fazla bir süre sonra turistik oturuma çevirmiş; önce Türkiye'nin terör olaylarının yoğun olarak görüldüğü yerlerde yüksek lisans tezi için araştırma yaptığını iddia ederken daha sonra serbest gazetecilik yaptığını ifade etmiştir. Başvurucu, düşünce ve bilgilere erişme çabalarının engellendiğini iddia etmesine rağmen öğrenciliğine ve gazeteciliğine dair iddialarını soyut bir şekilde ifade etmiş; anılan raporda kendisi hakkında yapılan tespitlerle ilgili olarak yargılama aşamasında veya bireysel başvuru formunda somut olarak herhangi bir itirazda bulunmamıştır. Anayasa Mahkemesinin kanaatine göre başvurucunun Türkiye'ye giriş yaptıktan sonraki tüm

davranışları ile güvenlik raporları birlikte değerlendirildiğinde idare ve mahkemeleri yeterli bir olgusal temele dayanmış, ilgili ve yeterli bir gerekçe sunmuştur.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

41. Başvurucu, söz konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği ileri sürmüştür.

42. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA KÜPELİ

B. No: 2021/6597 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/6597

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA KÜPELİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/6597)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Fatma KÜPELİ

Vekili : Av. Nurettin URHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, çocuğu olan başvurucunun denetimli serbestlik tedbirinden iki yıl süreyle yararlanma talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/2/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 30/3/2017 tarihinde Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan tutuklanarak Yenişehir Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) yerleştirilmiştir. Başvurucunun FETÖ/PDY üyeliği suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş olup anılan karar Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 27/12/2018 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiştir. Başvurucu 4/12/2020 tarihinde tahliye edilmiştir. Başvurucunun 27/6/2010 ve 11/4/2015 doğumlu olmak üzere iki çocuğu bulunmaktadır.

6. Başvurucu 3/12/2019 tarihli dilekçesiyle İnfaz Kurumuna başvurmuş, her ne kadar şartlı salıverilmesine iki yıl kalmış ise de 11/4/2015 doğumlu çocuğu olması nedeniyle 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 105/A maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında denetimli serbestlik tedbirinden faydalandırılmayı talep etmiştir.

7. İnfaz Kurumu 5/12/2019 tarihli kararıyla başvurucunun talebini reddetmiştir. Anılan kararda, 5275 sayılı Kanun'un 105/A maddesi uyarınca denetimli serbestlik tedbirinden yararlanabilmek için öncelikle açık ceza infaz kurumuna ayrılmış ya da açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarını taşıyor olmak gerektiğine işaret edilmiştir. Devamında başvurucunun açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarını taşıyıp taşımadığı hususunda bir değerlendirme yapılmıştır.

8. Kararın gerekçesinde; 2/9/2012 tarihli ve 28399 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (ç) bendi uyarınca terör suçundan mahkûm olanlar için örgütten ayrıldıklarına ilişkin idare ve gözlem kurulu kararı bulunması ve şartlı salıverilmelerine bir yıldan az süre kalmış olması gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun şartlı salıverilme tarihinin 3/12/2021 olduğu, hakkında samimiyetin tasdiki kararı verilmesi hâlinde 3/12/2020 tarihinde açık ceza infaz kurumuna ayrılma hakkına sahip olacağı ifade edilmiştir.

9. Başvurucu, anılan karara karşı 6/12/2019 tarihli dilekçesi ile Yenişehir Asliye Ceza Mahkemesine (Mahkeme) şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Mahkeme infaz hâkimliği sıfatıyla yaptığı inceleme sonucunda 23/12/2019 tarihli kararıyla şikâyet başvurusunun reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun Yönetmelik'in 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (ç) bendi uyarınca açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarını sağlamadığına işaret edilmiştir.

10. Başvurucunun anılan karara itirazı, kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle İnegöl Ağır Ceza Mahkemesince (Ağır Ceza Mahkemesi) 9/6/2020 tarihinde reddedilmiştir.

11. Nihai karar, başvurucuya 31/12/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 1/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 5275 sayılı Kanun’un "Açık ceza infaz kurumları" kenar başlıklı 14. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1) Açık ceza infaz kurumları, hükümlülerin iyileştirilmelerinde, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilen, firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilen kurumlardır...

2) Aşağıdaki hâllerde hükümlüler hakkında verilen cezalar doğrudan açık ceza infaz kurumlarında yerine getirilir:

a) Terör suçları, örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları ile örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkûm olanlar ile ikinci defa mükerrir olanlar ve koşullu salıverilme kararının geri alınması nedeniyle cezası aynen infaz edilenler hariç olmak üzere, kasıtlı suçlardan toplam üç yıl veya daha az hapis cezasına mahkûm olanlar.

b) Taksirli suçlardan toplam beş yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm olanlar.

c) Adlî para cezası infaz sürecinde hapis cezasına çevrilenler.

d) 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu gereğince tazyik hapsine tabi tutulanlar.

4) Toplam on yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûm olanlar ile terör suçları, örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları, örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar, kasten öldürme suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ve uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından mahkûm olanların kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarına ilişkin idare ve gözlem kurulu kararları, infaz hâkiminin onayından sonra uygulanır.

6) Hükümlülerin, suç ve ceza türlerine göre, açık ceza infaz kurumlarına ayrılıp ayrılmamalarına, açık ceza infaz kurumlarında geçirecekleri sürelere, kapalı ceza infaz kurumlarına gönderilmelerine, doğrudan açık ceza infaz kurumlarına alınmalarına, doğrudan açık ceza infaz kurumlarına alınanların kapalı ceza infaz kurumlarına gönderilmelerine ve diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikte gösterilir.

14. Yönetmelik'in "Kapalı kurumdan açık kuruma ayrılacak hükümlüler" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"2. Açık kurumlara ayrılabilmek için ayrıca:

ç) Terör ve örgütlü suçlardan hükümlü olup, mensup oldukları örgütten ayrıldıkları idare ve gözlem kurulu kararıyla tespit edilenlerin koşullu salıverilme tarihine bir yıldan az süre kalması şartı aranır."

15. 5275 sayılı Kanun'un "Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı" kenar başlıklı 105/A maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1)Hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla, açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunan ve koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza infaz kurumu idaresince hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, hükmün infazına ilişkin işlemleri yapan Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu yer infaz hâkimi tarafından karar verilebilir.

2) Açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartları oluşmasına karşın, iradesi dışındaki bir nedenle açık ceza infaz kurumuna ayrılamayan veya bu nedenle kapalı ceza infaz kurumuna geri gönderilen iyi hâlli hükümlüler, diğer şartları da taşımaları hâlinde, birinci fıkrada düzenlenen infaz usulünden yararlanabilirler.

3)Yukarıdaki fıkralarda düzenlenen infaz usulünden;

a) Sıfır-altı yaş grubunda çocuğu bulunan ve koşullu salıverilmesine iki yıl veya daha az süre kalan kadın hükümlüler,

...

diğer şartları da taşımaları hâlinde yararlanabilirler."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), suçun niteliğinin ve hükümlünün/tutuklunun kişisel özelliklerinin gerektirmesi hâlinde, kişinin özel bir infaz rejimine tabi kılınması şeklinde tedbirler alınmasını doğrudan Sözleşme'ye aykırılık niteliğinde değerlendirmemektedir (bkz. Hagyó/Macaristan, B. No: 52624/10, 23/4/2013, § 84). Bununla birlikte devletin, hiçbir esneklik payı bırakmaksızın genel olarak sınırlamaya gitmekte özgür olmadığı kabul edilmektedir (bkz. Mutatis Mutandis, Moiseyev/Rusya, B. No: 62936/00, 9/10/2008, §§ 254-255).

18. AİHM, iç hukukun ömür boyu hapse mahkûm edilmiş tüm mahpuslar için on yıllık bir süre boyunca aile ziyaretlerinin sıklığı, süresi ve usulleri üzerinde otomatik sınırlamalar getirdiği Trosin/Ukrayna kararında özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Trosin/Ukrayna, B. No: 39758/05, 23/5/2012, §§ 42-44).

19. AİHM, Khoroshenko/Rusya kararında, başvurucunun çocuğu ve yaşlı anne-babasıyla iletişimini korumasını özellikle zorlaştıran özel rejime tabi ceza infaz kurumunda uygulanan sıkı infaz rejiminin bir sonucu olarak, başvurucunun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Khoroshenko/Rusya, B. No: 41418/04, 30/6/2015, §§ 147-149).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 6/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucu 27/6/2010 ve 11/4/2015 doğumlu iki çocuğu olduğunu, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunması nedeniyle çocuklarının bakım ve korunmasının tehlikeye girdiğini ifade etmiştir. Başvurucu 2015 doğumlu çocuğunun cezasının infaz edildiği 2017 ile 2021

yılları arasında 0-6 yaş grubunda olması nedeniyle denetimli serbestlik tedbirinden iki yıl süreyle yararlandırılması gerekirken terör suçundan mahkûm olması gerekçe gösterilerek bu hususta ki talebinin reddedilmiş olmasının aile hayatına saygı hakkı ile maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, idarenin ve mahkemelerin talebinin reddi yönündeki kararlarını ilgili ve yeterli gerekçeyle ortaya koymamaları nedeniyle adil yargılanma hakkının, açık bir kanun hükmünü uygulamayan idarenin işlemini denetleyecek etkili bir yolun bulunmaması nedeniyle de etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte denetimli serbestlik tedbirinden iki yıl yerine bir yıl faydalandırılmış olmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

22. Bakanlık görüşünde; başvurucunun her ne kadar talep ettiği şekilde iki yıl olmasa da bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirinden faydalandırıldığı, bu kapsamda mağdur sıfatının olup olmadığı hususunun öncelikle değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte hükümlülerin açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarına ilişkin usul ve esasların Yönetmelik'te düzenlendiği, derece mahkemelerinin ilgili Yönetmelik hükümlerine dayalı olarak verdikleri başvurucunun talebinin reddi yönündeki kararlarının açık bir keyfîlik içerip içermediği hususunun dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

23. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

24. Aile hayatına saygı hakkı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfî surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp öncelikli olan bu negatif yükümlülüğe ek olarak aile yaşamına etkili bir biçimde saygının sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da aile hayatına saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 26).

25. Hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatının sınırlanması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü ve tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mustafa Genç, B. No: 2018/12508, 11/12/2018, § 29).

26. Somut olayda 27/6/2010 ve 11/4/2015 doğumlu iki çocuğu olan başvurucu, 2015 yılında doğan çocuğunun 0-6 yaş grubunda olması nedeniyle denetimli serbestlik tedbirinden yararlanmayı talep etmiştir. Kamusal makamlarca başvurucunun denetimli serbestlik tedbirinden yararlanabilmesi için öncelikle açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarını sağlaması gerektiği ve koşullu salıverilmesine iki yıl kalan başvurucunun açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarını taşımadığı gerekçe gösterilerek talebin reddine karar verildiği anlaşılmaktadır. 5275 sayılı Kanun'un 14. maddesinin (6) numaralı fıkrasında açık ceza infaz kurumuna ayrılmaya ilişkin usul ve esasları düzenleme işinin Yönetmelik'e bırakıldığı ve anılan kararın Yönetmelik'in "Kapalı kurumdan açık kuruma ayrılacak hükümlüler" kenar başlıklı 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (ç) bendinde yer alan "Terör ve örgütlü suçlardan hükümlü olup, mensup oldukları örgütten ayrıldıkları idare ve gözlem kurulu kararıyla tespit edilenlerin koşullu salıverilme tarihine bir yıldan az süre kalması şartı aranır." hükmüne dayandığı görülmektedir.

27. Dolayısıyla denetimli serbestlik tedbirinden iki yıl süreyle yararlanma talebine ilişkin değerlendirme yapılabilmesi için başvurucunun açık ceza infaz kurumuna ayrılmış veyahut ayrılma şartlarını sağlıyor olması gerektiği anlaşılmaktadır. Başvurucunun talepte bulunduğu tarih itibarıyla henüz açık ceza infaz kurumuna ayrılma şartlarını taşımaması nedeniyle çocuk kıstaslı getirilen lehe düzenlemeden yararlanıp yararlanamayacağı hususunda esasa ilişkin bir inceleme yapılamamıştır. Öte yandan, başvurucunun çocuklarına infaz kurumunda bakmak zorunda kaldığına dair bir iddiası bulunmadığı gibi çocuklarıyla temasını engelleyecek bir uygulamadan da söz etmediği görülmektedir. Bu anlamda kamusal makamların ve mahkemelerin konuyla ilgili işlem ve kararlarının aile hayatına saygı hakkına müdahale niteliği taşıdığından söz edilemez.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ERDEM

B. No: 2021/9771 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/9771

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ERDEM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/9771)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Muhammed Nuri ÖZGÜR

Başvurucu : Ahmet ERDEM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hükme ulaşılması için yeterli gerekçe gösterilmeden mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Denizli Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olma suçunu işlediği şüphesiyle yürüttüğü soruşturma sonucunda başvurucunun anılan suçtan cezalandırılması talebiyle iddianame düzenlemiştir.

3. Denizli 2. Ağır Ceza Mahkemesi önünde görülen dava sonunda başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiştir. Karar kanun yolu denetiminden geçerek 27/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

4. Kesinleşen karara istinaden Başsavcılık tarafından düzenlenen müddetname, başvurucunun bulunduğu ceza infaz kurumu aracılığıyla başvurucuya 13/5/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

5. Başvurucu 4/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon; gerekçeli karar hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; örgüte ait yurtların bağlı olduğu şirketlerin uzun süre temsile yetkili müdürü olması ve örgütün üyesi olmayan bir kimseye bu görevi vermesinin hayatın olağan akışına uygun olmaması gerekçesiyle mahkûmiyetine karar verildiğini belirtmiştir. Başvurucu; yeterli gerekçe gösterilmeden mahkûmiyetine karar verilmesi, bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) başvurunun süresinde yapılmadığı, başvuruda hangi temel hakların ihlal edildiğine yeterli açıklamada bulunmadığı, Mahkemenin ilgili ve yeterli gerekçe ile karar verdiği, iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu görüşünü bildirmiştir. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu bir beyanda bulunmamıştır.

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

9. Ceza infaz hukukunda müddetname 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 20. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereği düzenlenen ve kesinleşen mahkeme kararına istinaden hükümlünün ceza infaz kurumunda ne kadar süre ile kalacağını gösteren bir belgedir. Müddetnamede; mahkûm olunan cezanın niteliği, cezanın hangi mahkeme tarafından verildiği, Yargıtay aşamasından geçmiş ise ilgili ilama dair bilgiler yer almaktadır. Dolayısıyla müddetnamenin hükümlüye tebliğ edildiği tarihi, başvurucu açısından en geç nihai kararın öğrenildiği tarih olarak kabul etmek gerekir (Hakan Fuat Komili, B. No: 2013/2470, 17/9/2013, § 18).

10. Somut olayda başvurucu hakkında düzenlenen müddetname başvurucuya bulunduğu ceza infaz kurumu aracılığıyla 13/5/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu anılan tarihten itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 4/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLTEKİN CENGİZ

B. No: 2021/26783 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/26783

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLTEKİN CENGİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/26783)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Şehadet ÖZTÜRK

Başvurucu : Gültekin CENGİZ

Vekilleri : Av. Sedat KULA

Av. Mehmet KARATAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tıbbi ihmal sonucu meydana gelen ölüm olayı hakkında etkili ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun eşi olan S.C. rahatsızlığı nedeniyle ilk kez 9/5/2019 tarihinde Erciş Devlet Hastanesine başvurmuş, buradan ilaç verilerek evine gönderilmiş, şikâyetleri devam ettiği için her gün aynı hastaneye gitmeye devam etmiş ancak her defasında evine gönderilmiştir. Erciş Devlet Hastanesine 14/5/2019 tarihinde gittiğinde ise yapılan tetkik sonucunda safra kesesinde taş olduğu anlaşılmış ve ambulansla Van Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesine sevk edilerek 15/5/2019 tarihinde Gastroentroloji Bölümüne yatırılmıştır. 17/5/2019 tarihinde ameliyat sırasında hayatını kaybetmiştir.

3. Van Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 17/5/2019 tarihli otopsi işlemi sonucunda alınan örnekleri Erzurum Adli Tıp Grup Başkanlığına göndermiştir. Erzurum Adli Tıp Grup Başkanlığı, hazırladığı toksikolojik ve histopatolojik inceleme raporlarını, ölüm sebebi tespiti

yapılmak üzere Van Adli Tıp Şube Müdürlüğüne yönlendirmiştir. Van Adli Tıp Şube Müdürlüğü, düzenlediği 5/9/2019 tarihli raporda kişinin ölüm nedeni hakkında soruşturma dosyasının tamamının İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanlığına gönderilerek görüş alınmasının uygun olacağı kanaatini bildirmiştir.

4. Adli Tıp Kurumu 8. İhtisas Kurulu (Kurul) düzenlediği 26/2/2020 tarihli ön raporda tıbbi uygulamada çalışmış kişilerin ifadeleri de dâhil olmak üzere dosyadaki eksikliklerin tamamlanarak Kurula gönderilmesi hâlinde mütalaa verilebileceğini belirtmiştir.

5. Başsavcılık belirtilen eksiklikleri tamamlamış ve akabinde Kuruldan 13/1/2021 tarihli rapor almıştır. Kurul bu raporunda ölüm nedenini tespit edememekle birlikte hastanede yapılan takipte ve tedavide görev alan hekim ve sağlık personeli uygulamalarının tıp kurallarına uygun olduğunu ve tıbbi uygulama hatası bulunmadığını belirtmiştir.

6. Başsavcılık, Kurulun 13/1/2021 tarihli raporu doğrultusunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir. Bu karara yönelik olarak başvurucunun müşteki sıfatıyla yaptığı itiraz, Van 1. Sulh Ceza Hâkimliğince Başsavcılık tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle 26/4/2021 tarihinde reddedilmiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 26/4/2021 tarihinde öğrenmesinin ardından 24/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyon adli yardım talebinin kabulü ile başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu özetle hastanenin gastroentroloji servisinin uyguladığı tedavi sonucunda eşinin hayatını kaybettiğini, olay sonrası Başsavcılık tarafından yapılan soruşturmada makul sürede soruşturma yapılmaması nedeniyle delillerin toplanmasının imkânsız hâle gelerek soruşturmanın esasını etkileyen eksiklik ve bariz hatalar yapıldığını, bu nedenle müteveffayla ilgili soruşturmanın etkili olmayıp yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde öncelikle olaya ilişkin detaylı açıklamada bulunularak yargısal içtihat aktarılmış, ardından yargısal süreçte gerçekleşen zararın nedenlerini tespit etme ve zararı giderme bakımından ulusal hukukun etkili şekilde işlediği, bu bağlamda bir ihlalin söz konusu olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca başvurucunun başvuru konusu olayda hizmet kusuru bulunduğu iddiasıyla Sağlık Bakanlığı aleyhine Van 3. İdare Mahkemesi nezdinde 5/8/2021 tarihinde açtığı maddi ve manevi tazminat talepli tam yargı davasının derdest olduğu, bu nedenle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetler yönünden ceza soruşturması dışında diğer yargısal yolların tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olup olmadığı hususunun kabul edilebilirlik incelemesinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında idare hukuku boyutunda sürecin devam ettiğini, ceza hukuku ve idare hukuku kapsamında değerlendirilmesi gereken soruşturma/dava süreçlerinin birbirinden bağımsız olduğunu belirtip başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, eşinin hayatını kaybetmesi ile sonuçlanan tıbbi süreç hakkında etkili bir soruşturma yürütülmemesinden şikâyet etmiştir. Bu sebeple başvuru yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Mevcut başvuruda başvurucunun, eşinin sağlık hizmetlerine erişimden mahrum bırakılması sonucu öldüğüne dair bir iddiası bulunmamaktadır. Başvurucu; hastane sağlık personelinin bildiği veya bilmesi gereken sistemsel veya yapısal bir işlevsizlik (Sözü edilen işlevsizliğe hastanenin erken doğan bebekler için uygun bir üniteye ve bu bebekleri tedavi etmek için teknik araçlara sahip olmayıp erken doğan çocukların tamamına yakınını diğer hastanelere şüpheli koşullarda sevk etmesi örnek olarak gösterilebilir.) olmasına rağmen yetkililerin gerekli tedbirleri almadığını, bu işlevsizlik neticesinde de eşinin acil sağlık hizmetlerine erişimden yoksun kalarak öldüğünü iddia etmemiştir. Ayrıca başvuru dosyasındaki bilgi ve belgeler de anılan hususlara işaret etmemektedir. Bu bağlamda başvurucunun iddialarının özünü ölüm olayında tıbbi sürecin belli bir kısmında görev alan sağlık personelinin ihmali olduğu yani tanı ve tedavide hata yapıldığı oluşturmaktadır. Bu tip vakalar Anayasa Mahkemesince tıbbi değerlendirme hatası olarak nitelendirilmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Ayhan Keçeli ve diğerleri, B. No: 2019/24231, 23/2/2022, § 88).

12. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre Türk hukuk sistemindeki mevcut hukuki yollardan olup hem ilgili sağlık personelinin ve hastanenin sorumluluğunu saptayabilecek hem de gerektiği takdirde zararın ödenmesi yoluyla uygun giderim sağlayabilecek hukuki tazminat yolu, yakınlarının tıbbi ihmal sonucu öldüğünü iddia eden başvurucular yönünden devletin yaşam hakkı kapsamındaki etkili bir yargısal sistem kurmaya ilişkin pozitif yükümlülüğünü yerine getirebilmesi bakımından öncelikle tüketilmesi gereken bir başvuru yoludur (Nafia Sevin Ergün Sefada ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14844, 1/12/2016, § 75).

13. Hatalı tedavi sonucu eşinin ölümü nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini belirten başvurucu, tüm ihlal iddialarını hastane yetkilileri hakkındaki ceza soruşturması sürecine ilişkin olarak ileri sürmüş; ceza soruşturmasının tamamlanması sonrasında bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun söz konusu ihlal iddiası için hangi adli ya da idari mercilere başvurduğu ve anılan mercilerde yürütülen süreçleri tükettiği yönünde bir bilgi/belge sunmadığı görülmüştür. Ayrıca başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevabi yazıda idare hukuku bakımından sürecin devam ettiğini belirtmiştir. Bu tespit ve belirlemeler ışığında başvurucunun tıbbi ihmal temelinde ileri sürdüğü yaşam hakkı ihlali iddiası için başvuru yollarını tüketmediği kanaatine ulaşılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.G.B.A.H.T. LTD. ŞTİ.

B. No: 2021/26923 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/26923

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.G.B.A.H.T. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/26923)

Karar Tarihi: 6/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 11/6/2024-32573

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Muhammed Nuri ÖZGÜR

Başvurucu : M.G.B.A.H. T. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Mustafa UTKUSEVEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; aleyhe kanunun geçmişe uygulanması yasağına aykırı olarak idari para cezası uygulanması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, idari para cezasına karşı üst mahkemeye başvurma imkânı tanınmaması nedeniyle de hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/4/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon; suçta ve cezada kanunilik ilkesi, gerekçeli karar hakkı ve hükmün denetlenmesini talep etme hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formunda ve ekinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, hızlı tüketim malları perakendeciliği sektörü alanında faaliyet gösteren bir limitet şirkettir. Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu (Kurul) 2/6/2020 tarihli yazısı ile altmış altı ürünün yer aldığı listeyi başvurucuya göndererek bu listede yer alan ürünlerin son üç aya ait alış fiyatları, markaları, ürünlerin ortalama satış fiyatları ile bunlara ilişkin bilgi ve belgelerin gönderilmesini istemiştir. Başvurucu, istenen bilgi ve belgeleri 22/7/2020 tarihli yazısı ile Kurula göndermiştir.

7. Kurul yaptığı incelemede sarımsak ürününün 2020 yılı Mart-Nisan ayları ortalama alış fiyatlarının birbirine oranı ile mart-nisan ayları ortalama satış fiyatlarının birbirine oranı arasındaki farkın %48 olması nedeniyle başvurucunun anılan üründe fahiş fiyat artışı yaptığını değerlendirmiştir. Bu gerekçeyle Kurul 14/1/2015 tarihli ve 6585 sayılı Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 18. maddesinin (1) numaralı fıkrasının yürürlükte bulunan (ı) bendi ile aynı maddenin (4) numaralı fıkrası uyarınca başvurucuya 100.000 TL idari para cezası uygulamıştır.

8. Başvurucu -diğer nedenlerle birlikte- kabahati düzenleyen kanun maddesinin fiyat artışı yapılan tarihten sonra yürürlüğe girdiğini ileri sürmüş, gerçekleştiği tarihte yaptırım öngörülmeyen bir eyleme dayanılarak ceza verilmesinin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle idari para cezasının iptal edilmesini talep etmiştir.

9. Bakırköy 4. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) idari para cezasının iptali talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"...idarece düzenlenen tutanak ile eylemin sabit olduğu, sabit bulunan eylemin oluşturduğu kabahat nedeni ile hakkında idari yaptırım kararı düzenlenen idari yaptırımın yasa ve usule uygun olduğu anlaşılmakla itirazın reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

10. Başvurucu, idari yaptırıma itiraz dilekçesinde ileri sürdüğü gerekçelerle birlikte Hâkimlik kararında davanın çözümünde etkili iddiaların karşılanmadığını belirterek karara itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Bakırköy 5. Sulh Ceza Hâkimliği itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Dosya incelendiğinde, Bakırköy 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin vermiş olduğu karardaki gerekçelere bakıldığında kararda herhangi bir isabetsizlik bulunmadığı, verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu anlaşıldığından, talebin REDDİNE... [karar verilmiştir.]"

11. Karar, başvurucu vekiline 4/3/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

12. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Zaman bakımından uygulama" kenar başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı

kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılamaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolunmuşsa infazı ve kanunî neticeleri kendiliğinden kalkar.''

13. 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun "Zaman bakımından uygulama" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümleri kabahatler bakımından da uygulanır. Ancak, kabahatler karşılığında öngörülen idarî yaptırımlara ilişkin kararların yerine getirilmesi bakımından derhal uygulama kuralı geçerlidir.''

14. 16/4/2020 tarihli ve 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (COVID-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 17/4/2020 tarihinde yürürlüğe giren 14. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"6585 sayılı Kanuna aşağıdaki ek madde eklenmiştir.

'Fahiş fiyat artışı, stokçuluk ve Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu

EK MADDE 1 – (1) Üretici, tedarikçi ve perakende işletmeler tarafından bir mal veya hizmetin satış fiyatında fahiş artış yapılamaz.

(2) Üretici, tedarikçi ve perakende işletmeler tarafından piyasada darlık yaratıcı, piyasa dengesini ve serbest rekabeti bozucu faaliyetler ile tüketicinin mallara ulaşmasını engelleyici faaliyetlerde bulunulamaz.

(3) Üretici, tedarikçi ve perakende işletmelerin fahiş fiyat artışı ve stokçuluk uygulamalarına yönelik düzenlemeler yapmak, gerektiğinde denetim ve incelemelerde bulunarak idari para cezası uygulamak ve her türlü tedbiri almak amacıyla Haksız Fiyat Değerlendirme Kurulu oluşturulur.

...

(6) Kurulun oluşumu, görevleri, çalışma usul ve esasları, sekretarya hizmetleri ve Kurula ilişkin diğer hususlar yönetmelik ile belirlenir."

15. 7244 sayılı Kanun'un 17/4/2020 tarihinde yürürlüğe giren 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"14/1/2015 tarihli ve 6585 sayılı Perakende Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 18 inci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiş ve dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

'ı) Ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasına aykırı hareket edenlere on bin Türk lirasından yüz bin Türk lirasına kadar; ikinci fıkrasına aykırı hareket edenlere ise elli bin Türk lirasından beş yüz bin Türk lirasına kadar,'

'(4) Bu maddenin birinci fıkrasının (ı) bendinde öngörülen idari para cezalarını uygulama yetkisi Haksız Fiyat Değerlendirme Kuruluna, bu maddede öngörülen diğer idari para cezalarını uygulama yetkisi ise Bakanlığa aittir. Bakanlığa ait olan idari para cezası uygulama yetkisi taşra birimlerine devredilebilir."

16. 28/5/2020 tarihli ve 31138 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Haksız Fiyat

Değerlendirme Kurulu Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) geçici 1. maddesi şöyledir:

"16/4/2020 tarihli ve 7244 sayılı Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 14 üncü maddesinin yürürlüğe girdiği 17/4/2020 tarihinden önce fahiş fiyat artışı uygulamaları hakkında Bakanlığa yapılan başvurular, 7/11/2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve ikincil mevzuatı kapsamında Reklam Kurulu tarafından sonuçlandırılır."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

17. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) bir kişinin hakkında dava açılmasına ve hüküm giymesine neden olan fiilin gerçekleştirildiği zamanda bu fiilin suç olduğunu gösteren bir kanuni hükmün olduğunun ve uygulanan cezanın bu hükümle belirlenen sınırları aşmadığının doğrulanması gerektiğini vurgulamıştır (Coeme ve diğerleri/Belçika, B. No: 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96, 33210/96, 22/6/2000, §§ 146, 149-151).

19. AİHM, Ecer ve Zeyrek/Türkiye (B. No: 29295/95 ve 29363/95, 27/2/2001, §§ 29-37) kararında kişinin zararına olacak şekilde cezai nitelikteki kanun maddesinin geriye dönük olarak uygulanmasının yasaklandığına dikkat çekmiş; eylem tarihinden sonra yürürlüğe giren ve cezanın artırılmasını öngören kuralın başvurucu aleyhine yorumlanması nedeniyle Sözleşme'nin 7. maddesinin birinci paragrafının ihlal edildiğine karar vermiştir.

20. AİHM ayrıca Sözleşme'nin 7. maddesinin işlevi konusunda ceza hukukunun davalının aleyhine olacak biçimde geriye dönük olarak uygulanmasını önlemekle kalmayıp aynı zamanda daha genel olarak bir suçun sadece kanunla tanımlanıp cezasının belirlenebileceği prensibini de benimsediğini belirtmektedir. AİHM'e göre anılan maddenin koruması, ceza hukukunun (örneğin kıyas gibi yollarla) suçlanan tarafın aleyhine yorumlanmamasını da kapsar. AİHM, bir suçun kanunda açık bir biçimde tanımlanması şartının kişinin ilgili hükmün ifadesinden ve/veya gerekiyorsa mahkemelerin bu hükmü yorumlamaktaki içtihatları yardımıyla hangi eylem ve kusurların kendisine atfedilebileceğini, suçlu duruma düşebileceğini bilmesiyle yerine getirileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla AİHM, Sözleşme'nin 7. maddesinde geçen "kanun" teriminin yazılı olan veya yazılı olmayan kurallarla erişilebilirlik ve öngörülebilirlik de dâhil olmak üzere niteliksel şartları zımnen ifade ettiğini vurgulamaktadır (Tolstoy Miloslavsky/Birleşik Krallık, B. No: 18139/91, 19/7/1995, Seri A No: 316-B, § 37; Kasymakhunov ve Saybatalov/Rusya, B. No: 26261/05, 26377/06, 14/3/2013, § 77).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 6/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu, kabahati düzenleyen kanun maddesinin yürürlüğe girdiği 17/4/2020 tarihinden önce gerçekleşen eyleme yönelik olarak cezalandırılması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca cezanın üst sınırdan verilmesi gerekçesinin açıklanmaması, itirazlarının ilgili ve yeterli bir gerekçe gösterilmeksizin reddedilmesi nedenleriyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ifade etmiş; kamuya açık belgelerde isminin gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

23. Bakanlık görüşünde, açık bir şekilde düzenlense dahi kanun maddelerinin mahkemeler tarafından yorumlanması gerektiği bariz takdir hatası ve açık keyfîlik içermeyen tespit, sonuçların Anayasa Mahkemesinin inceleme alanı dışında olduğu vurgulanmış; konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi içtihatlarına dikkat çekilmiştir.

24. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu, beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

25. Anayasa'nın "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" kenar başlıklı 38. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

''Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılamaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.''

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

27. Başvurucunun yukarıda yer verilen şikâyetlerinin özü, eylem tarihinde yürürlükte bulunmayan cezai nitelikteki kanun maddesine dayanılarak idari para cezası uygulanmasıdır. Bu nedenle bu kısımdaki ihlal iddiaları suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin kabahatler yönünden de geçerli olup olmadığını incelediği Onmed Tıbbi Ürünler Paz. ve Dış Tic. Ltd. Şti. (B. No: 2016/8342, 17/6/2020, §§ 31-37), Mustafa Karakuş ([GK], B. No: 2020/34781, 17/1/2023, §§ 53-60) kararlarında suçta ve cezada kanunilik ilkesinin kabahatler yönünden de geçerli olduğu ve başvuruların kabul edilebilir olduğu sonucuna ulaşmıştır (B.Y.Ç., B. No: 2013/4554, 15/12/2015; D.M.Ç., B. No: 2014/16941, 24/1/2018; Selçuk Özbölük, B. No: 2015/7206, 14/11/2018). Anılan kararlarda belirtilen ilkeler doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

29. Anayasa’nın temel hak ve özgürlüklerle ilgili bölümlerinde kanunla düzenleme ilkesine pek çok maddede ayrı ayrı yer verildiği gibi 13. maddede ifade edilen temel hak ve

özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin genel ilkelerde de sınırlamaların ancak kanunla yapılabileceği kurala bağlanmıştır. Anayasa'nın suç ve cezaları düzenleyen 38. maddesinde de suçta ve cezada kanunilik ilkesi özel olarak güvence altına alınmıştır (Karlis A.Ş., B. No: 2013/849, 15/4/2014, § 31).

30. Anayasa'nın "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" kenar başlıklı 38. maddesinin birinci maddesinde yer alan suçta ve cezada kanunilik ilkesi uyarınca hangi fiillerin yasaklandığının ve bu yasak fiillere verilecek cezaların hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanunda gösterilmesi, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olması gerekmektedir. Kişilerin yasak fiilleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmıştır (AYM, E.2019/9, K.2019/27, 11/4/2019, § 13).

31. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin somutlaştırıldığı uluslararası sözleşmelerde de yer almaktadır. Bu ilke Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu Sözleşme'nin "Kanunsuz ceza olmaz" kenar başlıklı 7. maddesinin birinci paragrafında "Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez." şeklinde, Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 15. maddesinin birinci paragrafında ise "Hiç kimse, işlendiği zamanda ulusal ya da uluslararası hukuk bakımından suç sayılmayan bir fiil ya da ihmal yüzünden suçlu sayılamaz. Suç sayılan bir fiile, işlendiği zaman yürürlükte olan bir cezadan daha ağır ceza verilemez. Fiilin işlenmesinden sonra yasalarda bu fiile karşılık daha hafif bir ceza öngörülecek olursa, fiili işleyene bu ikinci ceza uygulanır." biçiminde düzenlenmiştir (AYM, E.2020/16, K.2020/33, 25/6/2020, § 16).

32. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğine ilişkin kuralın suç ve cezalar yönünden özel düzenlemesi olarak değerlendirilebilir. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi, cezalandırmanın temel haklara etkisinden kaynaklanan özel önemi nedeniyle zaman içinde bir ceza hukuku kavramı olarak alt ilkeler de içerecek şekilde gelişmiştir. Bu bağlamda hukuki belirliliğin ve hukuk güvenliğinin gereği olarak Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "…kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez." hükmüyle aleyhe kanunun geçmişe uygulanması yasaklanmıştır. Ceza normlarının zaman bakımından uygulanmasını düzenleyici nitelikteki bu kural kanunilik ilkesinin bir alt ilkesi olan aleyhe kanunun geçmişe uygulanması yasağı olarak ifade edilmektedir (AYM, E.2020/87, K.2022/44, 21/04/2022, § 26).

33. Fiilin işlenmesinden hükmün kesinleşmesine kadar geçen ceza muhakemesi sürecinde bir suç için fiilin işlendiği tarihte yürürlükte olan ve daha sonra yürürlüğe giren kanun olmak üzere uygulanması mümkün birden fazla kanun hükmü söz konusu olabilmektedir. Suç nedeniyle başta hürriyeti bağlayıcı cezalar olmak üzere uygulanan çeşitli ceza ve güvenlik tedbirleri temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturduğundan Anayasa, cezayı ağırlaştıran kanunun yürürlük tarihinden önce işlenmiş suçlara uygulanmasını açık biçimde yasaklamıştır (AYM, E.2020/87, K.2022/44, 21/04/2022, § 27).

c. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda Kurul, gönderdiği listede yer alan altmış altı ürünün mart, nisan ve mayıs aylarındaki alış ve satış fiyatlarının bildirilmesini istemiş; başvurucu, bilgileri Kurula göndermiştir. Kurul yaptığı incelemede sarımsağın mart-nisan aylarında ortalama alış fiyatlarının birbirine oranı ile ortalama satış fiyatlarının birbirine oranı arasındaki farkın

fahiş olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yönetmelik'in ilgili maddesinde (bkz. § 16) 17/4/2020 tarihinden önceki eylemler için başka mevzuat hükümlerine göre işlem yapılması gerektiği düzenlenmesine rağmen Kurul, 6585 sayılı Kanun'un 17/4/2020 tarihinde yürürlüğe giren ek 1. maddesinde yer alan "Üretici, tedarikçi ve perakende işletmeler tarafından bir mal veya hizmetin satış fiyatında fahiş artış yapılamaz." hükmünü esas alarak başvurucuya idari para cezası uygulamıştır.

35. Yaptırıma konu eylemin cezayı düzenleyen kuralın yürürlük tarihinden sonra işlenip işlenmediği hususu suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasının değerlendirilebilmesi için önemlidir. Kurul başvurucu tarafından bildirilen 2020 yılının mart-nisan aylarındaki ürünlerin ortalama alış ve satış fiyatları üzerinden inceleme yapmıştır. Kabahati düzenleyen kuralın 17/4/2020 tarihinde yürürlüğe girdiği dikkate alındığında eylemin kabahati düzenleyen kanun maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra işlendiğinin kabulü mümkün gözükmemektedir. Diğer bir ifadeyle eylem tarihinde belirli ve öngörülebilir, cezai nitelikte bir hüküm bulunmadığı hâlde sonradan yürürlüğe giren kanun maddesine göre başvurucunun cezalandırıldığı ve cezai nitelikte aleyhe kanunun geçmişe uygulandığı anlaşılmıştır. Buna karşın mahkemelerce başvurucunun bu hususta itirazları değerlendirilmemiş, üst sınırdan uygulanan yaptırımın usul ve kanuna uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak başvurucunun eylem tarihinde yürürlükte olmayan kanun maddesine dayanılarak cezalandırılması nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

36. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

B. Hükmün Denetlenmesini Talep Etme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

37. Başvurucu, yüksek meblağda idari para cezasına itirazlarının detaylı şekilde incelenmeden reddedilmesi ve bu karara üst mahkemeye başvuru yolunun açık olmaması nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, kanun koyucunun mahkemelerce verilen hükümlerin denetlenmesi konusunda birtakım sınırlamalar getirebileceğine dikkat çekilmiştir.

38. Başvurucunun bu kısımdaki şikâyeti hükmün denetlenmesini talep etme hakkı kapsamında incelenmiştir.

39. Anayasa Mahkemesi, somut başvuruya konu benzer şikâyetleri Beyza Mobilya Dayanıklı Tüketim Maddeleri Gıda Madencilik İnş. Petrol Ürünleri San. Tic. A.Ş., (B. No: 2018/9933, 13/9/2022, §§ 34-42) başvurusunda incelemiş ve hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

41. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesini talep etmiştir.

42. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 38. maddesinde güvence altına alınan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 4. Sulh Ceza Hâkimliğine (2020/5160 D. İş sayılı kararı) GÖNDERİLMESİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Ş.T.

B. No: 2021/28259 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28259

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Ş.T. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28259)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Ş.T.

Vekilleri : Av. Muazzez Görkem BÜYÜKGÖVEZ

Av. Murat ÇİÇEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, müşterek çocukların velayetinin babaya verilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucunun boşanma davasında verilen velayet kararına ilişkin 2021/28259 numaralı başvurusu 25/6/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvurucu, boşanma davasında verilen velayet kararı hakkındaki temyiz incelemesi devam ederken velayetin tedbiren kendisine verilmesi için velayetin düzenlenmesi davası açmıştır. Anılan davada verilen karar kesinleştikten sonra başvurucu ayrıca 2022/91236 numaralı dosyada bireysel başvuruda bulunmuştur. 2022/91236 numaralı başvurunun konu

ve kişi bakımından hukuki irtibat nedeniyle 2021/28259 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2021/28259 numaralı dosya üzerinden yapılmasına karar verilmesi gerekir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı 2021/28259 sayılı bireysel başvuru dosyası kapsamında beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Başvuruya Konu Boşanma Davasında Verilen Velayet Kararına İlişkin Süreç

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucunun yaptığı evlilikten 2010 ve 2015 yılında iki erkek çocuğu dünyaya gelmiştir. Başvurucu, Konya 3. Aile Mahkemesinde (Mahkeme) boşanma davası açarak boşanma ile birlikte velayet, nafaka ve tazminat talep etmiştir. Başvurucunun açtığı boşanma davasında davalı da karşı boşanma davası açmıştır. Karşı boşanma davasında da boşanma talebinin yanında velayet ve tazminat talebi bulunmaktadır. Karşılıklı açılan boşanma davaları birlikte görülmüş olup yapılan yargılama sonucunda 6/11/2019 tarihinde tarafların boşanmalarına, müşterek çocukların velayetlerinin başvurucu anneye verilmesine, davalı-karşı davacı baba ile müşterek çocuklar arasında şahsi ilişki tesisine, çocuklar için tedbir ve iştirak nafakasına, taraflar eşit kusurlu bulunduklarından karşılıklı tazminat taleplerinin reddine karar verilmiştir.

7. Mahkemece alınan 28/9/2018 tarihli üç kişilik uzman heyeti tarafından düzenlenen sosyal inceleme raporunda büyük çocuğun annenin yanında kalmak istediğini beyan ettiği, çocuklar için başvurucu yanında kurulan düzenin bozulmaması gerektiği, çocukların ihtiyaçlarının başvurucu tarafından karşılandığı belirtilmiştir. Sonuç olarak müşterek çocukların yaş itibarıyla anne sevgisine, şefkatine ve bakımına muhtaç oldukları gerekçesiyle velayetlerinin başvurucuya verilmesi yönünde kanaat bildirilmiştir. Mahkemece velayet hususunda sosyal inceleme raporundaki kanaat doğrultusunda karar verilmiştir.

8. Boşanma ve ferîleri hakkındaki karar istinaf edilmiştir. Konya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 18/11/2020 tarihli kararıyla karşı tarafın velayet hususundaki istinaf talebinin kabulüne, müşterek çocukların velayetlerinin babaya verilmesine ve başvurucu anne ile müşterek çocuklar arasında şahsi ilişki tesisine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde başvurucunun Fethullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu, ancak örgüt ile olan bağının örgüt üyeliği seviyesine ulaşmadığı belirtilerek başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçundan yapılan yargılama sonucunda beraat kararı verilmiş ise de kararın gerekçesinden başvurucunun örgüt sempatizanı olduğunun anlaşıldığı ifade edilmiştir.

9. Bunun yanında kararda başvurucunun tanık M.Y.ye cemaat olarak nitelendirdiği terör örgütünden vazgeçmeyeceğini, müşterek çocukları kastederek iki tane mürit yetiştirdiğini, gerekirse eşini ve çocuklarını örgüt için feda edeceğini beyan ettiğine yer verilmiştir. Sonuç olarak Bölge Adliye Mahkemesi kesinleşmiş beraat kararından başvurucunun örgüt sempatizanı olduğu kanaatine ulaşması ve tanık beyanıyla da sabit gördüğü üzere bu durumdan pişmanlık duymaması nedenleriyle müşterek çocukların velayetlerinin başvurucu anneye teslim edilmesinin kabul edilebilir olmadığını belirtmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi anılan durumun çocukların geleceğini tehlikeye atacağı ve mevcut delil durumu itibarıyla

çocukların gelişimlerinin bu tehlikeden korunmasının gerektiği kanaatine varmıştır.

10. Kararda ayrıca Mahkemece alınan sosyal inceleme raporu incelendiğinde her iki çocuğun babalarıyla herhangi bir iletişim sorunu yaşamadıkları, babanın şahsi, mali ve sosyal hâlleriyle çocukların velayetini üstlenebilecek yeterliliğe sahip olduğu sonucuna ulaşıldığı, babanın çocuklara yönelik ihmal ve istismarına dair delil de bulunmadığı vurgulanmıştır.

11. Başvurucu Bölge Adliye Mahkemesi kararı üzerine temyiz yoluna başvurmuştur. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 27/4/2021 tarihli kararıyla Bölge Adliye Mahkemesi kararını usul ve kanuna uygun bularak onama kararı vermiştir.

12. Nihai karar başvurucuya 17/6/2021 tarihinde tebliğ edildikten sonra 25/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

B. Başvuruya Konu Velayetin Düzenlenmesi Davasında Verilen Karara İlişkin Süreç

13. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

14. Başvurucu, boşanma davasında verilen velayet kararı Yargıtay incelemesindeyken ve velayete ilişkin hüküm henüz kesinleşmemişken tedbiren velayetin tarafına verilmesi talepli ayrı bir velayetin düzenlenmesi davası açmıştır (bkz. § 3). Konya 2. Aile Mahkemesinde yapılan yargılamada alınan sosyal inceleme raporunda çocukların beyanlarında anne yanında kalmak istediklerini belirtmeleri ve küçük çocuğun anne ilgisine ihtiyaç duyduğu bir dönemde olduğu ifade edilerek çocukların velayetlerinin anneye verilmesi gerektiği kanaati bildirilmiştir. Ancak kararda sosyal inceleme raporunda belirtilen kanaate itibar edilmeyerek başvurucunun velayet değişikliği talebinin reddine karar verilmiştir.

15. Verilen ret kararı üzerine başvurucu istinaf yoluna başvurmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi 20/9/2022 tarihinde istinaf talebinin kesin olarak reddine karar vermiştir. Kararda ilk derece mahkemesince alınan sosyal inceleme raporunda çocukların velayetlerinin anneye verilmesi gerektiğinin bildirildiği ancak boşanma davasının istinaf aşamasında çocukların velayetlerinin babaya verilmesine karar verildiği, boşanma ve ferîlerine ilişkin kararın velayetin düzenlenmesi davasının açıldığı tarihten kısa süre sonra 27/4/2021 tarihinde Yargıtay tarafından onanmasına karar verildiği belirtilmiştir. Kararın gerekçesinde ayrılık döneminde çocukların baba ve ailesiyle yaşadıkları, bu dönemde babanın velayet görevini savsakladığının ispat edilmediği ifade edilmiştir.

16. Ayrıca tanıkların baba ve ailesinin çocuklara kötü davranışlarının olmadığını beyan ettikleri, tanık M.nin beyanında başvurucunun ''Ben çocuklarımı Fetöye mürit yetiştireceğim.'' dediği, tanık O.nun beyanında boşanma davasının sonuna yakın bir zamanda başvurucunun müşterek çocuğa pizza kırıntısını yere döktüğü için tokat attığını ifade ettiği vurgulanmıştır. Bunun yanında kararda; çocukların babası ve ailesi hakkında çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçundan yapılan soruşturmada takipsizlik kararı verildiği ve çocukların velayetlerinin anneye verilmesi hâlinde çocukların gelecek yaşantılarında risk oluşturma ihtimali bulunduğu belirtilerek velayetin değiştirilmesi davasının reddinin yerinde olduğu kanaatine ulaşıldığı bildirilmiştir.

17. Başvurucu, nihai kararı 5/10/2022 tarihinde öğrendikten sonra 12/10/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bkz. Aysel Aslan, B. No: 2019/12792, 12/1/2021, §§ 16-24.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 6/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruya Konu Boşanma Davasında Verilen Velayet Kararıyla İlgili Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; boşanma ve ferîlerinin görüldüğü davada müşterek çocukların velayetlerinin ilk derece mahkemesince kendisine verilmesine karar verildiğini ancak istinaf incelemesinde çocukların velayetlerinin babaya verilmesine karar verildiğini belirtmiştir. Bunun yanında Bölge Adliye Mahkemesinin, FETÖ/PDY ile iltisakı olduğu şeklindeki soyut iddiaya dayalı olarak ve hakkında verilen beraat hükmünü, sosyal inceleme raporundaki kanaati, müşterek çocukların anne yanında yaşamak istediklerine dair beyanları dikkate almadan karar verdiğini ifade etmiştir. Bu kararın Yargıtay tarafından onanması nedeniyle de Anayasa'nın ailenin korunması ve çocuk haklarına ilişkin düzenlemelerine aykırı davranıldığını belirterek aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık 20/6/2023 tarihli görüşünde; yargılama aşamasında taraflarca ileri sürülen iddiaların derece mahkemeleri tarafından araştırıldığını, bildirilen tanık ifadelerinin dosya arasına alındığını, müşterek çocukların velayetine ilişkin sosyal inceleme raporu istenildiğini ifade etmiştir. Bunun yanında gerek Aile Mahkemesinin gerekse Bölge Adliye Mahkemesinin gerekçelerinde başvurucu ve davalı tarafından sunulan iddialara yer verilerek değerlendirme yapıldığını ve kanun yollarına etkili katılımın sağlandığını vurgulamıştır. Başvuruya ilişkin olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından temin edilen görüş ve ilgili belgelerin başvurucunun şikâyetlerine ilişkin olarak yapılacak incelemede dikkate alınmak üzere ekte gönderildiğini belirtmiştir. Ayrıca Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiğini beyan etmiştir.

22. Başvurucu Bakanlığın görüşüne karşı beyanında; Bakanlığın görüş yazısında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından temin edilen rapor hakkında görüş bildirilmediğini, hakkında kesinleşen beraat kararı gerekçe gösterilerek velayet hakkının kaldırıldığını, bu durumun masumiyet karinesinin ve diğer anayasal haklarının ihlali niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür.

B. Başvuruya Konu Velayetin Düzenlenmesi Davasıyla İlgili Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu; iddialarının değerlendirilmediğini, mahkemece gerekli araştırmaların yapılmadığını, müşterek çocukların beyanlarının dikkate alınmadığını, sosyal inceleme raporunda belirtilen kanaat aleyhinde karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

24. Bakanlık 29/11/2023 tarihli görüşünde; daha önce gönderilen 20/6/2023 tarihli Bakanlık görüşüne ilave edilecek bir husus bulunmadığını bildirmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

C. Değerlendirme

25. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği ve korunması" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.”

26. Anayasa’nın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" kenar başlıklı 41. maddesi şöyledir:

“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”

27. Velayet hakkına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklar, adil yargılanma hakkının ihlali iddialarına sıklıkla konu olmakla birlikte sürecin ivedi olarak yürütülmesi de dâhil olmak üzere -ilgili prosedürlere ilişkin işlem ve eylemlerin aile hayatına saygı hakkı bağlamında meydana getirdiği sonuçlar dikkate alındığında- söz konusu iddiaların aile hayatına saygı hakkı bağlamında ele alınması uygun görülmektedir (Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 82; M.M.E. ve T.E., B. No: 2013/2910, 5/11/2015, § 137).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

29. Aile hayatına saygı hakkı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfî surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp öncelikli olan bu negatif yükümlülüğe ek olarak aile hayatına etkili bir biçimde saygının sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da aile yaşamına saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 26).

30. Devletin pozitif tedbirler alma yükümlülüğü konusunda Anayasa’nın 20. ve 41. maddeleri, ebeveynin çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. 41. maddede, her çocuğun yüksek yararına aykırı olmadıkça anne ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmektedir (Serpil Toros, B. No: 2013/6382, 9/3/2016, § 69).

31. Ebeveyn ile çocukların birlikte yaşama istekleri, aile hayatının vazgeçilmez bir unsuru olup ebeveyn arasında ortak yaşamın kurulamaması veya hukuken ya da fiilen sona ermiş olması aile hayatını ortadan kaldırmaz. Ebeveyn ve çocuk arasındaki aile hayatının anne ve babanın birlikte yaşamamaları veya ortak yaşama son vermelerinin ardından da devam

edeceği açık olup anne, baba ve çocuğun aile hayatlarına saygı hakkı, belirtilen durumlarda ailenin yeniden birleştirilmesine yönelik tedbirleri de içermektedir. Söz konusu yükümlülük, ebeveyn veya diğer aile bireyleri arasındaki velayet ve kişisel ilişki tesisine ilişkin uyuşmazlıklar için de geçerlidir (Murat Atılgan, § 25).

32. Anayasa'nın 41. maddesinde ifade edilen çocuğun yüksek yararı; mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde gözetilmesi gereken bir ilkedir. Bu bağlamda çocuklar üzerinde etki doğuracak bir işlem yapılacağı zaman bu işlemin çocuğun yararına uygun olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılması aile hayatına saygı hakkının öngördüğü pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından oldukça önemlidir (Şükran İrge, B. No: 2016/8660, 7/11/2019, § 33).

33. Ebeveyn ve çocuk arasındaki aile yaşamının tesisinde dikkate alınması gereken temel unsur çocuğun üstün yararıdır. Kamusal makamlar aile ilişkilerinin sürdürülebilirliği ve olayın tarafları arasında iş birliğinin tesisi noktasında kendilerinden beklenen en üstün gayreti göstermek zorunda olmakla birlikte bu alanda zorlayıcı tedbirlere başvurma yükümlülüğü tüm tarafların menfaati, özellikle de çocuğun üstün yararı karşısında sınırlı olmak durumundadır. Kamu makamlarının çocuğun üstün yararını daima dikkate alarak ve ebeveyn ile çocuğun menfaatleri arasındaki adil dengeyi gözeterek karar vermeleri gerekmektedir. Bununla birlikte kişisel ve ailevi durumların aileden aileye farklılık arz ettiği dikkate alındığında ilgili bütün bireylerin hakları arasında adil bir dengenin kurulması her somut olayın kendine özgü koşullarının incelenmesini gerektirmektedir (Ayşegül Pervane, B. No: 2017/37155, 30/9/2020, § 37; Bahadır Üney ve diğerleri [GK], B. No: 2018/4453, 10/3/2022, § 56).

34. Bununla birlikte derece mahkemelerinin çocukla ebeveyn arasındaki ilişkileri düzenleyen kararlarının gerekçeleri; psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı gibi konusunda uzman bilirkişiler tarafından hazırlanmış yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar ile hâlen bulunduğu yerdeki yaşantısına ilişkin gerekli araştırma ve incelemeyle elde edilen somut, nesnel verilere dayandırılmalıdır. Bu konudaki diğer önemli bir husus ise çocuğun beyanlarının alınmasıdır. Çocuğun dinlenebileceği uygun bir yaşa ve olgunluğa eriştiğinin anlaşılması hâlinde kişisel ilişki tesisi ve velayetle ilgili beyanları mahkeme tarafından mutlaka dikkate alınmalıdır (Bahadır Üney ve diğerleri, § 58; benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Ayşegül Pervane, § 38).

35. Öte yandan mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek öncelikle derece mahkemelerinin yetkisinde ve sorumluluk alanındadır. Çocuğun üstün yararı başvuru konusu dava açısından en önemli unsur olup olayın tüm tarafları ile doğrudan temas hâlinde bulunan derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu da tartışmasızdır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa’ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemekte; özellikle mahkemelerin kişisel ilişki kurulmasına ve velayete ilişkin mevzuat hükümlerini yorumlayıp uygularken Anayasa’nın 20. ve 41. maddelerindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini incelemektedir (M.M.E. ve T.E., § 135).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Somut olayda; tarafların evlilik birliği içinde iki tane müşterek çocuklarının olduğu ve çocukların boşanma davası yargılaması sürecinde annenin yanında yaşadıkları

anlaşılmaktadır. Yargılama sırasında velayet hususunda uzman raporu alınmış olup bu raporda yer alan kanaat doğrultusunda Mahkeme müşterek çocukların velayetinin başvurucu anneye verilmesine karar vermiştir. Anılan kararda yer alan velayete ilişkin kısım Bölge Adliye Mahkemesince kaldırılmış olup iki çocuğun velayetinin babaya verilmesine dair verilen karar Yargıtay incelemesinden geçerek 27/4/2021 tarihinde kesinleşmiştir. İkinci başvuruya konu olan ve başvurucu tarafından açılan velayetin değiştirilmesi talepli davada da ret kararı verilmiştir. İstinaf incelemesinden geçen karar 20/9/2022 tarihinde kesinleşmiştir.

37. Yargı makamlarınca uyuşmazlığın özenli şekilde incelenmesi, ilgili tarafların katılım haklarına riayet edilerek iddia, savunma ve delillerinin gereği gibi değerlendirilmesi ve takdirin gerekçelerinin ayrıntılı şekilde ortaya konulması zaruridir. Bu kapsamda yargısal makamlar tarafından ilgili tüm unsurlar incelenmeli ve ilgili menfaatler arasında bir dengeleme yapılmalıdır (Melahat Karkin, B. No: 2014/17751, 13/10/2016, § 63).

38. Şüphesiz çocuğun üstün yararının ne olduğuna ilişkin tespit, bu tür davalarda dikkate alınması gereken en önemli unsurdur. Derece mahkemelerinin takdirlerinin gerekçelerini, ilgili ebeveynin kanun yoluna müracaat imkânını da etkili şekilde kullanabilmelerini sağlayacak surette ayrıntılı olarak ortaya koymaları ve ulaşılan sonuçların yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar gibi yeterli ve objektif verilere dayandırılması gerekmektedir (Murat Atılgan, § 45; Marcus Frank Cerny, § 84; N.Ö., B. No: 2014/19725, 19/11/2015, § 56).

39. Velayetin tespitinde uzman raporu, tarafların koşulları, çocuğun maruz kaldığı olaylar/riskler gözetilerek çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimine en uygun çözümün tercih edilmesi ve bunun çocuğun yararına olduğunun yeterli gerekçeyle açıklanması gerekir (M.Ö., B. No: 2019/36657, 19/10/2023, § 27). Somut olayda istinaf merci, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını, çocuklarıyla geliştirdikleri ilişkilerini gözeterek velayetlerin babaya verilmesinin çocukların yararına olduğu değerlendirmesini yapmıştır. Öte yandan genel ilkeler bölümünde belirtildiği üzere mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek öncelikle derece mahkemelerinin yetkisinde ve sorumluluk alanındadır. Bunun yanında çocuğun üstün yararı başvuru konusu davalar açısından en önemli unsurdur. Olayın tüm tarafları ile doğrudan temas hâlinde bulunan derece mahkemelerinin ise olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu da açıktır.

40. Buradan hareketle Bölge Adliye Mahkemesi çocukların bulunduğu ortam ile tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını gözeterek iddia ve talepleri değerlendirmiştir. Bunun yanında çocukların yararına olan tespit edilirken çocukların bulunduğu ortamın fizyolojik ve psikolojik gelişimlerine olası etkilerinin gerekçede belirtildiği böylelikle somut olaya ve aile hayatına saygı hakkına uygun, ilgili ve yeterli gerekçenin ortaya konulduğu söylenebilir.

41. Bu bağlamda başvuruya konu edilen yargılamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde derece mahkemelerince yapılan değerlendirmelerin bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içermediği görülmektedir. Bunun yanında başvurucunun derece mahkemeleri önünde delillerini sunduğu, kendisini vekille temsil ettirdiği, iddiada bulunma ve savunma haklarını herhangi bir engellemeyle karşı karşıya kalmadan kullandığı dolayısıyla yargılamalarda usule ilişkin güvencelerin sağlandığı, devlete yüklenen pozitif yükümlülüklerin yerine getirildiği, mahkemelerin kararlarında ilgili ve yeterli gerekçenin bulunduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca velayetin değiştirilmesi davasının koşulların değişmesi durumunda taraflarca her zaman yeniden açılabileceği vurgulanmalıdır.

42. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına

saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

D. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Hasan Tahsin GÖKCAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

E. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuranın açtığı boşanma davasının yargılanması sırasında Konya 3. Aile Mahkemesi tarafından alınan 28.9.2018 tarihli sosyal inceleme raporunda çocukların psikolojisi, bulundukları sosyal ortam ve yaşları değerlendirilerek anne sevgisine ve şefkatine muhtaç olduklarından velayetlerinin başvurucu anneye verilmesi yönünde kanaat açıklanmıştır. Benzer şekilde velayetin yeniden düzenlenmesine ilişkin davanın açıldığı Konya 2. Aile Mahkemesi tarafından alınan sosyal inceleme raporunda da aynı yönde görüşe yer verildiği anlaşılmaktadır. Buna karşın ilgili mahkemeler davanın tarafı durumundaki kocanın annesinin bir ifadesini esas alarak çocukların velayetinin babaya verilmesine karar vermiştir.

2. Aile hayatına saygı hakkına ilişkin davalarda devletin pozitif yükümlülüğü, davanın hakkın gerektirdiği özen ve ivedilikle yürütülmesi yönündedir. Özen yükümlülüğü, davaların usul güvencelerine uygun yürütülmesini de zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda mahkemeler velayet davalarında çocuğun üstün yararını belirlemeli, gerektiğinde uzman görüşünden yararlanmalıdır. Aile mahkemelerinin yapılandırılmasında özellikle velayet konularında bilgilerine başvurulmak üzere adliyelerde görevlendirilen psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı gibi uzmanların görüşlerinin alınması öngörülmüştür (bkz. 4787 sayılı Kanun m.5).Çocuğun yüksek menfaatinin esas olduğu velayet sorununun çözümlenmesinde anılan uzmanların tarafların yaşadıkları ortamları ve çocukları gözlemleyerek verecekleri rapor ve değerlendirmeler önem taşımaktadır. Şüphesiz bilirkişi raporlarının hakimler üzerinde mutlak bir bağlayıcılığı bulunmadığından hakimin diğer delillerle birlikte bunları değerlendirerek ve gerekçesini açıklayarak bir karara varması mümkündür. Bununla birlikte sosyal inceleme raporlarında velayet konusunda ortaya konulan görüşler objektif gözlemleri yansıttığından, çocukların üstün yararını ortaya koyan raporun aksine karar verilmesinin güçlü gerekçeleri açıklanmış olmalıdır.

3. Uzman raporlarıyla dosyadaki diğer bir bilginin çelişmesi halinde olması gereken bu hususun da incelenmesi için ek rapor alınmasıdır. Başka deyişle anne tarafından çocukların

dini duygularının sömürüldüğüne ilişkin tanık anlamında ileri sürülen iddianın araştırılarak rapor alınması ve iddiaların tarafsız uzman görüşüyle inceletilmesi aile mahkemelerinin çalışma esas ve usullerinin bir gereğidir. Esasen maddi vakanın aydınlatılmasıyla ilgili olan bu gereklilik aile hayatına saygı hakkının mahkemelere yüklediği pozitif yükümlülükler kapsamındadır. Böyle bir yöntem izlenmeden hakimin takdir yetkisinin diğer bir delile yönelik sübjektif tercihler üzerinden yapılması çocukların üstün menfaatinin ortaya çıkarılabilmesi bakımından güvenceli bir yöntem olmayacaktır.

4. İncelenen olayda başvuranın taraflı beyan olduğunu ileri sürerek itiraz ettiği ve ceza davasında da itibar görmeyen bir beyanın ortaya çıkardığı şüphenin, uzmanların yerinde yapacakları gözlemleriyle düzenlenecek ek raporla aydınlatılması gerekirdi. Bu gereklilik yerine getirilmeden, usul güvencelerini ortadan kaldırır bir şekilde ve takdir yetkisinin kullanıldığı biçimindeki soyut ve yetersiz gerekçeyle velayetin mevcut koşullarda tayin edilmiş olmasının aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiği görüşündeyim.

Başkan Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, müşterek çocukların velayetinin babaya verilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Çoğunluk kararında başvurucunun yaptığı iki başvuruda da Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

2. Mahkememiz çoğunluk kararında bu sonuca ulaşılırken başvuruya konu edilen yargılamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde derece mahkemelerince yapılan değerlendirmelerin bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içermediği, başvurucunun derece mahkemeleri önünde delillerini sunduğu, kendisini vekille temsil ettirdiği, iddiada bulunma ve savunma haklarını herhangi bir engellemeyle karşı karşıya kalmadan kullandığı dolayısıyla yargılamalarda usule ilişkin güvencelerin sağlandığı, devlete yüklenen pozitif yükümlülüklerin yerine getirildiği ve mahkemelerin kararlarında ilgili ve yeterli gerekçenin bulunduğu hususlarına yer verilmiştir (Bkz.: § 41).

3. Eldeki bireysel başvuruya konu ihlal iddiası evlilikleri döneminde iki çocuğa sahip olan eşlerin boşanma davası ile birlikte müşterek çocuklarının velayetinin başvurucu olan anneye verilmemesi konusuyla ilgilidir. Bu konudaki Anayasa Mahkemesi yerleşik içtihadında da ortaya konulduğu üzere yargısal makamların müşterek çocukların velayeti ile ilgili davalarda karar verirken dikkate alması gereken hususlar eldeki bireysel başvurunun değerlendirilmesi sürecinde de belirleyici rol oynamaktadır.

4. Derece mahkemeleri çocuğun velayeti ile ilgili karar verirken aile hayatına saygı kapsamında anne ve babanın boşanmaları sonrasındaki süreçte bile ebeveyn ile çocukların yüz yüze görüşmelerini ve birlikte yaşamalarını dikkatlice belirlemek durumundadırlar. Bu süreçte mahkemeler çocuğun velayeti konusunda karar verirken daha kırılgan konumda olan çocuğun üstün yararını merkezde tutan bir yaklaşımla karar vermelidir.

5. Nitekim Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 41. maddesinde ifade edilen çocuğun yüksek yararının mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde gözetilmesi gereken temel bir ilke olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla çocuklar üzerinde etki doğuracak bir işlem yapılacağı zaman bu işlemin çocuğun yararına uygun olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılması aile

hayatına saygı hakkının öngördüğü pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından oldukça önemlidir (Şükran İrge, B. No: 2016/8660, 7/11/2019, § 33).

6. Çocuğun üstün yararının dikkate alınması ailenin korunması ve özel hayata saygı hakları bağlamında sadece idari makamlar ve yasama organı tarafından değil açılan davalarda mahkemelerin karar verme süreçlerinde de dikkate alınması zorunlu olup bu husus bu haklar bağlamındaki önemli bir pozitif yükümlülük olarak görülmelidir.

7. Nitekim Mahkememiz yerleşik içtihadında çocuğun üstün yararının bu konularda açılan davalar açısından en önemli unsur olduğu ifade edilmekte ve olayın tüm tarafları ile doğrudan temas hâlinde bulunan derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu vurgulanmaktadır. Bu konuda yapılan bireysel başvurulardaki Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemekte; özellikle mahkemelerin kişisel ilişki kurulmasına ve velayete ilişkin mevzuat hükümlerini yorumlayıp uygularken Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini incelemektedir (M.M.E. ve T.E., B. No: 2013/2910, 5/11/2015, § 135).

8. Eldeki başvuruya konu olaylardan ilkinde boşanma davasına konu yargı sürecinde müşterek çocukların velayeti ile ilgili olarak mahkeme tarafından üç uzmandan müteşekkil heyetten alınan sosyal inceleme raporunda "müşterek çocukların 9 aydır anne yanında ikamet ediyor olması, orada kurmuş oldukları düzenin bozulmaması, anne yanında müşterek çocukların ihtiyaçlarının karşılandığı bilgisinin edinilmesi, müşterek çocukların yaş itibarıyla anne sevgi, şefkat ve bakımına ihtiyaçlarının olması nedenleriyle velayetlerinin anneye verilmesinin çocukların menfaatine olacağı kanaati" yer almaktadır.

9. Bununla birlikte gerçekleştirilen yargılama sürecinde bu açık rapora rağmen iki çocuğun velayeti mahkeme tarafından babaya verilmiştir. Mahkemenin değerlendirme sürecinde üç uzmanın yazdığı sosyal inceleme raporu dikkate alınmamış, bunun yerine Konya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi 18/11/2020 tarihli karar gerekçesinde başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu, ancak örgüt ile olan bağının örgüt üyeliği seviyesine ulaşmadığı belirtilerek başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçundan yapılan yargılama sonucunda beraat kararı verilmiş ise de kararın gerekçesinden başvurucunun örgüt sempatizanı olduğunun anlaşıldığı ifade edilmiş, başvurucunun tanık M.Y.ye cemaat olarak nitelendirdiği terör örgütünden vazgeçmeyeceğini, müşterek çocukları kastederek iki tane mürit yetiştirdiğini, gerekirse eşini ve çocuklarını örgüt için feda edeceğini beyan ettiğine yer verilmiştir.

10. Velayetin düzenlenmesi ve değiştirilmesi talebi ile açılan davada ise alınan velayete ilişkin uzman raporunda müşterek çocukların annelerinin yanında yaşamak istediklerini, babaanne ve dedenin anneleri ile görüşmelerini kısıtladığını, dedenin şiddet uyguladığını beyan ettikleri belirtilmiş, çocukların babaanne, dede ve baba ile yaşadıkları ortamdan memnun olmadıkları ve büyük müşterek çocuğun babasının dersleri ile ilgilenmediğini, bu nedenle ders başarısının düştüğünü belirttiği vurgulanmıştır. Bu raporda küçük müşterek çocuğun anne ilgisine ihtiyaç duyduğu bir dönemde olduğu, başvurucu annenin velayeti üstlenmesine engel bir durumunun bulunmadığı, çocukların istekleri, küçüğün anne ihtiyacı ve kardeşlerin bir arada büyümeleri açısından müşterek çocukların velayetinin anneye verilmesinin çocukların yüksek yararına uygun olacağı kanaati bildirilmiştir. Buna rağmen bu davada Konya 2. Aile Mahkemesince velayetin değiştirilmesi davasında sosyal inceleme

raporundaki uzman görüşüne itibar edilmeyerek davanın reddine karar verilmiştir.

11. Bölge Adliye Mahkemesinin 20/9/2022 tarihinde istinaf talebini kesin olarak reddettiği karar gerekçesinde ise ayrılık döneminde çocukların baba ve ailesiyle yaşadıkları, bu dönemde babanın velayet görevini savsakladığının ispat edilmediği ifade edilmiş, tanıkların baba ve ailesinin çocuklara kötü davranışlarının olmadığını beyan ettikleri, tanık M.nin beyanında başvurucunun "Ben çocuklarımı Fetöye mürit yetiştireceğim." dediği, tanık O.nun beyanında boşanma davasının sonuna yakın bir zamanda başvurucunun müşterek çocuğa pizza kırıntısını yere döktüğü için tokat attığını ifade ettiği vurgulanmış, çocukların babası ve ailesi hakkında çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçundan yapılan soruşturmada takipsizlik kararı verildiği ve çocukların velayetlerinin anneye verilmesi hâlinde çocukların gelecek yaşantılarında risk oluşturma ihtimali bulunduğu belirtilerek velayetin değiştirilmesi davasının reddinin yerinde olduğu hususlarına yer verilmiştir.

12. Görüldüğü üzere gerek boşanma davasında verilen velayet ile ilgili uyuşmazlık sürecinde ve gerekse velayetin düzenlenmesi ve değiştirilmesi davasındaki süreçte mahkemeler çocuğun üstün yararının belirlenmesi noktasında çok önemli olan ve bu konuya ilişkin en yetkin değerlendirmelerin yapıldığı önemli bir dayanak olarak görülebilecek olan sosyal inceleme raporlarındaki kanaatlerin aksine karar vererek müşterek çocukların velayetlerinin babaya verilmesine karar vermişlerdir.

13. Elbette ki yargı yetkisi bağlamında mahkemelerin bilirkişi veya sosyal inceleme raporlarına mutlak biçimde uymaları beklenemez. Bu tür raporların mahkemeler nezdinde mutlak anlamda bağlayıcı olduğu söylenemez. Ancak çocuğun velayeti gibi uzmanlık değerlendirmesi fevkalade önemli olan ve bu nedenle de mahkemelerce alınan bu tür sosyal inceleme raporlarına mahkemelerin niçin uymadıklarının gerekçelerinin ortaya konulması yargılamanın adil yargılanma hakkı güvencelerine uygun biçimde gerçekleştirilmesi yönüyle zorunludur.

14. Her iki bireysel başvuruya konu yargılama süreçlerinde alınan sosyal inceleme raporları ve her iki çocuğun da annenin yanında yaşamak istediğine dair beyanları ortada iken mahkemelerce velayetin babaya verilmesi sürecinde karar gerekçesinde bu uzman raporlarında belirtilen hususlardan ayrılma nedenlerinin çocuğun üstün yararı dikkate alınarak ortaya konulması gerekmektedir. Derece mahkemelerince çocuğun velayeti konusunda çocuğun üstün yararının tespitinde daha objektif standartlar ortaya koyan sosyal inceleme raporlarındaki açık tespitlere rağmen tanık beyanlarına üstünlük tanınmasının tatminkar biçimde açıklaması yapılmalıdır.

15. Bununla birlikte mahkemelerin karar gerekçelerinde bu konulara ilişkin ilgili ve yeterli gerekçenin yer almadığı görüldüğünden gerçekleştirilen yargılamanın Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinde güvence altına alınan hakları koruyucu nitelikteki pozitif yükümlülüklere uygun olduğunun söylenmesi mümkün değildir. Aynı şekilde Mahkememiz çoğunluk kararında da derece mahkemelerince sosyal inceleme raporundaki uzman görüşüne itibar edilmemesinin çocuğun üstün yararı bağlamındaki değerlendirmesi yapılmaması önemli bir eksikliktir.

16. Sonuç olarak yukarıda sıralanan nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği kanaatinde olduğumdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

ÖZLEM AŞKARA

B. No: 2021/33497 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/33497

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZLEM AŞKARA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/33497)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Özlem AŞKARA

Vekili : Av. Kenan BİLGE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işverenle güven ilişkisi bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, çeşitli taşeron şirketler bünyesinde Siirt Belediyesinde (Belediye) çöp toplama işinde şoför statüsünde çalışmakta iken 29/12/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 19/2/2018 tarihinde dava açmıştır.

4. Siirt 1. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) 25/4/2019 tarihinde, iş mahkemesi sıfatıyla davayı reddetmiş; kararda, PKK/KCK terör örgütü milis/işbirlikçi faaliyetlerde bulunan şahıslar hakkında verilen ifadeler doğrultusunda başvurucunun yakalanarak gözaltına alındığını belirtmiştir. Başvurucunun babasının, annesinin ve kardeşlerinin terör suçundan işlem gören şahıslardan oldukları, başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma

suçundan Siirt 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ağır Ceza Mahkemesi) dava açıldığı bilgisine yer verilmiştir. Başvurucunun terör örgütü ile bağlantısı olduğu yönündeki yargılamaları ve suçun niteliği gözetilerek işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı gerekçesiyle yapılan fesih işleminin hukuka uygun olduğunu kabul etmiştir.

5. Başvurucu, karara karşı 26/3/2020 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

6. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 25/5/2021 tarihinde istinaf başvurusunu esas yönden kesin olarak reddetmiştir. Kararda, Belediye tarafından başvurucunun iş akdinin feshinin olağanüstü hâl kapsamında alınan tedbirlere ilişkin kanun hükmünde kararnameler kapsamında millî güvenliği tehdit eden yapılarla irtibatlı ve iltisaklı olabileceği gerekçesi ile istendiğini, başvurucu hakkında açılan ceza davası ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde şüphe feshi şartlarının oluştuğunu ifade etmiştir.

7. Nihai karar, başvurucuya 21/7/2021 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucu 27/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçundan 2017 yılında başlatılan soruşturma sonucunda Siirt Cumhuriyet Başsavcılığı 16/4/2018 tarihinde iddianame düzenlemiştir. İddianamede, başvurucunun K.D.yi örgüte katılması amacıyla bilinçli olarak örgütün kuryeleriyle tanıştırdığını, K.D.nin örgüte sempati duyması amacıyla türlü çalışmalar yaptığını, başvurucunun örgütün milis kadrosunda yer aldığını, bu şekilde başvurucunun bölücü terör örgütüne sürekli ve yoğun bir şekilde hizmet etmesi nedeniyle silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğini belirterek olay hakkındaki soruşturma safhasının iddianame tanzim edilmek suretiyle sona erdirilip kovuşturma safhasına geçilmesinin zaruri olduğunu ifade etmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi 18/5/2018 tarihinde iddianameyi kabul ederek başvurucu hakkında kovuşturmaya başlanmasına karar vermiş olup söz konusu kovuşturma derdesttir.

9. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, çalıştığı süre boyunca işini iyi yaptığını, herhangi bir sorun yaşamadığını, hakkında kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı bulunmaksızın sırf yargılama bulunmasına dayanılarak karar verildiğini iddia ederek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Bakanlık görüşünde başvurucu hakkında yürütülen işe iade davasına ilişkin sürece yer verildikten sonra kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği, başvuranın terör örgütü ile irtibat veya iltisakına ilişkin bir kısım tespitte bulunularak iş sözleşmesinin feshedildiği ve yapılan şüphe feshinin derece mahkemelerince hukuka uygun bulunduğu, hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda derece mahkemelerinin hangi nedenlerin haklı ve geçerli fesih nedeni olduğuna ilişkin yorum ve değerlendirmesinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olmadığı ifade edilmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurunun adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmelidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

15. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi terör örgütüyle irtibatlı olduğu gerekçesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliği ve işe iadesi talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun gözaltına alındığı ve aile bireyleri hakkında terör suçundan işlem yapıldığı bilgisine yer verdikten sonra asıl olarak başvurucunun terör örgütüne üye olma suçundan ağır ceza mahkemesinde yargılamasının devam ettiği olgusuna dayanarak fesih işlemini hukuka uygun bulmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi de başvurucunun ağır ceza mahkemesi nezdinde devam eden yargılaması olmasını ve diğer tüm delilleri gözönünde bulundurarak istinaf başvurusunu reddetmiştir.

16. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında kabul edildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekir (çok sayıda karar arasında bkz. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı; 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararı). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

17. Şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bu kapsamda şüpheye neden olan durum veya olayın/vakıa -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanmalı, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmalıdır. Yine bu noktada

derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı şekilde gerekçelendirilmesi keyfiliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap eder.

18. Mahkeme, dava konusu fesih işlemi hukuka uygun kabul ederken öncelikle PKK/KCK terör örgütü ile işbirlikçi faaliyetlerde bulunan şahıslar hakkında verilen ifade doğrultusunda başvurucunun yakalanarak gözaltına alındığı hususuna dayanmıştır. Ancak bu bilgiyi sadece aktarmakla yetinmiş, herhangi bir şekilde değerlendirmemiştir. Gözaltına alınma hususunun başvurucunun yaptığı göreve olan olumsuz etkisini göstermeyerek neden sözleşmenin feshedilmesi sonucunu doğurduğunu açıklamamıştır.

19. Mahkemenin dayandığı ikinci husus başvurucunun babası, annesi ve kardeşlerinin terör suçundan işlem gören şahıslar olmasıdır. Ancak bu bilgiyi yine sadece aktarmış, herhangi bir şekilde değerlendirmemiş ve başvurucunun yaptığı göreve olan olumsuz etkisini göstermemiştir. Öte yandan bir kişinin akrabalarının davranışlarından sorumlu tutulamayacağı hususu hukuk devleti ilkesinin evrensel prensiplerindendir. Başkasının yaptıklarından dolayı sorumlu tutulmak, insanı hür ve irade sahibi bir varlık olarak kabul etmemek demektir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması -kanunda öngörülen- çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 54).

20. Mahkemenin fesih işlemini hukuka uygun bulmasında son ve asıl dayanak noktası ise başvurucu hakkında Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde terör örgütüne üye olma suçundan devam eden yargılama bulunmasıdır. Mahkeme kararında bu olgu aktarılmakla birlikte herhangi bir şekilde değerlendirilmemiştir. Kararda yalnızca başvurucu hakkında ceza davası açıldığı bilgisine yer verilmiştir. Ancak bu bilginin verilmesi yeterli değildir. Ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgelere ulaşılarak söz konusu verilerin başvurucunun sözleşmesinin feshine olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla- herhangi bir engel bulunmamaktadır. Mahkeme tarafından ceza yargılamasında yer alan verilerin sözleşmenin feshine olan etkisinin ortaya konulması gerekir. Olaya bakıldığında ise Mahkeme tarafından ceza yargılaması esas alınmakla birlikte ceza yargılamasında yer alan olguların sözleşmenin feshine olumsuz etkisi irdelenmemiş, ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgeler değerlendirilmemiştir.

21. Kural olarak derece mahkemeleri kararlarında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde kanun yolu merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. Derece mahkemesi kararlarında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise kişilerin ileri sürdüğü esaslı itirazların kanun yolu mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda mahkeme kararının yukarıda belirtilen bağlamda bir gerekçe içermediği, Bölge Adliye Mahkemesi tarafından da bu kapsamda herhangi bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu itibarla yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil

yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN bu görüşe katılmamıştır.

23. Diğer yandan bu ihlal kararının başvurucunun açtığı davanın sonucuyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara uyuşmazlığın esasına etkili hususların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yargılama mercilerinin takdirindedir.

24. Başvurucunun haksız bir şekilde iş akdinin feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmekte ise de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için Siirt 1. Asliye (İş) Hukuk Mahkemesine (E.2018/186, K.2019/319) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama

giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açtığı işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

3. Somut olayda başvurucu tarafından açılan işe iade davasında Siirt 1. Asliye Hukuk Mahkemesi (İş Mahkemesi sıfatıyla; "Siirt Valiliği İl Ohal Bürosunun 24.05.2018 tarihli müzekkere cevabı ile davacının kürdistan Dicle (K) Kader Akcan isimli şahıs PKK/KCK terör örgütünü milis/işbirlikçi faaliyetlerde bulunan şahıslar hakkında vermiş olduğu ifade doğrultusunda 13.04.2017 günü planlı operasyon kapsamında yakalanarak gözaltına alındığını, babası Beşir Aşkara, annesi Emine Aşkara, kardeşi Mizgin Aşkara, Azad Aşkara'nın terör suçundan işlem gören şahıslardan olduklarını, ayrıca davacı hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Siirt 2. Ağır Ceza Mahkemesine dava açıldığı görülmüştür. İş Kanunu 20/2 maddesi gereğince, iş sözleşmesinin geçerli nedenle feshedildiğinin ispatı külfeti davalı işveren üzerindedir. Davacının terör örgütleriyle bağlantısı bulunduğu yönündeki yargılamaları ve suçun niteliği gözetilerek işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı ve bu nedenle feshin geçerli olduğu" gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

4. Görüldüğü üzere ilk derece mahkemesi, başvurucunun iş akdinin feshedildiğini kabul ederken başvurucunun PKK/KCK terör örgütünün işbirlikçisi tarafından verilen ifade kapsamında gözaltına alınması ve silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde devam eden yargılama bulunmasına dayanmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi söz konusu devam eden yargılamaya vurgu yaparak istinaf başvurusunu reddetmiştir.

5. Derece mahkemelerinin bu yorumlarının keyfi olmadığı vurgulanmalıdır. Silahlı terör örgütü ile bağlantılı olduğunu haklı gösterecek ölçüde nedenlerin varlığı hâlinde şüphenin makul bir sebebe dayandığı söylenebilir. Olağanüstü hâl ilan edilmesine neden olan olaylar ve olağanüstü hâl döneminde alınan tedbirlerin amacı gözetildiğinde bir kimsenin terör örgütleriyle bağlantısının bulunduğundan şüphe edilmesi durumunda iş akdini feshedilmesine neden olacak haklı nedenlerin var olduğu sonucuna ulaşılması keyfî bir yargı olmaz.

6. Mahkeme kararda, başvurucunun ailesine ilişkin tespitlere yer verse de buradaki maksadı başvurucunun bulunduğu çevrenin de terör örgütü ile bağlantısının ortaya koymaktır. Ailesi

hakkında yapılan tespitlerden başvurucuyu sorumlu tutmaktan ziyade başvurucunun şahsından kaynaklanan nedenlerden ötürü terör örgütü ile ilgisinin bulunduğunu belirtmiş, ayrıca ailesinin de terör örgütü ile bağlantısı bulunduğuna dikkat çekmek istemiştir. Mahkeme asıl olarak başvurucunun şahsıyla ilgili tespitleri ön plana çıkararak değerlendirmede bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğini derece mahkemelerinin gerekçesi üzerinden gerçekleştirir. Olayda Mahkemenin başvurucuyu, ailesiyle ilgili tespitlerinden sorumlu tutmadığı gözönüne alındığında bu olguyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin bir değerlendirme yapmasına gerek bulunmamaktadır.

7. Başvurucunun iş akdinin feshedilmesi, hakkında Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde 16/4/2018 tarihinde başlatılan ceza yargılamasının bulunmasına dayanmıştır. Terör örgütüne üye olma suçundan yargılanan bir kişinin iş akdinin şüphe nedeniyle feshedilmesi anlaşılabilir bir durumdur. Bu hâle uyan bir kimsenin iş akdinin feshedilebileceğini öngöremeyeceği söylenemeyecektir. Öte yandan yapılan feshin değerlendirme ve kanaatlere dayanılarak yapılmadığı gözlemlenmektedir. Aksine başvurucu hakkındaki derdest ceza yargılamasına dayanılmıştır. Bu nedenle derece mahkemelerinin başvurucu hakkında, silahlı terör örgütüne üye olma suçuna ilişkin derdest ceza yargılaması bulunmasını fesih nedeni olarak yorumlamasında herhangi bir keyfîlik veya bariz takdir hatası da bulunmamaktadır.

8. Somut olayda başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarının gerekçesinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun da bulunmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Mahkemenin yukarıda da belirtildiği üzere iddia ve savunmalar ile tüm delilleri inceleyerek ve değerlendirerek karar verdiği, kararın gerekçesiz olduğundan söz edilemeyeceği açıktır.

9. Öte yandan başvurucunun iş akdinin feshine gerekçe olarak gösterilen olgu, başvurucu hakkında başlatılan ceza yargılamasının bulunması ve yargılamaya konu suçun niteliği gözönünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Kararda başvurucunun suçlu olduğuna dair saptamada bulunulmadığı görülmüştür. Derece mahkemeleri, şüphe feshini olgusal olarak ele almış ve mevzuat hükümlerini gözönünde bulundurarak sonuca ulaşmıştır. Bu hâle göre derece mahkemeleri tarafından ilgili mevzuat ve somut olayın koşulları değerlendirilmek suretiyle iş akdinin feshedilmesinin haklı nedene dayandığının tespit edildiği görüldüğünden masumiyet karinesinin ihlal edilmediğinin açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

10. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden, başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye İrfan FİDAN

NADİR GÖRÜM

B. No: 2021/34448 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/34448

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NADİR GÖRÜM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/34448)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Nadir GÖRÜM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında karar sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Komisyon; adli yardım talebinin kabulüne ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı dışındaki iddianın kabul edilemez olduğuna, anılan şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ulaşabildikleri, her türlü bilgi ve belge alışverişini gerçekleştirilebildikleri vurgulanmıştır. Ayrıca tüm bu işlemlerin veri tabanında saklandığı ve belgeler/evrak üzerinde yapılan işlemlerin UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alındığı açıklanmıştır. Bu çerçevede UYAP evrak işlem kütüğü üzerinden yapılan incelemede başvurucu tarafından nihai kararın açılarak okunduğunun tespit edildiği tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten başlatılmış ve

başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın başvurucu tarafından UYAP üzerinden 29/5/2021 tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 16/7/2021 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.